

שבוע חג הפסח

(17 – 23 April 16)

ט' – ט"ז ניסן תשע"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ וְיִדְעֵי שְׂמִיךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לְאָמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׂמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָךְ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלַתְּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּשְׁבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעֵצָר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהֶאֱדַמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאַבְדַּתְם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְכוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנֵפֵי כְּנֻדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמֵשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'")) בצדוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
 ג הים ראה ויגם תירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פבניצאן: ה מהלך
 הים פי תגום תירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פבניצאן: ז מלפני אדון
 חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי תצור אגם מים חלמיש למעיניו מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יחלל:

א לא לנו | יהוה לא לנו פילשמוך תן פבוד על חסדך על אמתך: ב למה יאמרו הגוים
 איהנא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: ד עצביהם פספ וזהב מעשה
 ידי אדם: ה פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
 ולא יריחו: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יחלכו לא ינהו בגוונם: ח פמוהם יהו
 עשיהם כל אשר פטח בהם: ט ישראל פטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן פטחו
 ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה פטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
 יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם הגדלים: ד יספ
 יהוה עליכם עליכם ועל בניכם: טו פרוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
 שמים ליהוה והארץ נתן לבני אדם: יז לא הפתים יהללויה ולא פלידדי דומה:
 יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש ברוך הוא והוא דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אהבתי פי ישמע | יהוה את קולי תחנוני: ב פיה פטה אזנו לי ובימי אקרא: ג אפפוני |
 חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ד ובשם יהוה אקרא אנה יהוה מלטה
 נפשי: ה חנון יהוה וצדיק ואלהינו מרחם: ו שמר פתאים יהוה דלתי ולי יהושיע: ז שובי
 נפשי למנוחתי פי יהוה גמל עלי: ח פי חלצת נפשי ממות את עיני מודמעה את רגלי
 מרחי: ט אתה לך לפני יהוה בארצות החיים: י האמנתי פי אדבר אני עגיתי מאד: יא אני
 אמרתי בחפני פלה אדם פזב: יב מה אשיב ליהוה פלה גמולוהי עלי: יג פוס ישועות אשא
 ובשם יהוה אקרא: ד גדרי ליהוה אשלם נגדהנא לכל עמו: טו יקר בעיני יהוה המותה
 לחסידיו: טז אנה יהוה פי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי: יז לך אובח זבח
 תודה ובשם יהוה אקרא: יח גדרי ליהוה אשלם נגדהנא לכל עמו: יט פחצרות | בית
 יהוה פתוככי ירושלם הללויה:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחות תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה כנגד ד' בניס גוי ג
- (ד) ליל ב' דחג הפסח, היתשכ"ה ה
- (ה) מכתב כללי י"א ניסן היתשכ"ה יב
- (ו) ר"ד לילות חג הפסח טו
- (ז) ליל ב' דחג הפסח, היתשכ"ה טו
- (ח) שיחת ליל ב' דחג הפסח, היתשכ"ה יז
- (ט) ר"ד יום ב' דחג הפסח יז
- (י) בעת הסעודה, היתשכ"ה כח
- (יא) לקוטי שיחות – חג הפסח כח
- (יב) (בלה"ק) כרך יז ל
- (יג) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ל
- (יד) ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לו
- (יז) ילקוט גאולה ומשיח – חג הפסח לח
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע חג הפסחלט
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח סב
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) סג
- (יד) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן ע
- (טו) לוח "היום יום" לשבוע חג הפסח עב
- (טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עד
- שיעורי רמב"ם**
- (יז) – ג' פרקים ליום לשבוע חג הפסח עז
- (יח) – פרק אחד ליום לשבוע חג הפסח קמב
- (יט) – ספר המצוות לשבוע חג הפסח קסב
- (כ) נביאים וכתובים קסט
- ישעיה פרק כג-כד, משלי פרק ל-לא קסט
- (כא) משניות – מסכת ברכות כא
- ביאור קהתי קעא
- (כב) עין יעקב מסכת יומא קעט
- (כג) מסכת קידושין עם ביאורים קפ
- מדף לז עד דף מג קפ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינוים רי
- אדמו"ר הזקן רי
- (כה) שולחן ערוך הלכות שבת רי
- לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רי
- (כו) לקוטי תורה ריב
- אדמו"ר הזקן ריב
- (כז) שערי תשובה רטו
- אדמו"ר האמצעי רטו
- (כח) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו רטז
- אדמו"ר ה"צמח צדק" רטז
- (כט) תורת שמואל תרל"ב ריז
- אדמו"ר מוהר"ש ריז
- (ל) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב ריח
- אדמו"ר מוהר"ש"ב ריח
- (לא) ספר המאמרים היתשיי ריט
- אדמו"ר מוהר"ש"ב ריט
- (לב) ספר השיחות הישי"ת-תשי"א בלה"ק רכ
- אדמו"ר מוהר"ש"ב רכ
- (לג) אגרות קודש רכ
- אדמו"ר מוהר"ש"ב רכ
- (לד) לוח זמנים לשבוע חג הפסח רכא
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת חג הפסח רכג

של יִשְׂרָאֵל⁷ (ובלשון המדרש, בפרשת החלומות של שר המשקים ושר
האופים: "וכוס פרעה בידו, מכאן קבעו חכמים ארבע כוסות של לילי פסח".
אף יש עוד דעה במדרש⁶, שארבע הכוסות הם כנגד ארבע
מלכיות (מצרים, פרס, יון, אדום). והיננו, כנגד ארבע הגאולות
מארבע המלכיות (גלויות),

ועל-פי-זה צריך לומר
שארבע לשונות של גאולה
כוללות גם את הגאולה
העתידה ולא רק את הגאולה
ממצרים, שהרי הגאולה מהמלכות
הרביעית, מלכות אדום היא הגאולה
השלימה.

ויש לתמוך בין שני הפרושים
במדרש, הפירוש הראשון שמדובר על
הגאולה ממצרים, והפירוש השני
שמדובר גם על הגאולה העתידה,
על-פי המבאר בזהר⁸
שארבע לשונות של גאולה
הוא ענן ארבע פעמים
"אמת" שב"אמת ויציב",

הברכה שאחרי קריאת שמע בשחרית
וכיון שארבע פעמים "אמת"
ישנן שתי פעמים, ארבע
פעמים "אמת" שקודם
"עזרת" ("אמת ויציב", "אמת אלקי
עולם מלכנו", "אמת שאתה הוא ה'
אלקינו") וארבע פעמים

"אמת" שב"עזרת" ("אמת אשרי
איש שישמע למצותיך", "אמת אתה
הוא אדון לעמך", "אמת אתה הוא
ראשון" ו"אמת ממצרים גאלתנו"),
הנה התיווך בין שתי הדעות במדרש
הוא ששני הדברים נכונים, שהרי יש
שתי פעמים של ארבע הלשונות
"אמת" (שכנגד ארבע הלשונות של

גאולה, וכך גם ענינם של ארבע
הלשונות של גאולה הוא כפול),
ארבע פעמים "אמת"
שקודם "עזרת" הן כנגד
ארבע הגאולות שביציאת

ממצרים, וארבע פעמים "אמת" שב"עזרת" כוללות את כל

1 בהגדה של פסח אומרים:
2 כנגד ארבעה בנים דברה תורה¹ החובה לספר ביציאת מצרים
3 נאמרה בתורה כמה פעמים, בפסוקים שונים ובביטויים שונים, כנגד ארבעה
4 סוגים של בנים, איתם יש לקיים את המצוה "הגדת לבנך" ולספר להם על

5 יציאת מצרים (חכם, רשע, תם ושאינו
6 יודע לשאול). והענין פזה על-פי
7 חסידות, פידוע שפמה עניני
8 הסדר של פסח נקבעו במקספר
9 ארבעה, כמו ארבעה בנים
10 הנ"ל, וכן ארבע הכוסות של

11 יין ששותים בליל הסדר, והיננו
12 הסיבה לכך שכמה מעניני ליל הסדר
13 הם במספר ארבעה היא לפי
14 שביציאת מצרים נאמרו
15 בתורה ארבע לשונות שונים של
16 גאולה², בהם הקדוש-ברוך-הוא
17 מבטיח לבני ישראל על הגאולה
18 ממצרים והוצאתי והצאתי
19 וגאלתי ולקחתי³, כמבאר

20 במדרשי חז"ל² שכנגדם כנגד
21 ארבע לשונות אלו תקנו לשנות את
22 ארבע הכוסות של יין בליל הסדר.
23 ועל-פי-זה⁴ מאחר שעניני ליל
24 הסדר קשורים בארבע לשונות של
25 גאולה צריך לומר שכל ארבע
26 לשונות של גאולה למרות

27 ההבדלים ביניהם שייכים ליציאת
28 מצרים [שהיו בה למעשה
29 ארבע גאולות, כמבאר
30 במדרש⁵ שארבע הכוסות הם
31 כנגד ארבע גזרות שגזר
32 עליהם פרעה (שמהם נגאלו)

33 ובלשון המדרש: "ארבע גאולות יש
34 כאן והוצאתי, והצלת, וגאלתי
35 ולקחתי, כנגד ארבע גזירות שגזר
36 עליהן פרעה וכנגדן תקנו חכמים ארבע
37 כוסות בליל הפסח לקיים מה שנאמר
38 כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא"].
39 וכמוכן גם מדברי המדרש⁶

40 במקום אחר שארבע הכוסות
41 הם כנגד ארבע כוסות של פרעה, שפחלומו נרמזה גאולתן

41 הם כנגד ארבע כוסות של פרעה, שפחלומו נרמזה גאולתן

בס"ד. ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

1 כנגד ארבעה בנים דברה תורה¹. והענין פזה,
2 פידוע שפמה עניני הסדר נקבעו במקספר
3 ארבעה, כמו ארבעה בנים הנ"ל, וכן ארבע
4 הכוסות, והיננו לפי שביציאת מצרים נאמרו
5 ארבע לשונות של גאולה², והוצאתי והצאתי
6 וגאלתי ולקחתי³, כמבאר במדרשי חז"ל²
7 שכנגדם תקנו ארבע הכוסות. ועל-פי-זה⁴ צריך
8 לומר שכל ארבע לשונות של גאולה שייכים
9 ליציאת מצרים [שהיו בה ארבע גאולות,
10 כמבאר במדרש⁵ שארבע הכוסות הם כנגד
11 ארבע גזרות שגזר עליהם פרעה (שמהם
12 נגאלו)], וכמוכן גם מדברי המדרש⁶ שארבע
13 הכוסות הם כנגד ארבע כוסות של פרעה,
14 שפחלומו נרמזה גאולתן של ישראל⁷. אף יש
15 עוד דעה במדרש⁶, שארבע הכוסות הם כנגד
16 ארבע מלכיות, והיננו, כנגד ארבע הגאולות
17 מארבע המלכיות (גלויות), ועל-פי-זה צריך
18 לומר שארבע לשונות של גאולה כוללות גם את
19 הגאולה העתידה. ויש לתמוך בין שני הפרושים,
20 על-פי המבאר בזהר⁸ שארבע לשונות של
21 גאולה הוא ענן ארבע פעמים "אמת" שב"אמת
22 ויציב", וכיון שארבע פעמים "אמת" ישנן שתי
23 פעמים, ארבע פעמים "אמת" שקודם "עזרת",
24 וארבע פעמים "אמת" שב"עזרת", הנה ארבע
25 פעמים "אמת" שקודם "עזרת" הן כנגד ארבע
26 הגאולות שביציאת מצרים, וארבע פעמים

(1) הגדה של פסח - פיסקא ברוך המקום. (2) ירושלמי פסחים רפ"י. ב"ר פפ"ח, ה. שמו"ר פ"ו, ד. (3) וארא ו, ו-ז. (4) בכל
הבא לקמן - ראה ד"ה לכן אמור לבני תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' פז ואילך). תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קלט ואילך). תשח"י
ותשכ"א (סה"מ תשח"י ע' צד ואילך. תשכ"א ע' סו ואילך). ד"ה ועברתי תשכ"א (שם ע' קמה ואילך). (5) שמו"ר שם.
(6) ירושלמי וב"ר שם. (7) ב"ר שם. (8) ח"ב רטז, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הגאולות, גם הגאולה העתידה.

1 (ב) ויובן התוכן הפנימי של ארבע הלשונות הקשורים הן ליציאת מצרים והן לגאולה העתידה בהקדים מאמר רז"ל⁹ ישראל עושין תשובה נגאלין, ומזה שחכמינו ז"ל מקשרים בין התשובה והגאולה

5 מובן, שפשם שבענין

6 הגאולה יש ארבע לשונות, 1 "אמת" שב"עזרת" פוללות את כל הגאולות, גם 7 כמפורט ומבואר לעיל, כך גם 2

8 בתשובה שמביאה את

9 הגאולה, יש ארבע מדרגות 3 (ב) ויובן בהקדים מאמר רז"ל⁹ ישראל עושין תשובה נגאלין, ומזה מובן, שפשם

10 שונות, בהתאם לארבע הלשונות של

11 הגאולה (דאף שתשובה ענינה 5 שבענין הגאולה יש ארבע לשונות, כך גם 6 בתשובה שמביאה את הגאולה, יש ארבע

12 יציאה ממדידה והגבלה,

13 ותוכנה הוא שהאדם מתעלה ממצבו 7 מדרגות (דאף שתשובה ענינה יציאה ממדידה 8 והגבלה, הרי פיון שגם תשובה היא ענין

14 לאחר החטא ויצא מגדרי מציאותו

15 כעת וחוזר להיות קרוב לאלקות, הרי 9 בתורה, בהכרח שיהיה בה איזה ענין של סדר 10 והדרגה). וארבע מדרגות אלו הן כנגד ארבע

16 פיון שגם תשובה היא ענין

11 אותיות שם הוי", והוא ענין ארבע פעמים 12 "אמת", והינו, ארבע מדרגות בענין האמת. 13 וכידוע שגם בענין האמת יש חלוקי מדרגות¹⁰,

17 בתורה, בהכרח שיהיה בה

14 וכמובן ממה שכתוב¹¹ (בנוגע להאבות) ושמי 15 הוי" לא נודעתיה להם, לא נפרתי להם במדת 16 אמתית שלי¹², והרי בודאי לא שיף לומר

18 ושלום, אלא שלגבי הגלוי שנתגלה למשה אין

19 זה "מדת אמתית שלי", כי באמת גופא יש כמה 20 כללים, תנאים והגדרות).

21 וארבע מדרגות אלו בתשובה

22 (המקבילות לארבע הלשונות של 23 גאולה) הן כנגד ארבע אותיות

24 שם הוי", יוד, ה"א, ואי", ה"א,

25 והוא ענין ארבע פעמים 26 "אמת", כאמור שבכרכת "אמת

27 ויציב" אומרים ארבע פעמים (לפני

28 "עורת אבותינו" ועוד ארבע פעמים 29 אחרי "עורת אבותינו") "אמת"

30 והינו, ארבע מדרגות שונות

31 בענין האמת. וכידוע שגם 32 בענין האמת אף שלכאורה יש רק

33 אמת אחת יש חלוקי מדרגות¹⁰

34 כמבואר בספר התניא שבאמת עצמה 35 יש "אמת", "שפת אמת" ו"אמת

36 לאמיתה", וכמובן ממה

37 שכתוב¹¹ בתחילת פרשת וארא 38 (בנוגע להאבות אברהם יצחק

39 ויעקב) שהקדוש-ברוך-הוא נגלה

39 ויעקב) שהקדוש-ברוך-הוא נגלה 29 ונמשך להיות "אלקים", אלקה שלכם. והענין

40 אליהם בשמות "אל שדי" ושמי

40 אליהם בשמות "אל שדי" ושמי 30 בזה, דהנה, בספרי קבלה¹⁶ איתא ששם אלקים הוא בחינת גבורה, ו"אלקינו"

41 הוי" לא נודעתיה להם, ואמרו

20 דרגות.

21 (ג) ובאור הענין, דהנה, ארבע המדרגות 22 שבתשובה מרומזות בפסוק¹³ סור

23 מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו¹⁴. מדרגה 24 הראשונה שבתשובה הוא ענין "סור מרע",

25 והינו שעל-ידי התשובה הרי הוא מסיר את 26 העולם וההסתר שנעשה על-ידי העונות, כמו

27 שכתוב¹⁵ עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין 28 אלקיכם, ועל-ידי התשובה מתבטלת ההבדלה,

29 ונמשך להיות "אלקים", אלקה שלכם. והענין 30 בזה, דהנה, בספרי קבלה¹⁶ איתא ששם אלקים הוא בחינת גבורה, ו"אלקינו"

42 חכמינו ז"ל שאי ההתגלות לאבות בשם הוי" פירושה לא נפרתי להם 43 במדת אמתית שלי¹², והרי בודאי לא שיף לומר שהגלוי

44 האלוקי שנתגלה להאבות בשמות אחרים, לא בשם הוי" לא היה 45 אמת חסד-שלום, אלא שלגבי הגלוי שנתגלה למשה בשם

46 הוי" אין זה "מדת אמתית שלי", כי באמת גופא עצמה 47 יש כמה דרגות וכך גם בענין 48 התשובה, יש ארבע דרגות שונות.

49 (ג) ובאור הענין, דהנה, 50 ארבע המדרגות שבתשובה 51 מרומזות בפסוק¹³ בתהלים סור

52 מרע ועשה טוב בקש שלום 53 ורדפהו¹⁴, כפי שממשיך ומפרט. 54 מדרגה הראשונה שבתשובה

55 הוא ענין "סור מרע", והינו 56 לפי המשמעות הפנימית שעל-ידי 57 התשובה הרי הוא האדם השב

58 בתשובה מסיר את העולם 59 וההסתר על נפשו ועל האור האלוקי 60 שנעשה על-ידי העונות, כמו

61 שכתוב¹⁵ עונותיכם היו 62 מבדילים ביניכם ובין 63 אלקיכם והם כמסך המסתיר על

64 האור, ועל-ידי התשובה 65 מתבטלת ההבדלה שבין האור 66 האלקי והאדם, ונמשך להיות

67 "אלקים", אלקה שלכם כיון 68 שביטול ההסתרה מאפשר לאור האלקי 69 להאיר באדם באופן פנימי.

70 וממשיך ומבאר בפרטיות יותר את 71 משמעות הארת האלקות באדם באופן 72 פנימי עד שנמשך להיות "אלקים".

73 והענין בזה, דהנה, בספרי 74 קבלה¹⁶ איתא מובא ששם 75 אלקים הוא בחינת גבורה, 76 שמו של הקדוש-ברוך-הוא שמתגלה

77 ופועל באמצעות מידת הגבורה 78 ו"אלקינו" אלקה שלנו המאיר בנו

79 (וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ובהערה 14). (10 ראה תניא פ"ג. 11) וארא ו, ג. 12) פירש"י עה"פ. 13) תהלים לד, טו. 14) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך.

79 (וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ובהערה 14). (10 ראה תניא פ"ג. 11) וארא ו, ג. 12) פירש"י עה"פ. 13) תהלים לד, טו. 14) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך.

79 (וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ובהערה 14). (10 ראה תניא פ"ג. 11) וארא ו, ג. 12) פירש"י עה"פ. 13) תהלים לד, טו. 14) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך.

79 (וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ובהערה 14). (10 ראה תניא פ"ג. 11) וארא ו, ג. 12) פירש"י עה"פ. 13) תהלים לד, טו. 14) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך.

79 (וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ובהערה 14). (10 ראה תניא פ"ג. 11) וארא ו, ג. 12) פירש"י עה"פ. 13) תהלים לד, טו. 14) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך.

(9) סנהדרין זז, ב. ירושלמי תענית פ"א ה"א. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. תניא אגה"ת פ"א (וראה לקו"ש ח"א ע' 70 ובהערה 14). (10) ראה תניא פ"ג. 11) וארא ו, ג. 12) פירש"י עה"פ. 13) תהלים לד, טו. 14) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך. (15) ישע"י נט, ב. 16) ראה רמ"ז לוח"ג רעא, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה "אֱלֹקֵיכֶם" אַלְקָה שְׁלָכֶם הַמַּאִיר בְּכֶם) הוּא בְּחִינַת
 2 רַחֲמִים שֶׁהִיא מִידָה בְּתוֹכָן שׁוֹנֵה וְהַפְּכִי מִמִּידַת הַגְּבוּרָה שֶׁהִיא מִידַת הַדִּין.
 3 כִּי הַפְּרוּשׁ ד' "אֱלֹקֵינוּ" הוּא אֱלֹקָה שְׁלָנוּ הַמַּאִיר לָנוּ וּבְתוֹכָנוּ,
 4 וְעַנְּנָן זֶה מְצִינּוּ רַק בְּשֵׁם "אֱלֹקִים" שִׁיְהִיָּה נִקְרָא "שְׁלָנוּ"
 5 (אֱלֹקֵינוּ), וְלֹא בְּשֵׁם הַשְּׂמוּת
 6 שְׂבֹאֵף אֶחָד מֵהֶם אֵין הִטִּיָּה בְּמִשְׁמְעוֹת
 7 זֹו שִׁיְהִי נִקְרָא "שְׁלָנוּ", וְטַעַם
 8 הַדְּבָר¹⁷ שְׂדוּקָא בְּשֵׁם אֱלֹקִים מְצִינּוּ
 9 עַנְּנָן זֶה שִׁיְהִיָּה נִקְרָא "שְׁלָנוּ" (אוֹ
 10 "שְׁלָכֶם"), כִּי כְּדֵי שִׁיּוֹמְשֵׁף
 11 אֱלֹקוֹת עַל הָאָדָם בְּגִלּוּי
 12 לְהַתְּיַחַד לְהַתְּיַחַד עִמָּנוּ וְלִהְיוֹת
 13 מְצִיאוֹת אֶחָת אֲתָנוּ עַד שִׁיְהִיָּה
 14 נִקְרָא "שְׁלָנוּ", הֲרִי זֶה עַל-
 15 יָדֵי קְדִימַת הַצְּמִצּוּם וְהַהֶעֱלֵם
 16 שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי דְּנִקְרָא (שְׂדָהוּ
 17 עַנְּנָנוּ שֶׁל שֵׁם אֱלֹקִים הַשֵּׁם שֶׁל
 18 מִידַת הַגְּבוּרָה הַפּוֹעֵלַת אֶת הַצְּמִצּוּם).
 19 וְעַל-דֶּרֶךְ מֵאֲמַר רַז"ל¹⁸ לְגַבִּי
 20 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה וְגִלּוּי הָאֱלֹקוֹת
 21 בְּמִשְׁכַּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ צְמִצּוּם
 22 שְׂכִינָתוֹ בֵּין שְׁנֵי בְּדֵי הָאֲרוֹן
 23 שֶׁהִיא בְּקוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְלִקְבֹּאָהָ
 24 אֵינּוּ מוּבָן, הֲרִי עַקֵּר הַגִּלּוּי
 25 שֶׁל הָאֱלֹקוֹת וְהַשְּׂרָאָת וְהַתְּגַלּוֹת
 26 הַשְּׂכִינָה בְּמִשְׁכַּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִנֵּה
 27 בֵּין שְׁנֵי בְּדֵי הָאֲרוֹן, וְלָמָּה
 28 נִאֲמַר עַל זֶה הַלְּשׁוֹן צְמִצּוּם
 29 שְׂכִינָתוֹ, לְשׁוֹן צְמִצּוּם שֶׁמִּשְׁמַעוֹ
 30 הַעֵלֶם וְהַסְתֵּר, הִיפֵךְ הַגִּלּוּי?
 31 אָף הָעַנְּנָן הוּא, שְׂכִינָתוֹ שִׁיְהִיָּה
 32 גִּלּוּי אֱלֹקוֹת בֵּין שְׁנֵי בְּדֵי
 33 הָאֲרוֹן וְשֵׁם אֶכֶן יִהְיֶה עֵיקֵר הַגִּלּוּי
 34 הָאֱלֹקִי בְּמִשְׁכַּן וּבְמִקְדָּשׁ צְרִיף
 35 לְהִיְוֹת קְדִימַת הַצְּמִצּוּם שֶׁל
 36 הָאוֹר הָאֱלֹקִי תַחֲלִילָה (כַּמְבּוֹאֵר
 37 בְּאֵרִיכוֹת בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת לְגַבִּי כְּלָלוֹת
 38 בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁצְּמִצּוּם הָאוֹר הָאֱלֹקִי
 39 לְבִרְוֵא עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוּגַבְלִים נוֹעַד
 40 בְּשִׁבְלֵי הַגִּלּוּי שְׂבֹא לְאַחַר הַצְּמִצּוּם).
 41 וְזֶהוּ שֵׁם אֱלֹקִים מִצַּד עֲצָמוֹ וּמְהוֹתוֹ הוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה, שְׂדָהוּ
 42 עַנְּנָן הַצְּמִצּוּם, וְעַל-יְדֵי-זֶה עַל-יְדֵי הַכְּנָה וְהַהִקְדָּמָה שֶׁל הַצְּמִצּוּם

וְהַהֶעֱלֵם נַעֲשֶׂה אַחַר כֵּךְ הַגִּלּוּי לְהִיְוֹת "אֱלֹקֵינוּ" (אוֹ
 "אֱלֹקֵיכֶם"), שְׂדָהוּ הַגִּלּוּי שְׂלֹאֲחֵרֵי הַצְּמִצּוּם, שֶׁהוּא עַנְּנָן
 הַרַחֲמִים, כַּאֲמֹר שְׂכַאֲשֵׁר שֵׁם אֱלֹקִים מַאִיר בְּאוֹפֵן שֶׁל "אֱלֹקֵינוּ" אוֹ
 "אֱלֹקֵיכֶם" אֵין זֹו מִידַת הַדִּין אֶלָּא הִיפֵךְ, מִידַת הַרַחֲמִים.
 וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁ"אֱלֹקֵיכֶם"
 (אֱלֹקָה שְׁלָכֶם) הוּא הָאוֹר
 הָאֱלֹקִי שֶׁל בְּחִינַת 'מְמַלָּא כָּל
 עֲלָמִין' הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת
 וְהַנְּבִרָאִים וּמְמַלָּא אוֹתָם (כַּשֵּׁם שֶׁהַנֶּפֶשׁ
 מְמַלֵּאת אֶת הַגּוּף), שְׂדָהוּ הָאוֹר
 הַמְּצִימָצֵם מוּגַבֵּל וּמְדוּד לְפִי עֲרֵף
 הָעוֹלָמוֹת וְהַיְכוּלָת שֶׁלֵּהֶם לְקַלוֹט
 וְלַהֲכִיל. וְעַל זֶה בִּיחֹס לְאוֹר ה'מְמַלָּא
 כָּל עֲלָמִין' נִאֲמַר עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ
 מְבִדִּילִים בֵּינֵיכֶם וּבֵין
 אֱלֹקֵיכֶם, שֶׁהָעוֹן מְבִדִּיל
 וּמְסַתֵּיר שְׂלֹא יִהְיֶה הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא "אֱלֹקָה שְׁלָנוּ",
 אֱלֹקוֹת הַמַּאִיר בְּנוּ בְּפִנְיֵימִיּוֹת כְּעִנְיָנוּ שֶׁל
 הָאוֹר ה'מְמַלָּא' וְהִנֵּנוּ, שְׂאֵינּוּ
 מַאִיר בְּגִלּוּי פְּנֵי-שְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל.
 וּמִמִּשְׁיַן בְּבִיאור ה'הַבְּדִלָּה' וְהַהֶסְתֵּר
 עַל הָאֱלֹקוֹת שְׂעַל-יְדֵי הָעוֹנוֹת.
 וּבְהִקְדָּמָה, שְׂבַעֲנֵנוּ הַהִבְדִּלָּה
 יֵשׁ אֹפְנִים וְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת יֵשׁ
 הַבְּדִלָּה בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ, וְאֵף
 שְׁנֵי הָעִנְיָנִים הֵם דִּרְגוֹת בְּקְדוּשָׁה,
 צְרִיף לְהִיְוֹת הַבְּדִל בֵּינֵהֶם וּכְמוֹ
 שְׂכַתוֹב¹⁹ לְגַבִּי הַמִּשְׁכֵּן וְהַבְּדִלָּה
 הַפְּרָקַת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין
 קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְעַד שְׂשֵׁלֶשׁ-
 עֶשְׂרֵה פְּרוּכוֹת הִיוּ בְּמִקְדָּשׁ²⁰
 בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים (כַּמְפּוֹרֵט בְּדַבְרֵי
 חַכְמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא), שְׂהֵם
 מְחִיצוֹת בְּקְדוּשָׁה גּוֹפָא²¹
 עֲצָמָה, בֵּין חֶלֶק לְחֶלֶק בְּמִקְדָּשׁ עֲצָמוֹ,
 וְהִנֵּנוּ, שְׂגַם לְאַחֲרֵי הַמְּחִיצָה
 וְגַם חֶלֶק שֶׁמְעַבֵּר לְמַחֲצֵה הֲרִי זֶה
 עֲדִין קֹדֶשׁ, וּכְמוֹ מְסָף
 מְזַכּוּכִית, שְׂאֵף שְׂמְסַתֵּיר מְעַט, מְכַל-
 מְבִדִּיל כָּלֵל לְמִקּוּם שֵׁשׁ בּוֹ מִסָּךְ מְזַכּוּכִית, מְכַל-מְקוּם כִּיּוֹן שֶׁהוּא מִסָּךְ
 מְזַכּוּכִית מַאִיר אוֹר הַשְּׂמֶשׁ עַל-יְדֵי וְחוֹדֵר בְּעוֹד.

(17) ראה גם לקו"ת נצבים נג, סע"ג. (18) ראה תנחומא ויקהל ז. (19) תרומה כו, לג. (20) כתובות קו, א. וש"נ. (21) ראה ד"ה והבדילה הפרוכת לכם בתו"א לך לך יב, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ גַם הַבְּדֵלָה וּמַחֲצֵה הַמְּבַדֵּל וּמַחֲלֵק יוֹתֵר בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל,
 2 שְׁזָהוּ כְּמוֹ מִסֵּף מְעוֹר שְׂמֻסְתֵּיר לְגַמְרֵי עַל הָאוֹר, וְהוּא עֲנִין
 3 הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי וְהַסּוֹדֵר שֶׁל פְּתָנוֹת עוֹר²² שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאֵדָם
 4 וְחוּהוּ אַחֲרֵי חֹטֵא עֵץ הַדַּעַת מִשְׂכָּא דְחוּיָא²³, עוֹר נֹחַשׁ, שְׁהוּא עֲנִין
 5 קְלִיפַת נוֹגַה²⁴ שֶׁמַּעֲלֵמַת וּמְסַתֵּרַת
 6 עַל הָאוֹר הָאֱלוּקִי (כְּמוֹ קְלִיפַת הַמַּכְסָּה
 7 עַל הַפְּרִי) אֲבָל אֵין זֶה הָעֵלֶם וְהַסְּתֵר
 8 מוּחַלְט וְלֹכֵן 'קְלִיפַת' זוֹ קְרֵאֵת קְלִיפַת
 9 'נוֹגַה', לִשׁוֹן אוֹר, כִּי מְעוֹרֵב בַּה טוֹב
 10 וְרַע.
 11 אַף יֵשׁ הַבְּדֵלָה וּמַחֲצֵה בֵּין
 12 טוֹב לְרַע שְׂמֻסְלֵשׁ קְלִיפּוֹת
 13 הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי שְׁאֵין כַּהֵם טוֹב
 14 כֻּלָּל וְהֵן הָעֵלֶם וְהַסְּתֵר גְּמוּר עַל
 15 הָאֱלֻקוֹת, שְׁאֵינוֹ יְכוּל לְהַתְּעַלּוֹת
 16 וְלְהַתְּהַפֵּף לְקְדוּשָׁה (כְּמוֹ
 17 קְלִיפַת נוֹגַה שֶׁכֵּן יְכוּלָה לְהַתְּעַלּוֹת
 18 לְקְדוּשָׁה, כְּמִבּוֹאֵר בַּהֲרַחְבָּה בַּסֵּפֶר
 19 הַתְּנַיִא שֶׁקְלִיפַת נוֹגַה הִיא שׁוֹרֵשׁ חַיּוֹת
 20 הַדְּבָרִים הַמְּתוֹרֵים שֶׁאֵם מִשְׁתַּמְשִׁים
 21 בַּהֵם בְּאוֹפֵן הָרְאוּי, לִשְׁם שָׁמַיִם, אִפְשֵׁר
 22 לְהַעֲלוֹתָם לְקְדוּשָׁה. וְאֵילוֹ שְׁלוֹשׁ
 23 קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת הֵם שׁוֹרֵשׁ חַיּוֹת
 24 הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים שְׁאֵין כְּבוֹחוֹ שֶׁל
 25 הָאֵדָם לְהַעֲלוֹתָם לְקְדוּשָׁה).
 26 וְזוֹהִי הַבְּדֵלָה שְׁנַעֲשִׂית עַל-
 27 יְדֵי הָעוֹן, שְׁהוּא מִשְׂלֵשׁ
 28 קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי,
 29 שְׁהֵי מְדוּבָר עַל מַעֲשִׂים אֲסוּרִים שֶׁהֵם
 30 בְּנִיגוּד מוּחַלְט לְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-
 31 בְּרוּךְ-הוּא שְׂעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשָׂה
 32 מִסֵּף הַמְּבַדִּיל לְגַמְרֵי בֵּין הָאֵדָם
 33 לְאֱלֻקוֹת, עַד כִּדֵּי כֵן שְׁאֵין מְאִיר
 34 גְּלוּי אֱלֻקוֹת כָּלָל.
 35 אַף עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה לְהַיּוֹת
 36 "סוֹר מְרַע" לְהַתְּרַק מִהַרְע
 37 וְלְהַתְּקַרֵּב לְאֱלֻקוֹת, מִתְּבַשְׂלַת
 38 הַבְּדֵלָה וּמַחֲצֵה זֶה, וּמַעֲתָה אֵין
 39 הָעֵלֶם וְהַסְּתֵר עַל הָאוֹר הָאֱלוּקִי וּמְאִיר
 40 אֶצְלוֹ גְּלוּי אֱלֻקוֹת לְהַיּוֹת "אֱלֻקִּיכֶם", בְּחִינַת 'מְמַלָּא כָּל
 41 עֲלָמִין' וְהָאוֹר הָאֱלוּקִי 'מְמַלָּא' אוֹתוֹ וּמְאִיר בּוֹ בְּפִנְיֵימוֹת.
- 42 וּמְדַרְגַת תְּשׁוּבָה זוֹ בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁם הַיּוֹי הוּא עֲנִין ה'
 43 תְּתַאָּה, ה' תַּחְתּוֹנָה, הִיא הָאוֹת ה' הַשְּׁנִיָּה בְּשֵׁם הַיּוֹי בְּחִינַת מְלָכוּת,
 44 הַסְּפִירָה הָאֲחֻרֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה מִבֵּין עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת (כְּמִבּוֹאֵר בַּקְּבָלָה וְחִסְדוֹת
 45 שֶׁאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיּוֹי רִמּוּזוֹת לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, יו"ד – חֲכֵמָה, ה' רֵאשׁוֹנָה
 46 ('ה' עֵילָא, הַעֲלִינָה) – בִּינָה, וַאֲ"ו –
 47 הַמִּידוֹת חֶסֶד, גְּבוּרָה וְכוּ', ה' אַחֻרֹנָה
 48 ('ה' תַּתְּאָה, הַתַּחְתּוֹנָה) – מְלָכוּת)
 49 בְּחִינַת 'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין'
 50 הָאוֹר הָאֱלוּקִי הַמְּצוּמָצֵם הַיּוֹרֵד לְכוֹרָא
 51 אֵת הָעוֹלָמוֹת וְלְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכֵם
 52 בְּפִנְיֵימוֹת, עַל-יְדֵי סְפִירַת הַמְּלָכוֹת.
 53 וְלְמַעְלָה מְזָה דְרָגָה גְּבוּוּהָ יוֹתֵר
 54 בַּתְּשׁוּבָה הִיא הַתְּשׁוּבָה
 55 ד'עֲשָׂה טוֹב", שְׁעֲנִינָה
 56 בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיּוֹי'
 57 הוּא אוֹת ו', בְּחִינַת זְעִיר-
 58 אֲנָפִין, הַמִּידוֹת הַעֲלִינּוֹת (וּבְחִינָה
 59 זוֹ נִקְרָאֵת "פְּנִים קְטָנוֹת" כִּי בִיחַס
 60 לְאוֹר הַמְּאִיר בְּמַדְרָגוֹת הַמּוֹחִין, הָאוֹר
 61 הַמְּאִיר בַּה הוּא 'קִטּוֹן וְמוֹעֵט' שְׂעַל-
 62 יְדֵי-זֶה בְּאִמְצַעוֹת הַמִּידוֹת נִמְשָׁף
 63 וּמִתְגַּלֵּה בְּחִינַת 'סוֹכֵב כָּל
 64 עֲלָמִין', הָאוֹר הַבְּלִיגְבוּל הַמְּאִיר
 65 בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 'סוֹכֵב' וּמִקִּיף, כִּי
 66 "עֲשָׂה טוֹב" (שְׁהוּא עֲנִין
 67 קִיּוּם הַמְּצוּוֹת, שְׁנִקְרָאִים
 68 "טוֹב", כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²⁵ אֲמָרוּ
 69 צְדִיק הַמְּקִיִּים אֵת הַמְּצוּוֹת כִּי
 70 טוֹב) עוֹלָה י"ז, בְּגִימְטְרִיא¹⁷
 71 וְהוּא הַמְּסַפֵּר דְשֵׁם אַהו"ה,
 72 הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל אוֹתִיּוֹת אֱלוֹ
 73 שְׁיֻצָּא מְרָאשֵׁי-תְבוֹת "אֵת²⁶ הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ
 74 הַמְּלִים "אֵת²⁶ הַשָּׁמַיִם וְאֵת
 75 הָאָרֶץ (אֲנִי מְלָא)"²⁷, דְקָאֵי
 76 הַמְּכוּוֹן עַל בְּחִינַת 'סוֹכֵב כָּל
 77 עֲלָמִין' הָאוֹר הַבְּלִיגְבוּל שְׁאֵין
 78 בּוֹ חֲלוּקֵי מְדַרְגוֹת, אֲלָא
 79 מְאִיר בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ בְּעוֹלָמוֹת
 80 עֲלִינִים וּבְעוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים
 81 בְּשׁוּרָה²⁸ בְּאוֹתָהּ מִידָה, כִּי אֵינוֹ מוֹתָאֵם לְפִי עֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים
 82 הַמְּקַבְּלִים אֵת הָאוֹר וְהַגִּילּוּי.

(22) בראשית ג, כא. (23) ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). (24) תכ"א (מח, ב). (25) ראה ספר החקירה להצ"צ סח, ב. (26) ישעי' ג, י. (27) ירמ' כג, כד. (28) ראה שער הפסוקים להאר"ל ישעי' מא, ח. שערי אורה פה, ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ל, ב. (29) ראה לקו"ת ואתחנן ט, א ואילך. פ' ראה לג, א ואילך. (29) ראה לקו"ת בלק עה, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 הדברים יש שתי 'דעות' (גישות, השקפות) באלקות, דעה אחת היא 'דעת
43 עֲלִיּוֹן' כפי שהדברים הם מצד העליון, מצד האלקות, שְׁלֹמֶעֱלָה יֵשׁ
44 וְלִמְטָה אֵין האלקות, 'למעלה' היא 'יש' מציאות אמיתית והעולמות
45 והנבראים, 'למטה', הם 'אין' מציאות שכאילו אינה קיימת שְׁזָהוּ מִצַּד
46 הגישה ונקודת המבט של בְּחִינַת
47 'סוֹכְבַּ כָּל עֲלָמִין' האור הבלתי-
48 גבול שמאיר על העולמות בדרך
49 'מִקֵּיף וְסוֹכֵב'. וְיִדְעַת פְּתִחוֹן'
50 כפי שהדברים הם מצד העולמות
51 והנבראים שְׁלֹמֶעֱלָה אֵין וְלִמְטָה
52 יֵשׁ, שהמציאות האלקית 'למעלה'
53 היא 'אין' דבר מופשט, לא נתפס ולא
54 מושג, ואילו המציאות הגשמית
55 'למטה' היא מציאות ברורה ומוחשית
56 שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת 'מִמְלָא כָּל
57 עֲלָמִין' האור האלוקי המצומצם לפי
58 ערך העולמות. וְאֶל דְּעוֹת הַיְוֵי'
59 הוא ענין התחברות שְׁתֵּי
60 הַדְּעוֹת, חֲבוּר 'סוֹכְבַּ כָּל
61 עֲלָמִין' וְ'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין',
62 כן שבתוך הגדרים וההגבלות של
63 העולם ('דעת תחתון') יש גילוי והארה
64 של אור אלוקי שלמעלה מהתלבשות
65 בעולם ('דעת עליון') שְׁזָהוּ החיבור
66 בין 'סוֹכְבַּ וְ'מִמְלָא' נִפְעַל עַל-יְדֵי
67 הַתּוֹרָה כו'.
68 וְעֲנִין תְּשׁוּבָה זו בחינת 'בְּקַשׁ
69 שְׁלוֹם' התשובה שעל-ידי התורה
70 בְּאֶרְבַּע אוֹתוֹת שֵׁם הַיְוֵי' הוא
71 ה' עֵילָאָה, ה' העליונה, האות ה' הראשונה בשם הוי' בְּחִינַת בִּינָה
72 שהיא הסתעפות והתרחבות נקודת החכמה לפרטים ונרמות באות ה' שיש לה
73 גם קו לאורך וגם קו לרוחב, שְׁהִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵילָאָה דרגה
74 עליונה בתשובה.
75 וְיֵשׁ גַּם מְדַרְגָּה רְבִיעִית בְּתְשׁוּבָה, והיא הדרגה הנעלית ביותר,
76 שְׁהִיא בְּאוֹת יו"ד של שם הוי', בְּחִינַת חֲכָמָה הנקודה הראשונית של
77 הרעיון, הנרמזת באות יו"ד של הוי' שצורתה כמו נקודה, שְׁזָהִי מְדַרְגָּת
78 בְּעַל-תְּשׁוּבָה בחינת משיפע (כמבואר בחסידות שבחכמה ובינה החכמה
79 היא המשיפע והבינה היא המקבל, על-דרך שבועיר-אנפין (המידות) ומלכות,
80 בחינת ז"א היא המשיפע ובחינת המלכות היא המקבל) הנעלית ממדרגת
81 תשובה עצמה (כמבואר לעיל לגבי המעלה של בחינת 'עשה טוב' לגבי בחינת
82 'סור מרע') כפי שהיא בְּתְשׁוּבָה עֵילָאָה תשובה עליונה, הנעלית יותר.

1 וְשְׁתֵּי מְדַרְגוֹת אֵלוּ ("סור מרע ועשה טוב") הם שתי דרגות
2 בְּתְשׁוּבָה פְּתִיחָה, תחתונה, הדרגה הנמוכה בתשובה, אֵלָא שְׁפָזָה
3 ב'תשובה תתאה' גִּרְפָּא עצמה הִגָּה "סור מרע" בדרגה הנמוכה
4 ב'תשובה תתאה' היא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, 'ועשה טוב' הדרגה
5 הגבוהה ב'תשובה תתאה' הוא
6 בְּחִינַת בְּעַל-תְּשׁוּבָה²⁹. כמבואר
7 ב'לקוטי תורה' פרשת בלק, על-פי
8 מאמר הזוהר ו"כיון דאחיד באילנא
9 דחיי, כדין אקרי ו"כיון שאחוז בעץ
10 החיים אזי נקרא בעל תשובה דהא
11 כנסת ישראל תשובה אוף הכי אקרי
12 ואיהו בעל תשובה אקרי ושהרי כנסת
13 ישראל גם כן נקראת תשובה, והוא
14 בעל תשובה נקרא], וביאור ה'מקדש
15 מלך' בדברי הזוהר - כיון שאחוז
16 בבחינת 'זעיר אנפין', המקור המשיפע,
17 לכן נקרא 'בעל', המשיפע לבחינת
18 המלכות, ומאחר שהבעל תשובה, אוהו
19 בעץ החיים שהוא 'זעיר אנפין', לכן
20 נקרא בעל תשובה, כלומר גורם
21 המשכה עליונה בבחינת מלכות, היינו
22 המשכה מ'סוכב כל עלמין' ל'ממלא
23 כל עלמין' על-ידי 'ועשה טוב'.
24 וְיֵשׁ עוֹד מְדַרְגָּה נוספת
25 בְּתְשׁוּבָה, שְׁזָהוּ עֲנִין "בְּקַשׁ
26 שְׁלוֹם" האמור בהמשך הפסוק
27 לאחר "סור מרע ועשה טוב", דְּקָאִי
28 המכוון על התורה, כְּמִמְלָא
29 רַז"ל³⁰ כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה
30 מְשִׁים שְׁלוֹם בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל מַטָּה, הרי
31 יש קשר מיוחד בין נושא השלום ללימוד התורה שְׁזָהוּ עֲנִין חֲבוּר
32 'סוֹכְבַּ' האור האלוקי ה'סוכב כל עלמין' הנמשך על-ידי 'עשה טוב'
33 וְ'מִמְלָא'³¹ האור האלוקי ה'ממלא כל עלמין' הנמשך על-ידי 'סור מרע',
34 וְהֵינּוּ לְפִי שְׁשֻׁרְשׁ הַתּוֹרָה הוא בדרגה כזו באלקות שהיא לְמַעְלָה
35 מְ'סוֹכְבַּ' וְ'מִמְלָא', האין-סוף עצמו שלמעלה מעולמות לגמרי כיון
36 שהוא נעלה משניהם יחד וְלִכֵּן כיון שהוא נעלה משניהם יחד יֵשׁ
37 בִּיכוּלֹת הַתּוֹרָה שנמשכה ממדרגה זו לְחֲבָרָם כו' ולהמשיך את אור
38 ה'סוכב כל עלמין' הבלתי מוגבל בתוך האור ה'ממלא כל עלמין' המדוד
39 ומוגבל לפי ערך העולמות.
40 וְזָהוּ גַּם מֵה שְׁפָתוֹב³² כִּי אֶל דְּעוֹת הַיְוֵי, ובתורת החסידות
41 מדייקים בלשון הכתוב דְּעוֹת לְשׁוֹן רְבִים³³, ומבארים שלפי פנימיות

(30) סנהדרין צט, ב. (31) ראה לקו"ת שם ער, א. פ' ראה כא, א. (32) שמואל-א ב, ג. וראה תו"א יתרו סח, א. לקו"ת פ' ראה כג, ד. שה"ש מזו, ב. ובכ"מ. (33) ראה תקו"ז תס"ט בתחילתו.

ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מבחינת 'מצרים' דקדושה, וב'ולקחתי' נרמזת עבודת התשובה במדרגה של 43
 ביטול במציאות, כנרמז בלשון הכתוב "ולקחתי אתכם לי" ואמרו חכמינו ז"ל, 44
 "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם" וכאשר האדם מגיע לתשובה בדרגה 45
 של ביטול במציאות הרי הוא דבוק במהותו ועצמותו של הקדוש-ברוך-הוא 46
 בעצמו, ועבודתו היא בלי שום הגבלות 47
 ובלי שום שינויים).

ה) והנה הטעם שבתשובה 48
 יש צורך בארבע מדרגות, 49
 הוא - לפי שההעלאה 50
 מלמטה למעלה (שזהו ענין 51
 התשובה) צריכה להיות כמו 52
 ההמשכה מלמעלה למטה, 53
 כמבואר בחסידות, יש שני אופנים 54
 שבהם יכולה להיות התקרבות של 55
 האדם (והעולם) לאלקות, האחד כאשר 56
 ההתקרבות וההתעוררות היא מצד 57
 האדם בדרך העלאה (התעלות) מלמטה 58
 למעלה, והשני כאשר ההתקרבות 59
 וההתעוררות היא מצד האלקות בדרך 60
 המשכה (הארה והתגלות) מלמעלה 61
 למטה, וכיון שפסדו ההמשכה 62
 מלמעלה למטה האופן שבו באה 63
 כל הארה והתגלות אלקית מלמעלה 64
 הוא על-ידי ארבע אותיות 65
 שם הוי', כדאיתא כפי שמוכר 66
 במדרש³⁶ כשבקש הקדוש- 67
 ברוך-הוא לומר תורה 68
 לישראל, אמרה ארבע 69
 פעמים בינו לבין עצמו, 70
 שנאמר³⁷ אז ראה ויספירה 71
 הכינה וגם תקרה והכתוב מונה 72
 ארבע לשונות של לימוד ועיון 73
 (ואחר-כך) ויאמר לאדם, 74
 והוא ענין המשכת והתגלות 75
 התורה למטה על-ידי ארבע 76
 אותיות שם הוי'³⁸ הנרמזות 77
 בארבעת הלשונות שבפסוק זה (וכנזכר 78
 שארבע אותיות שם הוי' רמזות לעשר 79
 הספירות שבאמצעותן האור האלוקי 80
 יורד ונמשך לעולמות), לכן גם סדר ההעלאה מלמטה למעלה 81
 שעל-ידי התשובה צריך להיות על-ידי ארבע אותיות שם 82
 הוי', שהן ארבע המדרגות שבתשובה, כנ"ל. 83
 84

ד) והנה כנגד ארבע המדרגות שבתשובה 1
 (הנרמזות בפסוק "סור מרע ועשה טוב בקש שלום" ובארבע אותיות שם הוי', 2
 כמבואר לעיל בפרטיות) ישנן גם ארבע לשונות של גאולה 3
 המקבילים לארבעת הענינים האמורים בתשובה, כפי שממשיך ומבאר. 4

והענין בזה, דמה שפכתוב 5
 והוצאתי אתכם מתחת 6
 סבלות מצרים וברוחניות הדבר 7
 כולל את הרחקת בני ישראל מטומאת 8
 מצרים הוא ענין "סור מרע", 9
 כי העון הוא כבד, כמו 10
 שפכתוב³⁴ עם כבד עון, ולכן 11
 נקרא העון המכביד סבל, אף 12
 על-ידי התשובה ד"סור 13
 מרע", נעשה והוצאתי אתכם 14
 מתחת סבלות מצרים ועל-ידי 15
 התשובה בני ישראל כבר לא נתונים 16
 תחת 'מצרים' היינו העון. 17
 ומה שפכתוב והצלתי גו' הוא 18
 ענין "עשה טוב", כי בתחת 19
 "הצלתי" יש שני פירושים, 20
 האחד - לשון הצלה ישועה 21
 מהצרה, והשני - לשון צל, 22
 והינו, שההצלה מהמצב הרוחני 23
 הלא רצוי שקודם עבודת התשובה 24
 נעשית על-ידי הצל שהוא 25
 בחינת מקיף מלמעלה שהרי הוא 26
 דבר מופשט, והוא ענין קיום 27
 המצות, שעל-ידי-זה נמשך 28
 מלמעלה למטה ומאיר על האדם ועל 29
 העולם אור אלוקי מקיף שאינו חודר 30
 ומתלבש בפנימיות בחינת 'סובב 31
 כל עלמין', כמבואר לעיל שזהו 32
 האור הנמשך בעבודת התשובה 33
 הנקראת "ועשה טוב" (ועל-דבר-ך 34
 זה בנוגע לשאר הלשונות, 35
 וגאולתי ולקחתי כו'³⁵ הרומזים 36
 גם הם למדרגות נוספות בעבודת 37
 התשובה, כמבואר בחסידות, ובמאמר 38
 דיבור-המתחיל לכן אמור לבני 39
 ישראל' פרשת וארא תשח", בו נתבאר כמה עניני מאמר זה באריכות 40
 בפרטיות יותר, מבואר ש'וגאולתי' רומז לעבודה שמצד ה' עילאה, בחינת 41
 בינה, וזהו ענין הגאולה שעל-ידי העבודה שמצד הבינה נגאל האדם גם 42

(34) ישע"י א, ד. (35) ראה בדרושים שבהערה 4. (36) שמו"ר רפ"מ. (37) איוב כח, כז-כח. (38) ראה גם לקו"ת האזינו עא, ג. המשך מים רבים תרל"ו פקע"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפרטיות כיצד ארבע מדרגות אלו רמוזות בארבע אותיות שם הוי'.
- 2 **וְהִנֵּה יְדוּעַ שְׂבָשֵׁם הַוְי' יֵשׁ שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת כְּלִלּוּת, הַוְי' דְּלַעֲיָלָא**
- 3 **הַעֲלִיּוֹן, דְּרַגְגָּה עֲלִיּוֹנָה וְהַוְי' דְּלַתְמָא** הַתַּחְתּוֹן, דְּרַגְגָּה תַּחְתּוֹנָה,
- 4 **כְּמֹו שְׂכָתוּב³⁹** בְּפִרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא, בְּפִסּוֹק הַמוֹנָה אֵת י"ג מִדּוֹת הַרְחֵמִים,
- 5 **הַוְי' הַוְי' וּפְסִיק טַעְמָא**
- 6 **בְּגוּיָהוּ⁴⁰** וְיֵשׁ בֵּין שְׁנֵי הַשְּׂמוֹת הַוְי' 1 **וְהִנֵּה יְדוּעַ שְׂבָשֵׁם הַוְי' יֵשׁ שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת, הַוְי' הַוְי'**
- 7 **טַעַם מְפָסִיק, וּמְבֹאֵר עַל כֵּךְ בּוֹהֵר** 2 **דְּלַעֲיָלָא וְהַוְי' דְּלַתְמָא, כְּמֹו שְׂכָתוּב³⁹ הַוְי' הַוְי'**
- 8 **שֶׁהַטַּעַם הַמְפָסִיק מְלַמֵּד שֶׁהַכּוֹנֵה** 3 **וּפְסִיק טַעְמָא בְּגוּיָהוּ⁴⁰. וְנִמְצָא, שְׁהַהֲמַשְׁכָּה**
- 9 **לְשֵׁנֵי דְרַגּוֹת בְּשֵׁם הַוְי' (כְּמְבֹאֵר)** 4 **מְלַמְעָלָה לְמַטָּה עוֹבְרַת תַּחְלָה דְּרָף אַרְבַּע**
- 10 **בְּחִסְדוֹת שֵׁשׁ ב' בְּחִינוֹת שְׂמוֹת הַוְי',** 5 **אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא, וְאַחֲרֵי־כֵן עוֹבְרַת גַּם**
- 11 **א' בְּהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת – יוֹד חֲכֵמָה ה"א** 6 **דְּרָף אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי' דְּלַתְמָא. וּמִזָּה מוֹכֵן**
- 12 **בֵּינָה כו' נ' מְדוֹת, ה' מְלֻכוֹת. . . שְׂהוּא** 7 **גַּם בְּנוֹגַע לְהַעֲלִיָּא מְלַמְטָה לְמַעְלָה שְׁעַל-יְדֵי**
- 13 **בְּחִינַת הַתְּהוּוֹת הַהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת כְּנ"ל,** 8 **הַתְּשׁוּבָה, שְׁתַּחְלָה צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת אַרְבַּע**
- 14 **אֲבָל שֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא, עִם הִיּוֹת שְׂנַקְרָא** 9 **הַמְדְרָגוֹת בְּתִשׁוּבָה שְׂכָנְגָד שֵׁם הַוְי' דְּלַתְמָא,**
- 15 **גַּם כֵּן הַוְי' עַל שֵׁם הַתְּהוּוֹת שְׂמִמְנו** 10 **וְאַחֲרֵי־כֵן צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת גַּם אַרְבַּע הַמְדְרָגוֹת**
- 16 **יַתְבַּרְךְ, מְכַל-מִקּוֹם הוּא בְּחִינַת גִּילּוּי** 11 **בְּתִשׁוּבָה שְׂכָנְגָד שֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא. וְזֵהוּ הַחֲלוּק**
- 17 **אוֹר עֲלִיּוֹן שְׂלַמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת,** 12 **בֵּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים שְׂבָאֲרַבַּע הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה,**
- 18 **וְהוּא בְּחִינַת רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן. . . שְׂהוּא** 13 **שְׂאֲרַבַּע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה שְׂנִאֲמָרוּ בִּיצִיאַת**
- 19 **לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִן הַחֲכֵמָה, וְלִכֵּן פְּסִיק** 14 **מְצָרִים הֵן כְּנָגַד אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי' דְּלַתְמָא,**
- 20 **טַעְמָא בְּגוּיָהוּ(").** 15 **וְאַרְבַּע הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה שְׂכָנְגָד אַרְבַּע**
- 21 **זְנִיבָה שֶׁל שֵׁם הַוְי', וְאַחֲרֵי־כֵן** 16 **הַמְלַכְיּוֹת, שְׂבָהֵן נְכַלְלָת גַּם הַגְּאוּלָּה הָעֲתִידָה,**
- 22 **שְׂהוּא בְּחִינַת רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן. . . שְׂהוּא** 17 **הֵן כְּנָגַד אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא.**
- 23 **וְהַנְּעִלִית שֶׁל שֵׁם הַוְי', וְאַחֲרֵי־כֵן** 18 **אֲמָנָם גַּם בְּחַג הַפְּסַח עֲתָה יִשְׁנוּ מֵעֵין**
- 24 **הַתַּחְתּוֹנָה וְהַנְּמוּכָה שֶׁל שֵׁם הַוְי',** 19 **הַגְּאוּלָּה הָעֲתִידָה, שְׂלַכֵּן אַרְבַּע**
- 25 **וּמִזָּה שֶׁכֵּן הוּא סֹדֵר הַדְּבָרִים** 20 **הַפּוֹסוֹת דְּפִסְחָה גַּם גַּם כְּנָגַד אַרְבַּע הַגְּאוּלוֹת, וְגַם**
- 26 **בְּהַמְשַׁכָּה מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה מוֹכֵן גַּם** 21 **כְּנָגַד הַפּוֹסוֹת שְׂהִיּוֹ לְעֲתִיד-לְבָא², וְהִנְנוּ,**
- 27 **שֵׁם הַוְי' דְּלַתְמָא הַדְּרַגָּה** 22 **שְׂנַמְשָׁף גַּם גִּלּוּי הָאוֹר דְּשֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא, וּמִצַּד**
- 28 **הַתַּחְתּוֹנָה וְהַנְּמוּכָה שֶׁל שֵׁם הַוְי',** 23 **גּוֹדֵל מַעֲלָתוֹ הָרִי הוּא יוֹרֵד לְמַטָּה בְּיוֹתֵר,**
- 29 **וּמִזָּה שֶׁכֵּן הוּא סֹדֵר הַדְּבָרִים** 24 **וְכַדְאִיתָא בְּפָרִי עֵץ חַיִּים⁴¹ שְׂבָלִיל הַפְּסַח**
- 30 **בְּהַמְשַׁכָּה מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה מוֹכֵן גַּם** 25 **הַזִּיּוּג הוּא גַּם בְּעֵשְׂיָה⁴².**
- 31 **בְּנוֹגַע לְהַעֲלִיָּא מְלַמְטָה** 26 **הַפּוֹסוֹת דְּפִסְחָה גַּם גַּם כְּנָגַד אַרְבַּע הַגְּאוּלוֹת, וְגַם**
- 32 **לְמַעְלָה שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה** 27 **שֵׁם הַוְי' דְּלַתְמָא הַדְּרַגָּה**
- 33 **שְׂהוּא עֲבוֹדַת הָאָדָם, שְׂתַּחְלָה בְּשֵׁלֵב** 28 **הַתַּחְתּוֹנָה וְהַנְּמוּכָה שֶׁל שֵׁם הַוְי',**
- 34 **רַאשׁוֹן, בְּהַתַּחֲלַת הָעֲבוֹדָה צְרִיכוֹת** 29 **וּמִזָּה שֶׁכֵּן הוּא סֹדֵר הַדְּבָרִים**
- 35 **לְהִיּוֹת אַרְבַּע הַמְדְרָגוֹת** 30 **בְּהַמְשַׁכָּה מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה מוֹכֵן גַּם**
- 36 **בְּתִשׁוּבָה שְׂכָנְגָד שֵׁם הַוְי' דְּלַתְמָא, וְאַחֲרֵי־כֵן כְּשֶׁהָאָדָם מְתַקְרַב** 31 **כְּנָגַד הַפּוֹסוֹת שְׂהִיּוֹ לְעֲתִיד-לְבָא², וְהִנְנוּ,**
- 37 **יּוֹתֵר לְאַלְקוֹת צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת גַּם אַרְבַּע הַמְדְרָגוֹת בְּתִשׁוּבָה** 32 **שְׂנַמְשָׁף גַּם גִּלּוּי הָאוֹר דְּשֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא, וּמִצַּד**
- 38 **שְׂכָנְגָד שֵׁם הַוְי' דְּלַעֲיָלָא.** 33 **שְׂהוּא עֲבוֹדַת הָאָדָם, שְׂתַּחְלָה בְּשֵׁלֵב**

(39) תשא לד, ו. 40) זח"ג (אדר"ק, קלח, רע"א. תו"א בשלח סא, סע"ד ואילך. לקו"ת דרושים לר"ה נט, סע"א ואילך.

(41) שער חג המצות פ"ז. 42) חסר הסיום (המו"ל).

”משכו וקחו כבש ושחטו הפסח”

ב”ה, י”א ניסן, ה’תשכ”ה,
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה’ עליהם יחיו

שלום וברכה!

הקב”ה קבע את יציאת מצרים בחודש האביב, והתורה מצוה לדאוג במיוחד שהפסח יחול תמיד בחודש האביב: **שמור את חודש האביב ועשית פסח לה’ אלקיך, כי בחודש האביב הוציאך ה’ אלקיך ממצרים לילה.**

כדי לכוון שחג הפסח יחול בחודש האביב – והרי לוח השנה שלנו קבוע לפי הירח, דבר היוצר הבדל בכאחד עשר יום משנת החמה, ואילו תקופות השנה נקבעות על פי החמה – יש לנו ”שנה מעוברת” כל שנתיים-שלוש (דוגמת השנה הנוכחית) בה נוסף חודש שלם (אדר). כך משתנה שנת הירח לשנת החמה וחג הפסח חל תמיד בחודש האביב. כתוצאה מכך מסתדרים גם חדשי השנה, וכל החגים, ונקבעים במועדס המדויק.

העובדה שיציאת מצרים אירעה בחודש האביב מוסברת ע”י חכמינו ז”ל כחסד מיוחד של הקב”ה, שהוציא את בני ישראל ממצרים בתקופה המוצלחת ביותר בשנה. ברם, ככל עניני התורה, יש גם בענין זה רמזים ונימוקים, הוראות רבות לכלל ולפרט. אחת ה”נקודות” שברצוני לציין כאן תובהר לאחר התבוננות בתנאים בהם אירעה יציאת מצרים:

מאות בשנים היו בני ישראל משועבדים לאומה ששלטה אז על כל עמי הסביבה, לא רק בכוחם האדיר של ”רכבו ופרשיו”, אלא גם במשקל-היתר הגדול שלו בשטחי המדע, בכל המכונה עתה בשם ”תרבות” ו”קידמה”.

התרבות והקידמה של מצרים התבססו על כוחות ותופעות הטבע, ובמיוחד על היאור נילוס. ארץ מצרים היא שחונה ואין יורדים בה כמעט כל גשמים, אך כח ההמצאה האנושי יצר השקאה מלאכותית שהפכה את מצרים לגן פורח מוקף מדבר.

תנאים אלה יצרו תרבות אלילית מסועפת, שהיו לה שני קוי יסוד: האלהת כוחות הטבע,

קבע: ראה שמות רבה פט”ו, יא: החדש הזה כו’ כשבחר ביעקב ובניו קבע כו’. אור התורה (להצ”צ) ע”פ זה (עירסד).

מצוה.. שמור: דברים טז, א. ולרמב”ן (לשרש האי דסהמ”צ להרמב”ם) ולבעל ההלכות זוהי מ”ע (לעבר השנים, או – מושמרת את החוקה). וראה סהמ”צ סוף מ”ע קנג: באו רמזים כו’ שמור כו’ הורה כו’. וביד הל’ קדה”ח בתחלתו ורפ”ד.

מוסברת: מכילתא לשמות יג, ד (הובא בפירש”י שם).

אחת: ראה רמב”ן בא (יב ג). צרור המור שם (יב, א) ועיין זח”ג (רנא, א).

ששלטה אז על כל: מכילתא לבשלח יד, ה: היה פרעה שולט מסוף העולם ועד סופו. וראה זח”ב ו, א.

במשקל היתר הגדול: ראה זח”א קכה, סע”א.

ובמיוחד.. נילוס: יחזקאל כט, ג.

ואין יורדים בה כמעט כל גשמים: ראה רש”י ויגש מז, י. דברים יא, י.

כח ההמצאה האנושי: רש”י ר”פ מקץ.

אגרות קודש

והאלהת כוחות האדם שהשכיל לנצל את כוחות הטבע. מכאן צעד קטן בלבד אל האלהותו של פרעה, זה שגילם באישיותו את הדוגמא המצרית לאדם "מושלם".

השקפה כזו, שראתה את העולם כהרכב של "כוחות-טבע" מרובים, שבכללם גם "כוח" האדם, בתוספת הפילוסופיה של "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה" – הביאו לירידה רוחנית ומוסרית תהומית ביותר, עד כדי "הצדקת" רדייה ואכזריות מתועבות ביותר כלפי האדם או העם החלש יותר מבחינה גופנית.

האליליות ואמונת ההבל של המצרים הגיעו לשיא ביטויים בתקופת ההתחדשות השנתית של כוחות הטבע, בחודש האביב, חודש של "מזל טלה", והשה הוא שהיה מסמלי היסוד של ה"עבודה זרה" של מצרים.

אך הנה בא משה רבינו ובפיו בשורת "פקוד פקדתי": הגיעה השעה בה עלה ברצון אלקי אברהם יצחק ויעקב לשחרר את בני ישראל מיד פרעה ומגלות מצרים.

כבר חלפו 210 שנה מאז נתונים בני ישראל למרות פרעה, חלק מבני ישראל אף נטמע ב"תרבות" המצרית, עזרה מן עמי הסביבה אינה צפויה כלל, שום עבד לא הצליח (עד אז) להשתחרר ממצרים. לא היו, אפוא, כל סיכויים, מנקודת מבט טבעית, לשחרור עם ישראל ממצרים, ולמרות זאת מביטח להם משה רבינו כי הגיעה שעת השחרור, אלא שקיים תנאי יחיד לדבר: **"משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח!"**

- משכו ידיכם מאילי הארץ, וקחו לכם כבש (אותו ראו המצרים כאלוה), ושחטו אותו כקרבן פסח לה'. לא די בכפירה ב"עבודה זרה" המצרית בלב, או אף בבית, בצנעה ובלאט, כל"אם דוקא בפומבי, ללא פחד, לפי כל הפרטים שהיו כרוכים בהקרבת הפסח במצרים.

ואז – מביטח משה רבינו בשם הקב"ה – לא זו בלבד שישוחררו ממצרים, אלא שאף פרעה בעצמו יצוה עליהם לצאת ממצרים, והגאולה תהיה לא בתקופה בה כוחות הטבע רדומים ונסתרים, כל"אם דוקא **בחדש האביב**, בו מגלה הטבע את מיטב כוחו.

בכך מודגשת העובדה שאין קיימים עולמות נפרדים: עולם של טבע וכוחות הטבע, ועולם של "על-טבע" הנאבקים ביניהם, ופעמים מנצח האחד ופעמים השני. יש רק א-ל אחד ויחיד, השליט המוחלט של העולם כולו, והוא גם המאחד את כל העולם.

הכרה זו באה לביטוייה הנעלה ביותר במתן תורה, זו נקודת היעד של יציאת מצרים, שהחל ב"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלקים אחרים" גוי.

של פרעה: שמו"ר פ"ח, ב. תנחומא שם.

"כוחי ועוצם ידי: דברים ח, יז. וראה סמ"ג מל"ת סד: וארא בחלום כו' שכחת את העיקר כו' והתכוננת כו' והנה יסוד גדול הוא כו'.

תהומית ביותר: ויקרא יח, ג ובתוי"כ (ובפרש"י) שם. ובקה"ר עה"פ והארץ לעולם עומדת דמצרים דוגמת ערוה באדם.

לשיא ביטויים: רמב"ן וצרור המור שם.

חלק מבני ישראל: שמו"ר פי"ד, ג. וראה תניא פל"א.

שום עבד: מכילתא יתרו יח, יא.

תנאי יחיד.. "משכו: שמו"ר פט"ז, ב: כל זמן כו' משכו כו' שבכך כו'.

וקחו לכם: למשפחותיכם (דוקא), וכהודעת משה: בבנינו ובבנותינו – כל הארבעה בנים (ובנות), מן החכם ועד השאינו יודע לשאול.

בפומבי: ראה שו"ע רבנו הזקן ר"ס תל.

נקודת היעד: כמש"נ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את ה' (שמות ג, יב) וראה ז"ח ר"פ יתרו: בכל יומא אפיק כו'. וראה תניא פל"א שם.

אגרות קודש

כבמצרים בעבר, כך גם עתה מצויים כאלה המבססים חייהם על האלהת הנקראים בשם כוחות הטבע, בתוספת "כוחי ועוצם ידי" של האדם. אחרים מצאו "מוצא", שבבינתם יש מקום גם לקב"ה אך בחברה הם "ככל האדם", "נהיה כגויים", ואדרבה: יותר "גוי" מהם.

בא חג הפסח ומוזכיר פעם נוספת: "פקוד פקדתי" – אין לפניכם כל ברירה. הקב"ה זוכר אתכם, וחייב להיות: "משכנו", משיכת ידים מן ה"עבודה זרה" של הארץ, בכל צורה בה היא באה לידי ביטוי, ועשיית הדבר בפומבי, ללא פחד, ובאומץ. "וקחו לכם" – קחו את עצמכם ואת כל השייך לכם, כל האפשרויות וכל הכוחות, לעצמיות שלכם, ל"אני" היהודי האמיתי והנצחי.

את כל זאת יש לעשות "בחודש האביב", לא להתבלבל ע"י המתעים שמאחר וקיים עולם פורח, שבמרכזו האדם וכוחו ועוצם ידו, הרי "אלה אלקיך", זה האליל שלך אליו אתה משועבד, ואין כל מקום ר"ל להקב"ה –

כי אם, אדרבה: "בחודש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים", העולם הפורח על נפלאותיו מביאים לראייה ברורה יותר של האמת – בנוסח חכמינו ז"ל – אשר "ה' אלקינו (הוא) מלך העולם, שלא חיסר בעולמו כלום".

יעזור ה' ויצליח שפסח – זמן חרותנו – יביא את כל אחד ואחד, בתוך כלל ישראל, לחירות אמיתית מכל הפרעות ומיגבלות לעבוד את ה' בלבב שלם,

וגאולת הפרט תביא את גאולת כלל ישראל, הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

ברכה לחג הפסח כשר ושמוח.

מנחם שניאורסאהן

"נהיה כגויים": יחזקאל כ, לב.

אין לפניכם כל ברירה: יחזקאל שם. תנחומא נצבים ג. נתבאר בקונטרס ומעין מ"א, פ"ג. **לעצמיות.. ל"אני" היהודי:** ראה שמו"ר פט"ו, כ"ג: לכם הה"ד יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך. **אדרבה:** "בחודש האביב: להעיר מלקו"ת במדבר (ג, א). סד"ה החדש הזה – לכ"ק מו"ח אדמו"ר – בס' המאמרים הש"ת.

הוציאך.. ממצרים: לילה. וכן גם עתה אין להתרשם מזה שלאחרים לילה ואין רואים את האמת, כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה (ישעי, ס, ב). **"בחודש האביב.. בנוסח חכמינו ז"ל:** ברכות מג, ב. והנה לכמה אחרונים (או"ח סרכ"ו) ניסן לאו דוקא, אבל י"א דדוקא הוא (שד"ח אסיפת דינים מע' ברכות רס"ב. ושי"ט). והנה אדמו"ר הזקן בלוח ברכות הנהנין (הראשון) כי דאחר ל' יברך בלא שם ומלכות (מוכח דניסן לאו דוקא), אבל בסדר ברה"י (שבסידורו פ"ג סי"ד) השמיט זה. ואף שי"ל בדוחק דטעמו מפני דס"ל דאין לברך כלל אלא פעם אחת (ועדיין יקשה למה לא ביאר דברי השו"ע "בימי ניסן" דהיינו לאו דוקא – כמו שהוסיף ביאור בכמה דינים שבברה"ט), י"ל – דהשמיט מפני דבמשנה האחרונה ס"ל ד"בימי ניסן" כפשוטו – בדוקא, וא"כ א"א "לאחר ל"י. ואכמ"ל.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמ' ב

- 1 מתרצת הגמרא, אָמַר לִיה רבא, הָתָם – שנותנים שכר לזה שלא
- 2 עבר עבירה כעושה מצוה, מדובר כַּגֹּן שֶׁבָּא דְבַר עֲבִירָה לְיָדוֹ,
- 3 וכפה את יצרו וְנִיצוּל הַיָּמֵנִת, שאין מצוה גדולה מזו. כִּי הָא –
- 4 וכמעשה דְרַבִּי חֲנִינָא בַר פִּשְׁי, שֶׁתְּבַעְתִּיהָ תְּהִיא מְטָרוֹנִיתָא –
- 5 שתבעה אותו אשה חשובה אצל הגוים לזנות, וכדי להניצל ממנה
- 6 אָמַר רבי חנינא בר פפי מְלֵתָא – לחש, וּמְלִי נִפְשִׁיהָ שִׁיחָנָא וְכִיבָא
- 7 – והתמלא גופו בשחין ופצעים המפרישים ליחה, אֶךְ עֲבָדָה הִיא

- 8 מְלֵתָא – עשתה המטרוניתא בכשפיה וְאִיתָּי – והתרפא. כשראה
- 9 רבי חנינא כך, עָרַךְ מִשָּׂא בְּהוּא כִּי בְנִי – ברח והתחבא בבית
- 10 מרחץ שהיו שכיחים בו מזיקים, עד כדי דְּבִי הָוּוּ עֵילִין בְּתַרְיִן אֶפִּילוּ
- 11 בְּמִמָּא, הָוּוּ מִיתְּנָקִי – שאף הם היו נכנסים שם שני בני אדם יחד
- 12 ביום, היו ניווקים, ונעשה לו נס ולא פגעו בו המזיקים, לְמַהֲרָ אָמְרוּ
- 13 לִיה דְּבָנָן לְרַבִּי חֲנִינָא, מָאן נִמְרָדָּךְ מִי שֶׁמֶר עֲלֶיךָ, אָמַר לְהוּ רַבִּי
- 14 חנינא, שָׁנִי

בס"ד. ר"ד לילות חג הפסח, בעת ה"סדרים", ה'תשכ"ה.

רשימה פרטית בלתי מוגה

1 הרש"ג הזכיר משיחות כבוד-קדושת אדמו"ר מהוריי"צ¹ אודות התיאור של "ערב פסח"
2 בליובאוויטש, ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שערב פסח חלוק משאר ערבי ימים טובים' (גם)
3 בכך שבערב פסח יש גם עבודת היום - הקרבת קרבן פסח, ואילו שאר ערבי יום-טוב הם רק הכנה
4 ליום-טוב.

5 א. רש"ג: איך נוהגים ביום-טוב שחל בשבת בנוגע לאמירת "שלום עליכם"?
6 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: פעם אמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר שאין אומרים "שלום
7 עליכם"², ופעם אמר, שכבר אמר "שלום עליכם" בחדרו.
8 [הרש"ג שאל את כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, למה לא ציין זאת בהגדה? והשיב כבוד-קדושת
9 אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק): כנראה היה מאורע זה לאחרי שנדפסה ההגדה].

* * *

10 ב. ב"יחץ", שאל הרש"ג אודות שבירת האפיקומן לכמה חתיכות, ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר
11 שליט"א: כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (ומובן אשר כן עשה גם בנו כבוד-קדושת מורי-וחמי
12 אדמו"ר) היה שובר את האפיקומן לחמש חתיכות. ופעם נודמן שנשבר לשש חתיכות, והניח אחת הצדה³.
13 כן שאל הרש"ג אודות מנהג האדמו"ר לקחת אליו את האפיקומן של כל בני הבית⁴, ואמר כבוד
14 קדושת אדמו"ר שליט"א: טעם הדבר הוא - לפי שהאפיקומן הוא זכר לקרבן פסח שהיו עושים כל בני
15 הבית ביחד⁵.

16 (והוסיף): פעם ביקש החסיד ר' נחמן מריאסין - שהיה מהמסובים של שולחן כבוד-קדושת אדמו"ר
17 נשמתו-עדן - שאדמו"ר נשמתו-עדן יקח אליו גם את האפיקומן שלו, ולא לקח⁵.

18 ג. רש"ג: בהגדה נאמר "מגלין מקצת הפת" קודם "עבדים היינו", ומדוע הי' כבוד-קדושת מו"ח
19 אדמו"ר נוהג לגלות מקצת המצות (גם) קודם "הא לחמא עניא"?

20 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: כבר העירותי⁶ על מה שכתוב בהגדה בפיסקא "מגיד", "ומגביה
21 הקערה שיש בה המצות" - ש"בבית הרב אין מגביהין הקערה, ורק מגלין מקצת המצות".

22 וכן הוא גם בנוגע לאחיזת הכוס בברכת "אשר גאלנו", שבהגדה (לפני הפיסקא "לפיכך") נאמר:
23 "ויגביה את הכוס ואוחזו בידו עד סיום ברכת אשר גאלנו", ואף-על-פי-כן, מנהג בית הרב לאחוז הכוס
24 רק עד שמסיים "ונאמר לפניו הללויה", ומעמידו על השולחן, וחוזר ומגביהו לברכת "אשר גאלנו".
25 ויתירה מזה, כפי שכותב כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן בהגהותיו⁷ לסידור 'תורה אור',
26 ש"אדוני-אבי-מורי-ורבי היה . . אוחזו בידו עד ונאמר לפניו הללויה ומעמידו, ולברכת בורא פרי הגפן
27 היה נוטלו כו".

28 ד. רש"ג: בפיסקא "מעשה ברבי אליעזר כו' והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה" - מהי
29 ההדגשה בנוגע לענין הלילה?

(4) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קעט.

(5) ראה גם שם ע' קפ. וש"נ.

(6) בהגש"פ הנ"ל במקומו (ע' יב).

(7) וראה בהגש"פ הנ"ל במקומו (ע' לא): "למרות מ"ש
בהגהות אדמו"ר נ"ע כו".

(1) לקו"ד ח"א קלד, א ואילך.

(2) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסג. וש"נ.

(3) שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ ס"ג (סה"ש תרח"ץ ע' 261).

נעתק בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים במקומו (ע' יא).

נכתב בשיחת ליל ב' דחה"פ תשח"י (תורת מנחם - התוועדויות

חכ"ב ע' 233).

1 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁸ מבאר בהמשך הפיסקא "עד שבאו
2 תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית", שהתלמידים הודיעו לרבותיהם שאכן
3 הצליחו (הרביים) לפעול מה שהיו צריכים לפעול - שיאיר אצל התלמידים האור דקריאת שמע של
4 שחרית, כיון שהתלמידים ידעו שעבודתם היא להאיר את חושך הלילה; אבל אצל הרביים (והנשיאים),
5 האיר גם הלילה עצמו (כך שלא ידעו בכלל מהו לילה), בבחינת "לילה כיום יאיר"⁹.

6 ה. אחד המסובים שאל על דבר השינוי בין המענה ל"תם", שבו נאמר¹⁰ "הוציאנו ה' ממצרים", ובין
7 המענה ל"שאינו יודע לשאול", שבו נאמר¹¹ "בצאתי ממצרים"¹². ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:

8 עיקר הדיוק הוא - שב"תם" כתיב¹⁰ "ואמרת אליו וגו'", ואילו ב"שאינו יודע לשאול" כתיב¹¹ "והגדת
9 לבנך". והחילוק ביניהם - על-פי המבואר בחסידות¹³ - ש"ואמרת" פירושו שאתה צריך (רק) לומר
10 (להסביר) לו, ואילו "והגדת" - הגדה מלשון המשכה¹⁴ - פירושו שצריך גם לפעול על פלוני שיתקבל
11 הדבר אצלו, וכמו "את פתח לו", "מ'דארף אים מאַכן רעדן".

12 ו. רש"ג: כתוב בהגדה (קודם אמירת "והיא שעמדה"): "צריך להגביה הכוס ולכסות הפת, כן כתב
13 האריז"ל". ולמה נוהג כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לכסות הפת תחילה ואחר-כך להגביה הכוס?

14 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר סיפר, ששאלה זו שאל פעם אחד
15 החסידים אצל ה'צמח-צדק', באמרו, שהנהגה זו היא היפך ממה שכתב האריז"ל, ואמר לו ה'צמח-צדק'
16 "אַ שאַרפן וואָרט..."

17 ולגופו של ענין¹⁵: הטעם שהאריז"ל מקדים התיבות "להגביה הכוס" הוא - לפי שזהו עיקר החידוש
18 שבא להשמיענו (שעל-פי קבלה צריך לא רק לאחוז את הכוס, אלא גם להגביהו), ובדרך ממילא צריך
19 גם לכסות הפת, כי טעם כיסוי הפת הוא כדי שלא יראה בושתו, ומטעם זה נכון שלא יראה גם הגבהת
20 הכוס.

21 ז. רש"ג: למה לא כתוב בהגדה שצריך לשפוך מהכוס גם באמירת דצ"ך עד"ש באח"ב?

22 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: אכן זהו דבר פלא, וכבר העירוני על זה¹⁶.

23 ח. אחד המסובים שאל מדוע לא כתוב בהגדה בפירוש שמתחילים הסעודה באכילת הביצה
24 שמטבילין במי מלח? והשיב כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, לפי שזהו מנהג בלבד¹⁷ (והוסיף
25 בבת-שחוק: אם כל הענינים היו מתפרשים בשעת מתן-תורה - מה היו עושים בני ישראל במשך ארבעת
26 אלפים שנה?!...).

* * *

27 ט. הרש"ג שאל בנוגע ל"מנהג בית הרב" שמזכיר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בהגדה, אם זה
28 הוראה לרבים? ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: אני ציינתי רק מה שראיתי אצל כבוד-קדושת מורי
29 וחמי אדמו"ר, ותו לא, ואילו בנוגע להוראה לרבים - לא שמעתי על זה מכבוד-קדושת מורי-וחמי
30 אדמו"ר¹⁸.

(14) ראה אוה"ת סידור ע' שעו. ועוד.

(15) ראה גם הגש"פ הנ"ל במקומו (ע' כ).

(16) בהגש"פ הנ"ל במקומו (ע' כה): וצע"ג מפני מה לא כתב
שצריך להטף באמירת דצ"ך עד"ש באח"ב, וכמ"ש בשו"ע (תעג
ס"ג) וסי' של"ה, וכן הוא המנהג. ואין לומר דנכלל במ"ש
באמירת עשר מכות - שהרי מסיים עשר שפיכות, וא"ת כנ"ל, הי'
לו לומר יג שפיכות (ובמשנת חסידים אין התיבות עשר שפיכות,
וי"ל כנ"ל).

(17) ראה שו"ע אדה"ז או"ה סתע"ו ס"ו. וש"נ.

(18) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י ע' 196 ואילך.

וש"נ.

(8) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ד ס"ח (סה"ש תש"ד ע'
88). ליל א' דחה"פ תש"ז ס"ב; ליל ב' דחה"פ ס"ט (סה"ש תש"ז
ע' 102 ואילך).

(9) תהלים קלט יב. וראה שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ט (לקמן
ע' 171 ואילך).

(10) בא יג, יד.

(11) שם, ח.

(12) הביאור בזה - ראה שיחת ליל ב' דחה"פ סט"ו ואילך
(לקמן ע' 175 ואילך).

(13) ראה לקו"ש ח"י ע' 168. תורת מנחם - התוועדויות

חמ"ב ע' 92 ואילך. וש"נ.

- 1 הרש"ג הזכיר מה שכתב כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בהגדה¹⁹ ש"כבית הרב מסדרין המצות על
 2 מפה ולא על קערה, מלבד האדמו"ר המסדר המצות על טס של כסף", ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר
 3 שליט"א, שמסתבר לומר, שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לא היה מסדר המצות על קערה בחיי אביו,
 4 כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן.
 5 והוסיף: שאלתי פעם אצל כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר מהו הטעם שאצל כל המסובים (מלבד
 6 האדמו"ר) אין קערה, הרי הקערה משלימה את המספר עשר (שלש המצות, וששת המינים שעל הקערה,
 7 ויחד עם הקערה הרי זה מספר עשר)²⁰, ולכאורה הרי זה צריך להיות אצל כולם? - אבל בכל אופן, כך
 8 נהגו בפועל²¹.
- 9 י. רש"ג: בנוגע למנהג לומר "שיר השירים" לאחרי ה"סדר"²² - כיצד נוהגים אנו?
 10 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: אצל כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לא ראיתי מנהג זה, אבל
 11 אדוני-אבי-מורי-ורבי נהג כן²³.
 12 רש"ג: ואיך מנהגנו בנוגע לאמירת "שיר השירים" בערב שבת²²?
 13 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: היו תקופות שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר נהג לאומרו במשך
 14 חצי שנה, אך כרגע איני זוכר אם היה זה בקיץ או בחורף²⁴.

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 15 א. איתא בסידור האריז"ל¹ ש"כשיבוא (מבית הכנסת) לביתו ישמח כו", ואמירת ההגדה צריכה
 16 להיות "בקול רם ובשמחה".
 17 וכיון שלפני כן (בעת עריכת הסדר) היו חסרים שני הענינים (שמחה וקול רם) - ישלימו זאת עכשיו.
 18 והרי ענין של "השלמה" צריך להיות - כדברי רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'² - באופן ד"כפלים
 19 לתושיה"³.
 20 [ניגנו הניגון "ממצרים גאלתנו" בשמחה גדולה].

* * *

ב. "קדש"⁴:

- 21 רבינו הזקן בסידורו מביא "סימן סדר של פסח - קדש ורחץ כו", ובהגהות מיימוני⁵ הובא "סימן
 22 של סדר של פסח" מדברי הראשונים שלפניו, ויש סברא⁶ שסדר זה הוא מדברי רש"י. ובכל אופן הרי
 23 זה ענין שיש לו אישור מכתבי האריז"ל - מהאריז"ל ותלמידו הרח"ו⁷, כך, שסדר זה הוא בודאי מדוייק.
 24

(1) בהגש"פ בתחלתו. וראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשכ"ב בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ע' 309 ואילך). וש"נ.
 (2) ספ"ט.
 (3) איוב יא, ו.
 (4) ראה גם שיחת יום ב' דחה"פ תשט"ו ס"ד (תורת מנחם - התוועדויות הי"ד ריש ע' 6).
 (5) על סדר ההגדה שברמב"ם.
 (6) ראה מתזור ויטרי סי' סה.
 (7) פע"ח שער חג המצות פ"רו. משנת חסידים וסידור האריז"ל.

(19) הגש"פ הנ"ל במקומו (ע' 1). וראה תורת מנחם - רשימת היום ע' קעח. וש"נ.
 (20) ראה פע"ח שער חמה"צ פ"ו. מ"ח מס' סדר ליל פסח פ"ב. לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומחז"ל ע' קלו.
 (21) ראה רשימת היום שם בהערה (מרשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "ואולי רק על שולחן האדמו"ר יש לעשות כן, אבל בכ"מ צ"ל קערה כיון שהיא (ככתהאריז"ל) "בחי' מלכות הכוללת כו" - ראה במדב"ר (פי"ג, יד): קערה נגד היט. מא"א מע' קערה".
 (22) ראה "לאור ההלכה" (לרש"י זעווין) ע' רנה. וש"נ.
 (23) ראה אוצר מנהגי חב"ד ניסן ס"ע רד ואילך. וש"נ.
 (24) ראה תורת מנחם - רשימת היום ע' קפז. וש"נ.

- 1 וצריך להבין הטעם ש"קדש" נקבע ב"סימן סדר של פסח" - דלכאורה, החיוב דקידוש הוא בכל
 2 יום-טוב [ואף שהחיוב דקידוש ביום-טוב הוא רק מדברי סופרים⁸, הרי גם החיוב דד' כוסות - שאחד
 3 מהם הוא הכוס דקידוש - הוא רק מדברי סופרים⁹], ואינו חידוש ששייך במיוחד לחג הפסח?
 4 בשלמא קודם מתן-תורה, יש לומר, שענין הקידוש היה קשור עם חג הפסח, שבו תיקנו ד' כוסות
 5 (החל מהכוס דקידוש) כנגד ד' לשונות של גאולה (והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי)¹⁰, מה-שאינ-כן
 6 שאר ה'ימים טובים' שבהם לא היה עדיין החיוב דקידוש; אבל לאחרי שניתנה תורה ונתחדשה הלכה¹¹,
 7 הרי לכאורה אין ענין מיוחד בקידוש של חג הפסח, ואם כן, אינו מובן: למה נקבע "קדש" ב"סימן סדר
 8 של פסח" ?
 9 ג. ויובן מזה שהחיוב דקידוש בליל פסח שונה מהחיוב דקידוש בכל שאר ה'ימים טובים', בכמה
 10 ענינים¹²:
 11 (א) בכל יום-טוב יכולים לקדש גם על הפת, ובפרט אם הפת חביבה עליו¹³; מה-שאינ-כן בפסח
 12 חייבים לקדש על היין דוקא¹⁴.
 13 (ב) בכל יום-טוב, גם כאשר מקדשים על היין, אין חיוב על כל אחד בפני עצמו לשותת היין, ויכול לצאת
 14 ידי חובה על-ידי אחר (ומספיק רק לטעום מן היין); מה-שאינ-כן בפסח חייב כל אחד לשתות כוס יין,
 15 ואינו יוצא ידי חובה על-ידי אחר¹⁵.
 16 - בנוגע לברכת קידוש ואמירת ההגדה יכולים לצאת ידי חובה על-ידי אחר, אבל בנוגע לד' כוסות
 17 (ובכללם הכוס דקידוש) אי אפשר לצאת ידי חובה על-ידי אחר. וכמו שכתב הרי"ף¹⁶ שיכול אדם לערוך
 18 ה"סדר" בכמה בתים ולהוציא אותם ידי חובה ברכת קידוש ואמירת ההגדה, אבל ד' כוסות צריכים הם
 19 לשתות בעצמם. ובפרט שלדעת הרי"ף, מי שעורך את הסדר בבתי אחרים אינו יכול לטעום מאומה,
 20 אם מפני שעדיין לא עשה קידוש לעצמו, או מפני שכבר אכל את האפיקומן.
 21 (ג) בכל יום-טוב יכולים לקדש גם בזמן דתוספת יום-טוב; מה-שאינ-כן בפסח חייבים לקדש בלילה
 22 דוקא¹⁷. ומזה מוכח שהקידוש דפסח קשור (לא עם ענין היום-טוב, שאז היו יכולים לקדש גם בזמן
 23 דתוספת יום-טוב, כיון שיש בו כבר קדושת יום-טוב, אלא) עם ענין הגאולה שבפסח (שהרי הקידוש
 24 הוא גם כוס ראשון מד' כוסות שכנגד ד' לשונות של גאולה), שהיתה בלילה, ולכן אי אפשר לעשות
 25 קידוש בזמן דתוספת יום-טוב, כי התוספת פועלת רק בענין הקדושה, שתומשך גם לפנות ערב, אבל אין
 26 בכוחה לעשות מיום - לילה¹⁸.
 27 ד. אמנם, לכאורה אפשר לומר שהקידוש דפסח מצד עצמו הוא כמו בכל יום-טוב, אלא שמצד
 28 ההוספה שהוא גם אחד מד' כוסות, לכן, צריכים לקדש על היין דוקא, וכל אחד חייב לשתות בעצמו,
 29 ובלילה דוקא.
 30 אבל האמת היא - שחכמים עקרו הקידוש דפסח מהקידוש שבכל יום-טוב, והטילו עליו דין מיוחד
 31 של קידוש דפסח.
 32 וראיה לדבר:
 33 אם נאמר שהקידוש דפסח מצד עצמו הוא כמו הקידוש בכל יום-טוב, היה צריך להיות הדין: (א)

(14) ראה שם סתפ"ג ס"ד. וש"נ.

(15) שם סתפ"ב סכ"ב. וש"נ.

(16) סוף ערבי פסחים. רא"ש שם. וראה גם שו"ע אדה"ז שם ר"ס תפד.

(17) תה"ד סקל"ז. שו"ע אדה"ז שם סתפ"ב ס"ב.

(18) ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשי"ד סי"א (תורת מנחם - התועדויות חי"א ע' 194). תורת מנחם - התועדויות חי"ט ע' 32. וש"נ.

(8) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ד. וש"נ.

(9) ראה פסחים קיז, סע"ב. תוס' שם קח, ריש ע"ב. שו"ע אדה"ז שם סתפ"ב ס"ד.

(10) ראה שו"ע אדה"ז שם. וש"נ.

(11) שבת קלה, סע"א. וש"נ.

(12) ראה גם הגש"פ ע' לקוטי טעמים ומנהגים ע' ח (פיסקא קדש).

(13) פסחים קו, ב. שו"ע אדה"ז שם סרע"א סכ"ג. וש"נ.

- 1 שאפשר לקדש בזמן דתוספת יום-טוב, ולשתות אחר-כך - בלילה - כל ד' הכוסות, (ב) מי שמקדש על
 2 הפת, שאז הקידוש אינו קשור עם ד' כוסות, יוכל לקדש גם בזמן דתוספת יום-טוב.
- 3 וכיון שלא מצינו בשום מקום חידוש כזה, על-כן צריך לומר, שהדין אינו כן, אלא הקידוש דפסח
 4 צריך להיות תמיד בלילה דוקא. ומזה מוכח שהקידוש עצמו יש לו דין של קידוש פסח, ולכן נכלל "קדש"
 5 ב"סימן סדר של פסח".
- 6 ה. ענין הנ"ל (שהקידוש דפסח צריך להיות על היין דוקא, וכל אחד צריך לשתות בעצמו) מצינו גם
 7 בפורים.
- 8 ובהקדם השייכות שבין פורים לפסח - כדברי הגמרא¹⁹ שבשנה מעוברת צריך להיות קריאת המגילה
 9 ושאר עניני הפורים באדר שני, אדר הסמוך לניסן, מצד "מיסמך גאולה לגאולה" (פורים לפסח); והרי
 10 ענין הסמיכות בתורה נוגע גם להלכה, שלכן דרשין סמוכין (לדעה אחת - בכל הספרים, ולכל הדעות
 11 - ב'משנה תורה²⁰), ומזה מובן, שאין זו סמיכות בעלמא, אלא זוהי סמיכות גם בתוכן הענינים.
- 12 ובכן: בנוגע לפורים - איתא בגמרא²¹: "חייב איניש לבסומי", ופירש רש"י: "ביין". והיינו, שבפורים
 13 יש חיוב לשתות יין דוקא (לא חלב וכיוצא בזה), וכל אחד חייב בעצמו לשתות יין, ואינו יוצא ידי חובה
 14 על-ידי אחר (דלא כמו קריאת המגילה, שיכול לצאת ידי חובה על-ידי שמיעה מאחר).
- 15 ועל-דרך-זה בפסח - "מיסמך גאולה לגאולה" - שהקידוש צריך להיות ביין דוקא, וכל אחד צריך
 16 לשתות בעצמו, ואינו יוצא ידי חובה על-ידי אחר (דלא כברכת הקידוש ואמירת ההגדה שיכול לצאת
 17 ידי חובה על-ידי שמיעה מאחר).
- 18 ו. ויש להוסיף, שהענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" מודגש יותר בלילה הזה - ליל ב' דחג הפסח,
 19 ט"ז ניסן. ובהקדמה:
- 20 על הפסוק²² "ויעבור מרדכי", מפרש רש"י: "על דת, להתענות ביום-טוב ראשון של פסח, שהתענה
 21 י"ד בניסן וט"ו וט"ז, שהרי ביום י"ג נכתבו הספרים".
- 22 ולהעיר - בתור מאמר המוסגר, בקשר למנהג בשנה זו לבאר פירוש רש"י על התורה, שבזה נכלל גם
 23 פירוש רש"י לני"ך, שגם הוא פשוטו של מקרא כמו פירושו על התורה, ולא כמו פירושו למשנה וגמרא
 24 שהוא על-פי חלק ההלכה שבתורה - שבמדרש²³ איתא שג' ימי התענית היו י"ג י"ד וט"ו.
- 25 וענין זה תלוי בפירוש הפסוק²⁴ "ומרדכי ידע" - אם "בעל החלום אמר לו" (כפירוש רש"י), או
 26 שאליהו הנביא הודיעו²⁵ או שידע ברוח הקודש²⁶:
- 27 לפי הפירוש שאליהו הנביא הודיעו או שידע ברוח הקודש - ידע מיד כשנגזרה הגזירה, ביום י"ג,
 28 ומסתבר לומר, שתיכף ומיד כשידע, דיבר עם אסתר, וגזר תענית, כדי שלא לעכב את גאולתם של ישראל;
 29 מה-שאינ-כן לפי הפירוש ש"בעל החלום אמר לו" - היה זה רק בלילה, ליל י"ד.
- 30 ועל-פי-זה מובן שרש"י אזיל לשיטתיה - דכיון שמפרש ש"בעל החלום אמר לו", לכן מפרש
 31 ש"התענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז".
- 32 ומזה מובן, ש"ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות גו"²⁷ - שמיום זה התחילה הגאולה - היה
 33 ט"ז ניסן (ורש"י אינו צריך לפרש זאת, כיון שמובן הדבר מפירושו על הפסוק "ויעבור מרדכי").
- 34 ולהעיר, שבמסכת מגילה²⁸ מפרש רש"י²⁹ "ומה שאמר המקרא .. ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר

(19) מגילה ו, ס"ב (ובפרש"י).

(20) ברכות כא, ב. וש"נ.

(21) מגילה ז, ב.

(22) אסתר ד, יז.

(23) אסתר"ר פ"ח, ז. פרד"א פ"נ.

(24) אסתר שם, א.

(25) תרגום שם. אסתר"ר פ"ז, יח.

(26) תרגום שני שם.

(27) שם ה, א.

(28) טז, א.

(29) ד"ה ולתעניתו.

1 מלכות, יום שלישי לשילוח הרצים היה" (ט"ו ניסן). אבל, פירושו לגמרא הוא על-דרך ההלכה (כנזכר
2 לעיל), ואילו על פי פשוטו של מקרא צריך לומר שזהו יום השלישי לתענית (ט"ז ניסן)³⁰.

3 והנה, אף ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"³¹, הרי ההלכה יכולה להיות רק לפי דעה אחת - שיום
4 השלישי היה ט"ו בניסן (כפירוש רש"י בגמרא), כדמוכח מדברי רבינו הזקן ב'שולחן ערוך'³²: "טוב
5 לעשות איזה דבר בסעודה ביום שני זכר לסעודת אסתר שהיתה ביום זה, שבו ביום נתלה המן", והיינו,
6 שמדובר אודות הסעודה השניה שהיתה למחרת "יום השלישי", וכיון שזהו יום ב' דפסח (ט"ז ניסן),
7 על-כן צריך לומר ש"יום השלישי" - שבו התחילה הגאולה - הוא ט"ו ניסן.

8 ומזה מובן, שהענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" הוא בעיקר בנוגע ליום ב' דפסח, כי: הסמיכות דגאולה
9 דפורים ליום א' דפסח היא רק להדעה ש"יום השלישי" היה ט"ו ניסן, אבל להדעה ש"יום השלישי"
10 היה ט"ז ניסן, אין זה שייך ליום א' דפסח; ואילו הסמיכות דגאולה דפורים ליום ב' דפסח היא לכל
11 הדעות, כיון שיום ב' דפסח יש בו הן הענין דט"ז ניסן - לדידן שאנן בקיאין בקביעות דירחא³³, והן
12 הענין דט"ו ניסן - שהרי מצד מנהג אבותינו בידינו חוגגים אנו יום-טוב שני מצד ספיקא דיומא, וגם
13 בו קורין בתורה "ובחמשה עשר יום גו"³⁴.

14 ויהי רצון, שיהיה הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" - שמהגאולה שעליה נאמר בגמרא³⁵ "אכתי עבדי
15 אחשוורוש אנן", נבוא בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

* * *

16 ז. דובר אודות קביעות שנה זו שחג הפסח חל בשבת, מהו הטעם שלא גזרו חכמים שלא יקיימו
17 מצות אכילת מצה ומרור, שתיית ד' הכוסות ואמירת ההגדה³⁶, כמו שגזרו בתקיעת שופר לולב ומגילה
18 מצד החשש "שמא יעבירונו כו'" - בהקדם המבואר בחסידות³⁷, שמה שחכמים דחו מצות תקיעת שופר
19 בגלל החשש "שמא יעבירונו", מוכח, שבראש השנה שחל בשבת אין צורך בתקיעת שופר³⁸, כיון
20 שההמשכה דתקיעת שופר נמשכת מצד ענין השבת עצמו. ומזה מובן, שבפסח שחל בשבת לא דחו

[שגזירה זו היתה גם בזמן הבית (בית שני, שבו היו רוב הגזירות והסייגים) (ראה לקו"ת דרושי ר"ה נז, ג), כמובן מלשון המשנה (ר"ה רפ"ד) "במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה", ובמכ"ש וק"ו, כיון שאין זה רק חשש "שמא יעבירונו כו'", אלא מלאכה ממש***.

37 וגם כאן רואים שיש ענינים שאי אפשר ללמדם ע"פ נגלה דתורה בלבד, ומתבארים רק ע"פ פנימיות התורה (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ריש ע' 108. וש"נ).

38 והוא רק ע"ד דברי הרשות. - ומרומז הדבר כנגלה דתורה, בלשון הגמרא (ר"ה שם) בנוגע לגזירה דרבה: "מדאורייתא מישרא שרי כו'", ולכאורה אינו מובן: הרי תק"ש היא חיוב, ולא רק "מישרא שרי"? אך הענין הוא - שכיון שהענין דתק"ש נעשה מצד ענין השבת עצמו, הרי גם מדאורייתא אין זה אלא ע"ד דבר הרשות, "מישרא שרי".

30 ראה גם תרגום שני שם.

31 עירובין יג, ב. וש"נ.

32 או"ח סת"צ ס"ב. וש"נ. וראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשח"י ס"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ב ע' 220 ואילך). וש"נ.

33 ביצה ד, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סת"ר ס"א.

34 אמור כג, ו. שו"ע אדה"ז סת"צ שם.

35 מגילה יד, א. וש"נ.

36 ועד"ז בנוגע לערב פסח שחל בשבת*, כדאיתא בגמרא (פסחים טו, א) "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא... אם פסח דוחה את השבת", עד שאמר להם הלל "נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת" - דלכאורה, אף שמן התורה דוחה פסח את השבת, היו חכמים צריכים לגזור שלא יקריבו פסח בשבת**, כמו שגזרו שלא יתקעו שופר בר"ה

(* ושייך גם לקביעות שנה זו - דכיון שיום א' הוא יו"ט (שני מצד ספיקא דיומא), נמצא. שיום השבת הוא ערב פסח.
**) ראה רש"י ד"ה אלא - עירובין קג, א. תוד"ה והעליון - שם קב, ב. תוד"ה דבני - פסחים פה, טע"א. ועוד (מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א על השאלה שגזירה דרבה אינה במקדש).

*** ואין לומר שכיון שהקרבת הפסח היא מלאכה שהתירה תורה לעשותה בשבת, אין מקום לגזור ולאסרה - כי (נוסף לכך שיש לחקור אם הקרבת הפסח הותרה בשבת או רק דחוי' (כמו השאלה בנוגע לטומאה בציבור (פסחים עו, א ואילך. וש"נ)), ואם היא רק דחוי', יש מקום לגזור ולאסרה, הרי גם בשבות אסור חכמים דבר המותר, בגלל חשש שמא יבוא לידי איסור, וא"כ, יש מקום לאסור הקרבת הפסח בשבת, בגלל חשש שמא יעשו מלאכות אלו (לא רק מלאכה אחרת, כמו בשבות, שהחשש הוא שמא יעבירונו כו') גם שלא בשביל הקרבת הפסח.

1 חכמים המצוות דפסח, כיון שעניני הפסח אינם נמשכים על-ידי ענין השבת עצמו³⁹. וכיון שגם בשבת
2 יש צורך לקיים את כל עניני הפסח, אין מקום לחשש אפילו לשוגג. וטעם הדבר, לפי שבפסח אין נתינת
3 מקום לחמץ זה יצר הרע - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א⁴⁰, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק
4 ז עמוד 48 ואילך.

* * *

ח. "מעשה ברבי אליעזר וכו'"⁴¹:

5
6 ענין זה בא בהמשך למה שכתוב בפיסקא שלפני זה "מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה
7 . . הרי זה משובח", ועל זה מביא ראיה מרבי אליעזר, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה, רבי עקיבא ורבי
8 טרפון, ש"היו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה".

9 אך צריך להבין סיוע הפיסקא, "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של
10 שחרית" - דלכאורה, הרי זה היפך הענין ד"כל המרבה כו' הרי זה משובח", כיון שזוהי הגבלה בסיפור
11 ביציאת מצרים?

12 הדין הוא אמנם שכאשר מגיע זמן קריאת שמע של שחרית, צריך להפסיק בסיפור יציאת מצרים
13 ולקרוא קריאת שמע, אבל אין זה שייך להגדה של פסח, שאינה ספר של דינים והלכות, אלא ענינה הוא
14 סיפור יציאת מצרים, באופן ד"כל המרבה כו'", ואילו החיוב להפסיק ביציאת מצרים בשביל קריאת
15 שמע, שייך להלכות קריאת שמע, ואין לו מקום בהגדה של פסח.

16 וגם צריך להבין: איך יתכן שהתלמידים הוצרכו להודיע לרבותיהם "הגיע זמן קריאת שמע של
17 שחרית", וכי הם עצמם היו שוכחים על חיוב מצות קריאת שמע!?

18 ולהעיר מדברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בפירוש פיסקא זו⁴², שאצל הרביים - "רבותינו" -
19 האיר בחינת יחודא עילאה, שזהו ענין קריאת שמע של שחרית (כידוע⁴³ שקריאת שמע של ערבית הוא
20 ענין יחוד תתא, וקריאת שמע של שחרית הוא ענין יחוד עילאה), ועל-ידי-זה ש"היו מספרים ביציאת
21 מצרים" פעלו גילוי זה גם אצל התלמידים. וזהו "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן
22 קריאה שמע של שחרית" - שגם אצלנו (התלמידים) מאיר כבר בחינת יחודא עילאה.

23 אבל, פירוש זה הוא היפך פירוש הפשוט, שהרי הפירוש הפשוט הוא שהתלמידים הודיעו לרבותיהם
24 דבר שלא ידעו מעצמם, ואילו לפירוש הנזכר לעיל הרי זה להיפך - שאצל הרביים האירה כבר לפני-זה
25 בחינת יחוד עילאה, ותלמידיהם הודיעו להם שעכשיו מאירה בחינה זו גם אצלם.

ט. ויש לומר הביאור בזה:

27 בשעה ש"היו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה", האירו אצלם אותם הגילויים שהיו בליל
28 יציאת מצרים.

29 והחידוש בליל יציאת מצרים הוא - שאז היה הענין ד"לילה כיום יאיר"⁴⁴, היינו, שלא היו העלמות
30 והסתרים כלל, שלכן "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא" אפילו בלילה, ובמעמד ומצב
31 שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה⁴⁵ (שהרי היציאה ממ"ט שערי טומאה היתה רק למחרת, "בעצם היום

(40) בשילוב שיחת אחרון של פסח.

(41) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשט"ו ס"ט ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חי"ד ע' 9 ואילך). וש"נ.

(42) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע רכד ואילך. וש"נ.

(43) ראה שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ ס"ט (סה"ש תרח"ץ ע' 262).

ליל ב' דחה"פ תש"ד ס"ח (סה"ש תש"ד ע' 88).

(44) תהלים קלט, יב. וראה זח"ב לח, א, ובהנסמן בנצו"ז שם.

(45) ז"ח ר"פ יתרו.

(39) והענין בזה - ששופר הוא המשכת התענוג, בחי' בינה (ראה לקו"ת שם, א.ב. ובכ"מ), ולולב הר"ע המשכת ו"ק דז"א (ראה לקו"ת שם, ד. ובכ"מ), וכל זה נמשך מצד עצם ענין השבת ד"מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א); משא"כ עניני הפסח - הגילוי דיצי"מ, ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו" (נוסח הגש"פ), בחי' שלמעלה מגילויים, וכן הגילוי הקשור עם קרבן פסח (בערב פסח), "ופסח - ודלג" (בא יב, כג ובפרש"י), בחי' שלמעלה מהשתלשלות - אין זה נמשך מצד עצם ענין השבת, כי אם ע"י קיום המצוות דחג הפסח.

1 הזזה⁴⁶, שאז יצאו ממצרים, אבל בלילה היו עדיין משוקעים במ"ט שערי טומאה, ואף-על-פי-כן, "נגלה
2 עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא"), כיון שהאיר אור נעלה ביותר שלגביו אין העלמות
3 והסתרים כלל - "לילה כיום יאיר".

4 [ועל-פי-זה יובן מה שכתוב במדרש⁴⁷ "כיון שעשה משה את הפסח גזר הקדוש-ברוך-הוא לד' רוחות
5 העולם.. ונדבקו באותו הפסח.. והיה ריחו הולך מהלך מ' יום, נתכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו
6 לו, בבקשה ממך האכילנו מפסחך.. היה אומר הקדוש-ברוך-הוא, אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין,
7 שנאמר⁴⁸.. זאת חוקת הפסח וגו' (וכל ערל לא יאכל בו), מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם
8 המילה.. שנאמר⁴⁹ ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגו'", "בדמיך חיי" ב' פעמים, דם פסח ודם
9 מילה - דלכאורה אינו מובן⁵⁰:

10 כאשר בני-ישראל באו למשה וביקשו לאכול מן הפסח, היה כבר לילה, שהרי זמן אכילת הפסח הוא
11 בלילה; ואילו מצות מילה (אפילו שלא בזמנה) היא ביום דוקא⁵¹, ואם כן, איך היו יכולים למול את
12 עצמם בזמן אכילת הפסח בלילה?

13 על-פי נגלה יש לומר, שהדין דמילה (שלא בזמנה) ביום נתחדש לאחרי זה, כפי שלמדים מהפסוק⁵²
14 "וביום השמיני ימול בשר ערלתו"⁵³, ואילו חיוב מילה ביציאת מצרים היה מצד הציווי לאברהם אבינו,
15 ולכן היה יכול להיות גם בלילה; אבל עדיין אינו מובן הדבר מצד פנימיות הענינים.

16 והביאור בזה - על-פי האמור שבליל יציאת מצרים היה מעמד ומצב ד"לילה כיום יאיר"⁵⁴.

17 וכיון ש"היו מספרים ביציאת מצרים" בשלימות, האיר אצלם אותו גילוי שהיה בשעת יציאת מצרים
18 - "לילה כיום יאיר".

19 ולכן, לא היה חידוש אצלם כשהגיע זמן קריאת שמע של שחרית, כיון שכבר באמצע הלילה - "ויהי
20 בחצי הלילה"⁵⁵ - שש שעות לפני זה, היה כבר אצלם מעמד ומצב ד"כיום יאיר", כך, שמצד עצמם לא
21 הוצרכו להפסיק לקריאת שמע - בחינת יחודא עילאה - של שחרית (בחינת יום), כיון שהאירה אצלם
22 בחינה שלמעלה מהתחלקות יום ולילה ("לילה כיום יאיר").

23 י. ועדיין דרוש ביאור - כיצד מתאים הדבר עם ההלכה:

24 על-פי דין היו צריכים לכאורה להפסיק בסיפור יציאת מצרים ולקרות קריאת שמע, ואם כן, איך יתכן
25 שלולי הודעת תלמידיהם ש"הגיע זמן קריאת שמע של שחרית" היו ממשיכים לספר ביציאת מצרים, ולא
26 היו קורין קריאת שמע?

27 והביאור בזה - שגם על-פי דין לא היו חייבים להפסיק לקריאת שמע:

28 מי שתורתו אומנתו - הנה לדעת הבבלי⁵⁶ פטור מתפלה וחייב בקריאת שמע, אבל לדעת הירושלמי⁵⁷
29 פטור גם מקריאת שמע (כיון שזהו על-דרך "בכלל מאתיים מנה"⁵⁸).

30 וכיון שאצל רבי אליעזר וכו' היתה תורתם אומנתם, הנה כשהיו מספרים ביציאת מצרים - שזהו ענין
31 של תורה - היו פטורים מקריאת שמע (לשיטת הירושלמי).

32 יא. אמנם, אף שרבי אליעזר וכו' לא היו צריכים להפסיק בסיפור יציאת מצרים לקרות קריאת שמע
33 של שחרית, הן על-פי פנימיות הענינים, בגלל שאצלם לא נתחדש דבר ב"שחרית", כיון שמקודם לכן

(46) בא יב, מא. (54) לשלימות הענין - ראה שיחת אחרון של פסח (שנדפסה

בלקו"ש שם).

(47) שמו"ר פי"ט, ה. וש"נ.

(48) בא יב, מה ואילך.

(49) יחזקאל טז, ו.

(50) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 125 ואילך.

(51) תו"כ תזריע יב, ג. מגילה כ, ב.

(52) תזריע שם.

(53) תו"כ שם. יבמות עב, ב ובתוד"ה מר.

(55) בא יב, כט.

(56) שבת יא, א.

(57) שם פ"א ה"ב.

(58) ראה אוה"ת ויקרא בהוספות ע' רנד. סה"מ תרכ"ז ע' רצב.

1 כבר האיר אצלם הגילוי ש"לילה כיום יאיר", והן על-פי נגלה, כיון שתורתם היתה אומנתם - הנה
2 תלמידיהם לא היו בדרגא נעלית כזו:

3 גם כאשר רבותיהם פעלו על תלמידיהם שיורגש אצלם בחינת יחודא עילאה, כפי שאמרו התלמידים
4 שגם אצלם "הגיע זמן קריאת שמע של שחרית" - עדיין לא הגיעו התלמידים לדרגא ד"לילה כיום יאיר",
5 שלמעלה מהגבלה לגמרי.

6 וכמו כן לא היו התלמידים במעמד ומצב ד"תורתם אומנתם" - שזוהי דרך עבור יחידי סגולה בלבד,
7 וכדברי הגמרא⁵⁹ "הרבה עשו כו' כרשב"י ולא עלתה בידן".

8 וזהו ש"באו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית" - ומשמעות הסיפור
9 הוא שבגלל זה הפסיקו לספר ביציאת מצרים וקראו קריאת שמע (אף שמצד עצמם לא היו צריכים
10 להפסיק) - דכיון שאצל התלמידים לא האיר הגילוי ד"לילה כיום יאיר", הוצרכו גם רבותיהם לירד
11 למדריגתם. ועל-דרך שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה "לך רד"⁶⁰, "רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה
12 אלא בשביל ישראל"⁶¹.

13 ועל-פי-זה מובן דיוק הלשון "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של
14 שחרית" - דלכאורה היה אפשר לומר "עד שבאו ואמרו להם הגיע זמן כו'", ולמאי נפקא מינה' מי הם
15 אלו שבאו ואמרו? - כי אילו היה אומר זאת מישהו אחר, לא היה הדבר נוגע להם; דוקא כאשר באו
16 "תלמידיהם", ששייכים אליהם, ואמרו להם הנכם "רבותינו", ובמילא צריכים אתם לירד ממדריגתכם
17 ולהשפיע לנו לפי ערכנו - אזי נגע להם הדבר ופעל עליהם, כי "רב" אינו מציאות לעצמו; בהיותו לעצמו
18 - אינו "רב"; "רבותינו" צריכים להיות קשורים עם "תלמידיהם" דוקא⁶².

19 יב. וזהו המשך ב' הפסקאות - "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח", "מעשה ברבי
20 אליעזר וכו'":

21 כיון שצריך להרבות לספר ביציאת מצרים, יכול מישהו לספר ביציאת מצרים באופן ששייך אליו
22 בלבד, מבלי להתחשב בזולתו. ועל זה מביא בעל ההגדה "מעשה ברבי אליעזר וכו'" - שירדו ממדריגתם
23 למדריגת תלמידיהם, והיינו, שאופן הסיפור ביציאת מצרים צריך להיות לפי ערך התלמידים.

24 וזהו גם דיוק הלשון "לספר ביציאת מצרים", "והיו מספרים ביציאת מצרים" - אף שהלשון בתורה
25 הוא "והגדת לבנך"⁶³ - שיש בזה ב' פירושים: (א) מלשון סיפור ("דערציילן"), (ב) מלשון בהירות ואור
26 ("באליינטן"), כמו שכתוב בזהר⁶⁴ בפירוש "השמים מספרים"⁶⁵, "מאי מספרים... דנהרין", והיינו,
27 שהסיפור צריך להיות באופן שיאיר את הזולת, בהיותו לפי ערך התלמידים⁶⁶.

28 יג. וההוראה מזה:

29 כל אחד מישראל הוא מקבל, וביחד עם זה, הוא גם משפיע, כדמוכח מזה שכל אחד מישראל חייב
30 במצות הצדקה, לכל-הפחות שלישי השקל בכל שנה⁶⁷.

31 ויתירה מזה, שישנו הענין דמשפיע ומקבל גם בנוגע לעצמו, שזהו ענין ראש ורגל שבנשמה, שהראש
32 הוא בחינת משפיע והרגל הוא בחינת מקבל.

33 וההוראה לכל אחד מישראל - שצריך להתעסק עם המקבלים שלו, ולפעול אצלם הענין דיציאת
34 מצרים, וענין זה נוגע גם ליציאת מצרים שלו.

(63) בא יג, ח.

(64) ח"ב קלו, ב.

(65) תהלים יט, ב.

(66) ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תש"ז ס"ח ואילך (סה"ש

תש"ז ע' 105). וש"נ.

(67) ב"ב, ט, א. שו"ע י"ד סרמ"ט ס"ב.

(59) ברכות לה, ב.

(60) תשא לב, ז.

(61) ברכות לב, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(62) ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשי"ג ס"ז (תורת מנחם

- התוועדויות ח"ח ע' 74). תש"ז ס"ט ואילך (תורת מנחם -

התוועדויות ח"ד ע' 9 ואילך).

1 ועל-דרך מה שכתוב במשה רבינו: "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב"ו"⁶⁸, שעל-ידי בני
 2 ישראל שהם בבחינת רגל, ניתוסף עילוי אצל משה רבינו שהוא בבחינת ראש⁶⁹.
 3 וכידוע הסיפור⁷⁰ אודות כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן שכתב בפדיון בנוגע לאמירת
 4 'דברי אלקים חיים': "שיפעלו הדברים כי ובהשומעים" - שמזה שכתב ב' הענינים באותו פדיון, מוכח,
 5 שהם קשורים ושייכים זה לזה - שעל-ידי-זה שיפעל בהשומעים, הרי זה יפעל גם בו.
 6 ועל-ידי מעשינו ועבודתינו לפעול הענין דיציאת מצרים גם אצל הזולת שנמצא בדרגא תחתונה,
 7 ובלשון ההגדה בפיסקא שלאחרי זה: "שתאמר יציאת מצרים בלילות", אזי פועלים - כסיום הפיסקא -
 8 "להביא לימות המשיח".

* * *

9 יד. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל כנגד ארבעה בנים דיברה תורה.

* * *

10 טו. "תם מה הוא אומר כו' ושאינו יודע לשאול כו"⁷¹:

11 וצריך להבין:

12 (א) ב' הפסוקים שנאמרו בנוגע ל"תם" ו"שאינו יודע לשאול" - "בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית
 13 עבדים"⁷², ו"בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"⁶³ - הם ענינים שונים והפכיים זה מזה: הלשון
 14 "בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים" מורה שזהו ענין שהוצרך להעשות על-ידי הקדוש-ברוך-הוא דוקא, ולא
 15 עוד אלא שהקדוש-ברוך-הוא הוצרך כביכול ל"חזק יד" בשביל לפעול ההוצאה ממצרים; ואילו הלשון
 16 "בעבור זה גוי' בצאתי ממצרים" מורה שזהו ענין שנעשה על-ידי האדם עצמו - "בצאתי ממצרים",
 17 "בעבור זה" - בזכות המצוות?

18 (ב) מדוע אומרים ל"תם" "בחזק יד הוציאנו גוי'", ואילו ל"שאינו יודע לשאול" אומרים "בעבור זה
 19 גוי'" - לכאורה איפכא מסתברא: "שאינו יודע לשאול" הוא במדריגה תחתונה יותר בידיעה והשגה מאשר
 20 ה"תם" (כמודגש בשמותיהם), שהרי ה"תם" יודע משהו, ושואל לכל-הפחות "מה זאת", מה-שאינ-כן
 21 ה"שאינו יודע לשאול" שאינו יודע מאומה, וכל הענין הוא "חידוש" אצלו. ואם כן, ל"תם" היו צריכים
 22 להסביר "בעבור זה עשה גוי'", ול"שאינו יודע לשאול" היו צריכים לספר את הפלא שאירע כאן - "בחזק
 23 יד הוציאנו גוי'?"

24 טז. ויובן בהקדם ביאור החילוק בין "תם" ל"שאינו יודע לשאול":

25 "תם" - יש בו רגש של התפעלות; הוא רואה שאירע כאן ענין נפלא - שלמרות שפרעה היה מושל
 26 בכיפה⁷³, יצאו ששים ריבוא בני ישראל ממצרים, ומתפעל מזה ואומר "מה זאת"!...

27 מה-שאינ-כן ה"שאינו יודע לשאול" - אינו מתפעל מזה; ענינים כאלו אינם "לוקחים" אותו
 28 ("דערנעמען אים ניט"). חסר אצלו הרגש וקישור עמוק בהענין (ואפשר שהפירוש "שאינו יודע" כאן
 29 הוא מלשון "והאדם ידע"⁷⁴, התקשרות והכרה עמוקה) שיעורר אותו להגיב ולשאול; לא איכפת לו, ואינו
 30 שואל שאלות.

31 הוא בודאי לא "מפגר"; אדרבה: בעניני מסחר - יש לו כל מיני המצאות כו', ובהיותו במשרתו ("אויפן
 32 דזשאַב") ממלא תפקידו בחכמה כו', ובגלל זה מקבל העלאה במשכורת וקידום במשרה; אבל כאשר מדובר

(שנה שביעית גליון 4 (27) ס"ע ב ואילך)).

68) בהעלותך יא, כא.

69) ראה תורת מנחם סה"מ אדר ס"ע לד ואילך. וש"נ.

70) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' שגד. וש"נ.

71) מכאן עד סוסי"ח נדפס (באידיש) גם בהגש"פ עם לקוטי

טעמים ומנהגים ע' קלט ואילך (מ"די אידישע היים" ניסן תשכ"ו

72) בא יג, יד.

73) ראה מכילתא בשלח יד, ה. ועוד.

74) בראשית ד, א. וראה תניא ספ"ג.

אודות עניני תורה ומצוות - כאן אין לו שאלות; הכל ניחא אצלו ("בא אים איז אַלץ רעכט"). ולא עוד
אלא שמלביש זאת ב"אמונה": כיון שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את העולם באופן כזה, בודאי כך צריך
להיות, ואם כן, מה יש לשאול שאלות?! ... וממשיך לטעון: הרבי אומר שבחסידות אין מקום לשאול:
"פאַרוואָס"; בחסידות אין "ורמינהו". - האמת היא, שהעדר השאלה אצלו היא בגלל שהדבר אינו נוגע
לו, אבל הוא מלביש זאת ב"אמונה".

אמנם לא חסר אצלו בקיום המצוות בפועל, ומקיימן בהידור, אבל לא בגלל שהדבר נוגע לו, אלא
כ"מצוות אנשים מלומדה"⁷⁵; הוריו היו דתיים, ולמד בישיבה דתית, והורגל לקיים מצוות בהידור. ועד
שיכול להיות שאינו שייך לגמרי לרע - כמו "בינוני" ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"⁷⁶;
מה צריכים יותר מזה!.. אבל, כל זה הוא ללא רגש וללא חיות!

וכמו שמתנהג בכל המצוות - כך גם בפסח: הוא אוכל אמנם מצה ומרור, ועושה כל עניני הפסח,
ובאופן של הידור, אבל כל הענין לא חדר בו כלל ("דער גאַנצער ענין האָט אים גאַרניט דערנומען");
הוא הגיע ל"סדר" כמו חולם חלום ("אַ פאַר'חלום'טער"), ובאופן כזה הולך לדרכו לאחרי ה"סדר";
שום דבר לא מפריע לו, אין לו שאלות, הכל ניחא אצלו!

בודאי שעל-ידי אכילת מצה וכו' נעשים כל הענינים וההמשכות כו' גם אצלו, אבל זהו רק בנוגע
לפנימיות הנשמה; ואילו בנוגע להרגש וגילוי - "היום לעשותם"⁷⁷ - אינו מרגיש מאומה!

ה"תם" - יש לו לכל-הפחות קצת הרגש, ולכן מתפעל, אלא, כיון שאין לו השגה, לכן שואל "מה
זאת"; אבל ה"שאינו יודע לשאול" - אין לו חיות כלל.

יז. וזהו הטעם שה"שאינו יודע לשאול" הוא האחרון מכל ארבעת הבנים, אפילו לאחרי ה"רשע":

לכאורה אינו מובן: פלוני - רשע, ואילו הוא - מקיים מצוות בהידור, ועד שיכול להיות "בינוני",
ואם כן, למה נמנה בסוף, אפילו לאחרי ה"רשע"?

ובפרט על-פי המבואר בכתבי האריז"ל⁷⁸ שארבעת הבנים הם כנגד ד' העולמות: חכם - כנגד אצילות,
תם - כנגד בריאה, שאינו יודע לשאול - כנגד יצירה, ורשע - כנגד עשיה. ולכאורה: עולם היצירה היא
מדריגה חשובה ונעלית - עולם המלאכים⁷⁹, ואין רובו רע, וגם אם היה רובו רע, אין הרע מעורב עם
הטוב⁸⁰, וגם ענין הזמן בעולם היצירה הוא באופן נעלה יותר, כידוע מה שכתב רבינו הזקן
דבורה-המתחיל אתה הראת (שכבר נדפס⁸¹) שבעולם היצירה נכללים עשר או חמש עשרה שנים שלנו
בבת אחת. ואם כן, היתכן שמקומו של ה"שאינו יודע לשאול" (שכנגד עולם היצירה) הוא לאחרי
ה"רשע"?

והביאור בזה:

ה"רשע" - נוגע לו הדבר, ולכן בא ל"סדר", אלא שאינו בא בשביל לקיים המצוות, אלא אדרבה -
לטעון: "מה העבודה הזאת לכם"; אבל ה"שאינו יודע לשאול" - לא נוגע לו שום דבר, וכיון שכן, הנה
בפרט מסויים הרי הוא גרוע יותר מהרשע, כי הרשע, כיון שטוען, הנה אף שטוען נגד, יכולים להתווכח
אתו ולשכנע אותו ("אויס'טענה'ן זיך מיט אים"); מה-שאיין-כן ה"שאינו יודע לשאול" שאינו טוען ואינו
שואל מאומה, כיון שאין הדבר נוגע לו כלל [השכל והרגש והלהט (שיש לו בעניני העולם) - אינו שייך
לעניני הסדר, שאותם מקיים רק במעשה בפועל, אבל אין זה נוגע אליו] - קשה יותר להתמודד אתו.
ועל-דרך המבואר ב'קונטרס התפילה'⁸² בנוגע לחסרון של נפש הבהמית שבבחינת "עז" לגבי "שור נגח".

ההדרוש. מאמרי אדה"ז תקע"ב ע' רעג. סה"מ תרצ"א ע' קעט.
ע' שלה.

(81) בציונים והערות לסהמ"צ להצ"צ (דרך מצוותיך -
בהוצאת תנש"א, ע' רח).

(82) פ"ח. וראה גם סה"ש תורת שלום ע' 10.

(75) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.

(76) תניא רפ"ב.

(77) ס"פ ואתחנן.

(78) פע"ח שער חג המצות פ"ז.

(79) ראה תניא רפ"ט.

(80) ראה ע"ח שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה

1 וכן הוא בענין העולמות: בעולם העשיה - מקומו של הרשע - מאיר בחינת סובב כל עלמין, ומצד
2 הארת הסובב, הנה גם אם עכשיו הוא רשע, בכחו לעשות תשובה; מה-שאינ-כן עולם היצירה - מקומו
3 של ה"שאינו יודע לשאול" - הוא "עולם ברור"⁸³, כל דבר קבוע על מקומו ("אלץ איז אויסגעשטעלט"),
4 ונשאר כמו שהוא, ואינו שייך להשתנות ולצאת מהגבלותיו⁸⁴.

5 יח. על-פי-זה יובן החילוק בין המענה ל"תם" ("בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים") ובין המענה
6 ל"שאינו יודע לשאול" ("בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"):

7 ה"תם" שמתפעל מהפלא שביציאת מצרים ושואל "מה זאת" - צריכים להסביר לו כיצד באים ליציאת
8 מצרים.

9 וההסברה היא - "בחוזק יד גו": כשם שיציאת בני ישראל ממצרים על-ידי הקדוש-ברוך-הוא היתה
10 "בחוזק יד", כביכול, כנגד מדת הדין, שמצדה לא היה מקום שבני ישראל יצאו ממצרים⁸⁵, אלא
11 שהקדוש-ברוך-הוא לא התחשב עם מדת הדין, ו"חישב את הקץ"⁸⁶, תוך כדי דילוג מ"ארבע מאות שנה"
12 לרד"ו שנה⁸⁷ - כך גם בעבודת האדם, שבכדי לצאת ממצרים צריך להיות אצלו "חוזק יד", שלא להתחשב
13 במדידות והגבלות שלו.

14 אמנם, כל זה שייך רק אצל מי שנרגש אצלו הענין דיציאת מצרים, ורוצה לצאת ממצרים, אלא שאינו
15 יודע כיצד לעשות זאת, ושואל: "מה זאת", ועל זה עונים לו: "בחוזק יד".

16 מה-שאינ-כן ה"שאינו יודע לשאול", ששום דבר לא מפריע לו, והוא מרוצה ממעמדו ומצבו - לא
17 שייך לדבר אתו אודות אופן היציאה ממצרים (שאי אפשר לעשות זאת לבד, אלא "הוציאנו ה' ממצרים",
18 ו"בחוזק יד" דוקא), אלא להסביר לו תחילה את הצורך ביציאת מצרים, ולכן אומרים לו: "בצאתי
19 ממצרים", היינו, שלא מדובר אודות יציאת מצרים שבאה מלמעלה, אלא האדם עצמו צריך לצאת
20 ממצרים: הוא חושב שלא חסר לו שום דבר. ועל זה אומרים לו: אתה אמנם מקיים תורה ומצוות
21 במעשה, אבל אתה - התענוג, השכל והרגש שלך - נמצא במצרים, מלשון מיצר וגבול, ואינך רואה ששם
22 נמצא הקדוש-ברוך-הוא (בלי-גבול), ועליך לפעול על עצמך הענין ד"בצאתי ממצרים".

23 וכיצד פועלים עליו לצאת ממצרים, לצאת מטבעו ורגילותו - על-ידי "בעבור זה", דקאי על פסח
24 מצה ומרור:

25 פסח - הוא ענין של הרחבה, שלכן, היתה אכילת הפסח (כמו כל הקרבנות) דרך משחה וגדולה⁸⁸,
26 והפסח נאכל על השובע⁸⁹, שמורה על עריבות המאכל כו'; מצה - מורה על ענין האמונה וקבלת עול⁹⁰;
27 ומרור - מרירות עמוקה מצד היותו במעמד ומצב של עבדות רוחנית, שמביאה לידי התעוררות רחמים
28 רבים.

29 וזהו "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" - שמספרים לו שיש ענין של הרחבה (פסח) שלמעלה
30 ממדידה והגבלה כו', וישנו ענין של אמונה (מצה) שלמעלה ממדידת השכל; וכאשר נרגש אצלו שישנם
31 ענינים שלמעלה ממדידה והגבלה, ומתבונן במעמדו ומצבו שכל עניניו הם במדידה והגבלה כו', אזי בא
32 לידי מרירות (מרור), ועל-ידי המרירות מעורר רחמים רבים⁹¹, ואז - "עשה ה' לי גו", שמלמעלה
33 מוציאים אותו ממצרים, ובא לידי פסח ומצה.

34 יט. "רבי יוסי הגלילי אומר כו' רבי אליעזר אומר כו' רבי עקיבא אומר וכו'"⁹²:

35 בפשטות כוללים דברי רבי עקיבא את דברי רבי אליעזר ודברי רבי יוסי הגלילי, כי כאשר רבי עקיבא
36 אומר ש"כל מכה ומכה .. היתה של חמש מכות", הרי זה כולל את דברי רבי אליעזר ש"כל מכה ..

(83) לשון חז"ל - פסחים נ, א. וש"נ.
 (84) ראה גם לקו"ת פינחס עה, ג. ובכ"מ.
 (85) ראה זח"ב קע, ב. יל"ר בשלח יד, כז.
 (86) נוסח הגש"פ (פיסקא ברוך שומר).
 (87) ראה שהש"ר פ"ב, ח (א).
 (88) זבחים צא, א. וראה שו"ת חכם צבי ס"ב.
 (89) פסחים ע, א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"ג.
 (90) ראה זח"ב מא, א. קפג, ב. לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ.
 (91) ראה לקו"ת שה"ש טו, א.
 (92) ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשי"ד סי"ד (תורת מנחם - התועדויות ח"א ע' 196). וש"נ.

1 היתה של ארבע מכות, ובאמרו "על הים לקו חמשים ומאתיים מכות", הרי זה כולל את דברי רבי יוסי
2 הגלילי ש"על הים לקו חמשים מכות". ואינו מובן מדוע צריך למנות את דברי רבי יוסי הגלילי ורבי
3 אליעזר בפני עצמם, מאחר שכלולים בדברי רבי עקיבא?

4 ויובן בהקדים מה שכתוב⁹³ "גם את העולם נתן בלבם", והיינו, שעבודת האדם עם עצמו פועלת בכל
5 העולם, וכפי שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'⁹⁴, שבעולם ישנם ד' יסודות, וגם באדם יש ד' יסודות,
6 וכאשר האדם "יתקן ד' יסודות שלו, בזה הוא מתקן את כל העולם כולו".

7 ומזה מובן גם בנוגע למכות שלקו המצריים במצרים - שהם נפעלו על-ידי עבודת בני ישראל.
8 וכיון שבפרטיות היו בזה ג' ענינים, כמבואר בדברי רבי יוסי הגלילי, רבי אליעזר ורבי עקיבא בנוגע
9 למכות: "עשר מכות", "כל מכה .. היתה של ארבע מכות", "כל מכה .. היתה של חמש מכות" - הרי
10 מובן, שגם בעבודתם של ישראל ישנם ג' ענינים אלו, כדלקמן.

11 כ. והביאור בזה:

12 כללות הכחות בנפש האדם הם במספר עשר, כמו שכתב רבינו הזקן בתניא⁹⁵ שנפש האדם "כלולה
13 מעשר בחינות כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן".

14 ובפרטיות יותר, הנה כל כח כלול מארבע יסודות - דכשם שבעולם יש ארבע יסודות, אש רוח מים
15 עפר (כפי שנימנו בפסוק⁹⁶ "והארץ (עפר) היתה תהו ובהו וחושך (אש), כמו שכתב הרמב"ן⁹⁷ שאש היסודי
16 הוא חשוך) גוי ורוח אלקים גוי על פני המים", כך גם בנפש האדם ישנם ד' היסודות אש רוח מים עפר⁹⁸:
17 חכמה - מים, בינה - אש, מדות - רוח, ומלכות - עפר.

18 וכשם שבעולם, הנה מלבד ד' היסודות הנ"ל ישנו ענין חמישי - חומר ההיולי, כמו שכתב הרמב"ן
19 בפירושו "בראשית ברא"⁹⁹, שזהו מה ש"הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש ..
20 מוכן לקבל הצורה כו" - כך גם בנפש האדם ישנו (מלבד ד' היסודות הנ"ל) גם כח ההיולי.

21 ועל-פי דברי רבי יוסי הגלילי, רבי אליעזר ורבי עקיבא בנוגע למכות שלקו המצריים [שנחלקים
22 לשתיים: "במצרים", וחמש פעמים ככה "על הים" (כפי שיתבאר בהזדמנות אחרת)] - "עשר מכות", "כל
23 מכה .. של ארבע מכות" (כנגד ד' היסודות שמהם מורכב כל דבר), ו"כל מכה .. של חמש מכות" (ד'
24 היסודות וגם כח ההיולי)¹⁰⁰ - הנה גם עבודתם של ישראל בשבירת קליפת מצרים בנפש האדם
25 (שעל-ידי-זה נעשית שבירת הקליפה דמצרים בעולם על-ידי המכות כפשוטם), צריכה להיות בסדר זה:

26 התחלת העבודה היא - לא בפרטי הכחות כפי שהם באופן של ציור, שכלולים מד' יסודות, אלא
27 בכללות הכחות (שהם במספר עשר, ודוגמתם עשר המכות), שזוהי העבודה דאמירת "מודה אני", שאין
28 בה ענינים פרטיים, שהרי עדיין אינו יודע מאומה כו', אלא הוא מתמסר להקדוש-ברוך-הוא בכללות
29 מציאותו, בכללותו של כל כח.

30 ואחר-כך צריכה להיות העבודה לברר את פרטי הכחות, כפי שכל כח כלול מד' יסודות (בדוגמת "כל
31 מכה .. של ארבע מכות"), שזוהי העבודה דפסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וכו', שעל-ידי ההתבוננות
32 כו' נעשה הבירור של כל פרטי הכחות.

33 ואחר-כך באים לתכלית העבודה, שהיא העבודה דשמונה-עשרה, באופן של ביטול במציאות - כיון
34 שהעבודה חודרת לא רק בפרטי הציור של כל כח, ד' היסודות שבו, אלא גם בכח ההיולי שבו (בדוגמת
35 "כל מכה .. של חמש מכות").

(97) עה"פ.

(98) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אדם ס"ז (ע' קמח). וש"נ.

(99) בראשית שם, א.

(100) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 87 ואילך. וש"נ.

(93) קהלת ג, יא.

(94) במדבר ה, סע"א ואילך.

(95) רפ"ג.

(96) בראשית א, ב. וראה תורה שלמה עה"פ (אות שלא).

- 1 ונמצא, שהתחלת העבודה צריכה להיות בענין הכלל שלמעלה מצויר, וכן גם סיום העבודה - בבחינת
2 היולי¹⁰¹.
- 3 [בהמשך השיחה נתבאר הטעם שהענין ד"בכל מאדך"¹⁰² שבפרשה ראשונה דקריאת שמע קודם
4 לפרשה שניה - כיון שצריך להמשיך הענין ד"בכל מאדך" בכל היום; שמבחינת הכלל - "כולכם", יומשך
5 בפרטים - "ראשיכם שבטיכם גו"¹⁰³].
- 6 כא. ועל-פי האמור ש"את העולם נתן בלבם", הנה על-ידי העבודה דעשר מכות כו' בנפש האדם,
7 נעשית שבירת קליפת מצרים בכללות העולם.
- 8 ואז באה הגאולה - כפי שמסיימים בהגדה "לשנה הבאה בירושלים",
- 9 וכפתגם כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹⁰⁴, שלא צריך להמתין עד לשנה הבאה, אלא הגאולה באה
10 תיכף ומיד, ובדרך ממילא יהיה "לשנה הבאה בירושלים".

בס"ד. ר"ד יום ב' דחג הפסח, בעת הסעודה, ה'תשכ"ה.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 11 הרש"ג הביע רגשי השמחה של החסידים על הוראת כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א להתחיל לסדר
12 לדפוס את ההמשך הנודע "יום-טוב של ראש השנה תרס"ו" לכבוד-קדושת אדמו"ר מהורש"ב
13 נשמתו-עדן, באמרו, ששמע שבעת חלוקת המצות (בערב פסח), נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א מצה
14 למנהל בית הדפוס (הר"מ שי' שוסטערמאן) כדי שיתחיל לסדר לדפוס את המשך ס"ו. ואמר כבוד-קדושת
15 אדמו"ר שליט"א:
- 16 בעת חלוקת המצות אמרתי לו רק שימשיך... לאחרי שכבר התחיל מיד כשקיבל את ההוראה להתחיל
17 - ביום ב' ניסן (יום ההילולא של כבוד-קדושת אדמו"ר נשמתו-עדן)¹, אף שחל ביום ראשון, שבדרך
18 כלל הוא יום חופש, הנה להיותו "תמים", התחיל מיד בו ביום את מלאכת סידור ה"המשך" בדפוס².
- 19 הרש"ג סיפר, שהרה"ח ר' חיים שי' ליברמן (שדיבר עמו בפורים האחרון) הביע את רגשי מרירותו
20 על העובדה שלמרות שמדפיסים מאמרי חסידות מכל שאר רבותינו נשיאינו, לא מדפיסים את מאמרי
21 כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, ובפרט את ההמשך הנודע בשעה שהקדימו תער"ב. ואמר,
22 שכנראה מסתפק כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אם להדפיס המשך זה, ולדעתו, אם חסידים היו מבקשים
23 מכבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א להדפיסו, היה נעתר לבקשתם. ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:
- 24 הרי רואים בפועל שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר הדפיס מאמרי חסידות מכל רבותינו נשיאינו,
25 מלבד מאמרי אביו כבוד-קדושת אדמו"ר נשמתו-עדן!
- 26 ואמר הרש"ג: כנראה היה זה מצד סיבה צדדית. (והמשך לספר): בימי בחרותי, בשנת עזר"ת, זכיתי
27 ללוות את כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בנסיעתו מרוסטוב למוסקבה³, וכבוד-קדושת אדמו"ר

לסדר בדפוס את המשך תרס"ו.
2 יש לציין, שלאחרי כמה שבועות נתקבלה הוראה להפסיק
לסדר את ההמשך. ורק כעבור כמה שנים, בער"ח אלול תשל"ל,
הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א לסיים את סידור ההמשך (כמסופר
בספר "למען ידעו" לר"מ שוסטערמאן) ע' 151), ויצא לאור
בדפוס לקראת כ"ף מרחשון תשל"א.
3 ראה קונטרס "הנחן לנער" ע' 16: "בחדש אלול [תרע"ז]
משתתף בוועידת רבנים ועסקנים במאסקבא".

101 בזכרון אחדים: והיינו, שדוקא כאשר התחלת העבודה
היא (לא בהפרטים, אלא) בהכלל, אזי באים לתכלית העבודה,
שגם בהפרטים יהי נרגש בחי' ההיולי.
102 ואתחנן ו, ה.
103 ר"פ נצבים.
104 שיחת ליל א' דחה"פ תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה
ריש ע' 83). תש"ח ס"ה (סה"ש תש"ח ע' 200).
1 ביום ב' ניסן, לאחרי שכ"ק אדמו"ר שליט"א חזר
מה"אוהל", הורה (באמצעות הרחמ"א חודקוב) שיתחילו מיד

נשמתו־עדן היה שרוי במצב רוח מרומם ("אויפגעלייגט"), ודיבר אודות הסדר במאמרי החסידות שלו, באמרו, שעד שנת תרס"ו היה סדר אחד, ומשנת תרס"ו עד שנת תער"ב התחיל עוד סדר, וסיים שכל זה אינו מגיע ("עס קומט ניט") להסדר שהתחיל בשנת תער"ב!... ואחר כך אמר לי, שאשתדל אצל דודי החסיד הגביר ר' שמואל גוראריה ואצל דודי החסיד הגביר ר' נתן גוראריה, שיקבלו על עצמם את מימון ההוצאות הכרוכות בהדפסת המשך ע"ב⁴. (וסיים הרש"ג): ורק מפני סיבה צדדית לא בא הדבר לידי פועל⁵.

כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א הרהר במשך זמן⁶, ואחר כך הפטיר: האם אתם אכן חושבים במלוא הרצינות ("ערנסט") אודות הדפסת המשך ע"ב? וענה הרש"ג: בודאי! וכי למתי עלינו לחכות?!

אבל מה תועלת בהדיבור, וההדפסה כרוכה בהוצאה של עשרת אלפים דולר לערך, ומי יתן את הכסף? ובמכתב משנת תש"ט (אג"ק ח"ג ס"ע קנג ואילך): "בנוגע להמשך תער"ב - הנה זה מכבר כתבתי וגם הודעתי לעוד מאנ"ש, שיש בידי הרשיון להדפיסו, אבל דרושים האמצעים לזה מראש, עכ"פ חלק מהם, כי אין זה ספר שימכר בהמון כמוכין. וכפי הידוע לי, לא עשה איש מאומה בזה, מאז התחלתי לדבר עד"ז וע"ע, דהיינו ד"ה' שנים".

יש לציין, שבסופו של דבר, נדפס המשך תער"ב לראשונה בשנת תשל"ז, ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א, בהשתתפות (ואחריות) של כל אנ"ש שי, בסכום של דולר אחד ע"י כאו"א - כמשנ"ת בארוכה בשיחת כ"ף כסלו תשל"ז - נדפסה בהמשך תער"ב ח"ג (הוצאת תשנ"ב ואילך) בהוספות ע' יא ואילך.

4 ראה גם אג"ק ח"ב ע' קמו בהערה בשוה"ג, ממכתב הר"י לנדא, ששמע מכ"ק אדמו"ר: "איך וואָלט זייער וועלן אָז דער בשעה שהקדימו ע"ב זאָל אַרויס. אָז עס זאָל זיך געפינען ווער עס זאָל עס קופירן. . ואמר את זה בצער".

5 ראה גם אג"ק שם ע' קיב בהערה בשוה"ג, ממכתב הר"מ גורארי: "שכ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע חפץ מאד שיהי' בכתב וילמדו, ורק הי' סיבות שלא נתקיים הדבר".

6 להעיר גם מש"כ כ"ק אדמו"ר שליט"א בהקדמה לקונטרס "חנוך לנער" (קה"ת, תש"ג): "ויהי' אשר ימצאו במהרה האמצעים הנחוצים להדפסת שורת מאמריו המבארים עיקרי תורת החסידות ונודעים בשם "המשך יו"ט של ר"ה, רס"ו" (סא מאמרים) ו"המשך בשעה שהקדימו, תער"ב" (קמד מאמרים). ובמכתב להר"י לנדא משנת תש"ו (אג"ק שם): "בנוגע להמשך בששה"ק תער"ב, דיברתי איזה פעמים עם אנ"ש פה,

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמ' א

1 - איזה דבר נקרא שאינו חס על כבוד קונו, רַבָּה אֹמֵר, וְהַמְסַתֵּף בְּכִשְׁתּוֹ. וְרַב יוֹסֵף אֹמֵר, זֶה הַעוֹבֵר עֲבִירָה בְּפִתְחֵהּ, שְׁחוּשׁ שִׁירָאוֹהוּ

24 בְּנֵי אָדָם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁהַקְּב"ה יִרְאֶהוּ, הֵרִי שְׁחִמּוֹר הַעוֹבֵר עֲבִירָה

25 בְּסִתְרָה יוֹתֵר מִהַעוֹבֵר בְּגִלּוּי. מִתְרַצֵּת הַגְּמֵרָא, לֹא קִשְׁיָא, הָא -

26 הַבְּרִייתָא שְׁאִמְרָה שֶׁהַעוֹבֵר עֲבִירָה בְּסִתְרָה אֵינוֹ חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ,

27 מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּמַצִּי בְּיַף לְאַצְרִיה - שִׁיכּוֹל לְכוּף אֶת יִצְרוֹ וְלֹא

28 לְעַבּוֹר עֲבִירָה, וּבְכָל זֹאת עוֹבֵר בְּסִתְרָה, מִשׁוּם שְׁמִשִּׁים עֵין שֶׁל

29 מַעֲלָה שְׂכִיבִיכּוֹל אֵינָה רוֹאָה. וְהָא - מִה שְׁאִמְרָ רַבִּי אֵילְעָאִי הַזִּקֵּן,

30 שִׁילַךְ לְמִקּוּם שְׁאֵין מְכִירִים אוֹתוֹ וַיַּעֲשֶׂה מִה שֶׁלְּבוּ חֲפֵץ, מְדוּבָר

31 בְּאוֹפֵן דְּלֹא מַצִּי בְּיַף לְאַצְרִיה - שְׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְכוּף אֶת יִצְרוֹ שֶׁלֹּא

32 לְעַבּוֹר עֲבִירָה, וּמוֹטָב שִׁיעֲבּוֹר בְּסִתְרָה וְלֹא יִחַלל שֵׁם שְׁמַיִם.

33 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה עוֹד בְּחוּמְרָ עוֹן חִילוּל ה': הֵנֵן הָתֵם, אֵין מְקַיְשִׁין

34 בְּחִילוּל הַשֵּׁם, אֲחֵר שׁוֹנֵג אֲחֵר מְזִיד אֵין מְקַיְשִׁים לָהֶם. שׁוֹאֲלֵת

35 הַגְּמֵרָא, מָאי - מִה הַפִּירוּשׁ אֵין מְקַיְשִׁין. עוֹנָה הַגְּמֵרָא, אֲמַר מִרְ

36 וּוְרָא, שְׁאֵין עוֹשִׂים בְּהַנּוֹנֵי שְׁמוּכְרָ בְּהַקְפָּה וְגוֹבֵה חוּבוֹ רַק אַחַר

37 זְמַן. אֵלֵא נִפְרַעִים לֵאלֹתֵיךָ.

38 הַגְּמֵרָא מִפְרֶשֶׁת בִּיאור נוסף: מִרְ פְּרִיָּה דְּרַבְנָא אֲמַר, כּוֹונֵת

39 הַבְּרִייתָא לְאֹמֵר, שְׁאֵם הִתְנָה כִּף הַזְכוּוּת וְהַעוֹנוֹת שְׁקוּלָה, עֲבִירַת

40 חִילוּל ה' מְקַרְעַת אֶת הַכֶּף לְחֻבוּבָה:

41 אֲגַב שֶׁהַזְכוּרָה כִּף הַזְכוּת וְהַחֻבוּבָה, מְבִיאָה הַגְּמֵרָא בְּרִיתָא בְּעֵין

42 זֶה: תִּנּוּ רַבְנָן, לְעוֹלָם

1 דְּעָתֵךְ - וְכִי עוֹלָה בְּדַעְתְךָ שֶׁהוֹתֵר לוֹ אוֹתוֹ אִיסוּר. מִתְרַצֵּת הַגְּמֵרָא,

2 אֵלֵא הַפִּירוּשׁ הוּא שְׁנַעֲשִׂית לוֹ בְּהִיתָ, וְאֵם חֲשַׁב שׁוֹב לְעַבּוֹר

3 עֲבִירָה זוֹ, אֵף אֵם לְבִסּוּף לֹא עֲשָׂאָה, הַקְּב"ה מְחַשְׁבִּיהָ כְּאֵילוֹ עֵבֵר

4 עֲבִירָה.

5 אֲגַב שֶׁהַזְכוּרָה הַגְּמֵרָא חוּמְרָ עוֹן חִילוּל ה', מְבִיאָה הַגְּמֵרָא עוֹד

6 בְּחוּמְרָ עוֹן זֶה: אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ מְשׁוּם רַבִּי תַנְינָא, נוֹחַ לוֹ לְאַרְסִי

7 שִׁיעֲבּוֹר עֲבִירָה בְּפִתְחֵהּ - בְּאֵין רוֹאִים, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂי, וְאֵל

8 יִחַלְלֵל שֵׁם שְׁמַיִם לְעַבּוֹר עֲבִירָה בְּפִתְחֵהּ - בְּגִלּוּי, שְׁמָא יִלְמְדוּ

9 מִמַּעֲשֵׂי, שְׁנֵאמַר וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּהָ אֲמַר ה' אֱלֹקִים, אִישׁ גִּלּוּלֵי

10 לְבוֹ עֲבִירָה, וְאַחֵר אֵם אֵינְכֶם שְׁמִיעִים אֵלַי, וְאַתֶּם שֵׁם קְדוֹשִׁי לֹא

11 תִּחַלְלוּ, כְּלוּמַר, מוֹטָב שֶׁתַּעֲבִדוּ עֲבוּדָה זֹרָה בְּסִתְרָה, וְלֹא תִחַלְלוּ

12 שֵׁם שְׁמַיִם בְּגִלּוּי, שֶׁהַרוּאָה זֹאת מוֹזְלוֹל בְּכְבוֹד הַמְּקוּם.

13 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה עֵצָה לְהִימָנַע מִחִילוּל ה': אֲמַר רַבִּי אֲלֵעָאִי הַזִּקֵּן,

14 אֵם רוֹאָה אֲדָם שִׁיעֲרוֹ מִתְנַבֵּר עָלָיו וְאֵינוֹ יִכּוֹל לְעַמּוֹד כְּנַגְדּוֹ, יִלַךְ

15 לְמִקּוּם שְׁאֵין מְכִירִין אוֹתוֹ, וְיִלְבַּשׁ שְׁחוּרִים וְיִתְפַּסֵּה שְׁחוּרִים, וְעַל יָדֵי

16 זֶה יִכְנַע לִיבּוֹ שֶׁלֹּא לִילַךְ אַחֵר הַיִּצְרָה הַרַע, וְאֵם לֹא יִכְנַע לְבַבּוֹ,

17 יַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ מוֹקֵם כְּמוֹ שֶׁלְּבוֹ חֲפֵץ, וְכִיוֵן שְׁאֵין מְכִירִים אוֹתוֹ לֹא

18 יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂי הַרַעִים, וְאֵל יִחַלְלֵל שֵׁם שְׁמַיִם בְּפִתְחֵהּ - לְעַבּוֹר

19 עֲבִירָה בְּמִקּוּם שְׁמִכִירִים אוֹתוֹ, כִּיוֵן שִׁילְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂי הַרַעִים,

20 וְיִתְבוּזָה כְּבוֹד הַמְּקוּם.

21 מְקַשָּׁה הַגְּמֵרָא, אֵינִי - אֵין הַדְּבַר כֵּן, וְהַתְנַיָּא, כֹּל שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד

22 קוֹנוֹ, רָאוי לוֹ יוֹתֵר שֶׁלֹּא הִיָּה בָּא לְעוֹלָם. מִפְרֶשֶׁת הַגְּמֵרָא, מַה הִיא

לקוטי שיחות חג הפסח כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

ידי שנהיו לעם, הפכו בני ישראל⁷ ל"מציאות
חדשה"⁸.

כוונת ושלימות⁹ יציאת מצרים הוא מתן תורה, כפי
שנאמר¹⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
האלקים על ההר הזה".

[זהו אחד ההסברים לכך שחג השבועות, "זמן מתן
תורתנו"¹¹, נקבע על-ידי ספירת שבע שבתות ממחרת
הפסח, וזאת כדי ללמד שחג שבועות, מתן תורה, הוא
המשך¹² ליציאת מצרים, לידת עם ישראל].

כלומר, לידת עם ישראל קשורה בכך שהם הופכים
לעם-תורה¹³ – כל מהותם של בני ישראל (גם)
כיחידים¹⁴ היא תורה.

והמציאות החדשה איננה רק מפני שבגלות מצרים
היו בני-ישראל במצב שפל ביותר, ולא היוו "כלים"
מתאימים לקבלת תורה, ואדרבה: בהיותם במ"ט שערי
טומאה¹⁵, הם היו שרויים במצב המנוגד לתורה
וקדושה,

אלא בעיקר מפני שהתורה היא "אצלו אמן...
שעשועים"¹⁶, חמדה גנוזה שגנוזה לך¹⁷ – היא נעלית
לגמרי מן הנבראים, ולפיכך היא היתה לגבי בני
ישראל, - שהם למטה, ובנוסף לכך במצרים - דבר
חדש לגמרי, שלא בתחומם.

בכך מוסברים שלושת השמות – "חג המצות", "זמן
חרותנו" ו"חג הפסח". הם מבטאים שלושה שלבים,
הנדרשים (ודוקא בסדר זה) כדי ליצור מציאות חדשה.

א.

שמותיו של חג הפסח וסדרם

1 חג הפסח מכונה בשלושה שמות: (א) בתורה
2 שבכתב¹ הוא נקרא "חג המצות". (ב) בנוסח התפילה
3 קבעו להוסיף ("חג המצות הזה... זמן חרותנו". ג)
4 בלשון חז"ל (וכך גם בלשון הנפוצה) נקראים כל
5 שבעת (או שמונת) הימים² בשם "חג פסח".

6 ויש לומר שבחג זה ישנו תוכן עיקרי כללי, המכיל
7 שלושה ענינים, שמתבטאים בשלושת השמות שהוזכרו
8 לעיל.

9 וכיוון שגם סדר בתורה הוא "תורה" – הוראה³,
10 יוצא ששלושת השמות והוראותיהם באים לפי סדר
11 חשיבותם:

12 בתחילה מופיע הענין של "חג המצות", השם
13 המופיע בתורה שבכתב, אחר-כך הענין של "זמן
14 חרותנו", מטבע שטבעו חכמים – אנשי כנסת הגדולה⁴
15 – לומר בתפלה, ולבסוף – "חג הפסח", שהוא שם
16 הנפוץ בלשון חז"ל ובלשון בני אדם⁵.

ב.

יציאת מצרים - הפיכת בני ישראל למציאות חדשה

17 זמן יציאת מצרים הוא, כמוסבר בנבואת יחזקאל⁶
18 זמן לידת עם ישראל. ענין זה מתואר בלשון "לידה",
19 לא רק מפני שאז נהיו בני ישראל לעם, דבר שמתאים
20 לאומרו, להבדיל, גם על עמים אחרים, אלא מפני שעל

(10) שמות ג, יב.

(11) שזהו תוכן העיקרי דחגה"ש – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע'
21, עיי"ש.

(12) להעיר משהש"ר (פ"ז, ב, ב), דשבועות נק' "עצרת של פסח".

(13) כמאמר הרס"ג: אומתנו איננה אומה כי אם בתורתנו (ס'
האמונות והרעות מ"ג פ"ז).

(14) להעיר ממרו"ל (סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א) דכל המלמד
(את) בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וראה לקו"ש

[המתורגם] חט"ו ע' 192 ואילך. ובארוכה – לקו"ש חכ"ג ע' 11 ואילך.
(15) ז"ח ר"פ יתרו.

(16) משלי ח, ל. וראה אגה"ק ד"ה דוד זמירות. לקו"ת במדבר ד"ה
ואהי' אצלו אמן. סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף. המשך
תע"ב פ' קפג. ובכ"מ.

(17) שבת פח, ב.

(1) משפטים כג, טו. תשא לד, יח. אמור כג, ו. ראה טז, טז.

(2) ולא רק יום י"ד וט"ו ניסן שנק' "פסח" גם בתושב"כ (ראה
השקו"ט כו' – בס' המועדים בהלכה (לרש"י זיין) ע' רטו ואילך. וראה
הערה הבאה במכתב כללי לחגה"פ תשל"ו בתחילתו (נדפס – בהגש"פ
קה"ת, תשמ"ד) ע' (תרסח)).

(3) דתורה מלשון הוראה ("זח"ג נג, ב. ועוד).

(4) ברכות לג, א.

(5) ראה קדושת לוי פ' בא בנוגע להשמות חהמ"צ וחה"פ.

(6) קאפיטל טז ובמפרשים שם.

(7) שהיו כבר במציאות של "גוי גדול עצום ורב" (תבוא כו, ה).

(8) וכן – ביצי"מ היתה התחלת הגירות דבני, ובמ"ת גמר הגירות
(יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, א), אשר "גר שנתגייר קטן שנולד דמי"
(יבמות כב, א. וש"נ).

(9) שאז בטל המיצר (ההגבלה) שתחתונים לא יעלו למעלה (תחנומא

וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג).

השתחררות ממגבלות שכלו שלו, והתעלות שכלו 30
לדרגת שכלו של הרב. באמצעות זאת הוא יוכל בסופו 31
של דבר להיות "קאי... אדעתי דרבי", שהוא שכל 32
נעלה יותר. 33

ד.

הקושי לגבי סדרם של שלבי הלימוד הנ"ל,
וההסבר עליו

על הסדר שצויין לעיל בין חלקי הלימוד – תחילה 34
"שפתותיו נוטפות מר" (התבטלות עצמית), ואחר כך 35
הכנה להיות כלי (מציאות עצמית), מתעורר, לכאורה, 36
קושי: 37

הגמרא²⁷ אומרת ש"רבה²⁸ מקמי דפתח להו לרבנן 38
אמר מלתא דבדיחותא ובדחי רבנן (=רבה – לפני 39
שהתחיל לימודו לחכמים אמר דבר של שמחה, 40
והחכמים בדחו, שמחו) לטוף יתיב באימתא ופתח 41
בשמעתא (=לבטוף ישב באימה ופתח בלימוד). מכאן 42
נראה שתחלה יש ליצור את השלב של "נפתח לבס" 43²⁹,
הכנת ה"כלי" הראוי להבנת ה"שמעתתא", ורק אחר- 44
כך "יתיב באימתא" (יראה וביטול)? 45

ההסבר על כך הוא: "מלתא דבדיחותא" אשר 46
"מקמי דפתח להו לרבנן", הוא רק הכנה כללית 47
ללימוד. אין זה חלק מן הלימוד עצמו. 48

במילים אחרות: "מלתא דבדיחותא" לא נועדה 49
להכין אותו לקליטת הרעיון השכלי, אלא לעורר אצלו 50
את הרצון הכללי לקבל, ששכלו יהי בכלל בהלך רוח 51
של "קבלה"³⁰. 52

אבל הקשר בין הרב לתלמיד, העברת הרעיון אל 53
התלמיד, יכול להיווצר רק כאשר "יתיב באימתא"³¹ 54
(ופתח בשמעתיא). 55

ה.

הקושי בסדר "שמאל דוחה וימין מקרבת"

הסדר במאמר חז"ל³² "לעולם תהא שמאל דוחה 56

ג.

בהעברת רעיון חדש מרב לתלמיד יש שלושה
שלבי-עבודה

1 את האמור לעיל ניתן להבין באמצעות דוגמא של
2 רב המלמד תלמיד רעיון חדש, שהתלמיד עצמו,
3 בשכלו שלו, לא יכול היה להגיע אליו, לגביו זהו דבר
4 חדש¹⁸, ולא מפני שלא שמע זאת עד עתה, אלא מפני
5 שזה מעבר לתחום שכלו של התלמיד. בלימוד זה
6 דרושים גם-כן שלושה כיווני עבודה:

7 דבר ראשון צריך להיות אצל התלמיד כיוון של
8 התבטלות עצמית, כמאמר חז"ל¹⁹, שאצל "תלמיד חכם
9 שיושב לפני רבו" צריך להיות "שפתותיו נוטפות מר"
10 ("מרירות מחמת אימה"²⁰),

11 [שהרי בכוחותיו ובשכלו שלו אין התלמיד יכול
12 להגיע לרעיון החדש, הנשגב מתחומו. רק התבטלות
13 עצמית – חוסר מציאות – מהווה "כלי" לכך²¹, בדומה
14 לדברי חז"ל²²: "כלי ריקן מחזיק"].

15 אך לאחר מכן צריך התלמיד להשתדל לקלוט את
16 הרעיון, ולכך עליו להשתמש בשכלו שלו.

17 יחד עם זאת שדוקא "כלי ריקן מחזיק" – הרי
18 צריך הוא להיות "כלי" שלם, ללא נקב המבטל את
19 עניו²³. ולפיכך אין די בהתבטלות, ויש צורך בהכנה
20 מתאימה לקליטת הרעיון, באמצעות כלי מקבל
21 ומחזיק].

22 מטרת הלימוד היא, שבסופו של דבר יגיע התלמיד
23 למצב של "קאי (איניש) אדעתי דרבי" (=אדם עומד
24 על דעת רבו)²⁴. אמנם במצבו הנכשווי אין התלמיד
25 מסוגל להגיע ל"דעתי דרבי"²⁵

26 – לכן על הרב "לצמצם" את הרעיון בהתאם
27 לשכלו של התלמיד (כך שעומקו של הרעיון יהיה
28 טמון בהנלם ברעיון הפשוט, ה"מצומצם"²⁶ –

29 אך יחד עם זאת צריך התלמיד לפעול בכיוון של

(28) בתניא פ"ז – "רבא". והוא ע"פ גירסת היל"ש מ"ב רמו רכו.
ר"ח פסחים שם (וראה ד"ק שבת ופסחים שם). נח' בשיחת יוד שבת
תשכ"ד.

(29) פרש"י שבת שם ד"ה ובדחי.

(30) עייג"כ ד"ה לכה דודי תרפ"ט פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א כ, ב).
(31) להעיר ג"כ מהמשך תעור"ב ח"ב ע' תתפו, דגם התשוקה לשמוע
את שכל הרב מבלבלת מקבלת השכל (כי צ"ל כלי ריקן לגמרי, ביטול
מכל וכל).

(32) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הובא להלכה – הלי' ת"ת לאדה"ז
פ"ד סי"ז.

(18) ראה סה"מ ע"ת ע' ג'. המשך תעור"ב פרק קפח. ועוד.

(19) שבת ל, ב. פסחים קיז, א. וראה אוה"ת מסעי ע' א'תב. ועוד.

(20) פרש"י שבת שם ד"ה נוטפות.

(21) ראה המשך תעור"ב פקל"ט ופקצ"ט (ושם) שעי' הביטול מקבל
עצם השכל, ע"ש).

(22) ברכות מ, א. וראה ד"ה היושבת בגנים הישי"ת פ"ו (וש"ג).

(23) כלים פ"ג.

(24) ע"ז ה, ב.

(25) רק לאחר "ארבעין שנין" – ע"ז שם.

(26) ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז. ובכ"מ.

(27) שבת ופסחים שם.

26 אך אין מדובר כאן על פעולות מסוג של "ימין"
27 מקרבת" הבאות כהננה הכרחית לפני עצם ההשפעה⁴⁰,
28 כאמירת מלתא דבדיחותא לתלמידים, או משיכת
29 התלמיד הקטן ב"דברים אהובים אצלו".

ו.

הפיכתם של בני ישראל למציאות חדשה כרוכה בשלושת הענינים הללו

30 כשם ששלושה ענינים אלו נדרשים בלימוד רעיון
31 חדש, כך הוא גם, וקל-יחומר שכך הוא הדבר, כאשר
32 מדובר בשינוי מהותי של מציאות האדם עד להפיכתו
33 ל"מציאות חדשה".

34 וכך בענינינו, בקשר לבני ישראל, ש"לירדתם" כעם
35 ישראל, שהשלמתה היא כאשר "תעבדון את האלקים
36 על ההר הזה" (כפי שהוסבר לעיל בסעי' ב), כרוכה
37 אף היא בשלושת הענינים הללו:

38 א) כדי שבני ישראל יוכלו לקבל את התורה, יש
39 צורך ב"תעבדון" – עבודה ויגיעה לביטול דמותם
40 הקודמת המנוגדת לתורה. "תעבדון" – עבודת עבד,
41 העובד מתוך התבטלות עצמית וקבלת עול⁴¹.

42 שהרי כדי לקבל את תורת ה' יש צורך ב"נעשה
43 ונשמע"⁴², הקדמת⁴³ נעשה לנשמע.

44 ב) מצד שני, העבודה של "תעבדון" איננה מסוג
45 השובר את מציאותו של היהודי, אלא להיפך: זהו עצם
46 מציאותו⁴⁴, בדומה לדגים, שלדברי רשב"ג הם אינם
47 חוצצים⁴⁵, והרי יהודים ותורה הם כדגים וים⁴⁶.

1 וימין מקרבת" קשה לפי האמור לעיל, שהרי לפיו³³
2 משתמע שתמיד יש צורך תחילה ב"שמאל דוחה" ורק
3 אחר-כך "ימין מקרבת".

4 [וההדגשה במאמר זה היא שאת ה"דוחה" יש
5 לעשות ב"שמאל" – יד כהה, ואת ה"מקרבת"
6 ב"ימין"³⁴].

7 ועל כך יש לשאול: כיצד מתאים סדר זה למאמר
8 ש"מקמי פתח להו... אמר מלתא דבדיחותא ("מקרבת")
9 .. לטון יתיב באימתא (כיוון הפוך לקודם)...?"

10 ועוד: כלל הוא³⁵ שימין קודמת לשמאל, ואילו כאן
11 שמאל קודמת לימין?

12 והשאלה גוברת יותר³⁶: לאחר המאמר "לעולם
13 תהא..." מובא ש"יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה
14 וימין מקרבת" – והרי הסדר אצל "תינוק" הוא,
15 שתחילה יש לזרוז ללימוד "בדברים שהם אהובים
16 אצלו לקטנות שניו... קרא ואתן לך אגוזים וכו'", כפי
17 שמדחייב הרמב"ם בפירושו המשניות³⁷.

18 ומכך מובן שאצל תינוק יש צורך ב"ימין מקרבת"
19 לפני "שמאל דוחה" [כפי שרואים, אכן, במציאות,
20 שאם יגשו אל התינוק בתחילה ב"שמאל דוחה" עלול
21 הדבר להרחיקו לחלוטין מן הלימוד].

22 הדברים מובנים³⁸ לפי האמור לעיל (בסעיף ד):
23 במאמר "לעולם תהא..." מדובר רק על סדר ההשפעה
24 בפועל על הזולת, שבכך הסדר הוא: תחילה "שמאל
25 דוחה" ואחר-כך "ימין מקרבת"³⁹.

(33) וכ"ה סדרם בכתוב – שה"ש ב, ו. י"ש עה"פ.

(34) ראה עיון יעקב לע"י סוטה שם.

(35) ש"ר אדה"ז או"ח ס"ב, סעיף ד.

(36) כי במאמר הנ"ל אפשר לתרץ דוה שהקדים "שמאל דוחה" ל"ימין מקרבת" הוא (לא מפני שכן צ"ל הסדר בכלל, כ"א) מפני שקאי שם באלישע וגחזי, לאחר שגחזי כבר הי' תלמיד אלישע (ועד כ"כ ששלח אותו עם משענתו להחיות בן השנומית (מ"ב ד, כט ואילך)) – וא"כ כבר הי' ה"ימין מקרבת" לפ"ז*.

[ועפ"ז י"ל דבי' הדגשות ישנן במאמר הנ"ל: א) שדחי' צ"ל רק בשמאל וקירוב בימין, כנ"ל בפנים, ב) גם אם כבר קיים "ימין מקרבת" ולא הועיל ככל הדרוש ולכן צ"ל הנהגה ד"שמאל דוחה" – הנה לאחרי ה"שמאל דוחה" צ"ל ענה"פ "ימין מקרבת"].

אבל [נוסף ע"ז, שמסתימת הלשון "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת" משמע, ש"לעולם" כן צ"ל סדרם (ובפרט, שבזהר ח"ג קעז, ב) הובא מאמר זה סתם ("שמאל תהא דוחה וימין מקרבת" – לא בשייכות לסיפור דאלישע)] – הר"ן ב"יצר תינוק כו" עכצ"ל ככפנים.

(37) סנהדרין פ' חלק ד"ה והכת החמישית.

(38) ראה גם הל' לקו"ש ח"ה ע' 359.

(39) ועד"ז במאמר "יצר תינוק ואשה כו". ועיין רמב"ם הל' תשובה (פ"ה ה"א. ועיי"ש ה"ה), שהעובד כדי לקבל שכר כו' נק' "עובד מידאה",

ו"על דרך זה" עובדים "עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה - "שמאל" עד שתרכה דעתן ויעברו מאהבה ("ימין").

(40) להעיר ד"ברייתו של עולם" היא בסדר ד"ברישא חשוכא והדר נהורא", בתחילה "צמצום" ("שמאל") ואח"כ אור ("ימין") – שבת עז, ב. סידור רעט, סע"ב. ובכ"ז – אבל זהו בנוגע לסדר הבריאה בפועל, אבל טיבת הבריאה היא מפני "כי חפץ חסד הוא" (ימין מקרבת). וראה ס' הערכים-חב"ד כרך ב' ע' אור-ביחס לחושך סעיף ב"ה, וש"נ.

(41) להעיר דבמ"ת "וינוענו" – באימה ובריאה וברתת ובזיע" (יתרו כ, טו. ברכות כב, א ובפרש"ש שם).

(42) משפטים כד, ז. (ושם, ג (ויתרו יט, כ): נעשה).

(43) שבת פח, סע"א ואילך.

(44) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 246 (ועוד) שמכין שקב"ע היא מציאות האמיתית של ישראל לכן יש לו חיות ותענוג בעבודה זו.

(45) משנה מקואות פ"ו, מ"ז. אלא שאין הלכה כמותו – נת' בדר"ה וראיתי אני, תרס"ב. – אבל הרי פסקין כותי' בהא דזבחים (כב, א). וכבר שקו"ט בזה בתויו"ט מקואות שם. והאר"ך בזה בס' גולות עליות שם. חיבור לטהרה הל' מקואות כלל ב' בסופו (לפענ"ד בשנויא דחיקא). ועוד, ואכ"מ.

(46) ברכות סא, ב.

הנעלה באין-ערוך ממה שהיה אצל בני ישראל⁵⁴ (מצד 32
ה"דילוג" הנעלה שבא מלמעלה ביציאת מצרים⁵⁵ ומתן 33
תורה), וזוהי עבודה של השתחררות מן ההגבלות, 34
והתעלות לדרגה גבוהה ביותר. 35

ז.

ההוראה בעבודת ה'

אחת מההוראות הנלמדות מכך לגבי עבודת ה' של 36
כל יהודי: 37

"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" היא "יראה" 38
וקבלת עול, "עבודת עבד"⁵⁶, אך עבודה זו איננה 39
צריכה להיעשות מתוך עצבות והישברות, ח"ו, שהרי 40
"ועמך כולם צדיקים" 41

אלא-אס-כן הוא הקים מסך ומחיצה מבדילה... 42
שאז עליו לשבור אותן תחילה – "לשבר הקליפות... 43
על-ידי שבירת לבו ומרירות נפשו"⁵⁷ – 44

כי בקדושה מצד עצמה אין "שבירה". כאשר יש 45
צורך במרירות "ולב נשבר ורוח נמוכה" הרי זה "מצד 46
הגוף ונפש הבהמית"⁵⁸, כאשר הם בבחינת "שולט ח"ו 47
על האדם"⁵⁹, ואז "לב נשבר ומרירות הנפש" (של 48
"גבורות קדושות") מבטלים את שליטתם⁵⁶, אבל "מצד 49
נפש האלקית" אין כלל "שבירה" – אלא "שמחה"⁵⁵. 50

[זהו גם ההסבר לסיפור: לאדמו"ר הזקן היתה 51
קופסת טבק מכסף, ללא מכסה, כי אדמו"ר הזקן 52
השתמש במכסה הכסף המבריק כדי לכוון את התפילין 53
שבראש, שיהיו בדיוק באמצע. 54

כאשר דברו על כך לפני ה"צמח צדק", תוך 55
התבטאות שאדמו"ר הזקן שבר את המכסה מן 56
הקופסא, אמר על כך ה"צמח צדק", ששבירה לא 57
היתה ענינו של ה"סבא" (אדמו"ר הזקן), הוא לא שבר, 58
אלא כפי הנראה, המכסה היה מחובר לקופסא בחוט, 59
וה"סבא" הסיר את החוט המחבר. 60

1 וכך אומרים חז"ל⁴⁷ "אין לך בן חורין אלא מי
2 שעוסק בתלמוד תורה" (והלא לכאורה, תורה היא ענין
3 של "תעבדון" – עבדות?) – כיוון שטבעם האמיתי של
4 היהודים הוא קיום תורה ומצוות, כדברי המשנה⁴⁸: אני
5 נבראתי לשמש את קוני.

6 ולפיכך: כאשר יהודי אינו מקיים תורה ומצוות ר"ל,
7 הרי למרות שנראה לו שהוא "חפשי" וכלי עול, ושכך
8 קל לו יותר מאשר לו היה מקיים תורה ומצוות, ככל
9 זאת, כיוון שחיים שאינם לפי התורה ח"ו הם ההיפך
10 מן הנדרש לפי מהותו וטבעו האמיתיים, הרי זהו ענין
11 של "עבודת פרך".

12 [בדומה למאמר חז"ל⁴⁹ שמשמעותה של עבודת
13 פרך⁵⁰ היא "מלאכת נשים לאנשים" – למרות
14 שהעבודה היא, לכאורה, קלה יותר, הרי אצל אנשים
15 זוהי "עבודת פרך", כי זה בניגוד להרגלם וטבעם].

16 רק כאשר קיים אצלו הענין של "תעבדון", הריהו
17 בן חורין אמיתי.

18 ג) באמצעות מתן תורה נוצר שינוי נעלה באין ערוך
19 בבני ישראל, עד שהענין של "תעבדון" של בני ישראל,
20 שהוא, לכאורה, עבודה מדודה ומוגבלת, הרי
21 בפנימיותה זוהי עבודה הקשורה בנותן התורה⁵¹,
22 וכתוצאה מכך היא נעלית מכל מדידה והגבלה.

23 וזהו שלושת השמות – "חג המצות", "זמן
24 חרותנו", ו"חג הפסח":

25 "מצה" ("חג המצות") מורה על התבטלות עצמית
26 וחוסר התנשאות⁵².

27 "חרותנו" ("זמן חרותנו") מורה על כך שהביטול
28 מתהווה במציאותו של היהודי באופן שמורגשת אצלו
29 החרות האמיתית, כפי שהוסבר לעיל, ויש לו הנאה
30 ותענוג מכך.

31 "פסח" ("חג הפסח") הוא מלשון "דילוג"⁵³. דילוג

וגם מטעם זה הוצרך להיות ענין ה"דילוג" אצל בני עור בהיותם
במצרים (בני"ל בהערה הקודמת), כי
– נוסף לזה, שמכיון שייצ"מ היא הכנה למ"ת, לכן תיכף ביצי"מ
צ"ל ההכנה (לא רק ד"מצה" ו"חירות", כ"א) גם ה"דילוג דמ"ת [בסגנון
אחר: תיכף בתחילת החינוך על המחונך להתחיל להכין את עצמו
לשמימות חינוכו, שהוא "דילוג" בערך מצבו בהווה] –
מכיון שביצי"מ גופא ה"דילוג" מלמעלה, הוצרך להיות דוגמתו
אצל בני" זכר לשמו שקרוי פסח" (לשון רש"י הנ"ל).
56 תניא רפמ"א.
57 תניא פי"ז.
58 תניא ספ"ד.
59 תניא פל"א (ל"ט, ב).

47 אבות פ"ו מ"ב.
48 יקדושין בסופה.
49 סוטה יא, ריש ע"ב. שמור"ר פ"א, יא.
50 ולגירסת רש"י סוטה שם – נק' "עבודה קשה".
51 כמשנ"ת בכ"מ ע"פ דרו"ל (הובא לעיל הערה 9) שבמ"ת נעשה
ביטול ה"גזירה" דעליונים לא ירדו לתחתונים כו'.
52 לקו"ת צו ד"ה ששת ימים (הא"פ) פ"ג. ובכ"מ.
53 פרש"י בא יב, יא, שם, יג. כדעת ר' יאשי' במכילתא שם.
54 ראה פרש"י שם (יא): ואתם עשו כל עבודותיו .. דרך דילוג
וקפיצה. ראה מכתב כללי לחגה"פ תשל"ו (נדפס – בהגש"פ קה"ת,
תשמ"ד) ע' תרסח). ובארוכה – שיחות ומאמרים דחודש ניסן תשל"ו.
55 ראה לקמן ע' 159 וש"נ.

- 1 ולכאורה יש לשאול: הלא אף אם אדמו"ר הזקן
 2 היה שובר את המכסה, הרי היה זה לשם קיום מצוה⁶⁰,
 3 ולא ענין של "שבירה" בפני עצמה?
 4 אך הענין הוא כך: בקדושה מצד עצמה אין כלל
 5 ענין של "שבירה", ולפיכך היה ברור ל"צמח צדק"
 6 שאדמו"ר הזקן בוודאי לא שבר את המכסה.]
- 7 ולפי כל האמור לעיל, הרי ההתבטלות העצמית
 8 וקבלת-העול, הנדרשים כ"ראשית העבודה" בעבודת
 9 הנפש האלקית עצמה, צריכים להיעשות בשמחה
 10 ובחיות, תוך ידיעה שזוהי חירותו האמיתית
 11 ומציאותו⁶¹ האמיתית של יהודי.

(משיחת אחרון של פסח תשל"ז)

61 להעיר שמציאותו של עבד הוא מציאות האדון שלכן מה שקנה
 עבד קנה רבו מלכתחילה (רשב"א קידושין כג, ב).

60 ולהעיר מוש"ע אדה"ז ה' שמירת גוף ונפש ובל תשחית סע"ף
 טו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט ניסן, תשי"ט
 ברוקלין.

האברך וו"ח אי"א רב פעלים כו' אהרן נחמן שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו ממוצש"ק פ' אחרי עם המצורף אליו, ולפלא שמקצר במקום
 שאמרו להאריך, בהנוגע לפעולות מבצע מצה שמורה וכו', ואף שלימוד זכות יש בזה, שבודאי יראה
 שאחרים יכתבו בזה בפרטיות הדרושה.

ויהי רצון שיבשר טוב באותן הנקודות שכותב הוא, ובפרט שצדק בדבריו, שכמה מהם **עתה**
 שעת הכושר לעשות בהצלחה, ומבלי קישוים יתרים, ועל כגון דא נאמר, יפה שעה אחת קודם, אף
 שכמובן צ"ל בתכנית מוכנה ובדרכי נועם.

מה שניכר גם כן במכתבו הוא, שלדאבון כנראה, גם השנה לא ניצלו המפעל דמצה שמורה
 באופן מסודר, והרי זו מהפעולות המיוחדות לחב"ד, ונותנות דרך לחדור לכא"א בדרך של נועם,
 וביחד עם זה נותנות אפשריות לאמר דבור של התעוררות, וק"ל.

ויהי רצון שכיון שבאים אנו מחדש ניסן, ונכנסים לחדש זיו, בו נולדו זיוטני עולם, וידוע
 דברי הארז"ל, שכשהימים נזכרים (ה"ה גם) ונעשים, הנה יתוסף בכל ענינים הפרטים והכללים,
 בתכ"י, חירות וגאולה להרבות זיו בעולם, זיו והארות מעשה אבותינו, וכמובא בתניא, שכל אבריהם
 ועשויותיהם רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם.

ברכה לבשו"ט בענינים הפרטים ובענינים הכללים ובקרוב.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' ב

- 1 לומר שחייב השומר במחשבה בלבד, וְהָלֹא נֶאֱמַר 'אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ
 2 בְּמִלְאֲכַת רֵעֵהוּ, מִשְׁמַע שְׁחֵיב דוּקָא אִם שִׁלַּח יָדוֹ מִמֶּשׁ. אֲמַר
 3 בֵּית שְׁמַאי לְבֵית הַלֵּל, אִם כֵּן שֶׁאֵין הַשּׁוֹמֵר חַיִּיב אֲלֵא כֹּאשֶׁר שִׁלַּח
 4 יָד מִמֶּשׁ, עַל כֵּל דְּבַר פְּשַׁע לְמָה לִּי – מִדּוּעַ נֹאמַר בְּתוֹרָה עַל כֵּל
 5 'דְּבַר' פְּשַׁע, שִׁמְשַׁמְעוּ שְׁבִדְבּוֹר בִּלְבַד מִתְחַיֵּב. הַשִּׁיבּוֹ בֵּית הַלֵּל,
 6 שְׁאֵם לֹא נֹאמַר 'עַל כֵּל דְּבַר פְּשַׁע' יָכוֹל הֵייתִי לוֹמֵר, אֵין לִי
 7 שִׁתְחַיִּיב הַשּׁוֹמֵר בְּאוֹנְסִין, אֲלֵא אִם כֵּן שִׁלַּח יָד בְּפִקְדוֹן הוּא
 8 בְּעַצְמוֹ, אֲבֵל אִם אֲמַר לְעַבְדּוֹ וְלִשְׁלוּחָוֹ שִׁישְׁלַחוּ בְּהִי יָד, וְכֵךְ עָשׂוּ
 9 מִנֵּין שֶׁאֵף בְּמִקְרָה זֶה חַיִּיב הַשּׁוֹמֵר. תְּלַמּוֹד לוֹמֵר 'עַל כֵּל דְּבַר פְּשַׁע'
- 10 – שבדיבור זה שאמר לשלוחו לשלוח יד, מתחייב השומר. ומכאן
 11 למדו בית הלל, שבשליחות יד מועילה שליחות אפילו בדבר
 12 עבירה.
 13 הגמרא מקשה: הֵינְחָא לְבֵית הַלֵּל שְׁלִדְבְרֵיהֶם נִכְתְּבָה שְׁלִיחוֹת
 14 בְּדָבָר עֵבִירָה בְּשֵׁנֵי כְּתוּבִים. אֲלֵא לְבֵית שְׁמַאי, דְּמוֹקְמֵי לִיהִי לְהֵאֵי
 15 קְרָא בְּמַחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֵׂהָ – לְחַיִּיב אֶת הַשּׁוֹמֵר שֶׁחֹשֵׁב לְשִׁלּוּחַ יָד
 16 בְּפִקְדוֹן כֵּאִילוֹ עָשָׂה מַעֲשֵׂה בְיָדִים, וְלֹא הִתְחַדַּשׁ בְּתוֹרָה בְּמִקּוֹם
 17 נוֹסֵף חוּץ מִמַּעֲיֵלָה, שִׁישׁ שְׁלִיחוֹת לְדָבָר עֵבִירָה,

נקודות משיחות קודש – מזמור קטו מתוך "תהילות מנחם"

ב-ג – למה יאמרו הגויים אי' נא אלקיהם. ואלקינו בשמים כל אשר חפץ עשה

טענת הגויים ומענה ישראל

א. בפסוקים הללו מבואר שטענת הגויים "אי' נא אלקיהם", וישראל משיבים להם "ואלקינו בשמים כל אשר חפץ עשה".

מזה שטענתם מובאת בתורה, מובן, שאין זו טענה בעלמא, אלא יש לה מקום עפ"י תורה, שהרי לאו "בשופטני עסקינן"¹, והתורה לא היתה נותנת להם מקום, ומדברת אודותם. בפרט עפ"י פנימיות הענינים² שהפירוש "גויים" אינו רק לכללות אומות העולם, אלא "לגוי אשר בקרבך", "אל זר"³ – אשר בקרבך⁴, מובן, שיש מקום לטענה זו בפנימיות הענינים. ב. והענין בזה, "כ"ק מו"ח אדמו"ר"⁵ מבאר שתוכן טענתם היא שמכיון ו"רם על כל גויים הוי" – שהוא מרומם ומתנשא ממציאיות גשמית, לכן "על השמים כבודו"⁶ – הוא נמשך רק במקום רוחני – "שמים", וע"י עבודה רוחנית, שהם כלים אליו ית', משא"כ במקום גשמי – "ארץ", ועבודה גשמית, לא שייך שיהי' בזה המשכתו ית', כי זוהי השפלה עבורו ית', ולכן אומרים "עזב הוי' את הארץ"⁷, ובלשון הפסוק כאן "אי' נא אלקיהם". וישראל משיבים להם אכן מצד "ואלקינו" – מלשון כוחנו וחיותינו⁸, שמורה על הנהגה שעפ"י טבע (שם אלקים בגימטריא הטבע⁹), המשכתו ית' ניכרת יותר בענינים רוחניים – "בשמים".

אבל מאחר ו"כל אשר חפץ עשה" – בחי' "חפץ" מורה על רצונו ית', ויתירה מזו, על פנימיות רצונו ית'¹⁰, שעליו כתיב¹¹ "כל אשר חפץ הוי' עשה בשמים ובארץ", שבחי' "חפץ" נמשכת משם "הוי'" (שלמעלה משם "אלקים"), שלגביו הכל שווים, גשמיות ורוחניות, "שמים וארץ", לכן, המשכתו ית' יכולה להיות במקום גשמי ובעבודה גשמית¹². עפ"ז מובן גודל המעלה בהתעסקות בבירור עניני עוה"ז הגשמים, שכן על ידם מתגלה בחי' "חפץ" שלמעלה מ"רצון", שם "הוי'" שלמעלה משם "אלקים", וכמ"ש אדמו"ר הזקן¹³ "תכלית השלימות הזוה של ימות המשיח ותחיית המתים, שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי, תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", ועי"ז פועלים "להיות לו ית' דירה בתחתונים"¹⁴, ותיכף ומיד זוכים לגאולה אמיתית ושלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש¹⁵.

(1) ראה ב"ק פה, א. ראה לעיל קיג, ד-ה.

(2) ראה סה"מ תרפ"ה ס"ע שח ואילך.

(3) לעיל פא, י.

(4) ראה שבת קה, סע"ב.

(5) סה"מ תרפ"ה שם. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' קלב ואילך. סה"מ תרנ"ח בתחילתו.

(6) לעיל קיג, ד.

(7) יחזקאל ח, יב.

(8) ראה לקו"ת שלח מ, ג. ר"פ ראה. אוה"ת יתרו ע' גח. ובכ"מ.

(9) פרדס שער יב (שער הנתיבות פ"ב). ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). שעהיוה"א רפ"ו.

(10) ראה לקו"ת שם. ובכ"מ.

(11) לקמן קלה, ו.

(12) במאמר זה נתבאר מעלת עבודת של ישראל לאחר מ"ת על מעלת עבודת האבות. עיי"ש.

(13) תניא רפל"ז.

(14) שם רפל"ו.

(15) מד"ה יהי' הוי' אלקינו עמנו ה'תשמ"ו.

ילקוט מתורת לוי יצחק

בראשית כט, א: וישא יעקב רגליו ויילך ארצה בני קנע:

י

טעם שיעקב הי' בן ע"ז שנה כשבא ללכן

יעקב כשבא ללכן הי' בן ע"ז שנה, כי בן ס"ג נתברך מיצחק וי"ד שנה² נטמן בבית שם ועבר. עז"ה הוא מספר מגד"ל.

יעקב הוא בחי' תפארת³ — שם הוי"ו⁴. וכן מגדל — בחי' תפארת — בו שם הוי"ו ככתוב⁶ מגדל עז שם הוי"ו, וכתוב⁷ גדול הוי"ו. והוא בחי' יעקב⁸ בריח התיכון, שהוא ג' ו' ו' וגבוה משאר הבריות.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד דש

(1) ראה מגילה יז, א. רש"י סוף פרשת תולדות.

(2) ראה לעיל ריש סימן ב.

(3) ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי כט, ג. מובא לקמן סימן טז הערה 6.

(4) ראה תורה אור פרשת נח י, ב ואילך. תניא — אגרת הקודש פרק יב (מובא לקמן סימן יג הערה 10). אור התורה פרשת ויקרא עמוד תקלג וז"ל: שם הוי"ו זהו מה שאור אין סוף מאיר בבחי' בלי גבול. זהו ההפרש בין ב' מדות חו"ג ובין תפארת קו האמצעי, שבחי' חסד וגבורה זהו מה שא"ס ב"ה מאיר בבחי' גבול, אכן ע"י תפארת קו האמצעי נמשך מה שאור אין סוף ברוך הוא מאיר בבחי' אין סוף ובלי גבול, ומזה נמשך התכללות המדות חו"ג להיות עושה שלום במרומיו בין מים ואש, עיין באגרת הקודש* ע"פ הוי"ו מעשה הצדקה שלום. ע"ש.

ראה גם לקוטי תורה פרשת תזריע עמוד כג, ג.

(* מובא לקמן סימן יג הערה 10.

(5) ראה אור התורה נ"ך עמוד א'טו. (פירושו: דכמו מגדל הוא גבוה וגדול, כן בחי' תפארת (כנ"ל הערה 4) הוא גדול וגבוה משאר המדות.)

(6) משלי יח, י. מגדל עז שם הוי"ו בו ירוץ צדיק ונשגב. פי' רלב"ג: מגדל עז שם הוי"ו, הנה שם ה' הוא מגדל עז, כי בו עוז לאדם ותוקף עד שלא ינצוהו שם דבר רע, ובו יחסה מכל מזיק מחוץ, כי השי"ת אשר דבק בו יצילהו מפני דבקות השגחתו בו וכו' ע"ש. (ורמו מספר עז"ה בתיבת עז"ה בפסוק, וד"ל).

(7) תהלים מז, ב. גדול הוי"ו ומהולל מאוד.

(8) יעקב — בריח התיכון: לשון זה מקורו מהנאמר גבי בריחי קרשי המשכן, שהבריות העליונים והתחתונים היו עשויים משתי חתיכות, כל בריח הגיע רק עד חצי הכותל (רש"י תרומה כו, כו), משא"כ הברית התיכון גוי' מברית מן הקצה אל הקצה (שם, כח).

והענין ע"ד הסוד: בריח התיכון (האמצעי) קאי על מידת הרחמים, שהיא ספירת התפארת, שבקו האמצעי, כידוע שחסד (אהבה) הוא בימין, גבורה (יראה) בשמאל, והתפארת (רחמים) גופא, באמצע (תקוני זהר בהקדמה); ומעלת מידת הרחמים שבקו האמצעי היא, שמברית מן הקצה אל הקצה, מקצה היותר עליון לקצה היותר תחתון. (ראה ד"ה כנשר יעיר קנו תרע"ח לאדמו"ר הרש"ב).

אור התורה פרשת תרומה עמוד א'תקלב.

בראשית כט, ב: וירא והנה באר בשדה והנה ישם שלשה עדרי צאן רבצים עליה פי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה עליה הבאר:

יא

רחל נזדמנה ליעקב אצל הבאר דרומו לנוקבא — בא"ר ר"ת בידך אפקיד רוחי, ושינת יעקב הי' ע"ד התרדמה דאדם הראשון — ועיקר הנוקבא היא רחל

רחל נזדמנה ליעקב אצל הבאר כמ"ש וירא והנה באר בשדה כו'.

והי' זה אחר השינה שלו והחלום דמראה הסולם שכתוב⁹ וישכב במקום ההוא, במקום ההוא ולא בבית שם ועבר י"ד שנה ששם לא יישן, ולא בעשרים שנה שאח"כ שאז לא יישן כדאיתא¹⁰ במד"ר במקומו.

והיינו צורך השינה דיעקב הוא כעין התרדמה¹¹ דאדם הראשון בכדי שתנסר ותבנה חוה, כמו כן השינה¹² דיעקב היתה בכדי שיבנו הנוקבין דלאה ורחל, ואל"כ לא היו כלל במציאות, וכי תימא הרי כבר היו, כי ביצחק אמר לו¹³ וקח לך משם אשה מבנות לבן, הנה זהו מצד יצחק — גבורות¹⁴ וכו'. אבל מצד יעקב — תפארת, לא היו עדיין, לכן נצרך שיישן, ואז חלם לו החלום טוב דמראה הסולם וכו'.

וסלם¹⁶ במלואו סמ"ך למ"ד מ"ם גימטריא לאה

(9) בראשית כח, יא.

(10) (בראשית רבה פרשה סח, יא) וז"ל: וישכב במקום ההוא, רבי יהודה ור' נחמי, ר' יהודה אמר כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהי' טמון בבית עבר לא שכב. ור' נחמי אמר כאן שכב אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב.

(11) (בראשית ב, כא) ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם וישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתיה.

(12) ראה גם לעיל סימן ג, ששופר"י דיעקב כעין שופרא דאדם הראשון (ב"מ פד). וכמו באדם הי' התרדמה במקום קדוש — גן עדן, כן ביעקב השינה הי' במקום המקדש.

וראה אגרות קודש כאן וז"ל: וכן משה יישן כמ"ש (קהלת ה, יא) מתוקה שנת העובר ר"ת משה כמ"ש בכתבי הארז"ל ע"ש.

ועיין שמות רבה פרשה א', ל"ג וז"ל: ויואל משה רבי נחמי אמר קבל עליו ללון עמו, ואין ויואל אלא לשון לינה שנא' (שופטים יט, ו) והואיל נא ולין, ע"ש. וגם במשה הנה אחר זה נשא צפורה ופגש צפורה אצל הבאר. ראה לקמן סימן יב.

(13) בראשית כח, ב.

(14) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. לקוטי שיחות חלק ה' עמוד 357 ואילך. חלק כ' עמוד 101 ואילך.

(15) יעקב — תפארת: ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה מאדמו"ר הזקן פרשת ואתחנן עמוד ה, ב ואילך. ביאורי הזהר מאדמו"ר האמצעי כט, ג. מובא לקמן סימן טז הערה 6.

(16) סמ"ך (120), + למ"ד (74), + מ"ם (80) = 274, וכן לא"ה (36),

ללבן בשביל רחל וכדי שיולד ממנה יוסף²³ בעיקר, וכשנולד יוסף אמר יעקב²⁴ שלחני כו', זהו שרחל דוקא נזדמנה לו על הבאר ובשבילה בעיקר היתה שינתו בין יד"ך.

ומפני שבאר ר"ת בידך אפקיד רוחי, שידך" הוא בוכו²⁵ זהו שבכה²⁶ יעקב אצל הבאר כשנשק את רחל וד"ל.

ובאר הוא נוקבא שיסודה שקועה כמו באר, זה שהתחלה דהבאר, באר²⁷ לחי ראי ה' אצל הגר שהיא נוקבא, וכן במדבר ה' הבאר בזכותה של מרים²⁸ וכו'.

ויסוד דנוקבא הוא אות ב' — ב"ת, והוא ג"כ האות ב'²⁹ דבאר, כי רחם הנוקבא נמשל לבית כדאיתא במשנה³⁰ משל משלו חכמים באשה חדר ופרוודור כו', והרבה פעמים בדרו"ל³¹ מכבדה את ב' יתה כו'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שלא

(23) בראשית ל, כה. ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רציו" ע"ש פרש"י.

(24) ראה בבא בתרא כג: בעא מיני ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני כתיב (בראשית ל, כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', מאי שנא כי אתילד יוסף, אמר ל' ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנא' (עובדי' א, יח) והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

(25) ידך בגי' בוכי, הוא האותיות שאחר אותיות דשם אהי"ה (אחר אות אלף הוא ב', אחר ה — ו', אחר יוד — כ", אחר ה — ו") דהוא יד דבינה, ושם אהי"ה בכינה. ע"ש בלקוטי לוי יצחק, ובפרי עץ חיים שם.

(26) בראשית כט, יא. וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך".

(27) בראשית טז, יד.

(28) תענית ט.

(29) פירוש: האות ב' הנק' ב"ת — האות הראשונה דתיבת באר" — מרמו לבית" דנמשלה לנקבה.

(30) משנה נדה פרק ה' משנה ז'. (ראה גם לקמן סימן יח). אור התורה פרשת בלק ע' א' לח"ט.

(31) מקוואות פרק ח' משנה ד'.

רחל.

וי"ד שנה מקודם וכ' שנה אח"כ לא ישן, והשינה היתה בין י"ד לכ' שנעשה מזה הבאר הרומז על נוקבא, שיסודה שקועה כמו באר.

הנה ידוע בכתבי האריז"ל¹⁷ שבאר ר"ת בידך אפקיד רוחי וכו' (ורמוז במשנה¹⁸ כל ה' ד' המרבה לבדוק בנשים משוכחת וכו'), הנה בתוך²⁰ יד"ך הזה יישן יעקב, ששינה הוא בתוך היד²¹ שלמעלה כמ"ש בידך אפקיד רוחי, היינו בין י"ד וכ', י"ד מקודם לא יישן וכ' אח"כ לא יישן, ובין י"ד לכ' יישן, ועי"ז נעשה הבאר ר"ת בידך אפקיד רוחי.

ומפני שעיקר הנוקבא הוא²² רחל וכו', ויעקב הלך

+ רח"ל (238) = 274.

(17) ראה פרי עץ חיים שער ק"ש שעל המטה פרק ב'. סידור האריז"ל בקשעמ"ט. שער הכוונות ענין דרושי הלילה דרוש י'. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק א' עמוד נט, ובהנסמן שם. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק ד' עמוד א' תכת. דברים חלק ד' עמוד א' ורסה. וש"נ.

(18) נדה פרק ב' משנה א.

(19) רמז להיד . . בנשים", לבאר" ר"ת בידך אפקיד רוחי" הרומז על נוקבא.

(20) פירוש: תיבת בידך" פירושו, דבתוך מספר יד"ך, היינו מספר יד"לכאן ומספרך" מכאן, אז יישן יעקב — רק לילה אחד, דהאות ב' הוא פירושו בתוך", היינו בתוך ידך" בתוך היד שלמעלה.

(21) יש להעיר מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שפז, בדפסוק בידך אפקיד רוחי" יש ב' פעמים בידך, א' מפורש, ב' בסופי תיבות למפרע בידך אפקיד רוחי" (כמ"ש בפרי עץ חיים שער ק"ש שעל המטה פרק ז'), ומבאר שם, דידך" במפורש הוא יד ימין (בחי' חסד) המרמז על רחל", וידך" בר"ת לנפרע (בחי' גבורה) מרמז ללאה". וראה לקמן ענד"ז סימן קכד הערה 34, דלמפרע" הוא בחי' גבורה.

(22) בראשית כט, יח. ויאהב יעקב לרחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה". ראה תורה אור פרשת ויצא עמוד כג, א. תורת חיים בראשית סוף עמוד קעב, ג ואל"ך. לקמן סימן נד.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' א

8 נְמַלִּיאֵל, דאם בן — שאם תאמר שהמקח בטל, מה ב"ת דין
9 יָפָה — במה נחשב כוחו של בית דין. וְאָמַר רַב הוּנָא בְרַי הוּנָא אָמַר
10 רַב נַחֲמָן, הַלְבָּה בְּדַבְרֵי הַכְּמִים שאמרו שהמקח בטל. הרי שרב
11 נחמן סובר שבביטול דברי בית דין מחמת טעות אין חשש לזלוזל
12 בכבודם, ומדוע ביתומים שחלקו על פי בית דין, סובר רב נחמן
13 שאינם יכולים לבטל את החלוקה.
14 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא — אין סתירה בדברי רב נחמן,

1 הגמרא מקשה: וְמִי אֵית לֵיה לְרַב נַחֲמָן אִם בְּן מַה בְּתַי דִּין יָפָה?
2 — האם אכן סובר רב נחמן שביטול דברי בית דין מחמת כן, הוא
3 זלוזל בכבודם, וְהָתַנּוּ (כתובות עט:) שוֹם הַדֵּינִים — בית דין ששמו
4 נכסים על מנת למכרם ולפרוע מהם חוב, שְׁפִיחָתוּ שְׂתוּת — העריכו
5 את הנכסים בשישית פחות מערכם, אִי הוֹתִירוּ שְׂתוּת — או שטעו
6 והעריכו את הנכסים בשישית יותר מערכם, מִכְּרֵן בְּטַל . רַבֵּן
7 שְׁמַעוֹן בֶּן נְמַלְיָאֵל חוֹלַק וְאָמַר, מִכְּרֵן קָיָים. (וְאָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן

א. יש עוד טעם מה שהי' הדבור ביום אחד לחודש, וההקרה ב"ד לחודש, כי הפסח הוא עבודת השי"ת והעבודה הזאת היא שאנו עובדין לו שהוא יתברך אחד ואין זולתו ולפיכך ראוי לעבוד אותו, ולפיכך כל ענין עבודת הפסח שהי' הקרבן אחד בכל צד מפני שהוא לאל אחד יתברך.

ולפיכך פירשנו בחיבור גבורות השם (פ' ל"ה) שהי' הקרבן הזה כל ענין שלו שיהי' אחד.

הראשון, שהרי נאמר בפירוש (שמות יב, מו) בבית אחד יאכל שאסור לחלקו ולאכול אותו בשתי חבורות, שלא יהי' נחלק קרבנו של השי"ת שהוא עבודה לאל אחד.

והשני (שמות יב, מו) ועצם לא תשברו בו שלא יהי' נחלק בעצמו, כי העצם הוא בנין בעל חי, ולא הי' נחלק עיקר בנין בעל חי שהם עצמות שעליהם נסמך הבעל חי.

השלישי (שמות יב, ט) אל תאכלו ממנו נא ומבושל כי אם צלי אש, כי הבשר הוא מבושל נעשה פרורים מחולקים עד שנחלק לגמרי, רק צלי אש, כי כל זמן שהוא צלי נתקשה ונעשה חלקיו אחד, ולפיכך צלי אש דוקא, ועוד מצותו שיהי' בן שנה אחת ולא שתיים, ושם מבואר באורך עוד יותר.

לפיכך המצוה באחד לחודש, כי באחד מורה על התחלה, ובפרט אחד לחדש ניסן שהוא התחלת העולם, ובהתחלה השי"ת אחד, וזה שכתוב בתורה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ולא כתיב יום ראשון כמו שכתוב אח"כ, על שם שהי' הקב"ה אחד ולא נבראו המלאכים עד יום השני, אבל יום הראשון הי' השי"ת אחד ושמו בלבד, ולפיכך מצות התורה על הקרבן באחד לחודש, כי האחד בחודש מורה על התחלת העולם אשר בו הי' השי"ת אחד, והתורה שהיתה גם כן בתחילת הבריאה כי נבראת קודם העולם, לכך מצות התורה ביום זה שהוא התחלה ליקח הפסח לעבוד לאל אחד, לכך ראוי ביום זה שתצוה התורה שיקח הפסח לעבוד השי"ת שהוא אחד.

אמנם שחיתת הפסח הי' ב"ד, כי אימתי יהי' ה' אחד ושמו אחד כשיסלק יצר הרע מן העולם אשר היצר הרע מסית אחר עבודת אלילים, והיצר הרע עצמו קראו חז"ל אל אחר כמו שכתוב (תהלים פא, י) לא יהי' בך אל זר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע והוא נקרא אל זר, וכן אומר במסכת ברכות אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יקרא קריאת שמע, ומה ענין קריאת שמע ליצרו, אבל פירוש זה כי היצר הרע הוא עבודת אלילים באדם, כי ראוי הי' שיהי' היצר טוב בלבד אשר הוא מביא לעבודת השי"ת, אבל יצר הרע הוא שניות ליצר טוב ומביא לידי שניות ונקרא עבודת אלילים, וכאשר יקרא קריאת שמע ויהי' דבק באחדותו יתברך יהי' מסלק השניות הוא יצר הרע, ולפיכך לעתיד בסלוק יצר הרע מן העולם אז לא יהי' שום שניות ואז יהי' ה' אחד לגמרי, ולפיכך אחר ביעור שאור וחמץ שהוא מורה סילוק היצר הרע מן העולם אז ישחטו הפסח שהוא עבודה אל השי"ת שהוא אחד לגמרי.

לכך אמרו אור לארבעה עשר בודקין את החמץ אחר שעבר י"ג יום, כי אחד מספרו י"ג אז מתחיל לבדוק חמץ, כי כאשר יגיע זמן שיהי' האחדות בעולם אז בודקין החמץ בחורין ובסדקין לבער אותו ולסלקו מן העולם, כי אע"ג שאמרנו כי אחר שיסולק השאור מן העולם אז יהי' ה' אחד ושמו אחד, וסלוק השאור הוא גורם לאחדות השי"ת שיהי' נגלה בעולם, מ"מ סבת סילוק השאור שהוא היצר הרע, כאשר הזמן ראוי שיהי' השי"ת אחד ואז יסולק יצר הרע מן העולם, ואז יהי' ה' אחד ושמו אחד שלא יהי' נמצא ונגלה שום עבודת אלילים, אבל על כל פנים יהי' קודם הזמן ראוי שיהי' ה' אחד, ולפיכך התחלת הביעור הוא אחר י"ג מיד, כאשר הגיע י"ג, כי מספר אחד הוא י"ג ואז תיכף ומיד בודקין החמץ.

ואין זה דומה אל אחד בחודש, כי האחד הוא התחלה ומורה על האחדות שהי' בתחלה מצד שלא היו נמצאים המלאכים ושאר דברים שהם עובדים, אבל לעתיד שיהי' השי"ת אחד, לא מצד ההתחלה שהוא אחד רק שהכל עובדים אל השי"ת, ולפיכך כאשר הגיע הזמן של י"ג שהוא אחד דהיינו תיכף בלילה אז בודקין החמץ והוא התחלה לבער החמץ, וכאשר החמץ מסולק מן העולם אז שחיתת הפסח כי אז יהי' ה' אחד ושמו אחד כי יעבדו הכל לאחד.

דרוש נאה לשבת הגדול – הגדה של פסח – מהר"ל מפראג

ב. בפרשת בא (יב, ג-ד) כתוב ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ואם ימעט הבית וגו' ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו.

יש לומר בדרך אפשר דמרומו כאן בקרא הג' בתי מקדשות, דמבואר במהרש"א (פסחים פח) דהג' בתי מקדשות כנגד האבות, בית ראשון כנגד אברהם, בית שני כנגד יצחק, ובית שלישי כנגד יעקב עיי"ש. גם ידוע דבית המקדש הב' הי' חסר ה' דברים (יזמא כא): הארון הכפורת האורים ותומים וכו' עיי"ש. גם ידוע דבית המקדש הב' נחרב ע"י שנאת חנם (יזמא ט): וכמבואר גם בהסוגיא דקמצא בר קמצא (גיטין נו):.

וכל זה מרומו בקרא, וזהו ויקחו להם איש שה", דבני ישראל המשולים לשה "שה פזורה ישראל" (ירמ' נ, יז), "ייקחו", "לבית אבות" הבתי מקדשות כנגד "אבות", והפסוק ממשיך בנוגע הג' בתי מקדשות, וזהו "שה לבית" זה קאי על בית ראשון ורמז בתיבת ש"ה נוי"ט שלמה המלך דהוא בנה בית ראשון, ואח"כ יהי' בית שני וזהו "ואם ימעט הבית", בית השני יהי' "ימעט" דיחסר חמש דברים כנ"ל, והי' מיעוט לפי ערך בית ראשון, ואח"כ נחרב הבית שני ע"י שנאת חנם, וזהו שהפסוק ממשיך "ולקח הוא ושכנו" דע"י האחדות יתקרב קץ הגאולה, וזהו "הקרוב אל ביתו" דע"י השלום יתקרב בנין בית השלישי שיהי' נצחי לעולם ועד.

♦ יום ראשון ט' ניסן ♦

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֲרֹן בְּקָרְבַּתֶּם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּמָּתוּ:
א ומליל יי עם משה בטר דמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון אשתא נוכרימא קדם יי ומיתו:

טז"א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֲרֹן וַגּוֹ' . מה תלמוד לומר? היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנגנס אצלו רופא. אמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת פלוני. זה גרוזו יותר מן הראשון, לךך נאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז ע' 117)

פְּרַשַׁת אַחֲרֵי

סדר הפרשיות מתחלת חמש ויקרא ועד פרשת אחרי, הוא בסדר מלמעלה למטה: ראשית מגיעות ויקרא, צו וחלק מפ' שמיני - בהם מדבר על עניני קדשה בלבד, המשכן, בגדי הכהונה, הקרבנות וכו'. לאחר-מכן שמיני, תזריע ומצרע - פרשיות שעוסקות בהבדלה שבין עניני קדשה, לעניני העולם - להבדיל בין הטמא לטהור. ולאחר-מכן מגיעה פרשת אחרי - העוסקת בדיני יום-כפור - לאחר שצדק שמת פלוני. זה גרוזו יותר מן הראשון, לךך נאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 117)

וַיְדַבֵּר ה' . . אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֲרֹן (טז, א) מִשָּׁל לְחוֹלָה שֶׁנִּכְנַס אֶצֶל רוֹפֵא . . וְאָמַר לוֹ: אֵל תֹּאכַל צוּנָן וְאֵל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב, שְׁלֹא תָמוּת כְּדֶרֶךְ שְׁמַתוֹ בְּנֵי. (רש"י) בדרך כלל אדם חולה, סובל מחם גבוה, ולכן יש לו תשוקה גדולה לצונן את גופו ע"י אכילת דברים צוננים, ושהות במקומות קרים. אזהרה לבד שלא יאכל צונן ולא ישכב במקומות קרים, לא תועיל, כי תשוקתו של החולה היא לקרר את גופו. רק אזהרה ופחד שאם יעשה כן ימות כדרך שמת פלוני, גורמת לחולה שלא לעשות דברים אלו. על-דרך זה בענין אהרן והכהנים, תשוקתם הטבעית של הכהנים להתעלות ולהתקרב אל ה' היא פל-כך עצומה, שאזהרה לבדה לא תועיל. רק הפחד שהם ימותו כדרך שמתו בני אהרן, היא תגרום להם להתגבר על תשוקתם הטבעית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 117)

אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב (רש"י טז, א) אכילת צונן - פנגד האסור להפגס לקדש הקדשים בכל יום (מלבד יום כפור) אפלו לשם הקרבת קרבנות. כי הקרבנות נמשלים לחם ולמאכל, והקרבתם שלא כדין כמוהו כאכילת מאכל צונן. שכיבה בטחב - פנגד האסור להפגס לקדש הקדשים ללא קרבנות (אפלו ביום כפור). כי השהיה שם ללא הקרבת קרבנות דומה לשהיתו של חולה במקום קר, ללא אכילת מאכל צונן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך ג, עמוד 987 - מתוך 'לקראת שבת')

חֲטָאִים שֶׁל בְּנֵי אֱהֲרֹן

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֲרֹן בְּקָרְבַּתֶּם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּמָּתוּ: (טז, א)

ואינו מובן: מה מוסיפה תיבת "וימתו" על הנכתב קודם "אחרי מות שני בני אהרן"?

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

כמה בתולדות נאות יושבות עגונות וממתנינות להם, והם אומרים אחי אבינו מלך, אבינו כהן גדול, אחי אמנו נשיא, אנחנו סגני כהונה, אי זו אשה ההוגנת לנו, ולךך לא נשאו ומתו בלא בנים (תנחומא ט). ונראה לי דהיינו דמהדר קרא וימיתו, כלומר בלא זכרון: תורה ב

אהרן דומין למטה, שהרי המטה נכנס לפני ולפנים יבש ויץא לח, שבאמר (במדבר ז' ט) ויץא פרח, וגם טיטוס הרשע נכנס בשלום ויץא בשלום, ובני אהרן נכנסו בשלום ויץאו שרופים (תנחומא ד). וזה שאמר הכתוב (תהלים עח ט) בחוריו אכלה אש ובתולתינו לא הוללו, למה בחוריו בני אהרן אכלה אש, לפי שבתולדות לא הוללו, שהרי

טז (א) [אַחֲרֵי מוֹת]. וְהוּא שְׂאֵמַר הַכְּתוּב (קהלת ט ב) כְּטוֹב כַּחֲטָא. כְּטוֹב, אֵלּוּ שְׁנֵי בְנֵי אֱהֲרֹן שְׁלֹא מָתוּ אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁהוּרוּ הֶלְכָה בְּפָנָי מִשָּׁה רַבָּן כְּדֵאִיתָא בְּיוֹמָא (ג). כַּחֲטָא, זֶה קָרַח וְעֵדְתוֹ, אֵלּוּ נִשְׁרָפוּ וְאֵלּוּ נִשְׁרָפוּ (תנחומא א). אָמַר רַבִּי אַחָא בַר זְעִירָא וְהוּא שְׂאֵמַר אִיּוֹב (איוב לו א) אֶף לִזְאֵת יִחַרְד לְבִי וַיִּתֵּר מִמְּקוֹמוֹ, לֹא הָיוּ בְּנֵי שֶׁל

עוד צריך להבין: מבין הדברים שעליהם נענשו בני אהרן, מונה המדרש כדלהלן: נכנסו לפני ולפנים [לקודש הקדשים], מחוסרי בגדים היו [לא לבשו את כל בגדי הכהונה שחייבים ללבושם בעת עשיית העבודה], לא היו להם בגדים, לא היו להם נשים.. וצריך להבין, היכן מרומזים הם בפסוק?

ויש לומר הביאור בזה: תורת החסידות מבארת (עין באור החיים הקדוש), שהחטא של שני בני אהרן לא היה חטא כפשוטו חסוּשֵׁלּוּם, אלא חטאם התבטא בכך שנתנו שדבקותם העצומה בהקב"ה תביאם לידי פלות הנפש בפועל. וזהו פירוש "בקרבתם לפני ה' וימותו" שקירובם אל ה' היה באופן המביא ל"וימותו", וזה נחשב לחטא, כי בד בבד עם הרצון להתפשט מהגשמיים ולהדבק באלקות - "רצוא", צריכה להיות גם התנועה ד"שוב", העבודה דנשמה בגוף והתעסקות בעניני העולם.

ועל-פי-זה יובן שכל הענינים שנאמרו על חטא בני אהרן נרמזים בפסוק, שכולם ענינם הוא שהיה להם רצוא ללא שוב "בקרבתם לפני ה' וימותו": נכנסו לפני ולפנים – ענין הרצוא. מחוסרי בגדים – נכנסו ללא לבושים המרמזים על לבושי המצות (עין תניא פרק ה) שנתלבשו בגשמיות העולם. לא היו להם נשים ובנים – לא עסקו במצות פריה ורביה שמטרתה להמשיך נשמות בגופים.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיךָ וְאֶל-יָבִיא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל-פְּנֵי הַכַּפֹּת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּת:

כ"י - וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיךָ וְאֶל-יָבִיא • שְׁלֵא יָמוּת כְּדָרְךָ שְׁמַתוּ בְּנֵיו. וְלֹא יָמוּת • שָׂאם בָּא, הוּא מֵת. כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה • כִּי תָמִיד אֲנִי נֹרְאָה שָׂם עִם עַמּוּד עֲנָנִי. וְלִפִּי שְׂגָלוֹי שְׂכִינְתִּי שָׂם, יִזְהַר שְׁלֵא יִרְגֵיל לְבֹא, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמְדַרְשׁוֹ: לֹא יָבֵא כִּי-אִם בַּעֲנֵן הַקְּטָרֶת בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות נרד ג. פרשת אחרי)

על ידי ה"ואל", הלא, ביטול עצמי - כשהרצון הוא לא בקירוב האישי לקדוש-ברוך-הוא, אלא רק למלא את רצון העליון - אזי "יבוא אל הקודש".

(ג) בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל-הַקֹּדֶשׁ בְּפָרַי בֶּן-בְּקָר לַחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה:

כ"י - בְּזֹאת • גִּמְטְרִיא שְׁלוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִי, רִמְזוּ לְבֵית רֵאשׁוֹן. בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן וְגו' • וְאֵף זֶה, לֹא בְּכָל עֵת, כִּי-אִם בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּסוּף הַפְּרָשָׁה: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּעֶשׂוֹר לַחֲדָשׁ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א נרד ב עמ' 215)

בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, א) בְּכָל שְׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לִכְנֹס וְכֹנֵס, רַק שְׂיִכְנֹס בְּסֹדֶר הַזֶּה (ויקרא רבה) מִשְׁמַע, שְׁמֻקּוּמוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל אַהֲרֹן הוּא בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. וְהִנֵּה, כֹּל יְהוּדֵי הוּא 'כֹּהֵן גְּדוֹל', כְּדֹאִיתָא גְּבִיבֵל הַטּוֹרִים' עַל הַפְּסוּק "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְתַּ כֹּהֲנִים", וְאִם כֵּן, מֻקּוּמוֹ הָאֲמִתִּי בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְהוּא שִׁנְךָ לְקֹדֶשׁ זֶה. וְכַפְסָק הַרְמַב"ם: "כֹּל אִישׁ . . . אֲשֶׁר נִדְבָה רוּחוֹ . . . נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קְדוּשִׁים" (וְנִתְמַתָּ עַל פִּי הַמְּסַפֵּר בְּנֵיבֵיא, שֶׁהִתְבִּיאָו אֶת יוֹאֵשׁ בְּעֵלִית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים שֶׁשׁ שָׁנִים).

~ נקודות משיחות קודש ~

"זאת" לפי ביאור הזוהר - הוא יראה וביטול, ו"דא תרעא לאעלאה", כשישנה ההקדמה של "זאת", יראה וביטול, הרי גם אם "יבוא אהרן אל הקודש" (רצוא), יכנס "לפני ולפנים", לא יפריע לו הדבר ל"וכפר גו' ובעד ביתו - זו אשתו", אל הש"וב לעניני עולם (ואדרבה), אם חסר ה"ביתו זו אשתו", אינה יכולה להיות כלל הפניסה לפני ולפנים, כי תכלית

(ג) [בזאת]. רמזו לבית ראשון שיתקיים ארבע מאות ועשר שנים, בגימטריא של בזאת (פסיקתא רבתי פי' מז): תורה ד

ה"רצוא" היא -שיומשך ב"שוב". וכך גם הנה ביציאה מלפני ולפנים - מינד ביציאה מקודש הקדשים, הנה מתפלל **אות** כהן גדול תפילה על "פרנסת עמך בית ישראל" - פרנסה בעניני העולם - בגשמיות.

ד פתינא דבוצא קודשא ילבש ומכנסין דבוץ יהון על בסרה ובהמינא דבוצא יסר ובמצנפתא דבוצא יחת ברישה לבושי קודשא אנון ויסחי כמיא ית בסרה וילבשנון:

(ד) **כְּתַנְתְּ-בַד קָדֵשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי-בַד יִהְיוּ עַל-בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵי בַד יַחְגֹּר וּבְמִצְנַפֶּת בַּד יִצְנַף בְּגָדֵי-קָדֵשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת-בְּשָׂרוֹ וְלִבְשָׁם:**

כ"י - כתנת-בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זקב, לפי שאין קטגור נעשה סגור (י"ה כו), אלא בארבעה, ככהן הדיוט, וכלן של בויץ. קדש ילבש (ת"כ) שיהיו משל הקדש. יצנף - פתגומו: 'יחת ברישה', יניח בראשו, כמו (בראשית לט טו): 'ותנח בגדו', ו'אחתתה'. ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא ל), וחמש פעמים הנה מחליף מעבודת פנים לעבודת חוץ, ומחוץ לפנים, ומשנה מבגדי זקב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זקב, ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הפיור.

~ נקודות משיחות קודש ~ (הויסיום כ"ו ביטון)

בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם (טז, ז)

בגדים - רומזים למחשבה ודבור, שנקראו לבושים לנפש.

"בגדי קדש" - מחשבה ודבור בענינים של תורת החסידות.

"ורחץ במים את בשרו" - יש לרחץ ולנקות את הבשר, וכן להדיח את ה'את', הטפל לבשר, דהינו ההרגלים השונים שמקורם ב'בשריות', ולהפך זאת ל'בשר קדש'.

"ולבשם" - אויץ אפשר ללבש את 'בגדי הקדש'.

ה ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה:

ה ומן פגשתא דבני ישראל יסב תרין צפירי עזין לחטאתא ודכר חד לעלתא:

(ו) והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו:

וויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די לה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתה:

כ"י - את-פר החטאת אשר-לו. האמור למעלה. ולמדך כאן, שמשלו הוא בא ולא משל צבור. וכפר בעדו ובעד ביתו. (יומא לו, ת"כ) מתנודה עליו עונותיו ועונות ביתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך ג פרשת אחרי)

בכניסת הכהן הגדול ביום הכיפורים לקודש הקדשים, הנה נוגע ה"ביתו" - זו אשתו.

והרמז בזה: בכדי שהכניסה אל הקודש תהיה פראוי, שאז היא מביאה ל"יציאה בשלום", שזהו תכלית הכניסה - הרי זה תלוי בנשי ישראל. שגם כאשר הבעל נמצא "לפני ולפנים", גם אז יש התאמה בין "ביתו" לדרגתו שלו, ועוד יותר: זכותו ותפקידו של נשי ישראל היא להשפיע על בעליה ובעליה, שלגביהם תהיה הכניסה אל הקודש קשורה עם היציאה מהקודש.

נשי ישראל לא צריכות לחשש, שאם הבעל יאריך בתפילתו בשעה או יותר, או אם ימשיך בלימודו בשעה או יותר, יחסר בענינים הגשמיים: פן אין מקום לדאגה, שאם יחנכו את הילדים ללמוד תורה יום שלם, תחסר אחר-כך בהסתדרות שלהם כו' - אלא אדרבה, עליהם להסביר לבעליהן ולבניהן, שדוקא על-ידי ההוספה בתורה ומצוות, "בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", יתוסף ב'ונתתי גשמיתם בעתם וגו'".

(ז) ולקח את-שני השעירים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד:

ז ויסב ית תרין צפירין ויקים יתהון קדם יי בתרע משפן זמנא:

(ח) ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד לעזאזל:

ח ונתן אהרן על תרין צפירין עדבין עדבא חד לשמא דיי ועדבא חד לעזאזל:

כ"ט - ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות • מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל, ונותן שתי ידיו בקלפי, ונוטל גורל בימין וחרבו בשמאל, ונותן עליהם את שכתוב בו "לשם", הוא לשם, ואת שכתוב בו "לעזאזל", משתלח לעזאזל. **עזאזל** • (יזמא טז, ת"ט) הוא הר עז וקשה, צוק גבה, שנאמר: "ארץ גזרה", חתוכה.

(ט) והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו חטאת:

ט ויקרב אהרן ית צפירא די סליק עלוהי עדבא לשמא דיי ויעבדנה חטאתא:

כ"ט - ועשהו חטאת • בשמניח הגורל עליו, קורא לו שם, ואומר: "לה' חטאת".

(י) והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה:

י וצפירא די סליק עלוהי עדבא לעזאזל יתקם בד חי קדם יי לכפרא עלוהי לשלח יתה לעזאזל למדברא:

כ"ט - יעמד-חי • כמו "יעמד חי", על-ידי אחרים; ותרגומו: 'יתקם בד חי'. (ת"ט) מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "לשלח אתו לעזאזל", ואיני יודע שלוחו אם למיתה אם לחיים, לכך נאמר: "יעמד-חי" - עמידתו חי עד שישתלח; מכאן, ששליחותו למיתה. **לכפר עליו** • שיתודה עליו, כדכתיב: "והתודה עליו וגו'".

(יא) והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את-פר החטאת אשר-לו:

יא ויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די לה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתה ויכוס ית תורא דחטאתא די לה:

כ"ט - וכפר בעדו וגו' • (ת"ט) ודוי שני עליו ועל אחיו הפהגים, שהם בלם קרויים ביתו, שנאמר: (תהלים קלה) "בית אהרן ברכו את-ה' וגו'". מכאן, שהפהגים מתכפרים בו, וכל כפרתן אינה אלא על טמאת מקדש וקדשיו, כמו שנאמר: "וכפר על-הקדש מטמאת וגו'".

(יב) ולקח מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפזיו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת:

יב ויסב מלי מחתימא גומרין דאשא מעלוי מדבחה מן קדם יי ומלי חפזוהי קטרת בוסמין דקיקין ויעל מגיו לפרכתא:

כ"ט - מעל המזבח • החיצון (יזמא מה) • מלפני ה' • מצד שלפני הפתח, והוא צד מערכי. דקה • (יזמא שם) מה תלמוד לומר "דקה", והלא כל הקטרת דקה היא, שנאמר (שמות ל לז): "ושחקת ממנה הדק"? אלא שתהא דקה מן הדקה, שמערכ יום-הכפורים היה מחזירה למכתשת.

(ח) [לעזאזל]. כתב הרב ו"ל בשתגייע תמצא לו דומה, שאותה תיבה לשלשים ושלש תדענו. והכי פירושו, מתחלקת לשנים, כלומר, גל עד, בד. והכא נמי תחלק האי תיבה לשעולה בגימטריא שלשים ושלש לשנים, לעז אזל, וזהו שעיר

המשתלח שהולך לעז, לצוק החר שהוא עז. הולך מתרגמינן 'אזל' (בראשית טו ב: תורה ט

יג ויתן ית קטורת בוסמיא על אשתא לגדם
יז וקפי עננא קטרמא ית פפרמא די על
סהדומא ולא ימות:

(יג) ונתן את הקטרת על האש לפני יהוה וכפה ו
ענן הקטרת את הפפרת אשר על העדות ולא
ימות:

כ"ג « על האש • שבתוך המזבח • ולא ימות • הא אם לא עשאה בתקנה, חייב מיתה.

יד ויסב מדמא דתורא וידי באצבעה על
אפי פפרמא קדומא ולגדם פפרמא ידי
שבע זמנין מן דמא באצבעה:

(יד) ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת
קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם
באצבעו:

כ"ד « והזה באצבעו • הזאה אחת במשמע • ולפני הכפרת יזה שבע • הרי אחת למעלה ושבע למטה.

טו ויפוס ית צפירא דחטאתא די לעמא
ויזעל ית דמה למגיו לפרכמא ויעבד לדמה
קמא די עבד לדמא דתורא וידי יתה על
פפרמא ולגדם פפרמא:

(טו) ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא
את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר
עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני
הכפרת:

כ"ה « אשר לעם • מה שהפר מכפר על הכהנים, מכפר השעיר על ישראל, והוא השעיר שעלה עליו הגורל
לשם. כאשר עשה לדם הפר • אחת למעלה ושבע למטה.

טז ויכפר על קודשא מסואבת בני ישראל
וממדיהון לכל חטאיהון וכן יעבד למשפן
זמנא דשרי עמהון כגו סואבתהון:

(טז) וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל
ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד
השכן אתם בתוך טמאתם:

כ"ו « מטמאת בני ישראל • (כ"ו) על הנכנסין למקדש בטמאה, ולא נודע להם בסוף, שנאמר: "לכל חטאתם",
וחטאת היא שוגג. ומפשעיהם • אף הנכנסין מזיד בטמאה. וכן יעשה לאהל מועד • (וימא כ) כשם שהזה
משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה, כך מזה על הפרכת מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה.
השכן אתם בתוך טמאתם • אף על פי שהם טמאים, שכינה ביניהם.

יז וכל אנש לא יהי במשפן זמנא במעלה
לכפרא בקודשא עד מפקה ויכפר עלוהי
ועל אנש ביתה ועל כל קהלא דישראל:

(יז) וכל אדם לא יתהו • באהל מועד בבאו לכפר
בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד
כל קהל ישראל:

♦ יום שני י' ניסן ♦

יח ויפיק למדבחה די גדם יז ויכפר עלוהי
ויסב מדמא דתורא ומדמא דצפירא ויתן על
קרנת מדבחה סחור סחור:

(יח) ויצא אל המזבח אשר לפני יהוה וכפר עליו
ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות
המזבח סביב:

כ"ז « אל המזבח אשר לפני יהוה • זה מזבח הזהב, שהוא לפני ה' בהיכל, ומה תלמוד לומר "ויצא"?
לפי שהזהב הזהב על הפרכת ועמד מן המזבח ולפנים והזהב, ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח

ולחוצו, ויתחיל מקנן מזרחית צפונית (יזמא נח). **וכפר עליו**. ומה היא כפרתו? "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" - מערבין זה לתוך זה.

(ט) **והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל:**

כ"י - והזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו, מזה שבע הזאות על גגו (ת"י). וטהרו. ממה שעבר. וקדשו. לעתיד לבא.

(כ) **וכלה מפפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי:**

(כא) **וסמדך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה:**
כ"י - איש עתי. (יזמא טז) המוכן לקד מיום אתמול.

(כב) **ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 124)

ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה (טז, כב) הרמב"ם פסק, שהשעיר מכפר על עבירות קלות גם בלי תשובה, ואלו יום פפור מכפר רק לשבים. ויש לבאר, דהנה השעיר מכפר על **העברה** (ונשא... **עונותם**), ולא הרי עברה קלה (שמתפפרת בלי תשובה) כחמורה (שמתפפרת רק לשבים). אף יום פפור מכפר על **האדם** ("ביום הזה יכפר עליכם"), ומי שלא שב הוא 'מנגד' לכפרה זו ומעכבה מלחול עליו, בלי הבדל בין קלה לחמורה.

(כג) **ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבר אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם:**

כ"י - ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא (דף לז), ואמרו: כל הפרשה בלה נאמרה על הסדר, חוץ מ'ביאה' זו שהיא אחר עשית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן. **ובא אל אהל מועד**. להוציא את הפך ואת המחטה, שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים. **ופשט את בגדי הבר**. אחר שהוציאם, ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים. וזהו סדר העבודות: תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר הפנימיים וקטרת של מחטה בבגדי לבן, ואילו ואל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת פך ומחטה בבגדי לבן, ושיגרי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות, לפי סדר העבודות, כך הוא: "ושלח את השעיר במדבר", "ונחץ את בשרו במים וגו'", "וניצא ועשה את עלתו וגו'", "ונחת חלב החטאת וגו'", וכל הפרשה עד "ואתריכן יבוא אל המחנה", ואתריכן: "ובא אהרן". והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישפמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר.

יט וידי עלוהי מן דמא באצבעה שבע זמנין וידכנה ויקדשנה מסואבא בני ישראל:

כ וישצי מלכפרא על קודשא ועל משפן זמנא ועל מדבחה ויקרב ית צפירא חיא:

כא ויסמוך אהרן ית פרתין ידוהי על ריש צפירא חיא ויודי עלוהי ית כל עונת בני ישראל וית כל מדיהון לכל חטאיהון ויתן יתהון על ריש צפירא וישלח ביד גבר דזמין למהך למדברא:

כב וישול צפירא עלוהי ית כל חוביהון לארעא דלא יתבא וישלח ית צפירא במדברא:

כג וייעול אהרן למשפן זמנא וישלח ית לבושי בוצא די לבש במעלה לקודשא וינצנענין תמן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כח עמ' 224)

וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ . . . לְיוֹם כְּפֹרִים אַחֵר (רש"י טז, כג) עבודת הנהן הגדול ביום כפור הביאה את ישראל לתשובה, וכך נתקפרו עונותיהם. והנה ידוע, שבעל תשובה אמתית נהפך כפילו לאיש אחר: "איני אותו האיש שעשה אותן המעשים" (רמב"ם). מוכן אפוא, שגם הנהן הגדול עצמו צריך להגיע להתחדשות זו; ולכן לבש בכל שנה בגדים חדשים, שכן הוא נהיה אדם חדש ונעלה יותר, ובגדי השנה הקודמת אינם ראויים לו עוד.

כד וינסחי את בסרה במיא באתר קדיש וילבש את לבושוהי ויפוק ויעבד את עלתה וית עלת עמא ויכפר עלוהי ועל עמא :

וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וַיֵּצֵא וַעֲשֵׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־עֲלַת הָעָם

וְכִפֵּר בְּעֶדּוֹ וּבְעֵד הָעָם:

כ"ט ~ ורחץ את־בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה למדנו מ"ורחץ את־בשרו וילבשם", שפשוהו משנה מבגדי זהב לבגדי לבן, טעון טבילה. שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר, ולבש בגדי לבן לעבודת היום; וכאן למדנו, שפשוהו משנה מבגדי לבן לבגדי זהב, טעון טבילה. במקום קדוש. (ת"כ, יומא שם) המקדש בקדשת עזרה, והיא היתה בנג בית הפרוה, וכן ארבע טבילות הפאות חובה ליום, אבל הראשונה היתה בחיל. ולבש את־בגדיו. שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה. ויצא. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם. ועשה את־עלתו. איל לעולה האמור למעלה: "בזאת יבא אהרן וגו'". ואת־עלת העם. (יומא עג) "ואיל אחד לעלה" האמור למעלה "ומאת עדת בני ישראל וגו'".

♦ יום שלישי י"א ניסן ♦

כ"ה) ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה: כה וית תרבא דחטאתא נסק למדבחא:

כ"ט ~ ואת חלב החטאת. אמורי פר ושעיר. יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון, דאלו בפנימי פתיב: "לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה" (שמות ל ט).

כ"ו ודמזביל את צפירא לעזאזל ועבע לבושוהי וינסחי את בסרה במיא ובתר פן ייעול למשריתא :

(כו) וְהַמְשִׁלַח אֶת־הַשְּׁעִיר לְעִזְאֵזֶל יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנָה:

כ"ז וית תורא דחטאתא וית צפירא דחטאתא די אמעל מדמהון לכפרא בקודשא תפקון למברא למשריתא ויוקדון בנורא ית משפיהון וית בסרהון וית אכליהון :

(כז) וְאֵת פֶּר הַחֲטָאת וְאֵת שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר הֻבָּא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ וַיֵּצֵא אֶל־מִחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־ פְּרָשָׁם:

כ"ט ~ אשר הובא את־דמים. להיכל ולפני ולפנים.

כח ודמוקיד ויהון יעבע לבושוהי וינסחי את בסרה במיא ובתר פן ייעול למשריתא :

(כח) וְהַשְּׂרֵף אֹתָם יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנָה:

כט ויהי לכוז לקנס עלם ברחא שביעא בעשרא לרחא תענון ית נפשתיכון וכל עבירא לא מעבדון יציבא וגירא דיתגירון ביניכון :

(כט) וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ תִּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלֹאכְהָ לֹא תַעֲשׂוּ הַאֲזֹרָה וְהַגֶּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

(ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תְּטַהְרוּ:

ל אָרִי בְיוֹמָא הַדִּין יְכַפֵּר עֲלֵיכוֹן לְדַפְּאָה יִתְכוֹן מִכָּל חוֹבֵיכוֹן קָדָם יְיָ תְּדַפּוּן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 338)

לפני ה' תטהרו (טז, ל)

כתב הרמב"ם: "כל בהמהות הקרבים ביום זה, חמש עשרה". וקשה, מדוע נקט "בהמות", ולא "קרבות". ויש לומר, שרמזו רמזו לנו שביום כפור נפעל החבור של תכלית העלוי עם הדרגה הפחותה ביותר. שכן "לפני ה'" קשור בעקור עם התחלת שם הוי' ופנימיותו, האותיות י"ה, מספר ט"ו; ומתכלית העלוי של שם הוי' נמשך לדרגה הנמוכה ביותר - חמש עשרה בהמות'.

(לא) שַׁבֹּת שַׁבְּתוֹן הִיא לָכֶם וְעֵינֵיכֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֲקַת עוֹלָם:

לא שַׁבֹּת שַׁבְּתָא הִיא לְכוֹן וְתַעֲנוּן יְתָ נַפְשֵׁיכוֹן קָדָם עֲלָם:

(לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:

לכויכפר כהנא די רבי יתה ודי יקרב ית קרבנה לשמשא תחות אבויה וילבש ית לבושי כוצא לבושי קודשא:

כ"י - וכפר הכהן אשר־ימשח וגו' • (ט"ח) כפרה זו של יום־הכפורים אינה כפרה אלא ככהן גדול, לפי שנאמר כל הפרשה באהרן, הצרף לומר ככהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו. וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו • (ט"ח) אין לי אלא המשותף בשמן המשחה, מרבה בגדים מנין? תלמוד לומר: "וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת יָדָיו וְגו'", והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילך, שבימי נגנזה צלוּחית של שמן המשחה. לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו • (ט"ח) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו, הוא קודם לכל אדם.

(לג) וְכִפֹּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יִכְפֹּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקְּהָל יִכְפֹּר:

לג וכפר על מקדש קודשא ועל משכן זמנא ועל מדבחה יכפר ועל כהנאי ועל כל עמא דקהלא יכפר:

(לד) וְהִיתָה־זֹאת לָכֶם לְחֲקַת עוֹלָם לְכִפֹּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

לד ויהיה דא לכוון לקדם עלם לכפרא על בני ישראל מכל חוביהון חדא בשמא ועבד כמא די פקיד יי ית משה:

כ"י - וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • כשהגיע יום־הכפורים עשה כסדר הזה; ולהגיד שבחו של אהרן, שלא היה לובשן לגדלתו, אלא כמקום גזרת המקלף • (ט"ח).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 131)

שלא היה לובשן לגדלתו (רש"י טז, לד) יש לשאל, מדוע נאמר ששם זה בבגדי הלבן, לא בבגדי הזהב. ויש לומר, דהנה לגבי בגדי הזהב אין חדוש בקר שלא לבשם לגדלתו, שהרי לא היו מיחדים לו (גם הכהן הגדול הבא אחריו יכול ללבש אותם). אך לגבי בגדי הלבן, שהיו מיחדים לו ליום כפור זה (רש"י פסוק כג), היה עלול לחשב שנועדו לציין את גדלתו, ולכן ביום כפור הבא יש צורך בחדשים, בהתאם לדרגתו אז.

♦ יום רביעי י"ב ניסן ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

יז (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב מלל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להון דין פתגמא די פקיד יי למימר:

ג גבר גבר מבית ישראל די יכוס תור או אמר או עזא במשריתא או די יכוס מברא למשריתא:

(ב) דבר אל-אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר-צוה יהוה לאמר:

(ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה:

כ"י • אשר ישחט שור או-כשב • במקדשין הכתוב מדבר, שנאמר: "להקריב קרבן". • במחנה • (ובחים ק) חוץ לעזרה.

ד ולתרע משפן זמנא לא איתה לקרבא קרבנא קדם יי קדם משפנא דיי דמא יתחשב לגבא דמא דמא אשד וישתיצי אנשא ההוא מגו עמה:

(ד) ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משפן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו:

כ"י • דם יחשב • כשופך דם האדם, שמתחייב בנפשו. • דם שפך • (ת"ח) לרבות את הזורק דמים בחוץ.

ה בדיל די ניתון בני ישראל ית דכחיהון די אנון דבחין על אפי חקלא וניתנון לקדם יי לתרע משפן זמנא לנת פהנא ויכסון נכסת קודשין קדם יי יתהון:

(ה) למען אשר יביאו בני ישראל את-זבחייהם אשר הם זבחים על-פני השדה והביאם ליהוה אל-פתח אהל מועד אל-הפתח וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם:

כ"י • אשר הם זבחים • אשר הם רגילים לזבח.

ו ויזרוק פהנא ית דמא על מדבחא דיי פתרע משפן זמנא ויסק תרבא לאתקבלא ברענא קדם יי:

(ו) וזרק הכהן את-הדם על-מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת מוד)

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו)

דם מספול חיות ונמימות ("כי נפש הבשר בדם היא"), והוא קרב על המזבח לרמוז שהלהט וההתלהבות יש לשמור רק לדברים שבקדשה. ולכן הדם אסור באכילה, היינו שלא נתן להפך אותו ל'דם ובשר כבשרו' של גוף יהודי, שקדוש הוא, כיון שהלהט וההתלהבות בעניני העולם אינו מקרח. מה שאין-כן הבשר עצמו מקרח הוא, שכן נתן להפך אותו לקדשה.

ז ולא יזבחו עוד את-זבחייהם לשעירם אשר הם זנים אחרייהם חקת עולם תהיה-זאת להם לדרתם:

(ז) ולא יזבחו עוד את-זבחייהם לשעירם אשר הם זנים אחרייהם חקת עולם תהיה-זאת להם לדרתם: • לשעירם • לשדים, כמו (ישעיה יג כא): "ושעירים ירקדו-שם".

♦ יום חמישי י"ג ניסן ♦

ח ויהיון תימר גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא דיתגירון ביניכון די נסק עלתא או נכסת קודשיתא:

(ח) ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומן-הגר אשר-יגור בתוכם אשר-יעלה עלה או-זבח:

כ"ט - אֲשֶׁר-יַעֲלֶה עִלָּהּ • לְחַיֵּב עַל הַמִּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עין פרא"ם] כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שָׂאֵם שָׁחַט אָחַד וְהַעֲלָה חֲבָרוֹ, שְׂגִיחֵן חֲקִיבִין (ת"כ. חולין קט) •

ט וְלִתְרַע מִשְׁפָּן זִמְנָא לֹא אִיתְגַּהַּ לְמַעַבְדַּד
יתיה קדם יי וישתיציי אנשא ההוא מעמה:

(ט) וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֹאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לִיהוּהָ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ:

כ"ט - וְנִכְרַת • זָרְעוֹ נִכְרַת וְיָמָיו נִכְרַתִּין.

י וְגָבַר גָּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא
דִּיתְגִּירִין בִּינִיכּוֹן דִּי יִיכּוֹל כָּל דְּמָא וְאִתְן
רוּגְזִי בְּאַנְשָׂא דִּיכּוֹל ית דְּמָא וְאַשִׁיזִי יתיה
מגו עמה:

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם
אֲשֶׁר יֹאכֵל כָּל-דָּם וְנִתְתִי פָּנָיו בַּנֶּפֶשׁ הַאֲכִלָּת
אֶת-הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקִּרְבַּ עַמּוֹ:

כ"ט - כָּל-דָּם • לְפִי שְׂנֵאמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר", יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיֵּב אֶלָּא עַל דָּם הַמִּקְדָּשִׁים? תְּלַמּוּד לֹמַר:
"כָּל-דָּם". וְנִתְתִי פָּנָיו • (ת"כ) פְּנָאֵי שְׁלִי, פּוֹנֵה אֲנִי מִכָּל עַסְקִי וְעוֹסֵק בּוֹ.

יא אַרְי נֶפֶשׁ בְּסָרָא בְּדָמָא הִיא וְאַנָּא יְהִבְתַּהּ
לְכוּן עַל מַדְבַּחָא לְכַפֵּרָא עַל נִפְשִׁיתִיכּוֹן אַרְי
דְּמָא הוּא עַל נִפְשָׂא מְכַפֵּר:

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְתִיו לָכֶם
עַל-הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל-נִפְשֹׁתֵיכֶם כִּי-הַדָּם הוּא
בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר:

כ"ט - כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר • שָׁל כָּל בְּרִיָּה, "בַּדָּם הִיא" תְּלוּיָהּ, וְלִפְיֵךְ נִתְתִיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם;
תְּבֵא נֶפֶשׁ וְתִכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

יב עַל כֵּן אִמְרִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אִנְשׁ
מִנְכּוֹן לֹא יִיכּוֹל דְּמָא וְגִיּוֹרָא דִּיתְגִּירִין
בִּינִיכּוֹן לֹא יִיכּוֹל דְּמָא:

(יב) עַל-כֵּן אִמְרִיתִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל-נֶפֶשׁ מִכֶּם
לֹא-תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא-יֹאכַל דָּם:
כ"ט - כָּל-נֶפֶשׁ מִכֶּם • לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים.

יג וְגָבַר גָּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא
דִּיתְגִּירִין בִּינִיכּוֹן דִּי יִצוּד צִידָא חִיתָא אוּ
עוֹפָא דִּי מִתְאַכֵּל וְיִישׁוּד ית דְּמָה וְיִכְסֶּנָּה
בְּעַפְרָא:

(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם
אֲשֶׁר יִצוּד יִצוּד חִיָּה אוּ-עוֹף אֲשֶׁר יֹאכֵל וְשִׁפְדָּ
אֶת-דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בְּעַפָּר:

כ"ט - אֲשֶׁר יִצוּד • (ת"כ. חולין פד) אֵין לִי אֶלָּא צִיד, אַזְזִין וְתַרְנַגּוּלִין מַנִּין? תְּלַמּוּד לֹמַר: "צִיד", מִכָּל-מְקוֹם.
אִם כֵּן, לְמָה נֶאמַר: "אֲשֶׁר יִצוּד"? שְׁלֹא יֹאכַל בֶּשֶׂר, אֶלָּא בְּהִזְמֵנָה זֹאת. אֲשֶׁר יֹאכֵל • פֶּרֶט לְטִמְאִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לוקטרי שיחות כרך לו, עמוד 52 - מתוך 'לקראת שבת')

ביסווי הדם בחיי האדם

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יִצוּד יִצוּד חִיָּה אוּ-עוֹף אֲשֶׁר יֹאכֵל וְשִׁפְדָּ אֶת-דָּמּוֹ וְכִסְהוּ
בְּעַפָּר: (יז, יג)

צוה . . . לכסות כל דם בחיה ועוף כי לא יתקרב דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, כִּי גַם בְּעוֹפוֹת לֹא יִקְרַב מֵהֶם רַק שְׂגִי מִיָּנִים בְּלִבָּד וְגַם
הֵם אֵינֶם נִשְׁחָטִים, אֲבָל בְּבִהְמוֹת רוב המצויים נִשְׁחָטִים לְשֵׁם הַנִּכְבֵּד, וְדָמָם לְכַפֵּר וְאֵין רְאוּי לְכִסּוֹתוֹ. וְלֹא חָשַׁשׁ לְכִסּוֹת
דָּם הַחֻלּוּין בְּבִהְמָה, כִּי אֵין חֻלּוּין בְּמִדְבָּר וְגַם אַחֲרֵי כֵן עַל הָרֹב יִצְוֶה. (רמב"ן בפרשתנו)
וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַעֲנָן בְּעִבּוֹדַת הָאָדָם:

"דָּם" הוּא עֲנָן הַחַיּוֹת, "הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ", וְתַקְלִיתוֹ הוּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעִנְיֵי קְדוּשָׁה, שְׁכָל דְּבָר שֶׁבְּקְדוּשָׁה צָרִיכִים לַעֲשׂוֹתוֹ
בְּחַיּוֹת וְהַתְּלַבְּבוֹת גְּלוּיָהּ דְּזָקָא. מִה־שְׂאִינֵן בְּעִנְיֵי חוּל - דְּבִרֵי הַרְשׁוּת שֶׁל הָאָדָם, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹתָם בְּלִי חַיּוֹת, "בְּלֹא לֵב

ולב", ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" דוקא לא בשביל הנאת גופו, אלא כדי לעבוד את הבורא. וזהו תוכן מצות פיסוי הדם, שבעניני חולין צריכים לכסות את הדם, שלא יהיה ניכר בהם חיות. ועל-פי-זה יש לבאר הטעם שפיסוי הדם צריך להיות בעפר דוקא – כי עפר מורה על שפלות והכנעה "ואנכי עפר ואפר", "ונפשי בעפר לכל תהיה", וכאשר האדם עוסק בדברי הרשות, צריך לעורר בנפשו הבטול וההכנעה, להיות חרד שלא להמשיך אחר תאוות הלב (לעסוק בדברי הרשות בשביל הנאת הגוף), אלא כל פגנתו תהיה רק לשם שמים. אף כאשר האדם חדור כולו בקדושה, וגם דברי הרשות שלו הם חלק מעבודת השם שלו, מובן שגם עסקי החולין שלו יכולים להיות בחיית והתלהבות, ואין צריך לכסות הדם פנין שהחיות שלו היא בקדושה שבדבר, ותו לא. וזה נרמז בזה שבהמת חולין אינה צריכה פיסוי דם, מאחר שרוב מיני בהמות ראויין למזבח.

יִרְאֵי נֶפֶשׁ כָּל בְּסֵרָא דְמָה בְּנִפְשָׁהּ הוּא וְאַמְרִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בְּסֵרָא לֹא תִיכְלוּן אַרְי נֶפֶשׁ כָּל בְּסֵרָא דְמָה הִיא כָּל דְּיִכְלְנָה יִשְׁתִּיבֵי: (יח) פִּי-נֶפֶשׁ כָּל-בֶּשֶׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל-בֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל-בֶּשֶׂר דָּמוֹ הוּא כָּל-אֲכָלְיוֹ יִפְרֹת:

כ"י. דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש, שהנפש תלויה בו. פי-נפש כל-בשר דמו הוא. הנפש היא הדם. דם ו'בשר' לשון זכר. נפש' לשון נקבה.

טו וְכָל אֲנָשׁ דִּי יִיכּוֹל נְבִילָא וּתְבִירָא בְּיַצִּיקָא וּבְגִיזָא וְיַצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי כְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאב עַד רְמִשָּׂא וְיִדְכֵי: (טו) וְכָל-נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִלָה וּטְרֵפָה בְּאֶזְרַח וּבְגֵר וּכְבָשׁ בְּגֵדָיו וְרִחֵץ בְּמַיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְטָהַר:

כ"ט. אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכתוב, שאין לה טמאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה. ולמדך פאן, שטממאה באכילתה ואינה מטמאה במגע, ו'טרפה' האמורה פאן, לא נכתבה אלא לדרש. וכן שנינו: יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה? תלמוד לומר "טרפה" – מי שיש במינו טרפה. יצא עוף טמא, שאין במינו טרפה.

טז וְאִם לֹא יִכְבָּשׁוּ וּבִשְׂרוּ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עֹנּוֹ: פ טז וְאִם לֹא יַצְבַּע וּבִסְרָה לֹא יִסְחִי וּיִקְבַּל חוֹבָה: (טז) וְאִם לֹא יִכְבָּשׁוּ וּבִשְׂרוּ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עֹנּוֹ. אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ אוֹ יִכְבָּשׁ לְמַקְדָּשׁ, חָיֵב עַל טְמֵאָה זוֹ כְּכֹל שְׂאֵר טְמֵאוֹת. וּבִשְׂרוּ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עֹנּוֹ. עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוּשׁ פְּרֹת, וְעַל כְּבוּס בְּגָדִים בְּמַלְקוֹת.

יח (א) וְיִדְבַר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: א וּמִלִּיל י' עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: (ב) דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אָנָּא י' אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י. אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ): "אנכי ה' אלהיך", וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר: גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעצרות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזרה: "אני ה' אלהיכם" – דעו מי גוזר עליכם, דין להפרע ונאמן לשלם שכר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 89)

רבי אומר... שסופן לנתק בעצרות בימי עזרא (רש"י יח, ב) בדרך הפשט קשה לומר שפגנת הכתוב היא למארע שיארע זמן רב אחר כך, וכדי לתרץ קצת קשי זה, אומר רש"י דבר בשם אומר. דהנה, רבי סדר וכתב את המשנה, ואף שדברים שבעל-פה אסור לאמרן בכתב, התירו זאת משום "עת לעשות לה" הפרו תורתך". הרי שרבי מפרש פסוק שאמר דוד על זמן פתיבת המשנה; ואף פאן אזיל לשיטתיה ומפרש שפגנת הכתוב היא לזמן עזרא.

'קבלו גזרותי גם בשמנוגדות לשכל'

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם:

אני הוא שאמרת בימי אנכי ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי (יה, ב. ובפירוש רש"י).
 וצריך ביאור, לכאורה תוכן קבלת המלכות ("קבלתם עליכם מלכותי") הוא שמקבל על עצמו כל מה שיצוהו המלך, כולל גם גזרות, ומדוע אם כן מחלק רש"י "קבלתם עליכם מלכותי (ובנוסף לך) מעתה קבלו גזרותי"?
 והביאור בזה: יש מקום לומר שבקבלת מלכות שמים, שקבלו בני ישראל בהר סיני, קבלו רק מצוות המובנות בשכל, או לכל הפחות שאינן מנוגדות לשכל, אבל לא קבלו גזרות שמנוגדות לשכל.
 ולכן, לפני שהקב"ה צוה על העריות שהם בגדר גזרה המנוגדת לסברא המתבקשת, הזהירם על קבלת הגזרות.
 והטעם ש'ערייות' הוי בגדר גזרה הוא:

תכלית הנשואין הוא "פרו ורבו", ועד שנעשים ל"בשר אחד" בתולדותיהם, ועל כן מובן שיש שלמות בזה פאשר האשה היא "שאר בשרו" של האיש. ובפרט דחזינו שכל קיים העולם תלוי בכך שבני אדם הראשון התחתנו עם אחיותיהם, ואף בייעקב מצינו שנשא אחיות והיתה מטתו שלמה, וכן עמרם נשא דודתו, ונולדו אהרן מרים ומשה.
 אם כן נמצא שהסברא נותנת פי קרבה בנישואין צריכה להיות מעלה ולא איסור, ומובנת ה"גזירה" בכך ש"איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו'", ולכן הקדימה התורה "אני ה' אלקיכם" - מעתה קבלו גזרותי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת אחריקדושים, תשל"א)

והטעם דהציווי על העריות נקרא "גזירה":

דבר מובן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט פשהבא להשתדף הוא בר יחוס נעלה. וכמו שלמדנו וראינו שהתורה האריכה ביחוסה של אשת אהרן, שנשא את "אלישבע בת עמינדב אחות נחשון" - לבאר שהיתה מצויינת ביחוסה, בהיותה (בת עמינדב וגם) אחות נחשון [וכדפירש רש"י: "מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לבדוק באחיה"]; וכן אברהם כששלח את אליעזר לקחת אשה לבנו ליצחק, אמר לו "כי אל ארצי ואל מולדתי תלו ולקחת אשה לבני ליצחק", כי בנות ארצו ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם.
 ולפי זה, הסברא נותנת שהשידוך הכי טוב לאיש המיוחס הוא - ממשפחתו, וכל הקרוב אליו יותר, הגון ומתאים יותר לענין השידוך.

ובכלל ועיקר: תכלית הנישואין הוא שיהיה פרו ורבו, ונעשו ל"בשר אחד" - ביולדיהם, הרי מובן שזהו בשלימות יותר כשהאשה היא שאר בשרו של האיש. ובדיני עריות נהפוך הוא, והתחלתם: איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו גו'! ועוד: ברא הקב"ה את העולם באופן שקיימו היה תלוי בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם, יעקב נשא אחיות והיתה מטתו דוקא שלמה, עמרם נשא דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעלפי כל זה - האיסור ד"כל שאר בשרו" הרי הוא על-דרך פירוש רש"י בענין העקידה "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנה, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על קבלת ה"גזירות" בכללות, ואחר-כך בא הציווי על ה"גזירה" הפרטית, על העריות.

(ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם לשמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו:

ג כעובדי עמא דארעא דמצרים די תבתון בה לא תעבדון וכעובדי עמא דארעא דכנען די אנא מעל תכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון:

כ"י - כמעשה ארץ מצרים • (ט"ח) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקלקלים מפל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה • מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל, מקלקלים יותר מכלם (ט"ט). ובחקתיהם לא תלכו • מה הניח הכתוב שלא אמר? אלא אלו נימוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים.

(ד) את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם:

דית דיני תעבדון וית קמי תשרון להלכא בהון אנא וי אלכהון:

כ"י - את משפטי תעשו • אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו, היו פדאי לאמרן.

וְאֶת־חֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ • דְּבָרִים שֶׁהֵם גִּזְרַת הַמֶּלֶךְ, שִׁיָּצַר הָרַע מִשִּׁיב עֲלֵיהֶם: 'לָמָּה לָנוּ לְשִׁמְרָן?' וְאִמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן: אֲכִילַת חֲזִיר וְלִבְיִשַׁת שְׁעִטָּנוּ וְטִהַרְתָּ מִי חֲטָאת, לְכַף נֶאֱמַר: "אֲנִי ה'", גִּזְרַתִּי עֲלֵיכֶם, אִי אַתֶּם רְשָׁאִים לְהַפְטֹר! • לְלַכַּת בָּהֶם • אַל תִּפְטֹר מֵתוֹכֶם, שְׁלֹא תֹאמַר: לְמַדְתִּי חֻקְמַת יִשְׂרָאֵל, אַלְף וְאַלְמַד חֻקְמַת הָאִמּוֹת.

(ה) וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־חֻקְתֵי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶתְּכֶם הָאֲדָמָה וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה: ם
הַ וְתִטְּרוּן יָת קָנְמִי יָת דִּינִי דִי נַעֲבַד תְּהוֹן
אֲנָשָׁא וְנָחִי כִּהוֹן לְחַיִּי עֲלֵמָא אָנָּא יְיָ:

כ"ט - וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־חֻקְתֵי • לְרַבּוֹת שְׂאָר דְּקִדּוּקֵי הַפְּרָשָׁה, שְׁלֹא פִּרְט הַפְּתוּב בָּהֶם (כ"ט). דְּבַר אַחַר: לְתַן שְׁמִירָה וְעֵשִׂיָה לְחֻקִּים, וְשְׁמִירָה וְעֵשִׂיָה לְמִשְׁפָּטִים, לְפִי שְׁלֹא נִתַּן אֶלָּא עֵשִׂיָה לְמִשְׁפָּטִים וְשְׁמִירָה לְחֻקִּים. וְחֵי בָהֶם • לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂאֵם תֹּאמַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵלֵא סוֹפוֹ הוּא מֵת! • אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התנועדויות כרך ב עמוד 288. ע"פ ביאורי החומש)

וְשִׁמְרֹתֶם אֶת חֻקְתֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתְכֶם הָאֲדָמָה וְחֵי בָהֶם (יה, ה)
וְחֵי בָהֶם - לֹא שְׁמִירָה בָהֶם (תורת הנינים)

יש לתמונה: מאחר שצאמר בפתוב במפרש "וחי בהם" - מה מוסיף על כך המדרש בפולים "לא שמימות בהם"? ויש לפרש, שפונת המדרש להזהיר את האדם ש"לא ימות" אפילו מרב התלהבות ודבקות בקב"ה עד כלות הנפש - כפי שארע לבני אהרן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת אחרי, שבת הגדול, י"ב ניסן, התשכ"ז)

הלשון שמיירה - פירושו (גם) מלשון המתנה, כפי שה'בן חמש למקרא' זכר פירוש רש"י בפרשת וישב על הפסוק "ואבי שמור את הדבר", "היה ממתין ומצפה מתי יבוא".

וכיון שהפתוב מדייק לומר "ושמרתם את חקותי", בלשון שמיירה דוקא - יש בזה גם המשמעות של המתנה וציפיה, שזה מורה על החיות וההתלהבות ("קאך") והעריבות ("געעשמאק") שצריכה להיות בדבר.

וזהו מה שמסיים רש"י בפירוש הפסוק "ואת חקותי תשמרו", דקאי על "דברים שהן גזירת המלך כו'", "אי-אתם רשאים ליפטור", וכן בהמשך הפתוב: "ללכת בהם", "אל תפטור מתוכם, שלא תאמר למדתי חקמת ישראל, אלף ואלמד חקמת האומות" - שלא מדובר כאן אודות עצם הלימוד והקיום, אלא אודות החיות וההתלהבות בזה.

יהודי יכול לטעון: כיצד יכולים לדרוש ממנו שתהיה לו חיות והתלהבות ("ער זאל זיך קאכן") ב"חוקים" שאין עליהם טעם?! - הוא יכול לעסוק בלהט ולדבר עם גוים רק אודות "משפטים", שמובנים על-פי שכל, ובלשון הפתוב: "כי היא חקמתכם ובינתכם לעיני העמים"; אבל לא בנוגע לחוקים. ואדרבה - טוען הוא - להרעיש בנוגע ל"חוקים" הרי זה חילול השם!...

ועל זה אומרים לו: "אי-אתה רשאי להפטור"; עליך לעסוק מתוך חיות ולהט גם בענין החוקים.

וכהסיפור הידוע, שכאשר כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר לקח "מלמד" עבורו בנותיו, טען המלמד שילמד עמהם רק ענינים שעל-פי שכל, אבל לא יספר להם אודות ענינים שהם למעלה מהשכל והטבע, כמו סיפורים מבהילים מהבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן וכו'. ואמר לו אדמו"ר נשמתו-עדן, שאין לעשות כן, אלא מייד בהתחלת החינוך צריך להדגיש את היסוד - שהקב"ה משדד את המערכות על-ידי ענינים שהם למעלה מהטבע.

וכן הוא בנדון-דין - שצריך להיות חיות ולהט ולהכריז ברחובות ("שרייען אין די גאסן") אודות ענין ה"חוקים" שהם למעלה מן השכל.

וזהו גם תוכן הפירוש "ליתן שמיירה ועשייה לחוקים ושמיירה ועשייה למשפטים" - שהקיים של חוקים ומשפטים צריך להיות באופן שורה, וכמבואר הפתגם של כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שגם המצוות ד'משפטים" צריך לקיימם (לא מצד חיוב השכל, אלא) מתוך אותה "קבלת עול" שבה מקיימים המצוות ד'חוקים", "שהן גזרת המלך", שזהו תוכן הענין ד'שמיירה ועשייה למשפטים".

וכידוע גם בענין "קרבת אלקים לי טוב", שכאשר העבודה היא מצד הרגש עצמו, אין זה תכלית הפונה כו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת אחרון-של-פסח תשמ"ג. התנועדויות תשמ"ו כרך כ. עמ' 451)

וְחֵי בָהֶם (יה, ה)

מספר שאצל הבעל-שם-טוב התנועעו חוטי הציצית מעצמם, כאלו היו דבר חי. כי אצל הבעל-שם-טוב נתגלה ה"וחי בהם" (שעשית מצוה ממשיכה בחיות) בחוטי הציצית הגשמיים ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' 1 בשבט)

הרבנית רבקה, זוגתו של כבוד קדושת אדמו"ר המהר"ש, חלתה פעם, והרופא צוה עליה לאכל תיכף בקומה משנתה. הרבנית, שלא רצתה לטעם קדם התפלה, נהגה להתפלל תחלה בהשכמה, ורק לאחר מכן לאכל פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, כבוד קדושת אדמו"ר ה'צמחצדק', אמר לה: על קיום המצות נאמר "וחי בהם", הינו שיש להכניס חיות במצות. כדי לעשות זאת מוכרחים להיות בעל פת, בריאים ותוקים, ולהיות בשמחה. וסיים ואמר: אינך חובת להתפלל לפני האכילה. מוטב לאכל בשביל התפלה, מלהתפלל בשביל האכילה!

♦ יום שישי י"ד ניסן ♦

(1) **איש איש אל־כָּל־שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּה אֲנִי יְהוָה: ם**
 כש"י◀ לֹא תִקְרְבוּ • לְהִזְהִיר הַנְּקֵבָה כְּזָכָר, לְכַף נְאֻמַּר לְשׁוֹן רַבִּים. אֲנִי ה' • נְאֻמֵּן לְשִׁלְמֵ שְׂכָר.

(2) **עֲרוֹת אָבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: ם**
 ז עֲרִיט אָבוּךָ וְעֲרִיט אִמְךָ לֹא תִגְלִי אִמְךָ הִיא לֹא תִגְלִי עֲרִיטָהּ:

כש"י◀ עֲרוֹת אָבִיךָ • (סנהדרין נד) זו אשת אביך. או אינו אלא כמשמעו? נאמר כאן: "עֲרוֹת אָבִיךָ", ונאמר להלן (לקמן ט): "עֲרוֹת אָבִיו גִּלָּה". מה להלן אשת אביו, אף כאן אשת אביו. ועֲרוֹת אִמְךָ • להביא אמו שאינה אשת אביו.

(3) **עֲרוֹת אִשְׁת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא: ם**
 ח עֲרִיט אִמַּת אָבוּךָ לֹא תִגְלִי עֲרִיט אָבוּךָ הִיא: כש"י◀ עֲרוֹת אִשְׁת־אָבִיךָ • לרבות לאחר מיתה.

(4) **עֲרוֹת אַחוֹתֶיךָ בֵּת־אָבִיךָ או בֵּת־אִמְךָ מוֹלְדֹת בֵּית או מוֹלְדֹת חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֵי: ם**
 ט עֲרִיט אִמַּתְךָ בֵּת אָבוּךָ או בֵּת אִמְךָ דִּילִידָא מִן אָבוּךָ מִן אִמַּת אַחֲרֵי או מִן אִמְךָ לְגַבְרָא אַחֲרָן לֹא תִגְלִי עֲרִיטָהּ:

כש"י◀ בֵּת־אָבִיךָ • אף בת אנוסה כמשמעו. מוֹלְדֹת בֵּית או מוֹלְדֹת חוּץ • בין שנוֹלְדָה מאוֹתָהּ שְׂאוּמְרִים לוֹ לְאָבִיךָ: כגם את אמה, ובין שְׂאוּמְרִים לוֹ: הוציא את אמה, כגון: מִמְזוּרָה או נְתִינָה.

(5) **עֲרוֹת בֵּת־בְּנֶיךָ או בֵּת־בָּתְּרֶיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֵי כִּי עֲרוֹתֶיךָ הֵנָּה: ם**
 י עֲרִיט בֵּת בְּרַךְ או בֵּת בְּרַמְךָ לֹא תִגְלִי עֲרִיטָהּ אֲרִי עֲרִיטְךָ אֲנִי:

כש"י◀ עֲרוֹת בֵּת־בְּנֶיךָ וְגו' • (יבמות צו) כִּבְתוּ מֵאֲנוּסוֹתוֹ - הַפְּתוּב מְדַבֵּר. וּבְתוֹ וּבְתוֹ מֵאֲשֵׁתוֹ, אֲנִי לְמַדִּין מִ"עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה" שְׁנֵאֵמַר בְּהֵן "לֹא תִגְלֶה", בֵּין שֶׁהִיא מִמְנֵהוּ, בֵּין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אַחֵר. עֲרוֹת בֵּת־בְּנֶיךָ • קל־וְחָמֵר לְבִתְךָ, אֶלֶּא לְפִי שְׂאִין מְזִהִירִין מִן הַדִּין, לְמַדְוֶה מֵאֲזוּרָה־שְׁנֵה' (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח) •

(6) **עֲרוֹת בֵּת־אִשְׁת־אָבִיךָ מוֹלְדֹת אָבִיךָ אַחוֹתֶיךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: ם**
 יא עֲרִיט בֵּת אִמַּת אָבוּךָ דִּילִידָא מִן אָבוּךָ אִמַּתְךָ הִיא לֹא תִגְלִי עֲרִיטָהּ:

כש"י◀ עֲרוֹת בֵּת־אִשְׁת־אָבִיךָ • לְמַד שְׂאִינוּ חֲזֵב עַל אַחוֹתוֹ מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית, לְכַף נְאֻמַּר: בֵּת־אִשְׁת־אָבִיךָ, כְּרֵאִינָה לְקַדוּשֵׁין.

(7) **עֲרוֹת אַחוֹת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה שְׂאֵר אָבִיךָ הוּא: ם**
 יב עֲרִיט אִמַּת אָבוּךָ לֹא תִגְלִי קְרִיבַת אָבוּךָ הִיא:

(יג) עֲרוֹת אַחֹת־אִמֶּךָ לֹא תִגְלֶה כִּי־שָׂאָר אִמֶּךָ
יג עֲרִיבַת אַחַת אִמֶּךָ לֹא תִגְלִי אֲרִי קְרִיבַת
אִמֶּךָ הִיא:
הוא: ם

(יד) עֲרוֹת אַחִי־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
יד עֲרִיבַת אַח אָבוֹךָ לֹא תִגְלִי לְאִתְּתָהּ לֹא
תִקְרָב אֶתְּת אַח אָבוֹךָ הִיא:
דְּרַתְךָ הוא: ם

כ"ג • עֲרוֹת אַחִי־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה • ומה היא עֲרוֹתוֹ? "אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב".

(טו) עֲרוֹת כַּלְתֶּךָ לֹא תִגְלֶה אִשְׁתְּ בְנֶךָ הוּא לֹא
טו עֲרִיבַת כַּלְתֶּךָ לֹא תִגְלִי אֶתְּת בְּרֶךָ הִיא לֹא
תִגְלִי עֲרִיבַתָּהּ:
תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ם

כ"ד • אִשְׁתְּ בְנֶךָ הוּא • לא אִמְרַתִי אֶלָּא בְּשֵׁישׁ לְבָנֶךָ אִישׁוֹת בָּהּ, פָּרַט לְאַנוּסָה וְשִׁפְחָה וְנִכְרִית (סנהדרין עה).

(טז) עֲרוֹת אִשְׁת־אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָחִיךָ
טז עֲרִיבַת אֶתְּת אָחִיךָ לֹא תִגְלִי עֲרִיבַת אָחִיךָ
הִיא:
הוא: ם

(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּבָנָהּ
יז עֲרִיבַת אֶתְּתָהּ וּבִתְּתָהּ לֹא תִגְלִי ית בַּת בְּרָהּ
וְיַת בַּת בְּרַתָּהּ לֹא תִסַּב לְגַלְאָה עֲרִיבַתָּהּ
קְרִיבָן אֲנִין עֲצַת חֲטָאִין הִיא:
וְאֶת־בִּתְּבָתָהּ לֹא תִקַּח לְגַלְוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה
זְמָה הוּא:

כ"ה • עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ • (בבמות יג) לא אָסַר הַכְּתוּב אֶלָּא עַל־יְדֵי נְשׂוּאֵי הַרְאִשׁוֹנָה, לְכַךְ נֶאֱמַר: "לֹא תִקַּח",
לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנְיַן הָעֲנִשׁ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ" (לקמן ט), לְשׁוֹן קִיחָה, אֲבָל אֲנִס אִשָּׁה, מִתָּר
לְשֵׁא בָתָהּ. שְׂאֵרָה הִנֵּה • קְרוּבוֹת זו לְזוֹ. זְמָה • עֲצָה, כְּתַרְגוּמוֹ: "עֲצַת חֲטָאִין", שְׂיִצְרֶךָ יוֹעֲצֶךָ לְחֲטָא.

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ לֹא תִקַּח לְצֹרֵר לְגַלְוֹת עֲרוֹתָהּ
יח וְאִתְּתָהּ עִם אֶחָתָהּ לֹא תִסַּב לְעֲעָקָהּ
לְגַלְאָה עֲרִיבַתָּהּ עֲלֶיהָ בְּחִיָּהּ:
עֲלֶיהָ בְּחִיָּהּ:

כ"ו • אֶל־אֶחָתָהּ • (קידושין ט) שְׂמִיחָהּ כְּאֶחָתָהּ. לְצֹרֵר • לְשׁוֹן צָרָה, לְעֲשׂוֹת אֶת זו צָרָה לְזוֹ. בְּחִיָּהּ • לְמַדְד
שְׂאֵם גְּרֻשָׁה, לֹא יִשָּׂא אֶת אֶחָתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּחִיָּים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 144)

וְאִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ לֹא תִקַּח לְצֹרֵר (יח, יח) "בְּכֹאן יִפְרַשׁ הַכְּתוּב טַעַם הָאִסּוּר . . הֵן רְאוּיֹת שְׂתִהְיִינָה אוֹהֲבוֹת זו אֶת זו,
לֹא שְׂתִהְיִינָה צְרוֹת" (רמב"ן), "וְלִכֵּן לֹא אָסַרָהּ זוֹלָתִי בְּחִי אֶחָתָהּ" (ספרינו). וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמַר, שְׂמִיטָעַם זֶה, הָאִסּוּר הוּא - לְפִי
דֶּרֶךְ הַפְּשׁוּט - גַּם בְּבִנְיָנָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּן הִדִּין גַּם לְפִי דֶּרֶךְ הַהֲלָכָה (ראה רמ"ה סנהדרין נח, א).

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדְתָּהּ טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרָב לְגַלְוֹת
יט וְלֹאֲתְּתָהּ בְּרַחֲוִק סוּכְמָהּ לֹא תִקְרָב
לְגַלְאָה עֲרִיבַתָּהּ:
עֲרוֹתָהּ:

(כ) וְאֶל־אִשְׁתְּ עַמּוּתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׂכַבְתֶּךָ לְזֹרַע
כ כּוּבְאֶתְּת חֲבֶרְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכַבְתֶּךָ לְזֹרַע
לְאִסְתַּאֲבָא בָּהּ:
טַמְאָתָהּ־בָּהּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כא) וּמִזֶּרְעֶךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֵל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

כא ומבניך לא תתן לאַעֲבֹרָא לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֵל יְת שְׁמָא דְאַלְהֵךְ אֲנָא נִי:

כט"ו • לַמֶּלֶךְ • עֲבֹדַת אֱלִילִים הִיא שְׁשֻׁמָּה 'מֶלֶךְ', וְזוֹ הִיא עֲבֹדַתָּהּ, שְׁמוֹסֵר בְּנוֹ לַכְּמָרִים, (סנהדרין טו) וְעוֹשִׂין שְׁמֵי מִדּוּרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֶּן בְּרִגְלָיו בֵּין שְׁמֵי מִדּוּרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לַכְּמָרִים. לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ • זוֹ הַעֲבֵרַת הָאֵשׁ.

♦ שבת קודש ט"ו ניסן ♦

(כב) וְאֶת־זִכְרֹךָ לֹא תִשְׁכַּח מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא:

כב וְעַם דְּכוּרָא לֹא תִשְׁכּוּב מִשְׁכַּבֵּי אִתְמָא תוֹעֵבָתָא הִיא:

(כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכַבְתָּךְ לְטַמְאָה־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לְפָנָי בְּהֵמָה לְרַבְעָה תָּבֵל הוּא:

כג וּבְכָל בְּעִירָא לֹא תִתֵּן שְׁכַבְתָּךְ לְאִסְתְּאָבָא בַּהּ וְאִתְמָא לֹא תִקוּם קְדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תְּבַלָּא הוּא:

כט"ו • תָּבֵל הוּא • לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֲרוּהּ וְנִאֵוִף, וְכֵן: "וְאִפִּי עַל־תְּכַלִּיתֶם" (ישעיה' כה). דְּבַר אַחַר: "תָּבֵל הוּא", לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעֲרֻבֹב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה.

(כד) אֶל־תִּטְמָאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמָאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מוֹשְׁלֵחַ מִפְּנֵיכֶם:

כד לֹא תִסְתְּאָבוּן בְּכָל אֵלִין אַרִי בְּכָל אֵלִין אִסְתְּאָבוּ עִמְמִיא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קְדַמִּיכוּן:

(כה) וּתְטַמְּאוּ הָאָרֶץ וְאִפְקֹד עֹנְיָהּ עָלֶיהָ וּתְקֹא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֵיהָ:

כה וְאִסְתְּאָבַת אֶרְעָא וְאִסְעִרִית חוּבָה עֲלֶיהָ וְרוֹקִינַת אֶרְעָא יְתִבְהָא:

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֹרַח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

כו וְיִתְשְׁרוּן אִתּוֹן יְת קְנִמֵי וְיִת דִּינֵי וְלֹא תַעֲבְדוּן מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין יַצִּיבָא וְגִיּוּרָא דִּיתְגִּירוּן בִּינֵיכוּן:

(כז) כִּי בִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לְפָנֶיכֶם וּתְטַמְּאוּ הָאָרֶץ:

כז אַרְעָא יְת אַרִי יְת כָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין עֲבְדוּ אֲנִשֵׁי אֶרְעָא דִּי קְדַמִּיכוּן וְאִסְתְּאָבַת אֶרְעָא:

(כח) וְלֹא־תְקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמְאָכֶם אֹתָהּ כִּי־אֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לְפָנֶיכֶם:

כח וְלֹא תְרוֹקֵן אֶרְעָא יְתִכּוֹן בְּסִטְאֵיכוּן יְתֵהּ כִּמָּא דְרוֹקִינַת יְת עִמְמִיא דִּי קְדַמִּיכוּן:

כט"ו • וְלֹא־תְקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם • מִשָּׁל לְכֵן מֶלֶךְ שְׁהֶאֱכִילוּהוּ דְבַר מָאוּס שְׁאִין עוֹמֵד בְּמַעְיוֹ אֵלָא מְקִיאוּ, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה מְקִיַּמַת עוֹבְרֵי עֲבָרָה. וְתַרְגוּמוֹ: 'וְלֹא תְרוֹקֵן', לְשׁוֹן רְקוּן, מְרִיקָה עֲצָמָה מֵהֶם.

(כט) כִּי כִּי־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וּנְכַרְתּוּ הַנְּפֹשׁוֹת הַעֲשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם:

כט אַרִי כָּל דִּי יַעֲבַד מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין וְיִשְׁתַּיְצוּן נְפֹשָׁתָא דִּיעֲבְדוּן מִגּוֹ עַמְהוֹן:

כט"ו • הַנְּפֹשׁוֹת הַעֲשׂוֹת • הַזְכָּר וְהַנְּקֵבָה בְּמִשְׁמַע.

וְשִׁמְרֹתֵם אֶת־מִשְׁמֵרֹתַי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֶיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ל וְתִטְרֹוּן יָת מִטְרַת מִימְרֵי בְדִיל דְלָא לְמַעַבְד מְזִימוּסֵי תוֹעֵבָתָא דְאַתְעֲבָדָא קְדַמִּיכוּן וְלֹא תִסְתַּאֲבֹוּן בְּהוּן אָנָּא יי אֱלֹהֵיכוּן: פ פ פ

וְשִׁמְרֹתֵם אֶת־מִשְׁמֵרֹתַי • לְהִזְהִיר בֵּית־דִּין עַל כֵּן • וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • הַא אִם תִּטְמְאוּ, אֵינִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וּמַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיְבִים כְּלָיָה? לְכֹךְ נֶאֱמַר: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם":

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 100)

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וּמַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיְבִים כְּלָיָה (רש"י יח, ל) רש"י פתב לעיל "דעו מי גוזר עליכם, דין להפרע ונאמן לשלם שכר". נִפְסָלִים (מבדלים) - הוא הנגוד של "מי גוזר", כי העבדה שה' גוזר עלינו גזרות מוכיחה שהוא קרוב לנו ומתעסק אִתְּנוּ. הַנְּאֻה - הנגוד של שכר, שמונה על הנאה מעבודת ישראל. כְּלָיָה - הנגוד של פרעון, שמונה על קשר בין ה' לישראל ("רק אתכם ידעתי... על פן אפקד... את כל עונותיכם"); כֹּאֲשֶׁר מִתְבַּטֵּל קִשֶׁר זֶה, שְׁהוּא חַיִּינוּ, הַתּוֹצֵאָה הִיא כְּלָיָה ר"ל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם, אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם (יח, ל) הַא אִם תִּטְמְאוּ אֵינִי אֱלֹקֵיכֶם • • וּמַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָכֶם (רש"י) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִדּוּעַ נִקַּט לְשׁוֹן שֹׂאֵלָה, וְלֹא כֶּתֵב "אֵין לִי הַנְּאֻה בָכֶם". וְיֵשׁ לּוֹמֵר: גַּם מִי שֶׁהִקְבָּה אֹמְרֵי עָלָיו "אֵינִי אֱלֹקֵיכֶם" - אֵל לוֹ לְהַתְנַאֲשׁ וּלְחַשֵּׁב שֶׁאֵין לוֹ עוֹד תְּקוּנָה לְגֵרִם נַחַת רוּחַ לְה' ("אֵין לִי הַנְּאֻה בָכֶם"). אֱלֹא, עָלָיו לְהַתְּבַוֵּן בְּכֹךְ שֶׁהִקְבָּה שׂוֹאֵל אוֹתוֹ, כְּבִיכּוֹל: "מַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָכֶם"? וּלְחַפֵּשׁ דְרָף לְשׁוֹב וּלְהִתְקַרֵּב אֵלָיו וּלְגֵרִם לוֹ נַחַת רוּחַ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם (יח, ל) הַא אִם תִּטְמְאוּ - אֵינִי אֱלֹקֵיכֶם, וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וּמַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָכֶם (רש"י) לְכַאוֹרָה, הִיָּה לוֹ לּוֹמֵר "אֵין לִי הַנְּאֻה בָכֶם" (על מִשְׁקַל "אֵינִי אֱלֹקֵיכֶם"), וְלִמָּה אֹמֵר "וּמַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בָכֶם"? כְּתוּב (משלי טז): "כֹּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעוֹ", וּפִרֵשׁ בְּסִפְרֵי הַתְּנַיָּא (פרק כ"ז) שֶׁמִּטְרַת בְּרִיאַת הָרָשָׁע הִיא "שִׁיעֵשָׂה הָרַע שְׁלוֹ יוֹם וְאוֹר". הַדְרָף לְהַגִּיעַ לְכֹךְ הִיא עַל־יְדִיזָה שֶׁהָרָשָׁע יִתְבַוֵּן בְּעֲבֹדָה שֶׁהִקְבָּה שׂוֹאֵל אוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל: "מַה הַנְּאֻה יֵשׁ לִי בְךָ"? כְּלוֹמֵר - אֵין סִפֵּק שִׁישְׁנָה הַנְּאֻה (שְׁכֵן זוּהִי מִטְרַת בְּרִיאַתוֹ שֶׁל הָרָשָׁע), וְאוֹלָם דְרוֹשׁ חֲפוּשׁ מְדַקְדָּק כְּדִי לְגַלוֹתָהּ.

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן. חטלת פרשת אחרי

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש - "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד - יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד - יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

<p>עטרת מרים</p> <p>יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים בַּיּוֹם הַהִי לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית עַד עַכְשָׁיו נִשְׂאוּ הַלְוִיִּם, וְהַיּוֹם</p>	<p>הפטרה לוי"ט ראשון של פסח</p> <p>בִּיהוֹשֻׁעַ פָּרַק הַ</p> <p>הַיּוֹאֲמֵר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ כִּי מוֹחֵר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר</p>	<p>עטרת מרים</p> <p>הַיּוֹאֲמֵר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ תְהִיוּ מוֹמְנִים לְעַבְדוֹ כִּי מוֹחֵר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, יוֹם ל' שֶׁל אֲבֵל מִשֵּׁה הָיָה רֵאשׁוֹן לְשִׁלֶּשֶׁת הַיָּמִים</p>
---	--	--

יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְדוּ וְעָבְרוּ לְפָנַי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ

עטרת מרים

הפניהם ועברו לפני העם וישאו את־ארון הברית וילכו לפני העם: ויאמר יהוה אליהושע היום הזה אהל גדלך אבקע תדרו בעיני כלי־ישראל אשר יבוא ידעון כי פאשר הייתי עם משה אהיה עמך: כ בעת ההיא אמר יהוה אליהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את־בני־ישראל שנית

כי גם כליל צאתם ממצרים נמולו כל ישראל יחד (במדבר רבה יא ו): ג ויעשלו יהושע חרבות צרים וימל את־בני ישראל אל־גבעת הערלות על שם המאורע: ד וזה הדבר הסיפה אשר־מל יהושע לך את כלהעם היצא ממצרים הזכרים ולא מלו אז זה את זה, כי כל אנשי המלחמה שהיו נמולים וראים למול מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: ה כי רק מלים היו כלהעם היצאים וכלהעם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא־מלו והם לא היו אם פן ראים למול: ו כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד־הם כלהגוי אנשי המלחמה היצאים ממצרים ואם פן לא היה מי מהנמולים להיות ראוי ורגון למול וזהו אשר לא־שמעו בקול יהוה במעשה הנמולים אשר נשבע יהוה להם לבלתי הראותם את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש: ז ואת־בניהם אשר הקים תחתם אתם מל יהושע כיערלים היו עד הזמן ההוא כי לא־מלו אותם בדרך: ח והיו פאשר־תמו כלהגוי להמול וישבו תחתם במקום במחנה עד חיותם: ט ויאמר יהוה אל־יהושע היום גלותי את־חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה: י ויחנו בני־ישראל בגלגל ויעשו את־הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו: יא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה: יב וישבת הפון ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא־היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ פנען בשנה ההיא: יג ויהי בהיות יהושע כיריחו נבול יריחו וישא עינו ורא והנה־איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם־לצרינו: יד ויאמר

עטרת מרים

חרפת מצרים מעליכם לפי שיצאו האבות ממצרים והיו הננים ערלים כמו המצרים, והערלה חרפה כמו שנאמר כי חרפה היא לנו ויקרא שם המקום ההוא גלגל על שם גלותי מלשון גלגל וסבבו עד היום הזה: י ויחנו בני־ישראל בגלגל ויעשו את־הפסח בארבעה עשר יום לחדש

לפני העם: ויאמר יהוה אליהושע היום הזה אהל גדלך בעיני כלי־ישראל אשר ידעון כי פאשר הייתי עם משה אהיה עמך: ה כ בעת ההיא אמר יהוה אליהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את־בני־ישראל שנית: ג ויעשלו יהושע חרבות צרים וימל את־בני ישראל אל־גבעת הערלות: ד וזה הדבר אשר־מל יהושע כלהעם היצא ממצרים הזכרים ולא מלו אז זה את זה, כי כל אנשי המלחמה שהיו נמולים וראים למול מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: ה כי רק מלים היו כלהעם היצאים וכלהעם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא־מלו והם לא היו אם פן ראים למול: ו כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד־הם כלהגוי אנשי המלחמה היצאים ממצרים ואם פן לא היה מי מהנמולים להיות ראוי ורגון למול וזהו אשר לא־שמעו בקול יהוה במעשה הנמולים אשר נשבע יהוה להם לבלתי הראותם את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש: ז ואת־בניהם הקים תחתם אתם מל יהושע כיערלים היו עד הזמן ההוא כי לא־מלו אותם בדרך: ח והיו פאשר־תמו כלהגוי להמול וישבו תחתם במקום במחנה עד חיותם: ט ויאמר יהוה אל־יהושע היום גלותי את־חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה: י ויחנו בני־ישראל בגלגל ויעשו את־הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו: יא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה: יב וישבת הפון ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא־היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ פנען בשנה ההיא: יג ויהי בהיות יהושע כיריחו נבול יריחו וישא עינו ורא והנה־איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם־לצרינו: יד ויאמר

לפני העם: ויאמר יהוה אליהושע היום הזה אהל גדלך בעיני כלי־ישראל אשר ידעון כי פאשר הייתי עם משה אהיה עמך: ה כ בעת ההיא אמר יהוה אליהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את־בני־ישראל שנית: ג ויעשלו יהושע חרבות צרים וימל את־בני ישראל אל־גבעת הערלות: ד וזה הדבר אשר־מל יהושע כלהעם היצא ממצרים הזכרים ולא מלו אז זה את זה, כי כל אנשי המלחמה שהיו נמולים וראים למול מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: ה כי רק מלים היו כלהעם היצאים וכלהעם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא־מלו והם לא היו אם פן ראים למול: ו כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד־הם כלהגוי אנשי המלחמה היצאים ממצרים ואם פן לא היה מי מהנמולים להיות ראוי ורגון למול וזהו אשר לא־שמעו בקול יהוה במעשה הנמולים אשר נשבע יהוה להם לבלתי הראותם את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש: ז ואת־בניהם הקים תחתם אתם מל יהושע כיערלים היו עד הזמן ההוא כי לא־מלו אותם בדרך: ח והיו פאשר־תמו כלהגוי להמול וישבו תחתם במקום במחנה עד חיותם: ט ויאמר יהוה אל־יהושע היום גלותי את־חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה: י ויחנו בני־ישראל בגלגל ויעשו את־הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו: יא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה: יב וישבת הפון ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא־היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ פנען בשנה ההיא: יג ויהי בהיות יהושע כיריחו נבול יריחו וישא עינו ורא והנה־איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם־לצרינו: יד ויאמר

לפני העם: ויאמר יהוה אליהושע היום הזה אהל גדלך בעיני כלי־ישראל אשר ידעון כי פאשר הייתי עם משה אהיה עמך: ה כ בעת ההיא אמר יהוה אליהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את־בני־ישראל שנית: ג ויעשלו יהושע חרבות צרים וימל את־בני ישראל אל־גבעת הערלות: ד וזה הדבר אשר־מל יהושע כלהעם היצא ממצרים הזכרים ולא מלו אז זה את זה, כי כל אנשי המלחמה שהיו נמולים וראים למול מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: ה כי רק מלים היו כלהעם היצאים וכלהעם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא־מלו והם לא היו אם פן ראים למול: ו כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד־הם כלהגוי אנשי המלחמה היצאים ממצרים ואם פן לא היה מי מהנמולים להיות ראוי ורגון למול וזהו אשר לא־שמעו בקול יהוה במעשה הנמולים אשר נשבע יהוה להם לבלתי הראותם את הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש: ז ואת־בניהם הקים תחתם אתם מל יהושע כיערלים היו עד הזמן ההוא כי לא־מלו אותם בדרך: ח והיו פאשר־תמו כלהגוי להמול וישבו תחתם במקום במחנה עד חיותם: ט ויאמר יהוה אל־יהושע היום גלותי את־חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה: י ויחנו בני־ישראל בגלגל ויעשו את־הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו: יא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה: יב וישבת הפון ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא־היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ פנען בשנה ההיא: יג ויהי בהיות יהושע כיריחו נבול יריחו וישא עינו ורא והנה־איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם־לצרינו: יד ויאמר

עטרת מרים

היה של הכר נעלף מעל רגלך פי המקום אשר אתה עמד עליו קדש הוא ומתראי לעמוד עליו והפ ונעש יהושע בן: כא ויריחו סגרת מכבה ועתה ומסגרת מחזקת יותר מפני בני ישראל בחומה דלתים ובריס אין יוצא ואין בא כדי שאיש לא יראם את מבוא העיר: בו ויהי יהנה את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ:

עטרת מרים

לעור לצינו באת: יד ויאמר לא באתי לעור לאויבי ישראל כי אני שר של ישראל תקראים צבא יהנה עתה באתי לעורתי. כי אדם יכול להלחם על יריחו ולהפשה להפל החומה, ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אלי עבדו והני למקם בעבר המקום דברי הארון: טו ויאמר שר צבא יהנה אלי יהושע מיכאל

ויהי שמעו בכל הארץ:

שי למורא

(א) יד ה', פח חזק הנבואה. ויוציאני ברוח ה', הוציא אותי ממקומי ברוח ה', ולא מדעתי הלכתי שמה. ויניחני, רוח ה' שם אותי. והיא מלאה עצמות, אמרו ר"ל, שהעצמות האלו היו מבני שבט אפרים, שיצאו ממצרים שלשים שנה לפני הקץ של יציאת מצרים, והלכו בדרך ארץ פלשתיים, ותרנום אנשי גת.

בכתוב בספר "דברי הימים" (ד"ה א' ו. כא. וראה טנהדרין דף צב. ב).

(ב) סביב סביב, לכקעה העביר אותו. ולא הכניסו להוכה, לפי שהיה כהן. בן אדם, פנוי ליתקאל הנביא. (ראה פירושו רש"י ומצודות ביחזקאל ב.א).

התחיינה, האם אפשר שיהיו אתה ידעת, פאומר, לפי הפכע אין מקום לומר שיהיו, אולם אם רצונך שיהיו כרי יהיו, ואם בן אתה הידוע (ו) ונתתי עליכם גידים, אמן על העצמות גידים (פיתרים) לחבר ולקשר העצמות זה בזה. וקרמתי עליכם עור, אעשה עליכם קרום של עור. וידעתם פי אני ה', שקל היכלת בדי.

(ז) והנה רעש, והנה היה רעד ותנועה. ומה היה גם השמעת קול. ותקרבו עצמות, כמו ותקרבנה העצמות. עצם אל עצמו, כל עצם התקרב אל העצם שהיה מחבר בו בזמן שהיה חי. (ח) ורוח אין בהם, ועדון לא היה בהם רוח חיים.

עטרת מרים

א היתה על ידי יהנה פח חזק הנבואה ויוציאני ממקומי ברוח יהנה ברוח המקום ויניחני בתוך הבקעה העמק והיא מלאה עצמות מבני אפרים שמהרו את הקץ לצאת ממצרים ותרנום אנשי גת: ב והעבירני עליהם כמראה הנבואה סביב | סביב לבקעה, ולא הכניסו להוכה והנה המה רבות מאוד על פני הבקעה והנה יבשות מאד: ג ויאמר אלי בן אדם התחיינה האם אפשר שיהיו העצמות האלה ויאמר אדני יהנה אתה ידעת: ד ויאמר אלי הנבא עלי העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דברי יהנה:

ה כה אמר אדני יהנה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח חיים וחיותם: ונתתי עליכם גידים והעלתי בשר וקרמתי אעשה עליכם קרום של עור ואסרד ונתתי בכם רוח חיים וחיותם ותשארו חיים וקמים וידעתם כי אני יהנה והפל בדי: ז ונבאתי פאשר צויתי ויהי קול מן הרוח והאור הנושב בהנבאי והנה רעש נדנד והנועה מהעצמות שהיו טופחין זה לזה ותקרבו עצמות עצם אל עצמו כל אחד ואחד אצל מקום חברו: ח וראיתי והנה נתן עליהם גידים ובשר עליהם על הגידים וקדם עליהם עור מלמעלה ורוח חיים עדון אין

הפטרה לשבת חול המועד פסח

יחזקאל פרק לו

א היתה על ידי יהנה ויוציאני ברוח יהנה ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות:

ב והעבירני עליהם סביב | סביב והנה רבות מאד על פני הבקעה והנה יבשות מאד:

ג ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה ויאמר אדני יהנה אתה ידעת: ד ויאמר אלי הנבא עלי העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דברי יהנה: ה כה אמר אדני יהנה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחיותם: ונתתי עליכם גידים והעלתי בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוח וחיותם וידעתם כי אני יהנה: ז ונבאתי פאשר צויתי ויהי קול בהנבאי והנה רעש ונתקרבו עצמות עצם אל עצמו: ח וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עליהם עור וקדם עליהם עור מלמעלה ורוח חיים עדון אין

רעש ונתקרבו עצמות עצם אל עצמו: ח וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עליהם עור וקדם עליהם עור מלמעלה ורוח חיים עדון אין

שי למורא

עטרת מרים

ט) מארבע רוחות באי הרוח, כל מקום שהלכו נשמותיהם לשוב לארבע רוחות העולם, משם יתקצצו ויבואו ויפחי, כמו "נפח באש פהם" (ישעיה נד, טז). ומלשון "נפח באפיו נשמת תיים" (בראשית ב, ז).

יא) העצמות האלה, כל בית ישראל המה וגו', כלומר, העצמות האלה שקמו לתחייה, רמו ודגמא הם לכל בית ישראל בצרותיהם. שהרי הם אומרים וישו עצמותינו בצרות, אבדה תקותנו, ומה נצפה לישועה עוד. יב) הנה אני פתח את קברותיכם וגו', כלומר, הנה התחיה בעצמות הובשות שקמו לתחייה בפקעה, היא לאות על התחיה והנאולה העתידה. יד) ונתתי רוחי בכם וחייתם, אתן בכם רוח חיים ותשארו חיים וקיימים. והנחתי אתכם, ואושב אתכם במנוחה על אדמתכם. וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי, ואן מדעו שאני ה' הנאמן במאמרי, אני דברתי, ואני עשיתי כפי שדברתי. נאם ה', מאמר ה'.

מלמעלה ורוח אין בהם: ט ויאמר אלי הנבא אל־הרוח הנבא כה־אמר | אדני יהוה מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו: י והנבאתי פאשר צוני ותבוא צוני ותבוא כהם הרוח ויחיו ויעמדו על־רגליהם חיל גדול מאד מאד: יא ויאמר אלי בן־אדם העצמות האלה אות וסימן על כל־בית ישראל הפתים בגולה המה הנה הגולים אמרים עד שלא תבוא הנאולה כבר נהיו מתים ויבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו נזר עלינו ומה תועלת לנו עם הנאולה כי לא נחיה עוד שנית כשהיו הפתים: יב לכן הנבא שעתיד אני להחיותם שנית ואמרת אליהם כה־אמר אדני יהוה הנה אני פתח ביומן הנאולה את־קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם חיים וקיימים עמי והבאתי אתכם אל־אדמת ישראל לא בגלגל ודרך מחילות. והפסק הנה מוכיח כי בחייו לארץ יחיו כמו מתי ארץ ישראל, ואם כן גם אתם תראו הנאולה: יג וידעתם כי־אני יהוה בפתחי בעת אפתח את־קברותיכם ובהעלותי אתכם משם וידעתם עמי: יד ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על־אדמתכם וידעתם כי אני יהוה דברתי ועשיתי נאם־יהוה:

ז) כבני כשיים אתם לי, כמו בני כשיים שהם עבדים לארצותיהם עבדות עולם, כן אתם עבדים לי כל ימי עולם. הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים, שהרי העליתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים, לכן אתם לי לעבדים. ופלשתיים מפפתור וארם מקיר, וכי אעלה את הפלשתים שמוצאם מפפתור וכלו מארץ פלשתים למקומות אחרים, וכי אעלה אותם ממקום גלותם. וארם מקיר, וכשבא מלך אשור והגלה את ארם ל"קיר" (כמו שכתוב במלכים ב' טז, טז), וכי אעלה אותם משם. ורצה לומר, הואיל ולא עשיתי ולא אעשה

ז הלוא כבני כשיים הנקרים תמיד על ידי שחרות עורם, כן אתם לי כבני ישראל הנם שתגלו ותתערכו בין העמים, תמיד תחיו נכרים, כי אתם לי נאם־יהוה והראיה לזה הלוא את ישראל אחר ימים רבים של גלות ושב, העליתי מארץ מצרים מקיר וניקר בשמו וכדומו. ופלשתיים וכי העליתי אותם מפפתור וארם מקיר בתמיה? הלא בגלותם ותערכו עם העמים ותתגלו בתוכם: ח הנה עיני | אדני יהוה בממלכה החטאה מלכות אפרים והשמדתי אתה את המלכות מעל פני האדמה אפס פי

הפטרת אחריות לשמו"ת עמוס פרק ט

ט) הלוא כבני כשיים אתם לי בני ישראל נאם־יהוה הלוא את־ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מפפתור וארם מקיר: ח הנה עיני | אדני יהוה בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס פי

עטרת מרים

עטרת מרים

א וישלח המלך ויאספו אליו פלוגתי יהודה וירושלם: ב ויעל המלך בית יהודה וכל איש יהודה וכל יושבי ירושלם אתו והכהנים והנביאים וכל העם למקטן ועד גדול ויקרא באזניהם את פלדברי ספר הברית הנמצא בבית יהודה מפני שמצאו שיהיה

נגלל בתוכה שפימות אלה דברי הברית: ג ויעמד המלך על העמוד מקום מעמד המלך בבית המקדש ויכרת את הברית לפני יהודה ללכת אחר יהודה ולשמר מצותיו ואת עדותיו ואת חקתיו בכל לב ובכל נפש להקים את דברי הברית הזאת הפתכים עליהםפך הזה ויעמד עליהם בברית קבול הברית: ד ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה סני כהנה גדולה כסני משוח מלחמה ואת שמרי הסף השוערים להוציא מהיכל יהודה את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם בשדמות קדרון ונשא את עפרם בית אל כי שם היה מקום טומאה: ה והשבית ביטל את הכמרים כהני עבודה זרה אשר נתנו אשר העמידו מלכי יהודה וקטרו להיות מקמרים בכמות בערי יהודה ומסביו וכביבות ירושלם ואת המקמרים לבעל לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים גם אותם השבית: ו ויצא את האשרה מבית יהודה מחוץ לירושלם אל

עטרת מרים

גחל קדרון וישרף אתה בגחל קדרון וידק לעפר וישרף עד שהיתה רק עפר וישלך את עפרה על קבר בני העם שהיו עובדים להם: ז ויתן את בתי הקדשים פתי הזמה אשר בבית יהודה אשר הנשים מייחדות לזנות ארנות שם בתים וירעות לאשרה: ח ויבא לירושלם לתחורם בתשובה את כל הכהנים

מזרע אהרן מערי יהודה אשר נעשו כמרים לעבודה זרה ויממא את הבמות השליך שם גבלות וכדומה אשר קטרו שמה הכהנים הבמות אשר עמדו מנגב עד באר שבע ונתן את הבמות השוערים אשר עמדו מול השוערים ואת אשר פתח שער יהושע שר העיר אשר על שמאול איש בבוא אל העיר בשער העיר: ט אף לא יעלו כהני הבמות עוד לשרה אל מזבח יהודה בירושלם כי לא הוכשרו עוד לעבודה כי אם יאכלו מצות מנחות הנאפות מצות, והוא הדיו לשאר קדשים בתוך אחיהם: כא ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהודה אלהיכם ככתוב על ספר

הפטרה ליום שני של פסח מלכים ב פרק כג **כג** א וישלח המלך ויאספו אליו פלוגתי יהודה וירושלם: ב ויעל המלך בית יהודה וכל איש יהודה וכל יושבי ירושלם אתו והכהנים והנביאים וכל העם למקטן ועד גדול ויקרא באזניהם את פלדברי ספר הברית הנמצא בבית יהודה: ג ויעמד המלך על העמוד ויכרת את הברית לפני יהודה ללכת אחר יהודה ולשמר מצותיו ואת עדותיו ואת חקתיו בכל לב ובכל נפש להקים את דברי הברית הזאת הפתכים עליהםפך הזה ויעמד עליהם בברית:

ד ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה ואת שמרי הסף להוציא מהיכל יהודה את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים וישרפם מחוץ לירושלם בשדמות קדרון ונשא את עפרם בית אל: ה והשבית את הכמרים אשר נתנו מלכי יהודה וקטרו בכמות בערי יהודה ומסביו וכביבות ירושלם ואת המקמרים לבעל לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים גם אותם השבית: ו ויצא את האשרה מבית יהודה מחוץ לירושלם אל גחל קדרון וישרף אתה בגחל קדרון וידק לעפר וישלך את עפרה על קבר בני העם: ז ויתן את בתי הקדשים אשר בבית יהודה אשר הנשים לאשרה: ח ויבא את כל הכהנים אשר קטרו שמה הכהנים מנגב עד באר שבע ונתן את הבמות השוערים אשר פתח שער יהושע שר העיר אשר על שמאול איש בשער העיר: ט אף לא יעלו כהני הבמות אל מזבח יהודה בירושלם כי אם יאכלו מצות בתוך אחיהם: כא ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהודה אלהיכם ככתוב על

עטרת מרים

יהודה ובירושלם בער יאשיהו
 לְמַעַן הַקִּים אֶת־דְּבַר הַתּוֹרָה
 הַכְּתוּבִים עַל־הַפֶּסֶר בְּעֵבֶר הַסֵּפֶר
 אֲשֶׁר מִצָּא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית
 יְהוָה כִּי הִסְפֵּר הָיָה הַיָּתֵה סִיבָה לְכָל
 זֶה: כֹּה וְכִמְהוֹ לֹא־הָיָה לְפָנָיו
 מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־
 לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ
 בְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־
 קָם כָּמֹהוּ:

סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כִּבְּכִי לֹא נַעֲשֶׂה כַּפְּסָח
 הַזֶּה מִימֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל
 וְכָל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כִּבְכִי
 אִם־בְּשִׂמְנָה עֲשֶׂרָה שָׁנָה לְמֶלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ
 נַעֲשֶׂה הַפֶּסֶח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כִּד וְגַם
 אֶת־הָאֲכוּת וְאֶת־הַיְדֻעָנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים
 וְאֶת־הַגְּלָלִים וְאֶת כָּל הַשְּׁקָצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ

עטרת מרים

הַבְּרִית הַזֶּה: כִּבְכִי לֹא נַעֲשֶׂה
 כַּפְּסָח הַזֶּה מִימֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר
 שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יְמֵי מַלְכֵי
 יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כִּבְכִי
 אִם־בְּשִׂמְנָה עֲשֶׂרָה שָׁנָה לְמֶלֶךְ
 יֹאשִׁיָּהוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסֶח הַזֶּה
 לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כִּד וְגַם אֶת־
 הָאֲכוּת וְאֶת־הַיְדֻעָנִים וְאֶת־
 הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגְּלָלִים וְאֶת כָּל
 הַשְּׁקָצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאַרְצָן

בְּאַרְצָן יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּעַר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן הַקִּים אֶת־דְּבַר הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַפֶּסֶר אֲשֶׁר
 מִצָּא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה: כֹּה וְכִמְהוֹ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ
 וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ בְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כָּמֹהוּ:

אגרות קודש

ב"ה ו' ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מגי' ניסן אודות מצב רוחו ומחשבות המבלבלות.

ומהנכון אשר יראה בספר תניא קדישא מרבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשלחן
 ערוך (פוסק בנגלה דתורה) מה שכותב בשלילת העצבות וכו' (עפ"י מפתח ענינים, תניא שבהוצאת
 קה"ת).

ועוד וגם זה עיקר שיתבונן בענין השגחה פרטית, איך שהשי"ת משגיח על כל אחד ואחד
 בהשגחה פרטית ושהוא עצם הטוב ומטבע הטוב להטיב, שמהה הרי התוצאות ומסקנא מידית בלשון
 נעים וזמירות ישראל ד' רועי לא אחסר גו' לא אירא.

ובכלל אין כדאי לבזבז זמנו על התבוננות במצב רוח של עצמו, והרי טוב יותר ללמוד באופן
 שאינו מייגע אותו בתורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכנ"ל באופן שלא יתיגע עד שישתפר מצב רוחו
 לגמרי.

לכתבו אודות המעלה שאצלו כשמתפלל ביחידות, כמה בכגון זה נוהגים שמתחילים להתפלל
 עם הצבור אף שלאחרי כן תפלה שלהם לוקח זמן יותר וממשיכים ביחידות.

מהנכון אשר יבדקו את התפלין שלו וכן את המזוזות שבדירתו שתהיינה כולן כשרות כדון,
 ואשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש פרוטות אחדות לצדקה. נכון אשר ישמור על שלשת
 השיעורים דחומש תהלים ותניא.

בברכה לבשורות טובות מתוך שמחה וטוב לבב וחג פסח כשר ושמוח.

שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ב ניסן פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום ראשון - ט' ניסן פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד</p>
<p>יום חמישי - י"ג ניסן פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שני - י' ניסן פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>יום שישי - י"ד ניסן פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום שלישי - י"א ניסן פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>שבת קודש - ט"ו ניסן פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 110, והנה אף דרחילו ורחימו... עד עמ' נו, באריכות:

עולם הבא, אלא עדין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה
אליו כל היום, ואינו מרוה צמאונו - לאלקות, כמי
התורה שלפניו - הרי זה כמי שעומד בנהר וצועק:
"מים! מים!" לשמות, כמו שקובל עליו הנביא: "הוי
כל צמא לכו למים", -

חכמינו ז"ל מפרשים: 42

"מים" היינו תורה" - 43

"אין מים אלא תורה" 17 - 44

ואותו "צמא" שהנביא 45

קובל עליו, אינו מתכוון 46

שהוא צמא ללימוד 47

התורה, שהרי אם כך, 48

ירוה בעצמו את צמאונו 49

בלימוד תורה - מדוע, 50

איפוא, קובל עליו הנביא 51

וקרא לו ללמוד תורה? 52

אלא, ה"צמא" כאן 53

מתכוון, שהוא צמא 54

ומקוננת בו אהבה חזקה 55

לאלקות. ועל כך אומר 56

לו הנביא ומצביע שעליו 57

לרות את צמאונו 58

לאלקות - בלימוד 59

התורה, ובלשון ה"תניא": 60

כי לפי פשוטו - של 61

הפסוק "הוי כל צמא", שהצמאן הוא ללימוד התורה, אינו 62

מוכן, דמי שהוא צמא ומתאווה ללמד, פשיטא שילמד 63

מעצמו, ולמה לו - איפוא, לנביא לצעק עליו "הוי"? - 64

אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, היא, שהוא צמא לאלקות, 65

ולו היתה באהבה כזו (להקב"ה) כשלעצמה, משום "תכלית" 66

- היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה את האהבה 67

והצמאן לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא ה"עבודה" 68

הבאה מן האהבה - לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שבל יסתפק 69

באהבה עצמה, אלא - ילמד תורה, ובכך ירוה את צמאונו 70

לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, וכמו שנתבאר במקום 71

אחר באריכות: 72

1 והנה, אף דרחילו ורחימו - יראה ואהבה, הם גם-כן
2 מתריג מצות, אה-על-פירכן נקראין - התורה והמצוות,
3 "גדפין", - כנפיים, להיות כי תכלית האהבה היא העבודה
4 מאהבה. - הרי אף שגם אהבת ה' היא מצוה, אבל התכלית
5 במצוה זו, היא לא
6 האהבה כשלעצמה, אלא
7 שהאהבה תביא לעבודת
8 ה'. ומכיוון שהאהבה
9 משמשת כממצעי
10 לעבודת התורה והמצוות,
11 היא (וכן היראה) נקראת
12 "גדפין" (כנפיים) - כמו
13 הכנפיים שתפקידן לשמש
14 את גוף העוף. ואהבה
15 בלי עבודה, - אהבה
16 שאיננה מביאה

7 והנה אף דרחילו ורחימו
8 הם ג"כ מתריג מצות
9 אעפ"כ נקראין גדפין להיות
10 כי תכלית האהבה היא
11 העבודה מאהבה ואהבה
12 בלי עבודה היא אהבה
13 בתענוגים להתענג על ה'
14 מעין עוה"ב וקבלת שכר
15 והיום לעשות' כתי' ולמחר

17 לקבל שכרם ומי שלא הגיע למדה זו לטעום מעין
18 עוה"ב אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו
19 כל היום ואינו מרוה צמאונו כמי התורה שלפניו הרי זה
20 כמי שעומד בנהר וצועק מים מים לשמות כמו שקובל
21 עליו הנביא הוי כל צמא לכו למים. כי לפי פשוטו
22 אינו מובן דמי שהוא צמא ומתאווה ללמוד פשיטא
23 שילמוד מעצמו ולמה לו לנביא לצעוק עליו הוי וכמ"ש
24 כמ"א באריכות:

17 ל"תכלית", לקיום התורה
18 והמצוות, אלא היא
19 "תכלית" לעצמה - היא
20 "אהבה בתענוגים", -
21 מדריגה עליונה ביותר
22 באהבה, להתענג
23 מאלקות, להתענג על ה'
24 מעין עולם הבא - ענינו
25 של עולם הבא, הוא הרי

26 "נהנין מזיו השכינה" - תענוג מאלקות, ואהבה זו היא מעין
27 התענוג שבעולם הבא, וקבלת שכר, - באהבה זו יש גם
28 משום קבלת שכר (ולא ענין של עבודה), כלומר: יש לאותו
29 אדם, כאן למטה בעולם הזה, מעין, משהו, מהשכר שנותנים
30 בעולם הבא עבור עבודה; ו"היום לעשותם", פתיב, ו"למחר
31 לקבל שכרם" 15. - והרי כתוב "היום" לעשותם, "היום" -
32 בעולם הזה הוא הזמן ל"מעשה", ל"עבודה", ו"למחר" - בעולם
33 הבא, ב"גן עדן", הוא הזמן של קבלת שכר. לפיכך, הרי "היום",
34 כאן בעולם הזה, ובזמן של "עבודה" - נוגעת האהבה המביאה
35 ל"עבודה" ולקיום תורה ומצוות. ומי שלא הגיע למדה זו,
36 למעם מעין עולם הבא, - "אהבה בתענוגים" שהיא מעין

יום שני י' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נו, פרק מא ברם צריך... עד עמ' נו, עבודת עבר.

78 אהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו - שבגלל זה הוא
79 מקיים מצוה, משום שעל ידה הוא מתדבק עם הקב"ה; יראת ה' היא
80 שורש לקיומן של כל מצוות-הלא-תעשה, הימנעותו של יהודי לעבור
81 עבירה, באה מיראתו ופחדו להמרות ציוויו של הקב"ה.
82 בפרקים הקודמים למדנו גם כן שאהבת ה' ויראת ה' הן "כנפיים" (גדפין),

73 פרק מא. כפי שמובא בדף-השער של ספר זה, מבוסס ספר
74 ה"תניא", על הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך
75 לעשותו", שקרוב וקל ליהודי לקיים תורה ומצוות עם הלב, מתוך
76 אהבת ה' ויראת ה'; אהבת ה' היא השורש לקיומן של כל
77 מצוות-העשה, שלצורך קיומן כראוי, הדבר צריך להיות תוצאה של

48 ה' בהתגלות בלב - יש להתבונן מתוך העמקת הדעת, ואילו אם
 49 אין בכוחו של אדם להגיע לכך - עליו לפחות להתבונן
 50 במחשבתו, בלי העמקת הדעת, בַּדְלֵת אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,
 51 וּמַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר הִיא - מַלְכוּתוֹ, היא, "מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" -
 52 עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, -
 53 וככל שגדולה יותר
 54 מלכותו של מלך, היא
 55 מעוררת יותר מורא ופחד
 56 מהמלך, וְאִיהוּ "מַמְלָא
 57 כָּל עֲלָמִין" - הקב"ה
 58 "ממלא" את כל העולמות
 59 ומחיה אותם בחיות
 60 פנימית. חיות זו אפשר
 61 שתהא מורגשת בנבראים,
 62 ונבראים אפשר שתהיה
 63 להם השגה והבנה בחיות
 64 אלקית זו, וְ"סוּבְב כָּל
 65 עֲלָמִין", - והקב"ה
 66 "סובב" כל העולמות, הוא
 67 מחיה אותם גם בחיות
 68 שאינה מורגשת בנבראים
 69 ואין ביכולת הנבראים
 70 להשיג חיות זו, וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת
 71 הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא", - אומר הקב"ה, וּמִנִּיחַ הָעֲלִיוֹנִים
 72 וְתַחְתּוֹנִים - הקב"ה "מניח" את הנבראים של העולמות
 73 העליונים והתחתונים, כלומר, כל אלה אינם מהווים תכלית
 74 הבריאה, ואין הקב"ה מייחד מלכותו עליהם, שייקרא אלקה
 75 ומלך שלהם, אלא, וּמִיַּחַד מַלְכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹלל,
 76 - שכן, הקב"ה נקרא "מלך ישראל", וְעַלֵּיו בִּפְרָט, - מייחד
 77 הקב"ה את מלכותו, כִּי תִיב אֲדָם לְזִמְרָה: בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא
 78 הָעוֹלָם, - כל כוונת הבריאה, שהיא כדי שהקב"ה יהיה מלך,
 79 הרי זה "בשבילי", שיהיה מלך עלי, ובפשטות - האמת אכן כך
 80 היא, כי כל ישראל הם הרי קומה אחת שלימה, כמו גוף אחד,
 81 המכיל אברים שונים - הרי כל אבר נוגע לגוף כולו, וכשאדם
 82 הוא חס־ושלום בעל מום, ביד או ברגל, מהווה הדבר פגם בכל
 83 הגוף, כולל הראש - כך גם ביחס למה שהקב"ה מייחד מלכותו
 84 על עם ישראל, הרי כאשר חסר משהו ביהודי אחד - חסר
 85 בקומת כלל ישראל כולה. ענין זה, שהקב"ה מייחד מלכותו עליו
 86 בפרט, משיל על היחיד יתר אחריות ויתר קבלת עול מלכות
 87 שמים - ובפרט לפי ביאורו של הרבי שליט"א (בשיחתו הנדפסת
 88 בסוף פרק זה). הרי זה חל עליו במיוחד בתור יחיד. וְהוּא גַם
 89 הוּא מְקַבֵּל עֲלָיו - מצדו, מַלְכוּתוֹ, לְהִיּוֹת מֶלֶךְ עֲלָיו, -
 90 שהקב"ה יהיה מלך עליו, וְלַעֲבֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּכֹל מִיַּי
 91 עֲבוּדָת עֲבָד, - בענין זה עליו להתעמק במחשבתו, כדי לקבל
 92 על עצמו עול מלכות שמים. שכן, יהודי בכלל צריך שיהיה לו
 93 עול מלכות שמים ולהיות נכון לעשות רצון הקב"ה, כמו עבד
 94 שעושה רצון אדונו.

1 על ידן מתעלות התורה והמצוות בספירות העולמות העליונים; כשחסרה
 2 בקיום המצוות הכוונה של אהבת ה' ויראת ה' - המצוות הן אז, כגוף בלי
 3 נשמה. בפרק מ"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שיראת ה' היא
 4 ראשיתה ועיקרה של עבודת ה', ולמרות שכאמור, אהבת ה' היא שורש
 5 קיומן של מצוות-עשה, בכל
 6 זאת, לא די ב"אהבת ה'" בלבד
 7 לשם קיום מצוות-העשה, ומן
 8 ההכרח לעורר, לשם כך, לכל
 9 הפחות, גם דרגה קטנה של
 10 "יראת ה'", כי צריך לשרת את
 11 הקב"ה באופן של עבודה
 12 דוקא (עבודת ה'), ככתוב:
 13 "ועבדתם את ה' אלקיכם",
 14 "ואתו תעבודו", כמו עבד
 15 המשרת את אדונו. ובעבודת
 16 עבד נדרש ענין היראה. לכן,
 17 יראה היא ראשיתה ועיקרה
 18 של עבודה (ובאהבת ה' ויראת
 19 ה' - יראה קודמת לאהבה).
 20 בָּרָם, צָרִיךְ לְהִיּוֹת
 21 לְזִכְרוֹן תְּמִיד -
 22 ולתשומת לב מתמדת את
 23 ראשית העבודה - עבודת ה', וְעִקְרָה וְשִׁרְשָׁה. וְהוּא, כִּי אֵף
 24 שְׁהִירָאָה הִיא שִׁרְשׁ לְ"סוּר מֵרַע" - למרות שיראת ה' היא
 25 השורש להימנעות מעשיית רע, שלא לעבור על מצות לא-
 26 תעשה, וְהָאֵהָבָה - היא שורש, לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", - לקיום
 27 מצוות-עשה, אֶף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיָה לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה לְבָדָה
 28 לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", - גם לשם קיומן של מצוות-העשה, לא די
 29 ליהודי לעורר בקרבו "אהבת ה'" בלבד, ואילו "יראת ה'"
 30 תישאר חבויה עמוק בלבו, וּלְפָחוֹת צָרִיךְ - לשם קיום המצוות,
 31 לְעוֹרֵר תַּחֲלָה הִירָאָה הַטְּבָעִית הַמְּסֻתֶרֶת בְּלִב כָּל יִשְׂרָאֵל,
 32 - המביאה, שְׁלֵא לְמַד בְּמֶלֶךְ מְלִיכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ
 33 הוּא, בְּנוֹכַח לְעֵיל, - שבלב כל יהודי ישנה יראה מסותרת
 34 טבעית - פחד שלא להמרות ציוויו של הקב"ה. יראה זו לכל
 35 הפחות, עליו לעורר כדי לקיים "ועשה טוב", כלומר: לאמיתו
 36 של דבר, על יהודי לעורר יראה מהקב"ה על ידי התבוננות
 37 בגדלות ה', אך אם אין בכוחו להגיע לכך - עליו, לכל הפחות,
 38 לעורר את היראה הטבעית המסותרת בלבו, שלשם כך לא
 39 נדרש ממנו להתעמק בגדלות ה', באותה מדה שהדבר נדרש,
 40 כשהוא רוצה לעורר את המדרגה העליונה יותר שביראה (על
 41 ידי התבוננות). שְׁתַּהַא - יראה זו, בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ אוֹ מִחוּ
 42 עַל־כָּל־פְּנִים. - גם בהתעוררות יראה זו, ישנם שני אופנים: א)
 43 הוא מעורר את היראה עד לידי הרגשתה בלבו. ("בהתגלות
 44 לבו"). ב) אין בכוחו לעורר יראה זו בהרגשת הלב, אלא, שתהא
 45 מורגשת במוחו ובמחשבתו בלבד ("מוחו על-כל-פנים"). דְּהִינּוּ
 46 - כיצד מעורר אדם בקרבו יראה זו? - על ידי שהוא מביא את
 47 עצמו לְהַתְבּוֹנֵן בְּמַחְשְׁבוֹ עַל־כָּל־פְּנִים - כדי לעורר יראת

יום שלישי י"א ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נו, והנה ה' נצב... עד עמ' 112, ותפילין.

16 אדמו"ר שליט"א: "לא רק כזה שנמצא במדינת המלך, כי
17 אם, כְּעוֹמֵד לְפָנַי הַמֶּלֶךְ. – כמי שעומד בעצמו לפני מלך.
18 וְיַעֲמִיק – ויתעמק, בְּמַחְשְׁבָה זו וַיֵּאָרֶךְ בָּהּ כְּפִי יִכְלֹת
19 הַשָּׁנָת מֹחוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, וְכִפֵּי הַפְּנָאִי שְׁלוֹ, – שיש ביכולתו
20 להקדיש להתבוננות זו.
21 שעתה של התבוננות זו,
22 היא: לְפָנַי עֹסֵק הַתּוֹרָה,
23 או הַמִּצְוָה, כְּמוֹ –
24 למשל, לְפָנַי לְבִישַׁת
25 טְלִית וְתַפְלִין. – לפני
26 שהוא עוסק בעבודת ה',
27 בלימוד תורה או בקיום
28 מצוות, יתעמק
29 בהתבוננות האמורה, כדי ש"העבודה" שהוא עומד לעשות
30 תהיה מתוך יראת ה' שהוא יעורר בקרבו על ידי התבוננות.

1 להלן מסביר רבנו הזקן, שהתבוננות זו (כדי לעורר את היראה
2 הטבעית במוחו כו') צריכה להיות לא רק שהקב"ה מייחד עליו
3 מלכותו באופן כללי – כי אם, יתירה מזו, ובלשון כ"ק אדמו"ר
4 שליט"א: "ולא רק מייחד מלכותו בכללות כ"א עוד זאת":
5 "וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו",
6 ו"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ – הוא
7 רק, כְּבוֹדוֹ, וּמִפְּנֵי
8 עָלָיו, – לא זו בלבד
9 שהקב"ה נמצא בכל מקום
10 ורואה כל דבר, אלא,
11 הוא מביט עליו באופן
12 מיוחד, וּבִחוּן בְּלוֹת וְלֵב
13 – הקב"ה בוחן רגשותיו
14 ורעיונותיו הפנימיים של האדם, אִם עוֹבְדוֹ כְּרְאוּי, וְעַל כֵּן
15 צָרִיךְ – האדם, לְעֵבֵד לְפָנָיו בְּאֵימָה וּבִירָאָה, – הערת כ"ק

ליקוטי אמרים

והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השנת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפילין

יום רביעי י"ב ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 112, וגם יתבונן... עד עמ' 112, הלב והמוח כו'.

56 ציצית או להניח תפילין – יתבונן איך שהרצון העליון מלוכב
57 בציצית ובתפילין אלו שהוא עומד ללבוש – שכן, זהו רצונו של
58 הקב"ה, שיהודי ילבש ציצית ויניח תפילין, וּבְקִרְיָאתוֹ –
59 בקריאת ולימוד התורה שלו, כאשר ההתבוננות היא לפני עסקו
60 בתורה, או בְּלְבִישָׁתוֹ –
61 ציצית ותפילין, של
62 המתבונן לפני לבישה זו,
63 הוא מְמַשֵּׁךְ אוֹרוֹ
64 וְתַכְרֵךְ עָלָיו, דְּחִינּוֹ עַל
65 "חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל"
66 שְׁפָתוֹךָ גּוֹפּוֹ, – על נפשו
67 האלקית, המחיה את גופו
68 שהיא חלק אלקה ממעל,
69 וזאת כדי, לְכַלֵּל וּלְכַמֵּל
70 בְּאוֹרוֹ וְתַכְרֵךְ. – זו תהיה
71 פעולת התורה שהוא לומד והציצית שהוא לובש, על נפשו
72 האלקית בכלל, וביתר פירוט הרי פעולת הנחת תפילין על
73 כוחות הנפש האלקית, היא, כפי שנלמד מיד, על המוח והלב –
74 וְדַרְךְ פְּרָט, – באופן מפורט, תהיה הפעולה על נפשו: בְּתַפְלִין
75 – על ידי התפילין שהוא מניח, תהיה הפעולה, לְכַמֵּל וּלְכַלֵּל
76 בְּחִינַת חֻמְתּוֹ וּבִינַתוֹ שֶׁנִּפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּחִינַת חֻמְתּוֹ
77 וּבִינַתוֹ שֶׁל אֵינִיסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, הַמְלַבְּשׁוֹת דָּרְךְ פְּרָט
78 בְּפִרְשׁוֹתָ: "בְּדָשׁ", "וְהִנֵּה כִי יִבְיָאֵךְ", – בפרשיות "קדש"
79 ו"והיה כי יביאך" שבתפילין, מלוכבות חכמתו ובינתו של
80 אֵינִיסוֹף בְּרוּךְ־הוּא: בפרשת "קדש" – חכמה, ובפרשת "והיה כי

31 להלן מסביר רבנו הזקן ענין נוסף של התבוננות, שאיננה
32 התבוננות כללית שצריכה להיות כאמור לפני עבודת ה' בכלל
33 – אלא התבוננות פרטית, לפני עשותו מצוה פרטית –
34 התבוננות זו קשורה בתוכנה וחיידושה של כל מצוה, והשפעתה
35 על נפשו. וְגַם יִתְבּוֹנֵן,
36 אֵיךְ שְׂאוֹר אֵינִיסוֹף
37 בְּרוּךְ־הוּא, ה"פּוֹכֵב כָּל
38 עֲלָמִין" ו"מְמַלֵּא כָּל
39 עֲלָמִין", – כל העולמות,
40 הוא רְצוֹן הַעֲלָיוֹן, – כפי
41 שלמדנו בפרקים
42 הקודמים, שהרצון העליון
43 הוא מקור חיות כל
44 העולמות, המחיה אותם
45 באופן של "טובב"
46 ר"ממלא" – ורצון זה, הוא מְלַבֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת וְחֻמְתּוֹת, תּוֹרָה,
47 – אותיות התורה הנאמרות על ידו, וחכמת התורה שהוא מבין
48 – בהן, מלוכב רצון הקב"ה, כפי שלמדנו בפרק ד', שהרצון
49 העליון התלבש באותיות הדין שנכתבו על קלף של ספר תורה
50 ובחכמת התורה – מה שחכמת התורה מחייבת שהדבר כשר או
51 פסול, בכך גלום הרצון העליון, כך רוצה הקב"ה שדבר זה יהיה
52 כשר או פסול – וכשאדם מתבונן לפני עסקו בתורה יתעמק
53 בכך, איך שאור אֵינִיסוֹף בְּרוּךְ־הוּא (הרצון העליון), מלוכב
54 באותיות ובחכמת התורה שהוא עומד ללמוד, או בְּצִיצִית
55 וְתַפְלִין אֵלּוּ, – אם ההתבוננות היא לפני שהוא עומד ללבוש

- 1 יביאך" – בינה⁴; וחכמתו ובינתו של האדם המניח את התפילין,
 2 נבללות ובטלות בחכמתו ובינתו של איך-סוף ברוך-הוא שבשתי
 3 פרשיות אלו. דְּהִינּוּ – במה מתבטאת ונראית התכללותן
 4 וביטולן של חכמתו ובינתו? – הרי זה, שְׁלֵא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
 5 בְּחַכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ
 6 שְׁבִנְפֵשׁוּ, בְּלִתֵּי לֵה' –
 7 לְבָדוֹ, – שישתמש
 8 בחכמתו ובינתו לתורה
 9 ומצוות בלבד, להבין את
 10 התורה וגדלות ה' וכו';
 11 וְכֵן לְבַטֵּל וּלְפַלֵּל בְּחִינַת
 12 הַדַּעַת שְׁבִנְפֵשׁוּ, – החלק
 13 השלישי שבמות, הַכּוֹלֵל
 14 – מוח הדעת כולל בתוכו, חֶסֶד וְגִבּוּרָה, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה
 15 שְׁבִלְבָבוֹ, – מוח הדעת כולל אותן ועל-ידו הן נוצרות. שכן, על
- 16 ידי התקשרות והתעמקות מוח ה"דעת" בגדולת ה' – נוצרות
 17 המדות יראת ה' ואהבת ה' – כפי שלמדנו בסוף פרק ג. –
 18 ותפקידו של אדם למסור את כוח ה"דעת" שבנפשו, בְּבְחִינַת
 19 דַּעַת הָעֵלְיוֹן – בבחינת ה"דעת" שלמעלה, הַכּוֹלֵל חֶסֶד
 20 וְגִבּוּרָה, הַמְלַבֵּשׁ –
 21 הדעת העליון מלובש,
 22 בְּפִרְשֵׁי: "שָׁמַע",
 23 "וְהָיָה אִם שָׁמַע", וְהִינּוּ
 24 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשִׁלְחַן
 25 עֲרוּךְ⁵: – שהכוונה
 26 בשעת הנחת תפילין,
 27 צריכה להיות: לְשַׁעֲבֵד
 28 הַלֵּב וְהַמּוֹחַ כּוּ'; –
 29 להקב"ה. זוהי פעולת מצות תפילין על הנפש האלקית בכלל
 30 ועל כוחות השכל והמדות שלה בפרט.

ליקוטי אמרים

שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לברו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חו"ג המלוכש כפ' שמע והיה אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'

יום חמישי י"ג ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 112, ובעטיפת ציצית... עד עמ' נז, לאדונו ומלכו.

- 31 וּבַעֲטִיפַת צִיצִית, יְכוּן כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר: לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו
 32 מַלְכוּתוֹ וְתַפְרָדָה, אֲשֶׁר הִיא – למרות שמלכותו היא, "מַלְכוּת
 33 כָּל עוֹלָמִים" וכו', – אף על פי כן⁶ יכוון ויפעול, לִיחָדָה – את
 34 מלכותו יתברך, עָלֵינוּ עַל-יְדֵי מִצְוַה זו, – של לבישת ציצית,
 35 המסוגלת במיוחד
 36 להמשיך עלינו קבלת
 37 מלכות שמים. וְהוּא
 38 בְּעֵינָיו "שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ"
 39 מִלֶּךְ⁷. – הערת כ"ק
 40 אַדְמוּר'ר שְׁלִיט"א: "שפ"י"⁸
 41 – שלפני השימה אין לו
 42 מלך ועתה הוא משים ע"ע
 43 מלך". כלומר: לפני שהוא
 44 שם על עצמו מלך, אין לו
 45 מלך, ועכשיו הוא שם על
 46 עצמו מלך. וְאֵינוֹ, –
 47 כשהוא יתבונן בהאמור,
 48 אֵף אִם כָּבֵל זֹאת לֹא
 49 תַפֵּל עָלָיו אֵימָה וְפֶחֶד
 50 בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ, – לפני הקב"ה, מִכָּל-מְקוֹם מֵאַחַר שֶׁמְקַבֵּל
 51 עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּמְמַשֵּׁיךְ עָלָיו יִרְאָתוֹ וְתַפְרָדָה בְּהַתְגַּלּוֹת
- 52 מְחַשְׁבָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שְׁבִמְחוֹ, וְקַבְּלָהּ זו – שמקבל על עצמו עול
 53 מלכות שמים ומורא ופחד מהקב"ה, הִיא – הרי, אֲמִיתִית בְּלִי
 54 שׁוֹם סַפֵּק, שֶׁהָרִי הִיא – קבלה זו, טַבַּע נִפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל
 55 שְׁלֵא לְמַרְדּ בְּמִלְכָּהּ הַקָּדוֹשׁ וְתַפְרָדָה – בהקב"ה הָרִי הַתּוֹרָה
 56 שְׁלוֹמֵד אוֹ הַמִּצְוָה
 57 שְׁעוֹשֶׂה מְחַמַּת קַבְּלָהּ זו
 58 – של מלכות שמים,
 59 וּמְחַמַּת הַמְשַׁכֵּת הַיִּרְאָה
 60 שְׁבִמְחוֹ, נִקְרָאוֹת –
 61 תורה ומצוות אלו, כְּשֶׁשׁ
 62 "עֲבֹדָה שְׁלֵמָה", –
 63 עבודה שלימה היא דוקא
 64 זו שבאה מתוך יראה
 65 מהקב"ה, כפי שנלמד
 66 להלן – כָּבֵל עֲבֹדָת
 67 הָעֶבֶד לְאֲדוֹנוֹ וּמְלִכּוֹ. –
 68 שהיא באה מתוך יראה.
 69 כל האמור הוא, כשאדם
 70 מעורר בקרבו, לפחות,
 71 דרגה קטנה של יראה, גם אם זה במחשבה בלבד, וביראה זו
 72 הוא לומד תורה ומקיים מצוות.

ליקוטי אמרים

ובעטיפת ציצית יכוין כמ"ש בזהר להמשיך עליו מלכותו ית' אשר היא מלכות כל עולמים וכו' לייחדה עליו ע"י מצוה זו והוא כענין שום תשים עליך מלך ואזי אף אם בכל זאת לא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו מ"מ מאחר שמקבל עליו מלכות שמים וממשיך עליו יראתו ית' בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמוחו וקבלה זו היא אמיתית בלי שום ספק שהרי היא טבע נפשות כל ישראל שלא למרוד במלך הקדוש ית' הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו נקראות בשם עבודה שלימה ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו

4. "כמבואר בארוכה בדרושי תפילין שבפע"ח, בסידור (שעם מאמרי החסידות), באמרי בינה וכו' - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
 5. אורח חיים סימן כה, סעיף ה. 6. "כנ"ל בראש הפרק" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. דברים יז, טו. 8. ראה לקוטי תורה מסעי ז, ד.

יום שישי י"ד ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נז, משא"כ אם לומד... עד עמ' נז, ליודעים:

1 מה־שאי־נזן אם לומד ומקום המצוה באהבה לבדה, -
 2 בלי יראה כלל, כפי לדבקה בו - יתברך, על־ידי תורתו
 3 ומצותיו - אינה נקראת - עבודה זו, בשם עבודת העבד,
 4 והתורה - הרי, אמרה: "ועבדתם את ה' אלהיכם וגו'", -
 5 הרי שנאמר "ועבדתם",
 6 לשון עבודה, כמו עבודת
 7 עבד, שהיא מתוך יראה, 1
 8 "ואותו תעבדו וגו'" 10; -
 9 גם כן לשון עבודה, וכמו
 10 שכתוב בזהר [פְּרָשַׁת
 11 בְּהַר]: "בְּהַאי תוֹרָא
 12 דִּיהִבִּין עֲלֵיהּ עַל
 13 בְּקַדְמֵיָא גִּיּוֹן לְאַפְקָא
 14 מִיָּה מִבְּלָא עֲלֵיהּ עַל
 15 כְּאוֹתוֹ שׁוֹר שְׁמַיִם עֲלֵי
 16 עוֹל בְּתַחֲלִילָה, כְּדִי לְהַפִּיק
 17 מִמֶּנּוּ טוֹב לְעוֹלָם, הֲכִי
 18 נְמִי אֲצַמְרִיד לְכַר נֶשׁ
 19 לְקַבְּלָא עֲלֵיהּ עַל
 20 מַלְכוּת שְׁמַיִם בְּקַדְמֵיָא
 21 בּוֹ", - כך צריך גם האדם לקבל על עצמו בתחילה עול מלכות
 22 שמים (ולאחר מכן לעסוק בעבודת ה'). וְאִי הָאִי לָא אֲשַׁתְּכַח
 23 גְּבַהּ - לָא שְׁרִיָּא בִּיהּ קְדוּשָׁה בּוֹ", - ואם אין בו קבלת עול
 24 מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה. וְכִּי־רֵעִיא מְהִימְנָא שֵׁם
 25 דָּף קִיָּא עֲמוּד ב] - נאמר: שֶׁבֶל אֲדָם צְרִיד לְהִיּוֹת - בעבודת
 26 ה', בְּשֵׁתִי בְּחִינּוֹת וּמְדַרְגּוֹת, וְהֵן: בְּחִינַת "עֶבֶד" וּבְחִינַת

ליקוטי אמרים

משא"כ אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבדו וגו' וכמו ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצמרד לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדוש' כו' [ובר"מ שם ד' קי"א ע"ב] שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחי' עבד ובחי' בן ואף דיש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לבא למדרגה זו בלי קדימת היראה עילאה כידוע ליודעים:

1 יעורר לכל הפחות יראה במוחו ומחשבתו, ששם, לכל הפחות,
 2 ירגיש יראה זו. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מי שאינו מסוגל
 3 לעורר אפילו במוחו יראה מוחשית ומורגשת - בכל זאת, כיוון
 4 שהוא מתעמק בדברים האמורים, וכוונתו בשעת לימודו תורה
 5 וקיומו מצוות היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש כבר
 6 בכך משום עבודה אמיתית.

7 יראה מזהב"ה בלבד -
 8 יעורר לכל הפחות יראה במוחו ומחשבתו, ששם, לכל הפחות,
 9 ירגיש יראה זו. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מי שאינו מסוגל
 10 לעורר אפילו במוחו יראה מוחשית ומורגשת - בכל זאת, כיוון
 11 שהוא מתעמק בדברים האמורים, וכוונתו בשעת לימודו תורה
 12 וקיומו מצוות היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש כבר
 13 בכך משום עבודה אמיתית.

יום שבת קודש ט"ו ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נז, והנה אף מי... עד עמ' 114, ולבושיהן כנ"ל.

53 וְהִנֵּה, אֵף מִי שֶׁגַם בְּמַחוּ וּבְמַחְשַׁבְתּוֹ אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ שׁוֹם
 54 יְרָאָה וּבוֹשָׁה, - שההתבוננות האמורה - כיצד מייחד הקב"ה
 55 את מלכותו עליו, ויתירה מזו - איך הקב"ה "עומד" עליו ומביט
 56 אם הוא עובדו כראוי וכו' - איננה מעוררת בו הרגשת היראה,
 57 גם לא במוחו ומחשבתו
 58 בלבד, וסיבת הדבר היא -
 59 מִפְּנֵי פְּחִיתוֹת עֶרְךָ 13 והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום
 60 נֶפֶשׁוֹ מִמְקוֹר הַצְּבָה, 14 יראה ובושה מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חוצבה
 61 מִמְדַרְגּוֹת תְּחִתּוֹנוֹת 15 ממדרגות תחתונו' די"ם דעשיה אעפ"כ מאחר שמתכוין
 62 דַּעֲשֵׂר סְפִירוֹת דַּעֲשֵׂהָ, 16 בעבודתו כדי לעבוד את המלך הרי זו עבודה גמורה
 63 - שמקור נפשו הוא 17 כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנין תרי"ג
 64 מהעולם התחתון ביותר, 18 ואינן מעכבות זו את זו. ועוד שבאמת מקיים גם מצות
 65 "עולם העשיה", ובעולם
 66 זה עצמו - מהמדרגות התחתונות ביותר בעשר הספירות שבו

ליקוטי אמרים

71 מאומה במה ששייך
 72 ל"עבודה" - קיומו תורה
 73 ומצוות הוא באופן ההולם
 74 את התואר "עבודה", פי
 75 הִירָאָה וְהַעֲבֹדָה -
 76 יראה, ועבודת השי"ת,
 77 נְחֻשְׁבוֹת לְשֵׁתֵי מִצְוֹת -
 78 נפרדות, בְּמִנְיֵן תְּרִי"ג, -
 79 613 מצוות, וְאֵינָן
 80 מְעַכְּבוֹת זו את זו. - ולמרות שאין הוא מקיים מצות היראה,

התורה והמצוות (שכן, אנו לומדים¹⁴: "אם אין חכמה אין יראה"¹⁵, ש"חכמה" היא הקדמה ל"יראה", ומאידך אנו לומדים ש"אם אין יראה אין חכמה", ש"יראה" היא הקדמה ל"חכמה", מכאן שישנן שתי מדריגות ביראה: א) "יראה תתאה" – יראה

תחתונה, והיא משמשת כהקדמה לקיום תורה ומצוות, הנקרא "חכמה", ועל כך נאמר "אם אין יראה אין חכמה". (ב) "יראה עלאה" – יראה עליונה, יראה זו באה אחרי קיומן של תורה ומצוות, ועל כך נאמר "אם אין חכמה אין יראה" ואילו ו"יראה עלאה" הוא "יראה בשת" בו', – היראה העליונה היא יראה המבוססת על הבורשה שלו מפני גדלות ה', דאית יראה ואית יראה בו'. – יש יראה ויש

יראה. כאמור ישנן שתי מדריגות ביראה, יראה המביאה לקיום תורה ומצוות, ויראה הנוצרת על ידי קיום תורה ומצוות. אבל בלי יראה כלל – אם אין אפילו "יראה תתאה" לא פרחא לעילא – אין עבודתו בקיום תורה ומצוות, "פורחת" (עולה) למעלה, באהבה לבדה, – אם הוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבת ה' בלבד, אין אהבה זו מעלה את התורה והמצוות למעלה בספירות העליונות, כמו שהעוף אינו יכול לפרח בקנה אחד¹⁶, דדחילו ורחימו הן תרין ג' – שכן, יראה ואהבה הן שתי כנפיים, [כמו שכתוב בתקונים]. – ב"תיקוני זוהר" – ששתי הכנפיים ("גדפין") של אהבה ויראה, מעלות את התורה והמצוות (הנעשות על ידן) לספירות העולמות העליונים, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים. אך, כשחסרה ההתעוררות של יראת ה', והוא מקיים מצוות מתוך אהבה בלבד – הרי שקיימת כאן "כנה" אחת בלבד, וב"כנה" אחת אין ביכולת התורה והמצוות לעלות למעלה. וכן היראה לבדה – בלי אהבה, היא כנה אחד, ולא פרחא בה לעילא, – העבודה מתוך יראה לבדה, אינה "פורחת" (עולה) למעלה, אף שנקראת "עבודת עבד". – שכן, העבודה הרי נעשית מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, אך, בכל זאת, אין די בעבודת עבד, וצריך להיות גם כן בחינת "בן", – עבודה מתוך אהבה, הנקראת בחינת "בן", שכן בן עושה למען אביו מתוך אהבה – לעורך האהבה הטבעית על-פלגנים – להקבה, המסותרת בלבד, שתהא בהתגלות מחו על-פלגנים, לזכור

1 כי על היראה להיות מורגשת בלב, או לכל הפחות במוח – בכל זאת, אין בכך משום עיכוב בקיום מצוות עבודת ה', בלומדו תורה ובקיומו מצוות כדי לשרת את הקב"ה שהוא המלך שלו. 2 3 4 ורבנו הזקן ממשיך ואומר יתר על כן שלמרות שאין הוא מרגיש

את היראה גם לא במוחו, אך מכיוון שהוא מתעמק בענינים שעליהם לעורר יראה, ובמחשבתו הוא מהרהר בענינים של יראה – הוא אף מקיים בכך מצות יראה. ועוד, – יתירה מזו, שפאמת מקנים גם מצות יראה – לא רק מצות ה"עבודה", כמה – על ידי שמשך היראה במחשבתו, – שבמחשבתו הוא מהרהר אודות יראה זו ומנסה לעורר אותה, פי בשעה ורנע זו על-פלגנים מורא שמים עליו, על-פלגנים במורא אשר 22

23 ודם הדיוט לפחות שאינו מלך, המביט עליו, שנמנע 24 בעבורו מלעשות דבר שאינו הגון בעיניו, – כשמישהו מסתכל עליו, גם אם הוא אינו מלך, כ"אם בשרודם פשוט – מונעת אותו הסתכלות זו לעשות דברים בלתי הוגנים – באותה מדה הוא מונע את עצמו, בשעה שהוא מהרהר בעניני אותה יראה, מלעשות דבר המנוגד לרצון הקב"ה, שזו – ביטוי פשוט זה של מורא, נקראת יראה, כמו שאמר רבן יוחנן בן זבאי לתלמידיו¹¹: "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם במורא בשרודם בו", – וכשתלמידיו שאלוהו: האם אין מורא נעלה מכן? – ענה: תדעו בשאדם עובר עברה אומר שלא יראני אדם בו". – הרי, שמורא כזה מפני הקב"ה יעצור בכם מלעבור עבירות. על כל פנים, אנו רואים, שזה נקרא מורא שמים – יראה, מכיוון שזה מונע מלעבור עבירה, באותה מדה שהמורא שלו מבשרודם מונע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים. הרי, שהוא מקיים גם מצות היראה, בכך שהוא ממשיך יראה זו במחשבתו על ידי התבוננות. רק שיראה זו נקראת "יראה תתאה" – "יראה תחתונה" וכן ו"יראת חטא" – לא "יראת ה'" או "יראת אלקים", כ"אם "יראת חטא" – הוא ירא לעבור עבירה, ויראה זו היא שקודמת להכמת¹², – היא משמשת כהקדמה ל"חכמה", שהיא קיומן של תורה ומצוות (כי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"¹³, ולכן נקראים המעשים הטובים של קיום התורה והמצוות, בשם "חכמה"). הרי יראה זו, עליה אנו לומדים כעת, היא הקדמה ל"חכמה" – לקיום

11. ברכות כח, ב. 12. ראה אבות פרק ג משנה ט. 13. ברכות יז, א. 14. ראה בתחילת פרק מג באריכות. 15. אבות פרק ג משנה יז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ במדרש הובא בתוד"ה כנפיי (שבת מט, א) 'פורחת באחת' – הרי בשעת מעשה יש להם גם כנה שני, וכחסיום 'ונינוחת באחת' – משא"כ בנידו"ד שאין לו אלא כנה אחד. ולגיוסת ופירוש המת"כ (לט, ח) צ"ל פריחה במקצת – גם בכנה הב', לפי שא"א לפרוח באחד".

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בוגדעני: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אבידן בוגדעני:

יום שני, י' ניסן

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי:

יום שלישי י"א ניסן

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן עכרון: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן עכרון:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי י"א ניסן

אשר

ליום שני י' ניסן

דן

ליום ראשון ט' ניסן

בנימן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשביל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי י"ב ניסן

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחרע בן-עיינן: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחרע בן-עיינן:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום רביעי י"ב ניסן

נפתלי

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אני יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

יום חמישי י"ג ניסן

זאת חנכת המזבח ביום המושח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרק-כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע-מאות בשקל הקדש: כפות זהב שתים-עשרה מלאת קמרת עשרה עשרה כף בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה: כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המושח אתו: וכבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו: וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-אהרן ואמרת אליו בהעלתך את-הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: ויעש בן אהרן אל-מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה יהוה את-משה: וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד-ירכה עד-פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-המנורה:

יום ראשון

יום רביעי

ט ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י.

תהלים: מט"ג.

תניא: והנה אף דחילו . . . באריכות.

ניט הייזער און געלד איז דער אידישער רייכטום. דער אידישער אייביקער רייכטום איז, אז מען איז אידען וואָס היטען אָפּ תורה און מצות, און מ'בריינגט אויף דער וועלט קינדער און אייניקלאך וואָס היטען אָפּ תורה און מצות.

לאַ בָּתִּים וּמְמוֹן הֵם הָעֶשֶׂר הַיְהוּדִי. הָעֶשֶׂר הַיְהוּדִי הַנִּצְחִי הוּא, שְׁאֵנוּ יְהוּדִים הַשׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמְבִיאִים לְעוֹלָם בְּנִים וּנְכָדִים הַשׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת.

יום שני

יום חמישי

י ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י.

תהלים: נה"ט.

תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד.

בְּדָבָר הַתְּעֻמָּוִלָּה בְּעֵינֵי טְהָרַת הַמְּשַׁפְּחָה בְּמוֹשְׁבוֹ, יִתְבוּנֵי בְּזָה: אֱלוֹ יִצְיָר, אֲשֶׁר ה' אָנָּה לְיָדוֹ לְהַצִּיל מוֹשֵׁב יְהוּדִים מִכְּלִיּוֹן, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, הִנֵּה בְּטַח הִיָּה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה, וְהִיָּה מְהַלֵּל וּמְשַׁבַּח אֶת ה' יִתְבָּרֵךְ, עַל גְּדֹל הַחֶסֶד לְזַכּוֹתוֹ בְּזָכוֹת גְּדוֹל כְּזֶה. כֵּן וְיִוְתֵר מִכֵּן הִיא תְּעֻמָּוִלָּה זוֹ, שֶׁהִיא הַצִּלַּת נַפְשׁוֹת מִמָּוֶשׁ.

יום שלישי

יום ששי

יא ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, ששי עם פירש"י.

תהלים: ס"ה.

תניא: והנה ה' . . . 112 ותפילין.

בְּיוֹם הַהִלָּדָת, עַל הָאָדָם לְהִתְבוּדֵד, וְלְהַעֲלוֹת זְכָרוֹנוֹתָיו וּלְהִתְבוּנֵי בָהֶם, וְהַצְּרִיכִים תְּקוּן וּתְשׁוּבָה יָשׁוּב וְיִתְקַנֵּם.

יום רביעי

שבת

יב ניסן, שבת הגדול

ה'תש"ג

הַפְּטוּרָה: וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים. בְּמִנְחָה: עֲבָדִים הַיִּינוּ.

שיעורים. חומש: מצורע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"ח.

תניא: וגם יתבונן . . . 112 והמוח כו'.

מִזְמַן יְצִיאַת מִצְרַיִם נִקְרְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "צְבָאוֹת ה'". הַהִפְרָשׁ בֵּין עֲבָדִים – שְׁנִקְרְאוּ כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – וְצְבָאוֹת, הוּא: עֶבֶד עוֹשֶׂה עֲבוֹדַת רַבּוֹ – וּבְזֶה כְּמֵה דְרָגוֹת, נֹקֵב מְרַגְּלִיּוֹת, עוֹשֶׂה שְׂאָר מְלָאכּוֹת, עוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת פְּשׁוּטוֹת – וְיֵשׁ בְּזֶה יְגִיעָה וְעִמְלָ רַב, אָבָל אֵין זֶה עֵנִין שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁ. צְבָא הֵם עֲבָדִים שְׁעוֹבְדִים בִּיְגִיעָה רַבָּה וְעִמְלָ וּבְמְסִירַת נַפְשׁ, הֵן בְּמִלְחָמַת הַגְּנָה וְהֵן בְּמִלְחָמַת תְּנַפְּהָ, וְעוֹמְדִים עַל מְשַׁמְרָתָם בְּתַכְלִית הַתְּקֵף מְבִלִּי הַתְּפַעֵל מִהַמְּנַגֵּד וְשׁוֹנֵא, וְעֲבוֹדָתָם זוֹ אֵינָה עֵנִין שֶׁל הַשְּׂגָה, כִּי הֵם מִתְּנַהֲגִים עַל פִּי הוֹרָאָה מְצַבִּיאָם.

והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעינויים קשים ומרים, ועם זה לא שנו שמם ולשונם ולבושיהם, ועמדו על משמרתם בתכלית החזק, כי ידעו שהקדוש ברוך הוא הבטיח לגאל אותם, והמתנהג כזה במצב זה הוא מצבא ה', דה' עזרו בדרך מלמעלה מן הטבע בטבע.

יום חמישי

יום ראשון

יג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פר' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תנאי: ובעטיפת ציצית . . . נו לאדונו ומלכו.

הלולא של כבוד קדשת ה"צמח צדק". נסתלק שנת תרכ"ו בליובאוויטש, ושם מנוחתו כבוד. מספורי אדני אבי זקני מורי רבי [מהר"ש]: ה"צמח צדק" התחיל לכתב 'נגלה' ו'דא"ח' [=חסידות, דברי אלוקים חיים] בהיותו בן שתים עשרה שנה.

יום שישי

יום שני

יד ניסן

ה'תש"ג

בדיקת חמץ אחר תפלת ערבית.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תנאי: משא"כ . . . נו ליודעים.

בבית רבנו נוהגים שלא לעשות את הרב למרשה, אלא למכר לו את החמץ ובערב קבלן. באפית השמורה ערב פסח אחר חצות, ה'ה אדני אבי מורי רבי [הרש"ב] נוכח, ואמר גם בן הלל, וה'ה מפסיק - גם באמצע פרק - להורות בהנוגע להלישה, אפ'ה וכהאי גנא [=וכדומה].

שבת קודש

יום שלישי

טו ניסן, א דחג המצות

ה'תש"ג

למרור וחוורת - הן חריין והן סאלאט [=תסה].
קדוש בצמידה. הא לחמא - נהא בצירי. בברכת אכילת מרור מכונים גם על מרור שבכורך.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עז"עח.
תנאי: והנה . . . 114 ולבושיהן כנ"ל.

בסדר הראשון הי' אמו"ר מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והי' מאריך בביאור ההגדה. אדמו"ר הזקן אמר: מיכלא דמהימנותא - לילה הראשון; מיכלא דאסותא - לילה השני. אז די רפואה בריינגט די אמונה, וואס ער זאגט א דאנק דיר ג-ט פאר מיין רפואה, איז ער דאך געווען קראנק. אבער אז די אמונה בריינגט די רפואה, איז מען לכתחילה ניט קראנק.

בסדר הראשון ה'ה אדני אבי מורי רבי [הרש"ב] מקצר בכדי לאכל האפיקומן לפני חצות, אכל בשני ה'ה מאריך. מתחיל לפני שעה ט, וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, וה'ה מאריך בבאור ההגדה.

אדמו"ר הזקן אמר: מכלא דמהימנותא [=מאכל האמונה] - לילה הראשון; מכלא דאסותא [=מאכל הרפואה] - לילה השני. כאשר הרפואה מביאה (גורמת) את האמונה, שאומר "תודה לך ה' על רפואתי" - הוא ה'ה הרי חולה; אך כשהאמונה מביאה את הרפואה - מלכתחלה לא חולים.

כהן קטן יכול לעלות לתורה? יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ו

ו'נפקא מינה' בנוגע לעליית כהן קטן לתורה: מצד הדין "הכל עולים להצטרף למנין שבעה קרואים בשבת, אפילו אשה וקטן", אלא ש"עכשיו אין נוהגין לקרות הקטן אלא למפטיר" (שו"ע אדה"ז סי' רפב סי"ה ז) אך אם אין בבית הכנסת כהן גדול, אלא כהן קטן, היה מקום להעלות לתורה כהן קטן, כפי שמוכח בפוסקים, "אם אין שם כהן קטן קוראין אותו" – "משום 'עשה' דוקדשתו" (מג"א ולבושי שרד שם).

אך לפי האמור אין דין 'וקדשתו' בכהן קטן, ולכן כתב ה'מגן אברהם' שאין נוהגים להעלות קטן, וכן כתב אדמו"ר הזקן: "אם אין כהן בבית הכנסת אלא קטן כהן – נוהגים לקרות ישראל במקום כהן, ואין בזה איסור במה שאין חולקין כבוד לכהונה. ואף שמן הדין כהן קטן יכול לעלות, מכל-מקום אין אנו מחוייבים כלל לכבד כהנים קטנים, שמצות-עשה של וקדשתו אינה אלא על הגדולים, שנאמר כי את לחם אלקיך הוא מקריב, והקטן פסול להקריב".

הלכות כלי המקדש פרק ה, הלכה טו: פְּשִׁינְדֵּל הַכֶּהֵן וְיַעֲשֶׂה אִישׁ תְּרֵי הוּא פְּשָׁר לְעִבּוּדָה.

מקור ההלכה הוא בגמרא (חולין כד, ב): "תנו רבנן, איש מזרעך לדורותם, מכאן אמר רבי אלעזר קטן פסול לעבודה". כלומר, בפסוק העוסק בדיני הכהן הראוי לעבוד בהקרבת הקרבנות נאמר "איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב", ומשמע ש'איש' שיש בו מום פסול לעבודה, אבל קטן אפילו אם הוא תם, אינו ראוי לעבוד.

ההלכה זו שקטן פסול לעבודה, נוגעת לדין 'וקדשתו' הנוהג גם בזמן שאין בית המקדש קיים, שכן נפסקה הלכה: "מצות-עשה מן התורה להקדים הכהן שנאמר וקדשתו, ודרשו חכמים לכל דבר שבקדושה, כלומר בכל דבר שיראה גדול הוא מקודש. כגון לפתוח ראשון בקריאת התורה" (שו"ע אדה"ז א"ח סי' רא ס"ג). וכתב ה'מגן אברהם' (א"ח סי' רפב סק"ו) שדין 'וקדשתו' לא נאמר בכהן קטן, כיון שבתורה נאמר דין זה בתוספת נימוק "וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב", ו"קטן לאו בר עבודה".

כמה חלונות היו בבית המקדש? יום שני י' ניסן ה'תשע"ו

היתה פותחת החלון שלה. מלבד משמרת בלגה שגזרו עליה חכמים שתהיה לעולם זו המשמרה... חלונה שתומה כמו המשמרה היוצאת".

אמנם, מצינו סתירה בדברי הרמב"ם בקשר למספר החלונות שהיו עבור בגדי הכהנים: כאן כותב הרמב"ם שהיו "ששה ותשעים חלון.. ארבע חלונות לכל משמר", ואילו בפירושו המשנה (תמיד שם) כתב שמספר החלונות היה כמנין המשמרות: "עשרים וארבע חלונות".

וכתב על כך ב'יד דוד' (סוף מסכת סוכה): "ומה שכתב בפירושו המשניות עשרים חלונות – נראה לי טעות סופר, אלא צריך להיות כמו שכתב בפרק ח דכלי המקדש, תשעים ושש". ומעיר הרבי על דבריו, כי המספר של עשרים וארבע חלונות מוזכר בתוספתא (סוכה פ"ד, יב): "עשרים וארבע חלונות היו שם כנגד עשרים וארבע משמרות", אבל מאידך, בתוספתא "לא נתבאר למה הם משמרות", ויתכן כי אין אלו החלונות של בגדי הכהונה (לקוטי שיחות יט, עמ' 62, בשרה"ט).

הלכות כלי המקדש פרק ח, הלכה ח: וְשֵׁשׁ וְתִשְׁעִים חֲלוֹן הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ לְהַנִּיחַ בָּהֶן הַבְּגָדִים, אַרְבַּעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מְשָׁמֵר.

החלונות שהיו במקדש לצורך בגדי הכהונה, מפורשים במשנה (תמיד פ"ד מ"ג): "חלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמישי הכלים". ופעם נוספת נזכר במשנה אודות חלונות המקדש בקשר לקנס שקנסו חכמים את משמרתה 'בילגה' – ש"חלונה שתומה" (סוף מסכת סוכה).

אמנם, יש מפרשים (ירושלמי סוף מס' סוכה. ועוד) כי הכוונה במשנה זו לחלונות שהיו עבור סכיני השחיטה: "חלונות היו בבית החליפות בעובי כותלי התאים שבצפונה של היכל ששם גונזים את סכיניהם... וסתמו חלונה של בילגה" (רש"י סוכה נו, סע"א). אולם הרמב"ם בפירושו על המשנה כתב שגם כאן הכוונה לחלונות של בגדי הכהונה: "היו שם עשרים וארבע חלונות ושם בגדי הכהונה, חלון לכל משמרה ומשמרה, והיו כולם סגורות וכשנכנסת משמרה לעבודה

לדעת מיהו הנביא יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ו

אינו מבגדי כהן גדול - מדוד המלך שלא היה משבט לוי, ונאמר בו (שמואל ב' ו, יד. דה"י א טו, כז) "ורוד חגור אפוד בד": דברי הרמב"ם כאן באים בהמשך לדבריו לעיל (הל' י"ב) לגבי 'אורים ותומים' ש"אין נשאלין בהן להדיוט אלא או למלך או לבית-דין או למי שצורך הציבור בו". ולכן מוסיף כאן הרמב"ם שיש שאלה ברוח הקודש המיועדת לכל אחד מישראל – אצל "בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו

הלכות כלי המקדש פרק י, הלכה יג: אֶפּוֹד זֶה הָיוּ חוֹנָרִים אוֹתוֹ פְּנֵי הַנְּבִיאִים וּמִי שֶׁהוּא רֹאֵי שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעְלַת כֶּהֵן גָּדוֹל שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי הָאֶפּוֹד וְהַחֹנָן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

הרמב"ם מביא ראייה לדבריו אלה משמואל הנביא ש"לוי היה ונאמר בו נער חגור אפוד בד".

ויש לבאר מדוע לא הביא הוכחה עדיפה שה'אפוד בד'

ולכן לא הוכיח זאת הרמב"ם מדוד שהיה "חגור אפור בד", כי חגירת האפור בד' של דוד לא היתה ענין של נבואה, אלא "לפי שהיה דוד משורר (בהעלאת הארון) כמו לויים, לבש גם הוא לבושיהם שלבשו גם הם" (רש"י דה"י שם). והוכחת הרמב"ם היא משמואל הנביא אליו הלך שאל כשאבדה לו אבידה הודיע לו מקומה, ונמצא שחגר אפור בד להודיע שאפשר לשאול אצלו בצרכי היחיד.

(ללקוטי שיחות ל"א עמ' 157-8)

רוח הקודש" ואצלם ניתן לשאול אפילו עבור צרכי היחיד, כדברי הרמב"ם במקום אחר (הלכות יסודי התורה פ"י ה"א) "הנביא עומד... להודיענו דברים העתידים להיות בעולם... ואפילו צרכי יחיד מודיע לו, כשאל שאבדה לו אבידה והלך לנביא להודיעו מקומה". ועל כך כותב הרמב"ם שבני הנביאים היו צריכים לחגור אפור בד, להודיע שהגיעו "למעלת כהן גדול שמדבר. ברוח הקודש", וכך ידעו ישראל מיהו נביא אליו יכולים לפנות (ובלקוטי שיחות ל"א עמ' 158 ואילך מבואר מדוע הלכה זו נתבארה בתוך דיני כהונה בהלכות כלי המקדש, ולא בהלכות יסודי התורה).

שרץ במקדש וסכין של מילה יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ו

שמאחר ונטלו בידו בהיתר לצורך המילה יוכל להמשיך לטלטלו גם שלא לצורך המילה. אך יש לדחות ראייה זו, כי שרץ הנמצא במקדש, גם במקום שקדושתו פחותה, בוודאי יש בכך משם פגם וראוי שלא תהא טומאה במקדש כלל, בשום מקום, אלא שפגם זה אינו חמור כל כך עד שנתיר מלכתחילה להוציאו משם, אך אם כבר נטלו בידי מותר להמשיך לטלטלו כדי שלא יהא מונח אפילו במקום הפחות מקודש, ואילו סכין של מילה, עם סיום המילה שוב אין כל מצוה בטלטול הסכין, ולכן יתכן שחייב להניחו מיד ואינו רשאי להמשיך לטלטלו. ולמעשה, ב'שולחן ערוך' (יו"ד, סי' רסח) פסק: "מותר לטלטל האיזמל לאחר המילה להצניעו... דהא לא הוקצה בין השמשות, מאחר דהיה צריך לו באותו שבת". וב'שבט הלוי' (ח"ח סי' צא) סיכם את הדעות בזה: "דעת המהרי"ל דמיד אחרי מילה יזרוק הסכין... דעת הרמ"א (יו"ד שם) דמותר לטלטל לאחר מילה... ודעת הט"ז (יו"ד שם) להלכה דהוא מוקצה אלא שהתירו סופה משום תחלתה ועל כן אינו מותר אלא להצניע בחדר שהוא שם".

הלכות ביאת המקדש פרק ג, הלכה כ: כל מקום שחייבים על זדונו פרת ועל שנגתו קרבן, אם נמצאת שם טמאה בשבת – מוציאו אותה; ושאר המקומות – בופין עליו בלי עד אחר שבת. ה'משנה למלך' מביא מדברי הירושלמי (סוף עירובין) שאם השרץ נמצא במקום שחייבים על זדונו כרת, אזי כאשר מוציאו משם אינו צריך להניחו כשמגיע למקום הפחות מקודש (שארין חייבים עליו כרת) אלא יוכל להמשיך ולהוציאו לגמרי מבית המקדש. והנה, נחלקו הפוסקים לגבי מילה בשבת, האם המוהל רשאי לטלטל את הסכין לאחר המילה כדי להחזירו למקומו או שמאחר והוא 'מוקצה' לא הותר לטלטלו אלא לצורך המילה ומיד בסיומה עליו להניחו מידו. וכתב בשו"ת 'רב פעלים' (ח"ג או"ח יח) שלכאורה יש להוכיח מדברי הירושלמי לגבי שרץ שמאחר שנטלו לידו בהיתר רשאי להמשיך לטלטלו גם לאחר שהגיע למקום שאין חייבים עליו כרת, למרות שאם נמצא שם מלכתחילה אסור לטלטלו, והוא הדין לגבי סכין של מילה בשבת,

מתי מותר לכהן בעל מום להיכנס למקדש? יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ו

ולמזבח כדי לקיים מצות 'ערבה' (להקיף בה את המזבח), ואם מן התורה אסורים להיכנס, איך נכנסים? וה'מגילת אסתר' מיישב את שיטת הרמב"ם: מצות ערבה במקדש אינה מפורשת בתורה אבל היא 'הלכה למשה מסיני' (סוכה שם) ונחשבת כמצות 'עשה' ולכן דוחה את ה'אל תעשה' של כניסת בעל מום למקדש. ותמה על כך ה'ערוך לנר' (סוכה שם): אמנם 'הלכה למשה מסיני' היא כדין תורה, אך מנין לומר שהיא כ'עשה' ודוחה 'לא תעשה'. ואדרבה, מצינו שהיא קלה מ'אל תעשה' כי אין עונשים על 'הלכה למשה מסיני' [ראה תפארת ישראל כלאים פ"ב מ"ב, בענין סק"א], ואיך תוכל לדחות את ה'אל תעשה' של כניסת בעל מום למקדש? ומבאר: בעל מום אסור להיכנס בין האולם ולמזבח כיון שאינו ראוי לעבודה, והרי זו 'ביאה ריקנית' (כניסה למקדש שלא בשעת עבודה, והיא בלאו של "אל יבוא בכל עת אל הקודש"). ואמנם, כהן שאינו

הלכות ביאת המקדש פרק ו, הלכה א: כל ביהן שיש בו מום... לא יכנס למקדש מן המזבח ולפניו; שנאמר: אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש. ואם עבר ונכנס – לוקה, אף על פי שלא עבר. לדעת הרמב"ם, כהן בעל מום אסור להיכנס לא רק להיכל אלא אף 'בין האולם למזבח' (עשרים ושתיים אמות שבין המזבח עד האולם - הל' בית הבחירה פ"ה ה"ב). ואם עבר ונכנס, אף שלא עבר עבודה, לוקה. ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצות, ל"ח ס"ט) האזהרה לכהן בעל מום 'ואל המזבח לא יגש' היא רק על עבודה במקדש שעל כך נאמר "ולא יחלל את מקדשי", היינו שלא יגש לעבודה, ואם עבר - חילל את המקדש, ומה ששנינו במשנה (כלים פ"א מ"ט) "בין האולם ולמזבח... אין בעלי מומין נכנסים לשם", הוא מדרבנן. והרמב"ן מביא ראייה לשיטתו מהנאמר בגמרא (סוכה מד, א) שבחג הסוכות כהנים בעלי מום נכנסים בין האולם

והמזבח'. ולפי זה יש לומר שהכניסה כדי להקיף את המזבח עם הערבה אינה 'ביאה ריקנית', ולא נאסרה.

בעל מום לוקה רק כשכנס אל ההיכל, אך ככהן בעל מום החמירה התורה ואסרה עליו להיכנס אף 'בין האולם

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ו

האיסורים בבניית מזבח ב'בית חונוי'

באלכסנדריא בצורת בית המקדש, ואם-כן יש כאן גם את האיסור של עשיית בית תבנית היכל (לקוטי שיחות ט"ז עמ' 466, שוה"ג להערה 12).

ג. מלשון הרמב"ם כאן "מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש", מדייק הרבי (שם) שכוונתו לאיסור עשיית בית לה' מחוץ למקדש, כמו שכתב בהלכות בית הבחירה (פ"א ה"א): "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן", היינו שמלבד האיסור להקריב קרבן מחוץ למקדש, ישנו איסור לבנות 'בית לה' חוץ לירושלים, כי אין לומר שדברי הרמב"ם "לבנות בית לה'" באו רק בתור הקדמה לאיסור הקרבת קרבן ואין זה איסור מצד עצמו, כי אם כן היה צריך לכתוב "לבנות בהן בית לה' ולהקריב בו [בבית] קרבן", אך מלשונו "לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן [במקומות שמחוץ לירושלים] קרבן" מוכח שיש כאן שני עניינים.

הלכות ביאת המקדש פרק ט, הלכה יד: מי שְעָבַר וְעָשָׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהַקְרִיב בוֹ קִרְבָּנוֹת לַשָּׁמַיִם – אֵינוֹ כְּבִית עֲבוּדָה זָרָה; וְאִם עַל פִּי בֶן, כָּל בֶּהֱן שִׁשְׁמִשׁ כְּבִית כּוֹהַ – לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם.

מקור הדברים במשנה (מנחות קט, א, הובא בכס"מ כאן): "הכהנים ששימשו בבית חונוי, לא ישמשו במקדש בירושלים". ובגמרא (שם, ב) מבואר שחונוי הוא בנו של שמעון הצדיק שהלך ל"אלכסנדריא של מצרים, ובנה שם מזבח והעלה עליו לשם שמים".

והנה, נאמר בגמרא "בית חונוי לאו עבודת כוכבים הוא" (וכלשון הרמב"ם "אינו כבית עבודה זרה") – אך מכל-מקום יש במעשה זה כמה איסורים אחרים:

א. בפירוש המשניות לרמב"ם (מנחות שם) מבואר שבית חונוי .. עבר על מה שנאמר פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, היינו איסור הקרבה חוץ לירושלים.

ב. בנוסף הרמב"ם כותב שם שבית חונוי היה בית

חג הפסח ט"ו ניסן ה'תשע"ו

'הקריבהו נא לפחתך'

בדיעבד.

ויש לחלק בין הדינים, כי בהמה כחושה אינה גרועה מצד עצמה אלא ביחס לבהמה אחרת הטובה ממנה, והחיסרון הוא ביחס לאדם שאינו מביא לה' את הטוב ביותר, וזה אינו מעכב בדיעבד, אך בהמה שיש בה חיסרון מצד עצמה כגון טריפה, פסולה אף בדיעבד (ראה 'קח מצוות' – הידור מצוה, ע' רפא).

וב'דגל ראובן' (ח"א כו, יב) כתב שמלשון הפסוק עצמו ('הקריבהו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך') מוכח שהקרבן פסול אף בדיעבד ואינו מרצה. והוסיף, שבכך מיושב מה שתמהו על הרמב"ם שלמד דין זה מהפסוק נביא 'הקריבהו נא לפחתך', ולא הביא את הדרשה המופיעה בגמרא מפסוק בתורה – 'מן הבקר... תקריבו את קרבנכם' ('מן הבקר' – ולא כל הבקר), כי משם למדים רק שאסור לכתחילה, ולכן הביא את הפסוק 'הקריבהו לפחתך', ממנו מוכח שפסול אף בדיעבד.

הלכות איסורי מזבח פרק ב, הלכה י: כְּהֵמָּה שְׁנוּלָד בָּה אַחַת מִן הַטְּרֵפוֹת הַאִסוּרוֹת אוֹתָהּ בְּאֲכִילָהּ – אִסוּרָה לְגַמְי הַמִּזְבֵּחַ. הַרִי הוּא אוֹמֵר: תְּקַרְבֶּיהוּ נָא לְפַחְתְּךָ הַיּוֹצֵא אוֹ הַיִּשָּׂא פְּנֵיךָ.

ב'שולחן ערוך' (או"ח ס" רעב, ס"א) נפסק שאין לקדש על יין שריחו רע. וכתב ה'ברכי יוסף' (שם) שאם קידש לא יצא אפילו בדיעבד.

וה'ביאור הלכה' מפפק בדבר שהרי הפסול של יין זה נלמד מהכתוב בקרבנות 'הקריבהו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך', היינו שאין להקריב למזבח בהמה גרועה, והרי בקרבנות עצמם אם שחט בהמה כחושה יצא ידי חובתו בדיעבד, ואיך נאמר שבעשיית מצוה בחפץ גרוע לא יצא ידי חובה בדיעבד?

אך במקום אחר (ליקוטי הלכות חולין סוף פ"ט) כתב, כי בהלכה זו כתב הרמב"ם שבהמה טריפה פסולה להקרבה משום שנאמר 'הקריבהו נא לפחתך', הרי שטעם זה פוסל אפילו

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמ' ב

7 הַנִּיחָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְתָּה, שְׁדַרְשׁ מִהַפְסוֹק וְשַׁחַטוּ אוֹתוֹ כֵּל קֹהֵל
8 עַדֵּת יִשְׂרָאֵל לְלַמֵּד שְׁשִׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. אֵלֶּיךָ לְרַבִּי יוֹנָתָן
9 דְּמַפְיֵק לֵיהּ לְהָא קָרָא לְדִישָׁא אַחֲרֵינָא – שְׁדוֹרֵשׁ מִהַפְסוֹק הוּוּא
10 דְרִשָּׁה אַחֲרָה, מָנָא לָן – מְנִיץ לָנוּ שְׁלִיחוֹת בְּקִדְשִׁים לְשִׁיתוֹ.
11 דְתַנְיָא, רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, מְנִיץ שְׁכָל יִשְׂרָאֵל כּוֹלֵן יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבֵתָם

1 הַתּוֹרָם אֵת שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ – הַתּוֹרָם מִתּוֹבֵאוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ. וּמֵאֲחֵר
2 וְנִתְמַעֵטוּ כֵּל אֱלֹהִים אֵינָם – שְׁמָא נִאֲמַר 'אֲתָם' וְלֹא שְׁלוֹחֵכֶם נְמִי,
3 שֶׁאֲתָם בֹּא לְמַעַט גַּם שְׁלִיחוֹ. שְׁאִינוֹ יוֹכֵל לְהַפְרִישׁ אֶת תְּרוֹמַת בְּעַל
4 הַבַּיִת. קָא מְשַׁמַּע לָן – לְפִיכָךְ כִּתְבָהּ הַתּוֹרָה תִּיבַת גַּם לְרִבּוֹת אֵת
5 הַשְּׁלִיחוֹ.
6 הַגְּמָרָא חוֹזֵרֵת לְדוֹן בְּמִקּוֹר הַדִּין שְׁשִׁלְיחוֹת מוֹעִילָה בְּקִדְשִׁים:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ט"ו ניסן תשע"ו

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ו הלכות כלי המקדש והעובדים בו

פרק שלישי

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לוויה חוץ מדבר אחד.

1 א. זרע לוי פלו מִבְּדֵל לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: 2 בַּעֲת הַהִיא הִבְדִּיל יי אֶת שִׁבְט הַלְוִי. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה 3 לַהֲיֹת הַלְוִיִּם פְּנוּיִין וּמוֹכְנִיץ לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין 4 רְצוּ בֵּין שְׁלֹא רְצוּ²; שְׁנֹאֲמַר: וְעִבְדוּ הַלְוִי הוּא אֶת 5 עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד. וְכֵן לְוִי שִׁקְבַּל עָלָיו כָּל מִצְוֹת 6 לְוִיָּה³ חוּץ מִדְּבַר אֶחָד - אֵין מְזַבְּלִין אוֹתוֹ, עַד 7 שִׁיקְבַּל אֶת פְּלֶן.

8 (2 בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם 9 שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר 10 "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, 11 שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל 12 כורחו". (3 לשורר, לשמור ולהיות שוער.

13 ב. עֲבֹדָה שְׁלֵהָן הִיא שְׁיֵהִיו שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ. 14 וַיְהִי מִהֵן שׁוֹעֲרִין לְפִתְחַ שְׁעָרֵי הַמִּקְדָּשׁ וְלַהֲגִיף⁴ 15 דַּלְתוֹתָיו⁵, וַיְהִי מִהֵן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקְּרָבָן 16 בְּכָל יוֹם. שְׁנֹאֲמַר: וַיִּשְׂרַת בְּשֵׁם יי אֱלֹהָיו פְּכָל אֲחִיו 17 הַלְוִיִּם. אֵי זֶהוּ שְׂרוֹת שְׁהוּא בְּשֵׁם יי? הֲיִי אֹמַר: 18 זֶה שְׁיֵרָה. וּמִתִּי אֹמַר שְׁיֵרָה? עַל כָּל עוֹלוֹת הַצִּבּוֹר 19 הַחֹבֶבֶת וְעַל שְׁלָמֵי עֲצָרֹת⁸ בַּעֲת נִסּוּף הַיַּיִן⁹. אֲבָל 20 עוֹלוֹת נְדָבָה שְׁמִקְרִיבֵין הַצִּבּוֹר¹⁰ לְקִיץ לְמִזְבֵּחַ¹¹, וְכֵן 21 הַנִּסְכִּין הַפָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמָן¹² - אֵין אֹמְרִין עָלֵיהֶן 22 שְׁיֵרָה¹³.

23 (4 לסגור. (5 ומה שאמרו (סוכה נו:)"מגיפי דלתות 24 שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים 25 מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם 26 הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים 27 שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות 28 אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6 שמזכירין בו 29 שם שמים. (7 שנאמר (במדבר י', י) "ותקעתם בחצוצרות 30 על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו 31 עולות ציבור חובה. (8 שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי 32 שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי- 33 קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9 "שאין 34 אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר 35 להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אליקים ואנשים, אם

אנשים משמח אליקים במה משמח? מכאן שאין אומרים 36 שירה אלא על היין". (10 "ממותר תרומות הלשכה". 37 (11 כשהוא בטל מנדירים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין 38 למזבח. (12 ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור 39 ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם 40 ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים 41 שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת 42 צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה 43 קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל 44 נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא 45 על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו 46 לקולא. 47

48 ג. לְוִי הָאוֹנֵן¹⁴ - מִתֵּר לְעִבְד וּלְשׁוֹרֵר¹⁵. וְאֵין פּוֹחֲתִין 49 מִשְׁנֵים עֶשֶׂר לְוִיִּם¹⁶ עוֹמְדִים עַל הַדּוֹבָן כְּכָל יוֹם 50 לֹאֲמַר שְׁיֵרָה עַל הַקְּרָבָן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם¹⁷. וְאֵין 51 אֹמְרִין שְׁיֵרָה אֲלֵא בְּפָה בְּלֵא כְּלִי; שְׁעָקַר הַשְּׁיֵרָה, 52 שְׁהִיא עֲבֹדָתָהּ, בְּפָה. וְאַחֲרֵים הִיּוּ עוֹמְדִים שָׁם 53 מְנַגְּנִין בְּכָלֵי שִׁיר. מִהֵן לְוִיִּם, וּמִהֵן יִשְׂרָאֵלִים 54 מִיְּחִסִּין הַמְּשִׂיאִין לְפָהֶנָּה¹⁸. שְׁאֵין עוֹלָה עַל הַדּוֹבָן 55 אֲלֵא מִיְּחִס. וְאֵין אֵלוֹ הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַפְּלִים 56 עוֹלִין לְמַנְיֵן הַשְּׁנָיִם עֶשֶׂר.

57 (14 "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל 58 עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה 59 הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת 60 שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה 61 מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמתורת. (16) במשנה, 62 כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי 63 הימים-א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על 64 פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - 65 העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים 66 בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי 67 על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים 68 בנותיהן.

69 ד. וּבִמָּה הֵם מְנַגְּנִין? בְּנִבְבָּלִים וּבְחִלְלִים וּבְנִזְרוֹת 70 וּבְחִצּוֹצְרוֹת¹⁹ וְהַצִּלְצָל²⁰. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נְבָלִים, 71 וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁשָׁה. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חִלְלִים, 72 וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנָיִם עֶשֶׂר²¹. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁתֵּי 73 חִצּוֹצְרוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל עֶשְׂרִים וּמֵאָה²². וְאֵין 74 פּוֹחֲתִין מִתְּשֻׁעָה כְּנִזְרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. 75 וְהַצִּלְצָל אֶחָד בְּלִבָּר.

76 (19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של 77 מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום 78 שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי 79 הימים-ב ה, יב) "ועממהם כהנים למאה ועשרים מחצריים 80 בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.

37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעבודה 48
עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו 49
נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד 50
משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד 51
חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים 52
כשר הוא לעבודה לכהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן 53
לוי כשר מבין שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית 54
עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני 55
כן. 56

ח. זה שנאמר בתורה בלויים: ומבין חמשים שנה 57
ישוב מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים 58
המקדש במקום למקום, ואינו מצוה נזהגת לדורות. 59
אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים³⁸ ולא 60
במומין³⁹ אלא בקול; שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב 61
הזקנה⁴¹ - יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי, שאינו 62
נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים⁴². 63

38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבין שלשים שנה ומעלה ועד 64
בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת 65
משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבין שלשים ועד בן 66
חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית 67
עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. 68
אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל 69
מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב 70
ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול 71
אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול 72
אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא 73
הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו 74
ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת 75
שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר 76
בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה 77
הלכה ג. 78

ט. שמואל הרוצה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלוים 79
לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר ככל 80
שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר 81
לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים 82
יודעים⁴⁵. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים 83
ביום שלהן איש על עבודתו⁴⁶. וכל הלוים 84
מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: אך אל פלי 85
הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו 86
- לעבודה, אבל לצע - מתרין⁴⁷. 87

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". 88
(44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א 89
ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". 90
(45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום 91
שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומר". 92
(46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו 93
לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא 94
שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו 95

ה. בימי המועדות כלם ובראשי חדשים היו 1
הכהנים תוקעים²³ בחצוצרות בשעת הקרבן והלוים 2
אומרין שירה; שנאמר: וביום שמחתכם 3
ויבמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצוצרות. 4
החצוצרה היתה נעשית מן עשת של פסף²⁴. עשה 5
אותה מן הגרוטאות של פסף²⁵ - פשרה²⁶; משאר 6
מיני מתכות - פסולה. והחלילין שהיו מנגנין בהן 7
היה אבוב²⁷ שלהן²⁸ של קנה, מפני שקולו ערב. 8
ולא היה מחלק אלא באבוב יחיד, מפני שהוא 9
מחלק יפה²⁹. 10

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים 11
יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", 12
(24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף 13
מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת 14
הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל 15
בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא 16
מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה 17
היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא 18
הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. 19
(29) כשהיה מגיע לסיים הנעימה, היה אחד מהחלילין 20
מאריך לאחר שתקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם 21
בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול. 22

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מפה³⁰ לפני 23
המזבח: בשחיטת פסח ראשון³¹, ובשחיטת פסח 24
שני³², וביום טוב הראשון של פסח, וביום הראשון 25
של עצרת³³, ובשמנה ימי החג³⁴. וחליל זה³⁵ דוחה 26
שבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן 27
עבודה היא ודחה את השבת. 28

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים 29
את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מי 30
שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או 31
שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא 32
הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". 33
(33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט 34
ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג 35
הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, 36
והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל 37
זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו 38
דוחה. 39

ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו 40
חמש שנים תחלה. שנאמר: זאת אשר ללוים מן 41
חמש ועשרים שנה, וכתוב אחד אומר: מן שלשים 42
שנה. הא פיצד³⁶? חמש ללמד, ואינו נכנס לעבודה 43
עד שיגדיל ויהיה איש³⁷; שנאמר: איש איש על 44
עבדתו. 45

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר 46
לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). 47

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ט' ניסן – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש עט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי-הקדשים". וזוהי המצוה
על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכניסם לקרבן", כלומר,
לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין
ביריעות שלמה).

ב. וצריך פל אדם מישראל לנהג בהן כבוד הרבה³
ולתקדים אותם לכל דבר שבקדשה: לפתח בתורה
ראשון⁴, ולברך ראשון⁵, ולטל מנה יפה ראשון⁶.

(3 גיטין נט: 4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב).
אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם.
(5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם).
(6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין
שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "זוה כולו
כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-
חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם"
(פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. משה רבנו חלק הפהנים⁷ לשמונה משמרות,
ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר. וכן היו עד
שמואל הנביא. ובימי שמואל חלקם הוא ודוד
המלך לארבעה ועשרים משמר⁸, ועל פל משמר
ומשמר ראש אחד ממנה⁹. ועולין לירושלים
לעבודה¹⁰ משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום
השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר שהוא
אתריו נכנס, עד שיגמרו. וחוזרין חלילה.

(7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה
משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם).
(9) הוריות יג. (10) תענית כז. במשנה.

ד. ומצות עשה להיות פל המשמרות שנים
ברגלים¹¹. וכל שביבא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד
- עובד וחולק עמהם, ואין אומרין לו: לך עד
שיגיע משמריך. שגאמר: וכי יבא הלוי¹² מאחד
שעריך¹³ וגומר.

(11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב
רבינו: "שנצטוינו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו
בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא
ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה
במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד
ברגלים ביד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה
קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו.
(13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר
"מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה
להלן הלכה ו.

ה. במה דברים אמורים¹⁴? בקרבנות הרגלים¹⁵,
ובחלוק לחם הפנים¹⁶, ובחלוק שתי הלחם של
עצרת; אבל נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריבין
אותן אלא משמר שזמנו קבוע¹⁷ ואפלו ברגל.
שגאמר: חלק פחלק יאכלו, לבד ממכריו על

1 שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי
2 פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם
3 זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא
4 הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם.
5 (47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם
6 ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק
7 י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים
8 להם היוזרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת
9 רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה
10 היו מותרין ליגע.

י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת
12 הפהנים, כך הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת
13 הלויים; שגאמר: גם הם גם אתם. וכן הלויים עצמם
14 מזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חברו, שלא יסיע
15 המשורר לשוער ולא השוער למשורר; שגאמר:
16 איש איש על עבדתו ואל משאו.

יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים או שסיע לוי
18 במלאכה שאינה מלאכתו - חייבין מיתה⁴⁸ בידי
19 שמים; שגאמר: ולא ימתו. אבל פהן שעבד עבודת
20 לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש
22 שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא
23 אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה
24 יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי
25 "מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו:
26 "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי
27 הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על
28 המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאווין עב).
29 וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה
30 דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים
31 הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף
32 בלא תעשה", ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים
33 אלא בלא תעשה".

פרק רביעי

34
35 (1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת
36 המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הפהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות,
38 שגאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.
39 ומצות עשה היא להבדיל הפהנים ולקדשם ולהכניסם
40 לקרבן², שגאמר: וקדשתו פי את לחם אלהיה הוא
41 מקריב.

(2) [יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד:
43 "לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה
44 את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו',
45 ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן
46 הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא
47 פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבתר באהרן ובבניו

47 שִׁירְצָה, וְהָעוֹר וְהָעֹבֵדָה לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר. וְאִם אֵינּוּ
48 יָכוֹל לְעֵבֶד כָּל־ל - הֲרֵי הִקְרָבָן כָּל־לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר.

49 (28 בבא קמא שם. 29) כבריייתא שלפנינו שם: "ועבודתה
50 ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה
51 ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי
52 יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה
53 הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל,
54 וקל-וחומר כאן כשהקרבתן שלו, שבוודאי חולק ואוכל.
55 והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר,
56 יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30) שם ק"י. על מה
57 שאמרו כבריייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן
58 שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "האי זקן
59 או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה
60 נמי תהוי דידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי
61 יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי?
62 אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי
63 עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן
64 שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה
65 היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה
66 ועורה לאנשי משמר".

67 ט. הִיָּה טָמֵא בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר וְכָל הַפְּהִינִים טָמְאִים³¹
68 - נוֹתְנּוּ לְבַעְלֵי מוֹמִיִן טְהוּרִים שְׁפָאוֹתוֹ מִשְׁמֶר,
69 וְעוֹרוֹ וְעֹבֵדוֹתוֹ לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר הַטָּמְאִים³².

70 (31 כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן
71 בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחוויה
72 היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר,
73 מחזרים אחריהם. (32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה
74 כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה
75 ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים
76 מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי
77 משמר, הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא:
78 לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך
79 הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל
80 אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר
81 הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו
82 משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו,
83 שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב
84 "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא
85 אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן
86 הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי
87 הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל
88 מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.
89

90 י. הִיָּה הִקְרָבָן שֶׁל פֶּהֶן גְּדוֹל³³ וְהִיָּה אוֹנָן - נוֹתְנּוּ
91 לְכָל פֶּהֶן שִׁירְצָה, וְעוֹרוֹ וְעֹבֵדוֹתוֹ לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר.
92 כִּי־וְ שִׁפְהֵן גְּדוֹל הָאוֹנָן רָאוּי לְעֹבֵדוֹתָ³⁴, כִּמּוֹ
93 שִׁיתְּפָאָר³⁵, הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקִרְבָּנוֹ.

94 (33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך

1 הָאֲבוֹת. פְּלוֹמֶר: חֵלֶק פְּחֵלֶק יֹאכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת
2 הַצִּבּוֹר¹⁸, וְאִין חֵלֶק פְּחֵלֶק בְּשָׂר הַדְּבָרִים, שְׁכַבְר
3 חֵלְקוֹ אוֹתָם הָאֲבוֹת וְקָבְעוּם כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר
4 בְּשִׁפְתּוֹ.

5 (14) משנה שם. (15) ולא פו העלם דבר של ציבור, שעירי
6 עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו). שכולם אינן
7 חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו
8 מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה
9 אלא במשמר הקבוע) - למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק
10 כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל
11 המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה,
12 שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת.
13 (17) משנה שם. (18) [כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי
14 יבוא הלוי מאחד שעריך - ושרת", שבקרבנות הרגלים
15 כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו
16 מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) - כל
17 זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו
18 לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק
19 לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר
20 דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע
21 באותו שבת, ועיין הר המוריה).

22 ו. וְכֵן עֹבֵדוֹת לְחֶם הַפְּנִים¹⁹ - בְּמִשְׁמֶר שְׁזַמְנוּ
23 קְבוּעֵי²⁰; אֲכָל עֹבֵדוֹת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²¹ - בְּכָל
24 הַמִּשְׁמֵרוֹת²². וּמִנֵּין שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים אֶלָּא בְּרִגְלִים²³?
25 שְׁנֹאמֶר: מֵאֲחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל - בְּשִׁעָה שְׁפָל
26 יִשְׂרָאֵל בָּאִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִנֵּין שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים אֶלָּא
27 בְּכֹהֲנִים? שְׁנֹאמֶר: חֵלֶק פְּחֵלֶק יֹאכְלוּ, וְאִין שְׁם
28 מִתְּנוֹת בְּמִקְדָּשׁ לְהֹאכֵל אֶלָּא לְפִהֵינִים בְּלִבְדָּה²⁴.

29 (19) תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7).
30 (20) שאינו מחובת הרגל. (21) תוספתא שם. (22) "שהן
31 באות חובת הרגל" (תוספתא שם). (23) סוכה נה:
32 (24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה
33 שנאמר "ושרת" - "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין
34 לשרות". ועיין כסף-משנה.

35 ז. וְכֵן פֶּהֶן²⁵ שֶׁהָיָה לוֹ קִרְבָּן - הֲרֵי זֶה פֹּא לְמִקְדָּשׁ
36 וּמִקְרִיבוֹ בְּכָל יוֹם שִׁירְצָה; שְׁנֹאמֶר: וְכֹא בְּכָל אוֹת
37 נִפְשׁוּ וְיִשְׁרָת. וְאֶפְלוּ חֲטָאוֹתוֹ וְאָשְׁמוּ הוּא מִקְרִיב²⁶
38 וּמִכְפָּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, וְהָעוֹר שֶׁל קִרְבָּנוֹ וְאִכְלִיתּוֹ
39 שְׁלוֹ. וְאִם רָצָה לְתֵן אֶת קִרְבָּנוֹ לְכָל פֶּהֶן שִׁירְצָה²⁷
40 לְהִקְרִיבוֹ - נוֹתֵן, וְעוֹר הִקְרָבָן וְעֹבֵדוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הִפְהֵן
41 בְּלִבְדָּה שְׁנֵתֵן לוֹ.

42 (25) בבא קמא קט: (26) מנחות עד. (27) פירוש, אף אם
43 אינו מאותו המשמר (אור שמח).

44 ח. הִיָּה הַפְּהֵן בְּעַל הַקִּרְבָּן²⁸ בְּעַל מוֹם - נוֹתֵן קִרְבָּנוֹ
45 לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר, וְהָעוֹר שֶׁלָּהֶם²⁹. הִיָּה זָקֵן אוֹ חוֹלָה
46 שְׁיָכוֹל לְעֵבֶד עַל יְדֵי הַדְּחָק³⁰ - נוֹתֵן קִרְבָּנוֹ לְכָל פֶּהֶן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה
שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"י הלכה
ה). אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה,
ועיין ראב"ד. (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ'
אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום
אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על
ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ירו ללבוש
את הבגדים - אפילו שעה אחת".

יד. אין 45 בין פהן מושיח בשמן המשחה למרבה
בגדים אלא פר שמביא פהן המושיח אם שגג באחד
מן המצות שתיב עליהן חטאת, שגאמר: אם הפהן
המושיח יחטא וגומר; אבל לשאר הדברים שונים
הם.

מגילה ט: במשנה. (45)

טו. אין מעמידין פהן גדול אלא בית דין של אחד
ושבעים 46. ואין מושיחין אותו אלא ביום 47, שגאמר:
ביום המושח אתו. וכן אם נתרבה בבגדים בלבד -
אין מרבין אותו אלא ביום 48. ואין ממניין שני כהנים
גדולים פאחת 49.

תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 17 418).
ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו
משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (ספס-משנה). ועוד
אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית
ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר
"ביום המשח אותו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים
גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי
לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים.
ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים
בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר
למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם
משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה
להלן הלכה יט].

טז. ממניין פהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה
למלה 50. והוא הנקרא סגן 51, והוא הנקרא ממנה 52.
ויהיה עומד לימין פהן גדול תמיד 53, וזה פבוד הוא
לו. וכל הפהנים מתחת יד הסגן.

50) כן הוא במלכים-ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו
הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה
כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח).
51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן
ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן
על משקל דבר דברים. 52) כן הוא בסנהדרין יט. "היינו
סגן, היינו ממונה". 53) משנה יומא לט. סנהדרין שם
ומנחות צד.

יז. ועוד ממניין 54 קתיקולין 55 להיות לסגן כמו הסגן
לכהן גדול. ואין פוחתין משנים 56. וממניין
אמרפלין 57, אין פחות משבעה 58, ומפתחות 59 העורה

יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות
ביאת המקדש הלכה ו.

יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לפתי
אבות 36, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום
אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחריו,
והאחר ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש
אחד ממנה עליו 37.

36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16)
וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא לט. במשנה
והוריות יג.

יב. וממנין פהן גדול 38, הוא ראש לכל הפהנים.
ומושיחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין 39 אותו
בגדי פהנה גדולה 40; שגאמר: והפהן הגדול מאחיו
אשר יוצק וגומר. ואם אין שם שמן המשחה -
מרבין אותו בבגדי פהנה גדולה בלבד 41; שגאמר:
אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו
ללבש את הבגדים - כשם שמתרבה בשמן המשחה,
כך מתרבה בבגדים.

38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה,
ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה
טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר
הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי
המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת
המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה,
שכן נאמר (ויקרא ת, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו'
וישם את המצנפת וגו' ויוצק משמן המשחה על ראש
אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא
פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה
מושחין". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן
מקדשתן, והיו צריכים למשוח גם את הבגדים, ולא משחו
אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן
כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיוורד
על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי
מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה
ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). (40) "הארבעה
של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל
ואפור, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). (41) ראה גם
למעלה פ"א הלכה ח.

יג. ביצד 42 מרבין אותו בבגדים? לובש שמונה
בגדים ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים
יום אחר יום; שגאמר: שבעת ימים ילבושם הפהן
תחתיו ממניו. וכשם שרובי בגדים שבעה, כך
משיחה בשמן שבעה, יום אחר יום. ואם עבד 43
קדם שיתרבה בבגדים כל שבעה או קדם שימשח
כל שבעה - עבודתו פשרה; הואיל ונתרבה או
נמשח פעם אחת - נעשה פהן גדול לכל דבר 44.

(42) יומא ה. (43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה

בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) - אין איסור למשוה
האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה
הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א,
וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כשניהם שווים:
שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד
משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח
קודם למרובה בבגדים - כשיש צורך בכך, כגון שחלה
הכהן הגדול או נודקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה
זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגיבור בגיבור
ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן)
"כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדטור מיניה
(=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים
כרבנן שם, שגם בדוטור יש איבה, ושלפיקך כהן משוח
שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג.) - יתכן שגם כהן
גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן
יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים
העומד לשרת". ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא
שכיון שאסור למשווח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו
אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין
ריטב"א למכות יא.). (67 שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר
מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטטה,
והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם
העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל
וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו
ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוח מלחמה
תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיקך מצוה
להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירוש
המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות
שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה
ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי
שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין
כספ-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש
משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול
שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת
מלחמה, עבר מחמת קרי ועבר מחמת מום אינם אלא
במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד
במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא
מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל
אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים
בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכספ-משנה,
באור-שמה ובהרה-מוריה).

כ. פְּשִׁימוֹת הַמֶּלֶךְ או פְּהֵן גְּדוֹל או אֶחָד מִשְׁאָר
הַמְּמַנִּים - מַעֲמִידֵי תַּחְתּוֹי בְּנוֹ⁷³ או הָרְאוּי לְיִרְשׁוֹ.
וְכָל הַקּוֹדֵם לְנִחְלָה⁷⁴ - קוֹדֵם לְשָׂרְרוֹת הַמֶּת. וְהוּא
שְׂהִיָּה מְמַלָּא מְקוֹמוֹ⁷⁵ בְּחֻמָּה⁷⁶, או בְּיָרְאָה⁷⁷ אָף
עַל פִּי שְׂאִינוֹ פְּמוֹתוֹ בְּחֻמָּה⁷⁸. שְׂנַאֲמַר בְּמֶלֶךְ: הוּא
וּבְנָיו בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל - מְלַמֵּד שְׁהַמְלָכוֹת יִרְשָׁה. וְהוּא
הַדִּין לְכָל שָׂרְרָה שְׂבָקֵרֵב יִשְׂרָאֵל, שְׁהַזְכָּה לָּהּ -
זוֹכָה לְעֲצָמוֹ וּלְזַרְעוֹ.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם

1 בְּיָדָם⁶⁰. רְצָה הָאֶחָד לְפָתַח - אֵינוֹ יָכוֹל עַד שְׂהִתְפַּנְסוּ
2 כָּל הָאֲמֹרְקָלִין וַיִּפְתְּחוּ⁶¹.

3 (54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. (55) בלשון יוון שר
4 כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). (56) ירושלמי
5 שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממן הקהל
6 פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון
7 רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). (57) שקלים
8 פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא:
9 אמר כלא" (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו -
10 רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל
11 עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב)
12 ואמרכלא דממנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים
13 שם). (58) שקלים שם. (59) בתוספתא שקלים שם:
14 "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן
15 כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד,
16 ששבעה שערים היו לעזרה. (60) ומה ששנינו בתמיד פ"א
17 משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו
18 למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני
19 בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך).
20 ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על
21 נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה.
22 (61) תוספתא שקלים שם.

23 יח. וּמְמַנִּין גְּזַבְרִין מִתַּחַת יְדֵי הָאֲמֹרְקָלִין, וְאֵין
24 פּוֹתְחִין מִשְׁלֶשָׁה⁶² גְּזַבְרִין. וְהַגְּזַבְרִין הֵם שְׂגוּבֵין כָּל
25 הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּפּוֹדִין אֶת הַנִּפְדָּה מִהֶן⁶³, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן
26 בְּדָבָרִים הָרְאוּיִין לָהֶן לְהוֹצִיאָן⁶⁴.

27 (62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם.
28 (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה"
29 (תוספת ראשונים בשקלים שם).

30 יט. פְּהֵן הַגְּדוֹל הַמְּשׁוּחַ קוֹדֵם⁶⁵ לְמַרְבֵּה בְּגָדִים⁶⁶.
31 וּמַרְבֵּה בְּגָדִים הַעוֹמֵד לְשִׂירַת קוֹדֵם לְמְשׁוּחַ שְׂעֵבֵר
32 מִחֻמַּת קְרִי⁶⁷. וְהַעוֹבֵר מִחֻמַּת קְרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר
33 מִחֻמַּת מוּם⁶⁸. וְהַעוֹבֵר מִחֻמַּת מוּם קוֹדֵם לְכַהֵן
34 מְשׁוּחַ מְלַחְמָה⁶⁹. וּמְשׁוּחַ מְלַחְמָה קוֹדֵם לְסַגָּן⁷⁰.
35 וּסַגָּן קוֹדֵם לְקַתְּיָקוֹל⁷¹. וְקַתְּיָקוֹל קוֹדֵם לְאֲמֹרְקָל.
36 וְאֲמֹרְקָל קוֹדֵם לְגְּזַבְרָא. וְגְּזַבְרָא קוֹדֵם לְרֹאשׁ מִשְׁמָר.
37 וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמָר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב. וְרֹאשׁ בֵּית אָב
38 קוֹדֵם לְכַהֵן הַדִּיּוֹט מִשְׁאָר הַפְּהֻנִים. וְנִמְצְאוּ הַפְּהֻנִים
39 תָּמִיד שְׂמֹנֶה מַעְלוֹת⁷² זוֹ לְמַעְלָה מִזֹּו.

40 (65) הוריות יג. כברייטא, והיינו להקדים את המשוח
41 ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני
42 שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם):
43 (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת"
44 (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן
45 המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן
46 המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן
47 משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני
48 כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש פג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה
50 אני בקדושתו (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

פרק חמישי

51
52 (1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל,
53 ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

54 א. פֶּהֶן גְּדוֹלֵי צִרְיָה שְׂיָהִי גְדוֹל מִפֶּל אֶחָיו הַפְּהָנִים
55 בְּנוֹי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, בְּחֻמָּה וּבְמִרְאָה.³ אֵין לוֹ מִמּוֹן
56 - פֶּל הַפְּהָנִים נוֹתֵנִין לוֹ מִשְׁלָהֶן כֹּל אֶחָד לְפִי עֶשְׂרוֹ,
57 עַד שְׂעֵשִׂיר יוֹתֵר מִעֶשֶׂר שְׁבַכְלָן.

58 (2) יומא יח, א. (3) 'ירושלמי' יומא פ"א ה"ג, 'ספרא' פ'
59 אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל
60 עמ' 180 28) ובבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נוי הוא
61 יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה
62 (מהריק"ו). (4) שם ושם.

63 ב. וְאֵין אֶחָד מִפֶּל אֱלוֹ מַעֲבָבִים, אֵלָא כֹּל זֶה לְמַצְוָה;
64 אֲכָל אִם נִתְרַבָּה מִפֶּל מְקוֹם - נִתְרַבָּה.

65 (5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף
66 שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

67 ג. וְחֵיב פֶּהֶן גְּדוֹל לְנֶהֱג כְּבוֹד בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל
68 בְּעַצְמוֹ עִם שְׂאֵר הָעָם. וְלֹא יֵרָאוּ אוֹתוֹ עָרֹם לֹא
69 בְּבֵית הַמִּרְחָץ? וְלֹא בְּבֵית הַכֶּסֶף וְלֹא בְּשִׁמְסִתְפָּר.
70 שְׂנֵאמַר: הַפְּהֵן הַגְּדוֹל מֵאַחֵיו - מִלְּמַד שְׁנוֹהֲגִין בּוֹ
71 גְּדֻלָּה יִתְרָה. רְצָה הוּא שְׂרִיחָצוֹ אַחֲרֵים עִמּוֹ -
72 הַרְשוֹת בְּיָדוֹ.⁸

73 (6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14).
74 (7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא
75 מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א -
76 לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז
77 אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי,
78 ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו)לא בבית
79 המרחץ"). (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא,
80 ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך
81 לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב
82 ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב'כסף משנה' פ"ה מהל'
83 תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב
84 מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

85 ד. לֹא יִכְנָס לְבֵית הַמִּשְׁתָּה וְלֹא לְסַעֲדָה שֶׁל רַבִּים,
86 אֲפִלוּ הֵם שֶׁל מְצוּרָה.⁹ אֲכָל הוֹלֵף הוּא, אִם רְצָה,
87 לְבֵית הָאֲבֵלִים.¹⁰ וְכִשְׁהוּא הוֹלֵף - אֵינּוּ הוֹלֵף
88 בְּעַרְבוּבָיָא עִם שְׂאֵר הַפְּהָנִים, אֵלָא מְסַבְּקִין אוֹתוֹ
89 הַפְּהָנִים וְחוֹלְקִין לוֹ כְּבוֹד. וְהִסָּגֵן מִמְּצָעוֹ בֵּינוּ לְבֵין
90 הָעָם,¹¹ וְהִסָּגֵן וּמְשׁוּחַ שְׂעֵבֶר¹² מִימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית
91 אֵב וְהָאֲבֵלִים וְכָל הָעָם מִשְׁמָאלוֹ. וְאוֹמֵר לְאֲבֵלִים:
92 תִּנְחַמּוּ! וְהֵן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי פֶּהֶן.

93 (9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים

1 הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל
2 שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל
3 שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74 בספרא פ'
4 שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה
5 להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה
6 הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת
7 צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם
8 בנחלה - קודם בשרה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק
9 ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל
10 שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-
11 לומר אשר ימלא את ירו, בזמן שימלא את מקומו של אביו
12 - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא
13 אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז,
14 כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה
15 ובריאה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן:
16 בחכמה ובריאה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי
17 שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין
18 שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא
19 (שקלים שם): "ובלבד שיהנוג כמנהג אבותיו".
20 (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה
21 ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא
22 בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

23 כ.א. מְשׁוּחַ מְלַחְמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְמַנֶּה תַּחְתִּיו.⁷⁹
24 לְעוֹלָם, אֵלָא הָרִי הוּא כְּשֵׁאֵר הַפְּהָנִים⁸⁰: אִם נִמְשַׁח
25 לְמַלְחָמָה - נִמְשַׁח, וְאִם לֹא נִמְשַׁח - לֹא נִמְשַׁח.
26 וְכִשְׁפִּהֵן מְשׁוּחַ מְלַחְמָה מְשַׁמֵּשׁ בְּמִקְדָּשׁ - מְשַׁמֵּשׁ
27 בְּאַרְבְּעָה בָּלִים, כְּשֵׁאֵר פְּהָנִים. מְעַלִּין מִשְׁרָרָה
28 לְשְׁרָרָה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין⁸¹ אוֹתוֹ לְשְׁרָרָה
29 שְׁהִיא לְמִטָּה מִמֶּנָּה; שְׁמַעְלִין בְּקִדְשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.
30 וְאֵין מוֹרִידִין לְעוֹלָם מִשְׁרָרָה שְׁבַקְרָב יִשְׂרָאֵל אֵלָא
31 אִם סְרַח.⁸²

32 (79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה
33 זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר
34 בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא
35 מינוי של קדושה - אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר
36 חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח.
37 ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו
38 מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א,
39 שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו,
40 וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

41 כ.ב. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׂעֵבֶר עֲבָרָה שְׁחֵיב עֲלֶיהָ מְלָקוֹת -
42 מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלִשָּׁה⁸³, כְּשֵׁאֵר מַחֲיָבֵי
43 מְלָקוֹת, וְחוֹזֵר לְגְּדֻלָּתוֹ.⁸⁴

44 (83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה
45 נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו
46 ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה
47 מורידהו ומבוזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה
48 מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב)

יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב
 "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה,
 כשאר העם. (21) היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי
 כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א
 שם). (22) הוריות יב, ב - במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן
 הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש הי"א)
 שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו
 שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות'
 (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן
 גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב.
 (25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת
 ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי
 תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ג).
 (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך
 להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו ביפיו
 (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו.
 (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער
 התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער
 שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך
 ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער
 התחתון והשלישי - ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום
 כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו'
 ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה
 כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני
 שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו
 מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם
 הרא"ש).

ז. ובינת יְהִיָּה לוֹ מוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא לְשֵׁפֶת
 כְּהֵן גְּדוֹל³². וְתִפְאֲרָתוֹ וְכַבֹּדוֹ שִׁיְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּמִקְדָּשׁ
 כָּל הַיּוֹם³³, וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא לְבִיתוֹ בְּלִבָּד בְּלִילָה³⁴ אוֹ
 שְׁעָרָה אוֹ שְׁתֵּים בָּיִם. וְיִהְיֶה בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם וְאִינוֹ
 זֶז מְשֻׁם³⁵.

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא
 יצא" (קרית ספר). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא
 יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין יט.). (35) כן
 נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער
 העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן
 המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש,
 ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים
 לפסוק זה: א' שאין כהן גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי
 ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו
 יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים.
 ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא
 אחר מתו, אינה אלא אסמתכתא, ואם כן קל-וחומר שדרשה
 זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמתכתא, ועיקר הפסוק
 ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

ח. כְּהֵן גְּדוֹל דֵּן וְדָנִין אוֹתוֹ³⁶, וּמְעִידִין עָלָיו. וְאִין
 דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נִפְשׁוֹת³⁷ אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל³⁸
 בְּלִבָּד; שְׁנַאֲמַר: כָּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל³⁹ נִבְיָאוֹ אֱלִיף⁴⁰.

באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחה "ואינו
 הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו
 במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא
 אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על
 הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב'אור שמח'.
 (10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה
 שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו
 שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם
 משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת
 כהן גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו
 - עבר זה ואינו עובר עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום
 הכיפורים ה"ג).

ה. מֵת לוֹ מֵת - אִינוֹ יוֹצֵא אַחֲרָיו¹³, וְאִינוֹ יוֹצֵא
 מִפְּתַח בֵּיתוֹ¹⁴ אוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְכָל הָעַם בָּאִים לְנַחְמוֹ
 לְבֵיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוֹרְהָ¹⁵, וּסְגָן מִיָּמֵינוֹ¹⁶ וְרֹאשׁ
 בֵּית אָב וְכָל הָעַם מְשַׁמְאֵלוֹ. וְאוֹמְרִים לוֹ: אָנוּ
 בְּפִתְרָתְךָ! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: תִּתְּבַרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם!

(13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי
 שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא",
 שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם יט.)
 ש"מן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר,
 לא יגרום לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם-כן אין הבדל בין
 אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-
 משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין
 האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת
 עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פי"ג מהל' אבל ה"א).
 (16) ומשוח שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד),
 שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול
 יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

ו. וְכַשְּׁמִבְרִין אוֹתוֹ¹⁷ - כָּל הָעַם מְסַבִּין עַל הָאָרֶץ,
 וְהוּא מְסַב עַל הַסִּפְסָל¹⁸. וְאִינוֹ קוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ¹⁹
 כְּשֶׁאָר הַכֹּהֲנִים²⁰, שְׁנַאֲמַר: וּבְגֵדָיו לֹא יִפְרֵם. וְאִם
 קָרַע - לֹקֵה. אֶבֶל קוֹרֵעַ²¹ הוּא מְלַמְטָה כְּנָגֵד
 רְגְלָיו²². וְאִינוֹ מְרַבֵּה פְרַע²³ לְעוֹלָם²⁴, שְׁנַאֲמַר: אַתָּה
 רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וְאֶפְלוֹ בְּעַת שְׁלֹא יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ²⁵;
 אֶלָּא מְסַפֵּר מֵעֵרֵב שֶׁבַת לְעֵרֵב שֶׁבַת²⁶. וְאִינוֹ מְסַפֵּר
 בְּתַעֲרָר²⁷, אֶלָּא בְּזוּג²⁸. רֹאשׁ שְׁעָרָה זֹז²⁹ בְּעֵקֶר זֹז, עַד
 שְׁיִיָּאָה כְּאֵלוֹ הוּא צָמַח כְּאֶחָת³⁰. שְׁנַאֲמַר: רֹאשֶׁם
 לֹא יִגְלָחוּ, וּפְרַע לֹא יִשְׁלָחוּ, כְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת
 רְאִשֵׁיהֶם³¹.

(17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט
 שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומברים אותו
 אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב
 בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל הי"ח), אבל על מיטה
 זקופה אסור לשבת ('ירושלמי' סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן
 גדול חייב בכל דיני אבלות ('ירושלמי' שם, ופ"ז מהל' אבל
 ה"ו). (וראה ב'קונטרס דיני שמחות בכהן גדול' במבוא
 ל'שיטה על מועד-קטן לרבנו ידידיה, תלמידו של רבינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש פה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50 - שְׁלֹשָׁה אוֹחְזִין פּוּ: אֶחָד בְּיָמֵינוּ, וְאֶחָד בְּשִׁמְאֵלוֹ, 51 וְאֶחָד בְּאַבְנֵי טוֹבוֹת שֶׁבְּאֶפֶד מֵאֲחֻרָיו. וְיִכְנָס 52 לְהִיכַל וְיִשְׁתַּחֲוֶה. וְכִיּוֹן שִׁשְׁמַע הַסֶּגֶן⁵⁴ קוֹל רְגְלָיו⁵⁵ 53 שֶׁל פֶּהן גְּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא⁵⁶, מְגַבִּיהַ לּוֹ אֶת 54 הַפְּרֹכֶת⁵⁷. וְאַחַר שִׁיּוֹצֵא יִכְנָסוּ אֲחֵיו הַפְּהָנִים⁵⁸ 55 וְיִשְׁתַּחֲוּ וְיִצְאוּ.

56 (51 תמיד פ"ז מ"א. 52) כן כתב רבינו גם בפירוש 57 המשנה, שם. שאי אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים, 58 וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי 59 לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה 60 ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות 61 (מנחות כז:), שהשתחוויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו 62 בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות 63 שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל 64 הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד הט"ז). (55) היינו 65 קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום טוב' 66 תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה 67 נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפניו, אבל כשיוצא 68 לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך 69 כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת 70 שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז הי"ז. 71 (58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא 72 יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

73 יב. בְּכָל יוֹם שִׁירְצָה לְהַקְטִיר הַקְּטֹרֶת - מִקְטִיר⁵⁹. 74 וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁוֹ⁶⁰ בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ בְּלֶן. בְּצֵד? 75 לְשִׁירְצָה אוֹמֵר: זֶה חֲטָאת שְׁלִי⁶¹ וְזֶה הָאֵשׁ שְׁלִי. 76 וְאֵינוֹ עוֹבֵד בְּפִיס, אֶלָּא פֶל עֵת שִׁירְצָה לְהַקְרִיב - 77 מִקְרִיב פֶל מֵה שִׁירְצָה. וְהָרִי הוּא בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל⁶² 78 בְּשָׂר הַפְּהָנִים⁶³.

79 (59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב". 80 ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא 81 שנה בה אדם (שם כו.) - אף-על-פי-כן מקטיר כהן גדול 82 בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג). 83 (60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה 84 צריך להשמיענו שיטול בראש (כספ-משנה בשם רש"י). הרי 85 כל כהן המקריב - העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה 86 פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות. 87 אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה, 88 אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין 89 ומוספין הי"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'שיירי 90 קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנוהגים בכל ישראל, 91 ולא דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה 92 וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

93 יג. בְּזִמְן שְׂרוּצָה פֶּהן גְּדוֹל⁶⁴ לְהַקְרִיב, הִנֵּה עוֹלָה 94 בְּכֶשֶׁב וְהַסֶּגֶן מִיָּמֵינוּ. הַגִּיעַ לְמַחְצֵית הַכֶּבֶשׂ⁶⁵ - אֶחָז 95 הַסֶּגֶן בְּיָמֵינוּ וְהַעֲלָהוּ. וְהוֹשִׁיט לּוֹ הַכֶּהֵן שֶׁהוּא 96 מוֹלִיף אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שֶׁבִּידוֹ, וְסוֹמֵךְ 97 עֲלֵיהֶן⁶⁶ וְזוֹרְקֵן לְאֵשׁ⁶⁷.

1 (36) סנהדרין יח, א - במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם 2 יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית דין של 3 שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר 4 גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן גדול 5 (סנהדרין טז. ויח:). (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד 6 שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם).

7 ט. הִנֵּה יוֹדֵעַ עֲדוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲדִי⁴¹, וְאֶפְלוּ 8 בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴²; שִׁזָּה אֵינוֹ קְבוֹד לּוֹ שִׁילֵף וְיַעֲד. 9 וְאִם הִיתָה עֲדוֹת לְמִלְךָ יִשְׂרָאֵל⁴³ - הָרִי זֶה הוֹלֵף 10 בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל וְיַעֲדִי לּוֹ.

11 (41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני 12 ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין 13 חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו 14 נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן 15 כתב ה'כסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים 16 ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן 17 גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין 18 דנין כהן גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית דין 19 של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין 20 את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בכ"ד הגדול 21 אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). 22 (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין 23 ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, 24 והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירין שמדובר 25 במלכי בית דוד - יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד 26 הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה הל' עדות, שם).

27 י. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ בְּסִפֵּר קִדְשָׁה⁴⁴, שֶׁהוּא אֶסוּר בְּאַלְמָנָה 28 וּמְצוּנָה עַל הַבְּתוּלָה⁴⁵. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁶. וְאִם 29 נִשְׂא שְׁתֵּים - אֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד בְּיוֹם הַצּוּם⁴⁷ עַד 30 שִׁיגְרַשׁ לְאַחַת. וְחוֹלְץִין⁴⁸, וְחוֹלְצִים לְאַשְׁתּוֹ⁴⁹, 31 וּמְיַבְּמִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאִם גֵּרַשׁ אִשָּׁה - מְתַרְתֵּת לְהַנְשֵׂא 32 לְשָׂר הָעַם⁵⁰.

33 (44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם הי"ג. 34 (46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו 35 ובעד ביתו - ולא בעד שני בתים". (48) משנה שם יח, א. 36 והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני 37 שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של 38 'יבום דוחה' 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה), 39 ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי 40 ביאה שם, הי"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך 41 אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה 42 אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, 43 והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון 44 שאי אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב 45 לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן גדול 46 שמייבמין את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון 47 שמייבמין את אשתו, על-כרחו אין דינו כמלך שאלמנתו 48 אסורה להנשא.

49 יא. בְּזִמְן שֶׁפֶהן גְּדוֹל⁵¹ נְכַנָּס לְהִיכַל⁵² לְהַשְׁתַּחֲוֹת⁵³

יום שני י' ניסן ה'תשע"ו

פרק ששי

46 יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל
47 כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי
48 מעמד.
49

50 א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו
51 עומד על גביו; וקרבנות הצבור הן קרבן של כל
52 ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כלן עומדין
53 בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים
54 הראשונים³, שיבררו מישראל לשרים ויראי חטא
55 ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות. והם
56 הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה
57 וְעֹשְׂרִים מְעַמְדוֹת, כְּמִנְיַן מִשְׁמֵרוֹת כְּהֵנָה וְלוֹיָהּ. וְעַל
58 כָּל מְעַמְד וּמְעַמְד אֶחָד מֵהֶן מְמַנֶּה עַל כָּלָם, וְהוּא
59 נִקְרָא רֹאשׁ הַמְעַמְד.
60

61 (2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב)
62 "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים
63 וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש
64 ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד
65 על מזוזת השער ועשו כהנים את עולתו ואת שלמיו
66 והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

67 ב. בכל שבת ושבת⁴ מתקבצין אנשי מעמד של
68 אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה
69 - נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה
70 שבת; והרחקים שבאותו מעמד - פיון שהגיע
71 מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן.⁵

72 (4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג:
73 "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר
74 שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

75 ג. ומה הן עושיין אלו המתקבצין בין בירושלים בין
76 בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי
77 ובירביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין,
78 מפני כבוד שבת⁶; ובאחד בשבת אינם מתעניין, פדי
79 שלא יצאו מענג שבת לצום.⁷

80 (6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת
81 מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חולי".

82 ד. ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין
83 ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה⁸, ועוד
84 מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא
85 יתרה להן⁹. ונושאין פניהן הפהנים במעמד שלש
86 פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה,
87 ובנעילה¹⁰. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי
88 פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השנייה
89 שמוסיפין¹¹; אבל במנחה לא היו קורין בספר

1 (64) תמיד פ"ז מ"ג. (65) ששם היו מונחים האיברים,
2 ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על
3 האיברים, וראה להלן הי"ד. (67) של המערכה שבמזבח.
4 שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים
5 יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם:
6 "מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל'
7 מעשה הקרבנות ה"ד).

8 יד. וכף היו מושיטין⁶⁸ לו שאר האברים: כל אחד
9 ואחד נתן האברים שפידו לראשון, והראשון נתן
10 לכהן גדול, והוא סומך זורק לאש ואם רצה לסמך
11 בלבד ויהיה [כהן] אחר זורק לאש - עושה. ואין
12 שם סמיכה על האברים אלא לכהן גדול בלבד,
13 מפני כבודו⁶⁹; אבל כל הסמיכות על בעלי חיים הם.

14 (68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

15 טו. פשיגדל כהן ונעשה איש⁷⁰ הרי הוא פשר
16 לעבודה; אבל אחיו⁷¹ הפהנים לא היו מניחין אותו
17 לעבד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו
18 נכנס לעזרה לעבודה תחלה אלא בשעה שהלוים
19 אומרים שירה⁷².

20 (70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי
21 שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן
22 נכנס לעבודה אלא בשעה שהלוים אומרים בשיר". ומפרשה
23 רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא,
24 אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף-משנה), ועי' רבב"ד.

25 טז. אין הפהן עובד תחלה⁷³, וכן פהן גדול⁷⁴ אינו
26 עובד תחלה, עד שביא עשירית האיפה משלו
27 ועובד בידו⁷⁵; ושנאמר: זה קרבן אהרן ויבניו אשר
28 יקריבו לי ביום המשח אותו. ואם עבד קדם שביא
29 עשירית האיפה, וכן פהן גדול שעבד בכהנה גדולה
30 קדם שביא עשירית האיפה - עבודתו כשרה⁷⁶.

31 (73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ
32 עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"ג, וירושלמי שקלים
33 פ"ז ה"ג. (74) שם. (75) תוספתא, 'ספרא' וירושלמי
34 שם. (76) כן הוא בתוספתא וביירושלמי שם, אבל
35 ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה-למלך.

36 יז. פהן⁷⁷ שלא עבד עדין מימיו שמנוהו פהן גדול
37 - הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו
38 בתחלה, כשאר חנוף כל פהן הדיוט; ואחר כך
39 מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף פהן
40 גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית⁷⁸,
41 שהיא חבתי פהן גדול שמקריב בכל יום, כמו
42 שיתבאר⁷⁹. ומעשה שלשתן שנה הוא⁸⁰.

43 (77) מנחות עה, א. (78) שם. (79) בפ"ג מהל' תמידין
44 ומוספין מה"ח ואילך. (80) שהן "רבוכה" (= חלוט
45 ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה-למלך.

ז. פְּרָשָׁה גְדוּלָה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּשָּׁנִים²², וְקִטְנָה⁴⁹
 קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶחָד. וְשֵׁשֶׁתִּי פְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחֲרִית -
 הֵם שְׁחֹזְרִין וְקוֹרְרִין אוֹתָן בַּתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה בַּסֶּפֶר,⁵¹
 וְחֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.⁵²

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא
 חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים -
 רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד כמה שקרא
 הראשון.

ח. שְׁמֵנֵת יְמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנָשֵׁי מַעֲמַד עוֹשִׂין מַעֲמַד
 בְּשְׁחֲרִית²³. וְכָל יוֹם שֵׁשֶׁשׁ בּוֹ קָרְפָן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוֹ
 מַעֲמַד לֹא בַתְּפִלָּה שְׁנִיָּה שְׁלֹהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה²⁴, אֶלָּא
 בְּשְׁחֲרִית וּבִנְעִילָה בְּלֶבֶד. וְכָל יוֹם שְׁהִיָּה בּוֹ קָרְפָן
 הַעֲצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמַד בְּנְעִילָה, אֶלָּא בְּשְׁחֲרִית
 וּבַתְּפִלָּה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית".
 לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא
 הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש
 חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד
 בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף
 בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של
 מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב
 עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת
 המוסף.

ט. וּמָהוּ קָרְפָן הַעֲצִים? זְמַן קְבוּעַ הָיָה לְמִשְׁפַּחוֹת
 מִשְׁפַּחוֹת²⁵ לְצֵאת לְיַעֲרִים לְהִבְיֵא עֲצִים לְמַעֲרָכָה.
 יוֹם שֵׁיגִיעַ לְבָנֵי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהִבְיֵא הַעֲצִים, הָיָה
 מְקַרְבִּין עוֹלוֹת נְדָבָה, וְזֶהוּ קָרְפָן הַעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם
 קָמוֹ יוֹם טוֹב²⁶, וְאֶסוּרִין בּוֹ בְּהִסְפַּד וּבַתְּעִנִּית²⁷
 וּבַעֲשִׂית מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג²⁸.

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום טוב, וכן
 כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על
 הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של
 בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של
 אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב
 ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך
 אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי
 שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש
 בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר
 רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין
 (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית
 שם) ופעם אחת חל תשעה־באב בשבת ודחינוהו לאחר
 השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא".
 וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור
 בהספד ותענית בו ביום. [וואף על פי שאמרו (ראש השנה
 יט): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים
 הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר
 ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים
 בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירושו המשנה

1 תוֹרָה, אֶלָּא עַל פֶּה, פְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמַע¹². וְלֹא הָיוּ
 2 מִתְקַבְּצִין לְתַפִּילַת מִנְחָה בְּעֶרְבִי שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ
 3 טְרוּדִין לְשַׁבָּת.

(8) ו"נקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד
 השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך
 לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע
 מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו
 בפירושו המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה
 שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה
 סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו
 מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו
 שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין
 הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה.
 ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא
 מוסף?" נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן
 כתב הכסף משנה וכן הוא בפירושו ר"ת. ולפי זה יש
 במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף
 בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם
 אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות
 כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו
 שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית
 וכו' בשחרית [ובמוסף". (12) ומה שאמרו (תמורה יד):
 "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה
 אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

ה. וְקַבְּצִין לְכָל תְּפִלָּה מְאָרְבַּע תְּפִלוֹת אֵלוֹ וְעִמִּידָתָן
 26 שֵׁם לְתַפִּילָה וְלִתְחִנָּה וּלְבִקְשָׁה¹³ וְלִקְרוֹת בַּתוֹרָה נִקְרָא
 27 מַעֲמַד.

(13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כו:): שהיו מתענין בשני
 29 בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות
 30 וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם
 31 תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

ו. וּבְמָה הָיוּ קוֹרְאִין? בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם
 33 הַרְאֵשׁוֹן קוֹרְאִין בְּרֵאשִׁית¹⁵ וְיָהִי רְקִיעַ¹⁶. בַּשָּׁנִי -
 34 יָהִי רְקִיעַ וְיִקְוֹו¹⁷. בְּשְׁלִישִׁי - יִקְוֹו וְיָהִי
 35 מְאֹרוֹת. בְּרַבִּיעִי - יָהִי מְאֹרוֹת וְיִשְׂרָצוּ.
 36 בְּחֲמִישִׁי - יִשְׂרָצוּ¹⁸ וְיִתְוַצָּה הָאָרֶץ¹⁹. בְּשֵׁשִׁי -
 37 יִתְוַצָּה הָאָרֶץ²⁰ וְיִכְלָו²¹.

(14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה
 39 אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו
 40 שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו.
 41 ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה
 42 והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסף רביעי וחמישי (שם)
 43 כו: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה
 44 (ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון.
 45 (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה.
 46 (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה
 47 פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים.
 48 (21) וקורא בה אחד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים".
 48 תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא
 49 חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם:
 50 "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן
 51 שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו
 52 מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו
 53 מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש".
 54 תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.
 55

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּנֵימֵי אֱלֹוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים
 56 הַרְבֵּה, כְּדֵי לְהַכִּין הַמְּלֶאכֶה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם.¹⁸ זֶה
 57 שְׁעַל הַזְּמַנִּים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמַנִּים.
 58 כִּינֵן שְׂגִיעֵה עַת הַקֶּרֶבֶן מְכַרִּיז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו
 59 בְּרִשׁוֹתוֹ וְאוֹמֵר: עֲמְדוּ כַּהֲנִים לְעִבּוּדָהּ,¹⁹ וְלוֹיִם
 60 לְדוּכָן,²⁰ וְיִשְׂרָאֵל לְמַעֲמָד. וְכִינֵן שְׂשִׁמְעֵה קוֹלוֹ יבִּיא
 61 כָּל אֶחָד לְמִלְאכָתוֹ.
 62

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים.
 (19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: (20)
 אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה,
 הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין
 ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים
 בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).
 63

ג. זֶה שְׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּיּוֹ נֹעֲלִין וְעַל פִּיּוֹ
 64 פּוֹתְחִין,²¹ וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לְפַתִּיחַת
 65 הַשְּׁעָרִים.²² אֲלֹא בְּרִשׁוֹתוֹ. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ
 66 שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לְפַתִּיחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה
 67 וְתִקְיעָה.
 68

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף
 שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש
 והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפתוחם בבוקר". [ואף-
 על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה
 לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה
 הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו
 הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה נג:
 69 במשנה.
 70

ד. זֶה שְׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבְּיַת
 71 שְׁמִסְבָּב עַל הַלְוִיִּם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שְׂשִׁינֵן עַל
 72 מְשָׁמְרוֹ - מְלָקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת פְּסוּתוֹ.²⁵
 73

(23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח
 מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים
 לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה
 מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם
 (ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם).
 (25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.
 74

ה. זֶה שְׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם
 75 הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן לֹמֵר שִׁירָה בְּפֶה,
 76 וְעַל פִּיּוֹ תּוֹקְעִין עַל הַקֶּרֶבֶנוֹת.²⁶ אֵין פּוֹתְחִין²⁷
 77 בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֲשָׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹
 78

1 בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו
 2 מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים נ.
 3 דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן
 4 שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא
 5 אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי
 6 שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה
 7 באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן
 8 גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

9. אֶפְלוֹ יַחִיד שֶׁהַתְּנַדְּב²⁹ עֲצִים אוֹ גְזָרִים בְּמַעֲרָכָה
 10 - אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁰ בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית וּבְעֲשִׂית
 11 מְלֶאכֶה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'".
 וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או
 14 שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו.
 15 (30) שמביאם למקדש.

16. יֵא. אֲנָשִׁי מַעֲמָד אָסוּרִין מְלַסְפֵּר וּמְלַכְבֵּס כָּל שַׁבַּת
 17 שְׁלֵהֵן. וּבְחֻמֵּי מְתָרִין, מְפַנֵּי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.³¹ וּמְפַנֵּי
 18 מָה אָסוּר עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדֵי שְׁלֹא יִכְנָסוּ
 19 לְמַעֲמָדָם כְּשֶׁהֵם מְנַלִּין, אֲלֹא יִסְפְּרוּ וְיִכְבְּסוּ מְקַדְּם.
 20 (31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר
 21 בשישי.

פָּרָק שְׁבִיעִי

22
 (1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל
 24 מה היו ממונים.

א. חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי מְמַנִּין הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ,² וְכֵן מְמַנִּים
 25 לְעוֹלָם עַל כָּל דְּבָר מִחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי דְבָרִים אֱלֹוֹ מְמַנֶּה
 26 אֶחָד. וְאֱלוֹ הֵן: (א) עַל הַזְּמַנִּים.³ (ב) עַל נְעִילַת
 27 שְׁעָרִים.⁴ (ג) עַל הַשּׁוֹמְרִים.⁵ (ד) עַל הַמְּשׁוֹרְרִים.⁶ (ה)
 28 עַל הַצִּלְצֵל עִם שְׂאֵר כְּלֵי שִׁיר.⁷ (ו) עַל הַפְּסוּת.⁸ (ז)
 29 עַל הַקְּנִיָּם.⁹ (ח) עַל הַחֻזְמוֹת.¹⁰ (ט) עַל הַנְּסֻכִּים.¹¹
 30 (י) עַל הַחֻלְלִין.¹² (יא) עַל הַמַּיִם.¹³ (יב) עַל מַעֲשֵׂה
 31 לְחֵם הַפְּנִים.¹⁴ (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת.¹⁵ (יד) עַל
 32 מַעֲשֵׂה הַפְּרוֹכֶת.¹⁶ (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה.¹⁷

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר
 35 במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן
 36 גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג.
 (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא
 38 ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר
 39 בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו
 40 מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארוזה על הצלצל".
 41 וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר
 42 (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין
 43 הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל
 44 על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה
 45 על הקנינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם:
 46 "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן
 47 בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר

רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו 49
 אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להרביק פת 50
 בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). 51
 (37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו 52
 מה ששינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת 53
 נשים) תקעו והריעו ותקעו". ורבינו מפרש שאז פתחו את 54
 השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. (38) שם במשנה: 55
 "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששינו 56
 במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא 57
 הגבר תקעו והריעו ותקעו". ורבינו מפרש אז פתחו השער, 58
 וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה". 59
 (39) שם במשנה. וזהו מה ששינו שם מח. "היה ממלא מן 60
 השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י 61
 שם). (40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו 62
 מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב- 63
 שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן 64
 אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח). 65
 (41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י 66
 כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מח. וזוקפין את הערבה 67
 בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, 68
 שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי 69
 המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). (42) שם 70
 נא: 71

ז. זָה שְׁעַל הַצֵּלְצֵל - הוּא הַמְּעַמֵּיד כָּל הַמְּשׁוֹרְרִים 72
 עַל פִּי כָּלֵי שִׁיר שְׁפוֹעֲדִין⁴³ עִם הַלְּוִיִּם, כְּמוֹ 73
 שְׁבָאֲרִנוֹ⁴⁴. 74

(43) שעזורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג. 75

ח. זָה שְׁעַל הַפְּיִסוֹת - הוּא מְפִיס בֵּין הַכְּהֻנִּים כָּכֵל 76
 יוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלָאכָתוֹ שְׁזָכָה 77
 בָּהּ בְּפִיסוֹ. וְאַרְבַּע פְּעָמִים הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם. 78
 וּבְהַלְכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אֲבָאָר בִּיצֵד הָיוּ מְפִיסִין. 79

(45) פרק ד הלכה ג. 80

ט. הַמְּמַנֶּה שְׁעַל הַקְּנִיִּים - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שְׁיִמְכֹר 81
 הַקְּנִיִּים לַקְּרָבָנוֹת כִּד וְכָךְ בְּסַלְע. וְכֵל מִי שֶׁהוּא חֵיב 82
 תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יָבִיא דְּמֵיהֶם לַמְּקַדָּשׁ, 83
 וְזֶה הַמְּמַנֶּה נוֹתֵן הַקְּנִיִּים לְבַעְלֵי הַקְּרָבָנוֹת, וְעוֹשֶׂה 84
 חֶשְׁבוֹן עִם הַגְּזָפְרִין וְנוֹתְנִין לוֹ. מְשַׁלְּשִׁים יוֹם 85
 לְשַׁלְּשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשֹּׁעַר. וְאִם הוּזְלוּ הַקְּנִיִּים 86
 - מְסַפֵּיק בְּשֹׁעַר הַזֹּל, וְאִם הוּקְרוּ - מְסַפֵּיק כְּמוֹ 87
 שְׁפוֹסְקוֹ עִמּוֹ; שְׂיֵד הַקְּדָשׁ עַל הָעֲלִיּוֹנָה⁴⁷. וְכֵן קָן 88
 שְׁנַמְצָא פְּסוּל אוֹ שְׁנַפְסֵל קְדָם שְׂיָקְרָב - נוֹתֵן אַחַר 89
 תְּחִתּוֹ⁴⁸. 90

(46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי 91
 כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שינוי: "אחת 92
 לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק 93
 לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה 94
 להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים 95

לְפִתִּיחַת שְׁעָרִים³⁰, וְתִשַׁע לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחֲרִי³¹, וְתִשַׁע 1
 לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים. וְיוֹם שְׁנִישׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף 2
 - מוֹסִיפִין תִּשַׁע עַל קָרְבַּן מוֹסֵף. וְאִם חָל רֹאשׁ הַדָּשׁ 3
 או יום טוב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, או שְׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה 4
 לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנִישׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין 5
 תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, אֶלָּא תּוֹקְעִין 6
 תִּשַׁע בְּלִבָּד לְכָל הַמוֹסְפִין³³. 7

(26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על 8
 כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש). 9
 (27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת 10
 (=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה, 11
 כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה. 12
 (31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הליים אומרים 13
 בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין 14
 הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות 15
 תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות 16
 מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה 17
 נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני 18
 עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין 19
 על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם 20
 ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל 21
 החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, 22
 כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש 23
 שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש- 24
 השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים 25
 תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא 26
 תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה 27
 ב]. 28

ו. בְּעֶרְבׁ שַׁבָּת מוֹסִיפִין שִׁשָּׁה³⁴: שֶׁלֶשׁ לְהַבְטִיל אֶת 29
 הָעַם מִן הַמְּלָאכָה³⁵, וְשֶׁלֶשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ 30
 לְחֹלֶל³⁶. וּבַרְגֵּל מוֹסִיפִין שֶׁלֶשׁ לְפִתִּיחַת שְׁעַר 31
 הַתְּחִתּוֹן³⁷, וְהוּא שְׁעַר עֲזֵרַת נָשִׁים, וְשֶׁלֶשׁ לְפִתִּיחַת 32
 שְׁעַר הָעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שְׁעַר נְקָנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁעַר 33
 עֲלִיּוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֲזֵרַת נָשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין 34
 שֶׁלֶשׁ לְמַלּוֹי הַמִּים³⁹ שְׁמַנְסִכִּין בְּחָג. וְאֵין תּוֹקְעִים 35
 לְמַלּוֹי הַמִּים בְּשַׁבָּת⁴⁰. וְתּוֹקְעִין שֶׁלֶשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ 36
 בְּשַׁעַר שְׁמַנְסִכִּין הַמִּים⁴¹. וְכֵל הַתּוֹקְעִים שְׁתּוֹקְעִים 37
 עַל הַקְּרָבָנוֹת - מִתְּחַת יַד זֶה שְׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים 38
 וּבְרִשׁוֹתוֹ. וְכֵל אֵלוֹ הַתְּקִיעוֹת בְּחֲצוֹצְרוֹת הֵן⁴². 39

(34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על- 40
 פי שתוקעים גם בגבולין - עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא 41
 במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים 42
 וזרזים הם (בקיאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב 43
 בהם יורו משפטין ליעקב - רש"י) והתקיעות היו בשביל 44
 העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה 45
 לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין 46
 וננעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין 47
 המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי 48

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 (כסף-משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל
 49 הקניין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר
 50 המספק את הקניין מספק את הפסולות." ופסק רבינו כר'
 51 יוסי, מפני שהתא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין
 52 מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).
 53 ל. זָה שְׁעַל הַחֻתְמוֹת⁴⁹ - הוּא שְׁמֻקְבַּל דְּמֵי הַנְּסָכִים
 54 מִמְּחִיבֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חֻתְמוֹת. וְזֶה שְׁעַל
 55 הַנְּסָכִים - הוּא שְׁמוּכָר הַנְּסָכִים⁵⁰.
 56 (49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך
 57 לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות
 58 ומקבל ממנו חותם." 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא
 59 ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים."

60 יג. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם⁶² פּוֹסְקִין שְׁעַר הַיֵּינן
 61 וְהַסֵּלֶת⁶³ עִם הַמְּמֻנָה עַל הַנְּסָכִים. אִם הוֹקְרוּ נְסָכִים
 62 - מִסְפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שֶׁפָּסְקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוֹזְלוּ - מִסְפֵּק
 63 לָהֶן פְּשַׁעַר הַזּוּל. וְהַשְּׂכָר שֶׁמְשַׁתְּכֵר הַהֶקְדָּשׁ
 64 בְּשַׁעְרִים אֵלוֹ - הוּא הַנְּקָרָא מוֹתֵר נְסָכִים, וְלוֹקְחִין
 65 בּו עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְּזוּבָח⁶⁴. וְאִין מְקַיְצִין אֶת הַמְּזוּבָח
 66 בְּעוֹלוֹת עוֹף⁶⁵, שְׂאִין בְּקָרְבָּנוֹת הַצֶּבֶר עוֹף⁶⁶.

67 (62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. 63) לא
 68 כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר:
 69 בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א).
 70 64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר
 71 התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה
 72 סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר
 73 התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירושו המשנה שם:
 74 "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה
 75 ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק
 76 בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים
 77 בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר'
 78 חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם
 79 הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר
 80 הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן,
 81 אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים"
 82 כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו:
 83 "מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים".
 84 אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על
 85 המותרות שיקריבו עולות", על-כרחנו שמה שאמרו שכלי
 86 שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה,
 87 אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם
 88 הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות
 89 לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת)
 90 - יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם).
 91 ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב,
 92 ד"ה רבי חייה בר יוסף). 65) שבועות יב: ועיין בתוספות
 93 שם ד"ה ואין. 66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין
 94 עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

95 יד. הַפְּהָנִים⁶⁷, מְפָנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הַרְצָפָה
 96 תְּמִיד⁶⁸, וְאוֹכְלִין בְּשַׁר הַרְפָּה⁶⁹, וְאִין עֲלִיהֶן בְּגָדִים
 97 בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה אֲלָא חֲלוּק אֶחָד⁷⁰ - הֵם חוֹלִין

1 (כסף-משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל
 2 הקניין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר
 3 המספק את הקניין מספק את הפסולות." ופסק רבינו כר'
 4 יוסי, מפני שהתא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין
 5 מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

6 ל. זָה שְׁעַל הַחֻתְמוֹת⁴⁹ - הוּא שְׁמֻקְבַּל דְּמֵי הַנְּסָכִים
 7 מִמְּחִיבֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חֻתְמוֹת. וְזֶה שְׁעַל
 8 הַנְּסָכִים - הוּא שְׁמוּכָר הַנְּסָכִים⁵⁰.

9 (49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך
 10 לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות
 11 ומקבל ממנו חותם." 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא
 12 ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים."

13 יא. בְּיַצֵּד? אַרְבָּעָה חֻתְמוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ: הָאֶחָד
 14 פְּתוּב עָלָיו עֵגְלָל⁵¹. וְהַשְּׂנִי פְּתוּב עָלָיו זָכָר⁵².
 15 וְהַשְּׁלִישִׁי פְּתוּב עָלָיו גְּדִי⁵³. וְהַרְבִּיעִי פְּתוּב עָלָיו
 16 חוּטָא⁵⁴.

17 (51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי
 18 ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52) הוא סימן
 19 לנסכי איל, שתרגום אייל - דיכרא. והם שני עשרונים סולת,
 20 שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53) הוא סימן
 21 לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן
 22 ורביעית ההין יין. 54) סימן לנסכי שלש בהמות של
 23 מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת
 24 ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך
 25 ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב
 26 מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא,
 27 לפי שבעוונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן
 28 הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון
 29 הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

30 יב. כָּל מֵי⁵⁵ שְׂיָבִיא קָרְבָּנוֹתָיו לְמִקְדָּשׁ נוֹתֵן דְּמֵי
 31 הַנְּסָכִים לְזֶה הַמְּמֻנָה עַל הַחֻתְמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ
 32 חֻתְמוֹת כְּמִנְיֵן הַקָּרְבָּנוֹת שְׁלוֹ. וְאִם הָיָה מִצָּרַע
 33 עֲשִׂיר⁵⁶ - נוֹתֵן לוֹ חוֹתֵם אֶחָד שֶׁפְּתוּב עָלָיו חוּטָא.
 34 וְהֵלָה הוֹלֵךְ בַּחֻתְמוֹת שֶׁבִּירוֹ לְזֶה הַמְּמֻנָה עַל
 35 הַנְּסָכִים, וְנוֹתֵן לוֹ נְסָכִים כְּמִנְיֵן הַחֻתְמוֹת וְכִמוֹ
 36 שֶׁפְּתוּב בְּהֵן. וְלַעֲרֹב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה, מוֹצִיא אֶת
 37 הַחֻתְמוֹת וּמְקַבֵּל כְּנֻגְדֵן מְעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמְּעוֹת
 38 - הוֹתִירוּ לְהֶקְדָּשׁ⁵⁷, וְאִם פָּחְתוּ הַמְּעוֹת - יִשְׁלַם זֶה
 39 שְׁעַל הַחֻתְמוֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאֶבְד⁵⁸ חוֹתְמוֹ -
 40 מִמְּתִינִין לוֹ עַד הָעֶרֶב. אִם מְצָאוּ בְּמְעוֹת יָתֵר פְּדֵי
 41 חוֹתֵם שְׁטוּעוֹן⁵⁹ - נוֹתְנֵן לוֹ, וְאִם לֹא - אִין נוֹתְנֵן
 42 לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם⁶⁰ פְּתוּב עַל הַחוֹתֵם, מְפָנֵי
 43 הַרְמָאִים, שְׁלֹא יִשְׁהָא הַחוֹתֵם אֶצְלוֹ עַד שְׂיֻקְרוּ
 44 הַנְּסָכִים⁶¹.

45 (55) משנה בשקלים שם. 56) אבל מצורע עני, שאינו מביא
 46 אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש,
 47 וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47 וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהֵיכָל, וְשְׁתֵּים לְדַבְרֵי בֵּינוּ וּבֵין
48 הַקֹּדֶשׁ, וְשְׁתֵּים כְּנַגְדָן בְּעֵלְיָהּ.⁸³

49 (82) מימרא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית
50 ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

51 יח. פֶּרֶכֶת⁸⁴ שְׁנֹטְמָאָת בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה⁸⁵ - מְטַבְּלִין
52 אוֹתָהּ בַּפְּנִים⁸⁶ וּמְכַנְסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שְׁאִינָהּ
53 צְרִיכָה הָעֵרֵב שְׁמֵשׁ⁸⁷. וְשְׁנֹטְמָאָת בָּאֵב הַטְּמֵאָה⁸⁸ -
54 מְטַבְּלִין אוֹתָהּ מִבַּחוּץ⁸⁹ וְשׁוֹטְחִין⁹⁰ אוֹתָהּ בַּחִיל⁹¹,
55 מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֵרֵב שְׁמֵשׁ. וְאִם הִיְתָה חֲדָשָׁה
56 - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּב הָאֶצְטְבָּא⁹², פְּדֵי שְׁרִיאַהּ
57 הָעֵם⁹³ אֶת מְלֶאכְתָּהּ שֶׁהִיא נְאָה.

58 (84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט
59 שקלים שם משנה ד). (85) היינו משקין טמאים שגורו
60 עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות
61 הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה
62 מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני
63 שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים
64 הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות
65 שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש
66 עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל
67 בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה
68 (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86) ביס-של-
69 שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם).
70 (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב
71 מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או נבילה
72 וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא
73 ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה
74 יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה
75 שם: "על גג האיצטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של
76 הר הבית היתה מוקפת באיצטבאות לישב שם, ומסוככות
77 למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד).
78 (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו
79 שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים
80 סמוך לו (תפארת ישראל).

81 יט. וְכָל הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנָיִים
82 וְשְׁלִישִׁים⁹⁴, שְׁאֵם יִטְמָאוּ הָרְאשׁוֹנִים - יָבִיאוּ
83 הַשְּׁנָיִים תַּחְתֵּיהֶם.

84 (94) משנה בחגיגה כו:

85 כ. זֶה הַמְּמַנֶּה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה עוֹסֵק בְּהֻכְנַת
86 בְּגָדֵי כְּהֵנִים הַדְּיוּטִים וּבְגָדֵי כְּהֵן גְּדוֹל וּבְאֲרִיגְתָן⁹⁵,
87 וּמִתַּחַת יָדוֹ נֶעֱשֶׂה הַפֶּל. וְלִשְׂכָּה הִיְתָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ⁹⁶.

88 (95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על
89 המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת
90 המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס
91 המלביש" - היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת
92 הר"ב"ד בהשגה. ובפירושו המשנה שם, כלל רבינו גם את

1 בְּמַעֲיָהָן. לְפִיכָף מַעֲמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד, שִׁיְהִי מִבְּקָר
2 אוֹתָן וּמִרְפָּא כָּל תַּחְלוּאֵיהֶן, וְעוֹסֵק בְּהֵן תָּמִיד הוּא
3 וְאֲנָשׁוֹ שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

4 (67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68) ש"כל העוסק
5 בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה"
6 (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69) כן הוא
7 בירושלמי שם. (70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה
8 בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא
9 יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם,
10 ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין
11 מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה
12 בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

13 טו. וְכֵן מִמְּנִין אֶחָד לְהִיּוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין⁷¹
14 וּמִתְקֵן הַבוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, פְּדֵי שִׁיְהִיו הַמַּיִם מְצוּיִין
15 בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ וְלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים⁷².
16 וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמִנֵי לָחֵם הַפְּנִים⁷³, וְהוּא מִתְקֵן
17 כָּל מְלֶאכְתָּו. וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמִנֵי הַקְּטֹרֶת⁷⁴,
18 וְהוּא מִתְקֵן מְלֶאכְתָּהּ.

19 (71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כִּיף
20 מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כִּיף
21 אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה
22 מטיא (עד היכן חמימות מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא
23 נ. ויבמות קכא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים
24 בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה
25 "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן.
26 (73) שקלים שם. (74) שם.

27 טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרֶכֶת מִמֶּנָּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוֹכוֹת⁷⁵
28 וְהַרוֹקְמִין בְּהֵן שִׁיְהִיו מוֹכּוֹנוֹת לְהֵיכָל וְלִשְׁעָרִים.
29 וְשְׁתֵּי פְרוֹכוֹת הָיוּ עוֹשִׂין כָּכָל שְׁנָה⁷⁶ לְהַבְדִּיל בֵּין
30 הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁷⁷. וְחוּטֵי הַפְּרֶכֶת כְּפוּלִין
31 שֶׁשָׁה שָׁשָׁה. וְאַרְבָּעָה מִינֵין הָיוּ בָּהּ: שֵׁשׁ וְתַכְלַת
32 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כְּפוּל שֶׁשָׁה.
33 הָרִי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין⁷⁸. וְטַפַּח הִיָּה עֲבִיָּה⁷⁹.
34 וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין⁸⁰ הִיְתָה נְאֲרָגָת. אַרְבָּה
35 אַרְבָּעִים אֵמָה, וְרַחֲבָה עֶשְׂרִים אֵמָה⁸¹.

36 (75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה
37 ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים
38 חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כ:ט). (77) ראה למעלה
39 פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם
40 ויומא עא: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתים
41 נימים" (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם:
42 "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים
43 עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב
44 בשקלים שם).

45 יז. וְשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה פְרוֹכוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנַיִם⁸²: שְׁבַע
46 עַל שְׁבַעָה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוּלָם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה
 (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד
 ומעיל וגו', ועשית ציצן זהב טהור". (12) כמפורש בתורה
 (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל
 עוד' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט
 כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה
 רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות
 וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו
 צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל
 ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם
 כעין סודר ארון, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הליבישה.
 אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה,
 מצנפת ארון הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות
 הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו,
 חדין מלמעלה והן קצרינן". ורש"י בפירושו של התורה כתב
 ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות,
 והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע,
 ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ)
 "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בגדי לְבָן הֵם אַרְבַּעַה פְּלִים שֶׁמְשַׁמֵּשׁ פֶּהָן פֶּהָן
 גְּדוֹל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים: כְּתָנֶת, וּמְכַנְסִים, וְאַבְנֵט,
 וּמְצַנְפֵת.¹⁶ וְאַרְבַּעֶתָן לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפוּל שֶׁשָּׂהָ¹⁷,
 וּמִן הַפְּשֵׁטָן לְבָדוֹ הֵם.¹⁸ וְשִׁתֵּי כְּתָנוֹת¹⁹ אַחֲרוֹת²⁰ הָיוּ
 לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים: אַחַת לוֹבְשָׂה
 בְּשִׁחַר²¹, וְאַחַת בֵּין הָעֲרִיבִים.²² וְשִׁתֵּיהֶם בְּשָׁלְשִׁים
 מְנָה מִשָּׁל הַקֶּדֶשׁ.²³ וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף
 מִשָּׁלוֹ.²⁴ וּמְקִדִישׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחַר כֶּף עוֹשֶׂה כֶּה
 הַכְּתָנֶת.²⁵

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב.
 (18) ואינם שעטנו, "שעבודת היום בבגדי בוץ" (שם לה).
 (19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פלוסין (=פשתן
 מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר
 מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתנות
 בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו
 אלא על הכתנות ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה
 מיותרת היא בטעות-סופר 'שור'ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה
 ב'משנה למלך' ו'מעשה רוקח'. (21) לעבודת פנים של
 שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה,
 שם. ובגמרא שם לה, א - אמרו, ששל שחרית צריך להיות
 יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע
 (משנה-למלך). (24) שם לד, ב - במשנה. (25) שם לה,
 ב - בגמרא.

ד. בגדי פֶּהָנָה מְצוֹתָן שִׁיְהִיו חֲדָשִׁים,²⁶ נְאֻמִּים²⁷
 וּמְשָׁלְשִׁים,²⁸ כְּדָרָךְ בְּגָדֵי הַגְּדוֹלִים²⁹; שֶׁנֶּאֱמַר:
 לְכַבֹּד וּלְתַפְאֵרַת. הָיוּ מְשֻׁשְׁשִׁין³⁰ אוּ מְקָרְעִין³¹ אוּ
 אֲרָפִין יָתֵר עַל מִדְּתוֹ³² אוּ קָצְרִים פְּחוֹת מִמִּדְּתוֹ³³ אוּ
 שְׁסֻלָּקוֹן בְּאַבְנֵט³⁴ וְעֶבֶד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. הָיוּ
 מְשֻׁחָקִין³⁵ אוּ שְׁהִיוּ אֲרָפִים וְסֻלָּקוֹן בְּאַבְנֵט עַד
 שֶׁנֶּעֱשׂוּ מִמִּדְּתוֹ וְעֶבֶד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשָׂרָה.³⁶

1 ההלכה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדרות
 2 פ"א משנה ד.

פָּרָק שְׁמִינִי

1 (1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו
 2 מטושטשים או משוחקים.

א. בְּגָדֵי פֶּהָנָה שְׁלֹשָׁה מִינִים: בְּגָדֵי פֶּהָן הַדְּיוּט,
 7 וּבְגָדֵי זָהָב,² וּבְגָדֵי לְבָן.³ בְּגָדֵי פֶּהָן הַדְּיוּט הֵם
 8 אַרְבַּעַה פְּלִים⁴: כְּתָנֶת, וּמְכַנְסִים, וּמְגַבְעֵת,⁵ וְאַבְנֵט.
 9 וְאַרְבַּעֶתָן שֶׁל פְּשֵׁטוֹן לְבָנִים⁶, וְחוּטָן כְּפוּל שֶׁשָּׂהָ.⁷
 10 וְהָאֲבֵט לְבָדוֹ רְקוּם בְּצִמָּר.⁸

11 (2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול
 12 משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש
 13 בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות,
 14 ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם
 15 מכנסי בד". (5) צ"ל: מגבעת. (6) (כן הוא ב'ספרא' פי'
 16 מצורע (פי"ג ה"ג-ד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין
 17 שאינן צבועים, תלמוד-לומר בכגד צמר או בכגד פשתים,
 18 מה פשתים כברייתא, אף צמר כברייתו – אוציא את הצבוע
 19 בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר
 20 לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי'
 21 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים
 22 שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן ה"ד.
 23 (8) כלומר, הוא שעטנו. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי
 24 שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט,
 25 ט) "ואת האבנט שש משור, ותכלת וארגמן ותולעת שני
 26 מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן
 27 "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט
 28 תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך)
 29 – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט)
 30 "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן
 31 גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה
 32 שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת
 33 תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל
 34 מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה
 35 משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-
 36 למלך. ועיי"ש).

ב. בְּגָדֵי זָהָב הֵן בְּגָדֵי פֶּהָן גְּדוֹל⁹, וְהֵם שְׁמִנָּה
 38 פְּלִים¹⁰: הָאֲרַבְעָה שֶׁל פֶּל פֶּהָן, וּמְעִיל, וּמְעִיל, וְאַפּוֹד,
 39 וְחוּטָן, וְצִיץ¹¹. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל פֶּהָן גְּדוֹל מְעֻשָׂה רְקוּם
 40 הוּא¹², וְהוּא דוֹמָה מְעֻשָׂיו לְאַבְנֵט פֶּהָן הַדְּיוּט¹³.
 41 וּמְצַנְפֵת הָאֲמוּרָה בְּאֶהָרֵן הִיא הַמְּגַבְעֵת הָאֲמוּרָה
 42 בְּבָנִי, אֶלָּא שֶׁכַּהֵן גְּדוֹל צוֹנֵף כֶּה פְּמִי שְׁלוּפָף עַל
 43 הַשֶּׁבֶר¹⁴, וּבָנָיו צוֹנְפִין כֶּה פְּכוֹבֵע, וְלְפִיכָה נְקֵרָאת
 44 מְגַבְעֵת¹⁵.

9 גם במשנה מסכת יומא (לא: וע). נקראו בגדי כהן גדול
 46 – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן,
 47 כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן
 48 גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא

1 ו. מְכַנְסֵי פְתִילוֹת הַדְּיוּטִים שֶׁבָּלוּ וְאֲבַנְטֵיהֶם - הָיוּ
 2 עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת⁴¹ וּמְדַלִּיקִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ
 3 בַּשְּׂמֹחַת בֵּית הַשְּׂוֹאֵבָה⁴². וְכַתְּנוֹת פְּתִילוֹת הַדְּיוּטִים
 4 שֶׁבָּלוּ - הָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת לְמִנּוֹרַת תְּמִיד⁴³.
 5 (41) סוכה שם, במשנה. (42) אבל למנורה אינן כשורות, לפי
 6 שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות
 7 נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא).
 8 (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של
 9 כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי
 10 להלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין
 11 מדליקין שפסול (שם כא). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם
 12 ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב
 13 ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43) שבת, שם.
 14 והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם
 15 צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד
 16 למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי'
 17 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

18 ז. כָּל בְּגָדֵי הַפְּתִילִים אֵינָן בָּאִים אֶלָּא מִשְׁלַ צְבוּר⁴⁴.
 19 וְיָחִיד שֶׁהִתְנַדַּב בְּגָד מִבְּגָדֵי כְּהֵנָה - מוֹסְרוֹ לְצְבוּר
 20 וּמִתְּרוֹ⁴⁵. וְכֵן כָּל פְּלֵי הַשְּׂרָתָה⁴⁶ וְעֵצֵי הַמְּזַרְכָּה⁴⁷
 21 שֶׁמִּסְרָן יָחִיד לְצְבוּר - הָרִי הֵן כְּשָׂרִין. אֵף כָּל
 22 קְרָבָנוֹת הַצְּבוּר⁴⁸ שֶׁהִתְנַדַּב אוֹתָן יָחִיד מִשְׁלוֹ -
 23 כְּשָׂרִים, וּבְלָבַד שְׂיִמְסְרֵם לְצְבוּר.
 24 (44) יומא לה, ב. (45) שם. (46) 'ירושלמי' שם ה"ב.
 25 (47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48) תוספתא
 26 שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות
 27 הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם
 28 לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

29 ח. בְּגָדֵי פְתִילֵי הַדְּיוּטִים הָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן מַחְלְצוֹת
 30 רְבוֹת⁴⁹. וְשֵׁשׁ וְתִשְׁעִים חֲלוֹן הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ⁵⁰ לְהַנִּיחַ
 31 בָּהֶן הַבְּגָדִים, אַרְבָּעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֵר, וְשֵׁשׁ
 32 כָּל מִשְׁמֵר פְּתוּב עַל חֲלוֹנוֹתָיו, וְכֵן סְתוּמוֹת.
 33 וּכְשִׁיפְנָסוּ אֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר לְעִבּוּדָה בַּשְּׂבָת שְׁלָחַן -
 34 פּוֹתְחִין חֲלוֹנוֹתֵיהֶן כָּל יְמֵי שַׁבָּת וְנוֹטְלִין הַכְּלִים;
 35 וְכִשְׁעָצְאוּ - מַחְזִירִין הַבְּגָדִים לְחֲלוֹנוֹתֵיהֶן וְסוֹתְמָן.
 36 (49) מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות".
 37 כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת
 38 ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו
 39 בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים
 40 ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים,
 41 וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש
 42 ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות,
 43 רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות'
 44 חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50) במס'
 45 תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש
 46 הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח
 47 בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים

1 (26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" - שיהיו
 2 חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן - רש"י). (27) שנאמר
 3 (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד
 4 ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן
 5 הוא בדפוס וויניצ'א. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו
 6 להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י:
 7 "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם,
 8 ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט
 9 (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים,
 10 ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן
 11 ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה
 12 שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם
 13 עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת
 14 מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה
 15 שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך
 16 תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי
 17 הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין
 18 עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו -
 19 אין זה אלא לתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול
 20 יש בו, מכיון שמתור לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל
 21 ה"א), על-כרחנו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת.
 22 ומדוקקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין",
 23 שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי
 24 בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שליח), אלא
 25 שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך
 26 יט עמ' קפג). (32) זבחים, שם - כרב. (33) כרב ושמואל,
 27 שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - שיהא
 28 כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. (34) היינו,
 29 שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו.
 30 ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים
 31 ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי
 32 האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן.
 33 (35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שיהיו חדשים - אין זה מעכב
 34 בדיעבד (זבחים, שם). (36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז
 35 גיז", ראה למעלה הערה לג.

36 ה. כָּל בְּגָד מִבְּגָדֵי כְּהֵנָה שֶׁנַּעֲשׂוּ צוּאִין - אֵין מְלַבְּנִין
 37 אוֹתָן³⁷ וְאֵין מְכַפְּסִין אוֹתָן, אֶלָּא מְנִיחִין לְפְתִילוֹת³⁸
 38 וְלוֹבֵשׁ תְּדָשִׁים. וּבְגָדֵי כְּהֵן גְּדוֹל שֶׁבָּלוּ - גּוֹנְזִין
 39 אוֹתָן³⁹. וּבְגָדֵי לָבָן שֶׁעוֹבְדֵי בָּהֶם בְּיוֹם הַצֹּום - אֵינוּ
 40 עוֹבְדֵי בָּהֶם פְּעַם שְׁנִיָּה לְעוֹלָם, אֶלָּא נִגְנְזִין בְּמָקוֹם
 41 שֶׁיִּפְשֵׁט אוֹתָם שָׁם⁴⁰; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנִּיחָם שָׁם. וְהֵם
 42 אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה.
 43 (37) זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה
 44 בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לתחילה, אבל בדיעבד
 45 כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא
 46 ה'שיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר').
 47 (38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39) אין
 48 זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדה מבגדי לבן דלהלן
 49 ('קריית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה-
 50 למלך). (40) יומא יב, ב - כתנא-קמא.

46 משנה-למלך. (61 לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא
47 מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. (62) "והתולעת
48 הוא הגרגרים הדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין,
49 והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג
50 מהל' פרה אדומה ה"ב).

51 יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משזר'
52 - צריך שיהיה החוט כפול 'ששה'.⁶³ ומקום שנאמר
53 'בד', אם היה חוט אחד לבדו - כ'שש'; ומצוה מן
54 המבחר שיהיה כפול 'ששה'.⁶⁴ ומקום שנאמר בו
55 'משזר' בלבד⁶⁵ - צריך שיהיה חוטן כפול 'ששה'.⁶⁶

56 (63) יומא, וזבחים שם. (64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של
57 בוץ – חדשים: שזורים – שיהו חוטן כפול ששה". "בד,
58 חד חד לחודיה משמע!?" – "אלא – יש מהם למצוה, ויש
59 מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה
60 שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם.
61 ועי' כסף-משנה. (65) כלומר, "משזור" בלא "שש", והיינו
62 רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). (66) יומא עא, ב.

53 טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' - הוא
54 שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד
55 בפני האריג.⁶⁸ ו'מעשה חשב' הוא שתהיה הצורה
56 נראית משני צדדין פנים ואחור.

57 (67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד.
58 חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק
59 כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178
60 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף
61 אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט
62 שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. (68) כן הוא
63 ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סיריליאו,
64 ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי
65 פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם
66 – ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן וארי
67 מכאן, וחריגא אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וארי מכאן:
68 מעשה חושב – ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה
69 הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה –
70 שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-
71 למלך).

72 טז. וכיצד מעשה הפגדים? הפתגת, בין של פהן
73 גדול בין של פהן הדיוט - משפצת היתה,⁶⁹ שהיא
74 פתים פתים באריגתה, כמו בית הפוסות,⁷⁰ פדךך
75 שעושין האורגין בפגדים הקשים. ובית יד⁷¹ של
76 נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתגת
77 בתפירה.⁷²

78 (69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף
79 שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה
80 כתונת" – הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנזכרת (רמב"ן
81 שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם
82 שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי

1 וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו
2 תשעים ושה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד
3 (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש "שעשרים וארבע
4 חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן
5 כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה – צריך
6 לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה
7 חלונות קטנים).

8 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי
9 שלא יהיו הפלים מערבין.⁵¹ אלא כל המכנסים
10 בחלון אחד, וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים
11 בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן המצנפות פלן
12 בחלון אחד, והפתגות פלן בחלון אחד.

13 (51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבשה,
14 שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט,
15 ואחרי המצנפת (להלן פ"י ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש
16 המשניות, מס' תמיד שם. ועי' יריעות שלמה'.

17 י. פהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו.⁵² בלילה
18 או בעת שיצא מן המקדש.

19 (52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן
20 הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם
21 בלשכתו ('הר המוריה').

22 יא. בגדי כהנה מתר להנות פהן.⁵³ לפיכך לובשם
23 ביום עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן
24 האבנט, מפני שהוא שעטנז,⁵⁴ אסור לכהן הדיוט
25 ללבושו אלא בשעת עבודה.

26 (53) יומא ט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו
27 שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי
28 "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". (54) שם, וערכין ג,
29 ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם.
30 (55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה
31 להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה
32 בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

33 יב. אין⁵⁶ הפהנים לובשין לעבודה אלא צמר
34 ופשטים בלבד.⁵⁷

35 (56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה.
36 (57) כלאים פ"ט מ"א.

37 ג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' - הוא
38 הפשטים והוא הבוץ.⁵⁸ ותכלת האמורה בכל מקום
39 - היא הצמר הצבוע כעצם שמים, שהוא פתוף.⁵⁹ מן
40 הפתלל.⁶⁰ הארגמן הוא הצמר הצבוע אדם,⁶¹ ותולעת
41 השני הוא הצמר הצבוע בתולעת.⁶²

42 (58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. (59) מעורב (פ"א מהל'
43 טומאת צרעת ה"ד). (60) כלומר, הוא מעורב קצת עם
44 צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' יציאת ה"א: "כפתוך שבכחול.
45 ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלון, ועי'

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שהכנתו שוות (משנה-למלך). (70) ראה בפירוש המשנה,
2 חולין פ"ג מ"א. (71) שרול. (72) יומא עב, ב.
- 3 יו. אַרְרָה הַכְּתָנָת - עַד לְמַעְלָה מִן הַעֲקָב⁷³. וְאַרְרָה בֵּית
4 יָד שְׁלֵה - עַד פֶּס יְדוּי⁷⁴. וְרַחְבוֹ - כְּרַחְבֵּי הַיָּד⁷⁵.
- 5 (73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא
6 ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה
7 מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד
8 עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה
9 צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא
10 יותר ('יריעות שלמה'). (74) יומא, שם. (75) למד זאת
11 ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדו בד" - "ברו, כמדתו, שלא
12 יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').
- 13 יח. הַמְּכַנְסִים⁷⁶, בֵּין שֵׁל פְּהֵן גְּדוּל בֵּין שֵׁל פְּהֵן
14 הַדְּיוּט, הֵם מְמַתְנִים עַד יָרְכִים; שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן
15 הַטְּבוּר קְרוֹב מִן הַלֵּב, עַד סוֹף הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא
16 הָאַרְכְּבָה. וְשֹׁנְאִים⁷⁷ יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵּית
17 הַנֶּקֶב⁷⁸ וְלֹא בֵּית הָעֵרֻה⁷⁹, אֲלֵא מְקַפֵּין כְּמִין פִּיס.
- 18 (76) נדה יג, ב. (77) רצועות (רש"י שבת צב.). (78) שלא
19 יתלכלך. (79) תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה
20 (רש"י נדה, שם).
- 21 יט. הַמְּצַנְפֵת שֵׁל פְּהֵן גְּדוּל אוֹ הַדְּיוּט - אַרְכּוֹ שֵׁשׁ
22 עֲשָׂרָה אַמּוֹת⁸⁰. וְהָאֲבָנִט - רַחְבוֹ כְּמֹו שֵׁלֵשׁ
23 אַצְבָּעוֹת⁸¹, וְאַרְכּוֹ שְׁתֵּים וְשָׁלִשִׁים אַמָּה⁸², מְקַיְפוֹ
24 וּמְחַזְיָרוֹ כְּרֵךְ עַל גַּבֵּי כְּרֵךְ. וּבְגָדֵי כְּהֵנָה כְּלָן - אֵין
25 עוֹשִׂין אוֹתָן מְעֻשָׂה מַחֵט, אֲלֵא מְעֻשָׂה אוֹרֵג;
26 שְׁנֹאֲמַר: מְעֻשָׂה אֲרָג⁸³.
- 27 (80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל.
28 (81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א.
29 ולהלן פ"י ה"ח ('יריעות שלמה'). (82) 'ירושלמי' יומא
30 פ"ז ה"ג. (83) יומא עב, ב.
- 31 יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ו
- 32 פֶּרֶק תְּשִׁיעִי
- 33 (1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי
34 המעיל.
- 35 א. כִּיצַד מְעֻשָׂה הַצִּיץ? עוֹשָׂה טַס שֵׁל זֶהָב רַחֵב
36 שְׁתֵּי אַצְבָּעוֹת² וּמְקִיף מֵאֵין לְאֵין, וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁנֵי
37 שִׁטִּיץ: קִדְשׁ לַה'. 'קִדְשׁ' מִלְּמַטָּה, 'לַה' מִלְּמַעְלָה³.
38 וְאִם כְּתוּב בְּשִׁטָּה אַחַת⁴ - פֶּשֶׁר. וּפְעָמִים כְּתוּבוֹהוּ
39 בְּשִׁטָּה אַחַת⁵.
- 40 (2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור
41 המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה
42 מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא
43 מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על
44 מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי

48 ו. פיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן
49 הזקב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על
50 שמנה ועשרים חוטין, כמו שבארנו, ארפו אמה
51 ורחבו זרת, וכפלו לשנים. נמצא זרת על זרת
52 מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרשים
53 בתורה, כל אבן מהן מרבע²⁶ ומשקע בבית של זקב,
54 שמיקפו מלמטה ומארבע רוחותיו²⁷.

55 (26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת
56 רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות
57 גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון
58 מלואים".

59 ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים פתולדותם.
60 ונמצא כותב על האדם 'ראובן'²⁸, ועל ישפה -
61 'בנימין'. וכותב²⁹ בתחלה למעלה מראובן 'אברהם'
62 יצחק ויעקב, וכותב למטה מבנימין 'שבטי יה'³⁰,
63 כדי שיהיו כל האותיות³¹ מצויות שם³².

64 (28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה
65 כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב
66 שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב
67 יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב
68 זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב
69 נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב
70 אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין
71 שבטי ישורון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה
72 כותב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך).
73 (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (31) של
74 האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות
75 האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

76 ח. ועושה על ארבע זויות של חשן ארבע טבעות
77 זקב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה
78 בהן, שתי עבותות הזקב, והם הנקראים³³ שרשרות;
79 ונותן בשתי טבעות של מטה, שהן פנגד הדדים³⁴,
80 שני פתילי תכלת.

81 (33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו
82 על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב,
83 שנאמר כנגד שדים סופדים".

84 ט. האפוד - רחבו פרחב גבו של אדם מפתף
85 לכתף, וארפו מפנגד אצילי הידים מאחוריו עד
86 הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו
87 באריג³⁵ לכאן ולכאן, שחוגרין אותו בהם, והם
88 הנקראין חשב האפוד. והכל ארוג זקב תכלת
89 וארגמן ותולעת שני ויש על שמנה ועשרים
90 חוטין, כמעשה החשן. ותופר עליו³⁶ שתי כתפות,
91 כדי שיהיו על כתפות הפהן. וקובע על כל פתף
92 וכתף אבן שהם מרבע³⁷ משקע בבית של זקב,
93 ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה

1 למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל.
2 ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו
3 ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה.
4 (17) ביומא עב. אמרו "המקרע בגדי כהונה לוקה, שנאמר
5 לא יקרע". וזוהי שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא
6 בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב
7 מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה
8 דווקא דרך השחתה. וראה לדבריו ממה שאמרו (זבחים
9 צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש
10 ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים
11 קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור
12 לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי
13 כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

14 ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין
15 משלשתן שזור שמנה, לפי שנאמר בשוליו
16 'משזר'¹⁸. נמצאו חוטי השולם ארבעה ועשרים¹⁹.
17 ועושה אותן פמין רמונים שלא פתחו פיהן²⁰, ותולה
18 אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים, ובהם
19 שנים ושבעים ענבולים²¹, הכל זקב²², ותולה בו
20 ששה ושלשים בשולי פנה זה וששה ושלשים בשולי
21 פנה זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם פאחד²³
22 נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון
23 ורמון פעמון ורמון²⁴.

24 (18) ומקום שנאמר בו משזר לבד, צריך שיהיו חוטן כפול
25 שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה
26 מינים, וכל אחד כפול שמונה". (20) זבחים פח: ש"דרך
27 רימונים השוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן
28 כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי
29 בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג)
30 "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך
31 הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים
32 עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין
33 שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני
34 רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר
35 הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות
36 ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין.

37 ה. הזקב שבפאריגת האפוד והחשן האמור בתורה,
38 ככה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זקב טהור²⁵
39 ונותנו עם ששה חוטין של תכלת וכופל השבעה
40 חוטין פאחת. וכן הוא עושה חוט זקב עם ששה
41 של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של תולעת שני,
42 וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו ארבעה
43 חוטי זקב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים.
44 שנאמר: וירקעו את פחי הזקב וגומר לעשות בתוף
45 התכלת ובתוף הארגמן ובתוף תולעת השני ובתוף
46 השש - מלמד, שחוט הזקב כפול בתוך.

1 על אָבֶן זוּ וְשֵׁשׁ עַל אָבֶן זוּ, כְּתוּלְדוֹתָם.
 2 וְכֹתֵבִין שֵׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף', וְנִמְצְאוּ עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ
 3 אוֹת בְּאֶבֶן זוּ, וְעֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זוּ. וְכָף
 4 הָיוּ כְּתוּבִין³⁸:

5 (35) כמו שנאמר (שם, ח) "והשב אפודתו אשר עליו
 6 כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו
 7 וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי
 8 כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם
 9 צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש
 10 רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות
 11 השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריית ספר).
 12 (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר
 13 כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב
 14 "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו
 15 שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק
 16 באבני האפוד היה הסדר הזה.

42 פֶּרֶק עֲשִׂירִי
 43 (1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

44 א. פִּיצַד סֵדֶר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים
 45 תְּחִלָּה², וְחֹגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעַל מִטְּבוּרוֹ מְעַל
 46 מִתְּנִיּוֹ. וְאַחֵר כֶּף לֹבֵשׁ הַתְּתָנָת. וְאַחֵר כֶּף חֹגֵר אֶת
 47 הָאֲבֵנִים פְּנֵי אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמְקִיפוֹ כֶּרֶךְ עַל כֶּרֶךְ עַד
 48 שְׁגוּמָר וְקוֹשֵׁר.

49 (2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר
 50 (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד,
 51 ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת
 52 בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל
 53 ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-
 54 לומר (שם ו, ג ככהן הדייט) ומכנסי בד ילבש על בשרו"
 55 - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו"
 56 (רש"י שם). וכן נאמר ככהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד
 57 יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה
 58 ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא
 59 למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן
 60 כנגד המפרק - רש"י).

61 ב. וְעַל הָאֲבֵנִים מְפָרֵשׁ בְּקִבְלָהּ: וְלֹא יִחְגְּרוּ בַּיָּדַי -
 62 בְּמִקּוֹם שְׁמֹזִיעִין⁴. וְכָף קֶבֶל יוֹנְתָן בֶּן עֲזִיזָאֵל מִפִּי
 63 הַנְּבִיאִים וְתַרְגָּם⁵: עַל לְבָבֵיהוֹן יִסְרוּן⁶. וְאַחֵר כֶּף
 64 צוּגָף בְּמַצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבֵעַ⁷.

65 (4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע
 66 (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא,
 67 אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים
 68 כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן
 69 גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב
 70 "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

71 ג. כֶּהֵן גְּדוֹל אַחֵר שְׁחֹגֵר בְּאֲבֵנֵי⁸ לֹבֵשׁ הַמְּעִיל⁹.
 72 וְעַל הַמְּעִיל - הָאֲפוּד וְהַחֹשֶׁן, וְחֹגֵר בְּחֹשֶׁב הָאֲפוּד
 73 עַל הַמְּעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וּלְפִיכֶף נִקְרָא מְעִיל
 74 הָאֲפוּד, שְׁחֹגְרוֹ בְּאֲפוּד. וְאַחֵר כֶּף צוּגָף בְּמַצְנֶפֶת,
 75 וְקוֹשֵׁר הַצִּיץ לְמַעַל מִן הַמַּצְנֶפֶת¹⁰. וְשִׁעְרוֹ הָיָה
 76 נִרְאֶה בֵּין צִיץ לְמַצְנֶפֶת¹¹, וְשֵׁם הָיָה מְגִיחַ תְּפִלִּין בֵּין
 77 צִיץ לְמַצְנֶפֶת.

78 (8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר

שְׁמַעוֹן	רְאוּבֵן
יְהוּדָה	לֵוִי
זְבוּלֹן	יִשְׁשַׁכָּר
דָן	נַפְתָּלִי
אֲשֵׁר	גָּד
בְּנִימֵן	יְהוֹסֵף

17 וְהָאֶבֶן שְׁפָתוֹב בְּהָ רְאוּבֵן - עַל כְּתֻפּוֹ הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן
 18 שְׁפָתוֹב בְּהָ שְׁמַעוֹן - עַל כְּתֻפּוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֵׂה
 19 בְּכָל כְּתֵף שְׁתֵּי טְבָעוֹת: אַחַת מְלַמְעָלָה בְּרֹאשׁ הַכְּתֵף,
 20 וְאַחַת מְלַמְטָה לְכַתֵּף לְמַעַל מִן הַחֹשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי
 21 עֲבוֹתוֹת זֶהָב בְּשְׁתֵּי טְבָעוֹת שְׁלַמְעָלָה, וְהֵם הַנְּקָרָאִים
 22 שְׂרָשְׁרוֹת.

23 י. וְאַחֵר כֶּף מְכַנֵּס קְצוֹת הַעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן
 24 בְּטְבָעוֹת שֶׁל מְעָלָה בְּכַתְּפוֹת הָאֲפוּד, וּמְכַנֵּס שְׁנֵי
 25 פְּתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי חֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטְּבָעוֹת שֶׁל
 26 מְעָלָה מִחֹשֶׁב הָאֲפוּד, וּמֹרִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
 27 שֶׁבְּטְבָעוֹת כְּתֻפּוֹת הָאֲפוּד עַד טְבָעוֹת חֹשֶׁן
 28 הַעֲלִיוֹנוֹת, כְּדִי שִׁדְּבִקוּ זֶה בְּזֶה וְלֹא יִזְחַק³⁹ חֹשֶׁן
 29 מְעַל הָאֲפוּד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מְעַל הָאֲפוּד וּמְפָרֵק
 30 חֲבוּרֵן דְּרָף קְלָקוּל - לֹקְהָ⁴⁰.

31 (39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח).
 32 (40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן -
 33 מותר.

34 יא. נִמְצָא כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ הָאֲפוּד עִם חֹשֶׁן - יְהִיָּה חֹשֶׁן
 35 עַל לְבוֹ בְּשׂוּהָ, וְהָאֲפוּד מֵאַחֲרָיו. וְחֹשֶׁב הָאֲפוּד
 36 קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת חֹשֶׁן. וְשְׁתֵּי כְּתֻפּוֹת הָאֲפוּד עַל

הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) 49
 ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים) 50
 יח. שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא 51
 בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: 52
 (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א: 53
 "יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי 54
 חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". (20) שכיון 55
 שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה) 56
 (למעלה). 57

ו. נֶאֱמַר בְּבִגְדֵי כְהֻנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מְלֻמָּד, 58
 שְׁלֹא יִהְיֶה דְבָר חוּצָץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְדִים²². אֶפְלוּי 59
 נִימָא²³ אַחַת אוּ עֶפְרָי²⁴ אוּ כְהֻנָּה מִתָּה²⁵, אִם הֵייתָ בֵּין 60
 בְּשָׂר לְבָגָד - הָרִי זוֹ חֲצִיצָה וְעִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ 61
 אֵין הַכֹּהֵן יִכּוּל לְעַבֵּד בְּתַפְלִין שָׁל יָד, שְׁהָרִי 62
 חוּצָצֶת²⁶. אֲבָל שָׁל רֵאשׁ אֵינָה חוּצָצֶת, וְאִם רָצָה 63
 לְהַנְיָחָם בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה - מְנִיחָ²⁷. 64

(21 נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה 65
 בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי 66
 צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד – הרב אנשיל 67
 כ"ץ]. (22 זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, 68
 אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו 69
 להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו. 70
 והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", 71
 הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית 72
 הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין 73
 פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחונן בינו לבין בגד, ולא בין 74
 בגד לבגד"]. (23 חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, 75
 ראה להלן הלכה זו. (24 שיש בו ממש. וראה להלן שם 76
 בדין אבק דק. (25 זבחים שם. ובכינוה חיה, ראה להלן 77
 שם. (26 בין בשר לבגד. (27 שאין כאן חציצה. וגם 78
 משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה 79
 בשם רש"י שם). 80

ז. וְצִרְיָה לְהִזְהַר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלוּבֶשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה אֶבֶק²⁹ 81
 בֵּין בָּגָדוֹ לְבְּשָׂרוֹ, וְלֹא כְהֻנָּה אֶף עַל פִּי שְׁהִיא בְּחַיִּים. 82
 וְשְׁלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְדוֹ, 83
 עַד שְׁיִתְרַחַק הַבָּגָד מְעַלְיוֹ. וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת 84
 חִלְקוֹ לְחִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבָּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה 85
 בְּבָגָד נִימָא מְדַלְדְּלִית³¹. וְאִם הָיָה שָׁם אַחַד מִפְּלֵ אֵלוֹ 86
 - עִבּוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה. 87

(28 בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים 88
 או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה 89
 יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול 90
 העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש 91
 שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, 92
 מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור אי-אפשר 93
 להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29 דק 94
 ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. 95
 (30 [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו 96

1 לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש
 2 אומרים שהחגירה באבנט בכהן גדול היתה אחר לבישת כל
 3 בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט)
 4 "והגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה
 5 להיות באהרן ובניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדיעה
 6 אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ת, זיג) שנאמר בה:
 7 "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט
 8 וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה
 9 את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן
 10 הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו.
 11 והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב
 12 האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן
 13 הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א.
 14 (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט
 15 וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו
 16 בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו'
 17 וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ
 18 הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה
 19 מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ
 20 (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות
 21 כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם].
 22 (11 זבחים יט.

ד. מְצוּת עֵשָׂה לְעֵשׂוֹת בְּגָדִים אֵלוֹ¹² וְלִהְיוֹת הַכֹּהֵן 23
 עוֹבֵד בָּהֶן; שְׁנֵאמַר: וְעֵשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי 24
 25 תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתוֹנֹת. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁשֻׁמֶשׁ פְּכּוֹת
 26 מְשֻׁמְנָה בְּגָדִים¹³ אֵלוֹ, אוּ כֵהֵן הַדְּיוּט שְׁשֻׁמֶשׁ פְּכּוֹת
 27 מְאַרְבָּעָה בְּגָדִים¹⁴ אֵלוֹ - הוּא הַנְּקָרָא מְחֹסֵר בְּגָדִים,
 28 וְעִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה¹⁵, וְחֵיב מִיתָה בְּיַדֵי שְׁמַיִם¹⁶, פְּזָר
 29 שְׁשֻׁמֶשׁ. שְׁנֵאמַר: וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת וְהִיתָה לָהֶם
 30 כְּהֻנָּה; בְּזִמְנֵן שְׁבַגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶן - כְּהֻנָּתָן עֲלֵיהֶן, אֵין
 31 בְּגִדֵיהֶן עֲלֵיהֶן - אֵין כְּהֻנָּתָם עֲלֵיהֶן, אֶלָּא הָרִי הֵם
 32 כְּזָרִים, וְנֵאמַר: וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת¹⁷.

(12 עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבישה 33
 34 והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה
 35 ג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ).
 36 (13 שם יח. (14 סנהדרין פג: (15 זבחים טו:
 37 (16 סנהדרין פג. פג: (17 שם:

ה. כְּשֶׁם שְׁהַמְחֹסֵר בְּגָדִים חֵיב מִיתָה וּפְסוּל 38
 39 הָעִבּוּדָה, כִּף הֵייתָר בְּגָדִים¹⁸. כְּגוֹן שְׁלֹבֶשׁ שְׁתֵּי
 40 כְּתוֹנֹת¹⁹ אוּ שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, אוּ כֵהֵן הַדְּיוּט שְׁלֹבֶשׁ
 41 בְּגָדֵי כֵהֵן גְּדוֹל וְעַבֵּד - הָרִי זֶה מַחְלִיל הָעִבּוּדָה, וְחֵיב
 42 מִיתָה²⁰ בְּיַדֵי שְׁמַיִם.

(18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א,
 44 ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנחתים" – "הכהנים
 45 בכיהונן (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלית
 46 בהם – רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה
 47 ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של
 48 חול עמהן". שבד משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ותומים - פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו 46
 שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל 47
 לאחורי הכהן. (43 שם. 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר 48
 (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע 49
 אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני 50
 ה'", כלומר, וסמוך לו, ככפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל 51
 לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך 52
 שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל-א א, ג): "ותנה 53
 היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" 54
 (יומא שם). (47) שם בבבלי: "והנשאל אומר, כה אמר 55
 ה' עלה והצלת, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' 56
 עלה והצלת". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום 57
 שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה 58
 ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". 59
 אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם 60
 עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע 61
 קול מדבר - אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). 62
 (48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל. 63

יב. ואין שואלין על שני דברים כאחד⁴⁹. ואם שאל 64
 - משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין בהן 65
 להדיא⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי 66
 שצריך העבור בו. ושנאמר: ולפני אלעזר הכהן יעמד 67
 וגומר; הוא - זה המלך⁵², וכל בני ישראל - זה הוא 68
 משום מלחמה⁵³ או מי שצריך העבור בשאלתו⁵⁴, 69
 וכל העדה - אלו בית דין הגדול⁵⁵. 70

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי 71
 ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו 72
 לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: 73
 "ולמי שהציבור צריך בו". (55) שם. 74

יג. זה שאמרה מוציא⁵⁶ בדברי נביאים שהפניהם היו 75
 חוגרין אפוד בד - לא היו פניהם גדולים, שאין 76
 האפוד של כהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו 77
 חוגרין אותו; שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר 78
 בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרים 79
 אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו 80
 רוח הקדש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול 81
 שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש. 82

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה 83
 שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא 84
 בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד 85
 בד" - "לא כן תני ר' חייא, אין ממנין שני כהנים גדולים 86
 כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים". 87
 סלקו להו הלכות פלי המקדש 88

הלכות ביאת המקדש

יש בכלל חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, 90
 ושלש עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטין: (א) 91
 שלא יבנס כהן שפור למקדש. (ב) שלא יבנס בו 92

1 כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שער מביגדו, 2
 מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מביגדו מהו שערו"). 3
 ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא 4
 מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו 5
 כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה. (31) תלושה 6
 קצת, ומחוכרת קצת לבגד.

ח. פרה על בשרו בגד³² שלא במקום בגדים, כגון 7
 שפרכו על אצבעו או על עקבו: אם היה בו שלש 8
 אצבעות על שלש אצבעות - הרי זה חוצץ ופוסל; 9
 פחות מכן - אינו חוצץ. ואם היה צלצול קטן³³, 10
 הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו - הרי זה פוסל 11
 ואף על פי שאין בו שלש על שלש. 12

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

ט. פהן שלקה באצבעו³⁴ - מתר לכרף עליה גמי 14
 בשפת³⁵, או בגד שאין בו שלש על שלש, ועובד. 15
 ואם נתפון להוציא דם³⁶ - אסור³⁷. והוא שלא יחויץ 16
 הגמי או הבגד בין בשרו לפלי בשעת עבודה. 17

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על 18
 כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים - 19
 במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי. 20
 (37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם). 21

י. עשו בבית שני אורים ותמים³⁸, כדי להשלים 22
 שמנה בגדים³⁹, ואף על פי שלא היו נשאלין בהן. 23
 ומפני מה לא היו שואלין בהן? מפני שלא היתה 24
 שם רוח הקדש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש 25
 ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו⁴⁰. 26

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים 27
 לאפור בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן 28
 והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. 29
 וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. 30
 (40) יומא עג: 31

יא. וכיצד שואלין? עומד הפהן ופניו לפני 32
 הארון⁴¹, והשואל מאחוריו, פניו לאחרי הפהן⁴², 33
 ואומר השואל: אעלה או לא אעלה? ואינו שואל 34
 בקול רם⁴⁴ ולא מהרהר בלבו⁴⁵, אלא בקול נמוך 35
 כמי שמתפלל בינו לבין עצמו⁴⁶. ומיד רוח הקדש 36
 לובש את הפהן, ומביט בחשן ורואה בו במראה 37
 הנבואה 'עלה' או 'לא תעלה'⁴⁷ באותיות 38
 שבוטלות⁴⁸ מן החשן כנגד פניו. והפהן משיבו 39
 ואומר לו: 'עלה' או 'לא תעלה'. 40

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכינה". ומפרש רבינו 41
 שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, 42
 ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: 43
 "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי 44
 שכינה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים 45

בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא. 49
 (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבאר להלן
 פ"ט ה"ב (זבחים, שם). 8) כן הוא בברייתא כריתות יג,
 ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם):
 "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר,
 רביעית יין". 9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי
 אליעזר. 10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל).
 11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). 12) תוספתא כריתות
 פ"א. 13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת
 תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין
 עליו מגיתור". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על
 כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון
 שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתור,
 ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). 14) בדפוס רומי:
 ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). 15) ראה בראב"ד.
 16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא
 ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.
 ב. הִיָּה שְׂכוּר מְשָׁאָר מְשַׁקֵּין הַמְשַׁפְּרִין¹⁷ - אָסוּר
 לְהַפְּגִס לְמִקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד וְהוּא שְׂפוּר מְשָׁאָר
 מְשַׁקֵּין הַמְשַׁפְּרִין, אָפְלוּ מִן הַחֵלֶב אוּ מִן הַדְּבָלָה -
 הָרִי זֶה לֹקֵה, וְעִבּוּדָתוֹ פְּשְׂרָה. שְׂאִין תִּיבִין מִיָּתָה
 אָלָא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת עִבּוּדָהּ, וְאִין מְחַלֵּל עִבּוּדָהּ
 אָלָא שְׂפוּר מִן הַיַּיִן.
 17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אם-כן מה תלמוד-
 לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה
 בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא
 יין, משום שלמדים מניין, ורבי יהודה סובר שבכל
 המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין
 אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו:
 "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין
 פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה,
 כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם)
 כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא
 כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי
 יהודה - עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם),
 וצריך-עיון, ועי' ביכסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה'
 שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר
 המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני
 שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם,
 במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה -
 לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה
 בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

1 פֶּהֶן פְּרוּעַ רֹאשׁ. ג) שְׂלֵא יִפְגַּס בּוֹ פֶּהֶן קְרוּעַ בְּגָדִים.
 2 ד) שְׂלֵא יִפְגַּס פֶּהֶן בְּכָל עַת לְהִיכַל. ה) שְׂלֵא יִצֵּא
 3 פֶּהֶן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה. ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים
 4 מִן הַמִּקְדָּשׁ. ז) שְׂלֵא יִפְגַּס טְמָא לְמִקְדָּשׁ. ח) שְׂלֵא
 5 יִפְגַּס טְמָא לְהַר הַבֵּית. ט) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְמָא. י)
 6 שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְבוּל יוֹם. יא) לְמִקְדָּשׁ הָעוֹבֵד יָדְיוֹ
 7 וְרַגְלָיו. יב) שְׂלֵא יִפְגַּס בַּעַל מוֹם לְהִיכַל וְלְמִזְבֵּחַ.
 8 יג) שְׂלֵא לְעַבֵּד בַּעַל מוֹם. יד) שְׂלֵא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם
 9 עוֹבֵר. טו) שְׂלֵא יַעֲבֹד זָר.
 10 וּבְאוּר מִצּוֹת אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

12) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן
 13) המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים
 14) המשכרים.

א. כָּל פֶּהֶן הַפְּשֵׁר לְעִבּוּדָה², אִם שְׁתָּה יַיִן - אָסוּר
 לוֹ לְהַפְּגִס מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלַפְּנִים⁴. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד⁵ -
 עִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה⁶, וְחַיֵּב מִיָּתָה בִּידֵי שְׂמִים⁷; שְׂנֵאמַר:
 וְלֹא תִמְתּוּ. וְהוּא שְׁשֵׁתָה רְבִיעִית⁸ יַיִן חִי' בְּבַת¹⁰
 אַחַת מִיַּיִן שְׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם¹¹; אָכַל אִם
 שְׁתָּה פְּחוֹת מִרְבִּיעִית יַיִן, אוּ שְׁתָּה רְבִיעִית וְהִפְסִיק
 בָּהּ, אוּ מִזְגָּה בְּמִים, אוּ שְׁשֵׁתָה יַיִן מִגִּתּוֹ בְּתוֹךְ
 אַרְבָּעִים אָפְלוּ יָתֵר מִרְבִּיעִית - פְּטוּר¹², וְאִינוּ מְחַלֵּל
 עִבּוּדָה¹³. שְׁתָּה יָתֵר מִרְבִּיעִית מִן הַיַּיִן, אָף עַל פִּי
 שְׁהִיָּה מְזוּג וְאָף עַל פִּי שְׁהִפְסִיק וְשְׁתָּה¹⁴ מְעַט מְעַט
 - חַיֵּב מִיָּתָה¹⁵, וּפְסוּל הָעִבּוּדָה¹⁶.

2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשאה
 27) כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה,
 28) שעבד כשהוא שתוי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן
 29) פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד),
 30) וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין - אינו חייב
 31) מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו
 32) אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל
 33) תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א
 34) ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו
 35) חללים ובעלי מומים". 3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג)
 36) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך
 37) להלן פ"ו ה"א. 4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל
 38) אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות
 39) המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם,
 40) ונאמר להלן (שמות ל, כ בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם,
 41) מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף
 42) בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י
 43) ויקרא שם. 5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא
 44) מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"טו, וב'ספר המצוות'
 45) שם). 6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתויי יין שאם עבד חלל,
 46) תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"י) יין ושכר אל תשת וגו'
 47) ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד
 48) בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר

ג. וּכְשֶׁם שְׂאָסוּר לְכַהֵן לְהַפְּגִס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי
 הַשְּׂכָרוֹת, כִּף אָסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין פֶּהֶן בֵּין יִשְׂרָאֵל,
 לְהוֹרֹת¹⁸ כְּשֵׁהוּא שְׂתוּי. אָפְלוּ אָכַל תְּמָרִים¹⁹ אוּ
 שְׁתָּה חֵלֶב וְנִשְׁתַּבְּשָׁה דַעְתּוֹ מְעַט - אֵל יוֹרָה.
 שְׂנֵאמַר: וְלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרָה²⁰ בְּדָבָר
 שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה עַד שְׂיַדְעוּהוּ הַצְּדוּקִים²¹ -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובר 49
בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. 50
30) תענית טו, ב - במשנה. 31) בשבוע שלהם. 51
32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל 52
אחד עובר בימיו (למעלה שם הי"א). 33) שם יז, א. 53
34) שם טו, ב - במשנה. 35) כלומר, בלילה שלפני היום, 54
וראה להלן. 36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא 55
ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה. ופירש 56
רש"י (שם טו:): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים 57
ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו 58
הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף- 59
משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא 60
ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' 61
בגליון הגרע"א. 37) ראה למעלה ה"ה. 62

ז. פל פהן שיודע³⁸ מאי זה משמר הוא ומאי זה 63
בית אב הוא, ויודע שפתי אבותיו קבועים בעבודה 64
[היום] - אסור לו לשתות יין כל אותו היום. הנה 65
יודע מאי זה משמר הוא, ואינו מפיר בית אב שלו 66
- אסור לו לשתות כל אותה שבת³⁹ שמשמרתו 67
עובדין בה. לא הנה מפיר⁴⁰ משמרתו ולא בית 68
אבותיו - הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם; אבל 69
תקנתו קלקלתו⁴¹, והנה הוא מתר לשתות תמיד, 70
שאינו יכול לעבד עד שיקבע בבית אב שלו 71
ובמשמרתו. 72

38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר 73
שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשתות 74
יין - רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב 75
שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל 76
אותו היום". 39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, 77
שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. 78
40) שם. 41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה 79
שנתבלבלו המשמרות - זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' 80
מגילה ה"ח). 81

ח. פהן שגדל שער⁴² - אסור לו להכנס⁴³ מן 82
המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד - חייב מיתה⁴⁴ בידי 83
שמים, כשפור שער⁴⁵. שגאמר: ויין לא ישתו כל 84
פהן, וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו - מה 85
שתויי יין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה. 86

42) ראה להלן הי"א. 43) ראה למעלה ה"א, ולהלן הט"ו. 87
44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). 45) סנהדרין פג, 88
ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא ו', י) "ראשיכם 89
אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", ובספרא' פ' 90
שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, 91
ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. 92
ובחידושי הריטב"א שם) - יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק 93
הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר 94
לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר 95
למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין 96
פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידיה כי הפסוק 97

1 מתר. כגון שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, 1
2 והדם אסור, וכיוצא בזה.

3) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול 18
בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור 4
ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם 5
מותר ללמד". 19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים 6
- אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל 7
תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו 8
שם ה'תוספות' ד"ה אמר, שאף-על-פי שרב פסק כרבי 9
אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, 10
וכן משמע בכבורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר 11
משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא- 12
הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה. 13
(אבל צריך-עיון, הרי בכבורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, 14
ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). 20) כריתות, שם. 15
21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר 16
שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליר"ד סי' 17
רמב ס"ק כא. 18

ד. ומתר לשפור ללמד תורה²², ואפלו הלכות 19
ומדרשות, והוא שלא יורה²³. ואם הנה חכם²⁴ קבוע 20
להוראה - לא ילמד, שלמוודו הוראה היא. 21

22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. 22
23) הלכה למעשה. כנ"ל. 24) כריתות יג, ב. 23

ה. שתה פדי רביעית בלבד והיה בה מים²⁵ כל 24
שהוא, או ישן מעט, או הלך²⁶ פדי מיל - כפר עבר 25
היין ומתר לעבד²⁷. אבל אם שתה יותר מרביעית, 26
אפלו מזוג - שנת מעט או הדרך מוסיפין 27
בשכרותו²⁸. אלא ישקא לפי השכרות עד שלא 28
ישאר משכרותו שום דבר שפועלם. 29

30) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן 25
31) שמותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: 31
32) שתה רביעית וכו' מזגה במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל 32
33) אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך 33
34) כשמזגו במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה 34
35) פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר 35
36) גם לכתחילה (כסף-משנה). 26) דוקא הלך, אבל רכיבה 36
37) כדי מיל, אינה מפיגה, כמבואר בעירובין, שם. 27) לענין 37
38) עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין 38
39) סד, ב. 28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפיג בשלשה מילין, 39
40) כמו שמבואר בעירובין, שם. 40

ו. אנשי משמר²⁹ מתרין לשתות³⁰ יין בלילות, אבל 41
לא בימי שבת³¹. ואפלו שאר בתי אבות³² של 42
משמר שאין עבודתן היום; שגא תכבד³³ העבודה 43
על אנשי בית אב³⁴ של יום, ויצטרכו לאחרים 44
מאנשי משמרתן לסיעון. ואנשי בית אב של אותו 45
היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה³⁵; שגא 46
ישתה בלילה³⁶ וישקים לעבודתו ועדין לא סר יינו 47
מעליו³⁷. 48

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 המקדש הי"א. (58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג.
 49 במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר
 50 ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט
 51 רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו
 52 שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך
 53 ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי
 54 מותרין וכו'") אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת
 55 הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי'
 56 (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי
 57 המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר
 58 משלשים לשלשים (ראה למעלה הי"א), ומה ניוול יש כאן.
 59 ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין,
 60 וכי דוחין אסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן
 61 קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו
 62 הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך
 63 שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר
 64 אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמתרים
 65 לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר
 66 לכבוד שבת - שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש,
 67 והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים
 68 שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל
 69 באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום,
 70 שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר
 71 לכבוד השבת, וראה להלן הי"ג בדברי 'הר המוריה').
 72 (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח
 73 שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה').
 74 (61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן הי"ז. ואף-על-פי שעוד
 75 לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו
 76 אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא
 77 יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה).
 78 (63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן
 79 ('מאירי' תענית יז.).

80 יג. מי ששִׁלְמָה⁶⁵ משמרתו בתוך הרגל⁶⁶ - מתר
 81 לגלח פרגל⁶⁷. אבל אם שִׁלְמָה בערב הרגל⁶⁸ - אינו
 82 מגלח אלא בערב הרגל⁶⁹.

83 (65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) כשחל הרגל
 84 בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר
 85 ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב
 86 הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו
 87 לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד
 88 ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, וב'הר
 89 המוריה' (כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל,
 90 כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר
 91 ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא
 92 ברגל.

93 יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אהד הוא.
 94 שְׁנֵאֲמַר: רְאִישֵׁיכֶם לֹא תִפְרְעוּ⁷⁰ וּבְגְדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ
 95 וְלֹא תִמְתּוּ; הֵא אִם עֲבַד⁷¹ וְהוּא קְרוֹעַ בְּגָדִים - חֵבֵב
 96 מִיָּתָהּ פִּדְי שְׂמִימִים, אִף עַל פִּי שְׁעֵבֻדְתּוֹ מִשְׁרָה וְלֹא
 97 חִלְּהָ⁷².

1 ב'פ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי
 2 בגדים, ראה להלן הי"ד, ועי' בחידושים המיוחדים להר"ן
 3 בסנהדרין (כב:). וב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג) הביא
 4 רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה,
 5 עיי"ש.

6 ט. ואין פרועי הראש מחללין עבודה⁴⁶. אף על פי
 7 שהוא במיתה - עבודתו פשרה.

8 (46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשתיי יין אלא לענין מיתה,
 9 ולא לענין חילול (שם).

10 י. פֶּשֶׁם שְׂאִין הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין עַל הַיֵּין אֲלֵא בְשַׁעַת
 11 בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, פֶּן אֵין אִסוּרִין לְגַדֵּל פְּרַע אֲלֵא
 12 בְשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּכַהֵן
 13 הַדְּיוּט; אֲבָל כֹּהֵן גְּדוֹל אֲסוּר⁴⁹ לְגַדֵּל פְּרַע⁵⁰ וְלִקְרַע
 14 בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שְׁהָרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וְלִכְךָ
 15 נֶאֱמַר בּוֹ: אֵת רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

16 (47) שם יז, א: "שתיי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר
 17 (ויקרא י, ח) "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם
 18 אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחד לרש"י שם הביא
 19 מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר
 20 הפנימית)". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן
 21 ביאה" שבזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבת המקדש
 22 קיים (ראה בפירוש המיוחד לרש"י שם) אלא "בשעת
 23 ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן הי"א: "כהן
 24 הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן
 25 שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה
 26 בראב"ד ובכסף-משנה. (48) שלמדים פרועי ראש משתיי
 27 יין (תענית, שם). (49) הוריות יא, ב. (50) אפילו שלא
 28 כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ת קסג). וראה למעלה פ"ה
 29 מהל' כלי המקדש ה"ו. (51) על מת (הל' כלי המקדש,
 30 שם). (52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות'
 31 לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). (53) זהו טעם
 32 למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור -
 33 אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל'
 34 כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב
 35 להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב'יריעות
 36 שלמה'.

37 יא. בְּמָה הוּא גְדוֹל פְּרַע? שְׁלִשִׁים יוֹם. פְּנִיזִיר⁵⁴,
 38 שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: גְּדֵל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ, וְאֵין נְזִירוֹת פְּחוּתָהּ
 39 מְשַׁלְשִׁים יוֹם⁵⁵. לְפִיכָּךְ, כֹּהֵן הַדְּיוּט הַעוֹבֵד⁵⁶ - מְגַלַּח
 40 מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם.

41 (54) סנהדרין כב, ב. (55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה"
 42 ("פ"ג מהל' נזירות ה"ב). (56) דווקא עובד, ראה למעלה
 43 ה"י.

44 יב. וְאֲנָשֵׁי⁵⁷ מְשַׁמְרִי⁵⁸ אֲסוּרִין לְסַפְּרִי⁵⁹ וּלְכַבְּסִי⁶⁰
 45 בְּשַׁבְּתָן⁶¹, פְּדִי שְׂלֵא יַעֲלוּ לְמִשְׁמַרְתָּן פְּשֶׁהן מְגוֹלִין⁶²,
 46 אֲלֵא מְגַלְחִין⁶³ וְרוֹחֲצִין⁶⁴ וּמְכַבְּסִין קֶדֶם שְׁיַעֲלוּ.

47 (57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהל' נזירות הט"ז, והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, 48
 כב), וביילקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן
 פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל
 שהיה מסלסל בשערו כבתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה
 מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח): "מי שהיה
 כהן גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום
 אינו נקרא פרוע ראש).

70 ז"ל: אל תפרעו. 71 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא
 דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. 72) כמו פרוע
 ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח
 ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו
 פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו
 הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר
 בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע
 בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו
 כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל'
 אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה
 בהלכה הסמוכה).

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ו

פָּרָק שְׁנַיִ

1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום
 הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אין פהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום
 הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³
 לעבודה בכל יום⁴.

2) בשעת עבודה. 3) להיכל. 4) להקטיר הקטורת על
 מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק
 המנורה, ולדישון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה
 למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו
 נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. והזהירו כל הפהנים⁵ שלא יפנסו לקדש או לקדש
 הקדשים שלא בשעת עבודה⁶. שגאמר: ואל יבא
 בכל עת אל הקדש - זה קדש הקדשים; מבית
 לפרכת - להזהיר⁸ על כל הפיות⁹.

5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו"ז): "או אחיך
 בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל
 אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך
 לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר
 וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו".

6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות
 לא תעשה סח). 7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש
 [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני
 הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של
 כל הבית מבפנים לפרוכת]. 8) לחייב מלקות ולא מיתה.
 9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר'
 יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת
 בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני
 הכפרת (=ליד הארון) במיתה"].

ג. פהן שגנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות
 השנה¹¹, בין פהן הדיוט בין פהן גדול, או פהן גדול
 שגנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה -
 חיב מיתה בידי שמים; שגאמר: ולא ימות. וכמה
 פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים? ארבע, כמו
 שיתבאר במקומו. ואם נכנס חמישית - חיב מיתה
 בידי שמים¹².

10) כלומר, ליד הארון. 11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל
 יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות

טו. יראו לי, שקל פהן הפשר לעבודה, אם נכנס
 מן המזבח ולפנים⁷³ והוא שתוי יין או שפור משאר
 המשקרין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים פדרף
 שקורעין על המתים⁷⁴, אף על פי שלא עבד עבודה
 - הרי זה לוקה⁷⁵; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס
 בשעת העבודה⁷⁶ מגול ככה, והרי הוא מזקר שלא
 יפנס.

73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. 74) כלומר,
 כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל
 ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרומו" למדו
 (מועד קטן כד). דין קריעה על המת, ראה ביריעות שלמה,
 ולמעלה הי"ד. 75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם
 ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש
 נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן דאמר ביומא מד, ב -
 שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. 76) כן הוא ב'ספרא' פ'
 שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה,
 תלמוד לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה
 בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-
 משנה).

טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא
 משם אחד הוא⁷⁷. כיצד? כגון ששתה רביעית יין
 בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא -
 לוקה. וכן אם עבד ביציאתו - חיב מיתה.

77) 'ספרא' שם.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין פהן בין ישראל, להכנס
 למקדש פלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא
 שתוי יין או שפור או פרוע ראש דרף נוול⁷⁸ או
 קרוע בגדים, אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה
 כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש⁷⁹ שיפנס בו מגול.
 אבל ישראל שגדל שעריו עד שנעשה מחלפת⁸⁰ ולא
 היה דרף נוול - הרי זה מתר להכנס לעזרת ישראל.

78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנסו
 למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה הי"ב. 79) ראה
 למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. 80) שהרי שמואל
 הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב)
 "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג

17) של "ומן המקדש לא יצא". (18) כלומר, בשעת
 העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר,
 שהיציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה).
 וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו
 כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצארו". (19) של
 תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון
 הברייתא (יומא יג): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול
 - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר'
 יוסי אומר יגמורו". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל
 להתחיל בעבודה - אסור.

ז. ומניין שבעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם
 בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אונן,
 שהוא אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני
 ממנו - דין הוא שיחלל.²¹

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן
 המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר
 שלא יצא חילל".

ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן - אסור
 לאכול²² בקדשים; שנאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום
 הייטיב בעיניי. וכן אינו חולק לאכל בערב. אונן
 שעבד - אינו לוקה²⁶. ומתיר לגע בקדשים²⁷ אף על
 פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸,
 אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל".
 23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין
 ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו
 בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא
 אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי
 שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה
 שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב
 ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא
 אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו
 מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא
 ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה
 ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח:
 במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות
 אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו
 נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן
 אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל
 לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות
 הטומאות שם).

ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים
 שהוא חזק להתאבל עליהם²⁹, ביום המיתה בלבד -
 הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן
 מדברי סופרים³¹.

29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב
 מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו

1) השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום
 הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת,
 שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש
 עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

ד. והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא
 לעבודה או להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול -
 לוקה, ואינו חייב מיתה. שנאמר: אל פגי הפפרת¹⁵
 ולא ימות - על קדש הקדשים במיתתה, ועל שאר
 הבית בלאו ולוקה.

13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי
 הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא
 להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל
 עבודה היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל
 מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר'
 יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפורת, היינו ליד
 הארון.

ה. פהן שציא מן המקדש בשעת העבודה בלבד -
 חייב מיתה. בין פהן גדול בין פהן הדיוט¹⁶. שנאמר:
 ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו. כלומר, לא
 תניחו עבודה ותצאו מבהלים ודחופים מפני גזרה
 זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא
 - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח
 עבודתו ויצא.

16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב-
 מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא
 יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו
 שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות?
 תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו,
 שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי
 שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו
 אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן
 המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על
 כרחנו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא
 אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה',
 שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר
 (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו'
 והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם
 הרמב"ם בספר המצוות ובפירוש על התורה סוף פרשת צו).

ו. אם פן, מפני מה נשנת אזהרה זו¹⁷ בכהן גדול?
 שפהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת
 לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, אף על פי שאינו
 יוצא מן המקדש¹⁸ - אינו עובד, מפני שהוא אונן;
 ואם עבד והוא אונן של תורה - חלל עבודתו, בין
 בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אכל כהן גדול עובד
 פשהו אונן¹⁹, שנאמר: ומן המקדש לא יצא ולא
 יחלל. כלומר, ישב ועבד עבודה שהיה עוסק בה²⁰
 ואינה מתחללת.

1 להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו. (40) ש"כל 49
 2 אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) 50
 3 ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה 51
 4 לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי 52
 5 שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו 53
 6 - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו 54
 7 יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. (41) שמכיוון שלא 55
 8 נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל 56
 9 הבעיות שבקרבנות. 57

10 **יב. טמא שרץ וכיוצא בו** 42 והערל משלחין את 58
 11 קרבנותיהם 43 ומקריבין עליהן; חוץ מפסח 44, שאין 59
 12 שוחטין אותו על טמא שרץ 45, ואין שוחטין על 60
 13 הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת 46 - אין 61
 14 מקריבין עליו קרבן פלל 47 עד שיתהרר 48. 62

15 (42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא 63
 16 לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא 64
 17 טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם 65
 18 טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו 66
 19 מהלכות קרבן פסח הלכה א.]. (43) בפסחים סב. "בכל 67
 20 הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים 68
 21 כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. 69
 22 (45) כל זמן שלא טבל. (46) זבחים שם. ולמדו כן ממה 70
 23 שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא 71
 24 לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם 72
 25 חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדן וגם טבל, 73
 26 שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, 74
 27 כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן 75
 28 אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, 76
 29 ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, 77
 30 ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף 78
 31 משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני 79
 32 שלו, ראה למעלה. 80

פרק שלישיו

81
 82 (1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל 82
 83 שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו. 83

84 **א. מצות עשה לשלח פל הטמאים מן המקדש**, 84
 85 **שנאמר: וישלחו מן המצוה פל צרוע וכל זב וכל 85**
 86 **טמא לנפש**. 86

87 (2) ראה ספר המצוות, עשה לא. (3) שלש מחנות היו: 87
 88 מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז 88
 89 מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה 89
 90 שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). (4) ראה פסחים סו: 90
 91 ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", 91
 92 ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות עשה". 92
 93 (5) כלומר, טמא מת. 93

94 **ב. זה המצוה האמור פאן הוא מצוה שכינה**, 94
 95 **שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים**. 95
 96 **שהמצוה והזב וטמא מת שלששתן במקום אחד**. 96

1 (למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי 1
 2 שמעון וכרבי. 2

3 **י. ומת ששקה ימים ואחר כך נקבר - פל אותם** 3
 4 **הימים שאחר יום המיתה הוא אוגן מדבריהם, וכן** 4
 5 **יום הקבורה, ואינו תופש לילו** 32. **לפיכך, מי שמת** 5
 6 **לו מת וקברו לאחר יום המיתה - פל יום הקבורה** 6
 7 **אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל** 7
 8 **ואוכל לערב. ויום שמועה קרוכה** 33 **יום לקוט** 8
 9 **עצמות** 34 - **הרי הוא פיום קבורה, שאינו תופש לילו** 9
 10 **ואפלו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים** 10
 11 **לערב. אבל יום המיתה - פשם שאסור לאכל בו** 11
 12 **קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו** 12
 13 **מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל** 13
 14 **לערב** 35, **כמו שיתבאר במקומו**. 14

15 (32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום 15
 16 הקבורה תופס לילו. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. 16
 17 (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום 17
 18 ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי 18
 19 שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון 19
 20 שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה 20
 21 אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח 21
 22 שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם. 22

23 **יא. האבל אינו משלח קרבנותיו פל שבועה**, 36 **אפלו** 23
 24 **זין או עצים או לבונה** 37. **וכן מצרע** 38 **אינו משלח** 24
 25 **קרבנותיו. פל זמן שאינו ראוי לביאה אל המצוה** 39 25
 26 **- אינו ראוי להקריבה. אבל המנדה יש בו ספק** 40 **אם** 26
 27 **משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו -** 27
 28 **נרצה** 41. 28

29 (36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן 29
 30 שהוא שלם ולא בזמן שהוא אוגן" ואוגן אינו אלא ביום 30
 31 המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל 31
 32 גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א 32
 33 שאין האוגן מביא קרבנות כל שבועה. (37) בזבחים שם: 33
 34 "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים 34
 35 (קרבנו)" כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביאן, ואינו 35
 36 מביא כשהוא אוגן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' 36
 37 בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות 37
 38 והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל 38
 39 קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא 39
 40 אוגן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר 40
 41 (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן 41
 42 שראוי לביאה ראוי להקריבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו 42
 43 ראוי להקריבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצוה נשלח 43
 44 גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא 44
 45 ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות 45
 46 מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט 46
 47 שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו 47
 48 משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמתור לו 48

50 ונישא הזב על האבנים למעלה, נטמא המשכב או המרכב
51 ונעשה אב טומאה". (21) כן הוא בנדה ט: וכן נראה
52 בשבת פג:

53 ד. טמא מת, אפלו המת עצמו - מתר להפגס להר
54 הפית²²; שונאמר: ויקח משה את עצמות יוסף עמו
55 - עמו במחנה הלוייה.

56 (22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א,
57 והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

58 ה. החיל²³ - משלחין ממנו עובדי פוכבים וטמאי
59 מת ובוועלי נדות²⁴; אכל טבול יום²⁵ נכנס לשם,
60 שפבר טבל²⁶.

61 (23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי
62 "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה
63 טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות".
64 (24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל
65 זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים,
66 שכל זה מחנה לוייה עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק
67 א ממסכת כלים משנה ח. (25) שטבל ולא העריב שמשו.
68 (26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו.
69 וכן כתב גם בפירושו המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן
70 החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר
71 נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

72 ו. עזרת הנשים - משלחין ממנו טבול יום²⁷, אכל
73 לא מחסר פפורים²⁸; שפחטר פפורים העריב
74 שמשו²⁹. ואסור טבול יום במחנה לוייה מדברי
75 סופרים³⁰.

76 (27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה
77 יז. (28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים
78 אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע וילדת אחר
79 שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה
80 להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (29) כלומר,
81 אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין
82 מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו.
83 ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-
84 יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה.
85 (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית
86 הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה.
87 וזבחים לב:

88 ז. מעזרת ישראל³¹ ולפנים - אפלו מחסר פפורים
89 לא יפגס לשם³², שעדיין לא טהר טהרה גמורה³³;
90 שונאמר: וכפר עליה הפהן וטהרה, מפלל שעדיין לא
91 נגמרה טהרתה.

92 (31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה
93 בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג:
94 למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש,
95 ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר
96 (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - טומאתו

1 תלמוד לומר במצרע: פדר ישב, מחוץ למחנה
2 מושבו - זה מחנה ישראל¹⁰, שהוא מפתח ירושלים
3 ולפנים¹¹. מה מצרע¹², שטמאתו חמורה¹³, חמור
4 שלווחו משלוח חבירו¹⁴; אף כל שטמאתו חמורה,
5 חמור שלווחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את
6 המצרע חוץ לשלש מחנות¹⁵, שהוא חוץ
7 לירושלים¹⁶, מפני שהוא מטמא בביאה¹⁷ מה שאין
8 הדיב מטמא¹⁸.

9 (6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות
10 (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון
11 ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה
12 לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה
13 בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא
14 יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג,
15 יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה".
16 (7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות:
17 מחנה שכינה ומחנה לוייה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים.
18 מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח
19 הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוייה, משערי ניקנור
20 ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א,
21 הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית
22 הבחירה שם, ובפירושו המשנה כלים פרק א משנה ח.
23 (8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב
24 וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. (9) כלומר, משולחים
25 ממחנה שכינה בלבד. (10) כי זוהי המשמעות של "בדד
26 ישב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה).
27 (11) תוספתא שם. (12) ספרי פ' נשא שם. (13) שהרי
28 מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. (14) שהרי רק בו
29 שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. (15) ספרא פ'
30 תזריע פרק יב הלכה יד. (16) ראה בפ"א ממסכת כלים
31 משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה
32 למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה
33 ח. (17) ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי
34 החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר
35 בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב,
36 וראה גם בכלים פ"א משנה ד). (18) שאין מטמא בביאה
37 אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות
38 טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי
39 חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמיש
40 המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה
41 בהר המוריה כאן.

42 ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי
43 מחנות, שהוא חוץ להר הפית¹⁹, מפני שהן מטמאין
44 המשפב והמושב אפלו מתחת האבן²⁰ מה שאין
45 המת מטמא²¹.

46 (19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו,
47 ובכלים פרק א משנה ח. (20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו
48 בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו
49 אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-
 יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בברייתא
 במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת
 ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא
 בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל
 הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל),
 אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זונגן כרת ועל
 שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא
 למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל
 דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה
 ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות
 פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית
 הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה
 יא.

י. וכשם ששליח טמאים⁴⁶ מן המקדש⁴⁷ בעשה, פך
 אם נכנסו⁴⁸ - עוברים בלא תעשה⁴⁹; שנאמר: ולא
 יטמאו את מחניהם - זה מחנה שכינה⁵⁰.

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א).
 וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה
 שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים.
 (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא
 לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר,
 הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה
 הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לוי, אם נכנסו למחנה
 לוי, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל
 תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

יא. ומנין שאינו עובר אלא אם פן נכנס, אבל אם
 נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שנאמר בילודת: ואל
 המקדש לא תבא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם
 פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את
 בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני
 בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו
 כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל
 המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר
 טמאים שוים בזה".

יב. טמא שנכנס למקדש⁵² במזיד - ענוש פרת;
 שנאמר: ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא
 עונו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שנאמר:
 או נפש אשר תגע בכל דבר טמא⁵⁵. ואין חיבין פרת
 או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים⁵⁶, או על
 תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, כמו
 שבארנו⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות
 יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת,
 תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על
 רחיצת גופו ענוש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת

1 בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:) וראה בהרמוריה.
 2 ח. הטמא המשלח מהר הפית³⁴, אם נכנס - עובר
 3 בלא תעשה³⁵; שנאמר: ויצא מחוץ למחנה - זה
 4 מחנה שכינה³⁶, ולא יבא אל תוך המחנה - זה
 5 מחנה לוי³⁷. וכן מצרע שנכנס לירושלים -
 6 לוקה³⁸. אבל אם נכנס לשאר הערים המקפות
 7 חומה³⁹, אף על פי שאינו רשאי⁴⁰, לפי שנאמר:
 8 פדד ישב - אינו לוקה⁴¹.

9 ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו
 10 הר הבית. (35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא
 11 פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה.
 12 וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו
 13 את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח,
 14 ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו
 15 להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא
 16 אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא
 17 (דברים שם) "ר"ש התימי אומר: ויצא אל מחוץ למחנה,
 18 זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה".
 19 וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם
 20 בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח:) "נכנסו מצורעים
 21 לפנים מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב
 22 חסדא (פסחים יז.) "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור,
 23 שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים
 24 המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים
 25 פרק א משנה ז: "והוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון,
 26 דומיא דבתי עיר חומה דדרשינן בפ' בהר איש כי ימכור
 27 בית מושב עיר חומה, יכול הקיפה חומה מכאן ולהבא,
 28 ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות
 29 יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם:
 30 "עצירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן
 31 את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית
 32 הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה
 33 לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו
 34 דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

ט. נכנס המצרע להר הבית - לוקה שמונים⁴². אבל
 36 טמא מת⁴³ או טבול יום⁴⁴ שנכנס לעזרת נשים, או
 37 מחסר פפורים⁴⁵ שנכנס לעזרת ישראל, אף על פי
 38 שאינו לוקה - מפין אותו מפת מרדות.

39 (42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר
 40 הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפנים מן
 41 החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר
 42 הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו' ויולדות
 43 שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם),
 44 מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר
 45 שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא
 46 זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים
 47 שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר
 48 לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז
 49 מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה

51 ולא יתחטא, וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) 52 שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) 53 - כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי 54 שהוא צריך חיטוי - חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם 55 שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף 56 משנה). (62 ירושלמי שם. 63) שכן מפורש בתורה 57 (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או 58 בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

59 יד. פָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַטְּעוֹן בֵּיאַת מַיִם⁶⁵ מִן מִן הַתּוֹרָה - חֵיב פְּרַת עַל בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁶, וְאִפְלוּ אַחַר 60 שְׁטָבֵל, עַד שְׂיַעֲרִיב שְׁמֻשׁוֹ⁶⁷. אֲבָל הַמִּתְטַמֵּא 61 בְּטִמְאוֹת מִן הַמַּת הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן, אֵף עַל 62 פִּי שֶׁהוּא טָמֵא טִמְאָת שְׂבָעָה - הָרִי זֶה פְּטוּר עַל 63 בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁸. 64

65 כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל 66 הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, 67 בין לפני ביאתו (=מים) בין לאחר ביאתו, חייב". 68 משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: 69 וראה בהלכה הקודמת.

70 טו. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּכֻלָּיִם שֶׁנִּגְעוּ בְּאָדָם שֶׁנִּגְעַת בְּמַת⁶⁹, 71 או שֶׁנִּגְעַת בְּאָדָם שֶׁנִּגְעַת בְּכֻלָּיִם הַנוֹגְעִים בְּמַת⁷⁰, אֵף 72 עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא רֵאשׁוֹן לְעִנְיֵן תְּרוּמָה וּלְטִמְאָה 73 בְּשׂוֹר קֳדָשִׁים - הָרִי זֶה פְּטוּר עַל בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ; 74 שְׂדֵדְרִים אֵלּוּ הֵלְכָה מִפִּי הַקְּבֻלָּה⁷¹. וְאֵף עַל פִּי 75 שֶׁהוּא פְּטוּר, מִפִּיִן אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁷².

76 (69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת - אינו 77 חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה 78 בירושלמי שם. (70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, 79 וכו"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא 80 במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה) 81 מהלכות טומאת מת הלכה ה). (72) כן נראה ממה שאמרו 82 במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח 83 עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא 84 מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישי 85 לראשון, וראה בכסף-משנה.

86 טז. הַמְכַנְּסִי שְׂרָץ⁷³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס 87 אָדָם טָמֵא לְמִקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חֵיב פְּרַת, שֶׁהָרִי טָמֵא 88 מִקְדָּשׁ יֵי. אֲבָל הַזּוֹרֵק פְּלִים טָמֵאִים לְמִקְדָּשׁ אִפְלוּ 89 הֵיוּ כְּלָיִם שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת - פְּטוּר מִן הַפְּרַת, אֲבָל חֵיב 90 מִלְּקוֹת⁷⁶. שְׂנְאָמֵר: וְאִם לֹא יִכְפֹּס וְגוֹמֵר. מִפִּי 91 הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁷⁷: עַל רְחִיצַת גּוֹפּוֹ עֲנוּשׁ פְּרַת, וְעַל 92 כְּבוֹס בְּגָדָיו לִזְקָה אֲרָבָעִים.

93 (73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: 94 המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. 95 לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא 96 מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי 97 וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי

1 מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על 2 ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת 3 מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי 4 טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא 5 עווננו" "ונשא עווננו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עוון האמור 6 להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק 7 מפורש (במדבר יט, יג - כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם 8 אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש 9 ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה 10 הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום 11 דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות 12 לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות 13 שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל 14 "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי 15 את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה 16 להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה 17 א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) 18 "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר 19 וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש 20 ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש 21 וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת 22 מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה 23 ה. (56) ראה שביעות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א 24 משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן 25 ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כו:): תנא 26 מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג 27 חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר 28 כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שביעות שם במשנה. 29 (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

30 יג. וְאִי זֶהוּ הַטָּמֵא שֶׁחֵיב פְּרַת עַל הַמִּקְדָּשׁ? פֶּל 31 שֶׁנִּטְמָא בְּטִמְאָה מִן הַמַּת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהִי⁵⁹, 32 שֶׁכָּבֵר נִתְפָּרֵשׁ בְּנִזְרוֹת⁶⁰; אוֹ שֶׁנִּגְעַת בְּאָדָם אוֹ בְּכֻלָּיִם 33 שֶׁנִּטְמָאוּ בְּאוֹתָן הַטִּמְאוֹת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶם⁶¹, 34 שֶׁהָרִי הוּא שֶׁנִּי לְרֵאשׁוֹן⁶² שֶׁנִּגְעַת בְּמַת; אוֹ שֶׁנִּטְמָא 35 בְּשָׂר אָבוֹת הַטִּמְאוֹת⁶³ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁיִּתְפָּרְשׁוּ 36 בְּמִקְוֵי⁶⁴.

37 (59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח 38 עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא 39 במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' 40 מאיר, וכן כתב בפירושו המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". 41 (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף-על-פי 42 שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר 43 נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי 44 אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, 45 שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין 46 הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא 47 למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, 48 אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של 49 טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על 50 ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: 50
 "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה 51
 מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא 52
 באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או 53
 בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינוי "פטור", 54
 משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל 55
 איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב 56
 שמש, על-כרחו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא 57
 לפני ביאתו במים). 58

יט. טמא שנקנס למקדש דרך גגות - פטור; 59
 שנאמר: ואל המקדש לא תבא - דרך ביאה חיבה 60
 תורה⁸⁴. ואף על פי שהוא פטור מפרת, מפין אותו 61
 מפת מרדות⁸⁵. [ואפלו נכנס במגדל הפורח פאור] 62
 - בין שנקנס למקדש [במגדל]⁸⁶ דרך גגות בין 63
 שנקנס בו דרך פתחים⁸⁷. 64

(84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור 65
 השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע 66
 מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן 67
 הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). (85) כן נראה 68
 ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור 69
 מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). 70
 (86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי 71
 זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" 72
 תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה 73
 כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות 74
 אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב 75
 כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס 76
 דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי 77
 הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח 78
 באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל 79
 מכין אותו מכת מרדות מדרבנן. 80

כ. כל מקום⁸⁸ שחייבים על זדונו פרת ועל שגגתו 81
 קרבן⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין 82
 אותה⁹⁰; ושאר המקומות⁹¹ - פופין עליו כלי עד 83
 אחר שבת⁹². וכשהן מוציאין - אין מוציאין אותה 84
 אלא בפשוטי כלי עץ⁹³ שאין מקבל טמאה⁹⁴, שלא 85
 לרבות את הטמאה⁹⁵. 86

(88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש 87
 המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק 88
 א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה 89
 עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן 90
 מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן 91
 ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל 92
 שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא, 93
 משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו 94
 הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל 95
 המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות 96
 תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה 97
 להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם 98

1 הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה 1
 2 בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא 2
 3 במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא 3
 4 טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה 4
 5 (ג. 74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים 5
 6 במשא, ראה למעלה). (75) עירובין שם. ומפרש רבינו, 6
 7 שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", 7
 8 היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא 8
 9 בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, 9
 10 כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). 10
 11 (76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77) ספרא 11
 12 פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם 12
 13 ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס 13
 14 כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין 14
 15 בהגהות הגר"א שם. 15

יז. יראה לי, שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב 16
 17 טמאה, כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת, שהן 17
 18 אב הטמאה, כמו שיתבאר⁷⁸; אבל בגד שהוא 18
 19 ראשון, אם הכניסו למקדש - אינו לוקה עליו, אבל 19
 20 מפין אותו מפת מרדות⁷⁹. 20

(78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. (79) נראה שלמד כן 21
 22 ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו 22
 23 חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא- 23
 24 הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר 24
 25 המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין 25
 26 שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה 26
 27 הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה 27
 28 וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם 28
 29 החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא 29
 30 מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה. 30

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש - מפין אותו 31
 32 מפת מרדות⁸⁰. וכן כל טמא באב מאבות הטמאות 32
 33 של דבריהם⁸¹, או שאכל אכלין טמאים ושטה 33
 34 משקין טמאין, ונקנס למקדש במזיד קדם שיתטבל⁸² 34
 35 - מפין אותו מפת מרדות⁸³. 35

(80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו 36
 37 לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף 37
 38 הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, 38
 39 לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל 39
 40 מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי 40
 41 בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו 41
 42 לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן 42
 43 (כסף משנה). (81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה 43
 44 יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. (82) אבל אחר 44
 45 שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת 45
 46 מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור 46
 47 הדברים בפרה פ"א משנה ה. (83) בפרה שם: "כל הטעון 47
 48 ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את 48
 49 התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) 49

1 ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי פי טוב פי 49
2 לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שעור השתחויה¹⁰⁸. 50

3 (106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי 51
4 בימים"ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני 52
5 ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור 53
6 קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כלומר, 54
7 כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת 55
8 "ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת 56
9 אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה, 57
10 ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי. 58

11 כד. ואי זו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת 59
12 מן המקדש בדרך קצרה ממה. יצא בקצרה, אף על 60
13 פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל 61
14 היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארצה, אף על פי שרץ ודחק 62
15 עצמו בכל כחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארצה 63
16 פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל 64
17 ויצא בארצה - חייב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט 65
18 ועמד ושהה מעט, עד שנגטרף מפל השהיות פדי 66
19 השתחויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא 67
20 קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מכין אותו מפת 68
21 מרדות¹¹². 69

22 (109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם 70
23 במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו". 71
24 (110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם 72
25 בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן 73
26 פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות 74
27 (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, 75
28 ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט 76
29 מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם). 77

פרק רביעי

78 (1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני 79
80 טומאה בצבור.

81 א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו², וחייב מיתה 81
82 בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם⁴. 82
83 שגאמר: ויגזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את 83
84 שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵ 84
85 הוא אומר: ומתו בו פי יחללהו; מה חלול האמור 85
86 [שם] - חייב מיתה בידי שמים⁶, אף פאן - מיתה 86
87 בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי 87
88 שמים - לוקין עליו⁷. 88

89 (2) משנה, זבחים טו, ב. (3) סנהדרין פג, א. (4) ראה 89
90 שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא 90
91 ישהה. (5) אצל תרומה. (6) סנהדרין פג, ב. (7) כן הוא 91
92 במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט 92
93 מהל' סנהדרין ה"ב. 93

94 ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חייב בבית 94

1 במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמינו 1
2 (=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת) 2
3 דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ, 3
4 שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו 4
5 להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י 5
6 שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם. 6

7 כא. אהד טמא שנגנס למקדש טהור⁶, או טהור 7
8 שנגנס למקדש שיש בו טמאה, פגון שהיה מת תחת 8
9 אהל במקדש ונגנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב 9
10 פרת, שהרי ביאתו וטמאה פאין פאחת⁹. נכנס 10
11 למקדש ונטמא שם אחר שנגנס⁸, אפלו טמא עצמו 11
12 במזיד⁹ - ימהר ויבהל ויצא¹⁰ בדרך קצרה¹⁰¹. 12

13 (96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין 13
14 הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב. 14
15 (97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות 15
16 פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא 16
17 חייב כרת, ומוזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש 17
18 למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. 18
19 שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא 19
20 בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא 20
21 על-כרחו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה). 21
22 (98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא 22
23 עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי 23
24 שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש 24
25 במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, 25
26 ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא 26
27 שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם 27
28 צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן 28
29 גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים 29
30 גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", 30
31 ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה 31
32 כב והלכה כד. 32

33 כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחוות או לצאת 33
34 בדרך ארצה. ואם שהה, או שניצא בארצה אף על 34
35 פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³ 35
36 אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חייב פרת. ואם היה שוגג 36
37 - מביא קרבן¹⁰⁵. 37

38 (102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו. 38
39 (103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד: 39
40 במשנה "השתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם 40
41 טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל 41
42 השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה 42
43 שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה. 43
44 ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: 44
45 במשנה. 45

46 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו 46
47 כלפי חוץ - אינו חייב, אלא אם פן שהה פשעור¹⁰⁶. 47
48 וכמה שעור שהייתו? פדי לקרות: ויכרעו אפים 48

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ב ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו"
50 לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג
51 ה"ט.

52 ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר²³: וּכְפַר עֲלֶיהָ
53 הַפֶּה וְטָהְרָה, מִפְּלֵל שְׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה טְהֻרָתָהּ²⁴.
54 והוא הדין לכל מחסרי כפורים²⁵.

55 (23 לגבי יולדת. 24 בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים
56 מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה,
57 טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א -
58 דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב.
59 (25 היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי
60 כפרה ה"א).

61 ו. פהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא
62 טמאה ידועה²⁶ - פל הקרבנות שהקריב פסולין²⁷,
63 שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום²⁸ -
64 הציץ מרצה²⁹, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו
65 נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם וזרק -
66 הרצה³⁰; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על
67 פי שהוא מזויר³¹. וכבר בארנו טמאת התהום
68 בגזירות³².

69 (26 אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. 27 ראה
70 למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב
71 על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק
72 לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה,
73 מעתה דין טמא כדין בעל מום. 28) שאין אדם מכירה
74 אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). 29) משנה,
75 פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות
76 (כסף-משנה). 30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין
77 לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה
78 גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר
79 קרבנות (כסף-משנה). 31) פסחים פא, ב. כפי הלשון
80 השני של מר בר רב אשי. 32) שם. וראה גם בפ"ד מהל'
81 קרבן פסח ה"ב.

82 ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקריבין³³;
83 שנאמר: והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון
84 הקדשים. אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין³⁴,
85 ולא על טמאת האדם³⁵ שנשטמא בטמאה ידועה;
86 אלא אם כן היתה הטמאה הדחופה בצפור³⁶, שהציץ
87 מרצה עליה³⁷.

88 (33 היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז).
89 (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי
90 אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י
91 שם). 35) שם פ, ב - במשנה. 36) כדעת רב ששת ביומא
92 ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי
93 הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה
94 להלן הי"ד-טז. 37) יומא ז, א. ז, ב. שכיון שאינה היתר
95 גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

1 דין אלא מלקות, אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו
2 לבית דין, אלא מוציאין אותו⁸ לחוץ⁹ ופוצעין את
3 מחו¹⁰, ואין ממחין עליהן בקף¹¹.

4 (8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין
5 אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו.
6 (9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו
7 השמיט "לעזרה", ובמשנה למלך כתב דכוונת רבינו
8 דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור
9 להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה-ט) וכדברי התוספות'
10 זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המוריה' כאן,
11 אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה
12 בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). (10) שם
13 במשנה: "כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הכהנים מביאין
14 אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה
15 ומפצעין את מחו בגזירין". (11) כיון שחייב הוא מיתה
16 בידי שמים (סנהדרין פב:).

17 ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישקה, עד שלא
18 יתחייב פרת¹² אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון
19 שנשטמא בעזרה¹³ ויצא בקצרה¹⁴, וביציאתו היה
20 צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקרב
21 שרפתו¹⁵; שקל קרוב עבודה - הרי הוא מעבודה¹⁶.

22 (12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. (13) אבל בנטמא מחוץ
23 לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם הי"ב.
24 (14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה
25 שם הכ"ב. (15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן
26 פ"ט ה"ד. (16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי
27 עבודה, עבודה היא".

28 ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו -
29 עבודתו פסולה¹⁷, וחיוב מיתה בידי שמים¹⁸.
30 שנאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה
31 למדנו¹⁹, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא
32 הוא; שנאמר: וקא השמש וטהר, מפלל שעדין לא
33 טהר²⁰. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על פי
34 שעבודתו פסולה וחלל²¹ - הרי זה פטור²².

35 (17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו'
36 טבול יום וכו' פסל". (18) סנהדרין פג, א. ופג, ב.
37 (19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. (20) והוא לתת טעם
38 למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון,
39 שהרי בכרכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא
40 על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ד מהל' תרומות ה"ב.
41 ועי' בתוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, ובתוספות
42 יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21) משנה,
43 זבחים שם. (22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב
44 - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו',
45 ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר
46 כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-
47 משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי
48 מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד,

47 קָרְבַּן וְהָיוּ רֹב הַקְהָל שְׁמֵקָרְבָיִן⁴⁸ אוֹתוֹ טַמְאִין לְמֵת, ⁴⁸ אוֹ שְׁהָיוּ הַקְהָל טְהוּרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים⁴⁹ הַמְקָרְבִינִין⁵⁰ טַמְאִים⁵¹ לְמֵת⁵², אוֹ שְׁהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוּרִין וְהָיוּ כְּלֵי הַשְׂרֵת טַמְאִים⁵³ לְמֵת⁵⁴ - הֲרֵי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטַמְאָה, וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטַּמְאִים וְהַטְהוּרִים פְּאַחֲדוּ⁵⁵, וְיִכְנָסוּ כְּלֵן לְעֶזְרָה⁵⁶. אָבָל הַטַּמְאִים בְּטַמְאָה אַחֲרַת, כְּגוֹן זְבִין וְזָבוֹת וְנִדוֹת [וְיִוִּלְדוּת]⁵⁷ וְטַמְאֵי שְׂרָץ וְיַבְלָה וְכִיּוּצֵא בְּהֵן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנָסוּ לְעֶזְרָה, וְאַף עַל פִּי שְׁעֲשֶׂה בְּטַמְאָה⁵⁹. וְאִם עֶבְרִי⁶⁰ וְעָשָׂה אוֹ נִכְנָסוּ לְעֶזְרָה - חֻבְבִין כֶּרֶת עַל הַבֵּיאוּה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל הָעֲבוּדָה; שְׁלֵא נִדְחִית אֶלְא טַמְאַת הַמֵּת בַּלְבָּד⁶³.

48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת ('חזון איש'). וראה להלן הי"ד. (49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו). וכן כתב בפירוש המשנה, שם. (50) כלומר, הראויים להקריב. (51) בפסחים ע"ט, א - במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. (52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). (53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, וב'הר המוריה' שם. (55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונזהרין מהם" ('מאירי') שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (56) אבל לא להיכל, ראה להלן הי"ג. (57) בפסחים סז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. (58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. (59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזהב, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. (60) במזיד. (61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג הי"ב). ולא כרבי אלעזר הפוטרם מכרת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. (62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. (63) ראה למעלה ה"ט.

1 ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו³⁸; ² שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תְּמִיד³⁹ לְרִצּוֹן לְהֵם לְפָנָי ³ וְיֵי.

4 (38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחוייה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', ב'ציוני מהר"ן וכו' המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצה"ח ביומא, שם.

16 ט. כָּל קָרְבַּן שְׂאִין קָבוֹעַ לוֹ זְמַן - אֵינּוּ דוֹחָה לֹא ¹⁷ אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטַּמְאָה⁴⁰; שְׂאֵם לֹא יִקְרָב הַיּוֹם ¹⁸ - יִקְרָב לְמָחָר וְלְמָחָר מָחָר. וְכָל קָרְבַּן שְׂקָבוֹעַ לוֹ ¹⁹ זְמַן, בֵּין קָרְבַּן צִבּוֹר בֵּין קָרְבַּן יָחִיד⁴¹ - דוֹחָה אֶת ²⁰ הַשֶּׁבֶת וְדוֹחָה אֶת הַטַּמְאָה⁴². וְלֹא כָּל הַטַּמְאוֹת הֵנּוּ ²¹ דוֹחָה, אֶלְא טַמְאַת הַמֵּת לְבָדָה⁴³.

22 (40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר ²³ כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ²⁴ ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד ²⁵ להלן סוף ה"ז. (43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ²⁶ ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש ²⁷ נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. ²⁸ וראה להלן ה"ז.

29 י. כָּל קָרְבָנוֹת הַצִּבּוֹר⁴⁴ קָבוֹעַ זְמַנָּם. לְפִיכֵן כְּלֵן ³⁰ דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת טַמְאַת הַמֵּת.

31 (44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר ³² העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודת-זרה שאף-על-פי שהם ³³ קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב). ³⁴ לדרבי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ³⁵ ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

36 יא. וְכָל קָרְבַּן מִהֵן שְׂקָרָב בְּטַמְאָה - אֵינּוּ נֹאֲכָל⁴⁵, ³⁷ אֶלְא מִקְטִירִין מִמֶּנּוּ דְּכָרִים הֲרֹאִיִין לְהַקְטִירָה⁴⁶, ³⁸ וְהַשֶּׂאֳרָ הֲרֹאִי לְאֲכִילָה וְשֶׂרָף, בְּשֶׂאֳרָ קֶדְשִׁים ³⁹ שְׁנֻטְמְאוּ⁴⁷.

40 (45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח ⁴¹ שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). ⁴² שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו ⁴³ בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי ⁴⁴ הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. (47) ראה ⁴⁵ בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

46 יב. כִּיצַד דוֹחָה אֶת הַטַּמְאָה? הֲגִיעַ זְמַנּוֹ שָׁל אוֹתוֹ

50 מִפְּנֵי שֶׁהִטְמֵאָה לֹא הִתְרָה בְּצַבּוּר, אֲלֵא בְּאִסּוּרָה
51 עוֹמְדָת, וְדַחֲוִיָּה הִיא עֵתָה מִפְּנֵי הַדְּחָק⁷⁵, וְאֵין דוּחִין
52 כֹּל דְּבָר הַנִּדְחָה אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׂאֵי אִפְשָׁר. וּמִפְּנֵי זֶה
53 צְרִיכָה צִיץ לְרִצּוֹת עָלֶיהָ⁷⁶.

54 (75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה
55 למעלה ה"ז.

56 טז. וּמִנִּין שֶׁטְמֵאת מֵת דַּחֲוִיָּה בְּצַבּוּר⁷⁷? שְׁנֵאמַר:
57 וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם. כִּף לְמַדּוּ
58 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁷⁸, שְׁאֲנָשִׁים יְחִידִים הֵם שִׁדְּחוּ לְפִסַּח
59 שְׂנֵי אִם הָיוּ טְמֵאִים; אֲבָל צַבּוּר שֶׁהָיוּ טְמֵאִי מֵת -
60 אֵינָן נִדְחִין⁷⁹, אֲלֵא הִטְמֵאָה תַּדְּחָה וַיַּעֲשׂוּ פִּסַּח
61 בְּטְמֵאָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל קָרְבָן שֶׁקָּבַע לוֹ זְמַן
62 כְּפִסַּח, שֶׁהוּא דוּחָה אֵת הִטְמֵאָה⁸⁰.

63 (77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחית בציבור,
64 מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט
65 והי"ב. (78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך.
66 (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם
67 (במדבר כט, לט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם
68 אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

69 יז. וְהָרִי הַדְּבָר מִפְּרָשׁ בְּכַתוּבִים⁸¹. שְׁנֵאמַר שָׁם: כִּי
70 רַבַּת בְּקֹהֶל אֲשֶׁר לֹא הִתְקַדְּשׁוּ, וְהַלּוּיִם עַל שְׁחִיטַת
71 הַפְּסָחִים לְכָל לֹא טְהוֹר [לְהַקְדִּישׁ לַה']. כִּי מְרַבֵּית
72 הָעַם רַבַּת מְאֹפְרִים וּמְנִשָּׂה יִשְׁשַׁכֵּר וּזְבַלּוֹן לֹא
73 הִטְהֵרוּ⁸². וּמָהוּ זֶה שְׁנֵאמַר: כִּי אֲכָלוּ אֵת הַפִּסַּח בְּלֹא
74 כְּתוּב? מִפְּנֵי שֶׁעֲבָרוּ אוֹתָהּ הַשְּׂנֵה מִפְּנֵי הִטְמֵאָה⁸³.
75 שְׁנֵאמַר: וַיִּזְעַץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל הַקְּהָל בִּירוּשָׁלַיִם
76 לַעֲשׂוֹת הַפִּסַּח בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי⁸⁴. כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת
77 בְּעַת הַהִיא, כִּי הַפְּהַנִּים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמִדֵּי. וּכְבָר
78 בְּאַרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֲדָשׁ⁸⁵, שְׂאֵין מַעֲבְרִין אֵת הַשְּׂנֵה
79 לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי הִטְמֵאָה.

80 (81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם,
81 טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה.
82 שאף-על-פי שעברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים
83 נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר
84 אדרבה משם ראייה, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור,
85 שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי
86 אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן
87 - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעברו
88 אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב,
89 א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת
90 תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. (84) כלומר, לעבר השנה
91 באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא
92 ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

93 יח. וְעוֹד אַחֲרֵת הַיְתָה שָׁם בְּאוֹתָהּ הַשְּׂנֵה: שֶׁעֲבָר
94 חֲזָקְיָה הַמֶּלֶךְ אֵת הַשְּׂנֵה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אָדָר,
95 שְׂרָאוּי לְהִיּוֹת רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן, וַעֲשָׂה אוֹתוֹ הַחֲדָשׁ

1 יג. וּפִסַּח שֶׁפָּא בְּטְמֵאָה, וְדַחֲקוּ טְמֵאִי מֵת וּנְכַסּוּ
2 לְהִיכָל⁶⁴ - פְּטוּרִין⁶⁵. אַף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֲלֵא
3 לְעִזְרָה⁶⁶, הוֹאִיל וְאֵין אֲנִי קוּרָא בְּהֵם אֶל מַחוּץ
4 לְמַחְנֵה תְּשַׁלְּחוּם⁶⁷ - הָרִי אֵלוּ פְּטוּרִין⁶⁸.

5 (64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי
6 הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכח
7 הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה
8 העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל'
9 קרבן פסח הי"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות.
10 (65) מלקות, ראה להלן. (66) שהרי צרכי הפסח (ושאר
11 קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג.
12 (67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ
13 לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. (68) פסחים שם, בעיית
14 רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון
15 ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו
16 לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים
17 לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך
18 פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ג).

19 יד. הָיוּ מְקַצְצֵת בֵּית אֶב⁶⁹ טְמֵאִים וּמְקַצְצֵת טְהוּרִים,
20 אַף עַל פִּי שֶׁרַבָּן טְמֵאִי מֵת - לֹא יִקְרִיבוּ אֲלֵא
21 הַטְּהוּרִים⁷⁰. הִיָּה כֹּל בֵּית הָאֶב טְמֵאִי מֵת - יִבְיֵאוּ
22 בֵּית אֶב אַחֲרָי⁷¹. הִיָּה כֹּל הַמְּשַׁמְרָה⁷² טְמֵאִי מֵת -
23 מַחֲזִירִין עַל מְשַׁמְרָה אַחֲרֵת⁷³. אִם הָיוּ רַב הַפְּהַנִּים
24 הַנִּכְנָסִין שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזְמַן הַקָּבֹעַ טְמֵאִין - יַעֲשׂוּ
25 בְּטְמֵאָה⁷⁴.

26 (69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש הי"א, כי כל ראש
27 משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום - בית-אב
28 אחר. (70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי
29 עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוויה
30 בציבור, וראה למעלה ה"ו. (71) יומא, שם. כדעת רב
31 ששת, הסובר שטומאה דחוויה היא בציבור, כלומר בקושי
32 התירוה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה - יש לחזור
33 (להלן הט"ו). (72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש
34 ה"ג. (73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוויה היא", אפילו
35 היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה
36 שהזכירו בגמרא רק בית-אב - לאו דוקא הוא (כסף-משנה),
37 וראה ב'מרכבת המשנה' ובי'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל'
38 כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי,
39 א. (74) כן כתב רבינו בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין
40 רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב
41 הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו'
42 אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (=)
43 לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי
44 ה'ירושלמי' (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר
45 באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט
46 הטהרים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב
47 הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן
48 ציבור חלוק, ראה למעלה הי"ב.

49 טו. וּמִפְּנֵי מָה מַחֲזִירִין עַל הַטְּהוֹר מִבֵּית אֶב אַחֲרָי?

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47 מְחַסֵּר בְּגָדִים מְחַלֵּל עֲבוּדָה, כְּמוֹ שֶׁבִּפְאָרְנוּ, אָף מִי
48 שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְרָגְלָיו מְחַלֵּל עֲבוּדָה.

49 (7 צריך להיות: חק.

50 ג. אִין הִפְתֵּן צָרִיף לְקַדֵּשׁ בֵּין כָּל עֲבוּדָה וְעֲבוּדָה,
51 אֶלֶּא פַעַם אַחַת מְקַדֵּשׁ בְּבִקְרָה וְעוֹבֵד וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם
52 כָּלוּ וְכָל הַלְּלָה⁸. וְהוּא שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַמְּקַדֵּשׁ⁹, וְלֹא
53 יִישֵׁן, וְלֹא יִטִּיל מַיִם, וְלֹא יִסִּיחַ דַּעְתוֹ¹⁰. וְאִם עָשָׂה
54 אֶחָד מֵאַרְבָּעֵנָּה - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקַדֵּשׁ¹¹.

55 (8 אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9 היינו יציאת כל גופו
56 מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא
57 מן הקודש הסיח דעתו. (10 דין היסח הדעת מבואר
58 בגמרא הנ"ל, ומוזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח
59 דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן
60 טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11 ואם
61 לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש
62 שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד -
63 עבודתו כשרה.

64 ד. יֵצֵא מִן הַמְּקַדֵּשׁ וְחֹזֵר וְעוֹבֵד וְלֹא קִדֵּשׁ, אִם לֹא
65 הִסִּיחַ דַּעְתוֹ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָחַץ¹². וְזֶה הַפְּלֵל הִיָּה
66 בַּמְּקַדֵּשׁ¹³: אִין אָדָם נִכְנָס לְעֹזְרָה לְעֲבוּדָה¹⁴, אָף עַל
67 פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר, עַד שֶׁהוּא טוֹבֵל¹⁵.

68 (12 ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא
69 נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף
70 משנה). (13 [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה
71 במקדש, כל המיסך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים
72 טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות
73 במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד
74 שיתבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה
75 וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה
76 שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסוך", אלא להלן
77 מהמלים "יצא חוץ". (14 רש"י ותוספות שם כתבו
78 שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא
79 בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא
80 אפילו שלא לעבודה". (15 בגמרא שם: "ר' יהודה אומר
81 סוך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו
82 ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום
83 הכיפורים הלכה ג.

84 ה¹⁶. וְכָל הַמְּסִיף אֶת רִגְלוֹ¹⁷ - טֵעוֹן טְבִילָה¹⁸; וְכָל
85 הַמְּטִיל מַיִם - טֵעוֹן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיִם¹⁹. יֵצֵא²⁰
86 חוּץ לְחֹמַת הָעֹזְרָה²¹: אִם לְשֵׁהוּת בְּחוּץ יֵצֵא -
87 [בְּשֵׁחֹזֵר טֵעוֹן טְבִילָה, וְאִם לְחֹזֵר מִיָּד יֵצֵא²²] -
88 בְּשֵׁחֹזֵר טֵעוֹן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיִם בְּלִבָּהּ. וְאִם לֹא
89 טָבַל וְלֹא קִדֵּשׁ²³ וְעוֹבֵד, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתוֹ וְלֹא
90 הִסִּיף רִגְלוֹ וְלֹא הִטִּיל מַיִם - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָחַץ²⁴.
91 הוֹצִיא יָדָיו חוּץ לְחֹמַת הָעֹזְרָה - אִינוּ צָרִיף לְחֹזֵר
92 וּלְקַדֵּשׁ.

1 אָדָר שְׁנִי. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים⁸⁶, שֶׁאִין מְעַבְרִין
2 בַּיּוֹם זֶה, כְּמוֹ שֶׁבִּפְאָרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁸⁷. וּמִפְּנֵי
3 דְּבָרִים אֵלוֹ שֶׁעָשָׂה שֶׁלֹּא בְּהִלָּכָה נֶאֱמַר: כִּי אָכְלוּ אֶת
4 הַפֶּסַח בְּלֹא כִפְתוּב⁸⁸. וּבִקְשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ וְעַל
5 הַחֲכָמִים⁸⁹ שֶׁהִסְפִּימוּ עַל מַעֲשָׂיו. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי
6 הִתְפַּלֵּל יִחַזְקֶהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר ה' הַטּוֹב יִכְפֹּר בְּעַד.
7 וְנֶאֱמַר: וַיִּשְׁמַע ה' אֶל יִחַזְקֶהוּ וַיִּרְפָּא אֶת הָעַם -
8 שֶׁנֶּצְחָה קְרָבָנָם.

9 (86 ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו
10 המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן
11 בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל
12 אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי
13 לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים
14 נו, א. וסנהדרין יב, ב. (87 שם ה"ד. (88 בגמרא
15 סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של
16 רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברוה
17 מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה.
18 לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש
19 רחמים על שיעברוה ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי
20 שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני.
21 ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם
22 ה"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברוה ניסן בניסן, שכן
23 מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק.
24 (89 כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו,
25 ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים"
26 (כסף-משנה).

27 יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ו

28 פֶּרֶק חֲמִישִׁי

29 (1 תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני
30 עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

31 א. מִצְוַת עָשָׂה לְקַדֵּשׁ בֵּהֶן הָעוֹבֵד² יָדָיו וְרַגְלָיו³
32 וְאַחַר כֵּן יַעֲבֹד; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחֲצוּ אֶהָרָן וּבְנָיו מִמָּנֹה
33 אֶת יָדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. וְכֵהֶן שֶׁעֲבָד וְלֹא קִדֵּשׁ יָדָיו
34 וְרַגְלָיו שְׁחָרִית⁴ - חֵיב מִיתָה⁵ בְּיַדֵּי שָׁמַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר:
35 וְרָחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ. וְעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. בֵּין בֵּהֶן
36 גְּדוּל בֵּין פִּהֵן הָרִדּוּט⁶.

37 (2 דדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה
38 שכשירה בור, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3 מן
39 הכיור. (4 ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול
40 ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז,
41 שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5 ראה
42 בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן.
43 (6 שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו
44 לדרורותם".

45 ב. וּמִנֵּינ שֶׁעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה? שֶׁנֶּאֱמַר: חֲקַת עוֹלָם לוֹ
46 וּלְזֵרְעוֹ, וּבִבְגָדֵי כְהֹנָה הוּא אוֹמֵר: חֲקַת עוֹלָם; מֵה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קטו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16] (1) וְרָחֵצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ - דְּבַר הַשְּׁוֹהַ כְּכֹל
 50 הַפְּהִינִים מֵעֵבֶב, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ רֵאשׁוֹן.

32] (הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן
 52 ובגדי זהב). 33] (הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת
 53 בגדי הזהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים).
 54 אבל עבר בעשה.

ח. קָדַשׁ יָדָיו הַיּוֹם - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְמִקְדָּשׁ לְמַחֵר, אָף
 55 עַל פִּי שֶׁלֹּא יִשָּׁן כָּל הַלַּיְלָה; שֶׁהַיָּדִים נִפְסָלוֹת
 56 בְּלַיְנָה. קָדַשׁ בְּלַיְלָה וְהַקְטִיר הַחֲלָבִים כָּל הַלַּיְלָה -
 57 צָרִיף לְחֹזֵר וּלְמִקְדָּשׁ³⁵ בַּיּוֹם לְעֵבֹדֶת הַיּוֹם.
 58

35] כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו
 59 ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על
 60 גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".
 61

ט. קָדַשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו לְתַרְוַמַת הַדָּשָׁן, אָף עַל פִּי
 62 שֶׁהוּא מְקַדָּשׁ קֹדֶם שִׁתְעַלֶּה הַשְּׁמֶשׁ - אֵינּוּ צָרִיף
 63 לְחֹזֵר וּלְמִקְדָּשׁ אַחֵר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם³⁶; שֶׁהָרִי בְּתַחֲלַת
 64 עֲבוֹדָה קָדַשׁ³⁷.
 65

36] כלומר, אחר הנץ החמה. 37] שזו תחילת עבודת היום
 66 היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן.
 67 ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה.
 68 [וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב,
 69 שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הדרשן הייתה אחרי עלות
 70 השחר].
 71

י. מִצְוָה לְקַדָּשׁ מִמֵּי הַפִּיּוֹר. וְאִם קָדַשׁ מֵאִחָד מִכְּלֵי
 72 הַשְּׂרֵת - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר³⁸. אֲבָל כְּלֵי הַחַל אֵינָם
 73 מְקַדָּשִׁין³⁹. קָדַשׁ בְּכֵלֵי שְׂרֵת בַּחוּץ⁴⁰ אוּ בְכֵלֵי חַל
 74 בְּפָנִים וְעֵבֶד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִין מְקַדָּשִׁין בְּתוֹךְ
 75 הַפִּיּוֹר אוּ בְתוֹךְ כְּלֵי הַשְּׂרֵת, אֲלֹא מִהֵן; שֶׁנֶּאֱמַר:
 76 וְרָחֵצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְתוֹכוֹ⁴¹. וְאִם קָדַשׁ
 77 בְּתוֹכוֹ וְעֵבֶד - לֹא חֵלָל.
 78

38] בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר,
 79 נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו",
 80 ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו
 81 ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל
 82 המזבח" (רש"י שם). 39] "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי
 83 חול". 40] (40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום,
 84 שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן
 85 שמה מים לרחצה". 41] בזבחים כא. היא בעיא שלא
 86 נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו
 87 מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא
 88 ממנו, ואם קידש בתוכו ועבר מספק אינו מחלל עבודה
 89 מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).
 90

יא. הַטְּבִיל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמֵי מְקוּהָ, אֲפֹלוּ בְּמַעְיָן⁴²
 91 - אֵין זֶה קָדוֹשׁ כְּלָל, עַד שֶׁיִּרְחֹץ בְּכֵלֵי. וּבְכֵל כְּלֵי
 92 הַקָּדָשׁ מְקַדָּשִׁין⁴³, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רְבִיעִית בֵּין שֶׁאֵין
 93 בָּהֶן רְבִיעִית.
 94

16] (סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ,
 2 ראה למעלה). 17] יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון
 3 מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך
 4 לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו,
 5 וכן בשאול נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאול להסך את
 6 רגליו (רש"י שם). 18] [המדובר בבית כסא קבוע, שאין
 7 שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות,
 8 צריך גם קידוש ידים ורגלים]. 19] משום ניצוצות מי
 9 רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום
 10 ניצוצות שעל ידיו ששפף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו.
 11 [כאן מתחילה הלכה ה.]. 21] עזרת ישראל. 22] כל
 12 המוקף הוגה על פי הכסף משנה. 23] זה שיצא חוץ
 13 לחומת העזרה. 24] כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא
 14 נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

ו. נְטֻמָּאוּ יָדָיו²⁵ - מְטֻבְּלִין²⁶ וְהֵן טְהוֹרוֹת, וְאֵינוּ
 15 צָרִיף לְחֹזֵר וּלְמִקְדָּשׁ. נְטֻמָּא גּוֹפּוֹ בְּאַכִּילַת אֲכָלִין
 16 טְמֵאִין אוּ שְׂתִית מִשְׁקִין טְמֵאִין²⁷ וְטָבַל. אָף עַל
 17 פִּי שֶׁאֵינוּ צָרִיף הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ²⁸ - חֹזֵר וּמְקַדָּשׁ
 18 אַחֵר טְבִילָה²⁹; שֶׁכָּל טוֹבֵל³⁰ מְקַדָּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו
 19 וְאַחֵר כֶּף עוֹבֵד. וְאִם לֹא קָדַשׁ, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ
 20 דַּעְתּוֹ - לֹא חֵלָל³¹.
 21

22] בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את
 23 הגוף. 26] ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל.
 24] בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים
 25 ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו,
 26 כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר
 27 שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין,
 28 שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי
 29 רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל
 30 (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח
 31 חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת,
 32 ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל.
 33] 28] מפני שצריך טומאות אלו - מדרבנן. 29] שמה הסיח
 34 דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. 30] [כלומר,
 35 טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים
 36 ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך
 37 רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) -
 38 אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה
 39 הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה
 40 זו אינה מחמת טומאה]. 31] בעיא ולא נפשטה היא בזבחים
 41 שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). [ונראה שזה
 42 מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש
 43 ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של
 44 היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].

ז. פֶּהָן גְּדוֹל שֶׁלֹּא טָבַל וְלֹא קָדַשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו בֵּין
 45 בְּגָדִים לְבָגְדִים³² וּבֵין עֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה³³ בַּיּוֹם
 46 הַכַּפּוּרִים וְעֵבֶד - עֲבוֹדָתוֹ פְּשֻׁרָה³⁴. הוֹאִיל אוֹתָן
 47 הַטְּבִילוֹת וְהַקְדוּשִׁין אֵינָן שׁוּיִם בְּאֶהָרָן וּבָנָיו,
 48

46 יז. וְכָל הָעֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חֶלֶל, וְעֹבֵדוֹ
47 פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ לֹקֵה, מִפְּנֵי שְׂאֵזְהָרָה שְׁלוֹ מִכְּלָל
48 עֲשֵׂה הַיָּא. וְכֵן כָּל הָעוֹסֵק בְּעֹבֵדָה מְעֹבֵדֵת הַמִּקְדָּשׁ
49 - צְרִיף שִׁיזְהָרָה עוֹמֵד עַל הָרִצְפָּה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּבָר
50 חוּצָיִן⁵² בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּרָקָע, כְּגוֹן שֶׁעָמַד עַל גְּבֵי כְּלִים
51 אוֹ פְּהֵמָה אוֹ עַל רִגְלֵי חֲבֵרוֹ⁵³ - פְּסוּלָה. וְכֵן אִם הָיָה
52 דָּבָר חוּצָיִן בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַכְּלִי⁵⁴ שְׁעוֹבֵד בוֹ - פְּסוּל.

53 (50 שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה
54 בחרתי ולא לשיבחה". (51 שצריך לעמוד, וגם על הרצפה
55 שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52 שם
56 כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה
57 כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בו" אף רצפה לא יהא דבר
58 חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי
59 שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו
60 חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם
61 מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ
62 בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה)
63 "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

64 יח. וְאֵין עֹבֵדָה אֶלָּא בְּיָמִין⁵⁵. וְאִם עֹבֵד בְּשְׂמָאל -
65 פְּסוּלָה, וְאֵינוֹ לֹקֵה⁵⁶. רָגְלוֹ אַחַת עַל הַכְּלִי וְרָגְלוֹ
66 אַחַת עַל הָרִצְפָּה, רָגְלוֹ אַחַת עַל הָאָבֶן וְרָגְלוֹ אַחַת
67 עַל הָרִצְפָּה⁵⁷ - רוֹאִין: כָּל שְׂאֵלוֹ יִגְטַל הַכְּלִי אוֹ הָאָבֶן
68 יָכוֹל לְעָמַד עַל רָגְלוֹ אַחַת - עֹבֵדוֹתוֹ כְּשֶׁרָה⁵⁸, וְאִם
69 לֹאוֹ - עֹבֵדוֹתוֹ פְּסוּלָה. קֶבֶל בְּיָמִין וְשְׂמָאל מְסִיעָתוֹ
70 - עֹבֵדוֹתוֹ כְּשֶׁרָה, שֶׁהַמְּסִיעַ אֵין מְשִׁיחִין עָלָיו.

71 (55 שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם
72 החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא
73 בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו
74 הימנית" (שם כד:). מכאן שכל לקיחה וכל נתניה בימין
75 דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה.
76 (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף
77 על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו
78 מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמסייע
79 אין בו ממש.

80 יט. נִתְּנָדָה אָבֶן מֵאֲבָנֵי הָעֶזְרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמַד עָלֶיהָ
81 בְּשַׁעַת עֹבֵדָה עַד שֶׁתִּחַפֵּר בְּאָרְץ. וְאִם עֹבֵד -
82 עֹבֵדוֹתוֹ כְּשֶׁרָה, הוּאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֵדֵת.

83 (59 בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה
84 מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא,
85 כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה
86 דמחברה דמיא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"?
87 ומסתמת דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה,
88 אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם)
89 לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן,
90 ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי
91 שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות
92 הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר,
93 כדרכו בכל הספיקות.

42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא
2 הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכוונים -
3 רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל
4 הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם
5 רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודח מתוכו, היינו
6 שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים,
7 ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים
8 ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

9 יב. כָּל הַמַּיְמוֹת כְּשֶׁרָה לְקָדוֹשׁ, בֵּין מַיִם חַיִּים בֵּין
10 מַי מְקוּהָ; וּבִלְבָד שְׂלֵא יִשְׁתַּנֶּה מְרֵאִיהֶן, אֶלָּא יְהִיוּ
11 כְּמַיִם הַכְּשִׁירִים לְטַבִּילָה. טִיט הַנְּרוֹק⁴⁴ שֶׁהִפְרָה
12 שוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ⁴⁵ - מְשָׁלִים לְמַי כְּיֹר. זֶה
13 הַכְּלָל: כָּל הַמְּשָׁלִים לְמַי מְקוּהָ - מְשָׁלִים לְמַי כְּיֹר.

14 (44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו
15 עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

16 יג. כְּמָה מַיִם צְרִיכִין לְהִיֹּת בְּכִיּוֹר? אֵין פְּחוֹת מִכְּדִי
17 לְקָדֵשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעָה כְּהַנִּים. שְׁנַאֲמַר: אַהֲרֹן וּבְנָיו.
18 יְהִיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאַיִתְמָר, וּפְיָנַחַס עִמָּהֶם - הָרִי אַרְבַּעָה⁴⁶.

19 (46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן
20 ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל,
21 יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול
22 את פינחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי
23 בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו
24 בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או
25 ששה כהנים?

26 יד. מַי כְּיֹר נִפְסָלִין בְּלִינָה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ. וְכִיּוֹר הָיָה
27 עוֹשִׂין? מְשַׁקְעִים אוֹתוֹ כְּמַי מְקוּהָ אוֹ כְּמַעֲזֵן וְלְמַחֵר
28 מְעַלִּין אוֹתוֹ, אוֹ מְמַלְאִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָה.

29 טו. הַיָּם שֶׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה - כְּמַקְוֵה הָיָה⁴⁷, מִפְּנֵי
30 שְׂאֵמָה שְׁלֵם מַיִם הָיָה עוֹבְרָת בְּתוֹכוֹ מֵעֵין יַעֲצוּם,
31 לְפִיכָף לֹא הָיָה מֵימָיו נִפְסָלִין בְּלִינָה כְּמַי כְּיֹר,
32 וּמִמֶּנּוּ הָיָה מְמַלְאִין הַכְּיֹר.

33 (47) בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים
34 בו (דברי הימים-ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת
35 לו מעיטם".

36 טז. כִּיּוֹר מְצוֹת קָדוֹשׁ? מַגִּיחַ יָדוֹ הַיְמָנִית עַל גְּבֵי
37 רָגְלוֹ הַיְמָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבֵי רָגְלוֹ
38 הַשְּׂמָאלִית, וְשׁוֹחָה וּמְקָדֵשׁ. וְכָל חוּצָיִן בְּטַבִּילָה -
39 חוּצָיִן בְּקָדוֹשׁ יָדִים⁴⁸. וְאֵינוֹ מְקָדֵשׁ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב,
40 מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעֹבֵדָה⁴⁹, וְאֵין עֹבֵדָה אֶלָּא מְעַמֵּד,
41 שְׁנַאֲמַר: לְעָמַד לְשֶׁרָת.

42 (48) בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת
43 ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49) בזבחים שם:
44 "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי
45 הוקש קידוש לשרת - רש"י).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁזוֹ אֲזַהְרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. וְאֵין
 בְּעֵלֵי מוֹמִין שֶׁעֲבָדוּ בְּמִיתָה, אֲלֵא בְּמַלְקוֹת בְּלִבְדוֹ.¹⁰
 (9 בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). 10) כחכמים, ולא
 כרבי (סנהדרין פג. פד.).
 ג. כֹּל הַמוֹמִין בְּלֵן, אֶחָד שֶׁהָיוּ בוֹ מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ
 וְאֶחָד שֶׁנִּוְלְדוֹ בוֹ אַחַר פֶּן¹¹, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׂאֵינָן
 עוֹבְרִין - הָרִי זֶה פְּסוּל עַד שֶׁיַּעֲבֹרוּ.¹²

11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה
 בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר
 אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

ד. מוֹם קְבוּעַ - כְּגוֹן שֶׁבֶר רֶגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד¹³; וּמוֹם
 עוֹבֵר¹⁴ - כְּגוֹן גְּרִיב¹⁵ אוֹ יִלְפָת, וְהִיא
 הַחֲזוּזִית¹⁶. וְלֹא הַמוֹמִין הַקְּתוּבִין בְּתוֹרָה בְּלִבְדוֹ¹⁷ הֵן
 שֶׁפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים, אֲלֵא כֹּל הַמוֹמִין הַנִּזְרָאִין
 בַּגּוֹי¹⁸; שְׂנֵאמַר: כֹּל אֲשֶׁר בוֹ מוֹם - מִכָּל מְקוֹם.
 וְאֵלוֹ הַקְּתוּבִים בְּתוֹרָה דְּגָמָא הֵן.

13) מפורש בויקרא כא, יט. 14) מפורש בתורה שם, כ. 15)
 לח, ראה להלן פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח
 הלכה ז. 16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. 17) ספרא
 שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מנין
 לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה".
 18) ראה להלן הלכה ז.

ה. שְׁלֹשָׁה מִיַּיִן מוֹמִין הֵם: יֵשׁ מוֹמִינָן¹⁹ שֶׁהֵן פּוֹסְלִין
 הַכֹּהֵן מִלְּעַבְד וְהַבְּהֵמָה מִלְּקָרְב. [וְיֵשׁ מוֹמִין
 שֶׁפּוֹסְלִין בְּאֵדָם בְּלִבְדוֹ מִלְּעַבְד.]²⁰ וְיֵשׁ מוֹמִין שְׂאֵינָן
 פּוֹסְלִין, אֲבָל מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵינַן אֲמָרוּ: שֶׁכָּל כֹּהֵן
 שֶׁיֵּשׁ בוֹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינּוֹ עוֹבֵר.

19) בכורות מג. 20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי
 שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו
 זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש
 אשר בו מום מזרע אהרן" - "איש ששוה בזרעו של אהרן
 (= שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום,
 אבל מי שאינו שוה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו
 במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור -
 נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

ו. כֹּל מִי שֶׁיֵּשׁ בוֹ מוֹם²¹ שֶׁפּוֹסֵל בְּאֵדָם וּבְבִהֵמָה
 וְעַבְד, בֵּין בְּשׂוֹגְג²² בֵּין בְּמִזִּיד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה.
 וְאִם הָיָה מִזִּיד - לוֹקָה. וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בוֹ מוֹם מִן
 הַמוֹמִין הַמִּיחְדִּין לְאֵדָם וְעַבְד, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
 לוֹקָה²³ - לֹא חֵלֵל עֲבוּדָתוֹ.²⁴ וְאִם הָיָה בוֹ דָּבָר
 מְדַבְּרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵינַן - אֵינּוֹ לוֹקָה,
 וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

21) בכורות שם במשנה. 22) שלא ידע שהוא בעל מום,
 כן הוא בקידושין סו: 23) כן כתב בפירוש המשנה
 (בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בכורות מג:

פֶּרֶק שְׂעִי

1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום,
 ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

א. כֹּל כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבוּעַ בֵּין מוֹם
 עוֹבֵר², לֹא יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלִפְנֵים⁴;
 שְׂנֵאמַר: אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגַשׁ.
 וְאִם עָבַר וְנִכְנַס⁵ - לוֹקָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד. וְאִם
 עָבַד בְּמִקְדָּשׁ - פְּסוּל⁶ וְחֵלֵל עֲבוּדָה, וְלוֹקָה אֵף עַל
 הָעֲבוּדָה⁷. שְׂנֵאמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב.
 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁאֲזַהְרָה זֶה שֶׁלֹּא יִקְרַב
 לְעֲבוּדָה⁸.

2) בכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין
 עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י).
 3) ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום
 קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר
 בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה
 בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר,
 מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו
 מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה
 והמצוה). 3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח
 ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון
 הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה
 (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח.
 4) וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו.
 5) ואף-על-פי שברין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו
 לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר - סובר רבינו שאין
 לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. 4) בכלים פ"א משנה
 ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' כננסים
 לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד:
 שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב
 רבינו בספר המצוות לא-תעשה טו. והרמב"ן שם הקשה על
 זה, ממה שהתירו (סוכה מד.) לכהנים בעלי מום להכנס בין
 האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו
 אלא מדרבנן. וראה במגילת אתר שם. 5) מן המזבח
 ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות
 כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון
 (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתיי יין, שלמעלה
 פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה,
 ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה
 אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. 6) זבחים טז:
 7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. 8) כלומר,
 אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם
 אלקיו" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו
 (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" - למדו בספרא
 (שם הלכות ג-ד) מריבוי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות
 (כסף משנה).

ב. וְכֵן בְּעַל מוֹם עוֹבֵר שֶׁעָבַד - פְּסוּל, וְלוֹקָה⁹.
 שְׂנֵאמַר: כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב. מִפִּי

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם חֲמִישִׁי י"ג נִסָּן - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ

מוֹתָן מֵהַדוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעַם - מוֹסֵד הַרֵב קוֹן

1 וְכֵן, וּנְחַמְתִּי" (שֵׁם הַלְכָה ה) וְכֵן דַּעַת הַתּוֹסֵפוֹת בְּעֵרְכִין כִּג. 49
2 ד"ה מר. וְעֵינֵי רַש"י לְבַכּוֹרוֹת שֵׁם. (33 בְּרִייתָא שֵׁם. 50
3 34) בְּנוֹשָׂא נָשִׁים בְּעֵבִירָה, מְדִירִים אוֹתוֹ עַל דַּעַת רַבִּים, וְלֹא 51
4 הַסְתַּפְּקוּ בְּקַבְלָה בְּלִבָּד, מִשׁוּם שְׂנוּשָׂא נָשִׁים בְּעֵבִירָה יִצְרו 52
5 תּוֹקְפוֹ (גִּמְרָא שֵׁם מו.). (35) שְׂאָף חֵלֶל שְׂעֵבֵד, עֲבוּדוֹת 53
6 כְּשֶׁרָה, כְּדִלְהֵן הַלְכָה י, וְרָאָה בְּמֵאִירֵי לְגִיטִין לַה: 54
7 י. כֹּהֵן שְׂעֵבֵד וְנִבְדָּק וְנִמְצָא חֵלֶל - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶ 55
8 לְשִׁעֵבֵר, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לְהֶבְאָ. וְאִם עֵבֵד - לֹא חֵלֶל³⁷; 56
9 שְׂנֵאָמַר: בְּרָךְ יי חֵילוֹ וּפְעֵל יְדֵיו תִּרְצָה - אָף חֵלִין³⁸ 57
10 שְׂבוֹ תִרְצָה³⁹. 58

11 36) כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּתַרּוּמוֹת פ"ח מִשְׁנָה א, וְהוֹבָאָה בְּקִידוּשֵׁין 59
12 10: (37) מִשְׁמַע שְׂאָף אִם עֵבֵד לֹאחֵר שְׂנוּדַע, גַּם כֵּן לֹא 60
13 חֵלֶל, שְׂכִיּוֹן שְׂאֵמְרוֹ "אָף חוֹלִין (=חֵלְלִים) שְׂבוֹ תִרְצָה", אֵין 61
14 לְחַלֵּק בֵּין לִפְנֵי שְׂנוּדַע לְבִין לֹאחֵר שְׂנוּדַע (כִּסְף מִשְׁנָה). וְכֵן 62
15 כְּתַב הַמֵּאִירֵי בְּקִידוּשֵׁין שֵׁם. וְיִסְדּוֹ מֵהִירוּשָׁלַיִם (תַּרּוּמוֹת 63
16 שֵׁם הַלְכָה א) שְׂאֵמְרוֹ, שְׂאֵם נוֹדַע בְּשַׁעָה שְׂקַבַל הַדָּם מוֹתָר 64
17 לְגִמּוֹר וְלוֹדוּק, וְכֵן בְּנוּדַע לוֹ בְּשַׁעַת קִמְיָצָה, מוֹתָר לְגִמּוֹר 65
18 וְלִהְקִטִיר (יִרְעוּת שְׁלֵמָה). (וְכֵן בְּדִין: שְׂרָק אִם נִאֵמַר בְּנִידוּן 66
19 זֶה "מִתָּה כְּהוֹנָה", כְּלוּמַר, לֹאחֵר שְׂנִמְצָא חֵלֶל הוּא כְּאֵילוֹ 67
20 מַת, וְאֵינוֹ בְּטַל לְמַפְרַע (רָאָה מְכוֹת יא:) - אִזּוֹ יֵשׁ מְקוֹם 68
21 לְחַלֵּק בֵּין לִפְנֵי הַיְדִיעָה לְבִין לֹאחֵר הַיְדִיעָה, אֲבָל לִפְנֵי מַה 69
22 שְׂאֵמְרוֹ בְּמִסְקָנָא (שֵׁם יג.) ש"כְּבִטְלָה כְּהוֹנָה", כְּלוּמַר, נִתְגַּלְגַּל 70
23 הַדְּבָר לְמַפְרַע כִּי לֹא הֵיךְ כֹּהֵן (רַש"י שֵׁם), וְכֵן פִּסְק רַבִּינוּ 71
24 בְּפ"ז מֵהַלְכוֹת רוֹצַח הַלְכָה יב - לִפְנֵי זֶה, אֵין מְקוֹם לְחַלֵּק 72
25 בֵּין לִפְנֵי הַיְדִיעָה לְבִין לֹאחֵרִיהָ. אֲבָל דַּעַת הַתּוֹסֵפוֹת אֵינָה 73
26 כֵּן, רָאָה בְּכַתּוּבוֹת כִּג. ד"ה עֵדִי, וּבְקִידוּשֵׁין יב: ד"ה וְעַל, 74
27 וְעֵינֵי רַש"י שֵׁם). (38) כְּלוּמַר, חֵלְלִים (רַש"י בְּקִידוּשֵׁין 75
28 שֵׁם). (39) קִידוּשֵׁין שֵׁם. 76

29 יא. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁰ הָיוּ יוֹשְׁבֵיין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית⁴¹, 77
30 וְעָקַר מֵעֵשִׂיהֶם⁴² הַתְּדִירֵי - שְׁהָיוּ יוֹשְׁבֵיין וְדָנִין אֶת 78
31 הַפְּהֵגָה, וּבִדְרֹקֵין הַפְּהֵגִים בְּיֹחֲסִין וּבְמוֹמִין⁴³. כֹּל 79
32 כֹּהֵן שְׂנֵמְצָא פְּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לוֹבֵשׁ שְׂחוּרִים וּמִתְעַטֵּף 80
33 שְׂחוּרִים וְיֹצֵא מִן הָעֵזְרָה; וְכָל מִי שְׂנֵמְצָא שְׁלֵם 81
34 וְכָשֵׁר - לוֹבֵשׁ לְבָנִים וְנִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אֶחָיו 82
35 הַפְּהֵגִים. 83

36 40) מְדוּת פ"ה מִשְׁנָה ד. (41) בְּחַצִּייהַ שֶׁל חוֹל, רָאָה 84
37 לְמַעְלָה פ"ה מֵהַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה הַלְכָה יז. (42) נוֹסֵף 85
38 לְתַפְקִידָם בְּשַׁטַּח הַהוֹרָאָה (סְנַהֲדְרִין פּו: בְּמִשְׁנָה). 86
39 43) אוֹתָם שְׂעוֹד לֹא הִתְחִילוּ בְּעֲבוּדָה, אוֹ הִתְחִילוּ וּמִצָּאוּ 87
40 כֹּהֵם רִיעוּתָא. אֲבָל אִלוֹ הִתְחִילוּ בְּעֲבוּדָה וְלֹא מִצָּאוּ כֹּהֵם 88
41 רִיעוּתָא, אֵין בּוֹדְקִים אוֹתָם (פְּסַחִים ג: וְרָאָה בְּפ"כ מֵהַלְכוֹת 89
42 אִיסוּרֵי בִיאָה הַלְכָה ב). 90

43 יב. מִי שְׂנֵמְצָא פְּשֵׁר בְּיַחוּסוֹ וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב 91
44 בְּלִשְׁפַת הָעֵצִים⁴⁴ וּמִתְלַע עֵצִים לְמַעַרְכָּה⁴⁵. וְחוֹלֵק 92
45 בְּקִדְשִׁים⁴⁶ עִם אֲנָשִׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ וְאוֹכֵל, שְׂנֵאָמַר: 93
46 לְחֵם אֲלֵהֶיו מְקַדֵּשׁ הַקִּדְשִׁים וּמִן הַקִּדְשִׁים יֹאכֵל. 94

47 44) מְדוּת פ"ב מִשְׁנָה ה. וְרָאָה בְּפ"ה מֵהַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה 95
48 הַלְכָה ח. (45) ש"כֵּל עֵץ שְׂנִמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת פְּסוּל" (הַלְכוֹת 96

1 אמרו "מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום 1
2 מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שוה בזרעו 2
3 של אהרן, עובר בעשה - שלא הוה מכלל עשה - עשה 3
4 (רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב 4
5 לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה, 5
6 ואילו באינו שוה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה - תמוהים 6
7 מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא 7
8 מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בכבורות שם: "מאי איכא 8
9 בין מומא (=מום) לשאינו שוה בזרעו של אהרן, איכא 9
10 משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא 10
11 שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שוה בזרעו של אהרן - 11
12 לא מיחיל (=מחלל) עבודה".

13 ז. אֵין פּוֹסֵל בְּאֶדָם אֲלֵא מוֹמִין שְׂבַגְלוּי²⁵; אֲבָל 13
14 מוֹמִין שְׂבַחְלָל הַגּוֹף, כְּגוֹן שְׂנַטְלָל פְּלִיתוֹ שְׁל אֶדָם אוֹ 14
15 טְחוּלָל שְׁלוֹ אוֹ שְׂנַקְבוּ מֵעִיו, אָף עַל פִּי שְׂנַעֲשֶׂה 15
16 טְרַפְסָה²⁶ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה. שְׂנֵאָמַר: שְׂבָר רָגַל אוֹ 16
17 שְׂבָר יָד - מָה אֵלוֹ בְּגָלוּי, אָף כָּל בְּגָלוּי.

18 25) תּוֹסֵפְתָא בְּכוֹרוֹת פ"ד: "מוֹם בְּפָנִים אֵינוֹ מוֹם, שְׂנֵאֵמַר 18
19 עוֹר וּפְסָח, מַה עוֹר וּפְסָח הַמִּיּוּחָדִין, מוֹם שְׂבַגְלוּי וְכר". 19
20 26) בְּכוֹרוֹת מַה: בְּמִשְׁנָה.

21 ח. הָעֵרְל²⁷ - הָרִי הוּא כְּפֵן נִכְר²⁸, שְׂנֵאָמַר: כֹּל כֵּן 21
22 נִכְר עֵרְל לֵב וְעֵרְל בְּשָׂר²⁹. לְפִיכֵךְ, עֵרְל שְׂעֵבֵד - חֵלֶל 22
23 עֲבוּדָתוֹ וְלוֹקָה, פְּזַר שְׂעֵבֵד; אֲבָל אֵינוֹ חֵיב מִיתָה³⁰.

24 27) זְבַחִים טו: בְּמִשְׁנָה. (28) "כֵּן נִכְר הָאֵמּוֹר בְּתוֹרָה זֶה 24
25 הָעוֹבֵד אֶל נִכְר" (פ"ט מֵהַלְכוֹת קֶרְבָן פִּסַּח הַלְכָה ז). 25
26 29) שֵׁם כֵּב: "מְדַבְּרֵי יַחְזָקָל בֵּן בּוּזִי (יַחְזָקָל מַד, ט) 26
27 לְמַדְנּוּ, כֵּל בֵּן נִכְר עֵרְל לֵב וְעֵרְל בָּשָׂר לֹא יִבָּא אֶל מְקַדְשֵׁי 27
28 לְשִׁרְתָּנִי. וּמִנְלָן דְּמַחְלֵי עֲבוּדָה, דְּכַתִּיב (שֵׁם, ז) בְּהִבְיַאכֶם בְּנֵי 28
29 נִכְר עֵרְלֵי לֵב וְעֵרְלֵי בָשָׂר לְהִיּוֹת בְּמַקְדְּשֵׁי לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי". 29
30 וּבְבִיאוֹר עֵרְל, נִחְלָקוּ רַש"י וְתוֹסֵפוֹת שֵׁם: לְדַעַת רַש"י (שֵׁם) 30
31 טו: בְּמִשְׁנָה) אֲפִילוֹ עֵרְל שְׂמַתוֹ אַחִיו מַחְמַת מִלָּה שְׂאֵנוֹס 31
32 הוּא - מַחְלָל עֲבוּדָה, וְלְדַעַת רַבִּינוּתָם (תּוֹסֵפוֹת שֵׁם כֵּב: 32
33 ד"ה עֵרְל) אֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֵא בְּמוּמָר לְעֵרְלָה, אֲבָל 33
34 מִי שְׂמַתוֹ אַחִיו מַחְמַת מִלָּה, שְׂאֵנוֹס הוּא, אֵינוֹ מַחְלָל 34
35 עֲבוּדָה. (30) כֵּן הוּא בְּסַנְהֶדְרִין פּג. שְׂעֵרֶל אֵינוֹ בְּמִיתָה אֲלֵא 35
36 בְּזַהֲרָה.

37 ט. כֹּהֵן³¹ שְׁהָיָה נוֹשֵׂא נָשִׁים בְּעֵבִרָה - אֵינוֹ עוֹבֵד, עַד 37
38 שְׁנִידִירוּהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים³², כְּדֵי שְׁלֵא יְהִיָה 38
39 לוֹ הַפְּרָה, שְׁלֵא יוֹסִיף לְחַטָּא; וְעוֹבֵד וְיֹרֵד וּמְגַרְשֵׁי³³. 39
40 וְכֵן אִם הָיָה מְשַׁמָּא לְמַתִּים - פְּסוּל, עַד שְׂתַּקְבַּל עֲלָיו 40
41 בְּבֵית דִּין שְׁלֵא יִטְמָא³⁴. וְאִם עֵבֵר וְעֵבֵד קִדְשֵׁי יִדִיר 41
42 אוֹ שְׂתַּקְבַּל, אָף עַל פִּי שְׂהוּא נְשׁוּי בְּעֵבִרָה - לֹא חֵלֶל 42
43 עֲבוּדָה³⁵.

44 31) בְּכוֹרוֹת מַה: בְּמִשְׁנָה. (32) שְׂאֵין לוֹ הַתְּרָה (פ"ו 44
45 מֵהַלְכוֹת שְׂבוּעוֹת הַלְכָה ח). שְׂאֵם לֹא כֵן, יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שִׁילֵךְ 45
46 לְחֶכְם וְיִתִיר לוֹ נִדְרוֹ, שְׂהָרֵי רַבִּינוּ לֹא הִבִּיא בְּמַפּוֹרֵשׁ שְׂצִירֵךְ 46
47 לְפִרְט אֶת הַנְּדָר, וְהִסִּיבָה בְּשִׁבְבִילָה נִדָר (רָאָה יוֹרְה־דַעָה 47
48 סִימָן רַכַּח סֵעִיף יד), אֲלֵא כְּתַב "שִׂיאֵמַר אֲנִי נִשְׁבַּעְתִּי עַל כֵּךְ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ג ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש ק"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל.
 49 ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו
 50 חסרון - מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע או"ח
 51 סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל
 52 שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק
 53 הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק
 54 הסחוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר).
 55 (12 בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה,
 56 כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא
 57 שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו
 58 כמה וכו' כמלא מקדה וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה
 59 הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה
 60 נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף,
 61 ופשט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדה,
 62 ושם אמרו (חולין מה). שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו
 63 יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדה", ומזה למד גם
 64 בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך
 65 ('אור שמח'). (13 שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה,
 66 כל שתיניקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר,
 67 יבשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם
 68 בפירוש המשנה. (14 בכורות מ, ב - במשנה. 15) "שיש
 69 לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם).
 70 (16) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'".
 71 ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי,
 72 שדרך אזניו להיותן נטות וכפולות, זה נחשב למום, באם
 73 היו לו שני סחוסין. (17) כלומר, שני תנוכים נפרדים.
 74 (18) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו
 75 חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד
 76 (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה
 77 רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא
 78 עצם בפני עצמו - הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד",
 79 היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו - אין זה מום
 80 ('בית יוסף' יו"ד סי' ט). ונראה שהוא גורס בביריתא
 81 בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו
 82 כפולות בחסות אינו מום, בשתי חסות הרי זה מום"
 83 ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת
 84 צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא
 85 ישחט (= חוץ למקדש), בשתי חסות ישחט" (= שהוא
 86 מום). וראה בפירוש המשניות שם.

87 ד. שלשה פריסין¹⁹ של עין, ואלו הן: מי שנקב ריס
 88 מריסי עיניו בקל שהוא²⁰. מי שנסדק ריס מריסי
 89 עיניו בקל שהוא²¹. [מי שנסדק ריס מריסי עיניו
 90 בקל שהוא]. ושלשה מומין אלו בקלל חרוץ²³
 91 האמור בתורה²⁴.

92 (19) משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר
 93 רב פפא תורא ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה
 94 "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין".
 95 (20) במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר
 96 שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. (21) שם,
 97 במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לו, ב - לענין

1 בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה
 2 (ב. 46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות
 3 מעשה הקרבנות הלכה יז.

פָּרָק שְׁבִיעִי

1 (1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

6 א. פֶּל המומין הפוסלים בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה - חֲמִשִּׁים.²
 7 וְזֶהוּ פְּרָטָן:

8 (2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן
 9 פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם
 10 ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת
 11 וחרוץ לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותבלול לא נכתבו
 12 בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

13 ב. חֲמִשָּׁה בְּאֶזְן, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּפְגַּם³ סְחוּס אֶזְנוֹ
 14 כְּדִי שֶׁתַּחְגֵּר הַצֶּפֶרֶן בַּפֶּגֶם.⁵ אֲבָל הָעוֹר הַמִּקְהָף לְסְחוּס
 15 הָאֶזְן - אֵין בּוֹ מוּם,⁶ בֵּין נִקַּב בֵּין נִסְדַּק.⁷

16 (3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לו). וראה להלן
 17 ה"ג. (4) שם לו, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את
 18 הבכור, נפגמה אזנו מן החסחוס". ובמשנה שבמשניות
 19 הגירסא "הסחוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י
 20 וב'תוספות' שם כי הוא תנוך האוזן. (5) שם לו, ב -
 21 בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו
 22 כבדיקת סכין" (רש"י שם). (6) שם במשנה "אבל לא
 23 העזר", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עזר
 24 היינו אליה רכה של אוזן", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל
 25 העזר המקיף ולא רק לאליה הרכה של האוזן, וראה
 26 'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א ברין אין
 27 חרוץ אלא בעצם). (7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא
 28 בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחזרו ומבריא, כנ"ל.

29 ג. מִי שֶׁנִּסְדַּק⁸ סְחוּס אֶזְנוֹ בְּכָל שְׁהוּא, אֵף עַל פִּי
 30 שְׁלֵא חֶסֶר.⁹ מִי שֶׁנִּקַּב¹⁰ סְחוּס אֶזְנוֹ כְּכִרְשִׁינָה¹¹. בֵּין
 31 נִקַּב עַל גַּל בֵּין נִקַּב אָרֶף, אִם מִצִּטְרָף לְכִרְשִׁינָה - הָרִי
 32 זֶה מוּם.¹² מִי שֶׁיִּבְשָׁה אֶזְנוֹ כְּדִי שֶׁתַּנְקַב וְלֹא תוֹצִיא
 33 דָּם.¹³ מִי שֶׁהִיטָה אֶזְנוֹ¹⁴ כְּפּוֹלָה לְשִׁתִּים¹⁵. אֶפְלוּ
 34 הַגְּדִי, שְׁדָרְף אֶזְנוֹ לְהִיטֵן נוֹטוֹת וְכְפּוֹלוֹת¹⁶. וּבִלְבַד
 35 שִׁיחִיו לֹ שְׁנֵי סְחוּסִין¹⁷; אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֶלָּא
 36 סְחוּס אֶחָד וְהָרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל - כְּשֶׁרֶשׁ.¹⁸

37 (8) סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן.
 38 (9) במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם
 39 לו:): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". (10) נקב זה הוא בלי
 40 חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי
 41 נפגם פסול אפילו בכדי שתחזור בה ציפורן (למעלה ה"ב),
 42 וראה להלן. (11) שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה".
 43 ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם)
 44 "מאי כרשינה, אמר רב: שרביא הינדא", "והוא צמח מן
 45 הקטניות, הדומה לעדשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם).
 46 וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה זו שם.
 47 (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן,

משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב
 טפרא". (32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק
 בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא
 הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור
 וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר
 בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק
 בסירא ונכנס בשחור". (33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק
 או תבלול בעינו". (34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו
 מום". ובגמרא (שם לח): "מתניתין מני רבי יוסי היא,
 דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום,
 דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה
 מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר
 רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב
 עינימו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו,
 ושומן העין בלבן הוא – רש"י) תרבה דעינא (= חלב העין)
 איקרי (= הלבון), עינימו סתמא - לא איקרי".
 (35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן
 ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לח, ב. (36) שם כב, כ
 "או גבן או דק או תבלול".

ו. שְׁלֹשָׁה בַחֲטָם³⁷, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶב חֲטָמוֹ, אֶפְלוֹ
 מִצַּד אֶחָד³⁸. מִי שֶׁנֶּסְדָּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנֶּפְגַּם³⁹ חֲטָמוֹ.
 (37) משנה, שם לט, א. (38) כלומר, דופן אחד של נחיר
 אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא
 שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה
 להלן ה"ו. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה,
 מבחוץ – הרי זה מום, מבפנים – אינו מום". והיינו "אם
 ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו
 בחלק הנראה על פני האדמה – הרי הוא מום. ואם היה
 תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף – אינו מום"
 (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי
 מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך
 שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ (הר המוריה).
 (39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר
 גם כאן.

ז. שֵׁשָׁה בַפֶּה, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנֶּקְבָה שְׁפָתוֹ⁴⁰, אֶפְלוֹ
 אַחַת מֵהֵן⁴¹. מִי שֶׁנֶּפְגְּמָה שְׁפָתוֹ. מִי שֶׁנֶּסְדָּקָה שְׁפָתוֹ.
 וְהוּא שֶׁתִּסְדָּק מְזַרְזֵר⁴² שְׁלָה עַד שֶׁתְּחַלֵּק לְשָׁנָיו
 רְאשִׁים⁴³. מִי שֶׁעֲצָם לְחִיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן
 כָּל שְׁהוּא⁴⁴. מִי שֶׁפָּיו נִבְלָם⁴⁵ מִחֲמַת גּוֹפּוֹ וּבְרִיתוֹ.
 אֶבֶל אִם נִבְלָם מִחֲמַת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוּם⁴⁶. מִי שֶׁנֶּטַל
 רֵב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה",
 ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה
 מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה
 למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה
 בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשפתיה", ומפרש
 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשפתיה = עור החיצון". (ותכן
 כי צריך להיות "הזר שלה"). (43) אם פירש כן המלה
 "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב

1 סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לז, א -
 2 במשנה. (22) כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך
 3 עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא
 4 – כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה
 5 להלן. (23) 'ספרא' פ' אמור פ"ו הי"ב: "חרוץ ריס של
 6 עינו שניקב שנפגם ושנסדק". (24) בויקרא כב, כב "עורת
 7 או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא
 8 בעצם (להלן הי"א) – נראה שריסי העינים אינם בבשר
 9 ('חזון איש').

ה. שְׁמוֹנֶה פְּעִין, וְאֵלוֹ הֵן: הָעוֹר²⁵, בֵּין בְּאַחַת
 11 מְעִינָיו בֵּין מְשִׁתֵּיהֶן²⁶. מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשֵׁתֵי עֵינָיו
 12 אוּ בְּאַחַת מֵהֶן, אָף עַל פִּי שְׁאִין נִרְאֶה בְּהֵן שְׁנָיו
 13 כְּלָל²⁷, מִחֲמַת שְׁיָרְדוּ מֵיָם קְבוּעִים כְּנִגְדֵי רְאוּתֵי²⁸.
 14 מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוּ בְּאַחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּרָה
 15 מִחֲמַת שְׁהִיָּה בֶּה סְנוּרִים קְבוּעִים²⁹. מִי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ
 16 עֵנָב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה³⁰. מִי שֶׁיֵּצֵא בְּשֵׁר יָתֵר
 17 בְּעֵינָיו עַד שֶׁחִפָּה מְעַט מִן הַשַּׁחוּר³¹ שֶׁל עֵין. מִי
 18 שֶׁנִּמְשַׁף הַלְבָן שֶׁל עֵין וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מְעַט בְּשַׁחוּר, עַד
 19 שֶׁנִּמְצָא הַשַּׁחוּר מְעַרְבַּ בְּלִבָּן. וְהוּא תַּבְלִיל³² הָאֲמֹר
 20 בַּתּוֹרָה³³. אֶבֶל אִם יֵצֵא מִן הַשַּׁחוּר לְתוֹךְ הַלְבָן -
 21 אֵינוֹ מוּם; שְׁאִין מוּמִין בְּלִבָּן³⁴. מִי שֶׁהִיָּתָה נִקְדָּה
 22 לְבָנָה בְּתוֹךְ הַשַּׁחוּר. וְזֶהוּ דֵק³⁵ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה³⁶.
 23 וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה צֶפֶה עַל גְּבִי הַשַּׁחוּר; אֶבֶל אִם לֹא
 24 הִיָּתָה צֶפֶה אוּ שֶׁהִיָּתָה מְשֻׁקְעַת בְּשַׁחוּר - אֵינוֹ מוּם.
 25 וְכֵן אִם הִיָּתָה נִקְדָּה שַׁחוּרָה בְּתוֹךְ הַלְבָן, אֶפְלוֹ צֶפֶה
 26 - אֵינוֹ מוּם; שְׁאִין מוּמִים בְּלִבָּן. הִיָּתָה נִקְדָּה שַׁחוּרָה
 27 שׁוֹקְעַת בְּתוֹךְ הַשַּׁחוּר - אָף זֶה נִקְרָא דֵק. אֶבֶל אִם
 28 הִיָּתָה צֶפֶה, הוֹאִיל וְהִיא שַׁחוּרָה בְּשַׁחוּר - אֵינוֹ
 29 מוּם.

(25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא
 31 יקרב, איש עור וגוי", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה
 32 להלן). וכן מפורש בבכורות מד, א. (26) בבכורות שם:
 33 "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת
 34 מעיניו". (27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. (28) כלומר,
 35 בעיניו, ראה בבכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים
 36 הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח הי"ג "במה
 37 יודע שהמים קבועים". (29) זהו "חורור שבמשנה שם
 38 "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה
 39 הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא'
 40 שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל'
 41 איסורי מזבח שם הי"ב, איזהו סנוורים קבועים. (30) ראה
 42 במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב".
 43 ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה
 44 שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם הי"ב כת"י רומי
 45 (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על
 46 הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה
 47 (ויקרא כא, כ). (31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש
 48 המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגריים על ענין אחד, הוא
 49 שיצמח בעין בשר (מותר) (מותר) וימשך עד שחופה קצת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ג ניסן – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כיסין, 51
 בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי 52
 מושיבו על עכוזו ומוערך, אם יש לו ביצה נוספת – סופה 53
 לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם 54
 כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. 56) שם
 במשנה ובגמרא, לדעת כולם. 57) כדעת רבי ישמעאל שם
 מא, א - במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג. 57
ט. שֵׁשֶׁה בַּיָּדִים וּבְרַגְלֵים, וְאֵלוֹ הֵן: הַפֶּסֶחַ 58. וְמִי
שֶׁנִּשְׁמָטָה יָרֵכוֹ 59. הוּא שְׂרוּעַ הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה 60. מִי
שֶׁאֶחַת מִיָּרְכּוֹתָיו גְּבוּהָהּ מִחִבְרָתָהּ 61. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר
עַצָּם יָדוֹ 62. וְהוּא שְׂיֵהָהּ נָפְרָה 63. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עַצָּם
רְגָלוֹ. וְהוּא שְׂיֵהָהּ נָפְרָה. אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נָפְרָה
כְּשֶׁעוֹמֵד, אִם נָפְרָה פְּשִׁיחָהּ - הֲרֵי זֶה מוֹם 64. מִי
שֶׁרַגְלָיו מְבֻלְמוֹת 65 מִחֻמַּת עַצְמוֹ וּבְרִיתָהּ 66. אָבָל אִם
הָיוּ מְבֻלְמוֹת מִחֻמַּת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוֹם. 65

58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר
 בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". 59) שנשטרבכה
 יריכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה
 שם מ, א: "איזהו שחול, שנשמטה יריכו". וראה להלן,
 בהערה הסמוכה. 60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע".
 וכמו כן (שם כב, כג) "ישור ושה שרוע וקלוט". וראה
 בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשטרבכ לו יריכו", ומפרש
 רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור
 פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה יריכו", הרי כי נשטרבכ ונשמט
 היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה
 שנשמטה. 61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים
 גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום
 חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה
 על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם.
 62) שנאמר (שם כא, יט) "ואיש אשר יהיה בו שבר רגל
 או שבר יד". 63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו
 אע"פ שאינו ניכר", ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי
 מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר
 מחמת מלאכה". 64) ראה שם בפירושו המשנה ובפירושו
 רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר
 בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה. 65)
 נפוחות, ראה למעלה ה"ז. 66) שם מ, ב - בברייתא:
 "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבלומות, מחמת הרוח אינו
 מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת
 העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא
 (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו
 הרי זה מום", ראה למעלה שם.
י. אַרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּכָל הַגּוּף, וְאֵלוֹ הֵן: מִי
שֵׁישׁ בּוֹ גֵרֵב 67 יָבֵשׁ כָּל שְׂהוּא 68. וְזֶה הַגֵּרֵב הָאָמוֹר
בַּתּוֹרָה 69. מִי שֵׁישׁ בּוֹ יִבְלֵת שֵׁישׁ בָּהּ עַצָּם. וְזֶה הוּא
יִבְלֵת הָאָמוֹרָה בַּתּוֹרָה 70. מִי שֵׁישׁ בּוֹ חֲזוּזִית מְצִרִית 71
כָּל שְׂהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קָשָׁה וּכְעוֹרָה. וְזוֹ הִיא יִלְפֵת
הָאָמוֹרָה בַּתּוֹרָה 72.

67) מין שחין. 68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו

1 באוזן, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. 44) שם מ, א - במשנה:
 "ומעשה שהלחי התחתון עורף על העליון, ושאל רבן
 גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ):
 חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין
 בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה.
 כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה
 העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה –
 אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח
 ה"ח. 45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני
 פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף'
 ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן
 הביא ב'כסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן
 ה"ט, ו"פח ה"ז. 46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו
 בלום ורגליו מבלומות מחמת הרוח – אינו מום, מחמת
 העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת
 הרוח – אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו
 של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט
 לגבי רגלים מבלומות. 47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל
 רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה
 מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק
 במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש
 המשנה).

ח. שְׁנַיִם עָשָׂר בְּאֵיבְרֵי הָזָרַע 48, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּשְׁמָעַף
הַגֵּיד שְׁלוֹ, או נִקְתַּת 49, או נִתְקַן 50, או נִקְרַת 51. מִי
שֶׁנִּשְׁמָעַכּוּ הַבֵּיצִים שְׁלוֹ או אֶחַת מֵהֶן 52, או נִקְתַּתוֹ או
אֶחַת מֵהֶן, או נִתְקַן 53 או אֶחַת מֵהֶן, או נִקְרַתוֹ 54 או
אֶחַת מֵהֶן. מִי שְׂאִין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחַת, אָף עַל פִּי
שֵׁישׁ לוֹ שְׁנַיִ פִּסְיִן 55. מִי שֶׁשְׂתֵּי בֵּיצָיו בְּכִיס אֶחָד 56.
הַטְּמֵטוּם. הָאֲנֵדְרוּגִינוֹס 57.

48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא
 תקריבו לה". ובכורות לט, ב - נחלקו בזה רבי יהודה ורבי
 אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו
 כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב,
 כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים
 וגם בגיד, ואילו נתוק וכרות אינם אלא בגיד ולא בביצים,
 ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד.
 49) כתוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו
 שנכתתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם).
 50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י
 שם). 51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם).
 52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי
 זה מום. 53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלושין
 בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י
 בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם).
 54) בסכין ועדיין תלושין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא
 פחות מנתוק (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם)
 אבל ברש"י שם לג, ב - כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי,
 רק הם תלושין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכן גם מן הכיס,
 וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. 55) שם מ, א –
 במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי

50 יג. המִזְהָם⁸³. וְכֹהֵן שֶׁהוּא מִזְהָם בְּזַעְתּוֹ - רוּחֵץ וְשָׁף
51 כָּל גּוֹפּוֹ בַּבֶּשֶׂם וְעוֹבֵד⁸⁴. הֲיֵיה רֵיחַ פִּיּו רַע - נוֹתֵן
52 בְּפִיּו פִּלְפֶלֶל⁸⁵ אוֹ זַנְגְבִיל⁸⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן וְעוֹבֵד. וְאִם
53 עָבַד בְּזַהוּם זַעְתּוֹ אוֹ בְּזַהוּם פִּיּו - הָרִי חֲלָל עֲבוֹדָתוֹ,
54 כִּשְׂאֵר אֱלוֹ הַבְּעָלִי מוֹמִין כָּלָם.

55 (83 "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם).
56 (84 כתובות עה, א. 85 שם. 86 אינגער.

57 יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ו

58 פָּרָק שְׂמִינִי

59 (1 מפרש בו המומים המיוחדים באדם לברו.

60 א. כָּל הַמוֹמִין הַמִּיחֲדִין בְּאָדָם - תִּשְׁעִים. וְזֶהוּ
61 פֶּרָטָן: שְׂמוֹנֵה בְּרָאשׁ, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁאֲמָצַע קֶדְקֶדוֹ
62 שׁוֹקַע לְמִטָּה כְּמוֹ שְׁדַחְקוֹ בְּיָדוֹ. מִי שֶׁאֲמָצַע קֶדְקֶדוֹ
63 עוֹלָה לְמַעְלָה כְּמוֹ בִּיעָה. מִי שֶׁפִּאֵת רֵאשׁוֹ יוֹצֵא
64 כְּנַגֵּד פָּנָיו כְּמוֹ מִקְבֵּת. מִי שֶׁרֵאשׁוֹ יוֹצֵא מֵאֲחֹרָיו
65 כְּנַגֵּד עֶרְפוֹ. מִי שֶׁרֵאשׁוֹ רָחַב וְיוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן,
66 עַד שֶׁתִּמְצָא רֵאשׁוֹ עַל צְנֹאָרוֹ כְּמוֹ רֵאשׁ הַלְּפֶת עַל
67 הָעֵלִין שְׁלוֹ. הַקֶּרֶחַ שְׂאִין כָּכֵל רֵאשׁוֹ שְׁעַר כָּל עֶקְרוֹ.
68 וְאִם יֵשׁ בּוֹ שִׁטָּה שְׁלֹ שְׁעַר מִקְפֶּת מֵאֲחֹרָיו מֵאֲזֵן
69 לְאֲזֵן - כְּשֵׁר. מִי שֶׁהִיָּה הַשְּׁעַר מִקִּיף מֵאֲזֵן לְאֲזֵן
70 מִלְּפָנָיו בְּלֶבֶד, וְשֶׁאֵר הָרֵאשׁ קֶרֶחַ הוּא - הָרִי הוּא
71 פְּסוּל. מִי שֶׁהִיָּה הַשְּׁעַר שְׁלוֹ מִקִּיף אֶת כָּל הָרֵאשׁ
72 סְבִיב מִלְּפָנָיו וּמֵאֲחֹרָיו וְאִין שֵׁם שְׁעַר בְּאֲמָצַע - גַּם
73 זֶה קֶרֶחַ וּפְסוּל.

74 ב. שְׁנַיִם בְּצֹנָר, וְאֵלוֹ הֵם: מִי שֶׁצְנֹאָרוֹ שׁוֹקַע הֶרְבֵּה
75 עַד שֶׁנִּמְצָא רֵאשׁוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מְנַח עַל כְּתִפּוֹ. מִי
76 שֶׁצְנֹאָרוֹ אֶרֶץ הֶרְבֵּה עַד שֶׁנִּרְאָה כְּשֶׁמוּט מִבֵּין כְּתִפּוֹ.

77 ג. אֶרְבָּעָה בְּאֲזֵן, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁשְּׂתִי אֲזֵנֵיו קִטְנוֹת
78 הֶרְבֵּה. מִי שֶׁשְּׂתִי אֲזֵנֵיו נְפוּחֹת, דּוֹמוֹת לְסֹפּוֹג. מִי
79 שֶׁאֲזֵנָיו מְדֻלְדָלוֹת לְמִטָּה. מִי שֶׁאֲחַת מֵאֲזֵנָיו מְשֻׁנָּה
80 מִחֲבֵרָתָהּ בְּמִרְאֶתָהּ².

81 (2 ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף
82 אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות
83 העיניים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר
84 שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגרס
85 ויקרא זגרס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין
86 שיהא בהן שינוי" ופירושו זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר,
87 הזוג - בשני עיניים).

88 ד. חֲמִשָּׁה בְּגִבְיָנָם³, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁאִין לוֹ שְׁעַר
89 בְּגִבְיָנָיו. וְהוּא גִבֵּן הָאָמוֹר בְּתוֹרָה. מִי שֶׁגִבְיָנָיו
90 שׁוֹכְבִין. מִי שֶׁאִין לוֹ אֶלָּא גִבֵּין אֶחָד⁴. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ
91 גִבְיָנָיו יָתֵר עַל שְׁנַיִם. מִי שֶׁאֶחָד מִגִּבְיָנָיו מְשֻׁנָּה
92 מִחֲבֵרוֹ. בֵּין שֶׁשְּׁעָרוֹ שְׁלֹ זֶה אֶרֶץ וְשְׁעָרוֹ שְׁלֹ זֶה קֶצֶר,

1 מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן
2 פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בכורות מא, א -
3 שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש
4 מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח
5 מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים
6 ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'.
7 (69 ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. 70 ויקרא
8 כב, כב "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת,
9 לא תקריבו אלה לה". וראה בכורות מ, ב - כי "יבלת"
10 שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין
11 בעינו. 71 שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם
12 מא.). וראה להלן שם כי יש חזוית שאינה מצרית.
13 (72 ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

14 יא. כָּל עֵצִים שֶׁבְּגִלּוֹי שֶׁנְחָרָן בּוֹ חֲרִיץ - הָרִי זֶה
15 מוֹם⁷³, וְהוּא כָּכֵל חֲרוּץ הָאָמוֹר בְּתוֹרָה⁷⁴. וְאִין
16 הַצְּלָעוֹת כָּכֵל עֲצֻמוֹת שֶׁבְּגִלּוֹי⁷⁵.

17 (73 ראה משנה בכורות מ, ב: "ושנפגם עצם ידו ורגלו".
18 (74 שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א:
19 "אמר אב"י וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם,
20 אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. 75 ראה
21 ב'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"א לענין שבר, "לפי שנאמר שבר
22 יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה ידו או שנברה
23 רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר
24 יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן
25 חזורים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין
26 חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ו). וכן הוא גם בתוספתא
27 בכורות פ"ד: "איזהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. ונשתברו
28 רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור
29 ופסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואין חזור".

30 יב. וְעוֹד יֵשׁ שְׁם⁷⁶ שְׁלִשָּׁה מוֹמִין אַחֲרַיִם⁷⁷, וְאֵלוֹ
31 הֵן: הַזֶּקֶן שֶׁהִגִּיעַ לְהִיּוֹת רוּתָת וְרוּעֵד כְּשֶׁהוּא
32 עוֹמֵד⁷⁸. הַחוּלָה כְּשֶׁהוּא רוּעֵד מִפְּנֵי חֲלָיו וְכִשְׁלֹן
33 כָּחוֹ. אֶבֶל הַטְּרִפָּה - כְּשֶׁר בְּאָדָם⁷⁹ וּפְסוּל בְּבַהֲמָה⁸⁰.
34 וְכֵן יוֹצֵא דִפְיָן⁸¹ - כְּשֶׁר בְּאָדָם וּפְסוּל בְּבַהֲמָה⁸².

35 (76 ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד.
36 (77 משנה בכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים
37 דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן
38 הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן
39 ולחולה ולמזוהם". 78 בחולין כז, א: "תנו רבנן, כהן
40 משיביא שתי שערות עד שיוקין כשר לעבודה וכו', עד
41 שיוקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד
42 שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה
43 למלך' שם. 79 משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום
44 שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ו. 80 לא מטעם מום, אלא
45 נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) – להוציא את
46 הטריפה (ספרא) שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י).
47 (81 הוציאוהו עלי-ידי ניתוח מן הבטן. 82 שם במשנה.
48 משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט
49 ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

46 ח. שלשה בשפתיים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה
47 עודפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת
48 על העליונה. מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו.

49 ט. שלשה בבטן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי
50 שטבורו יוצא ואינו שוקע פשאר בני אדם. מי
51 שדדיו שוכבין על בטנו פדדי אשה.

52 י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי
53 שיצאתה חליא משדרתו. בין שבלטה לחוץ או
54 נכנסה לפנים או נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטרט.
55 מי שתפח פשר בגבו ונעשה כחטוטרט, אף על פי
56 שלא זזה חליא ממקומה - הרי זה מום.

57 יא. ששה בידיים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע
58 יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתך
59 את היתרה - פשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה
60 - פסול. מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות
61 ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם חתכן
62 והפרישן עד הפרק - פשר. באי זה פרק אמרו?
63 בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו
64 מרפבות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי
65 שהוא אטר יד ימינו. ואם היה שולט בשתי ידיו -
66 פשר¹⁰.

67 (9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד
68 בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב
69 וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין
70 (זכחים כד)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק
71 אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד
72 שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל",
73 שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון
74 שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל
75 מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא
76 שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד
77 ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד
78 לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי
79 פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא
80 אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר
81 (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחזק
82 ביד שמאל), ופסק כחכמים.

83 יב. ארבעה באיברי הזרע, ואלו הן: מי שפס
84 הביצים גדול וארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי
85 שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי
86 שנמרחו אשקיו, והם הפיס של ביצים. מי שהרוח
87 באשקיו. והוא מרוח אשף האמור בתורה.

88 יג. חמשה עשר פשוקים וברגלים, ואלו הן: מי
89 ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין

1 בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן
2 או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה
3 פסול⁵.

4 (3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד
5 ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה
6 אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם
7 מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.

8 ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער
9 כלל בריסי עיניו. מי ששער ריסי עיניו מרבה
10 מעבה הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה
11 משער ריס אחר. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או
12 שאחד נושר⁸ והשני מעבה. מי שעפעפיו סגורות
13 מעט ואינן נפתחות הרבה פשאר כל האדם.

14 (6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר"
15 שכברייא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום
16 מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשו ריסי עיניו פסול
17 מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה
18 שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמין", ונראה כאילו
19 נשרו כמה שערות.

20 ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו
21 למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפרדתו.
22 מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי
23 שהיו שתי עיניו עגלות ואינם נמשכות בארץ מעט
24 פשאר העינים. מי שעיניו מוזרות והן יוצאות כעיני
25 הנמר וכמי שהוא מסתפל בעת שפועס פעס הרבה.
26 מי שעיניו גדולות הרבה פשל עגל. מי שעיניו
27 קטנות פשל אף. מי שדמעיו זולפות תמיד. מי
28 שלחלוחית נמשכת מראש עינו מפנגד החטם, או
29 מזנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסי עיניו
30 ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא
31 רוצה לדקדק בראיה. מי שראית עינו מערפבת עד
32 שרואה את החדר ואת העליה פאחת. ויודע דבר זה
33 בעת שידבר עם חברו ונראה פאלו הוא מסתפל
34 באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין
35 במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה
36 ואחת פתובה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל
37 ויש בין שתיהן שנוי מכל מקום - פסול.

38 ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע,
39 אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו פאחת. וזה חרום
40 האמור בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי
41 שעקץ חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד
42 אחד. מי שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן
43 מאיבריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה שעל
44 ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה -
45 הרי זה מום.

46 יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בפניהם מאה
47 וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים
48 בצואר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה
49 בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחטם.
50 ותשעה בפה. ושלושה בפטן. ושלושה בגב. ושבעה
51 בידים. וששה עשר באיברי הזרע. ועשרים ברגלים.
52 ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הבשר. ושבעה
53 בכח הגוף וריחו. וכבר נפרטו פלן אחד אחד. ואלו
54 פסלו מפני מראית העין: מי שנשרו ריסי עיניו, אף
55 על פי שנשאר השער בעקרון. ומי שנטלו שניו.

פֶּרֶק תְּשִׁיעוּי

56
57 (1) יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה,
58 והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא.
59 א. זר² שעבד במקדש³ - עבודתו פסולה⁴, וחייב
60 מיתה בידי שמים⁵. שנאמר: והזר הקרב יומת⁶. מפי
61 השמועה למדו⁷, שאין חיוב זה אלא לקרב
62 לעבודה. והיכן הזהיר עליו⁸: וזר לא יקרב אליכם⁹.
63 אי זהו זר? כל שאינו מזרע אהרן הזקנים¹⁰.
64 שנאמר: וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן¹¹; בני
65 אהרן - ולא בנות אהרן¹².

66 (2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. (3) ראה להלן הלכה ב
67 והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. (4) זבחים יד:
68 וטו: (5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי
69 עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה
70 כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם.
71 (6) סנהדרין פג: (7) בספרי קרח פ' טז: "וזהו הקרב יומת,
72 לעבודה". (8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי
73 שמים, שהרי השמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו
74 אזהרה, ואף על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט)
75 מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה
76 להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא.
77 (9) בספרי שם: "וזהו הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא
78 שמענו, תלמוד-לומר וזר לא יקרב אליכם". וראה גם
79 בזבחים טז. (10) "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי
80 רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכר" (כסף משנה).
81 (11) צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". (12) קידושין לו.

82 ב. אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה
83 מעבודות הקרבנות - אין חייבין מיתה אלא על
84 עבודה תמה¹³, לא על עבודה שיש אחריה עבודה¹⁴.
85 ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד¹⁵:
86 על הזריקה¹⁶, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בחג¹⁷,
87 ועל נסוף היין תמיד¹⁸.

88 (13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר
89 (רש"י שם). (14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה,
90 ראה יומא שם. (15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות
91 זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוף המים וניסוף

1 ארכבותיו¹¹ נוגעות זו בזו. מי שפקתו יוצאת.
2 והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד
3 פנים, והוא דומה לפקה שטוות בה הנשים. מי
4 שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא
5 באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו,
6 אף על פי שאינן קלוטות כשל אנו. מי שפקה
7 יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו
8 יש ושש. ואם חתכה - פשר. והוא שלא יהיה בה
9 עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. מי
10 שאצבעותיו מרכבות זו על גבי זו. מי שהיו
11 אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם
12 היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - פשר. מי
13 שרגלו כלה שוה, שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב
14 עקבו וכאלו היא חתיכה שוה. מי שרגלו עקמה,
15 דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות
16 עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו
17 חלולה. והוא שהיה אמצעה גבוה מעל הארץ,
18 ונמצא פשעומד - עומד על עקבו ועל אצבעות
19 רגליו. המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי שמקיש
20 בארכבותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר בהגל
21 ימינו¹².

22 (11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש
23 רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר
24 עמידה שעיקרה בימין.

25 יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול
26 מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארץ ביותר.
27 הננס, והוא הקצר ביותר. עד שהיה מפלגין משאר
28 העם.

29 (13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן
30 מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך
31 להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו,
32 קצתם אל קצתם".

33 טו. שמונה בעור הבשר, ואלו הן: הפושי. הלכן
34 ביותר כמו גבינה. האדם פשוני בעלי נגעים
35 טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבהק;
36 שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת
37 המכה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור
38 פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה פאיסר
39 אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא פאיסר
40 או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור
41 והבשר, או הלחלוחית שיש בעור שגדלדל באי זה
42 מקום שהיה מפל הגוף - הרי זה מום.

43 טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו
44 הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לימים רבים.
45 מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50 שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות.
51 ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל
52 קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג.
53 (25) ראה להלן בסמוך. (26) כי אין הקטרה פחותה מכזית
54 (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (27) ויקרא
55 טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

56 ה. והמסדר שני גזרי עצים על המערכה - הרי הוא
57 כמקטיר איברים וחיב מיתה²⁸; שְׁהַעֲצִים קָרְבָּן
58 הוא²⁹. אָבֵל הַיּוֹצֵק³⁰ וְהַבּוֹלֵל³¹, וְהַפּוֹתֵת³²
59 וְהַמּוֹלֵחַ³³, וְהַמְגִישׁ³⁴ וְהַמְגִישׁ³⁵, וְהַמְסַדֵּר אֶת לֶחֶם
60 הַפָּנִים או אֶת הַבְּזִיכִין עַל הַשְּׁלֶחֶן, וְהַמְטִיב אֶת
61 הַגְּרוֹת³⁶, וְהַמְצִיט אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְקַבֵּל
62 דְּמַיִם, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְסְלוּ וְהָרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל
63 אֵלוֹ וְלוֹקְהָ³⁷ - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה; מְפָנֵי שֶׁכָּל אֶחָת
64 מֵהֶן עֲבוּדָה שְׁאַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה, וְאֵינָה גֹמֵר עֲבוּדָה³⁸.

65 (28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד): "זר שסידר שני גזירי
66 עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים
67 שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא
68 כרב ולוי החולקין עליו (שם). (29) ראה להלן פרק יד
69 מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו
70 האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות.
71 (30) "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר
72 (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:).
73 (31) "ר"ל שבולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג)
74 בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). (32) "הוא הפותת לחם
75 המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו
76 שם). (33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על
77 כל קרבנך תקריב מלח" (רבינו שם). (34) "הוא מה
78 שנאמר והניף אותם תנופה "צל" והניף את המנחה",
79 במדבר ה, כה) - רבינו שם. (35) "הוא מה שנאמר (ויקרא
80 ב, ח) והגיש" (רבינו שם). (36) כלומר, דישון המנורה
81 (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה - כשרה בור, ראה
82 להלן הלכה ז. (37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל
83 והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את
84 הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום
85 זרות" (=כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא
86 נזכר שם במשנה, ומקורו בספרא אחרי פרק י הלכה ט:
87 "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יהא חייב וכו'". ולדברי
88 הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצא והיוצק".
89 וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתת
90 האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גזירי
91 עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה
92 ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל
93 העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבר
94 במקדש עבודתו פסולה. (38) ראה בזבחים קטו: ויומא
95 שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה
96 למעלה הלכה ב.

97 ו. שְׁחִיטַת הַקֶּדָשִׁים פְּשָׁרָה בְּזָרִים³⁹, אָפֵלוֹ קֶדְשֵׁי
98 קֶדְשִׁים, בֵּין קֶדְשֵׁי יָחִיד בֵּין קֶדְשֵׁי צִבּוּר⁴⁰; שְׁנֵאמַר:

1 היין. ולוי אמר תרומת הדשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב
2 (במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל
3 דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן
4 את כהונתכם והזר הקרב יומת - עבודת מתנה ולא עבודת
5 סילוק (היא תרומת הדשן, ראה להלן הלכה ח). ועבדתם,
6 עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו'". ופסק
7 רבינו כרב. (16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא
8 עבודה אחרונה בדם, הקטרה - בקומץ המנחה ובאברים
9 ובפדרים, וכן ניסוך היין והמים אין אחריהם עבודות
10 אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין
11 ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה.

12 ג. מִיָּצֵד עַל הַזְּרִיקָה? בֵּין שְׁזָרַק בְּפָנִים¹⁹, בֵּין שְׁזָרַק
13 בַּחוּץ²⁰, בֵּין שְׁהִיָּה הַזָּאָה אֶחָת מִכָּל הַזְּיוֹת הַדָּם²¹,
14 בֵּין שְׁהִיָּה הַזָּאָה אֶחָת מִכָּל הַזְּיוֹת קָרְבָּנוֹת הַמְּצַרְעֵ²²
15 - הֲרִי זֶה חֵיב מִיתָה.

16 (19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה
17 רוקח, ומרכבת המשנה). (20) במזבח העולה, החיצון (הר
18 המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא
19 כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה,
20 זריקת דם בין לפנים בין לפני ולפנים", ופירש רש"י:
21 "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפנים, הזאות שעל הפרוכת,
22 בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל
23 רבינו מפרש, בין לפנים היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא
24 בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב
25 הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) כלומר,
26 הזיות שמזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב,
27 ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב-יג.
28 וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע
29 הזאות שבפנים, היינו אחת מההזאות, בין שעל הפרוכת
30 ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. (22) יומא שם:
31 "שבע הזאות שבפנים ושכמצורע", והזאות שכמצורע, הן
32 ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן
33 פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם
34 והשמן על התנוך והבהונות (הר המוריה).

35 ד. מִיָּצֵד עַל הַקְּטָרָה? הַקְּטִיר אֵיבָרִים או קֶמֶץ או
36 לְבוּנָה עַל הַמִּזְבֵּחַ²³, אָפֵלוֹ הַפֶּךָ בְּאֵיבָרִים שְׁלֵא
37 נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שְׁרִפְתָּן - חֵיב מִיתָה²⁴. וְהוּא שְׁהַקְּטִיר
38 פְּזוּת²⁵. וְכֵן אִם הַקְּטִיר קְטַרְתָּ עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב -
39 מְשִׁיקְטִיר פְּזוּת חֵיב²⁶. אָבֵל הַמְּקַטֵּר קְטַרְתָּ בַּיּוֹם
40 הַכְּפֻרִים בְּקֶדֶשׁ הַקְּדָשִׁים - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ
41 עַד שְׁיִקְטִיר מְלֵא חֲפְנָיו, שְׁעוֹר הַמְּפָרֵשׁ בְּתוֹרָה²⁷.

42 (23) למד כן ממה ששינונו בזבחים קיב: "המעלה מבשר
43 חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים
44 קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות
45 וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות,
46 מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב
47 משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר
48 המוריה). (24) יומא יב. ושבועות יז: "אמר רב הונא, זר
49 שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבועות שם),

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 והרים את הדשן. (49 משום "וזר לא יקרב אליכם", 49 ראה למעלה הלכה א. (50 ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. 51 "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו קטורת. (52 שמסלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כלוי. (53 כל המוקף בסוגריים מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה.

ט. סדר המערכה⁵⁴ - פורקה⁵⁵, וחוזר הפהן וסודרה, מפני שסודרה פסול⁵⁶.

54 כלומר, זה שסידר המערכה. (55 כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). (56 יומא שם: "א"י אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

י. הטמא ובעל מום ושלא רחוק ידיים ורגלים ששמש במקדש - אינו חייבין⁵⁷ אלא על עבודות שהזר חייב עליהן מיתה⁵⁸, ועל שאר העבודות - באזהרה⁵⁹.

57 כל אחד מהם כדינו: טמא ושלא רחוק ידיים - במיתה, ובעל מום - במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף משנה). (58 כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בזבחים קיב: שנינו: "ואין חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוק ידיים ורגלים". ורבינו השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר. ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס). (59 ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

יא. פהן טבול יום ומחפר כפורים⁶⁰ שנגמא⁶¹, והרי הוא מחפר בגדים ושלא רחוק ידיים ורגלים, ועבד - חייב על כל אחד ואחד⁶². ואם היה זר - אינו לוקה אלא אחת, משום זרות⁶³.

60 כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. (61 בטומאה נוספת. (62 היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידיים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון

1 וְשַׁחַט אֶת פֶּן הַבָּקָר לְפָנַי יִי, וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן -
2 מִקְבֵּלָה וְאֵילָךְ מִצֹּנֹת כֹּהֲנָה⁴¹. וְכֵן הִתְפַּשֵּׁט וְהִנְתוּח⁴²
3 וְהוֹלַכְתָּ עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - פְּשָׁרָה בְּזָרִים⁴³. שְׁנֹאֲמַר
4 בְּאֵיבָרִים; וְהִקְטִיר הִפְהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ - זֶה
5 הוֹלַכְתָּ אֵיבָרִים לְפָשׁ; הוֹלַכְתָּ אֵיבָרִים הִיא שְׁצָרִיכָה
6 כֹּהֲנָה, וְלֹא הוֹלַכְתָּ עֲצִים⁴⁴.

7 (39 ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט. וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (40 יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). (41 ראה הערה לח. (42 ראה יומא כז: כז. (43 שם כז. (44 ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". ולדעת האור שמח, נפלה טעות-סופר בדברי רבינו.

ז. וכן הדלקת הנרות פשרה בזרים⁴⁵. לפיכך, אם הטיב הפהן את הנרות והוציאן לחוץ - מתר לזר להדליקן⁴⁶.

45 ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור ליכנס להיכל (הר המוריה). (46 הראב"ד כתב כי "הפליג כשאמר מותר לזר להדליק, אלא שאם הדליקן כשרות". ובמנחת-חנינון (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי מבואר בשבת כב: שבמנורה - הדלקה עושה מצוה, ואם-כן היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה. ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך אותם שם במנורה - אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה, כנ"ל).

ח. הרמת הדשן צריכה כהן⁴⁷, שנגמא⁴⁸; ולבש הפהן מדו בד וגומר⁴⁸. ואם הרים ישראל - לוקה⁴⁹, ואינו חייב מיתה, אף על פי שאין אחריה עבודה⁵⁰. שנגמא⁵¹: עבדת מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו, ואם קרב לה הזר - חייב מיתה; אבל עבודת סילוק⁵² - אין חייבין עליה מיתה. [וכן אם דשן מזבח הפנימי והמנורה - אינו חייב מיתה].⁵³

47 ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד ניסן - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי 49
ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". (71) שם. וכרב 50
ששת. (72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. 51
(73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש 52
כשרה בזר. (74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה 53
בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה. 54

יד. מי שֶׁעָבַר וְעָשָׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ 55
קָרְבָּנוֹת לְשָׁם - אֵינּוּ כְּבֵית עֲבוּדָה זָרָה⁷⁵; וְאָף עַל 56
פִּי כֹן, כֹּל פֶּהֶן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּכֵית פֶּהֶן - לֹא יִשְׁמַשׁ 57
בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם⁷⁶. וְכֵן פְּלִים שֶׁשָּׁתַּמְשׁוּ בְּהֵן שָׁם - 58
לֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בְּהֵן בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם, אֲלֹא יִגְנוּזוּ⁷⁷. 59
וְיִרְאֶה לִּי, שָׁאֵם עֲבַד פֶּהֶן שֶׁשָּׁמַשׁ שָׁם⁷⁸ בְּמִקְדָּשׁ - 60
לֹא פֶסְלִי⁷⁹.

(75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו 62
במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה 63
בפירוש המשנה, כי חוניו בנו של שמעון הצדיק ברח 64
לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, 65
ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא 66
(שם קט:) אמרו "מקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל 67
דבית חוניו לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פ"ד 68
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. (76) משנה שם, מובא 69
למעלה. (77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשטה. (78) בבית 70
חוניו. (79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא 71
דמיפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - 72
בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

טו. נִמְצְאוּ כֹל הַפְּסוּלִין לְעֲבוּדָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלוּ 74
הֵן: הַעֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה⁸⁰. הַזָּרִי⁸¹. בַּעַל מוֹם⁸². 75
הַעֲרֵל⁸³. הַטְּמֵא⁸⁴. טְבוּל יוֹם⁸⁵. מְחַסֵּר כְּפֹרִים⁸⁶. 76
הַאֲוִיָּה⁸⁷. הַשְּׂפֹרֵם⁸⁸. מְחַסֵּר בְּגָדִים⁸⁹. יֵתֵר בְּגָדִים⁹⁰. 77
פְּרוּם בְּגָדִים⁹¹. פְּרוּעַ רֹאשׁ⁹². שְׂלֵא רְחֵץ יָדַים 78
וְרִגְלַים⁹³. הַיּוֹשֵׁב⁹⁴. מִי שֵׁישׁ בֵּין יָדָיו⁹⁵ וּבֵין הַפְּלִי 79
דָּבָר חוּצָין. מִי שֵׁישׁ בֵּין רִגְלָיו וּבֵין הָאָרֶץ דָּבָר 80
חוּצָין⁹⁶. מִי שֶׁעָבַד בְּשִׂמְלָא⁹⁷. כֹּל אֵלוּ פְּסוּלִין 81
לְעֲבוּדָה, וְאֵם עֲבָדוּ - חֵלְלוּ; חוּץ מִפְּרוּעַ רֹאשׁ⁹⁸ 82
וּקְרוּעַ בְּגָדִים⁹⁹ וְהַשּׁוֹחֵט לְעֲבוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג¹⁰⁰, 83
שָׁאֵם עֲבָדוּ - עֲבוּדָתָן כְּשֶׁרָה. 84

(80) למעלה הלכה יג. (81) למעלה הלכה א. (82) למעלה 85
פרק ו הלכות א וב'. (83) למעלה שם הלכה ח. 86
(84) למעלה פרק ד הלכה א. (85) למעלה שם הלכה ד. 87
(86) למעלה שם והלכה ה. (87) למעלה פרק הלכה ז. 88
(88) למעלה פרק הלכה א. (89) למעלה פרק י מהלכות כלי 89
המקדש הלכה ד. (90) הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. 90
(91) למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין 91
שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. 92
(92) למעלה שם הלכות ח-ט, יד. ואף הוא אינו מחלל 93
עבודתו, וראה להלן. (93) למעלה שם פרק ה הלכה א. 94
(94) למעלה שם הלכה יז. (95) שם. (96) שם. (97) שם 95

ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין 1
שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה 2
בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. 3
וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום 4
ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידיים ורגלים 5
(=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר 6
כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), 7
אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי 8
באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק 9
דאיסור חל על איסור ככולל או מוסיף או בת אחת, והכא 10
טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל 11
אחת ואחת (כסף-משנה, ועיין שם שמבאר בפרטות כיצד 12
חלים כאן כל החיובים). (63) תוספתא שם: "זר שעבד 13
טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ 14
ידיים ורגלים, אין חייב אלא אחת". וטעמא משום דלא 15
הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחץ ידיים 16
ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו 17
ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

יב. זֶר שֶׁשָּׁמַשׁ⁶⁴ בְּשֶׁפֶת - חֵיב מְשׁוּם שֶׁפֶת וּמְשׁוּם 19
זָרוּת⁶⁵. וְכֵן בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ בְּטְמֵאָה - חֵיב מְשׁוּם 20
טְמֵאָה וּמְשׁוּם בַּעַל מוֹם⁶⁶. 21

(64) שעבד עבודה. (65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים 22
בזה, וס"ל דבבת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא 23
פליגי ר' יוסי ור"ש רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל 24
חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים, 25
יפה פסק כאן שכל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה 26
וכסף-משנה. (66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד 27
למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא 28
מלקות בלבד. 29

יג. כֹּל פֶּהֶן שֶׁעָבַד עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין בְּמִזִּיד⁶⁷ בֵּין 30
בְּשׁוֹגֵג⁶⁸, אָף עַל פִּי שֶׁחִזַּר בְּתִשְׁבּוּבָה גְּמוּרָה⁶⁹ - הָרִי 31
זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם; שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא יִגְשׁוּ 32
אֵלַי לְכַהֵן לִי⁷⁰. אֲחַד הָעֹבֵד אֹתָהּ בְּשִׁרְוֹת, כִּגּוֹן 33
שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּמֹר לְעֲבוּדָה זָרָה, או הַמְשַׁתְּחֶה לָּהּ, או 34
הַמּוֹדֶה בָּהּ וּקְבֵלָה עָלָיו בְּאֵלֶיהָ⁷¹ - הָרִי זֶה פְּסוּל 35
לְעוֹלָם. עֲבַר וְהִקְרִיב - אֵין קָרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחּוֹחַ, אָף 36
עַל פִּי שֶׁהִיָּה שׁוֹגֵג בַּעַת שִׁשְׁרֹת או שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה או 37
שֶׁהוֹדָה. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט לְעֲבוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג⁷², אֵם 38
עֲבַר וְהִקְרִיב - קָרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחּוֹחַ וְנִתְקַבַּל; שֶׁהָרִי לֹא 39
שָׁרֵת וְלֹא נַעֲשֶׂה כְּמֹר, אֲלֹא שֶׁחַט כְּלִבְדָּה⁷³, וְהוּא 40
שׁוֹגֵג. וְאָף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחֵלָה לֹא יַעֲבֹד⁷⁴. 41

(67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא 42
ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר 43
(=אם שמשו לעבודה-זרה לא ישמשו עוד בירושלים - 44
רש"י שם), שנאמר (מלכים-ב כג, ט) אך לא יעלו כהני 45
הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". (68) כרב ששת 46
במנחות שם, ולא כרב נחמן. (69) כן נראה שם קט: 47
(70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני 48

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ג. המתפּוּן לומר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' 47
 וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר פְּלוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה פִּיּו 48
 וְלָבוּ שְׁוִים¹⁰. לְפִיכָּךְ, הַמְתַּפְּוֹן לומר על בַּעַל מוֹם 49
 'עוֹלָה' וְהִקְדִּישׁוּ שְׁלָמִים, או 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 50
 'עוֹלָה', אָף עַל פִּי שִׁנְתַּפְּוֹן לְאִסוּר - אֵינּוּ לּוֹקָה¹¹. 51
 מִי שִׁדְמָה שְׁמַתָּר לְהִקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם לְמַזְבֵּחַ וְהִקְדִּישׁ 52
 - הַרְיָ זֶה קָדוּשׁ¹², וְאֵינּוּ לּוֹקָה¹³. 53

(10 תרומות פ"ג מ"ח. וכן הוא להלן פי"ב מהל' מעשה 54
 הקרבנות הי"ב. 11 פשוט הוא (כסף-משנה), שהרי לא 55
 נתקדש כלל, כנ"ל. 12) שאין זה הקדש טעות, שהרי רוצה 56
 ומכוין להקדישו, אלא שטעה בדין, וחשב שיותר להקדישו 57
 (כסף-משנה). וראה להלן. 13) בתמורה יז, א - במשנה: 58
 "רבי יוסי ברכי יהודה אומר, עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא 59
 עשה שוגג כמזיד במקדשין". ובגמרא שם "היכי דמי שוגג 60
 כמזיד, אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר, גבי תמורה 61
 לקי, גבי קדשים לא לקי". הרי שהוא קדוש, ואינו לוקה 62
 (ועי' ראב"ד). ולענין תמורה, ראה להלן פ"א מהל' תמורה 63
 ה"ב. 64

ד. השוחט בַּעַל מוֹם לְשֵׁם קֶרְבַּן¹⁴ - לּוֹקָה¹⁵. שֶׁהָרִי 65
 נֹאמַר בְּבַעְלֵי מוֹמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָהּ לָהּ¹⁶; וּמִפִּי 66
 הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹⁷, שֶׁזוֹ אֲזָהָרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזּוֹרֵק 67
 דָּם בְּעַלֵי מוֹמִין עַל הַמְזֻבָּח - לּוֹקָה¹⁸. שֶׁהָרִי נֹאמַר 68
 בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלָהּ) לָהּ¹⁹; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה 69
 לְמַדוּ, שֶׁזוֹ אֲזָהָרָה לְזוֹרֵק. וְכֵן הַמְקַטֵּיר אַמּוּרִי²⁰ 70
 בְּעַלֵי מוֹמִין עַל הַמְזֻבָּח - לּוֹקָה²¹; שֶׁנֹּאמַר: וְאִשָּׁה 71
 לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמְזֻבָּח - אֵלּוּ הַחֲלָבִים²². נִמְצְאָתָּ 72
 לְמַד, שְׂאֵם הַקְּדִישׁ בַּעַל מוֹם וּשְׁחָטוּ זֶזְקָה דָּמוֹ 73
 וְהִקְטִיר אַמּוּרִי - לּוֹקָה אַרְבַּע מְלֶקֶיּוֹת²³. 74

(14 דווקא אם שחט לשם קרבן, אבל אם שחט לשם חולין 75
 - אינו לוקה, שכשם שבקרבן חטאת פסלו השוחט לשם 76
 חולין, לפי שנאמר "זבח פסח הוא לה" (פט"ו מהל' פסולי 77
 המקדשין הי"א), כמו כן כאן שנאמר "לא תקריבו אלה 78
 לה" (הכוונה דווקא לשם קרבן. ואף-על-פי שבפסח, כמו 79
 בכל הקרבנות, הכשירו גם שוחט בסתם (פ"ד מהל' מעשה 80
 הקרבנות הי" - אין זה אלא בקרבן כשר, שסתמו עומד 81
 לשמו (זבחים ב:), אבל בעל מום אין סתמו לשמו, ולפיכך 82
 אינו חייב אלא בשוחט לשם קרבן ('מנחת חינוך' מצוה 83
 רפט.). 15) ברייתא, תמורה ו, ב. 16) בפסוק שם: "עורת 84
 או שבור או חרוץ או יכלת וכו' לא תקריבו אלה לה" (י"א. 85
 17) בברייתא שם. וראה למעלה ה"ב. 18) שם בברייתא. 86
 19) צ"ל: "לא תקריבו לה" ומלת "אלה" טעות-סופר. והוא 87
 בויקרא כב, כד: "ומעוזן וכתות ונתוק וכורות, לא תקריבו 88
 לה" (וכ"ה בתמורה ז, א. וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' 89
 ל"ת צג. אבל ב'חינוך' מצוה רפה, כתב "שלא נזרק דם 90
 בעל מום על גבי המזבח, שנאמר עורת או שבור או חרוץ 91
 וכו' לא תקריבו אלה לה" (20) שורף החלבים, ובין אם 92
 מקטיר כל החלבים ובין אם מקטיר מקצתם ('מנחת חינוך' 93
 מצוה רצ. וכן אם הקטיר איברי עולה בעלת מום (רש"י 94
 תמורה, שם). 21) ברייתא, תמורה שם. ואף שבברייתא זו 95

1 הלכה יח. 98) ראה למעלה פרק א הלכה ט. 99) ראה
 2 שם הלכה יד. 100) ראה למעלה הלכה יג.

3 סֵלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמְקַדֵּשׁ

הִלְכוֹת אִסוּרֵי מְזִבַּח

4
 5 יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 6 וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְהוּא פָּרֻט: (א) לְהִקְרִיב
 7 כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת תְּמִימִים. (ב) שְׁלֹא לְהִקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם
 8 [לְמַזְבֵּחַ]. (ג) שְׁלֹא יִשְׁחָט [בַּעַל מוֹם]. (ד) שְׁלֹא
 9 יִזְרֹק דָּמוֹ. (ה) שְׁלֹא יִקְטִיר חֲלָבוֹ. (ו) שְׁלֹא יִקְרִיב
 10 בַּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שְׁלֹא יִקְרִיב בַּעַל מוֹם אֶפְלוּ
 11 בְּקֶרְבָּנוֹת הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים. (ח) שְׁלֹא יִטִּיל מוֹם
 12 בְּקֶדְשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמְקַדֵּשִׁין. (י) לְהִקְרִיב
 13 מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְּאָה, וְקֹדֶם זֶמַן זֶה הוּא נִקְרָא
 14 מְחָסֵר זֶמַן וְאֵין מְקַרְבִּין אוֹתוֹ. (יא) שְׁלֹא לְהִקְרִיב
 15 אֶתְּנָן וּמְחִיר. (יב) שְׁלֹא לְהִקְטִיר שְׂאֹר וּדְבָשׁ. (יג)
 16 לְמַלַּח כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת. (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית מְלַח מַעַל
 17 הַקֶּרְבָּנוֹת.

18 וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

19
 20 (1) יבאר בו כי מצות-עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים
 21 ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

22 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת תְּמִימִין²
 23 וּמְבַחְרִין³. שֶׁנֹּאמַר: תְּמִים יְהִיֶה לְרִצְוֹן - זוֹ מִצְוֹת
 24 עֲשֵׂה⁴.

25 (2) בלי מום. 3) שנאמר בתורה (בראשית ד, ד) "והבל
 26 הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל
 27 ואל מנחתו" (להלן פ"ז הי"א). ועוד נאמר (דברים יב, יא)
 28 "וכל מבחר נדריכם" (ראה להלן פ"ב הי"ח). 4) 'ספרא' פ'
 29 אמור פ"ז ה"ט.

30 ב. וְכָל הַמְקַדֵּישׁ בְּהִמָּה שֵׁישׁ בָּהּ מוֹם לְגִבֵי הַמְזֻבָּח
 31 - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלוֹקָה⁵ עַל הַקְּדוּשׁוֹ. שֶׁנֹּאמַר:
 32 כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁶,
 33 שֶׁזוֹ אֲזָהָרָה לְמַקְדִּישׁ בְּעַלֵי מוֹמִין⁷. אֶפְלוּ הַקְּדִישׁוֹ
 34 לְדָמֵי [נִסְכִּים]⁸ - לּוֹקָה, שֶׁבִּזְיוֹן קֶדְשִׁים הוּא⁹.

35 (5) תמורה ז, א. ואף-על-פי שאין בו מעשה - בדיבורו
 36 עושה מעשה, כמו שאמרו (תמורה ג:) במימר ('חינוך'
 37 מצוה רפה). וראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"א. ויש להעיר
 38 כי בפייט מהל' סנהדרין ה"ב לא מנה לאו זה בין הלוקין.
 39 (6) תמורה ו, ב. 7) ש"אם בלא תשחטו, הרי כבר אמור
 40 למטה (ויקרא כב, כב - "לא תקריבו אלה לה") אלא מה
 41 ת"ל לא תקריבו? בל תקדישו" (שם ו:). 8) כן הנוסחא
 42 בדפוסי רומי וויניציאה, וכן גרס 'כסף משנה'. וכן הוא
 43 בגמרא שם ז, ב: "אמר רבא וכו' אפילו אקדיש לי' לדמי
 44 נסכים, נמי לקי". ורצה לומר, שיקנו בדמיו נסכים למזבח.
 45 ובדפוסיים אחרים בדברי רבינו: "אפילו הקדישו לדמים".
 46 (9) תמורה, שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ד ניסן - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 חינוך מצוה רפז, וראה גם ב'טורי אבן מגילה י, א. בד"ה 49 ומ"ט, ובשורת הרב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קי). 50 (34 ראה בשורת 'חתם סופר' י"ד סי' שו - מה בין זה, 51 לשוחט בזמן הזה בחוץ, שחייב (פי"ט מהל' פסולי 52 המוקדשין הט"ו).

53 ח. הטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בה מום 54 אחר - השני אינו לוקה³⁵.

55 (35 אבל אסור מן התורה. וכדעת רבי מאיר בברייתא 56 בכורות לג, ב. שכן נראה בעבודה זרה שם, שאמרו: "וליהוי 57 כמטיל מום בבעל מום, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור (= 58 מן התורה)" (ראה 'מחנה אפרים' הל' בכורות, הובאו דבריו 59 ב'מנחת חינוך' שם). ואף-על-פי שאסור מן התורה, אינו 60 לוקה, משום שאין הדבר מפורש בתורה, ולמדו כן (בכורות, 61 שם) מריבוי הכתוב "כל מום לא יהיה בו", ראה ב'ספר 62 המצות' כלל ב ('מנחת חינוך' שם).

63 ט. אחד³⁶ המטיל מום בקדשים עצמן או 64 בתמורתן³⁷. חוץ מן הככור ומן המעשר³⁸, שהמטיל 65 מום בתמורתן - אינו לוקה, לפי שאין ראויין 66 לקרבן³⁹, כמו שיתבאר במקומם⁴⁰. וכן המטיל מום 67 בתשיעי של טעות עשירי⁴¹ - אינו לוקה⁴².

68 (36 כלומר, מה שאמרנו למעלה כי המטיל מום בקדשים 69 עובר בלאו ולוקה, הוא בין בקדשים עצמן ובין בתמורתן. 70 (37 "הוא שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו, הרי 71 זו תחת חטאת זו, או הרי זו חליפת זו" (פ"ב מהל' תמורה 72 ה"א). (38 מעשר בהמה. (39 בעיה שנפשטה בתמורה 73 כא, א. ואף שאין לוקין, אסור מן התורה ('מנחת חינוך' 74 שם). (40 בפ"ג מהל' תמורה ה"א. (41 שקרא לתשיעי 75 בטעות, עשירי, בעת שמנה צאנו להפריש מעשר בהמה, 76 וראה פ"ח מהל' בכורות ה"א-ב שנתקדשה, ואינה קרבה. 77 (42 גם זו בעיה שנפשטה שם. ואף כאן אסור מן התורה 78 להטיל בו מום ('מנחת חינוך' שם).

79 י. המקדיש בעלת מום⁴³ למזבח, אף על פי 80 שלוקה⁴⁴ - הרי זו נתקדשה⁴⁵, ותפדה⁴⁶ בערף 81 הפה⁴⁷ ותצא לחליו⁴⁸, ויביא בדימיה קרבן. וכן הדין 82 בבמהת קדשים⁴⁹ שנפל בה מום⁵⁰. ומצות עשה הוא 83 לפדות קדשים שנולד בהן מום ויצאו לחליו⁵¹ 84 ויאכלו. שונאמר: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת 85 בשור; מפי השמועה למדו⁵², שהכתוב מדבר 86 בפסולי המקדשין שייפדו⁵³. וכבר בארנו בערכין⁵⁴, 87 שזה שונאמר: ואם פל בהמה טמאה אשר לא 88 יקריבו ממנה קרבן ליני, שהוא מדבר בפעלי מומין 89 שנפדו⁵⁵.

90 (43 קבוע, שהרי בעלת מום עובר אינה נפדית (תמורה לג. 91 וכן הוא להלן פ"ב ה"ו). (44 ראה למעלה ה"א. 92 (45 ברייתא בתמורה ה, ב. ולמדו כן (שם) ממה שנאמר 93 (ויקרא כב, כג): "ולנדר לא ירצה" - ריצינו הוא דלא 94 מרצה, אבל מיקדש קדיש". וקדושתה - קדושת דמים

1 נאמר שלוקה שתיים, אחת משום מקטיר כולו, ואחת משום 2 מקטיר מקצתו - פוסק רבינו כרבא (שם): שחולק על אביי 3 (כן גרס רבינו שם לא-תעשה צד), וסובר שאינו לוקה אלא 4 אחת משום שאין לוקין על לאו שבכללות, וכן הוא 5 בברייתא בכריתות ד, א. וראה ב'ספר המצוות' כלל ט. 6 (22 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ד. (23 ולא כאביי (ראה 7 למעלה), וכברייתא שם שחייב חמש מלקיות.

8 ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר, אם 9 הקריבו - עובר בכל אלו. שונאמר: לא תזבח לה' 10 אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום; מפי השמועה 11 למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר²⁴. כגון שהיה 12 בבמה גרב לח²⁵ או חזוית²⁶, אם הקריבה - לוקה.

13 (24 ב'ספר המצוות' (לא-תעשה צה) הביא זאת בשם 14 ה'ספרי', והוא במדרש תנאים שם (הערה שסג שם). 15 ואף-על-פי שבפסוק הנ"ל לא נאמר אלא "לא תזבח" - 16 למדו גם יתר הלאוין מבעל מום קבוע (כסף-משנה). 17 וב'ספרא' (שם ה"ג) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא כב, כ) 18 "כל אשר בו מום לא תקריבו, לרבות בעל מום עובר". וראה 19 ברמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' (שם). (25 מין שחין 20 הוא. וראה להלן פ"ב ה"ז. (26 גם הוא מין שחין. ומדובר 21 כאן "בחזוית שאינה מצרית", ראה להלן פ"ב ה"ז.

22 ו. ולא קרבנות ישראל בלבד, אלא אף קרבנות 23 עובדי פוגכים²⁷, אם הקריבין²⁸ והן פעלי מומין - 24 לוקה; שונאמר: ומיד בן נכר לא תקריבו את להם 25 אלהיכם מפל אלה²⁹.

26 (27 שהרי הם נודרים נדרים ונדבות כישראל (פ"ג מהל' 27 מעשה הקרבנות ה"ב-ג). (28 הכהן. (29 ראה ב'ספר 28 המצוות' לא-תעשה זו.

29 ז. המטיל מום בקדשים, כגון שסמא עינו או קטע 30 ידו³⁰ - לוקה. שהרי נאמר בקרבן: פל מום לא יהיה 31 בו; מפי השמועה למדו³¹, שזו אזהרה שלא יתן בו 32 מום. ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים³², 33 שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו; אבל בזמן הזה, אף 34 על פי שעבר בלא תעשה³³ - אינו לוקה³⁴.

35 (30 הדגים רבינו מומים קבועים. ונראה שבמומים עוברים, 36 אינו עובר על הלאו הזה. ונראה שטעמו משום שאינו פוסלו 37 בזה מן המזבח (וראה להלן בסמוך), שהרי יתרפא ויהיה 38 ראוי לקרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפז). (31 ב'ספרא' שם 39 ה"ט, ובכורות לג, ב. ל, א. (32 עבודה זרה יג, ב. וראה 40 ב'ספר המצוות' (שם צו). (33 אף-על-פי שבגמרא שם 41 אמרו: "הני מילי, בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה, 42 השתא (= בזמן הזה) דלא חזי להקרבה לית לן בה" - סובר 43 רבינו כי סוגיא זו היא למאן דאמר "קדושה ראשונה - לא 44 קידשה לעתיד-לבוא", אבל לפי ההלכה ש"קדושה ראשונה, 45 קידשה לעתיד-לבוא" (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) - 46 אסור להטיל מום בקדשים בזמן הזה מן התורה, כי הוא 47 ראוי להקרבה אף-על-פי שאין בית, כשיבנה המזבח ('מנחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה אלא כשיש עליהם קדושת הגוף, וכגון שקדם הקדשן
 את מומן, אבל כאן שקדם מומן להקדשן, אין זה אלא
 דיקלא בעלמא ואין עליו קדושת הגוף (ראה גם רש"י
 בחולין קל. ובכורות יד. במשנה, וב'שיטה מקובצת' שם).
 וכן נראה בתמורה שם (משנה-למלך ה"י). (64 כלומר,
 מתה מאליה שיש כאן גם דין של "אין פודין את הקדשים
 להאכילם לכלבים", ובין אם נשחטה שהיא לאכילה.
 (65 משנה, בכורות שם. (66 ראה בפ"ט מהל' פסולי
 המוקדשין ה"א. (67 כלומר, העמדה בבית-דין (פ"ה
 מהל' ערכין ה"ב) והערכה על-ידי כהן, שנאמר (ויקרא כז,
 יא-יב) "והעמיד את הבהמה וכו' והעריך הכהן", וכדברי
 רבי יוחנן לדעת תנא-קמא (תמורה לב:), וכיון שמתה קודם
 שתפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר.
 (68 בהל' ערכין, שם. (69 שיכול להעמידה ולהעריכה,
 כמבואר בחולין ל, א: "וכי תימא בעי העמדה והערכה,
 והתנן שחט בה שנים או רוב ועדיין היא מפרכסת, הרי היא
 כחיה לכל דבריה", וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן.
 (70 בכורות טו, ב. ולמדו זאת (שם ובתמורה יז:)) ממה
 שנאמר (שם ג, א) "אם זכר וכו' תמים יקריבנו" - לרבות
 ולד בעלי מומין. ופסק רבינו כרבא וכשמאל, שהוולד
 קדוש ליקרב. (71 זו שנולד בה מום לאחר שנתקדשה.
 (72 להשתמש בו לצרכי חולין (משנה וגמרא בכורות יד.
 וטו:)) ושם (טו:)) אמרו, שכל זה הוא מגזירת חכמים שמא
 יגדל מהן עדרים עדרים. אבל מן התורה, פקעה קדושת
 הוולד בפדיון האם (ראה רש"י שם). ואם נתעברה לאחר
 הפדיון - הוולד מותר. (73 שם בגמרא: "ליפריקנהו, לא
 אלימא למתפס פדיונן (= בקדושתן, כדי שיצאו הן לחולין,
 שכבר יצאה קדושתן בפדיון אמם, והאי דאסורין גזירה
 בעלמא היא וכו' - רש"י שם)". (74 כלומר, קודם פדיון
 האם. (75 כלומר, מקדישין לשם אותו זבח שאמו
 נתקדשה (בכורות שם, וכרבי חנינא) "והשתא חיילא עליו
 קדושה לעצמו דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי
 פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו" (רש"י שם). ועוד
 אמרו שם במסקנא שאין מתפיסן אלא לאותו זבח בלבד.
 (76 ולכן צריך הוא להתפיסו לאותו זבח. (77 שם בגמרא:
 "היכי ליעביד, ליקריבינהו - מכח קדושה דחוייה קאתו",
 ומפרש רש"י "דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו וכו', והן
 עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב, הואיל
 ואידחו תו לא מחזי". וצריך להבין, שהרי רבינו פוסק
 שבעלי חיים אינם נדחים, ראה פט"ו מהל' מעשה הקרבנות
 ה"ד.

91 יב. כל פסולי⁷⁸ המוקדשין פשיפדו מתר לשחטן
 92 בשוק של טבחים⁷⁹, ולמכרן שם, ולשקל בשורם
 93 בליטרא⁸⁰, פשאור החליון⁸¹; חוץ מן הבכור ומן
 94 המעשר⁸², מפני שמכירתם בשוק⁸³ מוסרף
 95 בדמיהן⁸⁴. שאר הקדשים, שדמיהן חוזרין להקדש,
 96 שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן
 97 בשוק פחלין; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם
 98 להקדש, אלא נאכלין במומן⁸⁵, כמו שיתבאר⁸⁶ -
 99 אין שוחטין אותם בשוק של טבחים, ואין מוכרין

1 (להלן ה"א). (46 ראה להלן בסוף ההלכה. (47 אף-
 2 על-פי שהמקדיש בעל מום קבוע למזבח, אינו צריך העמדה
 3 (להלן ה"א) - הערכה על-ידי כהן צריך, ראה משנה-
 4 למלך. (48 להגזו ולהעבד (משנה בכורות יד. וראה
 5 בפ"א מהל' מעילה ה"ט). (49 שפודין אותה ויביא בדמיה
 6 קרבן (פ"ה מהל' ערכין ה"א), אבל שונה היא ממקדיש
 7 בעל מום, בזה שהיא צריכה העמדה והערכה (ראה להלן
 8 ה"א). וגם בזה שאינה יוצאת לחולין לכל דבר, ואסורה
 9 בגיזה ועבודה, ראה בפ"א מהל' מעילה שם, ובמשנה מס'
 10 בכורות, שם. (50 קבוע, כנ"ל. (51 "ויהיה מותר
 11 לשוחטו" (ספר המצוות' עשה פו), אבל לא לכל דבר,
 12 שהרי אסורה בגיזה ועבודה, ראה למעלה. (52 ב'ספרי'
 13 דברים יב, טו. (53 כלומר, מצוה לפדותם (לחם-משנה).
 14 (54 פ"ה ה"א. (55 תמורת לב, ב. ושם ביארו, שאי-
 15 אפשר לומר שמדובר בבהמה טמאה, שהרי כבר נאמר בה
 16 (ויקרא כז, כז) "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך", אלא
 17 על-כרחנו בבהמת קדשים שנפל בה מום. ועיי' רש"י שם,
 18 שעל-כרחנו שמדובר בקדשי מזבח.

19 יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר?
 20 שבעלת מום קבוע⁵⁶, אם ילדה והיא קדש⁵⁷ - יפדה
 21 הולד ויצא לחליון⁵⁸, אף על פי שהיא תמים⁵⁹, פדי
 22 שלא יהיה טפל חמור מן העקר⁶⁰. ואם נתעברה
 23 קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חליון⁶¹. ואם
 24 מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות⁶²; שהרי
 25 לא חלה קדושה גמורה על גופה, אלא על דמיה,
 26 מפני שהיתה בעלת מום קבוע⁶³. אבל המקדיש
 27 בעלת מום עובר, או תמימה ואחר שהקדישה נולד
 28 לה מום קבוע, אם מתה קדם שתפדה⁶⁴ - תקבר⁶⁵
 29 פשאור הקדשים התמימים⁶⁶, מפני שהיא צריכה
 30 העמדה והערכה⁶⁷, כמו שפארנו בערכין⁶⁸. ואם
 31 נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא
 32 מפרכסת⁶⁹ ואחר פך תאכל. ואם ילדה - יקרב
 33 וילדה⁷⁰. נתעברה⁷¹ קדם שתפדה וילדה אחר שנפדת
 34 - הולד אסור⁷², ואינו נפדה⁷³. אלא פיצד יעשה?
 35 סמוך לפדיון אמיו⁷⁴ מתפיס זה הולד לשם אותו
 36 הזבח⁷⁵. לפי שאינו יכול להקריבו⁷⁶ [מפח אמו],
 37 מפני שבא מפח קדושה דחוייה⁷⁷.

38 (56 כלומר, הקדישה כשהיא בעלת מום קבוע. (57 היינו
 39 לפני הפדיון. (58 לכל דבריהם. משנה בכורות יד, א: "כל
 40 הקדשים שקדם מום קבוע להקדשתן וכו' ולדן וחלבן מותר
 41 לאחר פדיונן". (59 ואין תמימין נפדין (תמורה לג:)).
 42 (60 כלומר, מן האם, שהיא נפדית (בעיה שנפשטה שם יד:)).
 43 (61 שם יד, א. שבשעה שנפדתה האם, נפדה גם הוא.
 44 (62 שם יד, א - במשנה, שאין המקדיש בעל מום צריך
 45 "העמדה" (תמורה לג:), שנאמר (ויקרא כז, יא-יב):
 46 "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה וכו'",
 47 ודרשו (שם) "אותה ולא בעל מום מעיקרו", ומשום כך
 48 אפשר לפדות אפילו לאחר מיתה. (63 כלומר, אף שאין
 49 פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (להלן פ"ב ה"י) - אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביאת מקדש הלכה ו. (5) שהשפה והלחיים העליונות
עודפות על התחתונות.

ג. חטיה החיצונית שנקבו או שנגממו, אף על פי
שנשאר מקצתן, או שנגממו. אם נקרו חטיה
הפנימיות, שהרי בעת שפותחת פיה וצוחת הן
נראין חסרין.

ד. אם נטלו קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר מהן
כלום. אבל נקבה שיש לה קרנים - קשרה. אם
נפגם העור שחופה את גיד הבמהמה. אם נפגמה
הערוה של נקבה. אם נפגם הזנב מן העצם, אבל
לא מן הפרק. אם היתה ראש הזנב מפצל לשנים
בשני עצמים. אם היה בין חליא לחליא מלא אצבע
בשר. אם היה הזנב קצר. ועד כמה? בגדי: חליא
אחת - מום, שתיים - פשר. ובטלה: ארף שתי
חליות - מום, היתה שלש - פשר. זנב הגדי שהיה
רף ומדלדל דומה לשל חזיר. אם נשבר עצם מן
הזנב. אבל אם נשבר עצם מצלעותיו - פשר, מפני
שאינו בגלוי⁸.

למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזנב יש עצם המורכב
מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום,
אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה
אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך
לגמרי, הוא חוזר ומתפא. (8) ספרא שם: "יכול שאני
מרבח שבר צלע, תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה
אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חוזרים, יצא שבר צלע שאין
מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד "נשתבר רוב
צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר
(במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסח, מה עור ופסח
המיוחדים מום שבגלוי וכו'".

ה. בעלת חמש רגלים, או אין לה אלא שלש
רגלים⁹. אם היתה אחת מרגליו וידיו פרסתה עגלה
כשל חמור, אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה. אם
היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור. וזהו קלוט
האמור בתורה. אם נגממו טלפיה וזכרותן עמהן,
אף על פי שנשאר מזכרותן מעט קרוב לפשר¹⁰.

(9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר
שהיתרון והחסרון היו בידיים, "בעלת חמש רגלים" היא
שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש
רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני
האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם
החסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריבן, שהרי
היא טרפה. (10) ולא נקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב
למום.

ו. פל מום משלשה ושבועים מום הפנויין בבהמה¹¹
פוסלין אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהם
בתמימה שהיא קדש - תפדה ותצא לחלין¹². חוץ

אותם שם⁸⁷. אפלו התפיס בכור לבדק הבית⁸⁸ - אינו
נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק⁸⁹; שאינו יכול
להתפיס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור⁹⁰.

(78) משנה, בכורות לא, א. (79) באטליו. (80) במשקל.
(81) משנה, שם. ואף כי דבר זה הוא זלוזל בקדשים.
(82) מעשר בהמה, שנמכרים ונשחטים רק בבית, ואין
נשקלים בליטרא כ"אם באומד (שם במשנה, וראה רש"י
שם), ואמרו בגמרא (שם לא:), כי מדובר במעשר בהמה
של יתומים, אבל מעשר בהמה סתם אסור למוכרו כלל
וכלל, ראה בפ"ו מהל' בכורות ה"הז. (83) של כל פסולי
המוקדשין. (84) כי בשוק יש הרבה קונים. (85) לבעלים:
הכהן בכור, והבעלים במעשר בהמה. (86) לענין בכור
בפ"א מהל' בכורות ה"ג, ולענין מעשר בהמה בפ"ו שם
ה"ד. (87) משום שהוא זלוזל בקדשים. (88) כלומר,
הכהן הקדיש את הבכור לבדק הבית לאחר שהומם. והיא
בעיה שנפטטה בזבחים עה, ב. (89) אף כי הרוויח הוא
להקדש. (90) כלומר, כשם שהכהן אינו יכול למכור בשוק
ולישקול את הבשר בליטרא, כמו כן אינו יכול להקנות
רשות זו לבדק הבית (גמרא, שם).

יום ש"ק ט"ו ניסן ה'תשע"ו

פרק שיני

יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה
שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר.

א. פל המומין הפוסלין באדם ובבהמה² - חמשים.
וכבר נמנו.

(2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם
אצל בהמה.

ב. ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה ואינן ראיין
להיות באדם, ושלשה ועשרים ושלשה הם, ואלו
הן: אם היה גלגל עינה עגל כשל אדם³. עינה אחת
גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אדם⁴. אבל אם
היתה איזן גדולה ואיזן קטנה, אפלו קטנה עד כפול
- פשר. אם יש בלבן עינה בעלת שיש בה שער. אם
נקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה. פיה
דומה לשל חזיר, פרוס⁵ אף על פי שאינו מחדד
כשפוד.

(3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונדה
כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלובן שבעין שאין הדרך
כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן
הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא
בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא
אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום.
(4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתיהן גדולות או
שתיהן קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו
מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתיהן גדולות
או שתיהן קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק ה מהלכות

49 לְבָשָׂר³². אִם נִפְגְּמוּ חִטּוֹ הַפְּנִימִיּוֹת³³. אִם הָיָה אֶחָד
50 מֵאלוֹ בְּקַדְשֵׁים - לֹא קָרְבִין וְלֹא נִפְדִּין³⁴, אֲלֵא יָרְעוּ
51 עַד שְׂיִפֵּל בָּהֶן מוֹם³⁵. וְאִם הִקְרִיבָן - יִרְאֶה לִי
52 שְׁהִרְצוּ³⁶.

27) מלת "שם" שגורה בפי רבינו. (28) ואינם מומין.
29) אף כי אינם מומים גמורים. (30) צריך להיות: "מבחר נדריכם". (31) אבל אם יש בו שיעור הוא מום גמור.
32) שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר.
33) ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם נעקרו חטיו הפנימיות לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. (34) "אין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה". (35) ויפדנו. (36) "דמבחר נדריך [נדריכם] שכתוב, הוא למצוה ולא לפסול".

ט. וְכֵן בְּהֵמַת קָדְשִׁים שְׁנֹעֲבֶדָה בָּהּ עֲבִירָה³⁷ או
55 שְׁהִמִּיתָה אֶת הָאֲדָם בְּעַד אֶחָד או על פי הַבְּעֵלִים³⁸
66 - לֹא קָרְבָה וְלֹא נִפְדִית עַד שְׂיִפֵּל לָהּ מוֹם קְבוּעֵ.

37) כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה לעבודה זרה. (38) שאם היה על פי שני עדים - הבהמה נסקלת.

י. בְּהֵמָה שְׁנוֹלַד בָּהּ אַחַת מִן הַטְּרֵפִיּוֹת³⁹ הַאוֹסְרוֹת אוֹתָהּ בְּאֶכֶלָה - אֲסוּרָה לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. הָרִי הוּא אוֹמֵר: הִקְרִיבָהּ נָא לְפִתְחֶךָ הַיְיָצֵךְ או הַיִּשָּׂא פְּנֶיךָ. וְאִם עַל פִּי שְׂאִינָה רְאוּיָה לְקָרְבָן - אֵין פּוֹדִין אוֹתָהּ, שְׂאִין פּוֹדִין אֶת הַקָּדְשִׁים לְהֵאֲכִילָן לְכֹלְבָיִם⁴⁰, אֲלֵא יָרְעוּ עַד שְׂיִמּוּתוֹ וַיִּקְבְּרוּ.

39) שאינן בכלל מום. (40) למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, טו) "ואכלת" ולא לכלביך.

יא. נִשְׁחָטָה וְנִמְצְאָת טְרֵפָה⁴¹ - הָרִי זוֹ תֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וְכֵן אִם נִמְצְאָ אֶחָד מֵאִבְרֵי הַפְּנִימִיּוֹת חֶסֶר, אִם עַל פִּי שְׂאִינָה טְרֵפָה, פְּגוֹן שְׁנִמְצְאָת בְּכִלְיָ אַחַת⁴² או שְׁנִטַּל הַטְּחוּל⁴³ - הָרִי זוֹ אֲסוּרָה לְמִזְבֵּחַ וְתִשְׂרֹף⁴⁴. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, שְׂאִין חֶסֶר וְשִׁפְפָנִים מוֹם, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂאִין מִקְרִיבִין חֶסֶר כָּלָל, שְׁנִמְצְאָת: תְּמִימָם יִהְיוּ לְכֶם. וְכָל הַיְתָר - כְּחֶסֶר⁴⁵. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצְאָ שֵׁם שֶׁלֵּשׁ כְּלִיּוֹת או שְׁנֵי טְחוּלִים - פְּסוּלָה.

(41) כלומר, אחת מן הטריפיות שבאברים הפנימיים. (42) בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה כה, שהיא מותרת באכילה. (43) שאינה טריפה, ומותרת באכילה. (44) משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה". (45) ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי".

יב. אֵי זוֹ הִיא סְנוּרִין קְבוּעִים? כָּל שֶׁשְׂפָה שְׂמוֹנִים יוֹם וְלֹא רָאָה. וּבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים⁴⁶: בַּיּוֹם

1 מִזְקָן¹³ וְחוֹלָה¹⁴ וּמְזוּהָם¹⁵, שְׂאָף עַל פִּי שְׂאִינֵי בְּשָׂר לְקָרְבָן¹⁶ - אֵינֵי נִפְדָּה¹⁷, אֲלֵא יִהְיֶה קֶזֶם וְרוּעָה עַד שְׂיִוָּלַד בּוֹ מוֹם אַחַר קְבוּעֵם¹⁸ מִשְׂאֵר הַמוּמִין וַיִּפְדָּה. וְכֵן בְּהֵמַת קָדְשִׁים שְׁנוֹלַד בָּהּ מוֹם עוֹבֵר - אֵינָה קָרְבָה וְלֹא נִפְדִית¹⁹.

(11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלושה שנמנו כאן. (12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגיזה ועבודה. (13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כוחו". (15) "הוא שריחו רע". (16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן - מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). (17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ("שנפסל מן המזבח") ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. (18) כלומר, מום גמור וקבוע. (19) בכורות לז: ותמורה לג. "יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית).

ז. אֲרֵבָעָה מוּמִין עוֹבְרִים²⁰ יֵשׁ בְּאָדָם וּבְבְהֵמָה, וְאֵלוֹ הֵן: גֶּרֶב לַח²¹. תְּחוּזִית²² שְׂאִינָה מְצִרִית²³. מִים שְׂיִיִרְדִין בְּעִין²⁴ וְאֵינֵן קְבוּעִין²⁵. סְנוּרִין שְׂאִינֵן קְבוּעִין²⁶.

20) אינם קבועים. (21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים ובין מבחוץ, אבל אם היה יבש בפנים ובחוץ או יבש מבפנים ולח מבחוץ, הרי הם מומים קבועים. (22) מין ילפת (=שחין). (23) כלומר, בכלל ילפת יש שני מינים: א) "חזזית מצרית" שהיא מכת שחין שבאה על מצרים והיא חזזית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה בויקרא שם והיא יבשה בפנים ולחה בחוץ (בכורות שם), וזהו מום קבוע. ב) חזזית שאינה מצרית (=שלא הייתה במכת שחין במצרים) והיא לחה בין בחוץ ובין בפנים, והוא מום עובר הנזכר שם בכורות במשנה "ואלו שאין שוחטין וכו' ובעל חזזית" (בכורות שם). (24) הגורמים לו לקות בראיה. (25) משנה שם מא. שלפעמים יסורו המים ויתפזרו ולא יעמדו, אבל הקבועים הוא מום גמור. (26) משנה שם מא. "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאינם קבועים" ("שאינם קבועים" עולה גם על "המים" וגם על "חוורור"), "חוורור הוא שיעור שיטרד הראות מהעצבים האלו". וברש"י שם: "חוורור חולי הוא שיש טיפין לבנות בעין".

ח. יֵשׁ שֵׁם²⁷ אֲרֵבָעָה חָלִיִּים אַחֲרֵים²⁸, אִם נִמְצְאָ אֶחָד מֵהֶם בְּבְהֵמָה - אֵין מִקְרִיבִין אוֹתָהּ²⁹, לְפִי שְׂאִינָה מִן הַמְּבַחֵר, וְהַפְּתוּב אוֹמֵר: מִבְּחַר נִדְרִיךָ³⁰. וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁבִלְבָן עֵינָיו בְּפֵלַת שְׂאִין בּוֹ שְׁעָרִי³¹. אִם נִגְמְמוּ קָרְנָיו אִם עַל פִּי שְׁנִשְׂאָר מְזַכְּרֵתָן מְעַט סְמוּךְ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. (56) שם לט. 49
 "קודם שתייה או לאחר שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא 50
 ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". (57) לא קשורה. 51
 שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה, אבל אם הייתה 52
 בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בינה הסמוכה 53
 לעיר הדבר בספק. (59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה שם 54
 "עם חברו ודאי מעלי ליה, לבדו מאי". (60) שמא אין זה 55
 מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא 56
 נתרפאה משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. (61) כי 57
 אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין 58
 מקריבים בהמה בעלת מום עובר. (62) כי ייתכן שאין 59
 המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדית. 60

טו. כיצד? אכלה הלח כמשפטו באדר פלו וחצי 61
 ניסן, ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן 62
 ואיר, שנמצא שאכלה בשלשה חדשים על הסדר⁶³, 63
 או שאכלה בגרוגרת אחר אכילה או קדם שתיה, או 64
 שהיתה קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה בגינה 65
 הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת - מפל אלו ספק 66
 קבועין או עוברים⁶⁴. לפיכך, אם הטיל בה מום 67
 אחר - אינו לוקה⁶⁵. אכלה כמשפטו בזמני האכילה 68
 ולא נתרפאה - הרי היא בעלת מום קבוע. 69

63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו 70
 למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. 71
 64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם 72
 מרפאין או לא, ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק 73
 קבועים או עוברים, שייתכן שיש כאן סיבה אחרת 74
 לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה. (65) שמא היא 75
 בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה. 76

טז. יש בדבר ספק⁶⁶, אם למפרע היא בעלת מום 77
 קבוע מעת שבאו לה המומים או מעת שנתאיאשו 78
 מרפואתה. לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאיאשו 79
 מרפואתה ונהנה באתו הפדיון אחר שנתאיאשו 80
 מרפואתה⁶⁷ - הרי זה ספק מועיל, ואינו מביא קרבן 81
 מעילה, כמו שיתבאר במקומו. 82

66) שם לט. "בעי מיניה פינחס אחוה דמר שמואל 83
 משמואל, אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן 84
 ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדיונו. אי אמרת 85
 למפרע הוא מומא מעיל, ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא 86
 מעיל", ולא נפשטה הבעיא. (67) כלומר, אפילו נהנה אחר 87
 שנתייאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון שנפדה לפני 88
 שנתייאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם 89
 שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"י שם). 90

פרק שלישי

1) יבאר בו המומים הפוסלים בעוף, ודין תורים ובני יונה, 92
 ודין רובע ונרבע ומוקצה לעבודה זרה והנעבר, ודין 93
 המקדישם. 94

א. אין המומין פוסלין בעוף². וכן אהד הזכר ואהד 95

1 שבְּעָה וְעֶשְׂרִים מַעַת שֶׁהֲגִישׁוּ בּוֹ, וּבִיּוֹם אֲרַבְּעָה 1
 2 וְחֲמִשִּׁים, וּבִיּוֹם שְׁמוֹנִים. אִם רָאָה⁴⁷ - מוֹנִים לוֹ
 3 שְׁמוֹנִים מַעַת שֶׁפְּסָקָה הָרֵאָיָה.

4) כר' חנינא בן אנטייגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט.) 4
 5) אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שיהיו משולשים", וכפירוש 5
 6) רש"י שם שבדוקים בימים כזו, נד ופ, ולא כשיטת התוספות 6
 7) שם (שבדוק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע 7
 8) שמונים שהוא יום מ.) (47) באמצע השמונים ושוב פסקה 8
 9) ראייתו. 9

יג. ובמה יודע שהמים קבועים? כשאכלה⁴⁸ עשבים 10
 11 לחיים⁴⁹ מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחרי כן 11
 12 עשבים יבשים⁵⁰ אלול⁵¹ וחצי תשרי, ולא נתרפאה 12
 13 - הרי אלו מים קבועים⁵².

14) ראה להלן הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים 14
 15) אלו. (49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. 15
 16) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר 16
 17) כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. 17
 18) (51) כל חודש אלול. (52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא 18
 19) בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של 19
 20) גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה 20
 21) מום (שאם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית 21
 22) השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיה) 22
 23) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, ויתכן כי יש 23
 24) סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים 24
 25) קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום 25
 26) עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחצי 26
 27) ניסן לח, אלול וחצי תשרי יבש". ויש להבין למה לא הזכיר 27
 28) רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, 28
 29) ולא לח ויבש של שלחין? 29

יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח 30
 31 והיבשים בזמן היבש? כגרגרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם 31
 32 סעודה ראשונה⁵⁵ של כל ימים בשלשה חדשים 32
 33 אלו. וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתיה⁵⁶, 33
 34 ותהיה מתרת⁵⁷ בשדה⁵⁸ בעת אכילה, ולא תהיה 34
 35 לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות⁵⁹ עמה. אם 35
 36 נעשה לה פל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין 36
 37 ודאי; ואם חסר אחד מפל אלו - הרי זה ספק⁶⁰, 37
 38 ואינה קרבה⁶¹ ולא נפדית⁶².

53) כתאנה יבשה. (54) שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? 39
 40) אמר רבי יוחנן משום רבי פינחס בן ערובא כגרגרת" 40
 41) ובפירוש רבינו גרושום "אפילו כגרגרת וכו' דיו לבדיקה". 41
 42) בגמרא שם: "בעי במערבא כגרגרת בסעודה ראשונה 42
 43) או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצוי לומר בסעודה 43
 44) ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה ודאי 44
 45) מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל 45
 46) מקום כ"אם תמצוי לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק 46
 47) בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם 47
 48) אכילה, כדברי הגמרא שבזה יש בוודאי מרפא, אבל לאחר 48

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ט"ו ניסן – ספר עבודה – הל' איסורי מזבח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

49 "מאימתי התורים כשרים, משיהיבנו" ומפרש רש"י: "שיהא
50 כנפי גופן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב".

51 ג. הטמטום²⁰ והאנדרוגינוס²¹, אף על פי שאין לה
52 מום גדול מהן²² - הרי הן פסולין למזבח²³ מדרך
53 אחרת: לפי שהן ספק זכר ספק נקבה - הרי הן פמין
54 אחר. ובקרבנות נאמר: זכר תמים ונקבה תמימה -
55 עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית²⁴. לפיכך אף
56 העוף שהוא טמטום או אנדרוגינוס²⁵ פסול
57 למזבח²⁶.

58 (20 שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא תסום (פ"ב
59 מהלכות אישות הלכה כה). (21 "שיש לו אבר זכרות
60 ואבר נקבות" (שם הלכה כד). (22 ראה משנה בכורות
61 מא. לענין בכור, מחלוקת תנאים: תנא-קמא סובר הטמטום
62 ואנדרוגינוס אין שוחטין אותן לא במקדש (שמא הם נקבה),
63 ולא במדינה (שמא הם זכר), ור' ישמעאל אומר "אין לה
64 מום גדול מזה". וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזו ונעבד
65 (שבריה בפני עצמה היא, ונגזו ונעבד - רש"י). ופסק רבינו
66 כר' ישמעאל. וכן כתב בפ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה
67 ח. אבל צריך עיון, שהרי בפ"ב מהלכות בכורות הלכה ה,
68 פסק בטומטום כי הוא בכור ויאכל במומו (כלומר, אחרי
69 שנפל בו מום אחר, וכן כתב רש"י במשנה שם, כי מה
70 שאמר ר' ישמעאל "אין לה מום גדול מזה", אין זה אלא
71 באנדרוגינוס - לחם-משנה). ובאנדרוגינוס פסק שם כדעת
72 חכמים שהוא כבריה בפני עצמה. וראה גם להלן הלכה ט.
73 (23 זבחים פה: ולא כדברי ר' אליעזר בספרא פ' ויקרא
74 (דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ה), שטומטום ואנדרוגינוס
75 כשרים בעוף. (24 כדברי חכמים (בכורות שם) שאינו
76 בכור אלא נגזו ונעבד. אבל דבריו תמוהים, שהרי בגמרא
77 שם מא: "אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס, אבל
78 טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא". (25 אף
79 כי אין המומים פוסלים בעוף, ראה למעלה הלכה א.
80 (26 מדרך אחרת. כלומר, כיון שלמדנו בקרבנות שהטומטום
81 והאנדרוגינוס אסורין בהקרבה למזבח, משום שצריך או זכר
82 ודאי או נקבה ודאית - גם בעוף הם פוסלים למזבח.

83 ד. וכן הפלאים²⁷ ויוצא דפון²⁸ ומחטר זמן²⁹
84 פסולים³⁰, אף על פי שאין בהם מום. שְנֵאמַר: שוֹר
85 או קֶשֶׁב או עז - עד שיהיה פל מין ומין בפני
86 עצמו, לא שיהיה מערב מפקש ועז³¹. פי יולד -
87 פֶּרֶט ליוצא דפון³². והיה שבעת ימים - פֶּרֶט למחטר
88 זמן³³. תחת אמו - פֶּרֶט ליתום³⁴, שְנֵוֹלַד אַחַר
89 שְנִשְׁחַטָה אָמוֹ³⁵.

90 (27 מעורב מכבש ועז, ראה להלן. (28 שהוציאו הולד
91 דרך הבטן, על ידי ניתוח קיסרי. (29 ראה להלן הלכה ח,
92 כי מצות-עשה להקריב מיום השמיני להיוולדו, וכל שבעת
93 הימים הראשונים הוא מחוסר זמן. (30 בכורות נז. בבא
94 קמא עז: ועוד. וכן הוא בספרא אמור פרשה ח הלכה ג.
95 (31 למדו כן ממה שכתוב "או" על כל אחד ואחד, ומכאן
96 כי צריך להיות שור או כבש או עז, ולא שיהיו מעורבים,

1 הַנְּקֵבָה בְּעוֹף³. שְלֹא נֶאמַר 'תָּמִים זָכָר' אֲלֵא בְּבַהֲמָה
2 בְּלִבָּד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹמֵי קְטָנִים⁴; אֲבָל
3 עוֹף שְׂיִבֵּשׁ גֵּפוֹ⁵ או נְסִמִּית עֵינָו או נְקֻטְעָה רַגְלוֹ -
4 אֲסוּר לְגַבֵּי הַמְּזֻבָּח⁶, שְאִין מְקַרְבִּין חֵסֶר פְּלִלָּה⁷. וְכֵן
5 אִם נוֹלַד בּוֹ אַחַת מִן הַטְּרָפוֹת שְאִוְסְרִין אוֹתָהּ
6 בְּאַכִּילָהּ - הֲרִי זֶה נִפְסָל לְקָרְבָן⁸.

7 (2 כי תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף,
8 קידושין כד: ותמורה יד. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה
9 פרשה ו הלכה ג, למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כב, יח)
10 "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" - "תמות וזכרות
11 בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף". (3 שבקרבנות בהמה,
12 יש שחייבים להביא דוקא זכר ולא נקבה, או דוקא נקבה
13 ולא זכר, אבל מן העוף יכול להביא או מן הזכרים או מן
14 הנקבות, וראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח.
15 (4 כגון דוקין שבעין (רש"י זבחים סח: במשנה). (5 כנף
16 שלו. (6 ספרא שם וקידושין שם: "יכול יבשה גפה,
17 נקטעה רגלה, נחטטה עינה, תלמוד לומר (ויקרא א, יד) "מן
18 העוף" ולא כל העוף". (7 ראה למעלה פ"ב, הלכה יא.
19 (8 לגבי בהמה, הביא רבינו למעלה שם הלכה י, ממה
20 שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או
21 הישא פניך", וטעם זה שייך גם בעוף (כסף משנה).

22 ב. תורים⁹ קטנים¹⁰ - פסולין, ובני יונה¹¹ גדולים -
23 פסולין¹²; שְנֵאמַר: מִן הַתּוֹרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיוֹנָה¹³.
24 תְחִילַת הַצְּהוּבִים¹⁴ בְּזֶה וּבְזֶה - פְּסוּלִים¹⁵. וְעַד מִתִּי¹⁶ יְהִי
25 בְנֵי יוֹנָה כְּשָׂרִים? פֶּל זִמָּן שְׁעוֹקֵר כְּנָף¹⁷ וּמִתְמַלֵּא
26 מְקוֹם עֲקָרוֹ דָּם¹⁸. וְהַתּוֹרִים כְּשָׂרִים מְשִׁיזְהָבוּ¹⁹.

27 (9 מין מיוחד של יונים. (10 שלא גדלו עדיין. (11 יונים
28 רגילים. ומכיון שמדבר כאן על "גדולים" לא היה צריך
29 לכתוב "ובני היונה", שהמלה "בני" מורה על קטנים, ראה
30 להלן בסמוך, אלא שנקט ביטוי שגור. (12 משנה וברייתא
31 בחולין כב. (13 ובכל התורה כולה, לא השמיט הכתוב
32 מלת "בני" אצל "יונים", וכמו כן לא כתב אף פעם "בני"
33 אצל "תורים", ומזה למדו בברייתא (שם כב: כי תורים
34 דוקא ויונים דוקא קטנים. (14 כשמתחילים להביא נוצה
35 יפה צהובה סביב לצואר (רש"י חולין שם). (15 שם
36 במשנה. כלומר, בין אצל תורים ובין אצל בני יונה, שבני
37 יונה פסול משום שכבר יצא מכלל הקטנות, ובתורים פסול
38 מפני שעוד לא הגיע לכלל גדלות. ובחולין (שם): נסתפק
39 אם הם פסולים מטעם ודאי או מטעם ספק, ולא נפשטה
40 הבעיא, וראה להלן בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה
41 ב. (16 שם בגמרא "מאימתי בני יונה כשרים וכו' מכי
42 שמיט גדפא מיניה ואתי דמא", ופירש"י מאימתי בני יונה
43 כשרים, שביום שנולדו מאוסים הם, "ורבינו, נראה שהיה
44 גורס "עד אימתי בני יונה כשרים", ונראה שהיא הגירסא
45 הנכונה" (כסף משנה). (17 בגמרא שם: "מכי שמיט
46 גדפא", והיינו הנוצה שעל הכנפיים הקטנים, ראה בערוך
47 ערך נץ ג. (18 שאז עדיין אינו בכלל תחילת הציהוב.
48 וכשר הוא לכתחילה בלי שום פקפוק. (19 שם בגמרא:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ישמעאל שהכל מודים בה, ראה תוספות חולין כג. ד"ה כי
 2 משחתם (הר המוריה). (47 בדפוס מג"ע: "ובערוה". וכן
 3 הוא בגמרא (מעשה רוקח). (48 בתמורה שם, למדו כן
 4 ממה שנאמר (דברים ד, טז) "פן תשחיתון ועשיתם לכם
 5 פסל תמונת כל סמל וכו'" (וראה הר המוריה כאן).
 6 (49) ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שפטורים מסקילה (משנה
 7 זבחים עא. ראה להלן פ"ד הלכה ב). (50) רק לגבי בהמה
 8 כתב כן, שהרי אין רובע בעוף (זבחים פה: וראה להלן פ"ד
 9 הלכה א). (51) בין בבהמה ובין בעוף, ראה להלן פ"ד שם.
 10 (52) זבחים שם במשנה. וראה בתמורה כח: שלמדו זאת
 11 ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "ומן הצאן - להוציא את
 12 הנוגח". ויתכן כי לדעת ר' ישמעאל שלמד נרבע ומוקצה
 13 מ"משחתם", ראה למעלה, ולא דרש "מן הבהמה" וכו'
 14 לענין זה, ראה בתמורה שם - לא דרש גם "ומן הצאן"
 15 להוציא נוגח, ולכן הוצרך רבינו לכתוב "שהן כרובע
 16 ונרבע", וראה בהר המוריה.
 17 ז. ויראה לי, שאף על פי שאין כל הפסולין האלו
 18 ראויין למזבח⁵³ לקרבן, אם עבר והקריבן - אינו
 19 לוקה מן התורה, לפי שלא נתפרשה אזהרתן⁵⁴. אבל
 20 אנתן⁵⁵ זונה ומחיר פלב⁵⁶ אסורין לגבי המזבח⁵⁷,
 21 והמקריב אחד מהן או שניהן פאחד - לוקה אחת;
 22 שגאמר: לא תביא אתנן זונה ומחיר פלב. ומפני מה
 23 לוקה⁵⁸ אחת על שניהן? מפני שגאמר פלאו
 24 אחר⁵⁹.
 25 (53) בדפוס רומי וויניציאה חסירה מלה זו, וכן נכון.
 26 (54) בתורה, אלא נלמדו מ"השחתה - השחתה", כמבואר
 27 למעלה. (55) ראה להלן פ"ד הלכה ח, איזהו אתנן.
 28 (56) ראה להלן שם הלכה ט, איזהו מחיר כלב. (57) משנה
 29 תמורה כח. וראה ספר המצוות לא-תעשה ק. (58) לפי
 30 שאזהרתם נתפרשה, כדלהלן. (59) כלומר, לא נאמר "לא
 31 תביא אתנן זונה, ולא תביא מחיר כלב", אלא כללן ביחד
 32 "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב", ודעת רבינו בספר
 33 המצוות כלל ט כרבא (פסחים מא. וכנסת רבינו שם, ראה
 34 ב"ספר המצוות לעם" עמוד לו, ובהוספות ותיקונים שם
 35 עמוד שמו), שעל לאו שבכללות כזה אין לוקין אלא אחת,
 36 ראה גם להלן פ"ה הלכה א.
 37 ח. מצות עשה⁶⁰ להקריב כל הקרבנות⁶¹ מיזם
 38 השמיני והלאה⁶², שגאמר: והיה שבעת ימים תחת
 39 אמו ומיזם השמיני והלאה ירצה⁶³. וכל שבעת
 40 הימים נקרא מחסר זמן⁶⁴. ואף על פי שמחסר זמן
 41 פסול⁶⁵, אם עבר והקריבו - אינו לוקה⁶⁶, מפני
 42 שהוא לאו הפא מפלל עשה⁶⁷, ולא נרצה הקרבן⁶⁸.
 43 (60) ראה בספר המצוות, עשה ס. (61) (בספר המצוות שם:
 44 "כל קרבן שנקריב מן הבהמה" - נראה שבעוף לא נצטוונו
 45 להמתין עד היום השמיני. וכן נראה להלן הלכה ט שכתב
 46 "תורים שלא הגיע זמן - ובני יונה שעבר זמן", ולא כתב
 47 גם "בני יונה שלא הגיע זמן". וכן כתב שם "תורים שלא
 48 הגיע זמן, שהן כמחוסר זמן בבהמה". ובפי"ח מהלכות
 49 מעשה הקרבנות הלכה ח: "איזהו מחוסר זמן בגופו, בהמה

1 ראה בבא קמא שם ותוספות חולין לח: ד"ה או (הר
 2 המוריה). (32) שם. (33) שם. (34) שם.
 3 ה. הנדמה³⁶, אף על פי שאינו פלאים - הרי הוא
 4 פסול למזבח³⁷. כיצד? רחל שילדה פמין עז, ועז
 5 שילדה פמין פכש, אף על פי שיש בו מקצת
 6 סימנין³⁸, הואיל והוא דומה למין אחר - פסול
 7 כבעל מום קבוע; שאין לה מום קבוע גדול מן
 8 השנוי³⁹.
 9 (35) בכורות שם במשנה: "ואיזהו יתום, כל שמתה אמה
 10 או שנשחטה ואח"כ ילדה". ורבינו השמיט נולד לאחר
 11 מיתה (ראה בכסף-משנה), משום שבמיתה בידי שמים
 12 הולד מת לפני אמו (ראה בבא בתרא קמב:), ורק באופן
 13 שנעקר הולד לצאת - אין הולד מת. ולזה כיוון רבינו
 14 (ראה תוספות שם ד"ה דהוא) בפ"ו מהלכות בכורות הלכה
 15 יד לענין מעשר בהמה, שכתב: "וכן היתום שמתה אמו או
 16 שנשחטה עם לידתו אינו מתעשר". (36) ראה להלן בהמשך
 17 ההלכה, כיצד הוא הנדמה. (37) בכורות וחולין ובבא
 18 בתרא וספרא שם. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא שם) "או
 19 עז" - פרט לנדמה. (38) של אמו. שאז אין למעטו מ"או
 20 עז", ראה בכורות טז: (39) ראה שם במשנה לענין
 21 בכורה: "רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה
 22 מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנים חייב". וגמרא שם ג:
 23 אמרו כי חייב ליתנו לכהן, אבל לענין לישיחט עליו בחוק,
 24 נחשב הנדמה, שיש בו מקצת סימני אמו, למום גמור, ואסור
 25 להקריבו על המזבח, וראה ברש"י שם. ואם אין בו מקצת
 26 סימנים של אמו, אינו בעל מום, כיוון שדומה כולו למין
 27 אחר, והוא נתמעט מ"או עז", כנ"ל.
 28 ו. וכן הרובע⁴⁰ והנרבע⁴¹ והמקצה לעבודה זרה⁴²
 29 והנעבד⁴³, אף על פי שהן מתירין באכילה⁴⁴ - הרי
 30 הן פסולין לגבי המזבח⁴⁵. שגאמר: פי משחתם בהם
 31 - כל שיש בו השחתה פסול⁴⁶. ובעברה⁴⁷ הוא
 32 אומר: פי השחית כל פשר. ובעבודה זרה פתיב: פי
 33 שחת עמך⁴⁸. וכן פהמה ועוף שהרגו את האדם⁴⁹ -
 34 הרי הן פרובע⁵⁰ או נרבע⁵¹ ופסולין למזבח⁵².
 35 (40) כגון פר שבא על האשה. (41) בהמה שנרבעה מן
 36 האדם, "וכגון שרבע ונרבע על פי עד אחד או על פי
 37 הבעלים, שאינה נסקלת בכך" (רבינו בפיה"מ, ורש"י זבחים
 38 עא. וראה תמורה כח). (42) כלומר, הפרישוה לקרבן
 39 לעבודה זרה (רש"י בתמורה כח:). ולדעת רבינו, אף
 40 הפרישוה לתשמישי עבודה זרה (ראה תפארת ישראל
 41 בפתיחה לסדר קדשים פ"ב סימן לה), וראה להלן פ"ד
 42 הלכה ד מאימתי נפסל משום מוקצה. (43) שעשו אותו
 43 עבודה זרה ועבדו לו. (44) כלומר, כל אלה הרשומים
 44 למעלה, ואף המוקצה והנעבד, ראה משנה תמורה כח. ופ"ח
 45 מהלכות עבודה זרה הלכה א. (45) שם במשנה.
 46 (46) דרשת ר' ישמעאל שם כח: אף כי בברייתא (שם עמ'
 47 א ועמ' ב) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "מן הבהמה"
 48 להוציא רובע ונרבע, "מן הבקר" להוציא את הנעבד, "מן
 49 הצאן" להוציא את המוקצה - מביא רבינו דרשת ר'

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 קבוע, עיין למעלה פ"א הלכה ב. וראה בהר המוריה.
50 (82 למעלה הלכה ח.
51 יא. נמציאו פל האסורין למזבח הרי הן ארבעה
52 עשר, ואלו הן: פעל מום⁸³. ושאינו מן המבחר⁸⁴.
53 ומחסר אבר מבפנים⁸⁵. וטרפה⁸⁶. וכלאים⁸⁷. ויוצא
54 דפן⁸⁸. ורבע⁸⁹. ונרבע⁹⁰. ושהמית האדם⁹¹. הנעבד⁹².
55 המקצה. האתנן⁹³. המחיר⁹⁴. מחסר זמן⁹⁵.
56 (83 ראה למעלה פ"א הלכה ד. וטמוסם ואנדרוגינוס ונדמה
57 הם בכלל בעל מום, ראה למעלה הלכה ג והלכה ה (לחם
58 משנה). ויש אומרים כי נדמה בכלל כלאים (כסף-משנה
59 למעלה הלכה ה). (84 ראה למעלה פ"ב הלכה ח.
60 (85 שם הלכה יא. (86 שם. (87 למעלה הלכה ד.
61 (88 שם. (89 למעלה הלכה ו. (90 שם. (91 שם.
62 (92 שם. (93 למעלה הלכה ז. (94 שם. (95 למעלה
63 הלכה ד. ולא מנה כאן יתום שנולד אחר שנשחטה אמו
64 (ראה למעלה הלכה ד), שכיון שנולד אחר שחיטת אמו אין
65 זו לידה, והרי הוא בכלל יוצא דופן (כסף משנה, ועיין
66 רבב"ד).
67 יב. פל האסורין⁹⁶ לגבי המזבח אוסרין בכל שהן.
68 אפלו נתערב אחד ברבוא⁹⁷ - נפסד הכל ונפסל
69 למזבח. וכלן⁹⁸ ולדותיהן מתרין למזבח⁹⁹; הוין
70 מולד נרבעת ונעבדת ומקצית ושהמיתה את האדם,
71 שולדן אסורין למזבח פמותן¹⁰⁰.
72 (96 משנה בזבחים ע: ובתמורה ח. (97 ולא ניכר מי הוא
73 הפסול. (98 כל הפסולין למזבח. (99 משנה בתמורה ל:
74 "כל האסורים לגבי מזבח ולדותיהן מותרין", וראה גם
75 בעבודה זרה מו: (100 בתמורה שם: "אמר רבא ולד
76 הנרבעת אסורה, היא וולדה נרבעו, ולד נוגחת אסורה, היא
77 וולדה נגחו וכו'. איכא דאמרי, אפילו ולד מוקצה ונעבד
78 אסור, מאי טעמא? דניחא ליה בניפחיה" (כלומר,
79 כשהבהמה מעובדת נראית שמינה ונפוחה, ונראית חשובה
80 יותר לעבודה זרה, הלכך ניחא ליה בעובר ואסור - רבינו
81 גרשום), ופסק רבינו כאיכא דאמרי.
82 יג. במה דברים אמורים¹⁰¹? פשעעבדה פה עברה או
83 שהמיתה פשהיתה מעברת, שהרי הולד מצוי עמה
84 בעת שנפסלה והיה פאבר מאיברייה; אבל אם
85 נתעברה אחר שנעבדה פה עברה או אחר שהמיתה
86 - הרי ולדה פשר למזבח¹⁰². אפלו נרבעה פשהיא
87 מקדשת ואחר פך נתעברה¹⁰³. ואין צריך לומר, אם
88 נרבעה והיא חלין ואחר פך הקדישה ונתעברה,
89 שולדה מתר¹⁰⁴. וכן אפרוץ ביצת טרפה¹⁰⁵ מתר
90 למזבח¹⁰⁶.

1 בתוך שבעת ימי הלידה ותורין שלא הגיע זמן", הרי שבני
2 יונה מותרים בהקרבה מיד משעת לידתם (וראה בפ"ג
3 מהלכות מאכלות אסורות הלכה י). וכן דעת רש"י בחולין
4 כב: וראה בגליון הרמב"ם (להגרע"א). (62 ראה מסכת
5 פרה פ"א משנה ד, ולהלן פ"א מהלכות מעשה הקרבנות
6 הלכה י"ב. (63 וכמו כן נאמר (שמות כב, כט) "שבעת
7 ימים יהיה עם אמו, ביום השמיני תגנו ליה". (64 ראה
8 בזבחים קיב: ולהלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה
9 ח. (65 כן נראה במשנה פרה שם, ובחולין פ: (66 ראה
10 חולין שם ובזבחים קיד: (67 שנאמר "והיה שבעת ימים
11 תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה", ומכלל זה שבכל
12 שבעת הימים לא ירצה. ומקור הדברים בחולין ובזבחים שם
13 "אמר רבי זירא, הנח למחוסר זמן דהכתוב ניתקו לעשה",
14 ומפרש רבינו כי אין זה כמו כל לאו הניתק לעשה, שעובר
15 על הלאו ומקיים אחר-כך את העשה שבו, אלא הכוונה
16 ללאו הבא מכלל עשה, וראה בתוספות ובזבחים שם ד"ה
17 אלמא, וחולין שם ד"ה הנח, ובספר המצוות שם.
18 (68 שהרי נאמר (שם) "ומיום השמיני והלאה ירצה". מכלל
19 זה, שלפני יום השמיני - אינו נרצה.
20 ט. תורים שלא הגיע זמן⁹⁹, שהן במחסר זמן
21 בבהמה⁷⁰, ובגני יונה שעבר זמן⁷¹ - הכל כבעל
22 מום⁷²; והמקריבן - אינו לוקה⁷³, אף על פי
23 שהקרבתו פסול ולא נרצה.
24 (69 לפני שזיהבו, ראה למעלה הלכה ב. (70 כת"ק בזבחים
25 קיד: וראה להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות ה"ח.
26 (71 ראה למעלה הלכה ב מהו זמן. (72 כלומר, בני יונה
27 שעבר זמן הוא כבעל מום אצל בהמה, וראה משנה בזבחים
28 שם. (73 שהרי לא כתבן התורה בלשון לא-תעשה, כי-אם
29 בלאו הבא מכלל עשה, שנאמר (ויקרא א, יד) "והקריב מן
30 התורים או מן בני היונה", ראה כסף-משנה.
31 ל. המקדיש טמוסם ואנדרוגינוס⁷⁴ וטרפה⁷⁵ וכלאים
32 ויוצא דפן⁷⁶ למזבח - הרי זה פמקדיש עצים
33 ואבנים⁷⁷, לפי שאין קדשה חלה על גופן, והרי הן
34 חלין לכל דבר, ומכרו ויביא בדמיהם פל קרבן
35 שירצה. ואינן כבעל מום⁷⁸, שבעל מום יש פמינו
36 קרבן⁷⁹. אבל המקדיש⁸⁰ רובע ונרבע ומקצה ונעבד
37 ואתנן ומחיר - הרי זה פמקדיש בעל מום עובר,
38 וירעו עד שיפול בהן מום קבוע ויפדו עליו. וכן
39 המקדיש מחסר זמן - הרי זה פמקדיש בעל מום
40 עובר, ואינו לוקה⁸¹, פמו שבארנו⁸².
41 (74 ראה למעלה הלכה ג. (75 ראה למעלה הלכה א.
42 (76 ראה למעלה הלכה ד. (77 תמורה יז. (78 תמורה
43 שם. והיינו בממיר בהמת קרבן על בעל מום, שקדושת
44 התמורה חלה עליו (פ"א מהלכות תמורה הלכה יד, ופ"ג
45 שם הלכה ה) ועל אלה לא חלה תמורה. (79 אם הוא תם.
46 אבל החמישה הנ"ל הם מין בפני עצמן. (80 תמורה ח:
47 (81 ובזה אינו דומה לבעל מום עובר שהמקדישו למזבח -
48 לוקה, שלא חילקו בזה בין בעל מום עובר לבין בעל מום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 "שנרבעה", מפני שרובע לא שייך בעופות, שאין עוף רובע
 49 אשה (זבחים, שם). (3) ראה למעלה פ"ג ה"ו. ופסול העוף
 50 יש ללמוד מפסול הבהמה, שכשם שלענין סקילה שוה העוף
 51 לבהמה (ראה ברכות כז.), הוא הדין גם לענין קרבן, שוה
 52 העוף לבהמה, מה הבהמה שהמיתה את האדם פסולה
 53 לקרבן (ראה זבחים עא. במשנה) אף העוף כן ('קרית ספר'
 54 ו'הר המוריה'). (4) ראה זבחים פה, ב: "הנרבע והמוקצה
 55 והנעבד ואתנן ומחיר וכו' כולן מטמאין בגדים אבית
 56 הבליעה" (שמליקתם מנבלתם). הרי שעופות כבהמות.
 57 וראה למעלה שלמדו כן כדלהלן: "מן התורים, למעוטי
 58 נרבע ונעבד". (5) ראה תמורה כח, א. וזבחים עא, א.

59 ב. הַרְבֵּעַ וְהַנְרַבֵּעַ וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם, אִם הָיָה שֶׁשֶׁ
 60 שְׁנֵי עֵדִים⁶ - הָרִי הִבְהֵמָה אוֹ הָעוֹף⁷ נִסְקָלִין⁸ וְבִשְׁרֹן
 61 אֶסוּר בִּהֲנֵאָה⁹, וְאִין צְרִיף לֹמַר בְּאֵלוֹ שֶׁהֵן אֶסוּרִין
 62 לְגִבּוֹת¹⁰. וּבִמָּה אֶמְרוּ¹¹ שֶׁהֵן אֶסוּרִין לְמִזְבֵּחַ? פְּשָׁתוֹ
 63 מִתְרִין לְהִדְיוּט. כְּגֹן שֶׁהֵיָה שֶׁשֶׁ עַד אֶחָד בְּלִבָּד
 64 וְהַבְּעֵלִים שׁוֹתְקִין, אוֹ עַל פִּי הַבְּעֵלִים אֵף עַל פִּי
 65 שְׂאִין עַד כָּלֵל¹². הֵיָה שֶׁשֶׁ עַד אֶחָד וְהַבְּעֵלִים
 66 מְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין אֵף לְמִזְבֵּחַ¹³.

67 (6) ראה בכורות מא, א. תמורה כח, א. זבחים עא, א.
 68 וקידושין נז, ב. (7) לענין נרבע והמית את האדם, אבל לא
 69 לענין רובע שאין עוף רובע אשה (זבחים פה: וראה
 70 למעלה). (8) שנאמר ברובע ונרבע (ויקרא כ, ט"ז)
 71 "ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת, ואת הבהמה
 72 תהרגו. ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה,
 73 והרגת את האשה ואת הבהמה, מות יומתו דמיהם בם".
 74 ואמרו ב'ספרא' קדושים פי"א כי מיתות אלו הם בסקילה,
 75 ונאמר אצל שור שהמית את האדם (שמות כא, כח) "וכי
 76 יגח שור את איש או את אשה ומת, סקול יסקל השור ולא
 77 יאכל את בשרו" ואמרו במכילתא דרשב"י שם "אחד שור
 78 ואחד כל בהמה וחיה ועוף". (9) אפילו אם שחטן. שכתוב
 79 לענין שור שהמית את האדם (שמות שם) "ולא יאכל את
 80 בשרו", ואמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר (בפסחים כא:
 81 וב"ק מא. וחולין קיד. וקידושין שם) "כל מקום שנאמר לא
 82 יאכל לא תאכל, אחד איסור אכילה ואחד איסור
 83 הנאה, עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפירט לך בנבילה". וגם
 84 רובע ונרבע אסורים בהנאה, ראה קידושין שם. וזה נלמד
 85 משור שהמית, ראה בריטב"א שם. (10) ראה זבחים ע, ב
 86 - במשנה. (11) תמורה כח, א - במשנה, ראה בהלכה
 87 הקודמת, ופ"ג ה"ו. (12) שאמרו (בבאקמא מד.) "כמיתת
 88 הבעלים, כך מיתת השור", ומיתת בעלים היא בשני עדים
 89 (ראה רש"י קידושין טו.) אבל להקרבה אסור אפילו בעד
 90 אחד, או בבעלים, ראה בכורות ותמורה וקידושין שם.
 91 (13) בקידושין שם: "ואמר אביי, אמר לו עד אחד שורך
 92 נרבע והלה שותק - נאמן", הרי שאינו נאמן אלא אם הבעל
 93 שותק, אבל אם היה מכחיש אינו נאמן (כסף-משנה). וראה
 94 גם רש"י שם ד"ה לאו לגבי מזבח קיימי.

95 ג. הַהֵמָה שֶׁשְׁחָקוּ בָּהּ וְהִגִּיחוּהָ עַד שֶׁהֵמִיתָ אֶת
 96 הָאָדָם - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה לְמִזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה

1 הראשון של רב נחמן, ולפי דברי רבנן. (104) לפי הלשון
 2 הראשון של רב נחמן הוא לדברי הכל, ולפי הלשון השני
 3 אין זה אלא לדברי רבנן. (105) כלומר, אפרוח שנולד
 4 מביצת יונה טריפה. (106) שם לא. במסקנא שהכל מודים
 5 בזה, מפני שאין האפרוח נרקם אלא לאחר שהביצה נסרחת
 6 ונעשית כעפר, ואז בטל איסורה.

7 יד. הַמְשַׁתְּתוּהָ לְקִמָּה¹⁰⁷ - חֲטִיָּה מִתְרִין לְמִנְחָה,
 8 שְׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ, וְנִדְמוּ לְיִלְדוֹת שֶׁל אֶסוּרֵי מִזְבֵּחַ שֶׁהֵן
 9 מִתְרִין¹⁰⁸. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁפִּטְמָה פְּכֻרְשִׁינֵי¹⁰⁹ עֲבוּדָה
 10 זָרָה - מִתְרֵת לְמִזְבֵּחַ¹¹⁰, שְׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ¹¹¹.

11 (107) תבואה כשהיא צומחת ומחוברת לארץ.
 12 (108) כלומר, נדמו לוולדות של איסורי מזבח, כגון נעבד
 13 ומוקצה ונרבע וכו' שנעבדה בה ואחר-כך נתעברה, ואף כאן
 14 מוקדם היה קמה ועכשיו הוא קמה, ומקור דברים אלו
 15 בעבודה זרה מזו. במסקנת הגמרא. (109) "כרשינין הוא
 16 זרע הנקרא בערבי כרסנא וכו' ומאכילין אותו לבקר" (רבינו
 17 בפירוש המשנה שבת רמ.). וראה בפ"ב מהלכות תרומות
 18 הלכה ז. (110) אף כי מקריב הבהמה עם הכרשינים של
 19 עבודה זרה שבקרבה (ראה מרכבת המשנה). (111) כלומר,
 20 הכרשינין נשתנו על ידי האכילה, ומקור דבריו מהסוגיא
 21 בתמורה לא. ששאלו בתמיהה: "אלא מעתה, האכילה
 22 כרשיני עבודה-זרה, הכי נמי דאסירה?" - הרי שהדבר ברור
 23 כי המפטם בהמה בכרשיני עבודה-זרה מותרת למזבח.

24 טו. לֹאֲחִיזִין¹¹² קָל הַקְּרָבָנוֹת מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים¹¹³,
 25 וְאִין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם לֹא מִשּׁוּם רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע וְלֹא
 26 מִשּׁוּם מְקַצֵּה וְנִעְבֵּד, עַד שִׁיִּדְעַע בּוֹדָאֵי שְׁזָה נִפְסָל.
 27 הָרִי הוּא אוֹמֵר: מִעֲמַלְקֵי הַבֵּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם
 28 עַל מֵיטֵב הַצֵּאֵן וְהַבְּקָר לְמַעַן זִבְחָ לִּי אֱלֹהֵי¹¹⁴.

29 (112) עבודה זרה כב: בברייתא. (113) כלומר, קונים מן
 30 הגויים בהמות לקרבן. וראה להלן פ"ג מהלכות מעשה
 31 הקרבנות הלכה ב, שמקבלים קרבן עולה מן הגוי.
 32 (114) שם כד: לדעת חכמים, ולא כרבי אליעזר שמפרש
 33 פסוק זה למכרם ולקחת בדמיהם לזבוח לה'.

פָּרָק רְבִיעִי

34
 35 (1) יבאר בו דין רובע ונרבע והמית אדם והיו שם עדים,
 36 ומתי נפסל משום רובע ונרבע ומוקצה, ודין אתנן זונה
 37 ומחיר כלב.

38 א. אֶחָד הִבְהֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף שֶׁנְּרַבֵּעַ אוֹ שֶׁהֵמִית
 39 אֶת הָאָדָם³ אוֹ הַקֶּצֶה אוֹ נִעְבֵּד⁴ - הַפֶּל פְּסוּל לְגַבֵּי
 40 הַמִּזְבֵּחַ⁵.

41 (2) על-ידי אדם. בזבחים פה, ב: "בעי רבי ירמיה, יש נרבע
 42 בעופות או אין נרבע בעופות", ופשוטו כי יש נרבע בעופות,
 43 ממה שנאמר בברייתא "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן
 44 ומחיר וכו' מטמאים בגדים אבית הבליעה", הרי שפסולים,
 45 ומליקתם עושה אותם נבילה. ובחולין כג, א - למדו כן ממה
 46 שנאמר (ויקרא א, יד) "מן התורים" - למעוטי נרבע ונעבד
 47 (וראה 'תוספות' זבחים שם ד"ה יש) ודקדק רבינו לכתוב

22) הם המשמשים בבית עבודה-זרה. (23) כרבא בר רב
 52 אדא אמר רב יצחק (תמורה כט.) ש"אין מוקצה אסור אלא
 53 עד שיעבדו, ונראה שרבינו גרס שם "אין מוקצה אסור
 54 אלא משיעבדו, וכן הוא בתוספתא עבודה זרה פ"ה
 55 (צוקרמנדל עמ' 469 5) "מאימתי נקרא מוקצה, משנעשה
 56 בו מעשה". וכן הוא שם בתמורה פ"ד (עמוד 555 26) וכפי
 57 פירוש ראשון ברש"י שם. והראב"ד השיג על רבינו מכח
 58 הנוסחא שלפנינו, ופירשה להיפך, שאינו אסור אלא עד
 59 שיעבדו, אבל לאחר מכאן - מותר, וכפי הפירוש השני
 60 שברש"י. ועי' כסף-משנה. (24) כלומר, גוזז צמרה לשם
 61 עבודה-זרה או משתמש עמה לצרכיה, כגון משיכת קרון או
 62 עבודה אחרת לצורך עבודה-זרה (תמורה שם, מימרא של
 63 רבי יוחנן). (25) כלומר, הקצאה כדיבור בלבד. (26) אלא
 64 במעשה, גמרא שם ותוספתא שם ושם.

ה. הַרְבֵּעַ וְהִנְרַבֵּעַ, בֵּין שְׁהִיתָּה הַבְּהֵמָה שְׁלֹו בֵּין
 65 שְׁהִיתָּה שְׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאֵנֶס בֵּין בְּרִצּוֹן, בֵּין בְּדוֹן
 66 בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בֵּין לְאַחַר הַקֹּדֶשׁ -
 67 הֲרִי זֶה אֲסוּרָה לְמַזְבֵּחַ²⁷. אָבָל הַמְקַצֶּה, אִם הִיָּה שְׁלֹו
 68 וְהַקֹּצֵה קֶדֶם שְׁיִקְדִישׁ - נִפְסַל; הַקֹּצֵה שְׁל חֲבֵרוֹ אוֹ
 69 שְׁהַקֹּצֵה שְׁלֹו אַחַר שְׁהַקְדִישׁוֹ - הֲרִי זֶה מֵתָר; שְׁאִין
 70 אָדָם מְקַצֶּה דָבָר שְׁאִינוֹ שְׁלֹו²⁸.

27) תוספתא, תמורה שם: "הנרבע בין משלו ובין משל
 72 חבירו, בין לפני הקדשו בין לאחר הקדשו, בין בשוגג בין
 73 במזיד, בין באונס ובין ברצון - פסול לגבי מזבח".
 74 ובתוספתא בבא-קמא פ"ד (עמ' 353 4) אמרו: "רובע
 75 ונרבע, בין משלו ובין משל חבירו וכו'". וראה ב'קריית
 76 ספר'. (28) תוספתא, עבודה זרה סוף פ"ו, "(מ)מוקצה שלו
 77 אסור (כן הוא בכת"י וויין ובדפוס ראשון), ושל חבירו מותר
 78 (כן הוא שם ושם), לפני הקדשו אסור, לאחר הקדשו
 79 מותר", וראה גם בתוספתא, תמורה שם: "מוקצה שלו
 80 אסור, ושל חבירו מותר".

ו. הַנְּעַבְדַּד, בֵּין שְׁעַבְדַּד שְׁלֹו בֵּין שְׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאֵנֶס
 82 בֵּין בְּרִצּוֹן, בֵּין בְּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ
 83 בֵּין לְאַחַר הַקֹּדֶשׁ - הֲרִי זֶה אֲסוּרָה²⁹; וְיִרְעָה עַד שְׁיִפֵּל
 84 בּו מוֹם קְבוּעַ וְיִפְדָּה בּו, כְּמוֹ שְׁבִאֲרִנְי³⁰. וְהַנְּעַבְדַּד -
 85 הוּא וְכָל מָה שְׁעָלֵיו אֲסוּרִין לְמַזְבֵּחַ³¹; שְׁכָל צְפוּי³²
 86 נְעַבְדַּד אֲסוּרִין בְּהִנָּא³³. אָבָל הַמְקַצֶּה - הוּא אֲסוּר,
 87 וּמָה שְׁעָלֵיו מֵתָר לְמַזְבֵּחַ³⁴.

29) תוספתא, תמורה שם: "ונעבד בין משלו ובין של חבירו,
 89 בין לפני הקדשו ובין לאחר הקדשו, בין בשוגג ובין במזיד
 90 - פסול לגבי מזבח, באונס כשר, ברצון פסול (מילים אלו
 91 סותרות למה שכתוב בסיפא, וראה ב'כסף משנה' ב'חסדי
 92 דוד' ובי'חוסית תנאים ואמוראים' ערך ר' הלל בריה דר'
 93 ולס). איזהו נעבד, כל שעובדין אותו, בין באונס ובין
 94 ברצון". וכן הוא גם בבב"יתא עבודה זרה נד, א: "איזהו
 95 נעבד, כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס
 96 ובין ברצון", וראה גם תוספתא עבודה זרה פ"ו: "איזהו
 97 נעבד, כל שעובדין אותו בין בשגגה בין במזיד". ופירוש
 98 "באונס", שאנסוהו הגוים לעבוד את הבהמה, ואין צריך

1 פְּאָנוּסָה¹⁴. אִין הַבְּהֵמָה נִפְסַלְתָּ מְשוּם רוֹבֵעַ אוֹ נְרַבֵּעַ
 2 עַד שְׁהִיתָּה הָאָדָם שְׁרַבְעָה¹⁵ בְּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם
 3 אֶחָד¹⁶. בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין עוֹבֵד פּוֹקְבִים¹⁷ [בֵּין¹⁸]
 4 עֲבָד¹⁹, הוֹאִיל וְרַבְעָה אָדָם נִפְסַלָּה. וְאִם הָאָדָם הוּא
 5 שְׁנִרְבַּע מִן הַבְּהֵמָה - אִינָּה נִפְסַלְתָּ עַד שְׁתִּיהִיָּה
 6 הָאִשָּׁה הַנְּרַבַּעַת בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁰, אוֹ יְהִי
 7 הָאִישׁ הַנְּרַבֵּעַ בְּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²¹.

14) בבבא-קמא מ, ב - נחלקו בזה רב ושמואל, ופסק כרב
 9 שהלכה כמותו באיסורין (כסף-משנה). ואין זה דומה לוולד
 10 בהמה שהמיתה את האדם, שהוולד היה באונס, ובכל זאת
 11 הוא אסור לקרבן (ראה למעלה פ"ג הי"ב) - שכאן כל עצם
 12 הפעולה היה באונס, ואילו שם היה עצם ההריגה ברצון.
 13 וראה ב'הר המוריה'. (15) התחיל ב"רובע" ופירש תחלה
 14 "נרבע", ואילו רובע יפרש להלן בסמוך. (16) אבל בפחות
 15 מזה אין ביאתו ביאה, ואינו פוסל למזבח (משנה, נדה מה.).
 16 ובה אפילו רבעה בשני עדים (ראה למעלה ה"ב), שהרי
 17 הגוי שרבע בהמה, אינה נהרגת על ידו (ראה בפ"ט מהל'
 18 מלכים ה"ו). ומקור לדבר זה, שאף הנרבעת לגוי אסורה
 19 למזבח, הוא בעבודה זרה כב, ב (הובא למעלה פ"ג הט"ו)
 20 כי "לוקחין מהן (= מהגויים) בהמה לקרבן, ואין חוששין
 21 לא משום רובע ולא משום נרבע ולא משום מוקצה ולא
 22 משום נעבד", הרי שאם ידוע שהגוי רבעה - אסורה למזבח.
 23 (18) כן הוא בדפוס רומי וויניציאה, ובדפוס מג"ע, שהובא
 24 ב'מעשה ורקח'. (19) עבד כנעני שחייב במצוות כאשה,
 25 ואם הגוי אוסרה ברביעתו, כל-שכן שהעבד אוסרה.
 26 אבל בפחות מזה אין זו ביאה, ראה בנדה מד, ב: "בת
 27 שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו', בא עליה אחד
 28 מכל העריות האמורות בתורה, מומתין עליה והיא פטורה,
 29 פחות מכן כנותן אצבע בעיני", ואמרו בסנהדרין נה, ב -
 30 שגם בהמה בכלל "אחד מכל העריות". וסובר רבינו כי כשם
 31 שלא מומתין על ידה אלא אם היא בת שלש שנים ויום
 32 אחד, כמו כן לא נאסרת למזבח עד שתהיה בת שלש שנים
 33 ויום אחד, וכן הוא ב'תוספות' שם סוף ד"ה וחייבין. אבל
 34 הראב"ד בהשגות כתב, שכיון שלענין קטן שבעל, אמרו
 35 במשנה (נדה מה.). "בן תשע שנים ויום אחד וכו' ופוסל את
 36 הבהמה מעל גבי המזבח", ואילו לענין בת שלש שנים ויום
 37 אחד, לא אמרו במשנה שפוסלת את הבהמה מעל גבי
 38 המזבח, וכמו כן לא אמרו כן לענין קטן שנבעל - מתוך זה
 39 נראה, כי רק אם האדם הוא הרובע צריך שיהיה בן תשע
 40 שנים ויום אחד, שבפחות אין הבהמה נהנית, ואין זו ביאה,
 41 אבל אם הרובע הוא בהמה והנרבע הוא אדם, אפילו בפחות
 42 מבן תשע שנים ויום אחד בזכר, ופחות משלש שנים ויום
 43 אחד בנקבה - הבהמה נאסרת, שהבהמה נהנית גם בפחות
 44 מבן תשע ובפחות מבן שלוש. (21) אף-על-פי שבמשנה
 45 (נדה, שם) לא אמרו כן אלא אם הקטן הוא הרובע - סובר
 46 רבינו שאין לחלק ביניהם. וראה למעלה בדעת הראב"ד.

ד. מַאימְתִי תִפְסַל הַבְּהֵמָה אוֹ הַעוֹף מְשוּם מְקַצֶּה?
 47 מְשִׁיעֵשׁוּ בְּהֵן הַכְּמָרִים²² מַעֲשָׂה²³, כְּגוֹן שְׁיִגְזוּ אוֹתָהּ
 48 אוֹ יַעֲבְדוּ בָּהּ לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה²⁴. אָבָל בְּדָבָרִים²⁵
 49 אִינוֹ נַעֲשֶׂה מְקַצֶּה, שְׁאִין הַקֹּדֶשׁ לְעַבְדָּה זָרָה²⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ט"ו ניסן – ספר עבודה – הל' איסורי מזבח קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ומחירי כלב, לא שנה תלוש ולא שנה במחבור, נעבד שאסור
 בתלוש להדיט, אינו דין שאסור במחבור לגבוה".
 (38) כלומר, נובע ברשותו, וכמו כן המים נשארים בתוך
 שדותיו ואינם יוצאים מחוץ לשדותיו, אבל אם נובע ברשות
 הרבים אין המים נאסרים (שם מז. נט.), וכמו כן בנובע
 בשדה אחר, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואף-על-פי
 שבבהמה פסק רבינו למעלה ה"ו, שלגבי קרבן אדם אוסר
 דבר שאינו שלו – במחבור אין הדבר כן, שהרי איסור
 מחובר לגבוה נלמד בקל-וחומר מאתנן (ראה למעלה),
 ואתנן אינו שייך אלא בבהמה שלו, ולא בבהמה של אחרים
 ('אור שמח'). (39) שם מז, א: "בעי רבה, המשתחוה
 למעייני, מימיו מהו לנסכים וכו', למיא דקמיה קא סגיד,
 וקמאי קמאי אזלו (= למים שהוא רואה עכשיו לפניו
 השתחוה, והרי הלכו להם – רש"י שם) או דילמא לדברונא
 דמיא קא סגיד" (= לקילוח של נהר והילוכו השתחוה, והרי
 כל הנהר נעבד – רש"י שם) ולא נפשטה, ומספק פסק רבינו
 לחומרא (כסף-משנה. והלחם-משנה תמה על זה למה לא
 כתב, שבדיעבד הורצה כמו שכתב בכל הספיקות, ראה
 להלן ה"ב). (40) אילן שעבדו אותו לשם עבודה-זרה.
 (41) שהגוי ביטל אותה מלהיות עבודה-זרה, שמתורת
 בהנאה להדיט (פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח).
 (42) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ב: "הכל מודים באשרה
 שבטלה, שאין מביאים ממנה גזירים למערכה" (ראה
 משנה-למלך). (43) כלומר, לשופרות, ראה שבת לו, א -
 ששופרות נקראים חצוצרות. (44) כלומר, העצם של השוק
 פסול לעשותו חליל, שיחללו בו הלויים במקדש בשעת
 שמחת בית השואבה (ראה סוכה נ. במשנה). (45) כלומר,
 פסול לנימים של כינור (ראה שם נא:). (46) כל אלו הן
 בעיות שלא נפשטו במס' עבודה זרה מז, א.

47ח. פל שיש בו שם לעבודה זרה - לא יעשה
 למלאכת הקדש, אף על פי שהוא מתר בהנאה.⁴⁸
 49א. זהו אתנן?⁵⁰ האומר לזונה: הא ליה דבר זה
 בשכרך.⁵¹ אחד זונה כותית⁵² או שפחה⁵³ או
 ישראלית שהיא ערה עליו או מחיבי לאוין.⁵⁴ אבל
 הפנויה⁵⁵, אפלו היה פה⁵⁶ - אתננה מתר⁵⁷. וכן
 אשתו נדה - אתננה מתר, אף על פי שהיא ערה⁵⁸.

(47) נראה שתחילת ה"ח צריכה להיות להלן לפני "איזהו
 אתנן" ('הגהות בן אריה'). (48) הוא כלל ונתנית טעם
 להקודם, ראה ב'הר המוריה'. (49) כן צריך להיות, כנ"ל.
 (50) ראה למעלה פ"ג ה"ז, כי אתנן זונה אסור למזבח.
 (51) משנה, תמורה כט, א. (52) תמורה כט, ב. ולמדו זאת
 בגזירה-שוה 'תועבה - תועבה". נאמר באתנן (דברים כג,
 יט) "לא תביא אתנן זונה וגו' כי תועבה ה' אלקיך", ונאמר
 (ויקרא יח, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה".
 מה להלן (= ויקרא) עריות שאין קידושין תופסין בה, הכי
 נמי (=באתנן) אין קידושין תופסין בה", ובגויה אין קידושין
 תופסין, ראה בקידושין סו, ב - במשנה. (53) תמורה כט,
 א - במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין
 שפחתך אצל עבדי, רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים
 אתנן". ובגמרא (שם ל.) אמר שמואל בר רב יצחק, כי דברי

1 שיעשה בה מעשה, ואפילו בבהמת חבירו, ולא כמו שאמרו
 2 בגמרא עבודה זרה, שם: "בהמת חבירו צריך לעשות בה
 3 מעשה כדי לאסרה", ולא כמו שמחלף הכסף משנה שרק
 4 לאסרה להדיט צריך מעשה, אבל לאסרה לגבוה אין צריך
 5 מעשה, שהרי רבינו פסק למעלה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א
 6 כי אף שעשה מעשה בבהמת חבירו, לא אסרה להדיט
 7 שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל סמך על דברי
 8 ה'ירושלמי' (כלאים פ"ז ה"ג) כי "הנעבד אע"פ שאינו נאסר
 9 להדיט (שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ראה גם
 10 להלן ה"ט"ו) נאסר לגבוה", ולפי זה אין הבדל בין אם עשה
 11 מעשה ובין אם לא עשה מעשה, שלגבוה אסור לעולם ('אור
 12 שמח', וראה להלן ה"ז לענין מעיין). (30) למעלה פ"ג
 13 ה"י. (31) משנה, תמורה כח, א: "הנעבד וכו' הוא ומה
 14 שעליו אסור". (32) כלומר, מה שעליו כגון כסף וזהב וכו'.
 15 (33) להדיט, שנאמר (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב
 16 עליהם ולקחת לך" (תמורה כח:). ומכיון שאסור להדיט
 17 נאסר גם לגבוה, שנאמר (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל,
 18 למנחה ולעולה ולשלמים". ואמרו (פסחים מת. מנחות ה.
 19 ו. חולין צ: ותמורה כט.) מן המתור לישראל, ולא מהאסור
 20 לישראל, אבל הנעבד עצמו, אף כי מותר לישראל בהנאה
 21 ("פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א), אסור למזבח, שנמעט מן
 22 הפסוק (ראה למעלה פ"ג ה"ו), ולפי זה אפילו אם לא היה
 23 הציפוי על הנעבד, בשעה שעבדו אותו, הרי הוא אסור
 24 למזבח. אבל ראה בפירוש המשנה בתמורה שם, שכתב
 25 רבינו הטעם למה שאמרו שמה שעליו אסורים למזבח,
 26 משום שגם הכסף והזהב נעבד, מה-שאיין-כן כסף וזהב של
 27 המוקצה שלא נעבד - הרי הוא מותר. נשמע מדבריו, כי
 28 הכסף והזהב של הנעבד שלא היה עליו בשעה שנעבד -
 29 מותר למזבח. (34) משנה, תמורה כח, א. שהמוקצה עצמו
 30 אסור משום שעשו בו מעשה (ראה למעלה ה"ד), אבל במה
 31 שעליו לא עשו מעשה (פירוש המשנה, שם). ומטעם "כסף
 32 וזהב עליהם" גם כן אין לאסור, שלא נאמר כן אלא על
 33 עבודה-זרה עצמה, ולא על משמשיה ('קרית ספר').

34 ז. המשתחוה להר³⁵, אף על פי שהוא מתר
 35 בהנאה³⁶ - הרי אבניו אסורין למזבח³⁷. וכן
 36 המשתחוה למעין הנובע בארצו³⁸ - הרי מימיו
 37 פסולין לנסף³⁹. אשרה⁴⁰ שבטלה⁴¹ - אין מביאין
 38 ממנה גזרים למערכה⁴². וכן המשתחוה לבהמה -
 39 בשם שגפסלה למזבח, כף צמר שלה פסול לבגדי
 40 פהנה, וקרניה פסולין לחצוצרות⁴³, ושוקיה⁴⁴
 41 לחלילין, ובגני מעיה לנימין⁴⁵, הפל פסול⁴⁶.

(35) לפי מה שכתבנו להלן גבי מעיין, צריך לפרש גם כאן
 43 בהר שלו. (36) להדיט, ראה בהל' עבודה זרה שם, כי
 44 "כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אף-על-פי
 45 שנעבד, הרי זה מותר בהנאה". (37) כלומר, אסור לבנות
 46 מזבח מאבני ההר, והיא בעיית רמי בר חמא בעבודה זרה
 47 מז, א: "המשתחוה להר, אבניו מהו למזבח (אם מותר
 48 לבנות מהן מזבח או לא - רבינו חננאל) ופשטה רבא (שם
 49 מז: מ) מקל-וחומר: "ומה אתנן שמתור בתלוש להדיט, אסור
 50 במחבור לגבוה, דכתיב (דברים כג, יט) לא תביא אתנן זונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50 (65) בפ"ג מהל' עבדים ה"ד. (66) כלומר, לא רק באדון
51 ועבד (שהאדון זוכה במעשה ידיו של העבד, וחייב בכל
52 צרכי העבד) אמרו חכמים, שהאתנן שנתן האדון אסור, אף
53 כי העבד הוא הבוטל ולא האדון, אלא אפילו בשני אנשים
54 שאין לאחד שום קשר עם השני, ואחד נתן אתנן עבור
55 בעילת השני - גם אתנן זה אסור, מכיון שניתן עבור בעילת
56 איסור, ולא חשוב מי הוא הנותנו. וראה כסף-משנה.

57 יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה
58 הברכה, אפילו נתן אלהי - בלן אתנן ואסורין
59 למזבח⁶⁷. נתן לה אתננה ולא בא עליה, אלא אמר
60 לה: יהי אצלך עד שאבוא עליך - פשיבוא עליה
61 ואסר⁶⁸. קדמה והקריבתו קדם פשיבוא עליה -
62 פשר⁶⁹. [ואם היתה חייבת קרבן - נצאה ידי חובתה.]
63 והוא שיאמר לה בעת שנתן: אימתי שתרצי לי קני
64 אותו מעכשיו⁷⁰; אבל אם לא אמר לה פני⁷¹ - אינה
65 יכולה להקריב דבר שאינו שלה⁷².

66 (67) ראה תמורה שם, במשנה: "האומר לזונה הוליך טלה זה
67 בשכר, אפילו הן ק' - כולן אסורין", ובגמרא שם: "היכי
68 דמי, אילימא דשקלה אגרא (= שלקחה בשכרה) מאה
69 בהמות, פשיטא דכולהו אסירי, מה לי חד מה לי מאה, לא
70 צריכא דשקלה אגרא חדא ויהיב לה מאה, דכולהו מכח אתנן
71 קאתי". (68) שם אמרינן: "תנו רבנן, נתן לה ולא בא עליה
72 וכו' אתננה מותר, נתן לה ולא בא עליה - אתננה קרית להו?
73 וכו', אלא הכי קתני נתן לה ואחר-כך בא עליה וכו', אתננה
74 מותר, וליחול עליה אתנן למפרע? אמר רבי אלעזר, שקדמה
75 והקריבתו" (וכן הוא בעבודה זרה סב: סג.), הרי שרק אם
76 בשעה שבא עליה כבר לא היה האתנן קיים, אבל אם בשעה
77 שבא עליה היה אתנן בידה, הרי זה אתנן ואסור. (69) ראה
78 למעלה בהערה הסמוכה. (70) כלומר, אימתי שתצטרכי
79 לטלה תקני לך מעכשיו, ואם לא תצטרכי אותו לא יהא קני
80 לך, אלא בשעת ביאה. (71) אלא אמר לה, רק טלה זה יהיה
81 אצלך, ולא תקחי אותו אלא בשעת ביאה. (72) שכל זמן
82 שלא בא עליה לא קנתה הטלה, והכתוב אומר (ויקרא כז, יד)
83 "ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה", ודרשו בגמרא (ראה)
84 תמורה ועבודה זרה שם) "מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו",
85 ודבר שאינו של האדם אינו יכול להקדישו ולהקריבו.

86 יב. קדמה והקדישתו קדם פשיבוא עליה⁷³ ואחר כך
87 בא עליה - הרי זה ספק אם הוא אתנן⁷⁴, הואיל ובא
88 עליה קדם שתקריבנו⁷⁵, או אינו אתנן, שהרי
89 הקדישתו קדם ביאה⁷⁶. לפיכך⁷⁷ לא יקריב⁷⁸, ואם
90 קריב - נרצה⁷⁹.

91 (73) ועדיין לא הקריבתו. (74) בעיית רב הושעיא בתמורה
92 ועבודה זרה שם, ולא נפשטה. (75) והרי הטלה קיים
93 בשעת ביאה. (76) והרי קיימא-לן "אמירתו לגבוה
94 כמסירתו להדיוט", והרי זה כאילו הקריבתו כבר.
95 (77) כיון שהדבר ספק. (78) מספק. (79) כן דעת רבינו
96 בכל הספיקות בעניני הקרבנות, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין
97 ומוספין ה"כ.

1 המשנה הם בעבד עברי, ובאין לו אשה ובנים שאסור
2 בשפחה (ראה להלן ה"י), הרי שלדעת חכמים אתנן שפחה
3 הרי הוא אתנן. (54) כגון כהן גדול הבא על האלמנה.
4 ודעת רבינו ברורה, כי אין אתנן נאסר אלא-אם-כן היתה
5 ביאת עבירה, וראיה לכך ממה שהקשו שם על המשנה הנ"ל
6 "והא שפחה לעבד מישראל שרי", והוא לפי דברי כולם,
7 והמהלוקת של אביי ורבא שם כט, ב - דלדברי אביי אין
8 איסור אתנן זונה ישראל אלא אם היא מעריות, שאין תופסין
9 בהן קידושין, אבל אם היא מחייבי לאוין שתופסין בהן
10 קידושין - אין אתננה אסור, ורבא סובר שאפילו בחייבי
11 לאוין, אף שתופסין בהן קידושין, אתננה אסור, לפי
12 שלומדים זונה ישראלית מזונה גויה, מה זונה גויה אתננה
13 אסור, אף זונה ישראלית אתננה אסור. ופסק רבינו כרבא.
14 (55) דפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה (ראה תמורה,
15 שם). (56) שנאמר אצלו (ויקרא כא, ז) "אשה זונה וחללה
16 לא יקחו", אין הבא על הפנויה נחשבת לזונה אף לכהן.
17 (57) שפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה, ולא כרבי
18 אליעזר, ראה תמורה שם. (58) כיון שמותרת לו לאחר זמן,
19 וכרבי ורב (תמורה שם, ועי' רש"י שם ד"ה הבאות לו).

20 ט. נשא⁵⁹ אחת מחייבי לאוין - כל שיתן לה מחמת
21 בעילה⁶⁰ הרי זה אתנן ואסור. והזכור⁶¹ - אתננו
22 אסור⁶². נתנה האשה אתנן לבוטל - הרי זה מתר
23 משום אתנן⁶³.

24 (59) למד זאת מנדה שלמעלה (הלכה הקודמת) שאף-על-פי
25 שהיא אשתו, היה מקום לומר שאתננה אסור אם לא שהיא
26 מותרת לו לאחר זמן, ומכאן שבחייבי לאוין, אף-על-פי
27 שנשאה לאשה, אתננה אסור, שהרי לא תהיה מותרת לא
28 לעולם ('הה המוריה'). (60) אבל אם נתן לה שלא מחמת
29 בעילה, אלא מחמת שביטלה ממלאכתה, אין זה אתנן
30 (תמורה שם, ברייתא של רבי): "ושנתן לה שכר להפקעתה
31 (= שכר בטלה) וכו' מותרין", וראה ב'כסף משנה' ו'מרכבת
32 המשנה'. (61) הבא על הזכר. (62) מס' תמורה שם, דברי
33 רב. (63) שם דברי רבי. ואף-על-פי שאין ראייה לדבר, זכר
34 לדבר "ובתתך אתנן, ואתנן לא ניתן לך ותהי להפך"
35 (יחזקאל טז, לד), וממה שנאמר "להפך" נשמע שאין קרוי
36 אתנן אלא מאיש לאשה ולא להיפך (שם).

37 י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך
38 אצל עבדי העברי - הרי זה אתנן. והוא שאין לו
39 אשה ובנים; אבל אם יש לו אשה ובנים - הרי זה
40 מתר בשפחה פנונית⁶⁴, פמו שיתבאר⁶⁵. והוא הדין
41 באומר לזונה: הא לך דבר זה והפעלי לפלוני
42 הישראלי - הרי זה אתנן⁶⁶.

43 (64) ואין זה אתנן זונה. ראה תמורה שם במשנה: "וכן
44 האומר לחבירו הוליך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי,
45 רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן". ובגמרא (שם
46 ל.) שאלו: "והא שפחה לעבד משרא שרי וכו', אמר שמואל
47 בר רב יצחק וכו' בעבד עברי וכו' וכגון דלית ליה אשה
48 ובנים, דתניא אין לו אשה ובנים, אין רבו מוסר לו שפחה
49 כנענית, יש לו אשה ובנים, רבו מוסר לו שפחה כנענית".

1 יג. בַּא עֲלִיָּה וְלֹא נִתַּן לָהּ, וְלֹאֲחֵר זְמַן נִתַּן לָהּ, אֶפְלוּ אַחֵר פְּמָה שְׁנַיִם - הָרִי זֶה אֶתְנָן. בְּמָה דְּבָרִים
2 אֲמוּרִים? בְּכוֹתִית שְׁאָמַר לָהּ: הִבְעֵלִי לִי בְטָלָה זֶה,
3 שְׂאִינָה צְרִיכָה מְשִׁיכָה⁸⁰, אוּ בִישְׂרָאֵלִית⁸¹ שְׁהִיָּה
4 הַטָּלָה בְּחֻצְרָה⁸² וְאָמַר לָהּ: אִם לֹא אֶתֵּן לָךְ מְעוֹת
5 בַּיּוֹם פְּלוּנִי - הָרִי הוּא שְׁלִיךְ⁸³; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ
6 'הִבְעֵלִי לִי בְטָלָה' סָתָם, וְבָא עֲלִיָּה, וְלֹאֲחֵר זְמַן
7 שְׁלַח לָהּ טָלָה - הָרִי זֶה מְתָר מְשׁוּם אֶתְנָן⁸⁴.

9 (80) כלומר, שהרי הגוי קונה גם בכסף וגם במשיכה (ראה
10 פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד, ועיי"ש בהערה פח), וכיון
11 שאומר לה הבעלי לי בטלה זה, הרי היא קונה את הטלה
12 בביאה זו, אף כי נתן לה את הטלה לאחר זמן והרי זה אתנן
13 זונה, וראה להלן בסמוך. (81) שאינה קונה אלא במשיכה
14 או בהגבהה (ראה בפ"ג מהל' מכירה ה"א). (82) וחצרו
15 של אדם קונה לו (פ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ח). (83) ראה
16 בתמורה כט, א. ועבודה זרה סב, ב - בברייתא: "בא עליה
17 ולא נתן לה אתננה מותר", ובגמרא שם: "מאי יהיב לה,
18 אלא הכי קתני וכו' בא עליה ואחר-כך נתן לה אתננה
19 מותר", והקשו (שם כט: , ושם סג.) "והתניא, בא עליה ונתן
20 לה ואפי' עד וכו' אתננה אסור וכו', לא קשיא הא דאמר לה
21 הבעלי בטלה זה, הא דאמר לה הבעלי בטלה סתם. טלה זה
22 והא מחוסר משיכה, בזונה גויה דלא קניא במשיכה.
23 ואיבעית אימא, אפילו בזונה ישראלית, כגון דקאי בחצרה
24 וכו' דשוויה לא אפותיקי, ואמר לה אם עוד יום פלוני
25 יהבינא לך זוזי מוטב, ואם לאו טלה באתננך", וראה
26 'מאירי' עבודה זרה שם, שגרס "בזונה גויה דלא בעיא
27 משיכה". וכן הוא ב'מאירי' קידושין יד, ב (והוסיף כי אלו
28 הגורסים "דלא קניא במשיכה", גירסא משובשת היא) וכן
29 הגירסא בכת"י ספרדי עבודה זרה שם, וכן גרס רבינו.
30 (84) שם בגמרא, שאין אתנן אלא המיוחד בשעת ביאה.

31 יד. אֵין אָסוּר מְשׁוּם אֶתְנָן וּמְחִיר⁸⁵ אֲלֹא גּוֹפְיָן⁸⁶,
32 לְפִיכָף אֵינּוּ חַל אֲלֹא עַל דְּבַר הָרְאוּי לְקַרְבַּ עַל גְּבִי
33 הַמְזוֹבָח, כְּגוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְתוֹרִין וּבְגִי יוֹנָה וְיִינן
34 וְשִׁמְן וְסֹלֶת⁸⁷. נִתַּן לָהּ מְעוֹת וְלִקְחָה בְּהֵן קָרְבָּן - הָרִי
35 זֶה פְּשָׁר⁸⁸.

36 (85) ראה להלן הט"ז, אי זה הוא מחיר כלב. (86) משנה
37 תמורה ל, ב. שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה",
38 אתנן גופיה הוא אסור, ולא חילופיו ('קרית ספר').
39 (87) אבל אם נתן לה ענבים, זיתים וחסים, הרי אלו כשרים
40 לקרבן, שכבר נשתנו, ראה להלן הט"ו. (88) שם במשנה.
41 טו. נִתַּן לָהּ חֲטִיִּים וְעִשָּׂאֲתָן סֹלֶת, זֵיתִים וְעִשָּׂאֲתָן
42 שְׁמֶן, עֲנָבִים וְעִשָּׂאֲתָן יֵינן - הָרִי אֵלוּ פְּשָׁרִים, שְׁפָכָר
43 נִשְׁתַּנּוּ⁸⁹. נִתַּן לָהּ בְּהֵמַת קִדְשִׁים⁹⁰ בְּאֶתְנָנָה - לֹא
44 נֶאֱסָרָה לְמִזְבֵּחַ⁹¹. וְאֶפְלוּ מִנָּה אוֹתָהּ עַל פְּסָחוֹ⁹² וְעַל
45 חֲגִיגָתוֹ⁹³ בְּאֶתְנָנָה - לֹא נִפְסְלוּ הַמְּקַדְשִׁין, שְׁפָכָר זָכָה
46 בְּהֵן גְּבוּיָה מְשַׁעָּה שְׁהַקְדִּישׁוּן⁹⁴. וְכֵן אִם נִתַּן לָהּ דְּבַר
47 שְׂאִינּוּ שְׁלוֹ - לֹא פְּסְלוּ, שְׂאִין אֲדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינּוּ
48 שְׁלוֹ⁹⁵, אֲלֹא אִם כֵּן נִתְּאֲשׂוּ הַבְּעֵלִים⁹⁶. אֲבָל אִם נִתַּן

49 לָהּ עוֹפוֹת⁹⁷, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן מְקַדְשִׁין⁹⁸ - אֶתְנָן חַל
50 עֲלֵיהֶם וְאִסוּרִים⁹⁹. וּמְדַבְּרֵי קְבָלָה הוּא דְּבַר זֶה¹⁰⁰.
51 (89) תמורה שם, בברייתא. וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר
52 (שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל
53 נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם" - "שניהם" ולא
54 שינוייהם, וראה להלן הי"ח בשינוי "מחיר כלב".
55 (90) כלומר, בהמה שהקדישה לפני הנתינה. (91) תמורה
56 שם, במשנה: "נתן לה מוקדשין, הרי אלו מותרין".
57 (92) ראה להלן בסמוך. (93) היא חגיגת ארבעה עשר
58 בניסן, ראה בפ"י מהל' קרבן פסח הי"ב. (94) ואין זה
59 ממון שלו, ואינו יכול לתת לה באתננה. ושם בגמרא: "ויהיו
60 מוקדשין, אתנן ומחיר חל עליהן, מקל-וחומר וכו' תלמוד-
61 לומר (שם): "לכל נדר", להוציא את הנדור. טעמא
62 דמעטינהו קרא, הא לא מעטינהו קרא, הוה אמינא כי יהיב
63 לה מוקדשין, חל עליהן אתנן ומחיר, והא לאו ממוניה הוא,
64 אמר רב הושעיא בממנה על פסחו, ורבי היא - דתניא "ואם
65 ימעט הבית מהיות משה" (שמות יב, ד) החייהו משה, מכדי
66 אכילה ולא מכדי מקח. רבי אומר, אף מכדי מקח שאם אין
67 לו ממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו, ומעותיו חולין
68 שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהן". ואמרו בפסחים ז',
69 א - שרבה ורבי זירא נחלקו בביאור מחלוקתם, והמקיל
70 בהם מפרש שלא נחלקו בעצים לצליית הפסח, ובמצה
71 ומרור, שגם לחכמים לוקח בהם והמעות חולין - אלא
72 בקונה במעות חלוק וטלית, ופסק רבינו פ"ד מהל' קרבן
73 פסח הי"א כחכמים ולא כרבי (משנה-למלך שם). ולפיכך
74 כתב כאן בטעם הלכה זו, שהם של הקדש, ולא כהברייתא
75 בתמורה שם שמיעטה מן הפסוק "לכל נדר", כי ברייתא זו
76 אליבא דרבי. וכוונת רבינו במה שכתב "ואפילו מנה אותה
77 על פסחו ועל חגיגתו", לומר, שגם פסח וחגיגה שיש
78 אומרים שהם ממונו (רבי, כנ"ל) - אין זה לפי ההלכה אלא
79 גם הם אינם אלא ממון הקדש. ועי' כסף-משנה כאן ובהל'
80 קרבן פסח שם. (95) נלמד מדברי הגמרא שהובאו למעלה:
81 "והא לאו ממוניה הוא". וראה גם למעלה ה"ה. (96) שאז
82 קנתה הזונה ביאוש ושינוי רשות, כמבואר בפ"ה מהל'
83 גניבה ה"ג ('הר המוריה'). (97) תורים ובני יונה.
84 (98) כלומר, אפילו עופות שהקדישן לפני הנתינה.
85 (99) בתמורה ל, ב - במשנה: "נתן לה מעות וכו' מותרין,
86 יינות ושמינים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי
87 המזבח אסור, נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרים. עופות,
88 הרי אלו אסורים. שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום
89 פוסל בהן אין אתנן ומחיר חל עליהן, עוף שאין המום פוסל
90 בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם, תלמוד-לומר
91 (דברים כג, יט) לכל נדר, להביא את העוף", ומפרש רבינו
92 כי מדובר בעופות מוקדשין, שאם לא כן למה הפסיקה
93 המשנה בכבא "נתן לה מוקדשין", ולא נשנו הדברים ביחד
94 "יינות ושמינים וסלתות (ועופות)", אלא על-כרחנו כי
95 העופות הם מוקדשין ('מעשה רוקח'). ועוד ראה לכך, כי
96 אם נאמר שהעופות הם חולין - אין זה קל-וחומר
97 ממוקדשין לעופות, כי מוקדשין הם ממון גבוה, ולפיכך אין
98 אתנן חל עליהם, אבל עופות שהם חולין אפשר שאתנן חל
99 עליהם, אלא על-כרחנו כי מדובר בעופות מוקדשין (לחם-

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 שהרי רבינו פסק שבדאורייתא אין ברירה (פ"ז מהל' מעשר
30 ה"א). ועי' בלחם-משנה פ"ו מהל' בכורות ה"י.
31 (110) במשנה, שם: "וכן שני שותפין שחלקו, אחד נטל
32 עשרה ואחד תשעה וכלב, שכנגד הכלב אסור, ושעם הכלב
33 מותר", ובגמרא שם הקשו: "ניפוק חדא להדי כלבא, והנך
34 כוליהו לישתרו, הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב מחד
35 מינייהו, והאי טיפונא (= היתר ששזה הכלב לעומת הטלה
36 האחד) שדי בכלהו", וכולם נחשבים למחיר כלב.

37 יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף כלב בחטים
38 ונעשו סלת - הרי זה מתיר¹¹¹. אתנן כלב¹¹² ומחיר
39 זונה¹¹³ - מתירין¹¹⁴. אתנן זונה ומחיר כלב - מתירין
40 לבדק הבית¹¹⁵, שהרי הן משתנין. אבל גופן של
41 אתנן לא יעשה רקועין¹¹⁶ לבית; שנאמר: לכל
42 נדר¹¹⁷ - להביא את הרקועים.

43 (111) שם ל, ב - בברייתא, וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר
44 (דברים שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך
45 לכל נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם", "שניהם" ולא
46 שינוייהם. וראה למעלה הט"ו לענין אתנן זונה. ולענין
47 ולדותיהם שמותרין, מובא למעלה פ"ג הי"ב. וראה בכסף-
48 משנה ובמשנה-למלך. (112) כלומר, בא על כלב ונותן
49 לבעל הכלב טלה באתננו (ראה רש"י שם במשנה ל).
50 כלומר, נתן לחבירו טלה תמורת שפחה זונה שיש לו
51 (וראה רש"י שם). (114) שם במשנה: "אתנן הכלב ומחיר
52 זונה, הרי אלו מותרין, שנאמר (דברים שם) "שניהם" -
53 שניהם ולא ארבעה". (115) שאם למזבח מותרים אחר
54 שנשתנו (למעלה בהלכה זו, ובהט"ו) קל-וחומר שמותרים
55 לבדק הבית (כסף-משנה). (116) כחכמים בברייתא, שם.
56 (117) בברייתא שם, למדו זאת חכמים ממה שנאמר (שם)
57 "בית ה' אלקיך" - "לרבות את הרקועין", וצריך עיון
58 (לחם-משנה).

1 משנה). אבל הראב"ד מפרש כי "העופות" במשנה הם
2 חולין, וכן פירש רש"י שם. (100) כלומר, מגזירת הכתוב
3 "לכל נדר". אבל מצד הסברא, היינו אומרים "אין אדם
4 אסור דבר שאינו שלו" (לחם-משנה).

5 טז. אי זה הוא מחיר כלב¹⁰¹? זה האומר לחברו:
6 הא לך טלה זה תחת כלב זה¹⁰². וכן אם החליף כלב
7 בכמה בהמות או עופות וכיוצא בהן - כלן אסורות
8 למזבח¹⁰³.

9 (101) ראה למעלה פ"ג ה"ז כי מחיר כלב אסור למזבח.
10 משנה, שם. והיינו שמחליף הכלב בטלה. ושם בגמרא:
11 "מחיר כלב, זהו חליפי כלב. וכן הוא אומר (תהלים מד, יג)
12 תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם", אלמא מחיר
13 היינו דמים (רש"י שם). (103) פשוט הוא (כסף-משנה).
14 ונלמד ממה שנאמר להלן בה"ז, שעשרה שכנגד הכלב
15 אסורים ('הר המוריה').

16 יז. שני שתפין¹⁰⁴ שחלקו, זה לקח עשרה טלאים
17 וזה לקח תשעה וכלב אחד - שעם הכלב¹⁰⁵
18 מתירין¹⁰⁶; אבל העשרה שפנגדו: אם יש אחד מהם
19 דמו בדמי הכלב או יתר על דמי הכלב - מוציא
20 מן העשרה כנגד הכלב ויהיה מחירו¹⁰⁷, ושארין¹⁰⁸
21 מתירים¹⁰⁹; ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין
22 מדמי הכלב - הרי העשרה כלן אסורים¹¹⁰.

23 (104) משנה, שם ל, א. (105) כלומר, תשעת הטלאים
24 שנטל זה שנפל בחלקו הכלב. (106) שם במשנה. שהרי
25 אינם חליפי הכלב. (107) כלומר, טלה זה יהיה "מחיר
26 הכלב", ורק הוא אסור למזבח (שם בגמרא, ומובא להלן).
27 (108) יתר תשעת הטלאים. (109) ב'תוספות' שם ד"ה
28 ואידך, כתבו שזהו מטעם "ברירה". ואם כן צריך עיון,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ט ניסן תשע"ו

מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א"ח, כי
רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם.
(5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן
שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שער עזים, שהוא בן
שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא
קטן במקום גדול, לא יצא.

ב. נדר עולה¹² מן הכפשים או מן האילים¹³ והביא
פלגס¹⁴ - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא
יצא¹⁵. וכן הנדר עולת עוף¹⁶ מן התורים או מן בני
היונה¹⁷ והביא תחלת הצהוב¹⁸ שפזו ושפזו¹⁹ - הרי
זה ספק²⁰. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור,
זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר²¹ - לא יצא.

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ו

הלכות מעשה הקרבנות

פרק עשרה עשר

(1) דין הנודר ושינה ממה שנדר.

א. הנודר גדול והביא קטן - לא יצא²; קטן והביא
גדול - יצא³. פיצד? אמר 'הרי עלי עולה או
שלמים⁴ כפשי⁵ והביא איל⁶, או שנדר עגל⁷ והביא
שור⁸, גדי⁹ והביא שעיר¹⁰ - יצא¹¹.

(2) משנה במנחות קז: לדברי הכל משום שלא הביא כמו
שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51 שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה -
52 חוששין לבינוני]. (23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא
53 כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא
54 (שם קז:): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש
55 רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר'
56 אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירושו המשנה
57 כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט
58 אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה
59 קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר
60 תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הבקר
61 מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן
62 הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה.
63 (24) אם קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש.

64 ד. מִי שְׁנָדַר שׁוֹר או אֵיל או פֶּבֶשׁ או עֶגְלָ וְכִיּוֹצֵא
65 בָּהֶם - לֹא יָבִיא פְּחוּשׁ בְּיוֹתֵר שְׁבָאוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי
66 שְׂדֵמִיו מוֹעֲטִימֵו; ²⁵ וְאִינוֹ חַיֵּב לְהִבְיֵא הַיָּפֶה הַשָּׁמֵן
67 בְּיוֹתֵר שְׂאִין שֶׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, ²⁶ אֶלָּא יָבִיא הַבְּיֻנוֹי.
68 וְאִם הִבְיֵא הַפְּחוּשׁ - יֵצֵא יְדֵי נְדָרוֹ.²⁷

69 (25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש
70 בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו
71 משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר
72 משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (26) במשנה מנחות
73 קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא
74 ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו שדמים, כבש יביא
75 הוא ונסכיו בסלע". ומשמע לרבינו שדמים אלו הם דמי
76 הבינוני שבכל מין" (27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק
77 במלאכי האומר "וארוך נוכל וזה בעדרו זכר ונודר וזובח
78 משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה' הוא נקרא "נודר
79 וזובח" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

80 ה. הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלִי שׁוֹר שְׁוֶה מְנָה - יָבִיא שׁוֹר
81 שְׁשׁוּוֹה מְנָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם חוּץ מִנְּסָכָיו. הִבְיֵא שְׁנַיִם
82 בְּמְנָה - לֹא יֵצֵא.

83 ו. הָאוֹמֵר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִפְלַ בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה,
84 יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם; ²⁸ וְאִפְלוּ הִבְיֵא בְּדָמָיו אֵיל אֶחָד -
85 יֵצֵא. ²⁹ אָמַר: שְׁנֵי שׁוֹרִים אֵלוֹ עוֹלָה, וְנִפְלַ בָּהֶם מוֹם -
86 אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמֵיהֶם אֶחָד. אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִפְלַ בּוֹ
87 מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו פֶּבֶשׁ. וְכֵן אִם נָדַר פֶּבֶשׁ
88 וְנִפְסְלָו ³⁰ - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו אֵיל.

89 (28) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא
90 בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה
91 והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי"
92 שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור
93 זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (29) בגמרא שם:
94 "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם
95 אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא
96 יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע
97 מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי

12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר
13 רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה
14 שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום
15 שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה,
16 וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים
17 ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל
18 ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא
19 פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת
20 בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר'
21 יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הוי וכו'. כי תיבעי לך
22 אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי)
23 מי אמרינן איל וכבש מתנה (שספק הוא אם הוא כבש או
24 איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו),
25 או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה
26 (כל הנסכים) נדבה, תיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה
27 שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש
28 ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה,
29 אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה
30 נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני
31 עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמה אינו
32 לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר
33 הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו
34 או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף.
35 (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה.
36 וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי
37 המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים
38 פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו
39 גדולים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני
40 יונה, מספק שמה כבר גדלו (לענין בני יונה) או לא גדלו
41 עדיין (לענין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף:
31 אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הציהוב הוא
32 כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר.
33 (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני
34 יונה בתחילת ציהוב, וחוץ מהספק הרגיל שמה הם גדולים
35 ושמה הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך,
36 אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי
37 חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל
38 לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם
39 פסול. (20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך
40 פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות,
41 כנ"ל. (21) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן".

42 ג. הַנּוֹדֵר סֶתֶם - מִבִּיא מִן הַגְּדוֹלִים ²² שְׁבָמִין
43 שְׁנָדַר. וְאִם אוֹתוֹ הַמְּקוֹם רְגִילָן לְקָרוֹת בְּסֶתֶם
44 לְאֶחָד מִן הַמֵּינִין - מִבִּיא פְּאֻנְשֵי הַמְּקוֹם. פִּיּוֹצָא?
45 נְדַר עוֹלָה מִן הַבֶּקֶר - יָבִיא שׁוֹר. אָמַר: הֲרֵי עָלִי
46 עוֹלָה, אִם דָּרַךְ אֲנִשֵי הַמְּקוֹם לְקָרוֹת עוֹלָה סֶתֶם
47 אֶפְלוּ לְעוֹלַת הָעוֹף - מִבִּיא פְּרִידָה אַחַת תוֹר או
48 בֶּן יוֹנָה ²³; וְאִם דָּרַךְ שְׂאִין קוֹרִין עוֹלָה סֶתֶם אֶלָּא
49 לְעוֹלַת בֶּקֶר - יָבִיא שׁוֹר. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזָה. ²⁴

50 (22) "האומר אחד מכבשיי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול

קמד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 - הָרִי זֶה יָבִיא שׁוֹר⁴⁷. וְכֵן אִם קָבַע בְּכַבְשִׁים וְשָׁכַח
50 מֵה קָבַע - יָבִיא אֵיל. קָבַע בְּעֵזִים וְשָׁכַח - יָבִיא
51 שְׁעִיר. שָׁכַח בְּאֵיזָה מִיָּן מִן הַבְּהֵמָה קָבַע עוֹלָתוֹ⁴⁸ -
52 יָבִיא שׁוֹר וְאֵיל וְשְׁעִיר⁴⁹. וְאִם נִסְתַּמֵּק לוֹ שְׁמָא קָבַע
53 עוֹלָתוֹ בְּעוֹף - יוֹסִיף תּוֹר וְכֵן יוֹנָה⁵⁰.

41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, וכירר אחד מהם,
54 והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד
55 משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך
56 להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקן
57 בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה
58 פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן
59 הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדיש, שכן נאמר
60 (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה
61 שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום
62 "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו
63 חייל ההקדש, אי אנדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי
64 הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא
65 חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי
66 גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה.
67 (47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה
68 פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז): אמרו: "הא מני
69 רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת
70 רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא -
71 אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם
72 מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין
73 ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז): אמרו: "מן הבהמה
74 ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי
75 וטלה". הרי בגמרא שם אמרו משמנה זו היא לפי דעתו של
76 רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא
77 הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה
78 בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם
79 תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים
80 ובקר בבהמה.

82 י. נָדַר תּוֹדָה⁵¹ או שְׁלָמִים⁵² וְקָבַע נְדָרוֹ⁵³ בְּבָקָר⁵⁴
83 וְשָׁכַח בְּמִי קָבַעוֹ⁵⁵ - יָבִיא פֶּר וּפְרָה⁵⁶. וְכֵן אִם
84 נִסְתַּמֵּק לוֹ בְּכַבְשִׁים - יָבִיא אֵיל וְרַחֵל. נִסְתַּמֵּק לוֹ
85 בְּעֵזִים - יָבִיא שְׁעִיר וְשְׁעִירָה. שָׁכַח בְּאֵי זֶה מִיָּן קָבַע
86 נְדָרוֹ⁵⁷ - מְבִיא פֶּר וּפְרָה, אֵיל וְרַחֵל, שְׁעִיר
87 וְשְׁעִירָה⁵⁸. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי עוֹלַת עוֹף - מְבִיא תּוֹר
88 אוּ פֶּן יוֹנָה. פִּרַשׁ וְשָׁכַח בְּאֵי זֶה מִיָּן קָבַע נְדָרוֹ -
89 מְבִיא תּוֹר וְכֵן יוֹנָה.

51) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (52) כי השלמים
90 באים מזכרים ונקבות. (53) שאמר הרי עלי תודה או
91 שלמים, מזה או מזה. (54) במין הבקר. (55) אם זכר אם
92 נקבה. (56) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה
93 פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי,
94 שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - די בפר
95 ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או
96 להיפך - לא יצא. (57) אם מן הכבשים אם מן העזים אם
97

1 וְאֵלִיבא דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו
2 אחד. ואם כי כנדבה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם
3 נגנב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו
4 ומביא בדמיו אחר. (30) שנפל בו מום.

5 ז. אָמַר: הָרִי עָלִי עוֹלָה³¹, וְהִפְרִישׁ שׁוֹר וְנִגְנַב -
6 פּוֹטֵר עֲצָמוֹ בְּשָׂה³². אָמַר: שׁוֹר זֶה וְדָמָיו עָלִי עוֹלָה
7 - הִקְבַּע³³, וְאִם נִפְסַל³⁴ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו אֶלָּא
8 שׁוֹר³⁵.

9 (31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר
10 כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה
11 מביא כבש. (32) כלומר הנודר פוטר עצמו. (33) במנחות
12 קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב
13 אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבד
14 אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור
15 זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע",
16 וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא
17 לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון
18 שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא
19 שור ולא שה.

20 ח. הָאוֹמֵר: אֶחָד מִכַּבְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ וְאֶחָד מִשְׁוֹרֵי
21 הַקֹּדֶשׁ, וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִם - הַגְּדוֹל שִׁבְּהֵן הַקֹּדֶשׁ³⁶. הָיוּ
22 שְׁלֹשָׁה - הַגְּדוֹל שִׁבְּהֵן הַקֹּדֶשׁ, וְחוֹשְׁשִׁין לְבִינוֹנֵי³⁷.
23 מִיָּצֵד יַעֲשֶׂה³⁸? יִמְתִּין לְבִינוֹנֵי עַד שִׁפְּלָה בּוֹ מוֹם,
24 וְתַחֲוֹל הַקֹּדֶשׁ עַל הַגְּדוֹל לְבִדּוֹ³⁹. וְאִם אָמַר: שׁוֹר
25 שִׁבְּשׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ - הַגְּדוֹל שִׁבְּהֵם הַקֹּדֶשׁ, וְאִין
26 חוֹשְׁשִׁין לְבִינוֹנֵי⁴⁰.

27 (36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש.
28 (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי
29 הקדש ואחד משוורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני
30 שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם
31 היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה
32 מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהן הקדש, אלמא מקדיש בעין
33 רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן
34 עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "היכי עביד, אמר רבי חייה
35 בר רב ממתין לו עד שיוקם ומחיל לה לקדושתיה בגדול".
36 (39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר
37 כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול,
38 והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני
39 חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוח
40 לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי
41 הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש,
42 תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב שבשוורי קאמר)",
43 ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי"
44 - חוששין לכולם.

45 ט. פִּרַשׁ אֶחָד מֵהֶן⁴¹ וְשָׁכַח, או שְׁאָמַר לוֹ אֲבִיו⁴²
46 אֶחָד מֵהֶן הַקֹּדֶשׁ⁴³ - הָרִי זֶה מִקְדִּישׁ⁴⁴ גְּדוֹל שִׁבְּהֵן⁴⁵
47 וְאַחַר כֵּן יָצָא יָדֵי חוֹבְתוֹ. וְכֵן הַנּוֹדֵר עוֹלָה⁴⁶ מִן
48 הַבָּקָר וְקָבַע נְדָרוֹ וְשָׁכַח מֵה קָבַע, אִם שׁוֹר אִם עֶגְלָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, 48
2 כלומר, ישרה עם פי הכלי. (67) וכמו כן רחבן אמה. 49
3 (68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא 50
4 דמי שני גזירי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בהם עצים 51
5 ומקריבין אותן לגבי המזבח". 52

53 יד. מי שגדר או התנדב שמן⁶⁹ - פיצד עושין בו? 53
54 קומץ מןו קמץ ונותן עליו מלח⁷⁰ וזרקו על גבי 54
55 האשים, והשאר נאכל לפניהם פשני מנחות. ופיצד 55
56 עושין ביין הבא בפני עצמו? ונותן עליו מלח⁷¹ 56
57 ומנסכו פלו על גבי השיתין⁷² ככל הנסכים⁷³. 57
58 והלבונה הבאה בפני עצמה⁷⁴ - ונותן עליה מלח⁷⁵ 58
59 וכלה לאשים.

60 (69) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, 60
61 שמן בפני עצמו. (70) כי "מצות עשה למלוח כל הקרבנות 61
62 קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". 62
63 (71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין 63
64 זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו 64
65 טעון מלח (כסף משנה). [ואף על פי שכל עיקר דבר זה, 65
66 שיין הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו 66
67 על האשים (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו 67
68 בא על גבי האשים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא) ובפרק 68
69 ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא 69
70 בפני עצמו, לבוא על האשים, אלא שאיסור אחר גרם לו]. 70
71 (72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש 71
72 שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסיק 72
73 רישיה. (73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. (74) כי 73
74 מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. (75) כי "בראשו של 74
75 מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

76 טו. מי שגדר נדר - לא יביאנו ממעלות מעשר שני; 76
77 שהרי נתחייב בקרבן זה, וכל המזיב בקרבן - לא 77
78 יביא קרבנו אלא מן החליין⁷⁶.

79 (76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא 79
80 אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח 80
81 לה' אלוקיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים 81
82 ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל 82
83 הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, 83
84 ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא 84
85 היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר 85
86 שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי 86
87 תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא 87
88 מן החולין".

89 טז. אמר: הרי עלי תודה מן החליין ולחמה מן 89
90 המעשר - לא יביא לחמה אלא מן החליין; שהרי 90
91 נדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם 91
92 הלחם⁷⁷ מן החליין.

93 (77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב 93
94 מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד 94

1 מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה. 1
2 (58) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין 2
3 ומין, זכר ונקבה. 3

4 יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה; 4
5 שאין לה דבר שקרב פלו למזבח פמות שהוא אלא 5
6 לבונה⁵⁹. פירש נדרו ושכח מה פירש - יביא מכל דבר 6
7 שקרב פלו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה, 7
8 ועולת העוף, ומנחת נסכים⁶⁰, ולבונה, ויין בפני 8
9 עצמו⁶¹.

10 (59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל), 10
11 איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה 11
12 ונוצה (שמשליכן לבית הדשן), והאיכא נסכים, לשיתין 12
13 אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה 13
14 כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא 14
15 ליה". (60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין 15
16 עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה 16
17 פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף 17
18 למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי 18
19 המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה 19
20 נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש 20
21 על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת 21
22 העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה 22
23 בכלל, שהרי עורה לכהנים. (61) כלומר, חוץ מן היין 23
24 שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה [ואף על 24
25 פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאשים, אלא לשיתין - 25
26 אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל 26
27 המפורש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה)].

28 יב. אמר: הרי עלי בסלע למזבח - יביא פבש⁶²; 28
29 שאין לה דבר שקרב בסלע למזבח אלא פבש. פירש 29
30 ושכח מה שפירש⁶³ - יביא בסלע מכל דבר ודבר 30
31 שקרב למזבח⁶⁴.

32 (62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: וכריתות שם: "ממאי, 32
33 מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים 33
34 (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". 34
35 (63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח. 35
36 (64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".

37 יג. האומר: הרי עלי לבונה - לא יפחת מקמץ⁶⁵. 37
38 הרי עלי עצים - לא יפחת משני גזרים, עבגן 38
39 כמחוקות⁶⁶ וארפן אמה⁶⁷. הרי עלי עץ - מביא גזר 39
40 אחד ארפו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים - 40
41 יביא⁶⁸.

42 (65) "מנלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת 42
43 המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה 43
44 דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". 44
45 (66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: 45
46 "והגורין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין 46
47 כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי 47

קמו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י' ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

47 הָרִי עֲלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרֹנֹת לְהִבְיֹאן בְּכֹלֵי אֶחָד¹², וְהִבְיֹאן
48 בְּשְׁנֵי פְלִים; בְּשְׁנֵי פְלִים, וְהִבְיֹאן בְּכֹלֵי אֶחָד - מֵה
49 שֶׁהֵבִיא הֵבִיא, וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא¹³. שְׁנַאֲמֵר:
50 כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לִי¹⁴.

51 (6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. (7) כלומר,
52 המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת,
53 או מנחת מרחשת, ראה למעלה פי"ב הלכה ד. (8) כלומר,
54 חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא
55 מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה.
56 "דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר"
57 (רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פי"ב שם)
58 אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פי"ב הלכה ה, כי
59 חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדר
60 מהן כל מה שירצה, אפילו אף עשרון. (13) שם במשנה.
61 (14) שם קג. בגמרא.

62 ג. אָמַר: אֱלוֹ לְהִבְיֹא בְּכֹלֵי אֶחָד¹⁵, וְהִבְיֹא בְּשְׁנֵי
63 פְלִים; או לְהִבְיֹא בְּשְׁנֵי פְלִים, וְהִבְיֹא בְּכֹלֵי אֶחָד -
64 הָרִי אֱלוֹ פְסוּלִין. לֹא קִבְּעָן בְּשַׁעַת הַנִּדְר, אֲלֹא אָמַר:
65 הָרִי עֲלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרֹנֹת, וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָׁה קִבְּעָן
66 וְהַפְּרִישָׁן בְּשְׁנֵי פְלִים, וְחִזַּר וְהִבְיֹאן בְּכֹלֵי אֶחָד - הָרִי
67 אֱלוֹ כֶּשֶׁרִים; שְׁנַאֲמֵר 'כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ', וְלֹא 'כַּאֲשֶׁר
68 הַפְּרִישַׁתָּ'¹⁶. אָמַר: הָרִי עֲלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרֹנֹת לְהִבְיֹא
69 בְּכֹלֵי אֶחָד, וְהִבְיֹאן בְּשְׁנֵי פְלִים, אָמְרוּ לוֹ: בְּכֹלֵי
70 אֶחָד נִדְרַתָּ, הִקְרִיבְּם בְּשְׁנֵי פְלִים - הָרִי אֱלוֹ
71 פְסוּלִין¹⁷; הִקְרִיבְּם בְּכֹלֵי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ כֶּשֶׁרִים¹⁸.

72 (15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת
73 בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד.
74 (16) דברי אביי ור' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה.
75 ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה
76 – "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה-
77 מקובצת שם). – אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא
78 נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי
79 אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח
80 מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה – פסול, והוא-הדין
81 לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו
82 לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י
83 ו'תוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו
84 שנדר, ומה ששינה בעת שהביא – אין זה כלום.

85 ד. אָמַר: הָרִי עֲלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרֹנֹת לְהִבְיֹא בְּשְׁנֵי פְלִים,
86 וְהִבְיֹא בְּכֹלֵי אֶחָד¹⁹, אָמְרוּ לוֹ: בְּשְׁנֵי פְלִים נִדְרַתָּ,
87 הִקְרִיבֵן בְּשְׁנֵי פְלִים - הָרִי אֱלוֹ כֶּשֶׁרִים; הִקְרִיבֵן
88 בְּכֹלֵי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ כֶּשֶׁרִים וְשַׁעֲרֵיבָה²⁰.

89 (19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה
90 ומזו בפני עצמה – כשירות, ואם לאו – פסולות, ראה
91 בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

92 ה. הָאוּמֵר: הָרִי עֲלֵי מְנַחָה²¹ - יְבִיא אֶתֵּת מַחְמַשֶׁת
93 מִיְגֵי מְנַחֹת הַבְּאוֹת בְּנִדְר וְנִדְבָה²². אָמַר: הָרִי עֲלֵי

1 גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא
2 אלא מן החולין.

3 יז. פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עֲלֵי לְהִבְיֹא תוֹדָה מַמְעוֹת
4 מַמְעֵשׂ שְׁנֵי וְלַחְמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבְיֹא כְּמוֹ
5 שְׁנִדְר⁷⁸. וְאִם הֵבִיא הֶפֶל מִן הַחֲלִין - יֵצֵא⁷⁹. וְכֵן אִם
6 פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עֲלֵי תוֹדָה הִיא וְלַחְמָה מִן הַמַּמְעֵשׂ
7 - יְבִיא⁸⁰. וְלֹא יְבִיא לַחְמָה מִחֲטֵי מַמְעֵשׂ שְׁנֵי, אֲלֹא
8 מַמְעוֹת מַמְעֵשׂ שְׁנֵי, כְּמוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא מַמְעוֹת
9 מַמְעֵשׂ שְׁנֵי. וְאִם עַל פִּי שֶׁפִּרַּשׁ שֶׁיְבִיא לַחְמָה מִן
10 הַמַּמְעֵשׂ - לֹא יְבִיא נִסְכָּה מַמְעוֹת מַמְעֵשׂ שְׁנֵי; שְׁאִין
11 הַנִּסְכִּים בְּאֵין לְעוֹלָם אֲלֹא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי,
12 לְפִי שְׁנַאֲמֵר בְּהֵן: וְהִקְרִיב הַמְּקָרִיב קָרְבָּנוּ - עַד
13 שְׂפִיחֵי מִשְׁלֹו וְלֹא יִהְיֶה בְּהֵן עַד לְגָבוֹהַ כֶּלַל.

14 (78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין,
15 יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן
16 המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא
17 לא מביא את הזבח מן החולין כמצוותו - לא נגרר הלחם
18 אחר הזבח. (79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה
19 שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו
20 שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח".
21 (80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא,
22 רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין
23 הרי זה משובח".

24 יום שני י' ניסן ה'תשע"ו

25 פֶּרֶק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי
26 (1) המשך מהפרק ה"ל בקרבן מנחה.

27 א. הַנִּדְר מְנַחָה מְאָפָה תְּנוּרָה² - לֹא יְבִיא מְאָפָה
28 בַּפֶּתַח³, וְלֹא מְאָפָה רְעִפִים⁴, וְלֹא מְאָפָה יוֹרוֹת
29 הָעֶרְבִיִים⁵.

30 (2) משנה במנחות סג. וברייתא שם למדו כן ממה שנאמר
31 (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה
32 רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ'
33 ויקרא דבורא דנדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא-קמא שם
34 ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר
35 שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא
36 נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס
37 עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי
38 ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסקו.
39 (5) "גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש
40 בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה
41 שם).

42 ב. הָאוּמֵר: הָרִי עֲלֵי⁶ בְּמַחְבַּת, וְהִבְיֹא בְּמִרְחֶשֶׁת;
43 בְּמִרְחֶשֶׁת, וְהִבְיֹא בְּמַחְבַּת - מֵה שֶׁהֵבִיא הֵבִיא⁷, וְיָדִי
44 חוֹבְתוֹ⁸ לֹא יֵצֵא⁹. וְאִם אָמַר: זֹו לְהִבְיֹא בְּמִרְחֶשֶׁת,
45 וְהִבְיֹא בְּמַחְבַּת; או בְּמַחְבַּת, וְהִבְיֹא בְּמִרְחֶשֶׁת -
46 הָרִי זֹו פְסוּלָה¹⁰. וְכֵן כַּל פְּיוּצָה בְּזֵה¹¹. וְכֵן הָאוּמֵר:

1 מְנַחֹת²³ - יָבִיא שְׁנֵי (מִינֵי)²⁴ מְנַחֹת מִחֻמְשֵׁתָן.
 2 אָמַר: הָרִי עָלַי מִיַּן מְנַחֹת²⁵ - יָבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת
 3 מִמִּין אֶחָד²⁶. הָרִי עָלַי מִיַּגֵּי מְנַחֹת - יָבִיא שְׁתֵּי
 4 מְנַחֹת מְשֻׁנֵּי מִיַּגֵּים²⁷. וְכֵן אִם אָמַר: מִיַּגֵּי מְנַחֶה -
 5 יָבִיא שְׁנֵי מִיַּגֵּי²⁸. קָבַע נְדָרוֹ בְּמִין מֶהֱן וְשִׁכְחוּ -
 6 מִבֵּיא חֻמְשֵׁתָן²⁹.

7 (21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד:
 8 וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פי"ב הלכה ד
 9 פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. (23) בלשון
 10 רבים (משנה שם). (24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי
 11 הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד.
 12 (25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים.
 13 (26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פי"ב, וראה גם
 14 במשנה שם קד: (27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא
 15 שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם
 16 בלשון רבים. (28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו,
 17 כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות
 18 נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה.
 19 או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי
 20 מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב
 21 הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו,
 22 שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם
 23 כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה
 24 לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים
 25 נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד
 26 הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל.
 27 (29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי,
 28 יביא חמשתן".

29 ו. אֵין הִיחִיד³⁰ מִבֵּיא מְנַחֶה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשֵׁים
 30 עֶשְׂרוֹן³¹. וְאִם נָדַר יוֹתֵר מִשְׁשֵׁים - מִבֵּיא שְׁשֵׁים
 31 בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשְׁאָר בְּכָלִי שְׁנַיִם³². שְׁאִין יְכוּלִין לְהַבְּלִל
 32 בְּאֶחָד אֲלֵא שְׁשֵׁים, אֲבָל יִתֵּר עַל שְׁשֵׁים אֵין
 33 נִבְּלָלִין³³. אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַבְּלִילָה מְעַפְּקָת, כְּמוֹ
 34 שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ³⁴, אָמְרוּ חֻכְמָיִם³⁵: כֹּל הָרְאוּי לְבִילָה - אֵין
 35 הַבְּלִילָה מְעַפְּקָת בּוֹ, וְכֹל שְׁאִינוּ רְאוּי לְבִילָה³⁷ -
 36 הַבְּלִילָה מְעַפְּקָת בּוֹ.

37 (30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות
 38 הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים
 39 ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה,
 40 וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה,
 41 וראה למעלה פי"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, ואחד
 42 בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד
 43 בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה.
 44 אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון
 45 (למעלה פי"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות
 46 פי"ב משנה ד. (34) למעלה פי"ג הלכה יא. (35) שם יח:
 47 קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לבלילה,
 48 כגון ששים עשרונים שראויים להבלל בכלי אחד.
 49 (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אָמַר: הָרִי עָלַי מִאֵה וְעֶשְׂרִים וְאֶחָד עֶשְׂרוֹן -
 מִבֵּיא מִאֵה וְעֶשְׂרִים בְּשֵׁנֵי פְלִים, שְׁשֵׁים בְּכָל פְּלִי,
 וּמִבֵּיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי הַשְּׁלִישִׁי³⁹. אָמַר: הָרִי
 עָלַי עֶשְׂרוֹן - יָבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד; הָרִי עָלַי עֶשְׂרוֹנוֹת
 - יָבִיא שְׁנַיִם⁴¹. פִּרַשׁ נְדָרוֹ וְשִׁכַּח כְּמָה עֶשְׂרוֹן פִּרַשׁ
 - יָבִיא שְׁשֵׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד⁴². שִׁכַּח כְּמָה עֶשְׂרוֹן
 פִּרַשׁ וּבָאִי זֶה מִיַּן קָבַעוּ - הָרִי זֶה מִבֵּיא שְׁשֵׁים
 עֶשְׂרוֹן מִפְּל מִיַּן וּמִיַּן מִחֻמְשֵׁתָן⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון"
 - שייך להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקן לשלשה כלים
 שוה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו
 לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו)
 "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ואחד
 בכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פי"ב אמרו:
 "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו
 ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא
 מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים
 (= כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים),
 מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים
 בכלי אחד, ומאה בכלי אחר - יצא". (40) ראה למעלה
 הערה לז, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד:
 במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי
 השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה
 פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין
 מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קריית ספר).
 (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי
 ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש
 מנחות של ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קָבַע נְדָרוֹ וְשִׁכַּח כְּמָה עֶשְׂרוֹנוֹת נָדַר וּבְכֵמָה בְּלִים
 נָדַר⁴⁴ - הָרִי זֶה מִבֵּיא מִאֶחָד וְעַד שְׁשֵׁים בְּשֵׁשִׁים
 בְּלִים⁴⁵. בִּיעִיד? מִבֵּיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי רְאוּשׁוֹן,
 וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים בְּכָלִי שְׁנֵי, וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים
 בְּשְׁלִישִׁי, עַד שִׁיחִיו עַד שְׁשֵׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי הָאֶחָד.
 וְאִם שִׁכַּח אֵף בָּאִי זֶה מִיַּן קָבַע - מִבֵּיא עַל סֵדֵר זֶה
 שְׁשֵׁים בְּלִים מִפְּל מִיַּן⁴⁶. וְנִמְצָא מִבֵּיא מִפְּל מִיַּן אֲלֵף
 וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים עֶשְׂרוֹן⁴⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו 50
 והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף- 51
 משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי 52
 יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ולא יכול 53
 לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך 54
 להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי 55
 יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקרית-ספר. (59) ראה 56
 למעלה פי"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם 57
 במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת 58
 וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם", ובגמרא (שם קג:): 59
 "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת 60
 לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל 61
 מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: 62
 "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין 63
 אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא 64
 מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי 65
 יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע 66
 שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו 67
 כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני 68
 זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה). 69
יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה 70
ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא 71
תודה, וסוף הקרבן הזכיר⁶³. אומר: הרי עלי לחם 72
לפטור תורתו של פלוני⁶⁴ - יביא לחם תודה עם 73
תורת חברו⁶⁵. 74
 (63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי 75
 עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע 76
 ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה 77
 ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט". 78
 "כיון לנדור תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כת"י). "וכי 79
 אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י). 80
 (64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך 81
 להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את 82
 הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם. 83
יב. מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו⁶⁶. ואין 84
מתנדבין לג יין ולא שני לגין, שאין בנסכים לא לג 85
ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה⁶⁷, שאין חמשת 86
לגין ראויין לא לנספי בהמה אחת ולא לנספי שתי 87
בהמות. אבל מתנדבין שלשה וארבעה וששה 88
ומששה ומעלה⁶⁸, מפני שהן ראויין לנספי בהמות. 89
 (66) משנה במנחות קד: וראה למעלה פי"ד ה"א, ובפט"ז 90
 ה"ד. (67) משנה שם קד. משום "נסכי כבש שלשה 91
 לוגין, ונסכי איל ארבעה, ונסכי שור ששה, ולפיכך אי- 92
 אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בידינו שיעור 93
 זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנדב גם כן חמשה לוגין, לפי 94
 שהן פחות מנסכי שור ואינן ראויין לנסכי שתי בהמות, אבל 95
 ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). 96
 (68) משנה שם. 97
יג. כיצד? נדר שבועה - הרי הן ננספי כבש ואיל⁶⁹. 98

1 חצי עשרון⁵⁵ - שואלין אותו. אם אומר: לא נדרתי
 2 אלא על דעת שמתר להקריב כזה, ואלו ידעתי שאין
 3 מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה לא
 4 הייתי נודר - הרי זה פטור; ואם אומר: אלו הייתי
 5 יודע הייתי נודר פדרף שמקריבין - הרי זה חייב
 6 להקריב פדרף שמקריבין.
 7 (48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה
 8 פי"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטיין, חוץ ממנחת
 9 סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה
 10 למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבנות לגבי
 11 המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך
 12 להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון
 13 מתקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן.
 14 (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות
 15 לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג.
 16 "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח
 17 - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה.
 18 חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא
 19 שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא,
 20 דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית
 21 הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע
 22 שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא
 23 (שם קג:): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר
 24 מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם
 25 אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש
 26 דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי:
 27 לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת
 28 (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקרית-ספר). [נסובר
 29 רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס
 30 לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה
 31 אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת"
 32 (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה
 33 העיר מדברי הגמרא מנחות שם, שמשמע כי בעדשים אין
 34 אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר
 35 כשהזכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר
 36 שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקרית-ספר להלן הלכה
 37 יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש
 38 ולרביע לא שמענו (הר המוריה).
 39 י. נדר עשרון ומחצה⁵⁶, ואמר: אלו הייתי יודע⁵⁷
 40 הייתי נודר פדרף המתנדבין - הרי זה מביא שנים⁵⁸.
 41 אומר: הרי עלי קמח⁵⁹, או הרי עלי חצי עשרון, ולא
 42 הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור כמי שלא נדר
 43 מעולם⁶⁰. וכן האומר: הרי עלי תודה בלא לחם,
 44 וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור⁶¹. ואם אומר: אלו
 45 הייתי יודע⁶² שאין מקריבין פך הייתי נודר פדרף
 46 הנודרין - הרי זה חייב להקריב פדרף המקריבין.
 47 (56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא
 48 אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן),
 49 או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"א ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ארבעים ומאה לג; שאין לה יום שמקריבין בו
 2 הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב הראשון של
 3 חג⁸⁰ שחל להיות בשבת⁸¹, והיו הנסכים בו מאה
 4 וארבעים לג שמן וכמותם ני⁸², כמו שהתבאר
 5 בהלכות תמידין ומוספין⁸³.

6 (78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם
 7 נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא קמא
 8 במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן
 9 במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה:
 10 "פירשתי ואני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה",
 11 ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות)
 12 שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות
 13 עולות, וחטאת אחת, וראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו
 14 שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי הדין,
 15 היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה
 16 ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו
 17 כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית הדין,
 18 היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן
 19 מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית הדין,
 20 היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים
 21 לוגים. עוד מקריבין שני כבשים תמידים, ביחד ששה לוגים.
 22 עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה
 23 לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק
 24 י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר
 25 לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ו

פרק שמונה עשר

1 יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני
 2 שחיטת חוץ.

3 א. כל הקרבנות בלן, בין קרבנות בהמה ועוף בין
 4 קרבנות מנחות, מצות עשה להקריבן בבית
 5 הבחירה; שנאמר: ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה.
 6 וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא
 7 קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן מחוצה לארץ
 8 לבית הבחירה. שנאמר: קדש יהוה יהיו לה
 9 ונדריך תשא וגומר; מפני השמועה למדו, שאינו
 10 מדבר אלא בקדשי חוזה לארץ, שהוא מטפל בהם
 11 עד שביאם לבית הבחירה.

12 ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה,
 13 ועבר על לא תעשה, שנאמר: השמר לה פן תעלה
 14 עלתיה בכל מקום אשר תראה. ואם הקריב: במזיד
 15 - חטב פרת, שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח זול
 16 פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו; בשוגג -
 17 מביא חטאת קבועה.

18 ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה, אף על פי שלא

1 נדר שמונה - הרי אלו ננסכי שני אילים. תשעה -
 2 ננסכי שור וכבש, או ננסכי שלשה כבשים. נדר
 3 עצרה - הרי אלו ננסכי שור זאיל, או שני כבשים
 4 זאיל. וכן עד לעולם⁷⁰.

5 (69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד
 6 איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיון
 7 לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

8 יד. נדר⁷¹ תמשה לגין⁷² - אומרין לו השלם טשה;
 9 שהרי קבעו לקרבן⁷³. אבל אם נדר לג או שנים -
 10 פטור; שהרי אינו ראוין קלל, לא הן ולא מקצתן⁷⁴.
 11 ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שמן⁷⁵; שאין
 12 לה מנחה פחותה מעשרון⁷⁶, והיא צריכה לג אחד
 13 שמן⁷⁷.

14 (71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבר. אבל
 15 לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב.
 16 (73) כלומר, מכיון שהוא קבע אותו לקרבן, אינו יכול
 17 להקריבן כי אם ביחד. ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין,
 18 שאין ראוין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות
 19 (ראה למעלה ה"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה
 20 לוגין, שאז הם ראוין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא
 21 להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים" (אם אמר הרי
 22 עלי כן וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם
 23 אלא הכל ביחד, והווי קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול
 24 להקריבם מה דחוי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי,
 25 כגון דאייתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משך
 26 ומקריב ארבעה מינייהו דחזי לאליל, ואידך הוי נדבה. ואי
 27 אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו',
 28 ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה).
 29 וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי
 30 שלשה ראוים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר
 31 שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי
 32 הברייתא מנחות שם וקז. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד
 33 שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה
 34 להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות,
 35 תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר
 36 המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי
 37 עלי מנחה חצי עשרון - מביא עשרון שלם, היינו משום
 38 שחצי עשרון קרב בחביתי כהן גדול, חציו בבוקר וחציו
 39 בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או
 40 שנים אינם ראוין כלל, לא הן ולא מקצתן (קרית ספר, וראה
 41 לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות
 42 קז. (הובאה להלן ה"ו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות
 43 מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר
 44 חצי לוג - פטור, כמו ביין (הר המוריה). (76) ראה למעלה
 45 פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופי"ג
 46 הלכה ה והלכה יד.

47 טו. האומר: הרי עלי יין - לא יפחת משלשה
 48 לגין⁷⁸. הרי עלי שמן - לא יפחת מלג⁷⁹. פירש נדרו
 49 ושבח פמה לג נדר מן היין או מן השמן - גביא

- 42 הַעֲלֵם: אִם הָיָה מִזִּיד - חֵיב פְּרֵת, שְׁנֹאמֵר: אֲשֶׁר
43 יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז וְגוֹמֵר, דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ
44 הַהוּא דָם שֶׁפָּדַ וְנִכְרַת; וְאִם שִׁחַט בְּשׂוּגָג - מִבִּיא
45 חֲטָאת קְבוּעָה.
- 46 ד. וְהֵיכָן הַזְהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? בְּהַקְשׁ. נֹאמֵר:
47 שֶׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ, וְנֹאמֵר: וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר
48 אֲנִי מִצְוֶיךָ; מָה הַעֲלִיָּה בַּחוּץ, שְׁעֲנֹשׁ עָלֶיהָ, הַזְהִיר
49 עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ, שְׁנֹאמֵר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ;
50 אִף עֲשִׂיָּה, שֶׁבְּכָלֵל הַשְּׁחִיטָה, שְׁעֲנֹשׁ עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ,
51 הָרִי הוּא מִזְהָר עָלֶיהָ. שְׁלֵא עֲנֹשׁ הַכְּתוּב אֶלֶּא אִם פֶּן
52 הַזְהִיר.
- 53 ה. הַשְּׁוֹחֵט קֳדָשִׁים וְהַעֲלֵם בַּחוּץ - חֵיב שְׁתִּים: אַחַת
54 עַל הַשְּׁחִיטָה וְאַחַת עַל הַעֲלִיָּה. שִׁחַט בַּפְּנִים וְהַעֲלֶה
55 בַּחוּץ - חֵיב עַל הַעֲלִיָּה. וְכֵן אִם שִׁחַט בַּחוּץ וְהַעֲלֶה
56 בַּפְּנִים - חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה.
- 57 ו. אִינוּ חֵיב אֶלֶּא עַל שְׁחִיטַת קֳדָשִׁים הָרְאוּיִין
58 לְקָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ; אֲבָל הַשְּׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד
59 מֵאִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ אוֹ מַחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת - הָרִי זֶה
60 פְּטוּר. שְׁנֹאמֵר: לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה'; וְכֵן שְׂאִינוּ רְאוּיִין
61 לְבֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אִין חֲבִיבִין עֲלֵינוּ.
- 62 ז. שִׁחַט בַּחוּץ מִחֲסַר זְמַן בְּגוּפוֹ אוֹ בַּבְּעָלִים, הוֹאִיל
63 וְאִינוּ רְאוּיִין עֲתָה לְבֹא בַּפְּנִים - פְּטוּר.
- 64 ח. אִי זֶהוּ מִחֲסַר זְמַן בְּגוּפוֹ? בְּהֵמָה בְּתוֹךְ שִׁבְעַת
65 יָמֵי הַלֵּדָה; וְתוֹרִין שְׁלֵא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ; וְאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ
66 שֶׁנִּשְׁחַט אַחַד מֵהֶם הַיּוֹם, שְׂאִין הַשְּׁנֵי רְאוּיִין עַד
67 לְמָחָר.
- 68 ט. וְאִי זֶהוּ מִחֲסַר זְמַן בַּבְּעָלִים? קָרְבָּן שֶׁעֲדִין לֹא
69 הִגִּיעַ זְמַן בְּעָלָיו לְהִקְרִיבוֹ. פִּיצֵד? הַזֵּב וְהַזְּבָה
70 וְהַיּוֹלֵדֵת שֶׁשִּׁחַטוּ חֲטָאתָם בַּחוּץ [בְּתוֹךְ] יְמֵי סְפִירָה
71 - פְּטוּרִין. וְכֵן מִצְרַע שֶׁשִּׁחַט חֲטָאתוֹ וְאִשְׁמוֹ בַּחוּץ
72 בְּתוֹךְ יְמֵי הַסְּפִירָה - פְּטוּר. שֶׁעֲדִין לֹא נִרְאוּ בְּעָלָיו
73 הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוּ לְכַפֵּרָה. אֲבָל אִם שִׁחַטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן
74 בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי הַסְּפִירָה - חֲבִיבִין; שֶׁהַעוֹלָה דוֹרֵן
75 הִיא, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם הִיא עֵקֶר הַכַּפֵּרָה. וְכֵן נִזְיֹר
76 שֶׁשִּׁחַט חֲטָאתוֹ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יְמֵי נִזְיֹרוֹתוֹ - פְּטוּר,
77 הַקְּרִיב עוֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בַּחוּץ - חֵיב; שֶׁהַחֲטָאת
78 הִיא הַמַּעֲפָבְתִּי, וְהִיא עֵקֶר הַנִּזְיֹרוֹת.
- 79 י. אֶשֶׁם תְּלוּי וְחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק
80 שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ - פְּטוּר; שֶׁהָרִי לֹא נִקְבַע הָאִסּוּר.
81 אֶשֶׁם מִצְרַע שֶׁשִּׁחַטוּ בַּחוּץ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ - חֵיב,
82 הוֹאִיל וְשְׁלֵא לְשִׁמּוֹ רְאוּיִין בַּפְּנִים וְכֶשֶׁר, כְּמוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ב ניסן – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או
זבח, אין לי אלא עולה, מנין לרבות אימורי אשם ואימורי
חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד
לומר זבח. מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת
כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת
לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא
לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (11) שנקרבים על
גבי המזבח. (12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל
יום. (13) שקריבה כולה על גבי המזבח. (14) כי הסולת
לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת
כולה על גבי המזבח. (15) ודווקא שלושה לוגין יין או
שלושה לוגין מים ולא פחות. (16) כלומר, שלושה לוגין
מים. (17) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה).
וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות
השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות
שם.

ד. אַבְל הַזֹּרֵק שְׁיָרִי הַדָּם בַּחוּץ, אָפְלוּ שְׁיָרִי דָמִים
הַפְּנִימִים¹⁸ - פְּטוּר; שְׁזָרִיקַת שְׁיָרִי הַדָּם שְׁיָרִי מַצְוָה
הֵם וְאִינֻן מַעֲבִיבִין¹⁹. וְכֵן הַמְּנַסֵּךְ יֵינן או מִים פְּחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה לִגְיֵן בַּחוּץ - פְּטוּר²⁰, בֵּין בְּחַג בֵּין בְּשָׂרָא
יְמוֹת הַשְּׁנָה; הוּאֵיל וְחִסֵּר הַשְּׁעוּר²¹ הָרִי אֵינֻן רְאוּיֵין
לְהַתְּקַבֵּל בְּפָנִים. וְכֵן הַמַּעֲלָה מִבֶּשֶׂר חֲטָאת²², מִבֶּשֶׂר
אֶשֶׁם, מִבֶּשֶׂר שְׁלָמִים, בֵּין שְׁלָ יָחִיד בֵּין שְׁלָ צְבוּר,
מִשְׁיָרֵי מְנַחוֹת, מִשְׁתֵּי הַלְּחֵם, מְלָחֵם הַפְּנִים, בַּחוּץ
- פְּטוּר; שְׁפָל אֵלוּ רְאוּיֵין לְאָכִילָה, לֹא לְאִשִּׁים²³.

(18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות,
שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם
שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. (19) שלא כר'
נחמיה (שם קי:). שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ,
חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא.)
שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. (20) כן הוא
בברייתא (שם קט:): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות
מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על
השלם חייב ואינו חייב על החסר". (21) שלושה לוגין יין
הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם
הוא שלושה לוגין. (22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה
נאכל לכהנים. (23) כלומר, אינם ראויים להעלאה על
המזבח.

ה. הַמַּעֲלָה אֶת הַבֶּהֱמָה פְּלָה בַּחוּץ - חֲזִיב מַפְנֵי
הָאִמּוּרִין. וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישֻן - אֵינן בֶּשֶׂר
הַזָּבֵחַ חוּצֵץ, וְכֹאֵלוּ הַקְטִיר הָאִמּוּרִים בְּפָנֵי עֲצָמָיו²⁴.
אַבְל הַמַּעֲלָה מְנַחָה שְׁלֹא נִקְמָצָה - פְּטוּר²⁵; שְׂאִין
הַקֶּמֶץ בְּרוּר וּמְבֻדָּל²⁶. קְמָצָה וְחֵזֵר קְמָצָה לְתוֹכָהּ²⁷
וְהַקְרִיב פְּלָה בַּחוּץ - חֲזִיב²⁸.

(24) בגמרא (שם קי:): "אמאי, האיכא חציצה (בין
האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר
מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. (25) על העלאת חוץ.
(26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברויים ומובדלים,

יח. וְכֵן הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בַּחוּץ - פְּטוּר. וְאֵם
הָעֶלְהוּ - פְּטוּר. מְלַק בְּפָנִים וְהָעֶלְהוּ בַּחוּץ - חֲזִיב
עַל הָעֶלְאָה. שְׁחַט בְּפָנִים וְהָעֶלְהוּ בַּחוּץ - פְּטוּר;
שְׁלֹא הָעֶלְהוּ אֶלָּא דָּבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לְקַרְב. שְׁחַט אֶת
הָעוֹף בַּחוּץ וְהָעֶלְהוּ בַּחוּץ - חֲזִיב שְׁתֵּים;
שֶׁהַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ כְּשָׂרָה, וְהָרִי הִיא כְּמִלְיקָה בְּפָנִים.

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ו

פְּרָק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי
לכוא בפנים.

א. אֵינן הַמַּעֲלָה בַּחוּץ חֲזִיב עַד שְׂעִינָה לְרֹאשׁ הַמְּזֵבֵחַ
שְׁעִינָה בַּחוּץ²; אָבְל אִם הָעֶלְהוּ עַל הַסֶּלַע או עַל
הָאֶבֶן - פְּטוּר. שְׂאִינן קְרוּי קְרָבָן אֶלָּא עַל הַמְּזֵבֵחַ,
וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא בַּחוּץ, שְׂנֶאֱמַר: וְיָבֵן נֵחַ מִזְבֵּיחַ³.
וְאִינוּ חֲזִיב עַד שְׂעִינָה לְשִׁים⁴; שְׂנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לָהּ⁵ - עַד שְׂעִינָתָיו לְשִׁים.

(2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף
עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (3) שם קח:
בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא
במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאה בלא מזבח", ומה
שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקה מנוח את גדי
העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה", הוראת שעה הייתה.
(4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה
למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון
להדיוט. (5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות
אותו לה". שם בגמרא.

ב. אֵינוּ חֲזִיב אֶלָּא עַל הָעֶלְאָת דְּבַר הָרְאוּי לְאִשִּׁים
לְמַזְבֵּיחַ⁶, כַּגּוֹן הָעוֹלָה⁷; שְׂנֶאֱמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה או
זָבַח - מָה עוֹלָה שְׂרְאוּיָה לְאִשִּׁים, אָף כֹּל שְׂרְאוּי
לְאִשִּׁים הוּא שְׁחִיבֵין עַל הָעֶלְאָתוֹ בַּחוּץ.

(6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי
לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח.
(7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

ג. מִפְּאֵן אֶמְרוּ: הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם⁸, או הַמְּקַטֵּר אֵיבְרֵי
עוֹלָה⁹ או אִמּוּרֵין¹⁰, או קֶמֶץ או לְבוּנָה¹¹ או קְטָרֵת¹²,
או מְנַחַת פְּהִינִים¹³ או מְנַחַת נִסְכִּים¹⁴, או הַמְּנַסֵּךְ
שְׁלֹשָׁה לִגְיֵן יֵינן¹⁵ או מִים¹⁶ בַּחוּץ - חֲזִיב¹⁷; שְׂנֶאֱמַר:
לֹא יְבִיאֵנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - כֹּל הַמְּתַקַּבֵּל בְּפָנִים חֲזִיבֵין
עָלָיו בַּחוּץ.

(8) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז:): "מנלן, מדתניא
דמ ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל.
רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק".
(9) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר
קרבנות, שהם לאכילה. (10) בין של עולה ובין של שאר

קנב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ב ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אף קודם ההפרשה. (27) ונתערב עם שאר הסולת.
 2 (28) ואין הקומץ בטל ברוב.
- 3 ו. היוצק²⁹ והבולל³⁰, והפותת³¹ והמולח³²,
 4 והמניף³³ והמגיש³⁴, והמסדר את השלחן³⁵ והמטיב
 5 את הנרות³⁶, והקומץ³⁷ והמקבל דמים בחוץ -
 6 פטור; לפי שכל אחד מאלו אינו גמר עבודה,
 7 ונאמר: אשר יעלה עלה או זבח - מה העלאה
 8 שהיא גמר עבודה, אף כל שהוא גמר עבודה חיבין
 9 עליו.
- 10 (29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא
 11 מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (30) שבוכל
 12 הסולת בשמן. (31) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו
 13 שנאמר (שם) פתות אותה פתים." (32) "הוא נותן המלח
 14 למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח".
 15 (33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה".
 16 (34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגיש" (35) "הוא
 17 המסדר את לחם הפנים על השולחן". (36) [אין הכוונה
 18 להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות
 19 היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה
 20 להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר
 21 עבודה, אלא הכנה להדלקה]. (37) צריך עיון למה לא מנה
 22 הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק ובוכל וכו'.
- 23 ז. פרה אדמה ושורפה חוץ ממקום שרפתה³⁸, וכן
 24 שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ אחר שהתודה עליו
 25 - פטור; ונאמר: ואל פתח אהל מועד לא יביאנו
 26 - כל שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד אין
 27 חיבין עליו. אבל קדשים פסולין שהיה פסולן
 28 בקדש, אם העלה מהן בחוץ - חיב. כיצד? גגון
 29 הלן³⁹ והיוצא⁴⁰ והטמא⁴¹ ושונפסל במחשבת
 30 העובד⁴², שפלן ושרפין כמו שיתבאר בהלכות
 31 פסולי המקדשין, אם עבר והעלה מהם בחוץ -
 32 חיב⁴³; ונאמר: לעשות אתו לה' - כל הנעשה לה'
 33 חיבין עליו, ואלו נעשו לשם⁴⁴.
- 34 (38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששטוחה
 35 שם. (39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם,
 36 או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי
 37 המזבח. (40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (41) שנטמא
 38 הקרבן. (42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או
 39 מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. (43) בכרייתא שם:
 40 "מנין לרבות פסולין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ
 41 לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות,
 42 כל המתקבל כפתח אוהל מועד חיבין עליו בחוץ".
 43 (44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.
- 44 ח. כל דבר שחיבין על העלאהו בחוץ, בין שהעלה
 45 ממנו פזית בחוץ - חיב. בין שהעלה בפנים תחלה
 46 ושייר ממנו פזית והעלהו בחוץ⁴⁵, בין שהניח הפל
 47 בפנים⁴⁶ ולקח ממנו פזית והעלהו בחוץ⁴⁷. אבל אם
- 48 חסר אותו דבר הקרב⁴⁸ כל שהוא⁴⁹ בפנים⁵⁰, והעלה
 49 שאריתו בחוץ - פטור.
- 50 (45) במשנה שם קט: לדברי הכל. (46) ולא קרבו.
 51 (47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה
 52 כתנא קמא. (48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר
 53 הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חיב, שהרי
 54 שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד
 55 או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.
- 56 ט. כיצד? הקמץ⁵¹ או הלבונה⁵² והאמורין
 57 והעולה⁵³ ומנחה הנשרפת⁵⁴ והנסכין⁵⁵ שחסרו
 58 מקצתם בפנים והקריב שאריתן בחוץ - פטור;
 59 שהרי נאמר: לעשות אתו - על השלם הוא חיב,
 60 ואינו חיב על החסר. הוציאו שלם וחסר בחוץ
 61 והעלהו - הרי זה ספק⁵⁶, לפיכך אינו לוקה.
- 62 (51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדב
 63 קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או
 64 בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט
 65 אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו
 66 במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ
 67 פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המוזכרים במשנה
 68 הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ
 69 חיב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים.
 70 אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים.
 71 (55) היין והמים. (56) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון
 72 דחוץ הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמה חיסרון או לא שמה
 73 חיסרון", ולא נפשטה.
- 74 י. העלה אבר שאין בו פזית בשר והיה העצם
 75 משלימו לכזית - חיב, מפני שהוא מחבר⁵⁷. היה
 76 מלח משלימו לכזית - הרי זה ספק, לפיכך אינו
 77 לוקה⁵⁸. ועולה ואמורה מצטרפין לכזית⁵⁹.
- 78 (57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו
 79 לכזית, ר' יוחנן אומר חיב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן
 80 אמר חיב חיבורי עולין (=הקרבנים על המזבח) כעולין וכו',
 81 ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה
 82 שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקו".
 83 (59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן
 84 האימורים בחוץ חיב", שהרי כולה כליל (רשי" שם).
- 85 יא. העלה וחזר והעלה - חיב על כל אבר ואבר⁶⁰.
 86 זרק הדם והעלה האיברים - חיב שתים⁶¹, שהרי
 87 חלק הכתוב בין מעלה לעושה; שהרי נאמר: אשר
 88 יעלה עלה, ונאמר: לעשות אתו. העלה אבר חסר
 89 - פטור⁶²; ונאמר: לעשות אתו - על השלם הוא
 90 חיב.
- 91 (60) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חיב
 92 על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חיב אלא
 93 אחת", ואמר ר' יוחנן (שם קח): כי לא נחלקו אלא באבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר מודה בזה.

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה⁷⁸ - חֵיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מפר להקריב אף על פי שאין בית, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשענתה וקדשה לעתיד לבוא.

(78) כרבי יוחנן בזבחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חייב - קדושה ראשונה קידשה לשענתה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

טז. השוחט קדשי נקרים⁷⁹ בחוץ - חֵיב. וכן המעלה אותן בחוץ⁸⁰. והנקרים מפרין להקריב עולות לשם בכל מקום⁸¹. והוא שיקריבו בפמה שובנו⁸². ואסור לסייען⁸³ ולעשות שליחותן⁸⁴, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומפר להורות להם וללמדם היאך יקריבו⁸⁵ לשם האל ברוף הוא.

(79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. (80) חייב, שהרי הושוו העלאה ושחיטה. (81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחטי חוץ ואין הגויים מצווין על שחוט חוץ". (82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". (83) שם: "אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). (85) שם: "אמר רבה ולאורינהו ריי". סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא דשמאי

יום ה' י"ג ניסן ה'תשע"ו

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות

1 אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגינהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח): בחוץ חייב ומר סבר (ר"י) פטור.

יב. שנים ששחטו - פטורים. שנים שאחזו באבר והעלוהו בחוץ - חֵיבין; שנאמר: איש איש אשר יעלה עלה - אפלו איש ואיש שהעלו חֵיבין.

יג. הזורק מקצת מתנות⁶³ בחוץ - חֵיב. המקבל דם חטאת⁶⁴ בכוס אֶחָד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן⁶⁵ בפנים⁶⁶ - חֵיב על הנתן בחוץ, שהרי כלו ראוי לקרב בפנים; ואם נתן ממנו בפנים⁶⁷ וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן שירים⁶⁸. אבל אם קבל בשגי פוסות, בין שנתן שניהן בחוץ⁶⁹, או אֶחָד בחוץ ואֶחָד בפנים⁷⁰, או אֶחָד בפנים ואֶחָד בחוץ⁷¹ - הרי זה חֵיב.

(63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: (64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חייב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים, ונקט "ונתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים" וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חייב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חייב שתיים. (70) שם במשנה: "חייב על החיצון והפנימי מכפר". (71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דיחוי.

יד. הקמץ והלבונה⁷² של מנחה שהקריב אֶחָד מהן בחוץ⁷³, או הקריב האֶחָד בפנים והשני בחוץ - חֵיב⁷⁴. וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים⁷⁵ שהקריב אֶחָד מהן בחוץ⁷⁶, או אֶחָד בפנים והשני בחוץ - חֵיב⁷⁷.

(72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי. במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (74) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

48 ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה
49 שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב
50 בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועיין
51 בפירוש המשנה בעדיות שם).

52 ג. תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריף
53 הצל ונראה לכל שאריף⁹, והוא משש ומחצה¹⁰
54 ומעלה, עד סוף היום¹¹. ולא היו שוחטין אותו בכל
55 יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע
56 ומחצה¹². ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר
57 תחלת זמן שחיתתו? מפני הקרבנות של יחידים או
58 של צבור¹³. לפי שאסור להקריב¹⁴ קרבן פלל קדם
59 תמיד של שחר¹⁵, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של
60 בין הערבים¹⁶; חוץ מקרבן פסח לבדו¹⁷, שאי
61 אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

62 9) שהרי לפני הצהרים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל
63 למערב. ואילו אחר הצהרים, שהשמש נוטה למערב, הצל
64 נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא
65 לכאן אלא הוא תחתיו של המיצל. ומשעה שהצל מתחיל
66 להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, ונראה לכל
67 שהאריך אז הוא זמן שחיתת התמיד של בין הערביים. וכן
68 הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצותו דתמיד משינטו
69 צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא
70 דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש
71 ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם
72 בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. 10) ברכות כו:
73 11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב,
74 שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב".
75 12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה,
76 וקרב בתשעה ומחצה". 13) שם בגמרא: "אמר רבא,
77 מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות
78 השנה דאיכא נדרים ונדרות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה)
79 והקטיר עליה (= על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר
80 מר (שם נט:): עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרין ליה
81 תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". 14) להלן לגבי
82 "אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן
83 דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של
84 שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד
85 של שחר – אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא
86 לידי פסול (משנה למלך). 15) שם נח: "תנו רבנן, מנין
87 שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא
88 שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי
89 תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם
90 למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה
91 (הלכה ב) שמקדימים לשחטו משיאור פני כל המזרח
92 (מעשה רוקח). 16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב
93 אחר תמיד של בין הערביים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר
94 עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם
95 כל הקרבנות כולן". 17) צ"ל "מערב פסח לבדו", וזה
96 מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה
97 שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא

1 עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פּרָטָן: (א)
2 להקריב שני פבשים בכל יום עולות. (ב) להדליק
3 אש על המזבח בכל יום. (ג) שלא לכבותה. (ד)
4 להרים את הדשן בכל יום. (ה) להקטיר קטרת בכל
5 יום. (ו) להדליק גרות בכל יום. (ז) שיקריב פהן
6 גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חבתין. (ח)
7 להוסיף שני פבשים עולות בשבת. (ט) לעשות להם
8 הפנים. (י) מוסף ראשי חדשים. (יא) מוסף הפסח.
9 (יב) להקריב עמר התנופה. (יג) מוסף עצרת. (יד)
10 להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל
11 הלחם ביום עצרת. (טו) מוסף ראש השנה. (טז)
12 מוסף יום צום. (יז) מוסף הקג. (יח) מוסף שמני
13 עצרת. (יט) לספור פל איש ואיש שבועה שבועות
14 מיום הקרבת העמר.

15 ובאור מצות אלו בפּרָקִים אלו:

פָּרָק ראשון

17 1) תבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימתי
18 זמן הקרבתם.

19 א. מצות עשה² להקריב שני פבשים עולות בכל
20 יום³, והם הנקראים תמידין, אחד בבקר⁴ ואחד בין
21 הערבים⁵; שגמרא: שנים ליום עלה תמיד וגומר.

22 2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה
23 במשנה למלך מעשה הקרבנות פ"א הלכה א. (ועיין רש"י
24 עירובין ג. ד"ה והרי מעשר). 3) ראה בספר המצוות, עשה
25 ט. 4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיתתו. 5) ראה
26 להלן הלכה ג, זמן שחיתתו. 6) "את הכבש אחד תעשה
27 בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שם, ד).

28 ב. ואימתי זמן שחיתתו? של בקר שוחטין אותו
29 קדם שתעלה החמה, משיאור פני פל מזרח⁷. ופעם
30 אחת דחקה השעה את הצבור בבית שני⁸, והקריבו
31 תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

32 7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר – האיר
33 פני כל המזרח עד שהוא בחברון, והוא אומר הן", "כלומר,
34 שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך
35 אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות
36 עיניך עד חברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו'
37 וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש
38 המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין
39 שוחטין זבחים אלא ביום (ראה למעלה שם פ"ד ה"א
40 ובמגילה כ:). ומשום "זריזין מקדימין למצוות" (ראה
41 פסחים ד). – היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר.
42 8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד
43 חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של
44 שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו
45 משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים.
46 פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין
47 להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם

מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים
את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחטו התמיד
בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל
ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה. וראה בלחם-משנה
ובצל"ח לפסחים נט.).
ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין
הערבים¹⁸. וכן מחסרי פפורים¹⁹ מקריבין פפרתן
אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר²⁰,
פדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב.

ז. איברים של תמיד דוחין את הטמאה³³, ואין דוחין
את השבת³⁴. אלא בערב שבת בלבד³⁵ מקטירין
איברי תמיד של ערב שבת. שהתמיד - תחלתו דוחה
שבת³⁶, וסופו אינו דוחה³⁷. חלבי שבת³⁸ קריבין
בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי
שבת³⁹, אבל אין קריבין בלילי יום הפפורים⁴⁰;
שנאמר: עלת שבת בשבתו - ולא עולת שבת זו
בשבת אחרת⁴¹, ולא עולת חל ביום טוב⁴².

כרבא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה
בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:).
כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן
בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי
נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא
שם לדעת רבא). כלומר, ולא כליל שבת.
כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת.
כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת -
אסור להקריבו בשבת. החלבים של הקרבנות
שהקריבו בשבת. ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט:
שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר
כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על
פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י.
שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על
חלבי שבת שקרבים ביום-טוב. יכול אף ביום הכיפורים,
תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא,
בשבתו ולא בשבת אחרת". (42) שבת כד: ופסחים נט:
"אביי אומר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת
חול בשבת, ולא עולת חול ביום-טוב".

ח. ארבעה עשר⁴³ שחל להיות בשבת - מקטירין
חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהם בחלבי
שבת⁴⁴.

בניסן. (44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות
קרבן פסח הלכה ח: "ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו'
כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קריבין
ביום-טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין
מקטירין חלבי חול ביום-טוב".

מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים
את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחטו התמיד
בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל
ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה. וראה בלחם-משנה
ובצל"ח לפסחים נט.).

ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין
הערבים¹⁸. וכן מחסרי פפורים¹⁹ מקריבין פפרתן
אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר²⁰,
פדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב.

פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם
לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב ("תזבח את הפסח
בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר
שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד)
בלבד". (19) הזב, הזבה, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן
אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא
חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא
קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים"
פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום
השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין
הערביים. (20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום
ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו
לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, שמצות-עשה של
קרבן פסח (שא-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו)
שיש בה כרת דוחה את העשה' של השלמה (=עליה
השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר
ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של
בין הערביים.

ה. ערבי פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד
נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה²¹, פדי
שיהיה להם פנאי לשהט פסחיהם²². ואם חל ערב
פסח להיות ערב שבת - היו שוחטין אותו בשש
ומחצה²³, בתחלת זמנו²⁴, וקרב בשבע ומחצה, פדי
שיהיה להם רוח לצלות קדם שיקנס שבת²⁵.

שם נח. במשנה. (22) שם בגמרא. (23) משנה שם.
(24) ראה למעלה הלכה ג. (25) שם בגמרא: "חל ערב פסח
להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת,
מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין
הערבים, ²⁷מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל
היום²⁸. ומקטירין איברי עולות והאמורין²⁹ עד חצי
הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות³⁰. ואיברין
ואמורין שלא נתאכלו³¹, בין מן התמיד בין משאר
הקרבנות - מהפסין בהן כל הלילה עד הבקר³²;
שנאמר: כל הלילה עד הבקר.

בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס
רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין
שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה
פירושו: אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערביים, ואם כן אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50 מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש
51 המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה
52 (תמיד שם) "מי שזכו באברים אחוזהו בו" (תוספות יום
53 טוב' שם). (58) לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא
54 ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לו.) כי לא
55 העמידוהו כשזבנו למזרח וראשו למערב, שמא ירביץ גללים
56 לצד המזבח. (59) לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו
57 לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

58 יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית
59 מערבית של בית המטבחיים על טבעת שניה⁶⁰; ושל
60 בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על
61 טבעת שניה⁶¹, פדי שניה פנגד השמש⁶². דברי
62 קבלה הן, שיהיו נשחטין פנגד השמש.

63 (60) תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית
64 הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות
65 עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו
66 על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני
67 שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה
68 בקרן מערבית צפונית (עירובין נו). לפיכך, כשם שהחמה
69 מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין
70 שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רז"ה ביומא סב:
71 וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). (61) גם זה שם
72 בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי
73 תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד
74 של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית.
75 (62) בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר
76 רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום
77 (=נגד השמש, "כמו שנאמר ביחזקאל ל, יח, ובתחפנחס
78 חשך היום" - רבינו בפיה"מ תמיד שם), תניא נמי הכי,
79 שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא
80 חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד
81 תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי
82 חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום.
83 הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית
84 מערבית (שבבוקר החמה זורחת ממזרח וכותלי המזרח
85 מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על
86 טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית
87 מזרחית על טבעת שניה (שבערב חמה בצד מערב וכותלי
88 מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח
89 שיהיה נגד השמש).

90 יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד
91 של שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים⁶³. במה
92 דברים אמורים? פשנתתה המזבח; אכל היה מזבח
93 חדש שעדיין לא קרב עליו פלום - לא יקריבו עליו
94 תחלה בין הערבים⁶⁴; שאין מחנכין מזבח העולה
95 אלא בתמיד של שחר⁶⁵.

96 (63) מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון
97 האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב.
98 (64) מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא

1 ט. אין פותחין⁴⁵ מששה טלאים⁴⁶ המבקרין⁴⁷
2 בלשפת הטלאים⁴⁸ שבמקדש. ויהיו מוכנים קדם
3 יום הקרבה בארבעה ימים⁴⁹. ואף על פי שהיו
4 מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד
5 עד שבבקרין אותו שניה קדם שחיטה לאור
6 האבוקות⁵⁰. ומשקין אותו מים פכוס של זהב⁵¹, פדי
7 שניה נוח להפשט⁵².

8 (45) משנה בערכין יג. (46) לצורך התמידים. (47) ר"ל
9 שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה" (רבינו
10 בפירוש המשנה שם). (48) ארבע לשכות היו בבית המוקד,
11 ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה
12 הלכה כ'). (49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם
13 השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב
14 לי במועדו", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם
15 למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון
16 ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור
17 ארבעה ימים קודם שחיטה (ברייתא שם). וראה בפירוש
18 המשנה שם שנראה מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד
19 יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). (50) משנה
20 בתמיד לו: (51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס
21 של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום
22 עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). (52) כן כתב גם
23 בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממנה להפשטו כמו
24 שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את
25 הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר,
26 שתהא נוחה להפשטה (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה
27 לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר
28 ריאתה. ואם יש שם סירכא הלושה, נשמטת ונכרתת". וראה
29 בהר המוריה כאן).

30 ל. כמעשה תמיד של שחר, כן מעשה תמיד של בין
31 הערבים⁵³. והפל כמעשה העולה שפתבנו כמעשה
32 הקרבנות⁵⁴. ולא היו כופתין את הטלאים⁵⁵, שלא יחקו
33 את המינין⁵⁶, אלא אוזנין דדיו ורגליו בידיהן⁵⁷. וכך
34 היתה עקידתו: ראשו לדרום⁵⁸ ופניו למערב⁵⁹.

35 (53) כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר
36 (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש
37 השני תעשה בין הערביים - משמע ששניהם שווים (קרית
38 ספר). (54) בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קרית
39 ספר). וכן מבואר בפ"ד דתמיד, ודלא כר' שמעון איש
40 המצפה (יומא יד:), שהיה משנה בזריקת דם התמיד
41 מבזריקת העולה (אור שמח). (55) משנה תמיד שם.
42 (56) בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום
43 בזיון קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן
44 הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא
45 הכסף-משנה). (57) בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק
46 בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב,
47 וכ"ה ברבינו גרשום ובפי' הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע
48 רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו
49 כופתין אותו וכו' אבל היו אוזנין ידו ורגלו בלבד, והוא

קנה שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44 שלא יקריבו, חששו שמא יפגעו ולא יקריבו עוד, אבל
45 בקטורת שאינה מצוייה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא
46 מעשרת - לא חששו שמא יפגעו ולא יביאו קטורת.
47 (7) ובגמרא שם (ג.) למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז)
48 "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". ואף כי רבינו
49 סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין
50 זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין
51 זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב:
52 "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה
53 בלחם משנה שם.

54 ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה
55 דינרין⁸. חמשים בבקר וחמשים בין הערבים⁹. מזבח
56 שנגעק¹⁰ - מקטירין הקטרת במקומו¹¹. וקטרת
57 שפקעה¹² מעל המזבח, אפלו קרטין שפה¹³ - אין
58 מחזירין אותן¹⁴.

59 (8) כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות
60 ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם
61 שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלוש מנים שמהם
62 מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. (9) משנה
63 יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחרית ופרס
64 בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר
65 בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים
66 יקטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים.
67 (10) שנהרס. (11) כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם
68 דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלעניין דמים הכל
69 מודים שצריך מזבח. (12) שקפצה בכח האש, מנחות כו:
70 (13) שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם).
71 (14) למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש
72 את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה:
73 וזבחים פג:) "עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר
74 עיכולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו.

75 ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום¹⁵
76 פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח¹⁶,
77 לא יהיה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטרת¹⁷.
78 וכן בשעה שייקנס פרס תטאות הנעשות בפנים¹⁸
79 פורשים הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא.
80 שנגאמר: וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר
81 בקדש וגומר - בגן אב לכל פפרה שפקדש שלא
82 יהא שם אדם.

83 (15) אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים,
84 בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא
85 מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם
86 ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). (16) ולמדו זאת
87 ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל
88 מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", - "וכל אדם לא יהיה
89 באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל
90 מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית
91 עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת

1 יג. אחר שירד זה שפרס רצים אהיו הפהנים
2 ומקדשין ידיהם ורגליהם במהרה, ונוטלין את
3 המגרפות ואת הצנורות ועולין לראש המזבח, וכל
4 איברי העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאפלו כל
5 הלילה מחזירין אותם לצדדי המזבח. אם אין
6 הצדדין מחזירין - סודרים אותם בפכש כנגד
7 הסוכב. ואחר כך גורפין את הדשן במגרפות מפל
8 צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח.
9 וגורפין אותה הערמה בפסכתה, והוא פלי גדול
10 שמחזיק לתך, ומורידין אותו למטה. וכרגלים לא
11 היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה
12 באמצע המזבח, מפני שהוא נוי למזבח.

13 יד. כל מי שירצה מן הפהנים ממלא מן הדשן
14 שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן.
15 ואין להוציא את הדשן לחוץ פיוס, אלא כל הרוצה.
16 ומעולם לא נתעצל פהן מלהוציא את הדשן.

17 טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין
18 בעלי מומין מוציאים אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ
19 לעיר - מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות
20 בו בחזקה, ולא חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו
21 שם, שנגאמר: ושמו ושמו - שייחזרו בנחת. ואסור להנות
22 בו.

יום ש"ק ט"ו ניסן התשע"ו

פרק שלישי

23 (1) בו יבאר רבינו מצות הקטרת הקטורת על מזבח הזהב,
24 וכמה מקטירים ממנה.

25 א. מצות עשה² להקטיר הקטרת על מזבח הזהב³
26 שבהיכל פעמים בכל יום: בבקר ובין הערבים,
27 שנגאמר: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים⁴. לא
28 הקטירו בבקר - יקטירנו בין הערבים⁵, אפלו היו
29 מזידין⁶. ואין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטרת של
30 בין הערבים⁷.

31 (2) על הכהנים. (3) שנאמר (שמות ל, א-ג) "ועשית מזבח
32 מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח
33 הפנימי שבהיכל. (4) וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את
34 הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים
35 יקטירנה". (5) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים
36 וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר'
37 שמעון (שם), שמקטיר בערב של הבוקר ושל בין הערביים.
38 (6) אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין
39 הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שאמר: "אם היו מזידין ולא
40 הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" - אין זה אלא
41 בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזרו חכמים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 חסה על ממונן של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב,
50 בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב
51 הייתה מלאה, וחששו שמא יתפזרו בדרתו בשיפוע הכבש.
52 (38 משנה בתמיד שם: "נתפזר ממנו כקב גחלים (1) היה
53 מכבדן לאמה". (39 כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא
54 ייכרו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי
55 גחלת של המזבח - כיוון שניתקה למצוה אחרת.
56 (40 שאסור לכבות. (41 והוא כלי גדול שמחזיק לתך.
57 (42 כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפזרו
58 כקב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו
59 מליאה.

60 ו. שלשה דברים היה הפסכתר משמש: פופין אותו
61 על הגחלים ועל השרץ בשבת⁴³, ומורידין בו את
62 הדשן מעל המזבח.

63 (43 השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם, כופין
64 עליו הפסכתר, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור
65 מוקצה, שיש שבות שאסרוהו גם במקדש, כמו שאמרו גבי
66 לחם הפנים.

67 ז. ומקדים לפניהם זה הדשן המזבח הפנימי⁴⁴
68 ונוטל הטני שבו דשן המזבח⁴⁵ ומשתתה ויוצא⁴⁶.
69 וזה שפידו המחתה צובר את הגחלים על גבי
70 המזבח הפנימי, ומרדדן⁴⁷ בשולי המחתה,
71 ומשתתה ויוצא⁴⁸. וזה שפידו הפך נוטל את הפזר
72 מתוך הפך⁴⁹ ונותנו⁵⁰ לאוהבו או לקרובו⁵¹. ורואה,
73 אם נתפזר מן הקטרת מעט בפך - אוהבו או קרובו
74 נותן לו⁵² לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטרת
75 שפפון⁵³, ומשתתה ויוצא⁵⁴.

76 (44 ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות
77 האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו
78 מקדימים לפניהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה
79 בדישון המנורה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל
80 מזבח הפנימי. (45 שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל
81 את הטני שהשאר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח.
82 (46 "כעבד שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות
83 ויוצא". (47 כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא
84 יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם.
85 (48 כי עתה גמר עבודתו. (49 כי הבזך היה בתוך הכף.
86 (50 לבזך. (51 "שבא לשם עימו לצורך כך".
87 (52 כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. (53 שם
88 במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך מתוך
89 הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפזר ממנו נותנו לו
90 בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר
91 את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבזך וגם מה שנתפזר לתוך
92 הכף. (54 במשנה לא הזכיר כאן שמשתחוה ויוצא, אבל
93 פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין
94 אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן
95 כשגמר מעשהו השתחוה ויצא.

96 ח. ואומרין לזה המקטיר⁵⁵: הנהר שלא תתחיל

1 הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר".
2 (17 יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד
3 לומר (ויקרא שם) עד צאתו". (18) בהיכל, והוא דם פר כהן
4 משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה.

5 ד. ביצד סדר הקטרת בקל יום? מי שזכה
6 בדשון המזבח הפנימי נכנס¹⁹ בכלי קדש, וטני היה
7 שמו²⁰, ושל זהב היה, ומחזיק קפים וחצי. מניח
8 הטני בארץ לפניו, וחופן פידיו האפר והפחם
9 שבתוף המזבח ונותן לתוף הטני, ובאחרונה²¹
10 מכבד²² את השאר לתוכו²³, ומניחו²⁴ שם בהיכל
11 ויוצא²⁵. ומי שזכה בקטרת נוטל פלי מלא קטרת
12 גדושה. וכסוי היה לו²⁶, ובזך היה שמו²⁷. ונותן הבזך
13 בתוף פלי אחר, וכף היה שמו²⁸. ומכסה את הפך
14 בכבד קטון²⁹, ואוחז הפך פידו, ונכנס עמו אחד
15 במחתה של אש פידו³⁰.

16 (19 להיכל. (20 "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו
17 רחב". (21 כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר
18 שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. (22 כלומר,
19 מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. (23 לתוך הטני.
20 (24 לטני. (25 שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו
21 לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר
22 לתוכו והניחו ויצא". ואחרי דויקת דם התמיד ודישון
23 המנורה, היה מוציאו ומניחו אצל המזבח החיצון במקום
24 הדשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי
25 ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח,
26 כביכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם
27 ביחד. (26 לאותו כלי. ומה ששנינו שם בפרק ז משנה ב
28 "והכף וכסויו", הכוונה למטוטלת. (27 של הכלי הנ"ל.
29 (28 והוא דומה לתרבך גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל
30 זהב היה. (29 במשנה שם: "וכיסוי היה לו וכמין
31 מטוטלת היה עליו מלמעלן", ופירש רבינו שם: "שהיו
32 ממלאין הבזך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה
33 מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כיסויים היו: האחד,
34 הכיסוי שהיה לו לבזך, והשני המטוטלת. (30 הוא זה
35 שזכה בתרומת הדשן, שזוכה גם בזה.

36 ה. וכיצד חותה? זה שזכה במחתה³¹ לזכך
37 מחתה של פספס³² ועולה לראש המזבח³³, ומפנה
38 את הגחלים אילף ואילף, ונוטל מן הגחלים³⁴
39 שנתאפלו במערכה שניה, ויורד³⁵ ומערן³⁶ לתוף
40 מחתה של זהב³⁷. אם נתפזרו מן הגחלים קמו
41 קב או פחות³⁸ - מכבדן לאמה³⁹. ובשבת⁴⁰ כופה
42 עליהן הפסכתר⁴¹. ואם נתפזר יתר על קב -
43 חוזר וחותה⁴².

44 (31 כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. (32 של ארבעה
45 קבין. (33 החיצון. (34 היינו שלושה קבים גחלים.
46 (35 מעל המזבח. (36 מריקן. (37 מחתה של זהב בת
47 שלושת קבין (יומא מג: במשנה). שתהא מלאה, וזהו כבוד
48 של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמא תתקלקל, והתורה

קס שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ו ניסן - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי 46
שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה 47
שחסרה מנא ידיעין מאי חיסר". (69) "שני בתי דשנין היו 48
שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה 49
שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון 50
מזבח הפנימי והמנורה". (70) כלומר, "הטבה" היא הדלקת 51
נר שכבה, או תיקון נר שלא כבה, אבל הדלקת נר שלא 52
הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה. 53

יג. נר מערבי⁷¹ שפכה - אין מדליקין אותו אחר 54
דשנו אלא ממזבח החיצון⁷²; אבל שאר הנרות, כל 55
נר שפכה מהן - מדליקו מגר חברו⁷³. 56

(71) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב 57
הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש 58
המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר 59
הראשון - לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוברת כמאן 60
דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, 61
אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון 62
והדרום - נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. 63
(72) ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש 64
תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרתי לך 65
(הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר 66
תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה 67
שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקין מן הדולקים" 68
(ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). 69
(73) ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון. 70

יד. וכיצד מדליקין? מושף הפתילה עד שמדליקה 71
ומחזירה⁷⁴. לפי שהנרות קבועים במנורה, ואינו 72
יכול להדליק בנר אחר⁷⁵ משום בזיון⁷⁶. 73

(74) כי הפתילות היו ארוכות. (75) כלומר, להדליק נר מנר 74
על ידי נר של חולין. (76) שמדליק נר של חולין מנר של 75
מנורה. 76

טו. כל הפתילות⁷⁷ שאסור להדליק בהן בשבת - 77
אסור להדליק בהן במקדש במנורה⁷⁸; שפכה: 78
להעלת נר תמיד - שתהא שלהבת עולה מאליה⁷⁹. 79

(77) בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין 80
מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום 81
שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא 82
אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה 83
על ידי דבר אחר". (78) אבל שלא במנורה, כגון בשמחת 84
בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסים כהנים 85
ומהמיינים שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור 86
להשתמש בפתילות של צמר. (79) פרט לאלה שאינן עולות 87
אלא על ידי תיקון. 88

טז. לא יהיה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא 89
מטיב חמשה נרות ומפסיק, ועושין עבודה אחרת, 90
ואחר כך נכנס ומטיב השנים, כדי להרגיש את כל 91
העצרה. 92

מלפניך, שלא תפנה⁵⁶. ומתחיל ומשליף הקטרת 1
על האש בנחת כמי שמקד סלת עד שתתדרד 2
על כל האש. 3

4 שלא הקטיר מעולם, לכן לפני שנכנס להקטיר למדוהו 5
להיזהר. (56) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח 6
ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, 7
שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב - ייכוה.

ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממנה⁵⁷ אומר לו 8
הקטיר. ואם פהן גדול הוא⁵⁸ - אומר לו הממנה: 9
אישי פהן גדול, הקטיר⁵⁹. ואחר שאומר יפרשו כל 10
העם⁶⁰, ונקטיר המקטיר וישתתה ויצא. 11

(57) לדעת רש"י (יומא כח.) הוא הסגן, ולדעת התוספות 12
מנחות ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממנה על הפייסות. 13
(58) המקטיר. (59) משום דרך של כבוד. (60) מן ההיכל 14
ומבין האולם ולמזבח. 15

י. דשון המנורה והטבת הנרות בבקר ובין הערבים 16
- מצות עשה, שנאמר: יצרף אתו אהרן ובניו⁶¹. 17
והדלקת הנרות דוהה את השבת⁶² ואת הטמאה⁶³ 18
קרבנות שקבוע להן זמן, שנאמר: להעלת נר 19
תמיד. 20

(61) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה', חוקת עולם לדורותם 21
מאת בני ישראל". (62) שמותר להדליק בשבת. 22
(63) שמותר להדליק גם בטומאה, וכגון שנטמאו הנרות או 23
הכהנים. 24

יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן. 25
שנאמר: מערב עד בקר⁶⁴ - תן לו פמדה שיהיה 26
דולק מערב עד בקר. ואין מחזינין את המנורה אלא 27
בהדלקת שבועה גרותיה בין הערבים⁶⁵. 28

(64) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא 29
דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג 30
מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו 31
כלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר 32
מחצי לוג מערב עד בוקר. (65) ולמדו זאת ממה שנאמר 33
(שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה", 34
ו"אי לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" 35
הרי שחינוך המנורה - בין הערביים. 36

יב. מהו דשון המנורה? כל נר שפכה - מסיר 37
הפתילה וכל השמן שבפנה⁶⁶ ומקנהו⁶⁷, ונותן בו 38
פתילה אחרת ושמן אחר במדה, והוא חצי לג⁶⁸. 39
וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם 40
דשון המזבח הפנימי⁶⁹ והחיצון, ומדליק נר שפכה. 41
והדלקת הנרות היא הטבתם. ונר שמצאו שלא ככה 42
- מתקנו⁷⁰. 43

(66) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. 44
(67) לנר. (68) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא 45

מתוך מהדורת חזק

- 1 102) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח
2 תחתיו מבניו יעשה אותה". (103) כלומר, במקומו, מה
3 שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. (104) שם
4 במשנה. ואמרו שם בבבליא "יכול יקריבנה חצאין תלמוד

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ט"ו ניסן תשע"ו

42 היא נשיאת הארון על הכתף, וזהו שצוה ה' אלהי
43 ישראל. וילשון ספרי (במדבר ז, ט): "כמשפטם וגו' פאשר
44 צוהו ה' אלהי ישראל — היכן צוהו? ולכגי קהת לא
45 נתן וגו' בכתף ישאו". הנה נתברר שזה מקלל המצוות.
46 המצוה הפ"ו — האזנה שהזנהנו מלהוציא בדי
47 הארון (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מתוך הטבעת, והוא
48 אמרו ותעלה: "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו
49 ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על לאו זה — לוקה.
50 ובסוף מכות (כב) אמרו, פאשר הזכירו מחיבי מלקות:
51 "והא איכא המסיר בדי הארון?" כלומר: שגם הוא
52 לוקה. ואזהרתיה מהקא, מ"לא יסרו". הנה נתברר לך
53 שהיא מצוות לא-תעשה ולוקין עליה.

יום שני י' ניסן תשע"ו

מצוות עשה כג.

54 **מצוות לא תעשה עב. מצוות עשה לב. לו.**
55 **המצוה הכ"ג** — הצווי שצטטויו הלויים בלבד, לעבד
56 במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שערים (ופתיחתו),
57 ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבנות מסויימים), והוא
58 אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח,
59 כג). וילשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד;
60 ואם לא רצה — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא
61 — על-כרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת
62 עליו בהכרח. וכבר נתברר מה-היא עבודת הלויים הזאת
63 בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) ומדות
64 (פרק א משנה א). ונתברר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא).
65 שאין אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה
66 זו בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים"
67 (דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איהו שרות
68 בשם ה' הניי אומר: זו שירה".
69 **המצוה הע"ב** — האזנה שהזנהנו הלויים
70 מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות לפניהם,
71 והכהנים — מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות
72 המיוחדות ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר:
73 הכהנים והלויים, לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת

יום ראשון ט' ניסן תשע"ו

מצוות לא תעשה פה. פב.

מצוות עשה לד. מצוות לא תעשה פו.

10 **המצוה הפ"ה** — האזנה שהזנהנו מלעשות מגמר
11 (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרות, כלומר:
12 שיהיו אותן סממני מערכתו וביחס אותן המדות ויתפנו
13 להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו ותעלה: "ובמתנתה
14 לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה
15 כמוה וכוונתו להריח תמרתה — חיב כרת, אמר: "איש
16 אשר-יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" (שם, לח) אם
17 הוא מזיד; ואם הוא שוגג — מקריב חטאת קבועה.
18 וכבר נתברר גם דיגי מצוה זו בריש ברות (ה).

19 **המצוה הפ"ב** — האזנה שהזנהנו מלהקריב שום
20 קרבן במזבח הזהב שבהיכל, והוא אמרו ותעלה: "לא-
21 תעלו עליו קטרות וזה ועלה ומנחה ונסף לא תסכו עליו"
22 (שם ט) וכל-המקריב בו או הזורק עליו וזלת מה שמיוחד
23 לו — לוקה.

24 **המצוה הל"ד** — שצטטויו שישאו הכהנים את-
25 הארון על כתפיהם לשנרצה להעבירו ממקום למקום,
26 והוא אמרו ותעלה: "כי-עבדת הקדש עליהם בכתף
27 ישאו" (במדבר ז, ט). ופא-על-פי שצווי זה נאמר אז
28 ללויים, לא היה זה אלא מחמת מעוט מספר הכהנים
29 באותו הזמן, כי אהרן הוא המתחיל (הכהונה החלה בו
30 בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי
31 המצוה חובה על הכהנים, והם הנושאים אותו, כמו
32 שנתברר בספר יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו,
33 כט). וכאשר צוה דוד להעביר את-הארון בפעם השניה
34 אמר בדברי הימים (דברי הימים-א טו, טו): "וישאו בני-
35 הלויים (והכוונה לכהנים) את ארון האלהים פאשר צוה
36 משה כדרך ה' בכתפם במטות עליהם" (הרי שגם לדורות
37 צריך לשאת בצורה זו). וכן פאשר הזכיר בדברי הימים
38 (שם כד, יט) חלקת הכהנים לעשרים וארבע משמרות
39 ואמר אחר-כך: "אלה פקדתם לעבדתם לבוא לבית-ה'
40 כמשפטם ביד אהרן אביהם פאשר צוהו ה' אלהי
41 ישראל", פשוט חכמים, שהוא רומז על שעבודת הכהנים

בגמרא מכות ורלין (קלב) ובכורות (מה): ושבת (נה): 47
 וזולתן. 48
 המצוה הל"ו — הצווי שנגצטויניו שיהיו הפהנים 49
 עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק 50
 לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבווע, ולא תהיה יד הכל 51
 מערכת, אלא פרגלים בלבד, שאז כל-המשמרות עובדות 52
 בשוה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדרב"ה-הימים (א 53
 ט, כב). שדור ושמואל חלקום ועשאוים כ"ד משמרות. 54
 ונתבאר בספה (נה), שפרגלים יד פלן שוה. והפתיב 55
 שגאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו' 56
 ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו 57
 הלויים העמדים שם לפני ה' חלק בחלק יאכלו" (דברים יח, 58
 רח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל-אות 59
 נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שערףך — 60
 בשעה שישאל מנסיין בשער (עיר) אחד (וזה בירושלים) 61
 בשלשה רגלים. וכל כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל 62
 הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך 63
 הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממקריב על האבות. 64
 מה-מקריב אבות זה לזה? אתה בשבתך ואני בשבתתי"; 65
 כלומר: הספקתם על סדור משמרות העבודה: כל-שבווע 66
 — משמרה. וכך פרשו התרגום (אונקלוס): בר משתתא 67
 דייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של 68
 אותו שבווע). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף גמרא ספ"ה 69
 (נה).

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ו

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

המצוה הל"ג — הצווי שנגצטויניו לגדל זרע אהרן 74
 בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת, ואחר-כך יעבדו 75
 במקדש, והוא אמרו: תעלה: "ועשית בגדי-קדש לאהרן 76
 אחיד לכבוד ולתפארת" (שמות כה, ב); ו"את-בניו תקריב 77
 והלבשתם כתנת" (שם כט, ח), ואלו הם בגדי כהנה: 78
 שמנה בגדים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשו, אפוד, 79
 מעיל וציץ) לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט (כתנת, 80
 מכנסים, מגבעת, אבנט). וכל-פעם שעובד כהן בפחות 81
 מן-הבגדים המיוחדים לאותה העבודה או ביותר — 82
 עבודתו פסולה; ונוסף לכך חייב על כף מיתה בידי שמים, 83
 רצוני לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו בגמרא 84
 סנהדרין (פג). מפלל מחייבי מיתה בידי שמים. ועל זה לא 85
 בא פסוק, אלא נאמר בפתיב: "ותגרת אתם אבנט וגו' 86
 והיתה להם כהנה" (שם ט, ט), וכא בפרושו (סנהדרין פג): 87
 "בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם 88
 עליהם — אין כהנתם עליהם והוו להו ורים". ויתבאר 89
 לקמן (לא תעשה עד) שדור ששמש — במיתה. ואמרו 90

במקדש. לפיכך באה האזהרה מאתו ותעלה לשתייהן 1
 יחד, שלא תעבוד אחת בעבודת האחרת — אלא 2
 כל-קבוצה במה שנגצטויה, כמו שאמר: "איש איש 3
 על-עבודתו ואל-משאו" (במדבר ד, ט) ולשון הלאו שבא 4
 בהן הוא אמרו: תעלה על הלויים: "אף אל-פלי הקדש 5
 ואל-המזבח לא יקריבו ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך 6
 חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו גם-הם 7
 גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלאו 8
 הזה. שכמו שהזהרתים מלהתעסק בעבודתכם. והיא: 9
 כלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק 10
 בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-פלי הקדש 11
 ואל-המזבח לא יקריבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — 12
 ענין. אין לי אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת 13
 הכהנים; כהנים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד 14
 לומר: גם-הם מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה 15
 מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני 16
 אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש 17
 רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר 18
 לו: חזור לאחוריך! שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני 19
 מן-השוערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך 20
 שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו 21
 — חייב מיתה בידי שמים. וכן הכהנים לא יגשו לעבודת 22
 הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות. 23
 ובמכלתא: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקריבו" 24
 יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — 25
 משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי 26
 הכהנים, הכהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: 27
 "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של כהנים 28
 במיתה, ואין הכהנים על של לויים אלא בלא-תעשה". 29
 המצוה הל"ב — הצווי שנגצטויניו לגדל זרע אהרן 30
 ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת קדשה ו]כבוד 31
 קודמת וראשונה (לחת להם דין-קדימה) ואפלו יקריבו לכהן 32
 — לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה' ותעלה, פיון 33
 שלקחם לעבודתו והקריב קרבנותיו, והוא אמרו: 34
 "וקדשתו כי את-לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה-לך" 35
 (ויקרא כא, ח). וכא הפרוש (גיטין נט): "וקדשתו" ל"כל- 36
 דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרף ראשון, 37
 ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם): 38
 "וקדשתו" — "על פרוחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוינו 39
 בה אנהנו ואינה תלויה ברצון הכהן, וכך אמרו: "קדשים 40
 יהיו לאלהיהם" (שם ו, ו) — "על פרוחם"; "והיו קדש" 41
 — לרבות בעלי מומין"; שלא נאמר, פיון שוה אינו 42
 ראוי להקריב לחם אלהי, מדוע נצדיפנו ונחלק לו כבוד 43
 וגדלה? לפיכך אמר: "והיו קדש" — הוצר המכבד בלו 44
 — תמים ובעל מום. וכבר נתבארו התנאים הראויים 45
 להם, ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפזרים 46

מתוך מהדורת חזק

אָמרו: "כול יהיו ישראל חִיבין מיתה על ההורגה, 46
 תלמוד לומר: "אתה ובגדיך אתה וגו' ולא תמתו", אתה 47
 ובגדיך במיתה, ואין ישראל חִיבין מיתה על ההורגה". 48
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפרטות (ג).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהירו הפלגנים 50
 מלהכנס למקדש בשהם מגולים בשערם (מגודלי שער), 51
 כדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את- 52
 שערם, והוא אמרו ותעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, 53
 ו), אמר התרגום: לא תרבונו פרוע. וביחזקאל (מד, כ) 54
 באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו ותעלה 55
 במצוה: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו 56
 בספרא: "גדל פרוע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם 57
 אל-תפרעו" — אל תגדלו. וכבר נכפל לאו זה בכהן 58
 גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י). וכפל 59
 אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזור ולא יתמר 60
 "ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת המת בלבד, אבל 61
 אם עשה בן שלא דרך אבילות יהיה מתר; לפיכך באר 62
 בכהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי שיהא נאה. 63
 והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם שמש בשהוא 64
 פרוע ראש. ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג). 65
 פרועי ראש, שגאמר: "ולא תמתו" (שם י, ו); אבל אם 66
 נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבד — הרי זה 67
 באזהרה, לא במיתה. 68

המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהירו הפלגנים 69
 מלהכנס למקדש קרועי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם 70
 לא תפרמו ולא תמתו" (שם). ולשון ספרא: "ובגדיכם 71
 לא תפרמו" — אל תקרעו בגדיכם". וגם לאו זה נכפל 72
 בכהן גדול: "ובגדיו לא יפרם" (שם כא, י). ודע שכהן 73
 גדול אפלו שלא בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו 74
 על מת שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה. 75
 ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" 76
 — על מתו, כדרך שבגני אדם פורעין ופורמין על מתייהן. 77
 כיצד? כהן גדול פורם מלמשן (במקום שאינו נראה כלי-כר) 78
 והקדיוט מלמעלן". וכל-מי שעבד ובגדיו קרועים — 79
 גם הוא חִיב מיתה, לפי שדין פרועי ראש וקרועי בגדים 80
 אחד. אבל הכניסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו. 81
 וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרום אפלו 82
 לא נכנס למקדש, וזהו החלוק שבינו ובין כהן הקדיוט 83
 בזה. 84

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ו

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח. 87
המצוה הס"ח — האזהרה שהזהיר כהן גדול 88
 מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, ויראה 89

בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" — פְּרָשָׁה 1
 זו למדה לשעמה ולמדה לדורות; למדה לשרות יום יום 2
 ולשרות יום הכפורים. בכל-יום משמש בבגדי זהב 3
 (שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וביום הכפורים 4
 משמש בבגדי לָבָן" (ארבעה: כנתת, מכנסים, מצנפת ואבנט). 5
 וכבר נתבאר בלשון ספרא, שלבישת בגדים אלו מצות 6
 עשה, והוא אמרם (ספרא אחרי-מות): "ומנין שאין אהרן 7
 לובש בגדים לגדלתו אלא כמקום גזרת המקל? תלמוד 8
 לומר: ויעש כפֶּאֶשֶׁר צָוָה ה' את-מֹשֶׁה" (ויקרא טו, לד). 9
 כלומר, שבגדים אלו, אף-על-פי שהם בתכלית היפי — 10
 שהם זהב ואבני שהם ונשפה וזולתן מן-האבנים הנקרות 11
 — לא יתפון להתנאות בהם, אלא לקיים המצוה, שצוה 12
 ה' את-מֹשֶׁה, בלבד; והיא, שילבש בגדים אלו תמיד 13
 במקדש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' 14
 מזבחים (יח). ובמקומות במסכת פפורים (עא: עב). וסָפָה 15
 (ה).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהירו מקרוע פי 17
 (שפת) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול 18
 (כשפת הארג, משני צדדיו), והוא אמרו ותעלה: "כפי 19
 תחרא יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורעו 20
 במספרים וכיוצא בהן — חִיב מלקות. 21

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהירו מהסיר (להפריד) 22
 החשן מעל האפוד, והוא אמרו ותעלה: "ולא-ינח החשן 23
 מעל האפוד" (שם, כח), אלא יהיה מחבר לו. ובסוף 24
 מכות (כא). אמרו גם-כן, כשהזכירו מחיבי מלקות: והא 25
 איכא מוח את-החשן? ואזהרתיה מהכא מ"לא-ינח 26
 החשן הנה נתבאר לך שהמוח — לזקה. 27

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהירו מלהכנס למקדש 28
 או להורות בשום דבר מדיני התורה כשאנחנו במצב של 29
 שכרות, והוא אמרו ותעלה: "אין ושכר אל-תשת וגו' 30
 בבאכם אל-אהל מועד וגו' ולהורות את-בגדי ישראל וגו'" 31
 (ויקרא י, טי-א). ולשון התלמוד (נזיר לח): "שתה רביעית 32
 (יין) אל יורה". ויש בענש הלאו הזה חלוק, והוא: 33
 ששתיי יין אסור להם להכנס מבין האולם ולמזבח עם 34
 כל-ההיכל, ואם נכנס — חִיב מלקות; ואם עבד בשהוא 35
 שתיי — חִיב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן 36
 (שאר) המשפרים פרט ליין ועבד — חִיב מלקות בלבד, 37
 לא מיתה; וכל-מי שמורה כשהוא שתיי, בין שהוא כהן 38
 או ישראל — הרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתיי 39
 יין או שאר המשפרין. ולשון ספרא (פרשת שמיני): "יין 40
 אל-תשת", אין לי אלא יין. מנין לרבות שאר משפרין? 41
 תלמוד לומר: "ושכר". אם כן למה נאמר יין? על היין 42
 במיתה ועל שאר כל-המשפרין באזהרה" (במלקות). ושם 43
 אמרו: "מנין שאינו חִיב אלא בשעת עבודה? תלמוד 44
 לומר: אתה ובגדיך אתה בבאכם אל-אהל מועד". ושם 45

47 הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא
 48 אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אונן) אין
 49 ראוי למנות את-הלאו הנה (כלומר, אין לייחד אזהרה
 50 כלשהיא מבח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו)
 51 בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הפוללים (כלל
 52 ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו
 53 שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרם, ומן-המקדש לא
 54 יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו
 55 שנקפלה אזהרתו על גרושה וחקלה וזונה לבאר ענין
 56 מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין
 57 אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל
 58 תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא
 59 תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר
 60 לא לעזר ואיתמר: שבתרבתם לצרה גדולה זו לא התרו
 61 לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשארים מזהרים
 62 כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים ויציאה
 63 מן-המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול
 64 לבאר לנו שלא זה בשעת העבודה, ועל שעת העבודה
 65 בלבד חביב מיתה, כמו שאפיה רואה שלמדו לבאור ענין
 66 אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנגאמר:
 67 "ומן-המקדש לא יצא"; ופירש על-פי שחיבו בבל-לאו מן
 68 הלאוין האלה שנקפלו בכהן גדול ענין נוסף, כמו
 69 שבארנו — הרי לא יתרבה בקך מספר המצוות למי
 70 שהבין מה-שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא
 71 שלא יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבין זאת.

72 המצוה ה"א — הצווי שנגטוינו להוציא הטמאים
 73 מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן-המחנה
 74 כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה
 75 זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפמיהו לדורות
 76 העוזה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א
 77 משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם):
 78 "וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא יפגסו
 79 למקדש בטמאה". וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא
 80 אמרו יתעלה: "כפי-הנה בך איש אשר לא יתנה טהור
 81 מקרה-לילה ויצא אל-מחוץ למחנה" (דברים כג, יא). רצה
 82 כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר
 83 במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למחנה תשלחו" (במדבר
 84 ה, א) ובגמרא פסחים (סח): "ויצא אל-מחוץ למחנה"
 85 — זה מחנה שכינה. ולשון המכילתא: "צו את בני
 86 ישראל וישלחו מן-המחנה — בעשה"; ומנין בלא-
 87 תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם".
 88 ובספרי (פרשת תצא שם): "ויצא אל-מחוץ למחנה —
 89 מצות עשה.

90 המצוה ה"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא מלהכנס
 91 לכל-המקדש (המשכן), אשר פמיהו לדורות (בבית

1 לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-יבא בכל-עת
 2 אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות,
 3 והוא: שכהן גדול הזהר מלהכנס לקדש הקדשים אפלו
 4 ביום הכפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן
 5 מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה זולתי בזמן
 6 העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא יכנס
 7 למקום שראוי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן
 8 גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה
 9 ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים —
 10 הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב
 11 מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת"
 12 — זה יום הכפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר
 13 כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל-
 14 הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר:
 15 "אל-פני הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות". הא כיצד?
 16 אל-פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה.
 17 ובגמרא מנחות (כו): אמרו בפרוש: "על ההיכל
 18 בארבעים".

19 המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהרו הכהנים
 20 מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו:
 21 "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם יז, ז). ונכפל גם לאו
 22 זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא,
 23 יב). ולשון ספרא (פרשת שמיני שם): "ומפתח אהל מועד"
 24 יכול בשעת העבודה ושלא בשעת העבודה, תלמוד
 25 לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", — הרי אמר
 26 בשעת העבודה. "כפי-שמן משחת ה' עליכם" (שם יז, ז) אין
 27 לי אלא אהרן ובניו שנגמשחו בשמן המשחה שאם יצאו
 28 בשעת עבודה חביב מיתה, מנין לכל-הכהנים שבכל-
 29 הדורות? תלמוד לומר: "כפי-שמן משחת ה' עליכם".
 30 ודע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילנה את-המטה (את
 31 המת). וזהו פשט הכתוב באמרו: "ומן-המקדש לא
 32 יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח), שאם מת לו
 33 מת — אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנגאמר:
 34 "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמתר לו לעבוד
 35 ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד).
 36 אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן
 37 הדיוט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) — חלל"; כלומר:
 38 כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אונן. והרי הוא
 39 מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אונן, מן-הלמוד הזה.
 40 וכבר נתבאר הפלל הנה בסוף הוריות (יב) שכהן הדיוט
 41 אונן לא יעבוד, וכהן גדול עובד כשהוא אונן. הנה
 42 נתבאר לך שאמרו כאן "ולא יחלל", עשאהו שיליה, לא
 43 אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא
 44 אונן. ופשט הכתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללאו
 45 הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל.
 46 אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא"

44 **יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ו**
 45 **מצות לא תעשה עה. עו.**
 46 **מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע.**
 47 **עא.**
 48 **המצוה הע"ה** — האזהרה שהזהר כהן טמא מלעבוד,
 49 כשהוא טמא, והוא אמרו ותעלה לפהגים: "וינזרו מקדשי
 50 בני-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב)
 51 ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מנין לטמא ששמש
 52 שהוא במיתה? דקתיב: דבר אל-אֶהְרֹן וְאֶל-בְּנָיו וַיִּנְזְרוּ
 53 וגו' ולא יחללו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו כי
 54 יחללוהו" (שם, ט) כשם שאותו החלול מיתה בידי שמים,
 55 כך פאן אמרו: "ולא יחללו את-שם קדשי" אם חללו
 56 ועבדו בטמאה — חביבין מיתה בידי שמים.
 57 **המצוה הע"ו** — האזהרה שהזהר כהן טבול יום
 58 (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף-
 59 על-פי שפבר טהר, עד שיעריב שמשו, והוא אמרו
 60 ותעלה על הפהגים: "ולא יחללו שם אלהיהם" (שם כא,
 61 ו) והעובר על לאו זה — חיב מיתה בידי שמים —
 62 כלומר: טבול יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש
 63 בתורה, אלא הוא פרוש מקבל. ובפרק ט' מסנהדרין (פג):
 64 אמרו בפרוש אמרו ותעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא
 65 יחללו שם אלהיהם" (שם), אמרו: "אם אינו ענין לטמא
 66 — לפי שפבר נתבאר — תגהו ענין לטבול יום ששמש.
 67 וזליף (נלמד ב"גורה שווה") חלול חלול (מתרומה: מה שם
 68 במיתה אף כאן)". ומנהו שם מכלל מחיבי מיתה.
 69 **המצוה הכ"ד** — הצווי שצטוו הפהגים בלבד
 70 לרחץ ידיהם ורגליהם כלי-פעם שיעטרכו להקנס להיכל
 71 או לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים,
 72 והוא אמרו ותעלה: "ורחצו אֶהְרֹן וּבְנָיו מִמְנוּ אֶת-יְדֵיהֶם
 73 וְאֶת-רַגְלֵיהֶם בַּבָּאֵם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד" (שמות ל, יט-כ).
 74 ומצות עשה זו העובר עליה חיב מיתה בידי שמים,
 75 כלומר: שפנהן ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים
 76 — חיב מיתה בידי שמים; והוא אמרו ותעלה: "ורחצו
 77 מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 78 בשלמות פפרק ב' מזבחים (יט: ואילך).
 79 **המצוה הס"ט** — האזהרה שהזהר כהן בעל מום
 80 מלהקנס להיכל בכללותו, כלומר: המזבח, ובין האולם
 81 ולמזבח, והאולם וההיכל, והוא אמרו ותעלה: "אף
 82 אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש וגו'" (ויקרא כא,
 83 ג), וכבר נתבאר בריש טהרות (כלים פרק א משנה ט)
 84 שמבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל אסור לבעלי
 85 מומין ופרועי ראש להקנס לשם. ונתבאר גם בספר
 86 (פרשת אמור שם) ששני לאוין אלו, והם: "אל-הפרכת לא

1 (המקדש): כל-העורה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת
 2 עזרת ישראל, והוא אמרו ותעלה: "ולא יטמאו את-
 3 מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מפות (יד):
 4 אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב עגש וכתוב אזהרה:
 5 עגש — "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ);
 6 אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמכלתא: "צו
 7 את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב) —
 8 בעשה. ומנין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-
 9 מחניהם". וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא
 10 אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד)
 11 ובספרא אמרו: "לפי שנגמר: "והזרתם את-בני-ישראל
 12 מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו
 13 בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו
 14 כשהוא טמא מתחייב פרת — תלמוד לומר ביולדת:
 15 "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין
 16 שאר טמאים שוה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת
 17 אחרי-מות), על אמרו ותעלה: "ואם לא יבסו ויבשרו לא
 18 ירחץ וינשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו
 19 (אם לא רחץ) — עגוש פרת, ועל כפוס בגדיו —
 20 בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש
 21 וקדשיו, הזהיר ועגש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על
 22 לאו זה, אם הוא מזיד — חיב פרת: ואם הוא שוגג —
 23 חיב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות
 24 עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שבועות
 25 ובהוריות (ט). וכתות (ב). ובכמה מקומות בזבחים.

26 **המצוה הע"ח** — האזהרה שהזהר כל-טמא (רוב
 27 הטמאים), מלהקנס למחנה לזיה אשר כמוהו לדורות: הר
 28 הבית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח),
 29 ושם נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית והפכות
 30 שבא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא
 31 יבא אל-תוף המחנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים
 32 (סח.), אמרו גם-כן: "ויצא אל-מחויץ למחנה" (שם) —
 33 זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות
 34 עשה; "ולא יבא אל-תוף המחנה" — זה מחנה לזיה,
 35 מתקיף (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור,
 36 אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במחנה שכינה, ולעבור
 37 עליו בעשה ולא-תעשה? אם פן נכתב קרא ולא יבוא
 38 אל-תוף, כלומר: היה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו —
 39 "המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה
 40 לזיה. כלומר שגם בה לא יבוא אל תוף המחנה. וישון
 41 ספרי (שם): "לא יבא אל-תוף המחנה" — זו מצות
 42 לא-תעשה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש מסכת
 43 כלים בפרושנו.

31 הקבוע והעובר, בפירק ו' מבכורות. וכן נתבאר הלכות
32 ארבעת לאוין אלו המצוות בהקדמת בעל מוס, ו
33 במקומות מפזרים במסכת זבחים ומסכת תמורה.

34 המצוה הצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב בעל
35 מוס עובר, והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תזבח לה'
36 אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מוס וגו'" (דברים יז, א),
37 ונתבאר בספרי שבבעלי מומין עוברין הכתוב מדבר. וגם
38 על זה לוקה, אם עבר והקריבו.

39 המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב
40 קרבנות הגוים אם הם בעלי מומין, ולא נאמר פיון שהוא
41 גוי קרב בעדו בעל מוס, והוא אמרו יתעלה: "ומיד
42 בן-גבר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מפל-אלה" (ויקרא
43 כב, כה). ומי שעבר והקריבו — לוקה גם כן.

44 המצוה הצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלתן מוס
45 בקדשים, וזהו הנקרא: מטיל מוס בקדשים. וכל-המטיל
46 מוס בקדשים — לוקה, ובתנאי שיהא זה בזמן שבית
47 המקדש קיים ודחוי (שפסל דבר שהיה ראוי לקרבן, כמו
48 שנתבאר בגמרא עבודה זרה (יג). וכן הלאו על כך
49 באמרו בקרבן: "כל-מוס לא יהיה-בו" (שם, כא), ולשון
50 ספרא: "כל-מוס לא יהיה-בו" — אל תתן בו מוס.

51 המצוה הפ"ו — הצווי שנצטוינו לפדות מן-
52 הקדשים מה שנולד בו מוס ונצא לחלין ומתר לשחטו
53 ולאכלו, והוא אמרו יתעלה: "רק בכל-אות נפשך תזבח
54 ואכלת בשר ככרפת ה' אלהיך" (דברים יב, טו) ולשון
55 ספרי (פרשת ראה): "רק בכל-אות נפשך תזבח — אינו
56 מדבר אלא בפסולי המקדשין שפדו". וכבר נתבאר
57 דיני מצוה זו, פלומר: פדיון הקדשים, במסכת בכורות
58 (טו). ותמורה (לב). ובכמה מקומות מחלין (קל). וערכים
59 (ד"ה) ומעילה (ט).

1 אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר
2 כן — הרי יהיה עובר בתמשה לאוין, לפי שהוא עושה
3 מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר
4 "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי
5 שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר
6 בספרא (שם): "המקדיש בעל מוס למזבח — עובר
7 משום תמשה דברים: משום כל תקדיש, כל תשחוט, כל
8 תזרוק את-הדם, כל תקטיר את-החלב, כל תקטיר
9 מקצתו". ובגמרא תמורה (ז) אמרו: "המעלה איברי
10 בעלי מומין לגבי המזבח — אמר אביי: לוקה משום
11 כל תקטיר פלו, ומשום כל תקטיר מקצתו; רבא אמר:
12 אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי (יש להקשות על
13 שיטת רבא): "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח —
14 עובר משום תמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על
15 לאו שבכללות? תיבתא דרבא". הנה נתבאר לך שזה
16 האומר: עובר בתמשה — שהם נעשו תמשה, לפי
17 סברתו שלוקין על לאו שבכללות, ולפיכך מונה הלאו
18 הכולל פלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדעת
19 אביי בכל-מקום כמו שבארנו בכלל התשיעי מן-הפוללים
20 שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על
21 לאו שבכללות — אינו חיב אלא מלקות אחת על
22 ההקטר כמו שזכר. וכבר נתברר אצלנו שהפולל הנכון:
23 אין לוקין על לאו שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא
24 סנהדרין (סג), כמו שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך
25 יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הכתוב, נמצא שמי
26 שהקדיש והקריב בעל מוס — לוקה ארבע מלקיות על
27 ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו
28 אמורים בבעל מוס קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שרוע,
29 וקלוט, ומעוף, וכתות, ונתוק, וקרית" (שם, כג-כד).
30 שפלא-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר פל-מומי בהמה,

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמ' א

7 הזרעים, וסבר רב שיש בכלאי זרעים איסור אפילו בחוץ לארץ.
8 אביי דוחה את ראיית רב יוסף ממנהגו של רב: אמר ליה אביי לרב
9 יוסף, בשלמא אי אשמעינן רב דבר חידוש, שהיה זורע כמה מינים
10 בערוגה אחת, והיה נזרע שיהא ריווח בין מין למין כדי שלא ינקו
11 זה מזה, וכגון שהיה זורע

1 יוסף, לאו מלתא היא דאמרי שכלאי זרעים מותרים בחוץ לארץ
2 אפילו מדרבנן. דהרי רב זרע גינתא דבי רב - גינת התלמידים,
3 שהיתה לצורכם לאכול מהירקות שגדלו בה, משארי משארי -
4 ערוגות ערוגות, וכל מין זרע בערוגה בנפרד. ומבאר רב יוסף, מאי
5 משלמא נהג רב כך, ולא זרע את כל המינים ביחד בערוגה אחת. לאו
6 משום - מסתבר משום שחשש לעירוב עירובי פלאים - ערבוב מיני

ישעיה פרק כג יז-יח

יז והיה מקץ | שבועים שנה יפקד יהוה את צר ושבה לאתננה וונתה את פלי ממלכות הארץ על פני האדמה: יח והיה סחרה ואתננה קדש ליהוה לא יאצר ולא יחסן פי לישבים לפני יהוה יהיה סחרה לאכל לשבעה ולמכסה עתיק: (פ)

ישעיה פרק כג א-ג

א הנה יהוה בוקק הארץ ובולקה וענה פניה והפיץ ישיבה: ב והיה כעם פנהו פעלד פארניו פשפחה פגברתה פקונה פמוכר פמלוה פלוה פנשה פאשר נשא בו: ג הבוק | תבוק הארץ והבוז | תבוז פי יהוה דבר אתה דבר הנה:

רש"י

(ב) תוספת, והיה כעם ככהן. לא כשאר הולכי דרכים שהאדון מוליכו עבדו, והגבירה מוליכה שפחתה. האדון נכבד והעבד נקלה, הגביר נכבדת והשפחה נקלית אבל כשהשבאי מוליך השבויים הכל שוין לפניו: כקונה כמוכר. בזמן שהעם יושב על נחלתו לבטח הקונה שמח והמוכר עצב שלא ישוב ממכרו אבל כשהשבאי מוליכם הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל, וכן כמלוה כלוה שניהם שוים שהלוה אין לו לפרוע והמלוה אם לא הלוה לזה היה השבאי נוטלו כמו כן כנושה כאשר נושה בו לזה נופל בכסף ונושה נופל בכל שאר דברים כגון יין ושמן ותבואה ודבש כדכתיב (דברים כד) כי תשה ברעך משאת מאומה ע"כ: (ג) הבוק תבוק. תתרוקן: הבוז תבוז. לי בזה ושלל:

(יז) לאתננה. לקדמותה ולעשרה ע"י סחורתה ומכנה אותה בל' גנאי: וזנתה. ותספק סחורה אך בל' גנאי כינה אותה: (יח) קדש לה'. עתידים צדיקים לבוז אותה כשיבא מלך המשיח: לא יאצר. להיות אוצר: ולא יחסן. לא ינחילנה לבניהם: למכסה עתיק. למלבושי נוי, עתיק משובח כמו ידברו עתק (תהלים צד): (א) הנה ה' בוקק הארץ ובולקה. הרי נבואה זו פורענות לישראל לפי שניבא להם נחמה זו והם עתידים לראות לפניה צרה רבה לכך אמר להם לא לכם אני אומר שתירשוה כי הנה הקב"ה בוקק ובולק אתכם והנותרים מכם ליום הגאולה המה ישאו קולם ירונו זהו סוף הענין ולהם נבאתי הנבואה הטובה: בוקק. מרוקן: ובולקה. מחריבה: וענה פניה. והבהיל חשוביה. ענה ל' נעוטי משמע (לעיל כא):

מצודת ציון

(יז) יפקוד. ענין זכרון והשגחה: לאתננה. כן יקרא מתן הזונה כמו לא תביא אתנן זונה (דברים כג): (יח) יחסן. ענינו כמו אוצרו וכן חוסן ויקר יקחו (יחזקאל כב): ולמכסה. ולכסות: עתיק. ענינו חוזק וחשוב וכן הון עתק (משלי ח): (א) בוקק. ענין רקות כמו גפן בוקק ישראל (הושע י): ובולקה. ענין כריתה וכן בוקה ומבוקה ומבולקה (נחום ב) ובדרז"ל לא חילק ידענא ולא בילק ידענא (חולין יט): וענה. מל' עוות ועקום: פניה. ר"ל החשובים: והפיץ. ענין פיזור: (ב) כעם ככהן. כפל הכפיץ להורות על דמיון גמור: כגבירתה. כאדונית: כנשה. ענין הלוות דברים זולת הכסף כיין ושמן ותבואה כמ"ש משאת מאומה (דברים כד): (ג) הבוק תבוק. ריקנות תתרוקן: והבוז תבוז. מלשון בזה ושלל:

מצודת דוד

(יז) יפקוד ה'. יעלה זכרונה לפני המקום: ושבה וכו'. תקח אתנן כבראשונה ולפי שהמשילה לזונה אמר לשון אתנן ור"ל תקנה סחורה מן המביאים: וזנתה וכו'. ר"ל היא תספיק סחורה לכל העמים: (יח) סחרה ואתננה. הוא כפל ענין במ"ש: קדש לה'. מאשר תרויה תקדיש ממנו לשם ה': לא יאצר. לא יונח הרווח בבית האוצר: ולא יחסן. כפל הדבר במ"ש: כי ליושבים וכו'. סחרה. ריוח סחרה הקדיש לכהנים היושבים לפני ה' בבית המקדש: לאכול לשבעה. להיות להם למאכל עד כדי שביעה ולכסות חזק וחשוב: (א) הנה ה' בוקק וכו'. יריק את א"י מיושביה כי יגלו ממנה: ובולקה. גזור אותה מן הישוב: וענה פניה. יעות ויעקר חשובי הארץ: והפיץ. יפיצם ע"פ הארץ: (ב) כעם ככהן וכו'. המשחיתים את הארץ לא ישאו פני גדול אלא כולם יהיו שוין בגזרה כקטן כגדול: כקונה כמוכר. בזמן שהעם יושב בטח על נחלתו

הקונה שמח והמוכר עצב בעת ימכר מה מאחוזתו אבל בעת ילכו בגולה לא ישמח הקונה והמוכר לא יתאבל על המכירה: כמלוה כלוה. דרך המלוה למשול בלוה כמ"ש עבד לזה לאיש מלוה (משלי כב) אבל כיון שהשבאי יקח הכל כאילו אין לזה על זה כלום כי הלוחה אין לו מה לשלם ולא הפסיד למלוה כי אם היה נשאר בידו היה השבאי נוטל ממנו: כנשה. הוא הלוחה דבר זולת הכסף: כאשר נשא בו. הוא המלוה את הלוחה: (ג) הבוק תבוק וכו'. ר"ל בוודאי כן יהיה כי ה' דבר וכו' ומי יפר דברו:

משלי פרק ל לא-ל

לא זרזיר מתנים או תיש ומלך אלקום עמו: לנ אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה: לג פי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב:

משלי פרק לא א

א דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו:

רש"י

ורבותינו פירשו אם נבלת עצמך על דברי תורה לדרוש ולשאול ספיקותיך לרכב ואפי' נראית לו כשוטה בלא לב סופך שתהא מנושא ואם זמות אם שמת זמם על פיך וחסתם אותו ולא שאלת לו הכל סופך כשישאלך דבר הלכה תתן יד לפה ותאלם שלא תדע לענות כלום בו. כאשר מיץ חלב יוציא חמאה כן מיץ אפים שרכך כועס כך שלא הבינות מהר ואתה מתנבל עליה סוף יוציא מפין אחר זמן הלכות רבות והוראות: (א) דברי למואל מלך. דברי שלמה המלך שאמר למו הקב"ה כלומר בשביל שהעוה כנגד הקב"ה, למואל לאל כמו (איוב מ) למו פי דברים לשמו של הקב"ה שאמר המלך: משא אשר יסרתו אמו. כשהתחתן עם בת פרעה ביום חנוכת בית המקדש והכניסה לו כמה מיני כלי זמר ונעור כל הלילה וישן למחרת עד ארבע שעות כדאית' בפסיקתא והיו מפתחות בית המקדש תחת מראשותיו ועל אותה שעה שנינו על תמיד של שחר שקרב בד' שעות ונכנסה אמו והוכיחתו על המעשה הזה: משא אשר יסרתו אמו. משא של משל שיסרתו אמו:

(לא) זרזיר מתנים או תיש. לא ידעתי מהו ולפי המשמע היא חיה תשושה מתנים: ומלך אלקום. לא ידעתי מה הוא לפי פשוטו: ומדרש אגדה פותרין חמש פרשיות אלו של ארבע ארבע דברים כנגד ד' מלכיות לפי שנתאמצה ממשלתן על ישראל בעון שעברו על חמשה חומשי תורה הזכירים חמשה פעמים: בנו בית המקדש: זרזיר מתנים. זו מדי ופרס שזרזו מתניהם והרגו לבלשצר ונטלו מלכות בבל: או תיש. זה יון שנקרא תיש שנא' (דניאל ח) והצפיר השעיר הוא מלך יון: ומלך אלקום עמו. זו אומת ארם שאמר אני ואפסי עוד אין נצב לעומתו, אלקום. אין עומד עמו: (לב) אם נבלת בהתנשא. אם נתנבלת ע"י חבירך שחירפך (ס"א על ידי דבורך שחרפת וגדפת) את עצמך סופך להנשא בדבר: ואם זמות. בלבך להתקוטט שים יד על פה ושתוק: (לג) כי מיץ חלב. כי כאשר תצא חמאה על ידי מיץ חלב, ודם על ידי מיץ החוטם יתור מדי כן יצא ריב על ידי מיץ אפים של כעס מיץ סחיטה פרימדור"א בלע"ז כמו (שופטים ו) וימץ טל וגו'.

מצודת ציון

(לא) זרזיר. ר"ל חגור כי ויעשו להם חגורות (בראשית ג) תרגומו זרזין: תיש. הוא זכר העזים: אלקום. המלה היא מורכבת משנים אל קום ר"ל אין עומד: עמו. נגדו כמו ואין עמך להתיצב (דברי הימים ב' כ'): (לב) בהתנשא. מלשון התנשאות ורוממות: זמות. ענין מחשבה: (לג) מיץ. מלשון מציצה וסחיטה כמו וימץ טל מן הגזה (שופטים ו): חמאה. היא שומן החלב: אף. חוטם: אפים. מל' אף וחימה: (א) למואל. המלה היא מורכבת משנים למו אל ר"ל אל ה' כמו וידמו למו עצתי (איוב כט): משא. נבואה: יסרתו. מלשון מוסר:

נבלת. אם נעשית נבל ר"ל אם חרפך מי ובדיבורו עשה אותך לנבל עכ"ז תהא אתה בהתנשאותך ר"ל אל תשיבו בקנטור ובקטטה וכדבר אחד הנבלים רק שמור פתחי פיך כדרך אנשי המעלה: ואם זמות. אם תהיה מלא ממחשבת קנטור וקטטה שים יד לפה לסתמו בחזקה: (לג) כי מיץ. כי כמו שמציצת וסחיטת החלב מוציא חמאה ומציצת האף מוציא דם כן מציצת הכעס מוציא ריב ר"ל התעוררות הכעס מוציא הוא את הריב ולזה סתום פיך ואל תעורר כעס המנבל אותך כי עוד יוסיף לריב ולדבר כך דברי נבלה: (א) דברי למואל מלך. ר"ל אלה דברי המלך אשר הוא אל ה' ומשיחו: משא וגו'. ר"ל בזה יספר את דברי המוסר אשר יסרתו אמו אשר נחשב בעיניו כמשא דבר ה' וארו"ל כשהתחתן שלמה עם בת פרעה ביום חנוכת בית המקדש הכניסה לו כמה מיני כלי זמר והיה נעור כל הלילה והיה ישן למחרתו עד ד' שעות על היום ומפתחות העזרה היו מראשותיו ולא יכלו להקריב התמיד ונכנסה אמו אצלו והיתה מיסרתו בדברים האלה:

מצודת דוד

(לא) זרזיר מתנים. הוא כלב הציידים שהוא דק במתניו כאלו חגור באזור וירוף קל מהר לצוד חיות בבטחון גדול ומצליח בדרכו: או תיש. גם הוא מטיב צעד כי הוא קל המרוץ וילך בעדר תחלה כמ"ש כעתודים לפני צאן (ירמיה ג) ויבטח במרוצתו ומתגבר על כל: ומלך אלקום עמו. כן הרביעי ייטיב לכת כמוהם והוא מלך גבור אשר אין עומד נגדו במלחמה כי הלך ילך בבטחון רב ויצלח בכל אשר יפנה ולמד דעת שים ללכת ברכות לבב למלחמה ולעזוב הדבר אל המקרה רק יהיה אזור בגבורה אז יבטח ויצליח ע"פ הרוב כמו אלו שע"י שמוצאים גבורה בעצמם הולכים בטח ומצליחים: (לב) אם

ו הוּי יוֹשְׁבֵיין לְאֹכֹל – כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְעֶצְמוֹ; הַסְּבוּ – אֶחָד מְבַרֵךְ לְכֻלָּן. כָּאֵלֶּם יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוּן – כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְעֶצְמוֹ; לְאַחַר הַמְּזוּן – אֶחָד מְבַרֵךְ לְכֻלָּם; וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמְּגֻמָּר, אֵף עַל פִּי שְׁאִין מְבַיְאִין אֶת הַמְּגֻמָּר אֶלֶּא לְאַחַר הַסְּעוּדָה.

ז הַבְּיֹאוּ לְפָנֵינוּ מְלִיחַ בַּתְּחִלָּה וּפְתַ עֲמוֹ – מְבַרֵךְ עַל הַמְּלִיחַ וּפוֹטֵר אֶת הַפֶּת; שֶׁהַפֶּת טְפֹלָה לוֹ. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁהוּא עֵקֶר וְעֵמוֹ טְפֹלָה, מְבַרֵךְ עַל הָעֵקֶר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֹלָה.

פירוש ברטנורא

ו הוּי יוֹשְׁבֵים. בלא הסיבה, וסימן הוא שלא נתעורר לאכול יחד. שהגילים היו כשמתעוררים חברות אנשים לאכול שהיו מסובים על המטות ואוכלים ושותים בהסבת שמאל: כל אחד מברך לעצמו. שלא היה להם קבע סעודה בלא הסיבה. ומיהו אם אמרו ניזיל נכול נהמא ברוכתא פלן, אע"פ שלא הסיבו כהסיבו דמי, ואחד מברך לכולם ומצטרפין נמי לימון: כּאֵלֶּם יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוּן כּל אחד מברך לעצמו. הואיל ואין בית הבלועה פנו ואין לב המסובים פונה אל המברך אלא לבלוע מה שבפיהם. א"נ חיישינן שמא יחנק כשכבא לענות אמן: והוא אומר על המוגמר. המברך ברכת המזון הוא מברך על המוגמר בורא עצי בשמים. ואע"פ דאיכא העדף מיניה אפ"ה כיון דאתחיל בהרא עביד לאידך: לאחר הסעודה. לאחר ברכת המזון, דהשתא לא מצרכי הסעודה הוא, אפ"ה כיון שהתחיל בברכות אחרונות וגומר; מוגמר. רגילין היו להביא אחר הסעודה עצי בשמים במחתה על האש לריח טוב: ז מליח. כל דבר מלוח: שהפת טפלה לו. מי שאכל אכילה גסה מפירות מתוקים ביותר אוכל אחריו דבר מליח לחדך הליחות הנדבקות בגופו מחמת רוב הפירות, ומפני שאינו יכול לאכול המליח לבדו אוכל מן הפת עמו. אבל המליח לבדו עיקר והפת טפלה לו:

משניות מבוורות – קהתי

על שם הגחלים, שהגרגם "גזלים – גומרין" (שמואל ב כב, ט). משנתנו באה ללמד שהמברך לכולם על היין שלאחר המזון מברך לכולם גם על הבשמים, אף על פי שְׁאִין מְבַיְאִין אֶת הַמְּגֻמָּר אֶלֶּא לְאַחַר הַסְּעוּדָה – כלומר לאחר ברכת המזון, ונמצא שאין המוגמר מענין הסעודה, מכל מקום מי שהתחיל בברכת היין, זוכה גם בברכה על המוגמר.

באור משנה ז

לאחר שלמדנו במשנה ה, שהברכה הפט פוטרת את הפרפרת, היינו שהעיקר פוטר את הטפל, באה משנתנו להשמיע, שיש וגם הפת טפלה למאכל אחר, ובכגון זה נפסרת הפת בברכת המאכל שהוא עיקר.

הַבְּיֹאוּ לְפָנֵינוּ מְלִיחַ – דבר מלוח, כגון דגים מלוחים או זיתים מלוחים וכדומה, **בַּתְּחִלָּה** – היינו כעיקר מזונו ולא כפרפרת לפת. בגמרא מבואר, כגון שאכל באותו יום מנה גדושה של פירות מתוקים, והוא זקוק עתה למליח כדי להפיג את המתיקות. ברם, לפי רש"י והוא ש"מליח" האמור במשנה היינו פירות ארץ ים כנרת, שהם חשובים מן הפת (עיין חידושי הרש"י), ופת עמו – ואוכל מעט לחם עם המליח, מפני שקשה לו לאכול את המליח לבדו, **מְבַרֵךְ עַל הַמְּלִיחַ** – הברכה המיוחדת לו, ופוטר את הפת – מברכה, שֶׁהַפֶּת טְפֹלָה לוֹ – טפלה למליח, והברכה על העיקר פוטרת את הטפל. **זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁהוּא עֵקֶר וְעֵמוֹ טְפֹלָה** – האוכל שני מאכלים שאחד מהם הוא עיקר מזונו והשני טפל לו, **מְבַרֵךְ עַל הָעֵקֶר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֹלָה** – בברכת העיקר.

באור משנה ח

מצוה מן התורה לברך ארץ אכילת מזון, שנאמר (דברים ח, ט): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". לענין הנוסח של ברכת המזון אמרו בגמרא (ברכות מח, ב): "משה תיקן לישוראל ברכת 'הזון' בשעה שירד להם הנון" – ברכת 'הזון' היינו הברכה הראשונה של ברכת המזון, שפתיחתה היא: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הזון את העולם כולו" וגו', ותחילתה: "ברוך אתה ה' הזון את הכל". יהושע תיקן להם ברכת הארץ כשנכנסו לארץ – ברכת הארץ היינו הברכה השנייה של ברכת המזון: "נודה לך ה' אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה" וגו', ותחילתה: "ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון". דוד ושלמה תיקנו ברכת "בונה ירושלים" – היינו הברכה השלישית של ברכת המזון: "רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך" וגו', ותחילתה: "ברוך אתה ה' בונה ברחמינו ירושלים". דוד תיקן "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך", ושלמה תיקן "על הבית הגדול והקדוש". שלש ברכות אלה – ברכת "הזון" ברכת הארץ וברכת ירושלים – מרומזות הן בכתוב, כמו שדרשו חכמים (ברכות שם): "וברכת את ה' אלהיך – זו ברכת 'הזון', על הארץ – זו ברכת הארץ, הטובה – זו ברכת 'בונה ירושלים', וכן אמר הכתוב (דברים כג, כה): 'ההר הטוב הזה', ופירושו חכמים: זו ירושלים. מכאן סוברים רבים ששלש ברכות אלו מן התורה הן, כלומר שבידכו אותן גם קודם שבאו דוד ושלמה, אלא שדוד ושלמה תיקנו

באור משנה ו

אמרו חכמים: "שניים שאכלו כאחת – אחד מהן יוצא בברכת חבירו" (ברכות מח, ב). וכך היא ההלכה בכל הברכות, שאחד יכול לברך ולהוציא בברכתו את האחרים ידי חובתם; אלא שיש בוה שלושה תנאים: א) שהמברך יתכוון להוציא את השומעים ידי חובתם, ב) שהאחרים ישמעו את הברכה כולה מתחילתה ועד סופה, ג) שהשומעים יתכוונו לצאת בה ידי חובתם. ויש הבדל בענין זה בין ברכות הנהנין לשאר כל הברכות, שבכל הברכות, אף מי שכבר יצא ידי חובתו יכול לברך כדי להוציא אחרים ידי חובתם, ואילו בברכות הנהנין אם כבר יצא אינו מוציא אחרים ידי חובתם (ראש השנה כט, א). טעם ההבדל שביניהן מבואר ברש"י (שם), שהמצוות חובה הן על כל אדם, והואיל וכל ישראל ערבים זה בזה, הרי המברך כאילו הוא מחוייב בדבר; אבל ברכות הנהנין אף על פי שחובה על הנהנה לברך, מכל מקום אין עליו חובה ליהנות כדי לברך, ולכן אין עליו ערבות בברכה זו והוא פטור ממנה, ואינו יכול להוציא את חברו שנהנה ומחוייב בה (אנציקל' תלמודות). – משנתנו באה ללמד שיש בברכות הנהנין תנאי נוסף, והוא: הקביונות. כלומר שאין אחד יכול להוציא בברכתו את האחרים ידי חובתם, אלא אם כן קבעו להם סעודה בחבורה. ונוהגים היו בימיהם כשהתועדו בחבורה לסעודה היו מסובים על מיטות ונשעים על היד השמאלית ואוכלים ושותים בהסיבה. מכאן שלא היתה קביעת סעודה בימיהם אלא כשישבו בהסיבה. ברם בימינו, שאין רגילים לאכול בהסיבה, הישיבה על יד שולחן אחד היא נחמיבה שבמיניהם. וכן אמרו שאם אחדים הזמינו עצמם לסעודה, ואמרו: נלך ונסעד במקום פלוני, אף על פי שישבו בלא הסיבה, הרי זו קביעות.

הוּי יוֹשְׁבֵיין לְאֹכֹל – בלא הסיבה והרי זה סימן שלא נתוועדו לאכול בחבורה, כמו שביארנו למעלה, **כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְעֶצְמוֹ** – שהואיל ואין כאן קביעת סעודה, אין אחד יכול להוציא בברכתו את האחרים, אלא כל אחד ואחד צריך לברך ברכת "המוציא לעצמו; הַסְּבוּ – על מיטות, לשם סעודה בחבורה, **אֶחָד מְבַרֵךְ לְכֻלָּן** – ומוציאים ידי חובתם. **כָּאֵלֶּם יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוּן** – אם הוגש יין למסובים בתוך הסעודה, אף על פי שקבעו סעודה זו בחבורה ואחד יכול להוציא בברכתו את כולם, **כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְעֶצְמוֹ** – ברכת "בורא פרי הגפן". הטעם מבואר בגמרא: "הואיל ואין בית הבלועה פנוי", כלומר שטרודים המסובים באכילה לבלוע מה שבפיהם ואין שמים לבם לשמוע את הברכה מפי המברך (רש"י). ויש מפרשים "שואין בית הבלועה פנוי" – לענות "אמן", שהואיל ועוסקים באכילה, אם יענו אמן על הברכה יש חשש שמא יקדימו קנה לרושט ויבואו לידי סכנה (רמב"ם). **לְאַחַר הַמְּזוּן** – אבל על היין שלאחר המזון, **אֶחָד מְבַרֵךְ לְכֻלָּם** – ומוציאים ידי חובתם, שהואיל וסיימו כבר את הסעודה, יכולים הם לשמוע את הברכה ואף לענות אמן עליה. **וְהוּא** – המברך על היין, **אוֹמֵר עַל הַמְּגֻמָּר** – ברכת הבשמים. "מוגמר", היינו בשמים הנתונים על גבי מחתה של גחלים, שהיו מביאים לפני המסובים להריח בהם, ומברכים עליהם "בורא עצי בשמים". בעל "תוספות יום טוב" כותב, שנקרא מוגמר

ח אכל תאנים ענבים ורמונים – מברך אחריהן שלש ברכות; דברי רבן גמליאל. וחקמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש. רבי עקיבא אומר: אפלו אכל שלק והוא מזונגו, מברך אחריו שלש ברכות. השוטה מים לצמא, אומר "שהכל נהיה בדברו". רבי טרפון אומר: "בורא נפשות רבות".

פ ר ק ש ב י ע י

א שלשה שאכלו כאחד תיבין לזמן. אבל דמאי, ומעשר ראשון שנטמלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שגפדו,

פירוש ברטנורא

ח מברך אחריהן ג' ברכות. דכל שהוא משבעת המינים מברך אחריו שלש ברכות, דסבירא ליה לרבן גמליאל דואכלת ושבעת וברכת לאו אלאם כלבד קאי אלא אכל ו' המינים המוזכרים לעיל בפרשה. ובהאי קרא שלש ברכות רמזין, וברכת זו ברכת הון, על הארץ זו ברכת הארץ, המוכה זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר (דברים ג) החר המוב הזה: והביא ברכה אחת. מעין שלש ברכות אם ענבים תאנים ורימונים ויתים ותמרים אכל, מברך על העץ ועל פרי העץ ועל ארץ חמדה טובה וכו', וחותרם על הארץ ועל הפירות. ובארץ ישראל חותרם על הארץ ועל פירותיה. וברכה זו עצמה מברך על היין אלא שפוחת בה על הגפן ועל פרי הגפן. ועל כל דבר הנעשה מחמשת מיני דגן במקום על העץ ועל פרי העץ אומר על המחיה ועל הכלכלה וחותרם על הארץ ועל המחיה: אפילו אכל שלק. של ירק: והוא מזונגו. שסומך עליו לזמן מברך ג' ברכות דואכלת ושבעת אבל מאי דאכל קאי. והלכה כחקמים שאין מברכין שלש ברכות אלא אלאם, ועל שבעת המינים ברכה אחת מעין שלש, ועל כל שאר דברים בורא נפשות רבות וחסרונן. ופירוש חסרונן כמו לחם ומים שאי אפשר להתקיים בלא הם, על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא נבראו יכולין להחיות להתקיים, ולא נבראו כי אם לתענוג ולתוספת טובה. ומפני שיש בברכה זו ב' ענינים היא ברכה ארוכה ופוחתת בברוך וחותרת בברוך, כדאיתא בירושלמי שחותרים בה ברוך אתה ה' חי העולמים: השוטה מים לצמא. דוקא, מברך שהכל. אבל השוטה מים לבלוע מאכל שנתחב לו בגרונו וכיוצא בזה אינו מברך: רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות. מברך לפני שתיית המים. ואין הלכה כר' טרפון, אלא לפניו מברך שהכל ולאחריהם בורא נפשות רבות:

ז א שלשה שאכלו. לזמן. להודות יחד, לברך בלשון רבים נברך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עמי הארץ קרויים דמאי. כלומר דא מאי מעושרין הן או לא, לפי שהם חשודים על המעשרות ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר מברך עליו ולא היו מצוה הבאה בעבירה דרוב עמי

משניות מבווארות – קהתי

ושעורה... ומכאן שאין אדם מברך ברכת המזון אלא אחר אכילת לחם, שהוא מחמשת מיני דגן. אבל אחר אכילת פירות משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל מברך ברכה "מעין שלש", כמו שבארנו למעלה. וכן האוכל מאכל מחמשת מיני דגן, שברכתו הראשונה היא "בורא מיני מזונות", מברך אחריו ברכה "מעין שלש", דהיינו שפוחת ב"ברוך אתה... על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה", וגו', וחותרם: על הארץ ועל המחיה. **רבי עקיבא אומר: אפלו אכל שלק – תבשיל של ירקות, והוא מזונגו – שקבע עליו סודותו, מברך אחריו שלש ברכות – היינו ברכת המזון, שסובר רבי עקיבא הואיל וכתוב "ואכלת ושבעת וברכת" החיוב של ברכת המזון חל על כל מה שאכל אדם בסעודת קבע. והולגה כחכמים. השוטה מים לצמא – לריות צמאונגו, אומר "שהכל נהיה בדברו" – אבל השוטה מים שלא לצמא, כגון שעמד לו דבר אכילה בגרונו ושותה מים כדי לבלעו, אינו מברך. רבי טרפון אומר: "בורא נפשות רבות" – השוטה מים מברך לפניו: "בורא נפשות רבות וחסרונן" וגו'. ואין הלכה כרבי טרפון, אלא לפני שתיית המים מברכים "שהכל נהיה בדברו", ואחר שתייתם מברכים: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים". וכן כל מאכל, שאין מברכים אחריו לא ברכת המזון ולא ברכת "מעין שלש", ברכתו האחרונה היא "בורא נפשות".**

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה עוסק בהלכות היומין לברכת המזון. משנתנו באה ללמד מתי חייבים בדיקון ומי הם המצטרפים לדיקון. **שלשה שאכלו כאחד** – ביחד, **תיבין לזמן** – לברך ברכת היומין קודם ברכת המזון, דהיינו שאחד מזמין את חבריו לברכה, ואומר להם: "נברך שאכלנו משלו", כמבואר להלן במשנה ג'. בגמרא למדים דבר זה מן הכתוב (תהלים ז, ד): "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחידי" (אחד אומר לדברים: "גדלו... ומיעוט רבים שניים. הרי שלוש). או מן הכתוב (דברים לב, א): "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו". **אכל דמאי** – עמי הארץ חשודים היו על המעשרות, שכן רבים מהם היו מקילים על עצמם ולא היו מפרישים מתבואתם ומפירותיהם לא מעשר ראשון ולא מעשר שני. לפיכך קבעו חכמים שהתבואה

המטבע שלהן "לפי מה שנתוספה טובה לישראל" לאחר כיבוש הארץ ובניין ירושלים (רא"ש טו). הנוסח הקבוע של ברכת המזון, אנשי כנסת הגדולה תיקנו. ברם, הברכה הרביעית שבברכת המזון, ברכת "הטוב והמטיב", ביבנה תיקנה כנגד הרוגי ביתר, כמו שאמרו: "אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו ביבנה הטוב והמטיב", "הטוב" – שלא הסריחו, ו"המטיב" – שניתנו לקבורה". מכאן שברכה זו אינה אלא תקנת חכמים. יש דעה שברכה זו נתקנה זמן רב לפני חורבן ביתר. אלא שבראשונה לא היתה אלא הודאה לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ומשניתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו לומר בה "הטוב והמטיב". – מכל מקום משנתנו קודמת לברכת המזון בשם "שלש ברכות" על שם הברכות שמן הן התורה, והיא באה ללמד, אחר איזו אכילה מברכים ברכת המזון. ואמנם אחר אכילת לחם, שהוא מחמשת מיני דגן, הכל מודים שמברכים ברכת המזון, אלא שמשנתנו נזה באוכל פירות משבעת המינים, או במי שקובע סעודה על מאכלים אחרים, איזו ברכה הוא מברך אחריהם, וכזה באנו למחלוקת של תנאים.

אכל תאנים ענבים ורמונים – כלומר מי שאכל פירות שהם משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, כגון תאנים או ענבים או רימונים, והוא הדין באוכל זיתים או תמרים, **מברך אחריהן שלש ברכות** – של ברכת המזון, **דברי רבן גמליאל** – הסובר, שכל שהוא משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל – והם: חיטים (ובכללם כוסמים), שעורים (ובכללם שבולת שועל ושיפון), ענבים, תאנים, רימונים, זיתים ותמרים – מברך אחריו שלש ברכות (ברכות לו, א); וטעמו של רבן גמליאל, לפי שכתוב (דברים ה, ו-ז): "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון... ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם... ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך", ומכאן שהחייב "וברכת" מוסב על כל האמור למעלה, היינו על כל שבעת המינים המוזכרים בפסוק ח. **והחקמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש** – אחרי תאנים או ענבים או רימונים וכו' אינו מברך ברכת המזון אלא ברכה אחת שיש בה מעין שלש הברכות של ברכת המזון, כלומר שהיא כוללת עיקר תכנן של שלש הברכות. ברכה זו מתחילה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה... ותחיתמה: "ברוך אתה ה' על הארץ ועל הפירות". בארץ ישראל חותרים: "על הארץ ועל פירותיה". וכן השוטה יין מברך אחריו ברכת "מעין שלש", אלא שבמקום "על העץ ועל פרי העץ" הוא אומר: "על הגפן ועל פרי הגפן", וחותרם: "על הארץ ועל פרי הגפן" ובארץ ישראל: "על הארץ ועל פרי גפנה". טעמם של חכמים הוא, ש"וברכת" אינו מוסב אלא על הפסוק שלפניו: "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", ולא על הכתוב "ארץ חטה

וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׂאֵבֵל פְּזִית, וְהַכּוֹתֵי – מְזַמְּנֵי עֲלֵיהֶם. אֲבָל אֲכָל טֶבֶל, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׂלֵא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֵּדֵשׁ שְׂלֵא נִפְדּוּ, וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׂאֵבֵל פְּחוֹת מִפְּזִית, וְהַנְּבָרִי – אֵין מְזַמְּנֵי עֲלֵיהֶם.

פירוש ברטנורא

הארץ מעשרים הם: שנטלה תרומתו. ואף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבילים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים, ורחמנא קרייה ראשיה, נמצא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הוה אחד מחמשים שבו, לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמעינן מתניתין דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה דכתיב (במדבר יח) והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתו לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: ומעשר שני והקדש שנפדו. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקמשמע לן תנא דאין חומש מעכב: והשמש שאכל כזית. דמהו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות אלא הולך ובה אין מוזמנין, עליו קמ"ל. וככל הני אשמעינן דאע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה: והכותבי. מן העובדי כוכבים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות ויושב אותם בערי שומרון, ונתגירו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם כמפורש בספר מלכים (כ ז), והיו שומרים תורה שבכתב, וכל מצוה שהחזיקו בה מדקדקים בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמנים בהם בקצת המצות, עד שברקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאו עשאו כעובדי כוכבים נגמורים לכל דבריהם, הלכך האידאן אין מוזמנין על הכותבי: אבל טבל. דגן שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות קרוי טבל. ופירוש טבל מב לא ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן כגון דגן שצמח בעצין [שאינו נקוב] שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מוזמנין עליו: ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. לאו תרומת מעשר קאמר דהאי טבל גמור הוא, אלא כגון שהקדים לוי את הכהן בכרי לאחר שנתמרה והוקבע לתרומה מן התורה ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמשים שבו היא ראיה לתרומה גדולה לכהן, וכל זמן שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו אף על פי שהפריש תרומת מעשר אין מוזמנין עליו, ואם היה מקדימו בשבילים קודם שתמורה לא היה צריך להפריש תרומה גדולה כדכתיבין לעיל: ומעשר שני והקדש שלא נפדו. א"צ לומר שלא נפדו כלל דהא מילתא דפשיטא היא, אלא שנפדו ולא נפדו כהלכתך, כגון שפדה מע"ש ברוטאות על כסף או כמטבע שאין עליו צורה, ורחמנא אמר (דברים יד) וצרת יהי הכסף דבר שיש בו צורה. והקדש שחללו ע"ג קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן את הכסף: והשמש שאכל פחות מכוזית. משנה שאינה צריכה היא, אלא אידי דהדר דלכא לציורך הדר נמי להא: ועובד כוכבים. בגר שמל ולא טבל מיירי. ואשמעינן דכל כמה דלא טבל עובד כוכבים הוא, ולעולם אינו גר עד שימול ויטבול:

משניות מבוארות – קהתי

גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. ומעשר שני והקדש שנפדו – כבר הזכרנו למעלה שמעשר שני דינו להעלותו לירושלים ולאכלו שם. ואם קשה לאדם להעלות את פירות המעשר לירושלים, הרי הוא פודה אותם בכסף ומעלה את דמי הפדיון לירושלים ומציאם שם על דברי אכילה ושתיה. לאחר שניפדו הפירות של מעשר שני מותר לו לאכלם בכל מקום. וכן דבר שהוקדש לה' אפשר לפדותו בכסף, והוא יוצא לחולין, וכסף הפדיון נעשה הקדש. ברם, הפודה מעשר שני שלו וכן הפודה הקדשו צריך להוסיף חומש על דמי פדיונו, ובאה משנתנו להשמיע שאם אכל פירות מעשר שני או הקדש שנפדו, אף על פי שפדאום ללא תוספת החומש, אין החומש מעכב, ומצטרף הוא לזימון. והשמש שאכל פזית – השמש המשמש את המטובים, אף על פי שאין מקומו קבוע אצל השולחן, אם אכל מזון כשיעור זית, והפזית – מן הגויים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות והושיבם בשומרון ונתגירו מאימת האריות שהיו טורפים רבים מהם כמסופר בספר מלכים ב' פרק יז וכתוב בהם (סו): "את ה' היו יראים ואת פסיליהם היו עובדים". ברם, כל מצוה שהחזיקו בה היו מדקדקים בה יותר מישראל; – כל אלה מוזמנין עליהם – מצטרפים לשלושה שחייבים לזמן, כמו שביארנו כבר למעלה בכל אחד מהם. אכל אכל טבל – תבואה שלא הופרשו ממנה תרומה ומעשרות, ואפילו טבל מדרבנן (גמרא ברכות מה. ב), ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו – אין צורך לומר למעשה מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומת המעשר, שהרי טבל גמור הוא, אלא כוונת המשנה היא – לפי הגמרא – שלא נטלה ממנו תרומה גדולה וכגון שהקדים הלוי לאחר מירוח הכרי, היינו לאחר שנתחייבה התבואה בתרומה, ונטל הלוי את המעשר קודם שהפרישו ממנה תרומה גדולה, והרי בכגון זה חייב הלוי להפריש ממעשרו לא רק תרומת מעשר אלא גם תרומה גדולה, וכל זמן שלא הפריש ממנו תרומה גדולה אסור לאכלו. ומעשר שני והקדש שלא נפדו – אפילו אם ניפדו אלא שניפדו שלא כהלכתם, כגון מעשר שני שפדאו באסימון (מטבע שאין עליה צורה), והקדש שחיללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, שבכגון זה אין פדיונם פדיון, והשמש שאכל פחות מכוזית – והוא הדין לכל מי שאכל פחות מכוזית, אלא שהמשנה נקטה "שמש" אגב הרישא. והנבארי – לא רק גוי ממש אלא אפילו גר שמל ולא טבל, שכל זמן שלא טבל, הרי הוא חשוב כנכרי; כל אלה אין מוזמנין עליהם – אינם מצטרפים לזימון.

והפירות של עמי הארץ "דמאי" הם, כלומר ספק מעושרים, פירוש המלה "דמאי": דא מאי – זה מהו? מעושר או לא מעושר? – כך מבארים רוב מפרשי המשנה. ויש מפרשים: "דמאי" מלשון דימיו והרהור, שיש להרהר אחר תבואה זו, אם הפרישו מעשרותיה אם לאו (מלאכת שלמה במסכת דמאי א, א). ויש מבארים שהיא מילה יוונית ("דיאמוס"), ומובנה, עם, המון, היינו תבואה של המון העם (אנציקל' תלמודית על פי מוסף הערוך). אמנם רוב עמי הארץ היו מעושרים. אבל חכמים חששו כאן למיעוט, והואיל והוא מיעוט המצוי הרבה, והתקינו שהלוקח תבואה ופירות מעם הארץ הרי הם דמאי וחייב להפריש מהם מספק תרומת מעשר ומעשר שני (כמבואר להלן במסכת "דמאי"). – משנתנו באה להשמיע (להלן בסיפא), שנל האוכל דבר האסור באכילה, או האוכל פחות מכוזית, או מי שאינו ישראלי, אין לצרפו לזימון. ברם, ברישא מונה המשנה אנשים שמזמנים עליהם, אף על פי שיש כעין איסור באכילתם או פגם בעצמם. וזהו ששינונו: אבל דמאי – ולא הפריש ממנו את המעשרות, מותר לצרפו לזימון, שהואיל ורוב עמי הארץ מעושרים הם, כמו שהזכרנו לעיל, לא החמירו בו חכמים משום הספק לענין צירופו לזימון. ואמנם מטעם זה הקלו חכמים בדמאי לגבי העניים, ואמרו (דמאי ג, א): "מאכילים את העניים דמאי" (עיין בגמרא ברכות מה. ז). ומעשר ראשון שנטלה תרומתו – סדר הפרשת התרומה והמעשרות מן התבואה והפירות כך הוא: בתחילה מפרשים תרומה גדולה, אחד מחמשים, לכהן; ואין חייבים בה אלא לאחר מירוח הכרי בגורן (לאחר שמחליקים ומיישרים את ערימת התבואה בגמר הדישה והזרייה). לאחר הפרשת התרומה מפרשים מן הנשאר מעשר ראשון. אחד מעשרה, ללוי. אחרי מעשר ראשון מפרשים מעשר שני. שמעלים אותו או דמי פדיונו לירושלים. והלוי אף הוא מפרש מן המעשר שניתן לו חלק עשירי לכהן, וזהו הנקרא "תרומת מעשר" או "מעשר מן המעשר". משנתנו באה ללמד שאם אכל אדם מעשר ראשון שניטלה תרומתו, תרומת המעשר, אף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ליטול את מעשרו בשיבילים קודם שנטל ממנו הכהן תרומה גדולה, הריהו מצטרף לזימון; שההואל וקיבל הלוי את המעשר בשיבולים היינו קודם שנתחייבה התבואה בתרומה, כמו שביארנו לעיל, הריהו פטור מלהפריש ממנו תרומה גדולה, שכתוב (במדבר יח. כז): "והירמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" – מעשר מן המעשר ולא תרומה

ד שלשה שאכלו באחד, אינן רשאין לחלק; וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה נחלקין; עד עשרה. ועשרה אינן נחלקין, עד שיהיו עשרים.

ה שתי חברות שהיו אוכלות בבית אחד: בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי אלו מצטרפים לזמון; ואם לאו – אלו מזמנין לעצמן, ואלו מזמנין לעצמן. אין מברכין על היין, עד שיתן לתוכו מים; דברי רבי אליעזר. וחקמים אומרים: מברכין.

פ ר ק ש מי נ י

א אלו דברים שביין בית שמאי ובית הלל בפסעודה. בית שמאי אומרים: מברך על היום, ואחר כך מברך על פירוש ברטנורא

ד אינן רשאין ליחלק. מכיון שחלה עליהם חובת זמון; וכן ארבעה וכן חמשה. אין השלשה מזמנין לעצמן והיחיד יחלק מהן, דאיהו נמי אקבע בחובת זמון; ששה נחלקים. כדו זמון לכאן וכדו זמון לכאן, עד עשרה, אבל א' אין נחלקים דאתחייבו להו בזמון שיש בו הזכרת השם, עד שהיו עשרים, ואז יחלקו לשתי חברות אם ירצו:

ה ואם לאו אלו מזמנין לעצמן. ובזמן ששמש אחד משמש לשתי החברות אף על פי שאין רואים אלו את אלו, השמש מצטרף: אין מברכין על היין. בורא פרי הגפן; עד שיתן לתוכו מים. לפי שהיה יבם חוק מאד ולא היה ראוי לשתייה בלא מים, הילכך אכתי לא אישתנו למעלותא ולא זו מברכתו הראשונה ומברכין עליו בורא פרי העץ כענבים. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ו א אלו דברים. מברך על היום. בתחלה קרוש היום ואח"כ מברך על היין בורא פרי הגפן, שתחלה קרוש היום ואחר כך בא היין על השלחן בשביל היום, וכשם שקדם לכנסה כך קודם לברכה: מברך על היין. תחלה, וה"ל מקדש על הפת, שהיין או הפת גורמים לקדוש היום שאם אין לו יין או פת

משניות מבוארות – קהתי

יכולים להצטרף לזימון. (ברכות ג, א-ב).

ב א ו ר מ ש נ ה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, מתי רשאים בני חבורה אחת להיחלק, באה משנתנו ללמד, מתי מותר לחבורות שונות להצטרף לזימון.

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד – כל חבורה על שולחן אחר: **בְּזִמְן שֶׁמְקַצְתָּן רוֹאִין אִלוֹ אֶת אִלוֹ** – שאחדים מחבורה זו רואים אחדים מחבורה זו, **הָרִי אִלוֹ מִצְטָרְפִים לְזִמּוֹן** – אחד; **וְאִם לֹא** – שאין רואים אלו את אלו, **אִלוֹ מְזַמְנִין לְעַצְמָן, וְאִלוֹ מְזַמְנִין לְעַצְמָן** – כל חבורה מזמנת לעצמה. בגמרא אמרו שאם יש שמש אחד המשמש את שתי החבורות, אף על פי שאינם רואים אלו את אלו, הרי הם מצטרפים לזימון אחד. **אִין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן** – "בורא פרי הגפן", **עַד שִׁיתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם** – להפגיש את חריפותו, לפי שיינם היה חריף מאד, **דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְיעִזֶּר** – הסובר, שבלא מויגה במים אין היין ראוי לברכת "הגפן", אלא צריך לברך עליו "בורא פרי העץ" כעל ענבים. **וְחַקְמַיִם אוֹמְרִים: מְבָרְכִין** – "בורא פרי הגפן" גם על יין שאינו מזוג במים. ברם, מודים חכמים רובי אליעזר בכוס של ברכת הזמון, שאין מברכים עליו עד שיתן לתוכו מים שתהא מצוה מן המובחר ("מלאכת שלמה": "תפארת ישראל").

ב א ו ר מ ש נ ה

פרק זה מונה דברים השנויים במחלוקת בין בית שמאי ובין בית הלל בעניינים השייכים לסעודה. משנתנו דנה בברכות ה"קידוש" שאומרים לביל שבת ובליל חג. ושתי ברכות הן: (א) ברכת היין, (ב) ברכת קידוש היום, שפתיחה בשבת היא: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו" וגו', וחתימתה: "ברוך אתה ה' מקדש השבת"; ובחג – פתיחתה: ברוך...אשר בחר בנו מכל עם ורוממו מכל לשון וקדשנו במצוותיו, ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה" וגו', וחתימתה: "ברוך...מקדש ישראל והומנים". ונחלקו בית שמאי ובית הלל איזו ברכה מברכים תחילה.

אִלוֹ דְּבָרִים שְׁבִינֵן בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל בְּפִסְעוּדָה – בפרק זה נישנים דברים בהלכות סעודה שנחלקו בהם בית שמאי ובית הלל. **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְבָרְךָ עַל הַיּוֹם** – בתחילה מברך ברכת "קידוש היום" בשבתות ובימים טובים, **וְאַחַר כֵּן מְבָרְךָ עַל הַיַּיִן** – "בורא פרי הגפן". טעמם מבורא בגמרא, לפי "שריוט גורם ליין שיבוא". כלומר שלא בא היין אלא משום קידושו של יום השבת או חג, ועוד, שקדושת היום מתחילה לפני שמקדישים. הלכך אומרים תחילה ברכת קידוש היום ואחר כך ברכת היין. **וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:**

שליח הציבור "ברכו את ה' המבורך", שעל ידי הוספת "המבורך" אף הוא אינו מוציא את עצמו מן הכלל. ונוהגים כרבי ישמעאל. ולענין זימון, ההלכה היא שמשלשה עד עשרה אומר המזמן: "ברך שאכלנו משלו", והכל עונים: "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו", והוא חוזר ואומר: "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו". ואם היו עשרה ולמעלה אומר המזמן: "נברך אלהינו שאכלנו משלו", והכל עונים: "ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו", והוא חוזר על כך (רמב"ם).

ב א ו ר מ ש נ ה

משנה זו באה ללמד, שאם אדם אכל בחבורה שנתחייבה בזימון, אינו רשאי לברך לעצמו.

שְׁלִישָׁה שְׁאָכְלוּ בְּאֶחָד – והוא ונתחייבו בזימון, כמו ששינו בתחילת פרקנו, **אִינָן רְשָׁאִין לְחַלֵּק** – ולברך בלא זימון; **וְכֵן אַרְבָּעָה, וְכֵן חֲמִשָּׁה** – שאכלו כאחד, אינם רשאים להיחלק, ששלושה מהם יזמנו לעצמם והשאר יברכו בלא זימון, לפי שחובת הזימון חלה על כל אחד מהם. **שֵׁשָׁה נִחְלָקִין** – רשאים הם להיחלק לשתי חברות של שלושה שלושה וכל אחת תזמן לעצמה, **עַד עֶשְׂרֵה** – כל שהם פחות מעשרה מותר להם להיחלק לחבורות שיש בכל אחת מהן כדו זימון, כגון תשעה נחלקים לשלש חבורות. **וְעֶשְׂרֵה אִינָן נִחְלָקִין** – אינם רשאים להיחלק, לפי שנתחייבו בזימון שיש בו הזכרת השם, כמו ששינו במשנה הקודמת, **עַד שִׁיהִיו עֶשְׂרִים** – כלומר, מעשרה ומעלה עד עשרים אינם נחלקים, אבל עשרים שאכלו כאחד, רשאים הם להיחלק לשתי חבורות של עשרה עשרה, שכל אחת תוכל לזמן בהזכרת השם.

גמרא. "שלושה שאכלו כאחד אינן רשאין ליחלק". מאי קמשמע לן – מה באה המשנה להשמיענו כאן? תנינא חדא זימנא – הלא כבר שנינו פעם אחת (בתחילת פרקנו): "שלושה שאכלו כאחד חייבין לזמן" – כלומר שאינם רשאים ליחלק ולברך בלא זימון. ולמה באה משנתנו להשמיע הלכה זו פעם נוספת? הא קמשמע לן – דין אחר באה משנתנו להשמיע: שלושה שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו – כלומר אף על פי שעדיין לא אכלו, אינם רשאים ליחלק – שכבר נתחייבו בזימון. לישנא אחרינא – לשון אחר, כלומר ההלכה משנתנו באה להשמיע היא בנוסח אחר: "שלושה שישבו לאכול כאחד, אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מכלו אינו רשאי ליחלק". ואם דין אחר: "שלושה שבאו משלש חברות – כגון שהיו ארבעה ארבעה בכל חבורה, ופרש אחד מכל חבורה ונצטרפו שלושה לחבורה אחת, הרי אלו אינן רשאין ליחלק" – שכבר הקבעו לזימון, ואפילו לא אכלו משנצטרפו יחד, שכבר גמרו סעודתם עם הראשונים, מכל מקום חייבים הם לזמן. כמה דברים אומרים: כלא זימנו עליהם בחבורתם הקודמת, אבל אם כבר זימנו עליהם, פדחה מהם חובת הזימון ושוב אינם

היין. ובית הלל אומרים: מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחֵר כֶּךָ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם.
ב בית שמאי אומרים: נוֹטְלִין לְיָדַיִם, וְאַחֵר כֶּךָ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. ובית הלל אומרים: מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס, וְאַחֵר כֶּךָ נוֹטְלִין לְיָדַיִם.
ג בית שמאי אומרים: מְקַנְחֵן יָדָיו בַּמַּפָּה, וּמְנִיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. ובית הלל אומרים: עַל הַכֶּסֶת.

פירוש ברטנורא

לא יקדש:

ב כשא נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס. שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה, גורה שמה ויטמאו משקים שפלו באחורי הכוס מחמת הידים, שהידיים קודם נטילה תורת שני לטומאה יש להן ומטמאים את המשקים להיות תחלה, ויחורו המשקים ויטמאו את אחורי הכוס, שהמשקים שנטמאו מטמאים כלים מדרבנן, אלא שהקילו בטומאה זו שכלי שנטמאו אחוריו במשקים מטמאים לא נטמאו תוכו ולא ידיו ולא אוגנו, וסברי בית שמאי אסור להשתמש בכוס שאחוריו מטמאות אע"פ שלא נטמאו תוכו, גורה שמה ניתנו נצוצות מתוכו על אחורי הכוס ויקבלו המשקין טומאה מחמת אחוריו ויטמאו את הידים. וכיון דאסור להשתמש בכלי שאחוריו מטמאות נוטלין לידים תחלה ואח"כ מוזגין את הכוס, כדי שלא יקבלו המשקים שאחורי הכלי טומאה מחמת ידים ונמצאו אחורי הכלי מטמאים מחמת אותן משקים ומשתמש בו באיסור. ובית הלל סברי אין אסור להשתמש בכלי שאחוריו מטמאות, הלכך מוזגים את הכוס תחלה ושותים אותו ואח"כ נוטלין לידים, שאם אתה אומר נטמאי לידים תחלה ואח"כ מוזגים את הכוס גורה שמה יהיו אחורי הכוס מטמאים, שמוחר להשתמש בכלי שאחוריו מטמאים, ולא יהיו ידיו נגובות יפה ויטמאו אחורי הכלי המשקין שבידיו, ואתן משקין שנעשו תחלה יחורו ויטמאו את הידים ונמצא אוכל כוידם מוטאבות:

ג מקנח ידיו במפה. מניח מים ראשונים, ומניחה על השולחן ומקנח בה ידיו תמיד מזהמת החבשיל, ולא יניחנה על הכסת שהוא יושב בה גורה שמה

משניות מבוארות – קהתי

(ו, ה), וסוברים בית שמאי שתחילה נוטלים ידיים לסעודה ואחר כך מוזגים את כוס היין ושותים. ובית הלל אומרים: מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס – תחילה ושותים אותו, וְאַחֵר כֶּךָ נוֹטְלִין לְיָדַיִם – רוחצים את הידיים לסעודה. ויש מפרשים שמשנתנו עוסקת בכוס של קידוש בשבתות ובימים טובים (הרי"ף). וסוברים בית שמאי שנוטל אדם תחילה ידיו לסעודה וקודם שמברך "המוציא" הוא מוזג את הכוס ומקדש עליו וטועם מן היין, ואחר כך מברך "המוציא" על הפת. ובית הלל סוברים שתחילה מקדש על היין ואחר כך נוטל ידיו ובוצע על הפת ומברך "המוציא". טעם המחלוקת מבואר בברייתא בגמרא, שלדעת בית שמאי אם ימזג את הכוס תחילה יש חשש שמה מחמת המזיגה יישפכו משקים על אחורי הכוס, וכשיגע בהם לפני נטילת הידיים, הרי יטמאו מחמת ידיו ויחורו ויטמאו את הכוס, כמו שביארנו למעלה שהמשקים נעשים ראשונים לטומאה ומטמאים כלי מגזירת חכמים. ואמנם חכמים הקלו בטומאה זו ואמרו: "כלי שניטמאו אחוריו במשקים – אחוריו טמאים (מטעם גזירת חכמים כמו שהזכרנו), תונו ואוגנו (שפתו) ואזנו וידיו טהורים". ברם, בית שמאי סוברים: אסור להשתמש בכוס שנטמאו אחוריו במשקים, גזירה שמה יינתנו טיפות מן היין על אחורי הכוס ויטמאו המשקים מחמת אחוריו ויטמאו את הידיים. הילכך נוטלים ידיים תחילה ואחר כך מוזגים את הכוס, שלא לטמא את אחורי הכוס. ובית הלל סוברים: מותר להשתמש בכוס שאחוריו מטמאים, ולכן אם יטול ידיו תחילה יש חשש שמה ידיו לא יהיו נגובות יפה ממי הנטילה, ויטמאו המשקים שבידיו מחמת אחורי הכוס, ויחורו ויטמאו את הידיים ונמצא אוכל בידיים מטאבות. הלכך מוזגים את הכוס תחילה ואחר כך נוטלים ידיים לסעודה, כדי שיאכל בידיים טהורות. ועוד טעם מובא בברייתא לדברי בית הלל, לפי ש"תיכף לנטילת ידיים טהורה", כלומר שאין להפסיק בין נטילת ידיים לסעודה.

באור משנה ג

נוהגים היו להשתמש ב"מפה", היינו במגבת, מלבד לניגוב הידיים לאחר נטילתם לסעודה, גם לקינוח הידיים בתוך הסעודה. ונחלקו בית שמאי ובית הלל במשנתנו, היכן מותר להניחה, אם על השולחן שהוא אוכל עליו, או על הכסת שהוא מיסב עליה. וטעם המחלוקת כמו במשנה הקודמת, משום חשש טומאה, כפי שנבאר להלן במשנה.

בית שמאי אומרים: מְקַנְחֵן יָדָיו בַּמַּפָּה – מנגב אדם את ידיו במגבת, לאחר נטילת ידיים, וּמְנִיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן – לקנח בה את ידיו בתוך הסעודה, אבל אינו מניחה על הכסת שהוא מיסב עליה, שמה הכסת טמאה (כגון שהיא "שני") או "ראשון" לטומאה, שמוחר

מִבְּרֵךְ עַל הַיַּיִן – "בורא פרי הגפן" תחילה, וְאַחֵר כֶּךָ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם – ברכת "קידוש היום" (והוא הדין למקדש על הפת, שמברך על הפת תחילה), לפי שהיין (או הפת) גורם לברכת הקידוש שתיאמר, שאם אין לו יין (או פת) אינו מקדש. ועוד, שברכת היין תחילה וברכת היום אינה תדירה, וכלל הוא שתדיר ואינו תדיר – תדיר קודם. הלכה כדברי בית הלל (גמרא ברכות נא, ב).

באור משנה ב

מצוות חכמים היא, שיהא אדם רוחץ ידיו לפני אכילת פת שמברכים עליה "המוציא". רחיצה זו נקראת בלשון המשנה "נטילת ידיים", כלומר נטילת (לקיחת) מים בכלי לרחוץ הידיים ("תוספות יוט טוב", "מלאכת שלמה"). ויש סוברים שלשון זה נגורה מן "טמא". היינו שם הכלי – בארמית – שמשמשים בו לרחיצת הידיים (כיוונת – אנטילון). טעם המעשה, לפי שהידיים עסקניות הן ונוגעות הן מבלי משים במקומות מזהמים, הילכך גורו חכמים על סתם ידיים שהן שניות לטומאה. לביאור הענין יש להוסיף: יש רדגות בטומאה. טומאת המת נקראת "אבי אבות הטומאה", וכל המיטמא מחמת המת, כגון על ידי נגיעה, בין אדם ובין כלים, נקרא "אבי הטומאה". וכן שרץ מת, נבלה, זב ומצורע – אבות הטומאה הם; הנוגע באב הטומאה נעשה "ראשון לטומאה". ואין ראשון לטומאה מטמא אלא אוכלים ומשקים, ואם נגע אוכל בראשון לטומאה הרי זה נעשה "שני לטומאה". ואין שני לטומאה מטמא חולין אלא תרומה וקודש, שאם תרומה נגעה בשני לטומאה הרי היא נעשית "שלישי לטומאה". ומכל שכן קודשים; ושלישי לטומאה נעשה "רביעי לטומאה" בקודש בלבד. ומכאן – שסתם ידיים, שגורו עליהן להיות שניות לטומאה. כמו שהזכרנו למעלה, פוסלות את התרומה, כלומר שאם אדם נגע בתרומה, ולא נטל ידיו תחילה, התרומה נפסלה וטעונה שריפה. ומשום סרך תרומה (כדי להרגיל את אוכלי תרומה שיטלו ידיהם) הצריכו חכמים נטילת ידיים גם לאכילת חולין ומעשר, כמו ששינו (תניגה ב, ה): "נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה". ומבואר שם בגמרא: לזולזל – היינו דווקא לאכילת פת, אבל לאכילת פירות אין צריך נטילת ידיים. יתר על כן אמרו: "כל הנוטל ידיים לפירות, הרי זה מגסי הרוח". והוא הדין לכל מיני דגן שמברכים עליהם "בורא מיני מזונות", שאינם צריכים נטילת ידיים. ברם, כל דבר שטיבולו במשקים, כגון פירות ששטפום במים או ירק שטובלים בחומץ, או תפוח ברבש וכדומה, צריך נטילת ידיים תחילה; הטעם הוא, לפי שגורו חכמים על המשקים, שאפילו אם נוגעים בשני לטומאה, הרי הם נעשים "ראשון לטומאה". כמו ששינו (פרה ח, ז): "כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה" (היינו ראשון לטומאה); לפיכך אם לא יטול ידיו, הרי המשקים ייטמאו מחמת הידים ויהיו ראשון לטומאה ויטמאו את הפרי או את הירק וכדומה. ועוד גורה גורו חכמים על המשקים, שאף על פי שהם ראשון לטומאה, והרי אמרנו שראשון לטומאה אינו מטמא אלא אוכלים ומשקים בלבד, מכל מקום גורו חכמים שהיו המשקים מטמאים כלי, גורה משום משקים זב וזבש שהם אבות הטומאה, כגון זבוב ורוקן וכדומה. – מכאן באנו למחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנתנו אם נוטלים ידיים לפני מוזגת הכוס או לאחריה כפי שנבאר להלן במשנה.

בית שמאי אומרים: נוֹטְלִין לְיָדַיִם – נוטלים מים לידים, כלומר רוחצים את הידיים לסעודה, וְאַחֵר כֶּךָ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס – לפי רש"י מדובר כאן בכלל ביין הבא לפני המזון, כמו ששינו למעלה

ד בֵּית שְׁמַאי אומרים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת, וְאַחַר כֵּן נוֹטְלִין לְיָדָיִם. וְבֵּית הַלֵּל אומרים: נוֹטְלִין לְיָדָיִם, וְאַחַר כֵּן מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת.

ה בֵּית שְׁמַאי אומרים: נָר, וּמִזוֹן, וּבִשְׂמִים, וְהַכְּבֵּדָה. וְבֵּית הַלֵּל אומרים: נָר, וּבִשְׂמִים, וּמִזוֹן, וְהַכְּבֵּדָה. בֵּית שְׁמַאי אומרים: "שְׁפָרָא מְאוּר הָאֵשׁ". וְבֵּית הַלֵּל אומרים: "בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ".

פירוש ברטנורא

יהיה הכסת ראשון לטומאה ויהיה משקה טופח במפה מחמת גנוב הידים ואורו משקה כשנוגע בכסת נעשה ראשון לעולם המשקים נעשות תחלה וחוזר ומטמא את הידים כשמקנה בה תמיד בתוך הסעודה. אבל בשלחן ליכא למגור הכי שאסור להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה. ובית הלל סברי מותר להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה, הלכך לא יניח המפה על השלחן שמא יטמאו המשקים שבמפה מחמת השלחן ויחזור ויטמאו את האוכלים, ואם יניחנה על הכסת אין לחשוש כי אם שמא יטמאו ידיו, מוטב שיטמאו ידים שאין להם עיקר מן התורה, דאין נטילת ידים לחלוין מן התורה, ולא יטמאו אוכלים שיש להם עיקר מן התורה דראשון עושה שני בחולוין מן התורה:

ד בֵּית שְׁמַאי אומרים מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת. מקום שאכלו שם מְכַבְּרִים אותו משוריי אוכלים שנתפררו עליו ואח"כ נוטלים לידים מים אחרונים. ופועמים שהשמש עם הארץ ומניח הפירורים שיש בהם כזית, ואם אתה אומר נוטלים לידים תחלה נמצא אתה מפסיד את האוכלים שמים אחרונים נתיים עליהם ונמאסים. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, ושמש תלמיד חכם אינו מניח פירורים שיש בהן כזית אלא מסיר אותם, ואם נתיים המים על גבי פירורים שאין בהם כזית אין בכך כלום דפירורים שאין בהם כזית מותר לאברן ביד. והלכה כבית שמאי כזה שמוותר להשתמש בשמש עם הארץ:

ה נָר ומזון. מי שאכל בשבת במנחה והשכה לו ועדיין לא גמר סעודתו ואין לו יין ולא שיעור [כוס] אחר. בית שמאי אומרים נָר ומזון בשמים והבדלה. וכו' עלמא הברלה בסוף, דאפוקי יומא מאחרוין ליה כי הכי דלא יהויה עליה כמשאוי. לא נחלקו אלא על הנהר ועל הבשמים, דבית שמאי אומרים נָר ומזון ואח"כ בשמים, ובית הלל אומרים נָר ובשמים כי הרדי, דברכות שאנו יולמים לעשותם דלא מחויה כמשאוי כגון נָר ובשמים מקדמין להו לברכת

משניות מבוארות – קהתי

שסוברים בית הלל: אין לחשוש להפסד אוכלים, לפי שפירורים שיש בהם כזית השמש מלקטם לפני הנטילה, ופירורים שאין בהם כזית, אף אם יימאסו מחמת המים האחרונים אין בכך כלום, שכן מותר לאבדם בידיים. בברייתא בגמרא מבואר, שעיקר מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל במשנתנו, אם מותר להשתמש בשמש עם הארץ, שבית הלל סוברים: אסור להשתמש בשמש עם הארץ, ושמש תלמיד חכם אינו משאיר פירורים שיש בהם כזית אלא מלקטם לפני הנטילה, ולכן אין חשש להפסד אוכלים. אבל בית שמאי סוברים: מותר להשתמש בשמש עם הארץ, ויש איפוא חשש, שמא יניח פירורים שיש בהם כזית ויימאסו מחמת המים האחרונים, הילכך צריך לטאטא תחילה את הפירורים ואחר כך לטול מים אחרונים. ואמרו בגמרא: בכל פרקנו הלכה כבית הלל, חוץ ממשנה זו שהלכה בה כבית שמאי.

באור משנה ה

כתוב בתורה (שמות כ, ח): "וזכור את יום השבת לקדשו", ודרשו חכמים: "לקדשו" בברכה. מכאן אמרו תנאים על היוני בניסוחו ומבדילים על היוני ביציאתו (מכילתא; פסחים ק, א; רמב"ם הל' שבת כט, א). מלבד ברכת "המבדיל" תיקנו חכמים לברך במוצאי שבת עור שתי ברכות: א) על הבשמים – "בורא עצי בשמים" או "בורא עשבי בשמים". ומפני שאין הכל בקיאים בברכות, נהגו העולם לברך "בורא מיני בשמים", שבברכה זו יוצאים בדיעבד על כל המינים. טעם ברכה זו – "שמן שיהפך דואבת על יציאת השבת, משמחים אותה ומיישבים אותה בריח טוב" (רמב"ם הל' שבת כט, טס); ויש מסבירים, מפני שבשבת יש לאדם נשמה יתירה, ובמוצאי שבת נחלשת דעתו של אדם מחמת איבוד הנשמה היתירה, ומירח הבשמים מתיישבת דעתו של אדם עליו (תוספות פסחים ג, ב; ביצה לג, ב). על אור הנהר, כפי שיבואר במשנה, לפי תחילת ברייתו של אור האש היתה במוצאי שבת, שבמוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון והביא שתי אבנים וטחןן זו בזו ויצא מהן אור (פסחים נג, א). ויש סוברים שברכת הנהר היא על התנאה לאורו, שבכל השבת נאסרה הבערת אש, ועכשיו הותרה (ענין אנציקל' תלמודית). – משנתנו דנה בסדר הברכות של ה"הבדלה", אלא שהיא עוסקת במי שאכל בשבת סעודה שלישית עד שחשכה, והוא רוצה לברך ברכת המזון על כוס של יין, ואין לו אלא כוס יין אחד, והריהו צריך גם להבדיל על אותו הכוס.

בֵּית שְׁמַאי אומרים: נָר, וּמִזוֹן, וּבִשְׂמִים, וְהַכְּבֵּדָה – תחילה מברך על הנהר, שנהנה ממנו עכשיו, ואחר כך מברך ברכת המזון שאכל בסעודה שלושית, ולאחר ברכת המזון מברך על הבשמים, כמו שביארנו למעלה, ובסוף מברך ברכת "המבדיל בין קודש לחול". וְבֵּית הַלֵּל אומרים: נָר, וּבִשְׂמִים, וּמִזוֹן, וְהַכְּבֵּדָה – כלומר שאף בית הלל מודים, שברכת הנהר היא בתחילה וברכת המבדיל היא בסוף, אלא שלדעתם יש להסמיך את ברכת הבשמים לברכת הנהר, ששתיהן קשורות בענין יציאת השבת, כמו שביארנו למעלה בטעם

להשתמש בה, והאיל ואינה מטמאה לא אדם ולא כלים) והמים שנשארו במפה מחמת גנוב הידיים ייטמאו מחמת הכסת, ויחזור ויטמאו את הידיים בשעה שיקנתן במפה בתוך הסעודה, שהרי המשקים לעולם נעשים ראשון לטומאה, כמו שביארנו במשנה הקודמת. ברם, לגבי השולחן אין חשש שמא הוא טמא, שסוברים בית שמאי: אסור להשתמש בשולחן שהוא שני לטומאה, מחשש שמא יאכלו עליו תרומה, והרי שני לטומאה פוסל את התרומה. וְבֵּית הַלֵּל אומרים: עַל הַכֶּסֶת – מניח את המפה על הכסת ולא על השולחן, שסוברים בית הלל: מותר להשתמש בשולחן שהוא שני לטומאה ואין חשש שמא יאכלו עליו תרומה, מפני שהכניס ודזיבים הם ולא יבואו לאכול תרומה על שולחן שאינו ודאי טהור, הילכך לא יניח את המפה על השולחן, שמא השולחן טמא, וייטמאו המים שבמפה מחמתו ויחזור ויטמאו את האוכלים. ברם, אם מניחה על הכסת, אין חשש אלא שמא ייטמאו ידיו, ומוטב שייטמאו ידיים שאין להם עיקר מן התורה, שהרי אין נטילת ידיים לחולין מן התורה אלא מתקנת חכמים, כמו שהזכרנו (בהקדמה למשנה הקודמת), ולא ייטמאו אוכלים שיש להם עיקר מן התורה, שראשון לטומאה עושה שני לטומאה בחולין מן התורה (גמרא).

באור משנה ד

משנתנו עוסקת בנטילת ידיים שלפני ברכת המזון, הנקראת "מים אחרונים". ואמרו חכמים (חולין קה, א) "מים אחרונים הובח". במסכת עירובין מובא: "מפני מה אמרו: מים אחרונים חובח?" "מפני שמלח סודמית יש משמא את העינים" (עירובין ז, ב); ומפרש רש"י: שכן אמרו חכמים (ברכות מ, א): "אחר כל אכילתך אכול מלח", ומשום מלח שטובל בו אצבעו תיקנו "מים אחרונים". – ברם, בעלי ה'הוספות' כותבים: "עכשיו לא נהגו במים אחרונים, שאין מלח סודמית מצוי בינינו; ועוד, לפי שאין אנו רגילים לטבול אצבעותינו במלח אחר אכילה". מכל מקום דעת הפוסקים היא, שגם בזמן הזה ראוי ונכון לטול ידיים לפני ברכת המזון, כדי להעביר את הוזהמה שעליהן ולברך ברכת המזון בנקיית ידיים, וכן אמרו (ברכות נג, ב): "כשם שמוזהם פסול לעבודה (במקדש), כך ידיים מוזהמות פסולות לברכה (לברכת המזון), וסמכו על הכתוב (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והייתם קדושים" – אלו מים אחרונים... "אני ה' אלהיכם" – זו ברכה", כלומר שיש להתקדש ולהיטהר לברכת המזון.

בֵּית שְׁמַאי אומרים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת – מטאטאים את פירורי האוכלים מן המקום שאכלו שם, וְאַחַר כֵּן נוֹטְלִין לְיָדָיִם – מים אחרונים לפני ברכת המזון; שאם יטלו ידיים בעוד שהפירורים נמצאים שמא יינתנו עליהם מן המים ויימאסו, והואיל ולפעמים מונחים גם פירורים שיש בהם כזית, הרי מפסידים בזה את האוכלים. וְבֵּית הַלֵּל אומרים: נוֹטְלִין לְיָדָיִם, וְאַחַר כֵּן מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת –

ו אין מְבָרְכִין לא על הַנֶּהַר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל גּוֹיִם; וְלֹא עַל הַנֶּהַר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל מַתִּים; וְלֹא עַל הַנֶּהַר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁלֹּפְנֵי עֲבוּדָה זָרָה. אִין מְבָרְכִין עַל הַנֶּהַר עַד שִׁיאֲתוּ לְאוּרוֹ.

פירוש ברטנורא

המזון: בית שמאי אומרים שברא מאור האש. שברא דמשמע לשעבר ולא ברא דמשמע להבא. מאור האש ולא מאורי האש, דהא נהורא איכא בנורא: ובית הלל אומרים בנורא. נמי משמע לשעבר: מאורי האש. שהרבה גוונים יש בשלהבת, אדומה לבנה וירוקוקה:

ו לא על הַנֶּהַר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. נר משום דלא שבת, שהעובד כוכבים עשה מלאכה לאורו וקימא לן אור שלא שבת אין מברכין עליו הואיל ועבד בו עבודה. ובשמים של עובדי כוכבים, בבשמים שהם במסכה שעובדי כוכבים מסובים בה לסעודה מיירי. והא דתנן בספא ולא על הַנֶּהַר ולא על הבשמים של עבודת כוכבים, מה טעם קאמר, מה טעם אין מברכין על בשמים של עובדי כוכבים, לפי שסתם מסכת עובדי כוכבים לעבודת כוכבים ואין מברכין על בשמים של עבודת כוכבים: **ולא על הַנֶּהַר שֶׁל מַתִּים.** דלא אתעביד לאורה אלא לכבוד בעלמא: **ולא על בשמים של מתים.** דלעבדורי ריחא עבידרי: **ולא על נר ובשמים.** דעבודת כוכבים, לפי שאסורין בהנאה: **עד שיאותרו לאורו.** שיהנו מאורו, ולא שיהנו ממש אלא שקרוב לו כל כך שיוכל ליהנות אם ירצה:

משניות מבוארות – קהתי

יסוד האש לא שייך אלא לשון עבר; ובית הלל סוברים, שאנתנו מברכים גם על אש שלנו, שהרבה גוונים יש בה, וגם על יסוד האש שהוא גוון אחד, על כן צריך לומר "בורא", שהוא לשון עבר והווה כדי לכלול בזה גם את האש שאנו מוציאים תמיד מחדש ("שנות אליהו").

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת העוסקת בברכות הנו והבשמים שמברכים במוצאי שבת, הובאה כאן משנה זו, והיא באה ללמדנו שיש נר ובשמים שאסור לברך עליהם. **אין מְבָרְכִין – במוצאי שבת, לא על הַנֶּהַר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל גּוֹיִם** – לא על הַנֶּהַר של גוויים. מפני שהנר לא שבת (גמרא), כלומר שלא שבת ממלאכת עבירה, שהגוי עשה מלאכה בשבת לאורו (רש"י). ויש מפרשים הטעם "שהנר לא שבת" – שהדליק הגוי את נרו בשבת (רבנו יונה); ולא על הבשמים של גוויים – בגמרא מבואר, שהמדובר כאן בבשמים שהיו במסיכת גוויים (שהשתמשו בהם בשעת סעודתם). וסתם מסיכתם של גוויים היא לשם עבודה זרה; הלכך אין מברכים על הבשמים הללו, לפי שאסור להריח בהם, כמבואר להלן במשנתנו. לפי הרמב"ם גם בנר הטעם הוא כמו בבשמים, לפי שסתם מסיכתם של גוויים לעבודה זרה, והרי זה נר של עבודה זרה. **ולא על הַנֶּהַר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל מַתִּים** – אין מברכים במוצאי שבת על הַנֶּהַר של מתים. לפי שלא הודלק להאיר אלא לכבוד המת, ואין מברכים "בורא מאורי האש" אלא על הַנֶּהַר שבא להאיר ולא שנעשה לשם דבר אחר; ולא על הבשמים של מתים – לפי שאינם באים אלא להעביר את הריח הרע ולא בשביל להריח בהם. **ולא על הַנֶּהַר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁלֹּפְנֵי עֲבוּדָה זָרָה** – לפי שאסורים בהנאה. **אין מְבָרְכִין עַל הַנֶּהַר – ברכת "בורא מאורי האש", עַד שִׁיאֲתוּ לְאוּרוֹ** – עד שיהנו מאורו, כלומר שיעמוד סמוך לנר כדי שיוכל ליהנות ממנו; ובגמרא נתנו שיעור, כדי שיהא מכיר בין מטבע של מדינה זו למטבע של מדינה אחרת. ונוהגים להשתמש ממש לאור הַנֶּהַר על ידי שמסתכלים בצפרניים בשעה שמברכים, וטעמים שונים נאמרו בענין ההסתכלות בצפרניים: רבנו יונה כותב, מפני שהן בגופו ומזומנות אליו יותר, או מפני שהן גדולות והגידול הוא סימן ברכה, ולכן מסתכלים בהן לסימן טוב בהתחלת השבוע, ויש מבארים, שכשמכיר בין צפורן לבשר, הרי זה כמו שמכיר בין מטבע למטבע (הרא"ש). בירושלמי סמכו דין זה – "אין מברכין על הַנֶּהַר עד שייאותרו לאורו" – על מה שכתוב (בראשית א, ד): "וירא אלהים את האור כי טוב" ואחר כך: "ויברא אלהים".

הברכה על הבשמים. ברם, בענין ברכת היין אין משנתנו עוסקת, אבל מסתבר שמברך את ברכת היין לאחר גמר המזון (עין "חוטפות אנשי טעם"). בגמרא מובא, שמשנתנו נשתנה על ידי רבי מאיר, אבל "רבי יהודה אומר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המזון (ברכת המזון) שהוא בתחילה ועל ההבדלה (ברכת "המבדיל") שהיא בסוף. על מה נחלקו? על המאור ועל הבשמים, שביט שמאי אומרים: על המאור ואחר כך בשמים, ובית הלל אומרים: בשמים ואחר כך מאור. ואמר רבי יוחנן: נהגו העם כבית הלל אליבא דרבי יהודה", מכאן מברכים את ברכות ההבדלה לפי הסדר: יין, בשמים, נר, והבדלה (ראשי תבות יבנ"ה). יש מבארים טעם הסדר, שיש בזה הדרגת החושים. מן הגס אל הדק: חוש הטעם, חוש הריח, חוש הראייה והשכל. ועוד נחלקו בית שמאי ובית הלל. בענין הנוסח של ברכת הנר: **בית שמאי אומרים: "שְׁפָרָא מְאוֹר הָאֵשׁ"** – נוסח הברכה על הַנֶּהַר במוצאי שבת הוא "שְׁפָרָא מְאוֹר הָאֵשׁ", כלומר שמברכים את ה' על שברא את אור האש בששת ימי בראשית. **ובית הלל אומרים: "בוֹרָא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ"** – "בורא", שכך הוא לשון המקרא: "ויצר אור ובורא חושך" (ישעי' מח, ז), "ויצר הרים ובורא רוח" (עמוס ד, יג); "מאורי" – לשון רבים, שהרבה מאורות יש באור (גמרא), כלומר שהרבה גוונים הם בשלהבת.

גמרא. "בורא" ו"בורא" כולי עלמא לא פליגי דברא משמע (כל העולם אינם חלוקים שברא משמעו) – כלומר שלדברי הכל אף "בורא" משמעו: שברא (לשעבר), כמו שכתוב (ישעיה מכו, ה): "בורא השמים ונוטיהם" (וכן בפסוקים שהבאנו לעיל בבאור המשנה), לא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא ב"מאור" ו"מאורי". שביט שמאי סוברים: חזא נהורא איכא בנורא – מאור אחד יש באש, ובית הלל סוברים: טובא נהורי איכא בנורא – הרבה מאורות יש באש, כמו שבארנו לעיל. (ברכות נב, ב)

ומקשה הגר"א (הגאון מווילנא): הרי שנינו במשנתנו, שביט שמאי אומרים: "שברא"... ובית הלל אומרים: "בורא"... והיאך אמרו בגמרא שלא נחלקו ב"ברא" ו"בורא". ועוד, היאך אפשר שיהיו חלוקים אם הרבה מאורות יש באש אם מאור אחד, והרי ענינו רואות שהרבה מאורות יש באש? אלא נראה, ש"ברא" הוא לשון עבר, ו"בורא" – לשון עבר והווה, וזה שאמרו בגמרא שלא נחלקו ב"ברא" ו"בורא", היינו משום שבאש יש מקום לשני הלשונות הללו, לפי שהקב"ה ברא יסוד האש, וגם אנו מוציאים בכל יום אש מחדש, והכל בא מיסוד האש. אך החילוק שבניניהם, שבמיסוד האש גוון אחד, ובאש שלנו יש הרבה גוונים. וזה שאמרו בגמרא: לא נחלקו אלא ב"מאור" ו"מאורי". כלומר שביט שמאי ובית הלל נחלקו אם מברכים על "מאור" אחד, דהיינו על יסוד האש, או על "מאורי" האש שלנו שיש בה הרבה גוונים. בית שמאי סוברים, שמברכים על יסוד האש, ולכן צריך לומר "שברא מאור האש" שלגבי

אגרות קודש

[ז' ניסן תשכ"א]

...בטח יודע הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"ע שתכנס לחודש החמישי לא תפרסם עד ז'.

וכמובן הדיוק בהנוגע לפרסום, משא"כ באמירה לקרובים ביותר ולא דרך פרסום...

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף פז עמוד ב: הנהגת האמוראים בתפילת נעילה: **עוֹלָא בַּר רַב, נַחִית קַמִּיה דְּרַבָּא** - התפלל לפני התיבה תפילת נעילה לפני רבא. **פְּתַח** את הברכה האמצעית **בְּאַתְהָ בְּחַרְתָּנּוּ** כשאר תפילות היום, **וְסִיִּים בְּמָה אָנוּ מְה חַיִּינוּ, וְשִׁבְחִיהָ** - ושיבחו רבא על כך.

רַב הוּנָא פְּרִיָה דְּרַב נַתָּן אָמַר, וַיְחִיד אֹמְרָה - את 'מה אנו מה חיינו' **אַחַר תְּפִלָּתוֹ**, אך לא בברכה אמצעית כשליח ציבור.

דין נוסף היוצא מדינו הקודם של רב בענין תפילת נעילה: **אָמַר רַב, תְּפִלַּת נַעֲיָלָה פּוֹמְרַת אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁל עֲרֵבִית** שאחריה. מבאר הגמרא: **רַב לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר** שנעילה **צְלוֹתָא יְתִירָא הִיא, וְכִיּוֹן דְּצִלִּי לִיה** - שכבר התפלל בערב, **תּוּ לֹא צְרִיךְ** להתפלל תפילת ערבית.

תמחה הגמרא: **וּמִי אָמַר רַב הֵכִי, וְהָאָמַר רַב, הֲלֵכָה בְּדַבְרֵי הָאוֹמֵר שֶׁתְּפִלַּת עֲרֵבִית רְשׁוּת** ואינה חובה, ולפיכך אין צריך שתפילת נעילה תפטור אותה. מתרצת הגמרא: מה שאמר רב שנעילה פוטרת מתפילת ערבית, **לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר** שתפילת ערבית **חֻבָּה קְאָמַר** כך. אך לדעתו, שתפילת ערבית אינה חובה, אין צריך לתפילת נעילה שתפטור אותה.

מקשה הגמרא: **מִיִּתְיָבִי, אֹדֵר לַיּוֹם הַכַּפּוּרִים מִתְּפִלַּל שְׁבַע וּמִתְּנַדָּה, שְׁחֲרִית שְׁבַע וּמִתְּנַדָּה, מוֹכֵף שְׁבַע וּמִתְּנַדָּה, בְּנַעֲיָלָה מִתְּפִלַּל שְׁבַע וּמִתְּנַדָּה. עֲרֵבִית** של מוצאי יום הכפורים, **מִתְּפִלַּל שְׁבַע מַעֲיִן שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה** - בברכה האמצעית אומר תפילת הבינו שכלולות בה שאר הברכות. **רַבִּי חֲנִינָא בֶן גַּמְלִיאֵל** אומר **מִשׁוּם אָבוֹתָיו**, בערבית של מוצאי יום הכפורים **מִתְּפִלַּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה** ברכות **שְׁלִימוֹת**, דף פח עמוד א. **מִפְּנֵי שְׁצַרְיָה לֹאמַר הַבְּדֵלָה** - אתה חוננתנו בברכת **חֲזוֹן הַדְּרָעַת** כבכל מוצאי שבת ויום טוב, ובנוסח תפילת הבינו לא מוזכר הבדלה. מבואר, שהכל סוברים שצריך להתפלל ערבית במוצאי יום הכפורים, ואינו נפטר על ידי תפילת נעילה שהתפלל מקודם, וקשה על רב.

מתרצת הגמרא: **תְּנַאֲי הִיא** - תנאים נחלקו בדן זה, אם תפילת נעילה פוטרת את תפילת ערבית או לא. **דְּתַנַּיָא, כָּל תִּיבֵי מַבְלִיּוֹת** שחל זמן טבילתם ביום הכפורים, **מוֹבְלִין בְּדַרְכָּן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. נָדָה וַיּוֹלְדָת** שחל יום שביעי שלהן בערב יום הכפורים, **מוֹבְלִיּוֹת בְּדַרְכָּן בְּלֵילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים. בַּעַל קָרִי** שראה קרי קודם תפילת המנחה, **מוֹבְלֵי וְהוֹלֵךְ עַד הַמִּנְחָה** כדי שיוכל להתפלל. אבל אם ראה אחר כך, אינו טובל אלא במוצאי יום הכפורים, לפי שתפילת נעילה זמנה בלילה. **רַבִּי יוֹסִי חוּלַק וְאוֹמַר**, אפילו ראה לאחר תפילת המנחה טובל **כָּל הַיּוֹם בּוֹלוֹ**, כדי שיוכל להתפלל נעילה שאינה אלא ביום. אם כן, רב שאמר שתפילת נעילה פוטרת את תפילת ערבית, סובר כתנאקמא שזמן תפילת נעילה בלילה, ולפיכך היא פוטרת את תפילת ערבית. ואילו הברייתא שאמרה שתפילת נעילה אינה פוטרת את תפילת ערבית, כדעת רבי יוסי היא, הסובר שזמן תפילת נעילה ביום, ואין זמנה שוה לתפילת ערבית, ולפיכך אינה פוטרת אותה.

הגמרא מקשה סתירה מברייתא אחרת: **וּרְמִינְהוּ, הֹזֵב וְהוֹכֵת, הַמְצוֹרֵעַ וְהַמְצוֹרֵעַת, וּבוֹעֵל נְדָה, וְטִמְא מַת, מוֹבְלִין בְּדַרְכָּן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. נָדָה וַיּוֹלְדָת מוֹבְלִיּוֹת בְּדַרְכָּן בְּלֵילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים. בַּעַל קָרִי מוֹבְלֵי וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בּוֹלוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר, מִן הַמִּנְחָה וְלַמַּעֲלָה אֵין יָכוֹל לְטַבּוֹל. נִמְצָא שְׁדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי וְחַכְמִים שֶׁבְּבִרְיָתָא לַעֲלִי, סוֹתֵרִים אֶת דְּבָרֵיהֶם בְּבִרְיָתָא זו.**

והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול. קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי ורבנן אדרבנן:

דף פז עמוד ב: נחית קמיה דרבא. בנעילה ולשון נעילה פליגי אמוראי בברכו' ירושלמי חד אמר נעילת שערי שמים וחד אמר נעילת שערי עזרה: **וכיון הצלי.** משחשיכה תו לא צריך: **והא אמר רב.** במס' ברכות תפלת ערבית רשות ומאי פוטר דקאמר: **לדברי האומר חובה קאמר.** דזו פוטרתה: **מיתבי וכו'.** קתני נעילה וקתני ערבית: **שבע מעין שמונה עשרה.** ג' ראשונות וג' אחרונות כתיקנן ואומר הבינו באמצע שיש בה מעין שלש עשרה ברכות והיא תפלה קצרה שתיקנו לעוברי דרכים ולמוצאי יוה"כ התירו לצאת בה מפני הטורח:

דף פח עמוד א. תנאי היא. אי פטרה נעילה את של ערבית אי לא: הכי גרסינן בתוספתא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן ביום הכפורים הנדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יוה"כ: **בעל קרי.** שאסור בדברי תורה כדקיימא לן (ב"ק דף פב.) עזרא תיקן טבילה לבעלי קריין: **טובל והולך עד המנחה.** אם אירע לו קרי קודם לכן טובל כדי שיוכל להתפלל תפלת המנחה אבל ראה קרי מן המנחה ולמעלה אין מותר לטבול אלא ימתין עד שתחשך ויטבול דסבירא להו לרבנן דתפלת נעילה בלילה ולדידהו פוטר את של ערבית כדרב והא דקתני אינה פוטר ר' יוסי היא דאמר כל היום מותר לטבול ואפילו ראה קרי לאחר תפלת המנחה טובל ביום כדי להתפלל תפלת נעילה אלמא קסבר תפלת נעילה אין זמנה בלילה ולדידה אינה פוטר את של ערבית: ה"ג בתוספתא הוב והזבה והמצורע והמצורעת ובעל נדה וטמא מת טובלין כדרכן ביוה"כ נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יום הכפורים בעל קרי טובל

1 חוין מן הערלה ומן הכלאים, שהן מהמצוות התלויות בארץ,
2 ונוהגות בין בארץ ובין בחוץ לארץ. רבי אליעזר אומר, אף החדש
3 נוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ, ואף על פי שהוא מן המצוות
4 התלויות בארץ.

5 **גמרא**

6 הגמרא מבררת את פירוש דברי המשנה. מאי תלויה ומאי שאינה
7 תלויה - איזו מצוה נחשבת 'תלויה בארץ' ואיזו נחשבת 'אינה
8 תלויה בארץ'. אילימא - אם נאמר שתלויה בארץ היא כל מצוה
9 דכתיב בה 'ביאה' - שהתורה תלתה אותה בביאת עם ישראל
10 לארץ, ושאינה תלויה היא כל מצוה שלא כתיב בה 'ביאה', וכוונת
11 המשנה לומר שמצוה שנאמר בה 'ביאה' נוהגת רק בארץ, והרי
12 תפילין ופטר הצמר דכתיב בהן ביאה (שמות יג ב"ט), ואף על פי כן
13 נוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ. אלא אמר רב יהודה, הכי קאמר
14 - פירוש המשנה הוא כך, כל מצוה שהיא חובת הגוף - שקיומה
15 מוטל על גוף האדם כגון שבת ותפילין ודומיהן, ואינה תלויה
16 בארץ, ונהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. ומצוה שהיא חובת פרקע
17 - שקיומה מוטל על הפרקע או על גודוליה כתרומות ומעשרות
18 ודומיהן, והיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ.

19 מבררת הגמרא: מנא הני מילי. דתנו רבנן בברייתא המפרשת את
20 הפסוק (דברים יב א), 'אלה החקים' אלו המדרשות - דינים שלא
21 נאמרו בפירוש בתורה, אלא נדרשו באחת מהדרשות שהתורה
22 נדרשת בהם. והמשפטים' אלו הם הדינים המפורשים בתורה.
23 'אשר תשמרון' זו המשנה - לימוד התורה. 'לעשות' זו מעשה - קיום
24 המצוות. 'בארץ', יכול - הייתי סבור לומר מכאן שכל המצוות כולן
25 לא יהו נוהגים אלא בארץ, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'כל הימים
26 אשר אתם חיים על האדמה', כלומר, בכל מקום שאתם חיים
27 תקיימו את המצוות. אי כל הימים - מאחר ונאמר 'כל הימים' וגו',
28 יכול - הייתי סבור לומר שכל המצוות יהו נוהגים בין בארץ בין
29 בחוץ לארץ, תלמוד לומר 'בארץ' דווקא. מבארת הגמרא, אחר
30 שריבה כתיוב בפסוק 'כל הימים' שהמצוות נוהגות בכל מקום
31 ומיעט כתיבת מדובר, ארץ' שאינו נוהגת אלא בארץ, ולא התבאר על
32 איזה מצוות מדובר, מעתה צא ולמד ממה שאמר בענין - מהמצוה
33 האמורה בסמיכות לפסוק הזה, והיא מצות איבוד עבודת כוכבים
34 'אפד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו', ומסמיכותה
35 משמע שמצוה זו נוהגת בכל מקום. מעתה יש ללמוד ממנה לכל
36 המצוות, ונאמר מה יכשם שועבדת כוכבים מיוחדת שהיא חובת
37 הגוף, ונהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, אף כל מצוה שהיא חובת
38 הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. אבל מצוה שהיא חובת
39 הפרקע ולא חובת הגוף, אינה נוהגת אלא בארץ בלבד.

40 הגמרא מבררת את שיטת רבי אליעזר במשנה. שנינו חוין מן
41 הערלה והכלאים, ורבי אליעזר אומר אף החדש. איבעיא להו -
42 הסתפקו תלמידי הישיבה, האם רבי אליעזר לקולא פליג - נחלק
43 על ת"ק ומקל לומר שאיסור חדש אינו נוהג אלא בארץ כשאר
44 מצוות התלויות בארץ, או לחומרא פליג - או שנחלק עליו
45 ומחמיר לומר שאף איסור חדש כערלה וכלאים הוא, ונוהג בכל
46 מקום אף על פי שהוא מהמצוות התלויות בארץ. ומבארת הגמרא
47 כיצד מתפרשת המשנה לפי שני צדי הספק. האם לחומרא פליג,

48 והכי קאמר תנא קמא, חוין מן הערלה ומן הכלאים דתלכתא גמירי
49 לה - הלכה למשה מסיני היא שהן נוהגות בכל מקום, ואף על גב
50 דאיכא למימר - שיש לומר בהן שמכיון וחובת פרקע היא אין להן
51 לנהוג אלא בארץ ישראל בלבד. אכל חדש שלא נאמרה הלכה
52 לגביה, בארץ אין - נוהגת המצוה, אבל בחוץ לארץ לא. ומאי
53 טעמא שאינו נוהג בחוץ לארץ, הרי נאמר בו (ויקרא כג יד) 'בכל
54 משבת' ומלשון זו משמע לכאורה שהמצוה נוהגת בכל מקום,
55 מכיון ש'מושב' שאמרה התורה לאחר ירושה וישיבה משמע -
56 כוונתה לומר שאף בארץ ישראל לא נאסרו עד לאחר שכבשו את
57 הארץ וחילקה והתיישבו בה. ואתא רבי אליעזר למימר שאף חדש
58 נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ, ומאי טעמא, משום ש'מושב'
59 שאמרה התורה ובחדש ובכל מקום משמעו בכל מקום שאתם
60 יושבים, בין בארץ ובין בחוץ לארץ. כעת מפרשת הגמרא את
61 המשנה באופן שרבי אליעזר נחלק להקל, או דלמא לקולא פליג
62 רבי אליעזר, והכי קאמר תנא קמא, חוין מן הערלה והכלאים
63 משום דתלכתא גמירי לה שנוהגות בכל מקום, וכל שכן חדש
64 שנוהג בכל מקום, משום ד'מושב' שנאמר בתורה בכל מקום שאתם
65 יושבים משמע. ואתא רבי אליעזר להקל ולמימר שאיסור חדש אינו
66 נוהג אלא בארץ, משום ד'מושב' שאמרה התורה לאחר ירושה
67 וישיבה משמע. ומאי אף - מאחר ורבי אליעזר אינו מוסיף להחמיר
68 על דברי ת"ק מדוע אמר 'אף החדש', אכפיינתא - על הדין
69 המוכרז במשנה בתחילה, שכל מצוה התלויה בארץ נוהגת בארץ.
70 ואמר רבי אליעזר, שאף החדש ככל המצוות התלויות בארץ ואינו
71 נוהג אלא בארץ בלבד.

72 הגמרא פושטת את הספק מדברי אביי. תא שמע, דאמר אביי, מאן
73 תנא דפליג עליה דרבי אליעזר - מיהו התנא שחולק על רבי
74 אליעזר במשנתנו, רבי ישמעאל היא. דתניא בברייתא לענין נסכים,
75 ללפידך - ממה שנאמר בפרשת נסכים 'מושב', ושם הכוונה שאין
76 המצוה נוהגת אלא לאחר ירושה וישיבה, אנו למדים שכל מקום
77 שנאמר בו מושב אינו נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי
78 ישמעאל. אמר לו רבי עקיבא, כיצד אפשר לומר כן, הרי מצות שבת
79 שנאמר בו מושבות, ונהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. אלא, סובר
80 רבי עקיבא, כל מקום שנאמר 'מושב' פירושו בכל מקום שאתם
81 יושבים. אמר ליה רבי ישמעאל לרבי עקיבא, שבת בקל וחומר
82 אתינא - הסיבה שמצות שבת נוהגת בכל מקום לפי שהיא נלמדת
83 בקל וחומר משאר מצוות. שכן מה מצות קלות נוהגת בין בארץ
84 בין בחוץ לארץ, שבת שהיא חמורה לא כל שכן שנוהגת בכל
85 מקום. עד כאן דברי הברייתא שהביא אביי, כעת מוכיחה הגמרא
86 מדבריו מהי דעת רבי אליעזר. מדאמר אביי מאן תנא דפליג עליה
87 דרבי אליעזר רבי ישמעאל הוא שסובר 'מושב' לאחר ירושה
88 וישיבה משמע, ולדבריו איסור חדש שנאמר בו 'מושב' אינו נוהג
89 אלא בארץ בלבד, שמע מינה שרבי אליעזר לחומרא פליג, וסובר
90 שחדש נוהג בכל מקום, ומושב פירושו בכל מקום שאתם יושבים.
91 שמע מינה.

92 הגמרא מקשה על דברי רבי ישמעאל: מפי רבי ישמעאל אתינא
93 קאי - מהיכן למד לומר שבכל מקום שנאמר 'מושב' משמע לאחר
94 ירושה וישיבה, אכפיינא - מנסכים למד זאת, אם כן הלא בנסכים

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג הפסח, ה'תשכ"ה**

שבת חובת הפסח, כשר ושמן ועונג וחירות אמיתי ובפרט שהשנה שלימה ותמימה.

קידושיין. האשה נקנית - פרק ראשון דף לז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספת

בניסן - שלא יאכל מהם. ומספק אין לאסור כל השעורים, כיון דרוב השעורים נורעו קודם ששה עשר בניסן, ובידשלומי נמי משמע חדש נוהג אף בשל כרבים. דפרך עלה דמתניתין דקתני "אף החדש" אמאי לא תני הלזה? ומשנה לפי שאינה בשל כרבים. משמע החדש דקתני במתניתין - נוהג בשל כרבים.

הרי תפילין ופטר חמור - פירש בקונטרס דנהג בחור לארץ. והא אשכחן בבמה זוכתין ברבנן אמוראי דבבל דמניין תפילין, וכן מצינו בבכורות (יא,א) דרמי בר חמא דהיה מבבל היה לו פטר חמור. ואם תאמר: דלמא מדרבנן הוה עבדי? ויש לומר: דמכל מקום פריך שפיר, דכי נמי מדרבנן הוה עבדי - מכל מקום הוה ליה מלימניה במתניתין; חוץ מתפילין ופטר חמור - דהא חשיבי ערלה במתניתין, דמשמע בסמוך דאינו אלא מדרבנן, דקתני יורד ולוקח וכו'. ואם תאמר: היכי תיסק אדעתיה למימר דמצוה ההלכה בארץ אינה אלא אם כן נאמר בה ביאה? והרי כלאים דלא כתיב בהו ביאה. וקרי ליה במתניתין תלויה בארץ? ויש לומר: דלעולם היה יודע דמצוה שהיא חובת הקרקע נקראת תלויה בארץ, אף על גב דלא כתיב בה ביאה. אלא היה סלק דעתיה דאף אותה שאינה חובת קרקע אלא חובת הגוף. אי כתב בה ביאה - היא נמי נקראת תלויה בארץ. ולהכי פריך: הרי תפילין ופטר חמור. **הכי** גרסינן: צא ולמד ממה שכתוב בענין מה עבודה וזה מיוחדת - ולא גרסינן: עבודה וזה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה - שהיא יצאת לומר "אבד תפילין ופטר חמור" - שכל מקום שנאמר בו מושב - פירש בקונטרס: דבני פרישת נסכים קאי, דכתיב "כי תבוא אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה" וגו'. וליף רבי ישמעאל מקרא דלא אבול הכתוב אלא להטעמן נסכים לבמת צבור, ואפילו קרבן יחיד בבמת צבור, דבמשמע לקמן (עמוד ב), אבל לא קרבן יחיד בבמת יחיד. ונפקא לן מדכתיב בהאי פרישת נסכים "אשר אני נתון לכם" - משמע בבמה הנהוגת בכלכם הכתוב מדרב, הלכך על כרחך האי "מושבותיכם" לא משמע כל מקום שאתם יושבים - דאין במת צבור אלא במקום אחד, אם כן מ"מושבותיכם" דכתיב אתא לאשמועינן קאמא בנת לגלגל שהיה שם מוזב הנחשל כל ארבע עשרה שנה שכבשו וחלקו, והיא במת צבור - לא נתחייבו בנסכים אלא דוקא עד שבאו לשילה, והיינו אחד ירושה וישיבה, ונתחייבו בנסכים, ושוב לא פסקו נסכים בבמת צבור. אפילו משחרב שילה - היתה במת צבור גבול ונבעון, והיינו דקאמר "ללמדך שכל מקום" כו'. כלומר, דמפריש לך קרבן במה תהנות בכלכם - שמע מינה "מושבותיכם" דכתיב בנסכים - לאו כל מקום משמע, דאם כן הוי לה במת יחיד הנעשית בכל מקום בשעת היתר הבמות, עד כאן לשונו.

והרי שבת שנאמר בה מושבות - פירש בקונטרס: דכתיב "לא תבטרו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". ולא נהירא, דהא איצטריך לדרשא אחרינא, כדדרשינן בפרק קמא דשבת (בא): "בכל מושבותיכם" אי אתא מבעי - אבל אתא מבעי במדורות בית המוקד. ועוד קשה דקאמר בסמוך: סלקא דעתך אמינא והואיל בעניינא דמועדוהי כתיב. והאי קרא לא כתיב בעניינא דמועדוהי לכך נראה דקרא אחרינא הוא. דכתיב "שבת היא לה" בכל מושבותיכם" בפרשת "אמור אל הכהנים" גבי מעדות.

במאי

חוץ מן הערלה והכלאים - שאף על פי שתלויה בארץ נוהגים אף בחוץ לארץ. הערלה והכלאים מדרבי סופרים, כולקמן (לחב). אף החדש - מלאכול לפני העומר. **גמרא** תלויה דכתיב בה ביאה - שתלאה הכתוב בביאת הארץ, כגון "כי יבאו" ויקרא (ט) "כי יבאך" (שמות יג). תפילין ופטר חמור - כתיב בהו "והיה כי יבאך" בפרשת "קדש לך" (שם). ונוהגין בין בארץ בין בו' - תפילין

אשכחן בכמה דוכתין ברבנן אמוראי דבבל דמניין תפילין, (פטר חמור - בפטר רחם תלה רחמנא). חובת הגוף - היינו אינה תלויה בארץ - אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליה, אלא על גופו של אדם, כגון שבת, תפילין, עבודה וזה, פטר חמור, מילה, עריות, קריעה וכו'. חובת קרקע - בין בארץ בין בחוץ לארץ. צא ולמד - תרומות ומעשרות, חלה, לקט, שכחה ופאה, שביעית, חדש, ערלה, כלאים, מנא הני מילי - דחובת הגוף נהוגת בכל מושבות, וחובת הקרקע אינה אלא בארץ. תשמרין זו משנה - שמביאה לדידי מעשה, דכתיב "תשמרין לעשות". אשר אתם חיים - בין בארץ בין בחוץ לארץ. צא ולמד - על איזה מום הכתוב אמרו "כל הימים אשר אתם חיים על הארמה". ממה שאמרו בענין - דסמוך ליה, "אבד תאבדוהו וגו'" והיינו עבודה וזה, ועליוס נתרבו כל מושבות, כדכתיב "כל הימים אשר אתם חיים". ודבר הלמוד מעניין אחד משלש עשרה מדות אלה, ונלמד מכאן דכל חובת הגוף נהוגת אף בחוצה לארץ. אבל חדש - נהג. ואף על גב דכתיב ביה "מושבותיכם" בספיחא ד"רולחם וקלי וברמל" וגו' - לאו למימרא בכל מקום שאתם יושבים, אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל ארבע עשרה שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו, עד שנתיישבו בה, והכיר כל אחד את שלחן אביו ודלמא לקיאלא פליג - דקאמר תנא קמא: שוין מן הערלה והכלאים מהלכה, וכל שכן חדש דכתיב ביה "מושבות", ומשמע - כל מקום שאתם יושבים. ואתא רבי אליעזר למימר: אף החדש הוא מן המנות התלויות בארץ, ואין נהוג אלא בארץ, דמושב - לאחר ירושה וישיבה משמע. אקמיינא - לא קאי אחוץ, אלא איכל מצוה התלויה בארץ. מאן תנא קמא - דמתניתין דפליג אדרבי אליעזר. רבי ישמעאל היא - דשמעינן ליה דאמר: "מושב" לאחר ירושה וישיבה הוא, ואין חדש נוהג אלא בארץ, ואתא רבי אליעזר למימר: אף החדש נוהג כערלה וכלאים, ונהוג בכל מושבות. אלמא לחומרא פליג. ללמדך שכל מקום בו' - גבי פרישת נסכים קאי, בפרישת "שלח לך" דכתיב "כי תבוא אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה לה" וגו' וליף רבי ישמעאל בשחיטת קדשים (קיא,א) מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעמן נסכים לבמות ציבור ולא לבמות יחיד, ונפקא ליה מדכתיב "אשר אני נתון לכם" - בבמה הנהוגת לכלכם הכתוב מדרב, הלכך על כרחך האי "מושבותיכם" - לאו כל מקום שאתם יושבים משמע, דאין במת ציבור אלא במקום אחד. אלא האי "מושב" דכתיב - אתא קרא לאשמועינן דאף בבמת לגלגל, שהיה שם מוזב הנחשל כל ארבע עשרה שנה שכבשו וחלקו, והיא במת ציבור - לא נתחייבו בנסכים. אבל משבאו לשילה, והיינו לאחר ירושה וישיבה - נתחייבו בנסכים, ושוב לא פסקו נסכים בבמת ציבור, ואפילו משחרבה שילה והיתה במת ציבור גבול ונבעון, והיינו דקאמר "ללמדך שכל מקום" כו' - כלומר, דמפריש לך קרבן במה תהנות בכלכם משמע

מינה "מושב" דכתיב בנסכים לאו כל מקום משמע, ובבמת יחיד הנהוגת בכל מושבות הכתוב מדרב. והאי דלחליה בביאת הארץ - הכי קאמר: עד עכשיו הייתם במשכן, שהבמות נאסרו, ועדיין לא הקרבתם נסכים אלא בבמות ציבור, ומשתבאו לארץ כל ארבע עשרה שנה שלא הוקבע משכן שילה והיו שוכנים בגלגל טרודים במלחמה, וקיימא לן שחורתיה הבמות - בא כחוב זה ללמדנו "כי תבוא אל הארץ" ותהא במת יחיד מותרת - אף היא תטען נסכים. והכי יתא בובחים (שם).

קידושין דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפג

57 סובר שאין זה קל וחומר, כי אי כתב הוי ובמלך בלבדו הנה אמנא
58 – הייתי אומר שהדין בביכורים מידי דתהו אחלה – כמו הדין בחלה,
59 שנאמר בה 'ביאה' בלבד (במדבר טו יח) וחובה חל מיד
60 בכניסתם לארץ, קא משמע לן שאף ביכורים נוהגים רק לאחר
61 ירושה ושיבה.
62 הגמרא חוזרת לדון בכלל שקבעה המשנה שחובת הגוף נוהג בכל
63 מקום וחובת קרקע בארץ בלבד. שואלת הגמרא: והשתא דאמרת
64 – לאחר שביארת בכוונת דברי המשנה שחובת הגוף נוהגת בין
65 בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ, מעתה יש להקשות 'מושב' דכתב
66 דהמנא גבי שבת שנאמר (ויקרא כג א) 'שבת הוא לה' בכל
67 מושבותיכם', למה לי – מדוע נאמר, הרי שבת חובת הגוף היא,
68 ופשוט שהיא נוהגת בכל מקום. מתרצת הגמרא, איצטרף – צריך
69 להיאמר 'מושבותיכם' בשבת, כי אם לא היה נאמר כן סלקא דעתך
70 אמנא – הייתי סבור לומר הואיל ובענינא דמועדות פתיבא – הציווי
71 על שמירת שבת נאמר ביהוד עם הציווי על שאר המועדים, לפיכך
72 תיבעי – תצטרך השבת קידוש על ידי בית דין כי מועדות – כשם
73 שהמועדים חלים על ידי קידוש בית דין. קא משמע לן – לפיכך
74 נאמר 'מושבותיכם' בשבת, לומר שהשבת מקודשת מאלה.
75 הגמרא מקשה ממקום נוסף, מושב דכתב דהמנא גבי איסור אכילת
76 חלב ודם, שנאמר בהם (ויקרא ג ז) 'חקת עולם לדתיכם בכל
77 מושבותיכם כל חלב ודם לא תאכלו', למה לי – מדוע נאמר, הן
78 חובת הגוף הם וודאי שנוהגים בכל מקום. מתרצת הגמרא,
79 איצטרף, משום שלולא נאמר סלקא דעתך אמנא הואיל ובענינא
80 דקרבנות פתיבי – מאחר ואיסור אכילת חלב ודם נאמר בתוך
81 פרשת הקרבנות, לפיכך בזמן דאיבא קרבן – שביית המקדש קיים
82 וקרבים קרבנות, ניתפר חלב ודם – נאסרו חלב ודם באכילה, אבל
83 בזמן דליבא קרבן – כשביית המקדש חרב ולא קרבים קרבנות לא
84 נאסרו באכילה. קא משמע לן – לפיכך נאמר בהם 'מושב' לומר
85 שאיסורם נוהג בכל זמן. הגמרא מקשה ממקום נוסף, מושב דכתב
86 דהמנא גבי מצה ומרור, שנאמר (שמות יב כ) 'גבל מושבותיכם
87 תאכלו מצות', למה לי – מדוע נאמר, הלוא חובת הגוף הם וודאי
88 שנוהגת בכל מקום. משיבה הגמרא, איצטרף, משום שלולא
89 נאמר סלקא דעתך אמנא הואיל ויתבי בקרבן פסח (במדבר ט יא)
90 'על מצות ומרורים יאכלו' לפיכך בזמן דאיבא פסח – שביית
91 המקדש קיים והקריבו קרבן פסח, אין – כן, אף מצה ומרור נוהגות,
92 אבל בזמן דליבא פסח – כשביית המקדש חרב וחדלו להקריב קרבן
93 פסח, לא נוהג מצה ומרור. קא משמע לן – לפיכך נאמר בהם
94 'מושב' לומר שחייבם נוהג בכל זמן.
95 בדרך כלל כאשר נאמר באיזה מצוה 'ביאה', מורה הדבר שאינה
96 נוהגת אלא לאחר שנכנסו לארץ, לפיכך מקשה הגמרא 'ביאה'
97 דכתב דהמנא גבי תפילין ופטר חמור למה לי, הלא מצוות אלו
98 נוהגות בכל מקום. מתרצת הגמרא, הווא מיבעי ליה – הטעם
99 שנאמר בהם 'ביאה' נוצר לכדתנא דבי רבי ישמעאל בברייתא,
100 שכוונת התורה לומר עשה מצוה זו (תפילין ופטר חמור) במדבר,
101 ששכיבילי (בשכר קיומה) תזכה ותתקיים לארץ ישראל.
102 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אם
103 'מושב' שנאמר בתורה הכוונה 'כל מקום שאתם יושבים' או
104 'לאחר ירושה ושיבה'. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר ורבי
105 עקיבא שבכל מקום שנאמר 'מושב' כל מקום שאתם יושבים
106 במשעבד, ולדבריו איסור חדש שנאמר בו 'מושב' נוהג איסורו בכל
107 מקום, היינו דתיבי – מובן מה שנאמר (ירושע ה יא) 'ויאכלו
108 מעבור הארץ מן החרש הפסח' – בכניסתן לארץ אכלו בני ישראל
109 מהתבואה החדשה שגדלה שם למחרת יום טוב לראשון של פסח
110 וטו' בניסן, משמע שרק מן החרש הפסח אכלו מהתבואה החדשה,
111 ואילו מעיקרא ולפני כן לא אכלו ממנה, אלמא – בודאי הסיבה
112 לכך היא משום

1 ביאה ומושב תתיב קהו – נאמר בהם גם (במדבר טו ב) 'כי תבאו
2 אל ארץ מושבותיכם' וגם 'מושב', אם כן מניין שאף היכן שנאמר
3 'מושב' לבד הכוונה היא לאחר ירושה ושיבה. מתרצת הגמרא:
4 הוי קאמר הברייתא, ללמד – מטסכים אנו למדים שקל מקום
5 שנאמר בו ביאה ומושב אינו נוהג אלא לאחר ירושה ושיבה, דברי
6 רבי ישמעאל. ואף איסור חדש נאמר ביאה ומושב, לפיכך אינו
7 נוהג אלא לאחר ירושה ושיבה. מקשה הגמרא: אי הכי שדברי
8 רבי ישמעאל נאמרו רק במקום שנאמר ביאה ומושב, מהו
9 שאמרה הברייתא אמר לו רבי עקיבא רבי ישמעאל הרי שבת
10 שנאמר בו מושבות ואמר ליה – ורבי ישמעאל השיבו 'שבת קל
11 וחומר היא', ואם כדברך, נימא ליה – שרבי ישמעאל ישיב לרבי
12 עקיבא, אמא – אני שאמרת שכל מקום שנאמר 'מושב' הכוונה
13 לאחר ירושה ושיבה, ביאה ומושב קאמנא – אמרת כן רק היכן
14 שנאמר גם ביאה וגם מושב, ואילו בשבת לא נאמר כי אם מושב
15 לפיכך היא נוהגת בכל מקום. משיבה הגמרא: תדא ועוד קאמר ליה
16 – מה שהשיב רבי ישמעאל לרבי עקיבא אינו עיקר התירוץ, אלא
17 תוספת על תירוץ אחר שלא הזכיר בדבריו. כלומר, תדא דאמא
18 ביאה ומושב קאמנא ואילו בשבת נאמר 'מושב' בלבד, ועוד אף
19 לפי הנתן דבריו שכך הוא בכל מקום שנאמר מושב בלבד, קא
20 אמרת – ולפיכך הקשית הרי שבת שנאמר בו מושבות ונוהגת בכל
21 מקום, אשיב לך שהסיבה היא משום ששבת בקל וחומר היא
22 נלמדת.
23 מבררת הגמרא: קמאי קמיפלגי – במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי
24 עקיבא. מבארת הגמרא: בן קרבן נסקים במקדש קא מיפלגי – הם
25 נחלקו האם בני ישראל התחייבו להקריב נסקים במדבר על
26 קרבנות היחיד. רבי ישמעאל סבר לא קריבו נסקים במקדש, ולא
27 התחייבו כן רק לאחר שנכנסו לארץ. ורבי עקיבא סבר קריבו
28 נסקים במקדש, ולא התחדש בכניסתם לארץ אלא שצריך להקריב
29 נסקים אף בבמת יחיד. לכן אי אפשר לומר ש'מושב' האמור
30 בנסכים פירושו לאחר ירושה ושיבה מאחר וכבר במדבר הקריבו
31 נסקים, אלא פירושו בכל מקום שאתם יושבים.
32 הגמרא מביאה שיטה אחרת בדעת רבי ישמעאל: אמר אבמי, האי
33 תנא דבי רבי ישמעאל שסובר שרק מצוה שנאמר בה 'ביאה'
34 ו'מושב' נוהגת לאחר ירושה ושיבה, מפיק מאידך תנא דבי רבי
35 ישמעאל – מוציא מדבריו (וחלק עליו) של תנא אחר מבית מדרשו
36 של רבי ישמעאל. תנא דבי רבי ישמעאל, הואיל ונאמרו ביאות
37 לארץ) בכמה מצוות פתורה פתח, פרטו ופרשו לך דכתוב באחד
38 מן (במלך) שהיא נוהגת לאחר ירושה ושיבה, אתה למד ממנו
39 שאף כל מצוה שנאמר בה 'ביאה' נוהגת לאחר ירושה ושיבה.
40 ואידך – תנא דבי רבי ישמעאל הראשון, הסיבה שאינו לומד אף
41 הוא ממלך, משום דתהו מלך וביכורים שני כתובים הנאם באחד
42 – שני מקראות הבאים ללמד ענין דומה, שבשניהם נאמר 'ביאה'
43 והתורה מפרשת שהם נוהגים לאחר ירושה ושיבה, וכל שני
44 כתובים הנאם באחד אין מלמדו. ואידך – תנא דבי רבי ישמעאל
45 השני שלומד ממלך, סובר צריכי – צריך אחד מהשני. דא כתב
46 נוהגים לאחר ירושה ושיבה, ואין ללמוד אחד מהשני. דא כתב
47 דהמנא במלך ולא כתב בביכורים, הנה אמנא שביכורים דקא
48 מיתתני – שבעל השדה הנהנה מאכילת הפירות, יחול החיוב לאלתני
49 – מיד בכניסתם לארץ. ואי כתב בביכורים ולא כתב אף במלך,
50 הנה אמנא שמלך דדברו לכבש – לעשות מלחמות, וזקוקים לו
51 בשעת הכיבוש, נוהג לאלתני. ואידך – התנא דבי רבי ישמעאל
52 הראשון, סובר שאפשר ללמוד ביכורים ממלך, וכתוב דהמנא רק
53 במלך ולא כפי לומר כן אף בביכורים, ואמא אמנא – ואני אלמד
54 ביכורים ממלך בקל וחומר, ומה מלך דלכבש וצריכים לו בכניסתם
55 לארץ אף על פי כן אינו נוהג אלא לאחר ירושה ושיבה, ביכורים
56 לא כל שכן שינהגו לאחר ירושה ושיבה. ואידך – התנא השני,

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קפה רש"י תוספות

1 לא הוו צריכי - שנסתפקו מן המן שבכליהם. אל ארץ נושבת - מעבר הירדן ואילך,
2 שהיא חשובה מארץ סיוחן ועוגו. כדאשכחן במשה, שהיה מתאוה ליכנס לה. וקרי לה
3 טובה. קצה ארץ כנען - בערבות מואב, ששם מת משה, שהיא ארץ האמורי, ועל שפת
4 הירדן שהוא קצה בניית ארץ כנען. חפר שלשים - שנסתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים,
5 דכתבו (שמות טו) ויטעו מאילים ויבאו כל ערת

6 בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין
7 בני בחמשה עשר יום לחדש השני, וכתבו
8 בתריה בשבתו על סיר הבשר וגו', וכתבו (שם)
9 "הגני מטעיר לכם לחם" - אלמא בששה עשר
10 באייר המן התחיל ליהר. ויבנו בני ישראל -
11 שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי.
12 ומשנצטוו יהושע להסיען - הכינו להם צדה
13 לדרך שלשי ימים, ובשלישי עברו את הירדן,
14 דכתבו "בעוד שלשת ימים" וכתבו "בעשור"
15 לחדש הראשון. צא שלשים ושלשה למפעור
16 וכן עשרה דניסן, ועשרים ושלשה דאדר למפרע
17 - והוא שבעה באדר. ששה ימים עברו ממנו,
18 ועשרים ושלשה - דהיינו עשרים ותשעה, שאר
19 חסר הוא. שלש מצות - חדש וערלה וכלאים.
20 כפינתן לארץ - והוא במדבר לא ורעו ולא
21 קצרו ולא טעו. והוא דהיינו שכינתו - החרו
22 מפורש בו "מושב", וקסבר: כל מקום שאתם
23 יושבים משמע. וערלה וכלאים מקל חומר.
24 שאין איסורו איסור עולם - אלא כל ששה עשר
25 בניסן, דכתבו "עד עצם". ואין איסורו איסור
26 הנאה - דתנן (מנחות ג.א.א.) קוצר לשחת
27 ומאכיל לבהמה. ויש היתר לאיסורו - וביום
28 ששה עשר בעצמו איסורו מותר, אם יש עומר
29 קרב. כלאים שאיסורן איסור עולם - ורע חטה
30 וחרצן אסורים הגפנים לעולם. ואסורין הנאה
31 - דכתבו (ירמיהו כג) "תקדש" - לשון הקדש.
32 והוא הדין לערלה בשתים - אף הערלה באה
33 בכל חומרן אף בשני הכוחות. אף על פי
34 שהשלישי אין בה, שאין איסורו איסור עולם -
35 מיהו איסור הנאה הוא, ואין לו היתר בתוך ימי
36 איסורו. רבי אלעזר רבני שמעון - פליג
37 אדאבהו, וסבר דחדש אינו נוהג בחוצה לארץ,
38 וערלה וכלאים אינו אלא הלכה או דברי
39 סופרים, כדלמקן.

1 **אקרוּב** עומר והדר אכול - בירושלמי מקשה: למה לא אכלו מצה מחדש, ויבא עשה
2 "דבערב תאכלו מצות" ויחה לא תעשה וחדשו? ומתרץ: דאין עשה דקודם
3 הדבור דוחה לא תעשה דאחר הדבור. אי נמי, יש לומר: דגויה כוית ראשון או כוית שני.
4 **וכני** ישראל אכלו את המן ארבעים שנה אי אפשר כי - ואם תאמר: אמאי לא מפקי ליה
5 כולה מילתא בהדיא, דכתבי (יהושע ח) "ושבות
6 המן ממחרת הפסח ולא היה עוד לבני ישראל מן",
7 אלמא דעד השתא היה להו לישראל ושמא ניתא
8 ליה למידרש מדברי תורה. **עד** בואם אל ארץ
9 נושבת - פירש בקונטרס: היינו מעבר לירדן
10 ואילך, דחשובה מארץ סיוחן ועוגו. "עד בואם אל
11 קצה ארץ כנען" - היינו על שפת הירדן, שהוא
12 קצה ארץ כנען, היינו ארץ סיוחן ועוגו. ויש
13 מפרשים איפכא: ד"ארץ נושבת" - היינו ארץ
14 סיוחן ועוגו, וקרי ליה "נושבת" - לפי שקרובה
15 למדבר, ומפקא ממדבר, והוא ישוב. וקיצה ארץ
16 כנען" - היינו סוף ארץ כנען. **צא** מהן שלשים
17 ושלשה למפרע - פירש בקונטרס: שלשים יום
18 עמדו בערבות מואב לבכי, ומשנצטוו יהושע
19 להסיען הכינו להם צדה לדרך שלשה ימים,
20 כדכתבי "בעוד שלשת ימים אתם עוברים" -
21 נמצא שכלו שלשים יום אבל משה שבעיני בניסן,
22 ולמחרת ביום שמיני דיבר הקדוש ברוך הוא עם
23 יהושע. שקודם לכן לא דיבר עמו, שאין השכינה
24 שורה מתוך עצבות. והיינו דכתבי "והעם עלו מן
25 הירדן בעשור לחדש". והקשה רבינו יצחק מקרא
26 אחרינא דכתבי ביהושע "ויהי מקצה שלשת ימים"
27 ויבא יהושע אל העם לתקדש כי מחר יעשה ה' -
28 בקרבם נפלאות, "ומקצה שלשת ימים" - היינו
29 יום עשירי, וקאמר להו "למחר", אלמא באחד
30 עשר עברו. וקרא קאמר "בעשור לחדש" ויש
31 מפרשים: שהקדוש ברוך הוא דיבר עם יהושע
32 ביום שלשים דאבל משה, שהוא שבעיני בניסן.
33 ואף על גב דאין שכניה שורה מתוך עצבות -
34 מכל מקום ממתא דיום ככולו. וקאמר להו "בעוד
35 שלשת ימים תעברו את הירדן" - לבד מאותו יום
36 שעמד בו. ויהושע אמר להם "מקצה שלשה
37 ימים" עם אותו יום שנתייחד עמו הדבור, והיינו
38 שלשים שנים "כי מחר יעשה ה' נפלאות" -
39 והיינו שלשים ושלשה יום, ויום עשירי בחדש.
40 ודוחק הוא, ד"ביעוד שלשת ימים" דקאמר הקדוש
41 ברוך הוא חלוק ממקצה שלשת ימים" דקאמר
42 יהושענו ועוד: לא הוי כמו "בעוד שלשת ימים ישא
43 פרעה" (בראשית מ) דהתם הוי בתוך שלשה ימים,
44 כדכתבי (שם) "ויהי ביום השלישי יום הולדת את
45 פרעה" וגו' לפיכך יש ליישב פירוש ראשון, והוא
46 לא דיבר עמו אלא דוקא ביום שלשים ואחד
47 לאבל משה, דהיינו ח' ניסן, ואמר לו הקדוש ברוך
48 הוא "בעוד שלשת ימים" עם אותו יום שעמד בו,
49 והיינו יום עשירי, תעבורו. "ומקצה שלשת ימים"
50

1 דקאמר יהושע להעם - היינו סוף יום שני שסמוך ליום שלישי, והווי ביום שלשים ושנים בסופו, סמוך לתחלת יום שלשים ושלשה, כמו יהוה דפסחים (י.א.ב.) במיפק תרתי ועיל תלת. וכן
2 מצניו בירמיה (לד) דכתבי "מקץ שבע שנים תשלחו איש את עבדו ופריך בערבין (לג.א.) מאי קאמר שבע? הלא עבד יוצא בשש! ומשני: שש לבמכר, ושבע לנרצע. פירוש: שאם פגע בו ויבל
3 שנת שבע לרציעתו או לכונסו - תשלחוהו. אלמא, אף על גב שהויבל משמט מתחלתו - קורא "מקץ שבע שנים". הכא נמי - קרי תחילת יום שלישי מקצה שלשה ימים. **שאין** איסור
4 איסור עולם - פירש בקונטרס: אלא כל ששה עשר שבכר, ויש היתר לאיסורו - שביום ששה עשר איסורו נותר אם עומר קרב. ולפי זה אתאי רבני יחודה, דאמר במנחות בפרק רבי ישמעאל
5 (תס.א.) דכל ששה עשר כוונתו כי ליכא עומר, ואיכא למאן דאמר התם: האיך המורח - מתיר. **והוא** הדין לערלה בשתים - פירש בקונטרס: אף על גב דאין איסורו איסור שלם, דמותרת
6 בשנה רביעית - מיהו איסורו איסור הנאה, ואין לו היתר תוך ימי איסורו. והקשה רבינו תם: הרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם, ואין לו היתרו! ופירש רבינו תם: דערלה זו - בשנה
7 רביעית קאמר, דיש היתר לאיסורו על ידי פדיון, אבל בשתים - רוצה לומר איסורו איסור עולם ואיסור הנאה. הדר רבינו יום טוב פירש: דבערלה ממש קאמר, דיש היתר לאיסורו. והכי
8 פירושנו: ש היתר לגרומ איסור ולנוטעם. וכלאים אסור לגדלם ולחזקם. והקשה לו רבינו תם: דקתני בספרי: יש היתר לאור איסורו - משמע שהאיסור נפקע דהרב רבינו משה מפנוגס"א
9 מפרש: דערלה יש היתר לאיסורו על ידי בית דין; דפרי ערלה אסורין עד משה עשר בשבט, ואם חסרו בית דין חדש כסליו - הרי ממחרת יום התיקון. וכן חדש, דחדש אסור עד שבעה עשר
10 בניסן, ואם חסרו בית דין חדש אדר - נמצא שממחרת יום התיקון. מה שאין בכלאים, שאין בית דין יכולים להתירן בשום ענין, ועוד אומר רבינו יצחק, דאילן קאי, דיש היתר לאיסורו -
11 לפרי שגדל בו, דאינו נאסר מה שגדל לאחר שלש שנים. וכן קנה שביולת - אין התבואה נאסרת משום חרש, מה שגדל בקנה השבולת לאור העומר, והואיל החרשין קודם העומר. ולפי זה
12 אתי אפילו למאן דאמר: האיך המורח - מתיר.

13 **והוא** הדין לערלה בשתים - ואם תאמר: טבל ותורמה ומעשר נילף מקל חומר דחדש, דנהג בין בארץ בין בחוצה לארץ. או במה מצניו, שהרי
14 איסורו

51 שמצווה זו נוהגת מכל מקום, אף בחוץ לארץ. שואלת הגמרא: אם
 52 כן, ששילוח עבדים נוהג בכל מקום, מה תלמוד לומר – מדוע
 53 נאמר 'בארץ'. מתרצת הגמרא: 'בארץ' מלמדנו שחיוב קיום מצווה
 54 זו תלוי בקיומה בארץ. ולכן בזמן שהיה שילוח עבדים נוהג
 55 בארץ, נוהג הוא אף בחוצה לארץ. אבל אם אין הדרור נוהג בארץ,
 56 אינו נוהג אף בחוצה לארץ. הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין ערלה
 57 כלאים ואיסור חדש האם הם נוהגות אף בחו"ל: תנן התם (ערלה
 58 פ"ג מ"ט) החדש אסור מן התורה בכל מקום. הערלה אסורה בחוץ
 59 לארץ מחמת הלכה, והכלאים – כלאי הכרם, אסורים בחו"ל
 60 מהדברי סופרים – מדרבנן. מבררת הגמרא: מאי 'הלכה' האמור
 61 במשנה לגבי איסור ערלה. מבארת הגמרא: אסור רב יהודה אמר
 62 שמיאל, הלכה מדינה – הלכות מדינה הן. כלומר, מנהג הוא
 63 שנהגו בני חו"ל והחמירו על עצמם. ועינא אמר (בבב"ב) רבי יוחנן,
 64 הלכה למשה מסיני – מההלכות שנסטרו למשה מסיני. אמר ליה
 65 עינא לרב יהודה, בשלמא לדידי דאמינא – דבר זה מובן לשיטתי
 66 שאמרתי שערלה אסורה בחו"ל מהלכה למשה מסיני, ואילו
 67 כלאים אינם אסורים אלא מדברי סופרים, היינו דשני לן – לפיכך
 68 שונה הדין במשנה להלן, בין פירות שהם ספק ערלה שדינם חמור
 69 יותר, לבין ספק כלאים. דתנן (ערלה שם), פרס שפירותיו הם ספק
 70 ערלה – ספק שמא אסורים באיסור ערלה, וכגון שלא ידוע אם
 71 עברו שלוש שנים מנטיעת האילן, או שלא ידוע מאיזה אילן
 72 נלקטו הפירות ואם מאליל המותר כבר או מאילן שאסור עדיין,
 73 אם הספק הוא בפירות שגדלו בארץ אסור, אבל פירות שגדלו
 74 בסוריא ומקום סמוך לארץ ישראל שנכבש ע"י דוד וסיפחו לארץ
 75 ישראל, מותר לקנות ממה שכבר נלקט. כיון שסוריא נחשבת
 76 כחוץ לארץ, וספק ערלה מותר בחוץ לארץ (כדלהלן במשנה).
 77 אבל לא יאמר למוכר ללקט עבורו לכתחילה מהפירות שהם ספק
 78 ערלה. ובחוצה לארץ, במקומות המרוחקים יותר מארץ ישראל,
 79 אף יורד ישראל לפרס ולזקת. כלומר, יכול אף לומר לבעל
 80 הפרס ללקט עבורו. ובגלגל וכתנאין שלא יראנו לוקט – שלא
 81 יראה ישראל את המוכר כשהוא מלקט את הפירות מן האילנות
 82 האסורים בודאי. ואילו לגבי איסור כלאים תנן (שם) כרם הנטוע
 83 ירק – כרם שזרעו בו ירק בין הגפנים ונאסר באיסור כלאי הכרם,
 84 וירק נמכר חוצה לו – ובעל הכרם מוכר מחוץ לכרמו ירק מהמין
 85 הגדל בו, אם הכרם נטוע בארץ, אסור לקנות ממנו. שמא הירק
 86 הנמכר נלקט מהכרם ואסור באיסור כלאים. אך אם הכרם נטוע
 87 בסוריא, מותר לקנות ממנו, ואין חוששים שמא הירק הנמכר גדל
 88 בכרם. ובחוצה לארץ הקילו יותר, שאף יורד בעל הכרם ולוקט ירק
 89 מכרמו עבור ישראל, אף על פי שהוא בודאי כלאים, ובגלגל שלא
 90 ילקוט ישראל ביד – בעצמו. כיון שכאשר חכמים אסרו כלאים
 91 בחו"ל, לא אסרו אלא זריעה או לקיטה בידים, אלא שבסוריא ואף
 92 שהיא נחשבת כחוץ לארץ החמירו ואסרו אף את האכילה, לפי
 93 שהיא קרובה לארץ ישראל. עולא מסיים את הקושיא: בשלמא
 94 לדברי, שאיסור ערלה בחוץ לארץ הוא מהלכה למשה מסיני,
 95 מובן מדוע הקילו באיסור כלאים יותר מאיסור ערלה. אלא לדידה
 96 מובן מדוע ערלה בחוץ לארץ אינו אלא מחמת מנהג המדינה, ואילו
 97 איסור ערלה וכלאים שווים בחוץ לארץ שניהם אינם אסורים מן
 98 התורה, מדוע הקילו בכלאים יותר מאשר בערלה. הן היו צריכים
 99 להשוות את הדין בשניהם

1 כל מצוה שנצטוו עליה ושראל לקיימה קודם כניסתן לארץ, דהיינו
 2 כל מצוה שהיא חובת הגוף ואינה תלויה בקרקע, הרי היא נוהגת
 3 בין בארץ בין בחוצה לארץ. אבל מצוה שהצטוו לקיימה לאחר
 4 כניסתן לארץ, דהיינו כל מצוה שהיא חובת קרקע, אינה נוהגת
 5 אלא בארץ. חוץ מן מצוות השקמת כספים ושמירת החובות בסוף
 6 שנת השמיטה, ומצוות שילוח עבדים ושחרור עבדים בהגיע
 7 היובל, שאף על פי שנצטוו עליהם לקיימם רק לאחר כניסתן
 8 לארץ, מצותן נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. נמצא לדעת רבי
 9 אלעזר ברבי שמעון, שאיסור חדש שנצטוו עליו רק לאחר כניסתם
 10 לארץ (כמבואר בדברי רבי שמעון לעיל (ע"א)) אינו נוהג אלא
 11 בארץ, וכן איסורי ערלה וכלאים שנצטוו עליהם רק לאחר
 12 כניסתם לארץ, אינם אסורים בחוץ לארץ אלא או מהלכה או
 13 מדברי סופרים.
 14 הגמרא מקשה על דברי רבי אלעזר ברבי שמעון שלא נצטוו על
 15 שמירת כספים אלא לאחר כניסתם לארץ: השקמת כספים חובת
 16 הגוף היא, ומגן שלא הצטוו עליה לפני כניסתם לארץ כפי
 17 שהצטוו על שאר המצוות שהן חובת הגוף. מתרצת הגמרא: לא
 18 נצרכא אלא לכדתניא – לא נצרך רבי אלעזר ברבי שמעון לומר
 19 שנצטוו על שמירת כספים רק לאחר כניסתם לארץ, אלא מתוך
 20 דברי הברייתא. דתניא, רבי אומר, במצוות שמירת כספים נאמר
 21 (דברים ט"ב) וזה דבר השקמה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה
 22 ברהו. בכפילות הלשון 'שקמה שמוט' רמזה התורה על מצוה
 23 נוספת, ולמדנו שבשתי שמיות שכתוב מדבר, אחת שמירת קרקע
 24 מזריעה וחרישה ושאר מלאכות, ואחת שמירת כספים – שמירת
 25 החובות. ומכיון שתי המצוות נאמרו יחד אנו למדים שדינם שוה,
 26 לפיכך בזמן שאחת משמט קרקע – שאתה חייב להישמט ממלאכות
 27 בקרקע, כלומר לאחר שנכנסו לארץ והתחייבו במצוות שמירה,
 28 אתה משמט כספים – אתה חייב אף במצוות שמירת כספים. אבל
 29 בזמן שאי אתה משמט קרקע – בזמן שאין חיוב על שמירת הקרקע,
 30 וכגון כשהיו ישראל מברכה או לאחר שגלו מארצם, אף אי אתה
 31 משמט כספים – אין אתה חייב לשמט את החובות. מדברי רבי
 32 כאן, למד רבי אלעזר ברבי שמעון שלא התחייבו על שמירת
 33 כספים אלא משעת כניסתם לארץ. הגמרא מקשה על דברי רבי:
 34 ואומר שאף לענין זה נאמר ההיקש, שבמקום שאחתה
 35 משמט קרקע, דהיינו בארץ ישראל ושהרי שמירת קרקע היא
 36 מצוה התלויה בארץ, שם אתה גם משמט כספים, ובמקום שאין
 37 אתה משמט קרקע, דהיינו בחוץ לארץ, אף אין אתה משמט כספים.
 38 ואם כן, אף בזמן שנוהגת מצוות שמירה בארץ לא תנהג מצוות
 39 שמירת כספים בחוץ לארץ. מתרצת הגמרא: תלמוד לומר – לכן
 40 נאמר בשמירת כספים (שם) 'כי קרא שמטה לח', לרבות שמכל
 41 מקום, אף בחוץ לארץ, נוהגת שמירת כספים. הגמרא מבררת את
 42 המשך דברי רבי אלעזר ברבי שמעון בברייתא, שמצוות שילוח
 43 עבדים נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל. שואלת הגמרא: שילוח עבדים
 44 חובת הגוף היא, ומה החידוש שהיא נוהגת בכל מקום. מתרצת
 45 הגמרא: סלקא דעתך אמינא – הייתי סבור לומר הואיל וכתוב
 46 בשילוח עבדים (ויקרא כ"ז) 'וקראתם דרור בארץ', משמע בארץ
 47 אין – כן, נוהגת מצוות שילוח עבדים, אבל בחוצה לארץ לא נוהגת
 48 המצווה, אף על פי שהיא חובת הגוף. תלמוד לומר – לכן נאמר
 49 בהמשך הפסוק 'ויביל הוא', ותיבות מיותרות הן ושכן אחר כך נאמר
 50 (ויקרא כ"ז) 'ויביל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם', ללמד

המשך מעמוד קפז

ת"ח על כתבו הפרטים בנוגע לכפר חב"ד אשר באה"ק ת"ו והתפתחות ההתישבות שלהם.

כמנהג ישראל המסורתי, הנה בהתקרבנו לחג המצות זמן חירותנו, אחתום באיחולים לבביים לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית בעיני הגוף והנפש גם יחד, חירות אמיתית מכל הענינים המבלבלים ומפריעים איש איש במלוי תפקידו שהטילה עליו ההשגחה העליונה.

59 מדובר בבלאי' תפרים, וכלאי הכרם אינם אסורים בחוץ לארץ אלא
60 מדברי סופרים. אבל כשאין – בדברי רבי יוחנן, מדובר בתפרות
61 האילן – חיבור ענף של אילן אחד באילן אחר שאינו מאותו מין,
62 שאיסורו בחוץ לארץ מן התורה. הגמרא מבארת ממין שהרכבת
63 אילן בחוץ לארץ אסורה מן התורה: בְּדָשְׂמוּאל – כדברי שמואל,
64 דְּאָמַר שְׂמוּאֵל, כשהזחירה התורה ואמרה (ויקרא יט ט) בְּהִתְמַתָּךְ
65 לא תרביעי' וגו', פתחה ואמרה 'את חֲקְתֵי הַתְּשִׁמְרֵי' (בשונה משאר
66 מקומות בהם הקדימה שני מיני השמירה לחוקים, וכגון (ויקרא יח
67 ה) וְשִׁמְרֵתֶם אֶת חֲקְתֵי, משמע שכך נאמר לישראל, את החוקים
68 שְׁחַקְתֵי לָךְ כְּכָר הַזֹּהוּרִים לבני נח, תשמרו. ואלו הם החוקים,
69 'בְּהִתְמַתָּךְ לא תרביעי' בלתי שרף לא תורע בלתי'. ומכיון שכלאי
70 בהמה נסמך לזריעת כלאים, יש לנו ללמוד ממנו כדי לדעת איוז
71 זריעת כלאים אסרה התורה לבני נח. וכך יש לומר, מה בְּהִתְמַתָּךְ
72 בְּהִתְמַתָּךְ – כשם שאיסור כלאי בהמה האמור כאן הכוונה לאיסור
73 הרביעה, שהוא הרכבת שני מיני בהמה זה בזה, אף שרף בְּהִתְמַתָּךְ
74 – גם איסור זריעת כלאים בשוך האמור כאן, הכוונה להרכבת
75 שני מינים זה בזה, שהיא הרכבת האילן. ועוד יש לך ללמוד
76 מסמיכות כלאי בהמה להרכבת האילן, ומה בְּהִתְמַתָּךְ – כשם
77 שאיסור כלאי בהמה נוהג בין פְּאֲרֵץ בין חֻזָּן לְאֶרֶץ, שכן חובת
78 הגוף הוא, אף שרף – כלאי האילן שהוא חובת קרקע נוהג בין
79 פְּאֲרֵץ בין חֻזָּן לְאֶרֶץ. מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שאיסור
80 הרכבת האילן הוא אף בחוץ לארץ, ואלא הכתיב בו שרף,
81 שמשמעה השרה המיוחדת לך, ואין זו אלא קרקע שבארץ
82 ישראל. מתרצת הגמרא: ההוא לְמַעוֹטֵי יָדְעִים שְׁחֻזָּן לְאֶרֶץ – מה
83 שנאמר בכלאים 'שרך' ללמד שאינו נוהג אלא בארץ ישראל,
84 כוונת התורה בזה למעט כלאי הכרם (וזריעת זרעים בכרם), שאינו
85 נוהג בחוץ לארץ.
86 מספרת הגמרא: רב חנן ורב ענן הוו שקלא ואלאי פאורתיא – היו
87 מהלכים בדרך בחוץ לארץ. חזיוהו לההוא נברא דקא רעו זרעים
88 ביהויה דרדיו – ראו אדם אחד שהיה זורע כמה מיני זרעים ביחד.
89 אָמַר ליה רב ענן לרב חנן, נתיי מר נשמתיה – יצטרף מר ורב חנן
90 אלי ונגדה את אותו אדם, לפי שעבר על דברי חכמים שאסרו
91 כלאי זרעים. אָמַר ליה רב חנן, לא חזוירוהי – הלכות כלאים אינם
92 מלוכנים ומבוררים לכם דים, שכן לא אסרו חכמים כלאי זרעים
93 בחוץ לארץ. ותו – ושוב פעם אחרת, כשהיו מהלכים בדרך בחוץ
94 לארץ, חזיוהו לההוא נברא דקא רעו חטאי ושערי פי גופני – ראו
95 אדם אחד שזורע חטים ושעורים בין שורות הגנים והנטועים
96 כבר. אָמַר ליה רב ענן לרב חנן, נתיי מר נשמתיה – יצטרף עלי
97 מר ונגדוהו. אָמַר ליה רב חנן, לא צחחיתו – אין הלכות כלאים
98 צוהרות ומאירות לכם, ואינכם בקיאים בהם. האם לא קיימא לן
99 בְּרַבֵּי יְאִשְׁיָהּ, דְּאָמַר שהזורע כלאי הכרם בארץ ישראל אינו חייב
100 עַד שְׂיָזַע חִטָּה וְשְׂעוֹרָה וְתָרִיצָן (זרעים עניים) בְּמַפְלַת דִּי – בוריעה
101 אחת. אבל אם היה הכרם נטוע כבר ואינו בא אלא לזרוע בתוכו
102 מיני זרעים אינו חייב. ומאחר ואף בארץ ישראל אינו חייב מן
103 התורה כשזורע בכרם שכבר נטוע, בחוץ לארץ לא גזרו בו חכמים
104 כלל.
105 הגמרא מביאה עוד בענין כלאי זרעים בחוץ לארץ: רב יוסף היה
106 מְעֹרֵב בִּירוֹטֵי – כמה מיני זרעים זורע אותם ביחד בשדה בחוץ
107 לארץ. אָמַר ליה אַבְרָהָם, וְהַאֲנָן תַּנָּן הַבְּלָאִים אסורים בחוץ לארץ,
108 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. אָמַר ליה רב יוסף, לא קשיא מהמשהנה על מעשי,
109 כיון שקאן – במשנה מדובר בבלאי' תפרים אסורים מדברי סופרים
110 בחוץ לארץ, וקאן – מעשי הם בבלאי' זרעים שמתורים בחוץ לארץ
111 אפילו מדברי סופרים. רב יוסף מבאר את החילוק בין כלאי הכרם
112 לכלאי זרעים, משום שבבלאי' תפרים ובלאי' ושאיסורם בה מן
113 התורה וסופרים אפילו בְּהִתְמַתָּךְ, לפיכך בחוץ לארץ נמי גזרו בהו
114 רבנן ואסורם. אולם בלתי זרעים בבלאי' לא אסירי בְּהִתְמַתָּךְ, ולא
115 אסרה התורה אלא זריעה בלבד, בחוץ לארץ נמי לא גזרו רבנן
116 ומותר זרעים לכתחילה. אומרת הגמרא: הָרִד – חזר ואָמַר רב

1 וניתני – שישנה התנא, או בנה ובה – בערלה ובכלאים, שישאל
2 יורד ולוקח מתוך הפרדס וכל שאינו רואה מהיכן נלקטו, או
3 שישנה בנה ובה שבעל הבית הגוי אף יורד ולוקח עבור ישראל
4 מזהירק שהוא ודאי כלאים, ואף בערלה לא אסרו חכמים בחוץ
5 לארץ אלא את הנוטע או את המלקט בימים. מתוך רב יהודה:
6 דְּאָמַר ליה – כבר הורה לו שמואל לרב ענן תלמידו להשוות את
7 דיני ערלה ובכלאים בחוץ לארץ זה לזה, והני – שנה במשנה, או
8 בנה ובה יורד ולוקח, או בנה ובה יורד ולוקח. הגמרא מביאה
9 כשמואל אחר השהו את דיניהם לקולא: מר בריה דרבנא מתיי ליה
10 – שנה את דברי המשנה לקולא אף בערלה, וגרס בנה ובה –
11 בערלה ובכלאים יורד ולוקח ובלבד שלא ילקוט ביד.
12 הגמרא מביאה את הנהגתם של כמה אמוראים בפירות ערלה
13 בחוץ לארץ. אָמַר ליה לוי לשמואל, ארייך וכניויו של שמואלו,
14 ספק לי – עשה לי ספק בפירות ערלה, הדיינו שתלקטם שלא בפני,
15 ואני איכול – ואני יאכל מהם, כי כל זמן שאינו יודע שהם אסורים
16 בודאי מותר לי לאכלם. רב אַרְיָה ורבא בר רב חנן היתה להם
17 הנהגה אחרת, מְסַפְקוּ סְפִיקוּ לְהַרְדֵי – היו עושים ספיקות בפירות
18 ערלה אחד לחברו, שכל אחד ליקט פירות עבור חברו ולא אמר
19 לו מהיכן הם, כך שהיו ספק אצל חברו והיה מותר לו לאכלם.
20 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדיון ערלה בחוץ לארץ: אָמַר ר' ירמיה
21 דְּפוּמְבִיתָא, אין דין ערלה נוהג בחוצה לארץ כלל. שלחה רב יהודה
22 את דבריהם לקמיה דרבנן ויתני. שלח ליה – השיב רבי יוחנן לרב
23 יהודה, להם ספיקא – הצנע את ההלכה בפירות שהם ספק ערלה
24 ואל תדרוש אותה ברבים, ואבד ודאה – את הפירות שהם ודאי
25 ערלה. ותברו על פדיוניתו של המקלים באיסור ערלה בחוץ
26 לארץ, שפעמיני גנייה – הצנעה והטמנה שלא להנות מהם. וכל
27 האומר שאין דין ערלה בחוץ לארץ כלל, לא יחא לו גין ונגדי משליך
28 חבל בגורל בקהל ה'. שואלת הגמרא: ואינהו – חריפי דפומבדיתא,
29 גמאן סבירי – כמי שברו לומר שאין דין ערלה בחוץ לארץ כלל.
30 משיבה הגמרא: פי תא דיתניא – כשיטת התנא ששנה את הברייתא
31 דלחלו, רבי אליעזר בְּרַבִּי יוֹסֵי אָמַר משום רבי יוסי בן דורסמקא,
32 שאמר כן משום רבי יוסי הגלילי, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי,
33 שאמר משום רבי אליעזר הגדול, אין דין ערלה נוהג בחוץ לארץ.
34 מקשה הגמרא: ולא – וכי יתכן שרבי אליעזר סובר שאין דין ערלה
35 נוהג בחוץ לארץ, והאנן חנן – והרי שינינו במשנתנו, רבי אליעזר
36 אָמַר אף הָרִדְשׁ נוהג בחוץ לארץ כערלה ובכלאים ושמודה בהם
37 ת"ק, משמע שרבי אליעזר סבור שערלה אסורה בחוץ לארץ.
38 מתרצת הגמרא: תני קדש – תשנה ותגרוס במשנה רבי אליעזר,
39 אומר חדש. כלומר רבי אליעזר חולק על ת"ק (שאמר בערלה
40 ובכלאים שנוהגים בכל מקום) וסובר שחדש נוהג בכל מקום אך לא
41 ערלה ובכלאים.
42 הגמרא שבה לדון בדעת רבי יוחנן שאסר פירות ערלה בחוץ
43 לארץ: אָמַר רבי אַפְי אָמַר רבי יוחנן, ערלה בחוץ לארץ אסורה
44 מהלכה למשה מסיני. אָמַר ליה רבי ירמיה רבני אַפְי, כיצד אפשר
45 לומר כך, והתניא, ספק ערלה, בְּאֶרֶץ אֱסוּד וּבְסוּרְיָא מוֹתֵר (בְּחוּצָה
46 לְאֶרֶץ יוֹרֵד וְלוֹקֵט). ואם נאמר שערלה בחוץ לארץ אסורה מהלכה
47 למשה מסיני, מדוע מקלים בה כל כך להתיר מספק. אִישְׁתַּוּמָם
48 בְּשַׂעָה תְּדָא – רב אסי השתתק לשעה קלה והרהר בקושיא. אחר
49 כך אָמַר ליה לרבי ירמיה, אִימָא כְּךָ נֶאֱמַר – אמור שכך נמסרה הלכה
50 זו למשה בסיני, ספיקא – ספק ערלה מותר, ורק ודאה – ודאי ערלה
51 אֱסוּד. לפיכך, אף שאיסור ערלה בחוץ לארץ הוא מהלכה למשה
52 מסיני, מספק מותר.
53 הגמרא מביאה הלכה נוספת שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן: אָמַר
54 רבי אַפְי אָמַר רבי יוחנן, לוקין על הַבְּלָאִים בחוץ לארץ דבר תורה
55 – מן התורה, לפי שהכלאים אסורים בחוץ לארץ מן התורה.
56 מקשה הגמרא: אָמַר ליה רבי אליעזר בְּרַבִּי יוֹסֵי לרבי אסי, והאנן
57 תַּנָּן הַבְּלָאִים אסורים בחוץ לארץ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, ולא מן התורה.
58 מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין זו קושיא, כיון שקאן – במשנה

קפס ידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף לט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

1 ניתני או אירי ואירי בו' - דערלה ודכלאים, או זה וזה יורד ולוקט - דלא אסרו בחוצה
2 לארץ אלא את הוורע, או את הלוקט בידיים. ספק לי' - לוקט שלא בפני, שיהיה ספק
3 אצלי, ואנא איכול. ובערלה קאי. חריפי דפומבדיתא - עיפא ואבימי בני רחבה
4 דפומבדיתא. סתום ספיקא ואבר ודאה - כלומר: ספיקו מותר, ודאה אסור. ודיתר ספיקא

5 סתמיהו להורות בהצנעה, ולא לדרשו
6 ברבים, הואיל ומקלין בה. וכחאי גונא אמרין
7 בגרירי (בגמ. במלתא אחרית: בר הונא בר
8 חונא סבר למדרשה בפרקא. אמר ליה רבא:
9 תנא סתים לה סתומי, ואת דריש לה בפרקא?
10 אלמא סתום סתום הדרב קאמר. כך השיב רבינו
11 גרשם ברבי יהודה זכר צדיק בברכה. ואבר ודאה
12 - הואיל וזון מקלין - אל תתיר להם לספק זה
13 אצל זה, אלא אבר אותם הפירות הלכה. והברו
14 על פירותיהן - של אלו המקלין בה, שטעונין
15 גניה. אף החדש - אלמא בערלה כתנא קמא
16 סבירא ליה, דקא מוסף חדש. תני חדש - ולא
17 תתני "אף". והכי קאמר: ערלה ובכלאים הרי הם
18 כשאר התלוין בארץ, ואין נוהגין בחוצה לארץ.
19 אבל חדש נוהג בחוצה לארץ, כדכתיב בו "מושב"
20 - כל מקום שאדם יושבים. כמוריי מותר. ואי
21 ודאה בחוצה לארץ הלכה - היכי מזולזין
22 בספיקא? כך נאמרה - הלכה למשה. לוקין על
23 הכלאים בחוצה לארץ דבר תורה - כדילוף
24 לקמיה. בהרבת האילן - מין בשאינו מינו.
25 חקתי תשמרו - מדלא כתיב "ששמרתם את
26 חקתי" - משמע: את חקתי אשר מעולם
27 תשמרו. מלמד שזהויר את נח ובניו עליהן.
28 ואלו הן החקים: "בהמתך לא תרביע, שדך לא
29 תורע". ואיזו דרעת כלאים שאני אומר
30 שחקקתים לך כבר - דומיא דבהמה, דבר
31 המסויים, והיינו הרכבה. ומהכא נפקא לן
32 בסנהדרין (טא) דבני נח חזרוהו עליהן. והכא
33 אתה מוסף ללמד מדיקש זה דומיא דבהמה
34 אפילו בחוצה לארץ, דהא חובת הגוף היא -
35 אף שדך בחוצה לארץ. והכתיב שדך - המיוחד
36 לך, חוצה לארץ לא הקטן לך מן השמים והוא
37 למעוטי זרעים - דכלאי הכרם בחוצה לארץ.
38 דמשום דאפיק בשלון זריעה כתב "שדך".
39 נשמעו דהא עבר על דברי סופרים. -
40 חזיריהו - אין הלכות כלאים מחזיריהו לכל. לא
41 צהיריהו - אין הלכות כלאים צהירות ומאירות
42 לכל. לא קיימא לן כרבי יאשיה - בתמיה.
43 וטעמיה דרבי יאשיה לא דיענא מהיכא נפקא
44 ליה דבעינן שני מיני זרעים וחרצן שלישי.
45 ומפולת יד נפקא ליה (דברים כב) מ"לא תורע
46 כרמך כלאים" - משמע שזריעת הכרם עצמה
47 תהיה בכלאים. מערב בורני זרע - ולא בכרם.
48 והא אנו תנו בו' - וקא סלקא דעתך. אפילו
49 כלאי זרעים נמי אסרו בה, כי היכי דבארץ
50 ישראל אסירי מדאורייתא. כלאי זרעים - לא
51 כתיב בהם "פן תקדש", דמישך לא תורע
52 כלאים" נפקו. לאו מילתא היא דאמרי - דלא
53 גזרו על כלאי זרעים בחוצה לארץ. לגינתא דרבי
54 רב - שהיתה לצורך התלמידים, לאכול ירק
55 שבה. משארי משארי = ערוגות ערוגות.
ארבע

1 רנני חדש - ואם תאמרו: אמאי עריך למחוק "אף"? לימא דקאי אכלאים! ויש לומר: כיון
2 דאמר רבי אליעזר אין ערלה בחוצה לארץ - אין סברא לומר שיהא מחמיר בכלאים
3 יותר מערלה. ועוד אומר רבינו יצחק: כיון דכלאים דרבנן וחדש דאורייתא - אין שייך
4 למינני "אף" אכלאים. ולא פריך אלא אליבא דמאן דאמר ערלה תלכה למשה מיני.

5 **ההוא** למעוטי זרעים - פירש בקונטרס: זרעים
6 שבכרם, דאין לוקין עליו. אבל אין
7 לפרש כלאי זרעים דקרקע, דבחם לא איצטרך
8 קרא; כיון דחובת קרקע הוא - פשיטא דאין
9 נהגת אלא בארץ. אבל כלאי זרעים שבכרם
10 איצטרך קרא, אף על גב דחובת קרקע הוא;
11 דסלקא דעתך דמילפיניהו בקל חומר חדש, כיון
12 דאיסורן איסור עולם ואסורין בהנאה. אבל זרעים
13 - לא מצי למילף מקל חומר חדש. הוא כלאי
14 זרעים דקרקע אינם אסורים בהנאה. כדאמר לקמן
15 בשמעתין: כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה
16 - בחוצה לארץ לא גזרו בה רבנן.
17 **לא** קיימא לן כרבי יאשיה דאמר עד שזרע חטה
18 ושעורה וחרצן במפולת יד - פירש
19 בקונטרס: לא דיעינן מהיכא נפקא שני מיני זרעים
20 וחרצן שלישי. ומפולת יד נפקא ליה מ"לא תורע
21 כרמך כלאים" - משמע שזריעת הכרם עצמה
22 תהא כלאים, עד כאן לשונו. ונראה דהאי דבעי
23 רבי יאשיה חטה ושעורה וחרצן - היינו דוקא
24 להתחייב משום כלאי הכרם, אבל מכלאי זרעים
25 - מתחייב משני מינין, כמו חטה ושעורה, אפילו
26 לרבי יאשיה. ותדע, מדקאמר: הא כתיב "שדך"
27 למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ. ואי לית ליה
28 לרבי יאשיה כלאי זרעים - למה לי "שדך"
29 דמשמע למעוטי חוצה לארץ? אפילו בארץ
30 ישראל נמי אינו לוקחין אלא משמע דבכלאי
31 זרעים לא פליג. וכן מוכח בירושלמי, דקאמר
32 התם: על דעתיה דרבי יאשיה נאמר "שדך לא
33 תורע כלאים" לאיזה דבר נאמר "כרמך לא תורע
34 כלאים" כלומר, בלא חרצן מחייבים משום כלאים
35 בחטה ושעורה; חברייא אמרין: להתראה, שאם
36 התרו בו משום "שדך" ומשום "כרמך" לוקח
37 שתיים. כלומר: כי איכא כרם בהדי כלאים -
38 לוקח שתיים. ואי איכא דרבי יאשיה לית ליה
39 כלאי זרעים - נאמי בעי ליה לרבי יאשיה: לאיזה
40 דבר נאמר "שדך" ונאמי בעי ליה לרבי יאשיה: לאיזה
41 "שדך" כי אם על כלאי כרם אלא שמע מינה: אית
42 ליה שפיר כלאי זרעים בלא כלאי כרם. ואם
43 תאמרו: אמאי לא בעי רבי יאשיה בכלאי זרעים
44 אלא שני מינים, ובכלאי הכרם בעי שלשה מינים?
45 יש לומר: דמשמע ליה דקרא הכי קאמר: "כרמך
46 למעוטי כלאים" כלומר, כלומר, כשחידו כלאים
47 קודם שיבואו בכרם. אבל גבי "שדך" וכלאי
48 זרעים, כגון חטה ושעורה - קריים כלאים
49 להתחייב כשזרען בקרקע, דגוף הקרקע קרוי
50 "שדך". ונראה דהלכה כרבי יאשיה. דאף על גב
51 דאשכחן כמה משניות דלא כותיה, כגון
52 "המעמיד עציץ נקוב בכרם" (כלאים פרק שבוע
53 משנה ט') "המסבך גפנו" (ב"ש משנה ט') מכל
54 מקום קיימא לן כותיה, כדאמר בפרק "מי שמתר"
55 (ברכות כבא), נהוג עלמא תלתא סבי: כרבי
56 יאשיה בכלאים וכרבי אלעאי בו'. ומותר לרוע
57 תחת הכרם, וגם מותר לרוע כלאי זרעים בחוצה
58 לארץ, כדאמרין דאמר: רב יוסף מערב בורני
59 חרע, ואף על גב דאמר: לאו מילתא היא - אם
60 כבר תרצה אביי. ונראה לדרב רבינו שמואל
61 מאיורא: דטוב ליהוד שלא לרוע זרעים סמוך
62 שלשה טפחים מעיקרו של אילן, דנראה כמרכיב
63 זרעים בתוך האילן.

59 אותו שבר תלוי בתחיית המתים, כיון שאין מקבל את שכרו
60 בעולם הזה, שהרי בביבוי אב ואם פתיב פבד את אביך ואת אמך
61 וגו' למען יאריכו ימיך ולמען ייטב לך, וכן בשלוחת חנן פתיב שלח
62 תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, למען ייטב לך והארבת
63 ימים, ואם נפרש שייטב לו ויאריך ימים בעולם הזה, הרי – אם
64 נראה אחד שאמר לו אבינו, עלה לבירה – לראש המגדל, והבא לי
65 גזלות שנמצאים שם עם אמם כדי שאוכלם, ועלה לבירה, ושלח
66 את האם ונשל את הבנים, הרי שקיים גם כיבוד אב וגם שלוח חנן,
67 ובחירתו – כשירד מהמגדל, נפל מהסולם ומת, ואם השכר ניתן
68 בעולם הזה, היכן טובת ימינו של זה והיכן אריכות ימינו של זה
69 שהובטחו בשני מצוות אלו, אלא על כרחך פירוש הכתוב 'למען
70 ייטב לך' היינו לעולם שפולו טוב – עולם הבא, ולמען יאריכו ימיך'
71 היינו לעולם שפולו ארוך. ושאלת הגמרא, והלא לאו הכי הוה –
72 ואולי לא יארע דבר כזה, אלא יאריכו ימינו בטוב. מתרצת הגמרא,
73 רבי יעקב מנעשה חזא – ראה מעשה שאדם נפל בירידתו מהסולם
74 אחר ששלח את האם כדי להביא גזלות לאביו.
75 שואלת הגמרא, והלא – שמא באותה שעה מרהרר בעבירה –
76 לעשות עבירה הוה, ולא היה ליבוי לשמים ולכן נפל מהסולם.
77 מתרצת הגמרא, מחשבה לעשות דעה, אין הקדוש ברוך הוא
78 מצרפה למעשה, כלומר, שאין נענש בה כאילו עשה מעשה.
79 שואלת הגמרא, והלא – שמא באותה שעה מרהרר בעבירות
80 בוקבים הוה, ופתיב למען תפא את בית ישראל בלבם' – שיענשו
81 מחמת שתפשו בלבם מחשבה לעבור עבודה זרה. הרי שבעבודה
82 זרה מצטרפת מחשבה למעשה, ולכן נפל מהסולם. מתרצת
83 הגמרא, איהו נמי הכי קאמר – רבי יעקב אף הוא כך אמר, אי
84 סלקא דעתך – אם עולה בדעתך ששכר מצווה ניתן בהאי עסקא –
85 בעולם הזה, אמאי לא אגזין מצוות עליה בי הכי דלא ליתי לידי
86 הקהור – מדוע לא הגנו עליו המצוות שעסק בהן שלא יחרור
87 בעבודה זרה, ובהכרח שכר המצוות ניתן רק בעולם הבא.
88 מקשה הגמרא, והא ו' והרי אמר רבי אלעזר, שלוחי מצווה אין
89 נזוקין, משום שהמצוה מגינה עליהם. מתרצת הגמרא, הנהם – מה
90 שאמר רבי אלעזר, היינו פהליבתין לעשיית המצוה, ולכן שאני –
91 שונה הוא, שהמצוה מגינה עליו, אבל כאן שכבר קיים את
92 המצוה, אינה מגינה עליו.
93 שואלת הגמרא, והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצווה אין נזוקין לא
94 בהליבתין לקיים את המצוה, ולא בהיחירתין מלקיימה. מתרצת
95 הגמרא, הסולם שעלה עליו רועע הוה ו' היה, דקביע היתקא –
96 ששכחי שהעולה עליו יפול וינזק, וכל חזקא דקביע היתקא לא
97 סמיכין אניסא – וכל שמצוי החיזוק, אין סומכין שיעשה נס, אף
98 כשהולך לקיים מצוה, ולומדים זאת מדכתביב כשאמר ה' לשמואל
99 הנביא שילך למשוח את דוד למלך, ויאמר שמואל אך אלה, ושמע
100 שאול והרגני, שאם ישמע מכך שאול יהרגני. ואף שהלך בציווי
101 ה', כיון שמצוי שינזק על ידי הליכה זה, פחד ללכת. אמר רב יוסף,
102 איקמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה – אילו היה
103 אחר דורש פסוק זה כרבי יעקב בן בתו, שפירשו על שכן העולם
104 הבא, לא חזא. שואלת הגמרא, ואחר מאי הוא – מה ראה שמחמת
105 כן חזא. מתרצת הגמרא, איסא דאמרי ו' יש אמורים, בי האי גזוזא
106 חזא – שראה מעשה דומה, שנפל הבן מהסולם כשחזר מלהביא
107 גזלות לאביו. ואיסא דאמרי ו' ויש אמורים, לישנא דהוצאת
108 המתורגמן חזא – שראה את לשונו של התנא חוצפית המתורגמן,
109 דהוה גזיר ליה דבר אחר – כשהיא נגררת על ידי חזיר, אמר אחר,
110 וכי פה שהפיק מרגליות – דברי תורה, ראוי שילחך עפר, וכיון
111 שסבר ששכר המצוות הובטח בעולם הזה, טעה לומר שאין שכר
112 בעולם, נפק – יצא לתרבות רעה והתארמי – הקשה רב טובי בר
113 רב קיסא לרבא, הנה במשנתנו, כל העושה מצווה אחת, מטיבין לו
114 וכו', משמע שרק אם עשה מצוה, אין – מטיבין לו, אך אם לא עשה
115 מצוה, אף שלא עבר עבירה, לא – אין מטיבין לו ורימניה –
116 ואקשה סתירה מברייתא, ששינוי, ושם ולא עבר עבירה, הוה
117 שבר בעושה מצווה, אף שלא עשה כל מצוה.

1 ארבע על ארבע רוחות הערוגה – ארבעה מיני זרעים בארבעת
2 הצדדים של הערוגה, ואתה באמצע – ועוד מין נוסף באמצע
3 הערוגה, שפיר – היתה זו ראייה שכלאי זרעים אסורים בחוץ
4 לארץ, שהרי לא הקפיד לזרעם בערוגה אחת ומכל מקום הקפיד
5 לזרעם בדרך המותרת, משמע שחשש לאיסור כלאים. אלא הקא
6 באופן שזרע רב שהניח כל מין בערוגה בנפרד, יתכן ושטעמו
7 היה משום נוי – כדי ליפות את השדה, ואי נמי משום מרחא דשפעא
8 – טרתת השמש היא, שכאשר ילך להביא ירק ממין מסוים, לא
9 יצטרך לבקשו בין שאר המינים.
10 משנה אגב שהזכירו במשניות לעיל כמה פרטים בחיובי המצוות,
11 הובאה משנה זו העוסקת בשכר המצוות.
12 כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו בעולם הזה, ומאריכין לו ימיו,
13 ונוחל את הארץ – העולם הבא. וכל שאינו עושה מצוה אחת, אין
14 מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ.

נמרא

16 מהמשנה משמע שעל כל מצוה שאדם עושה זוכה לשכר בשתי
17 העולמות: ורימניה – ואקשה סתירה ממשנה, ששינוי אלו דברים
18 שאדם העושה אותן אוכל פירותיהן – פירות שכרם בעולם הזה,
19 והקפדן – עיקר שכר המצוה קיימת לו לעולם הקא, אלו הן, כבוד
20 אב ואם, ונמילות חסדים, והכנסת אורחים, והפאת שלום בין אדם
21 לחבירו, ותלמוד תורה שקול כנגד כולם – כל המצוות, כיון שהוא
22 מביא את האדם לידי מעשים אלו. מבואר, שרק עבור מצוות אלו
23 מקבלים מפירות השכר בעולם הזה.
24 מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה, הכי קאמר – כך כוונת המשנה
25 לומר, כל שזכויותיו וחובותיו שקולים זה כנגד זה, העושה מצווה
26 אחת ויתרה על זכויותיו, ומכריע בכך את כף הזכות, מטיבין לו גם
27 בעולם הזה, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה.
28 שואלת הגמרא, מבלל – ממה שבשאר מצוות כשרובו זכויות
29 מטיבין לו בעולם הזה, משמע, דהנהך – המצוות שנמנו במשנה
30 בפאה, אפילו כהדיא נמי – אפילו כשקיים רק מצוה אחת מאלו
31 ורובו עוונות, אוכל פירותיהם בעולם הזה, ואין זה מסתבר כולל.
32 מתרצת הגמרא, אמר רב שמעיה, מה ששינוי שאוכל פירות
33 מצוות אלו בעולם הזה, היינו לומר, שאם היתה שקולה כף הזכות
34 כנגד כף החובה, ובכלל זכויותיו יש מצוה מאלו, מברעת היא את
35 הכף לזכותו בטוב העולם הזה.
36 שואלת הגמרא, וכי כל העושה מצווה אחת ויתרה על זכויותיו
37 מטיבין לו בעולם הזה, ורימניה – ואקשה סתירה מברייתא, כל
38 שזכויותיו מרובין מעונותיו, ורימניה לו בעולם הזה, ודומה לפי
39 עונשו כמי ששקר כל התורה כולה, ולא שיר מנה אפילו את
40 אחת, וכל שזכויותיו מרובין מזכויותיו, מטיבין לו בעולם הזה, ודומה
41 לפי קיבול שכרו כמי שמקיים כל התורה כולה, ולא חיסר את אחת
42 מנה, מבואר, שכשרובו זכויות נענש בעולם הזה על מיעוט
43 עונותיו, וכשרובו עוונות, מקבל בעולם הזה שכר מיעוט זכויותיו.
44 מתרצת הגמרא, אמר אביי, מה שנאמר בהתניתין שכשעושה
45 מצוה אחת מטיבין לו, היינו דקריין ליה יום טוב – שמכינים לו יום
46 טוב לעולם הבא, שמענישים אותו בעולם הזה על מיעוט עונותיו,
47 כדי שיקבל שכרו בעולם הבא בצדיק גמור, ומה שאמרה המשנה
48 שכשאינו עושה מצוה אחת, אין מטיבין לו, היינו שמכינים לו יום
49 פיש – יום רע לעולם הבא, שמשלמים לו שכר מיעוט מצוותיו
50 בעולם הזה, כדי שיקבל עונשו לעולם הבא.
51 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבא אמר, לעולם מה ששינוי
52 במשנה 'מטיבין' ו'אין מטיבין' מתפרש כפשוטו, שהעושה מצוה
53 אחת מקבל שכרו בעולם הזה, והעושה עבירה אחת מקבל עונשו
54 בעולם הזה, והא – הברייתא שמריעים בעולם הזה לאדם שרובו
55 זכויות, מני – שיטת מי היא, שיטת רבי יעקב היא, דאמר, שבר
56 מצוה בהאי עסקא ליכא – אין שכר קיום המצוות ניתן בעולם הזה,
57 התניא, רבי יעקב אמר, אין לך כל מצוה ומצוה שבתוכה בתורה,
58 שמתן שכרה התפרש בצדקה, שאין תחית המתים תלוי בה – שאין

60 רק דברים אלו מנויים במשנה, משום שנאמר 'אמרו צדיק פי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו, ולבאורה קשה אומר צדיק פי טוב, וכי יש צדיק שהוא טוב ויש צדיק שאינו טוב, הרי כל צדיק טוב הוא. אלא כך מתפרש הפסוק, מי שהוא טוב לשמים ולבריות, שגם בשמים וגם הבריות נהנים ממעשיו הטובים, והו צדיק טוב שאוכל פרי מעשיו הטובים בעולם הזה, אך מי שהוא טוב לשמים ורע לבריות – שאינו נוהג בטובה עם הבריות, והו צדיק שאינו טוב, ולכן רק הדברים שזכרנו במשנה, שהעושה אותם מטיב גם עם הבריות, אוכל פירותיהם בעולם הזה, אך בשילוח הקן אין טובה לבריות, ואין אוכל פירותיו בעולם הזה. כיוצא בדרך אתה אומר, נאמר בפסוק 'אוי לרשע רע, כי גמול ידיו יעשה לו', ואף שם קשה, וכי יש רשע רע ויש שאינו רע, הרי כל רשע רע הוא. אלא כך מתפרש הפסוק, מי שהוא רע לשמים ורע לבריות, כגון רוצח גזלן וגנב, הוא רשע רע, אך אם הוא רק רע לשמים ואינו רע לבריות, כגון מגלה עריות, מבזה המועדים, ואוכל חלב, והו רשע שאינו רע: ומביאה הגמרא עוד ברייתא המפרשת פסוקים אלו: תוכות מחמת מעשים טובים, יש לה קרן – שחר המצוה, ויש לה פירות יותר משכר המצוה, שנאמר 'אמרו צדיק פי טוב וגו' כי פרי מעלליהם יאכלו, הרי שיש פרי למעשים הטובים, אך עבירה יש לה קרן ליענש על עוונה, אך ואין לה פירות ליענש יותר מעוונה, שנאמר 'אוי לרשע רע וגו' כי גמול ידיו יעשה לו, רע גמול ידיו מקבל ולא יותר. ושאלת הגמרא, ואלא מה אני מקיים איך אפשר את הפסוק 'ויאכלו מפרי דרכם וממעצתיהם ישבעו', שאוכלים בחייהם פירות עוונותיהם, בצרות המוצאות אותם, והקרן שמורה להם גביהנם. משיבה הגמרא, עבירה שעושה פירות, כגון חילול ה', יש לה פירות, שמקבל עונש גם על פירות העבירה, ושואן עושה פירות, שאין בה חילול ה', אין לה פירות. התבאר לעיל שאין הקב"ה מעניש על מחשבה רעה כמעשה, הגמרא להלן מבארת מחשבת מצוה נחשבת כמעשה, ויש אופן שאף מחשבה רעה נחשבת כמעשה: מהשקפה טובה – שחשב לעשות מצוה, אף אם נאנס ולא עשה, הקב"ה מצרפה להיחשב כעושה מעשה, שנאמר 'או נברו יראי ה' איש אל רעהו, ויחשבו ה' וישמעו, ויכתבו ספר וברו לפניו, לראי ה' ויהלשבו שמו', שואלת הגמרא, מאי – מה הפרשו ויהלשבו שמו. משיבה הגמרא, אמר רב אפי, אפילו רק חשב אדם לעשות מצוה, ואננס לבסוף ולא עשה, ומלא עליו הכתוב כפילו עשה. אך מהשקפה שחשב לעשות רעה ולא עלה בידו, אין כפילו ברוך הוא מצרפה למעשה – להענישו כעושה עבירה, שנאמר 'אין אם ראיתי בקלי, לא ישמע ה', כלומר, שעשה עמנו כלא רואה ולא שומע מחשבות רעות שבלבנו. שואלת הגמרא, ואלא מה אני מקים – איך יתפרש הכתוב 'הני מכיא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם, וגו' שיעניש על המחשבה. משיבה הגמרא, מהשקפה שעושה פרי – שלבסוף עשה מחשבתו הרעה, הקדוש ברוך הוא מצרפה כשנותן עונש על המעשה, למעשה לענוש עליה, אך מהשקפה שאין קה פרי – שלבסוף לא עשה מחשבתו, אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה – להיחשב כעושה מעשה. מקשה הגמרא, ואלא מה דכתיב – זה שכתוב בפסוק 'למען תפשו את בית ישראל בלבכם', הרי שאף על ההדור עבירה נענשים, מתרצת הגמרא, אמר רב אחא בר יעקב, והוא – הפסוק הזה, בעבודת פובקים הוא דכתיב, שבה נענשים אף על המחשבה, דאמר רב ברייתא, חמורה עבודת פובקים, ואלו המופר פה – בעבודה זרה, פמודה בכל תלודה פולה, ואילו חמודה בעבודה זרה, ככופר בכל התורה כולה, ולכן בעבודה זרה אף את המחשבה מצרף הקב"ה למעשה. הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: עולא אמר, מה שנאמר 'למען תפשו את בית ישראל בלבכם', שנענשים על מחשבת עבירה, יש לבאר בדרך הונא, דאמר רב הונא, פינו שערב אדם עבירה ושנה פה לעבור עליה שנית, הותרה לו. מקשה הגמרא, הותרה לו פלגא

1 נושאין כלי קופר שמוני כל חלילה, אמרו ליה רבנן, שמא דבר איסור עושה פה לרוד וניצלת חינוך, ולכן נעשה לך נס, דתנינא – ששינונו ברייתא, כל הקא דבר עושה לרוד וניצל חינוך, עושין לו נס. ומביאה הגמרא עוד מעשים באמוראים שבאו לידי נסיון עבירה, ובמסירות נפש מנדה: כתוב 'בְּרַבְּ הו' מְלָאֲבָיו, גַּבְרִי כַּח עַשִׂי דְּבֵרוּ, לְשִׂמּוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוּ', מפרשת הגמרא מי הם, כגון רבי צדוק ותיבדיו שלבשו כח לכוף את יצרכו ולהתכבד בחפצי קונם. הגמרא מספרת מה היו מעשיהם. רבי צדוק תבעתיה והיא פטרוניתא – תבעה אותו גויה חשובה לדבר עבירה, והיה מסור בידה להורג, אמר לה רבי צדוק, חלש לי ליבאי ולא מצניא – נחלש ליבי, ואיני יכול לעשות עבירה, ושאל, איכא מידי למיכל – האם יש משוה לאכול כדי לחזק את הלב. אמרה ליה המטרוניתא, איכא – יש רק דבר טמא – האסור באכילה. אמר לה רבי צדוק, מאי נפקא מינה – מה ההבדל איזה מאכל הוזמן, יש ללמוד מכך, דעבידי הא אכול הא – העושה עבירה זו, ראוי לאכול דברים אסורים. שגרת התורה – הדליקה המטרוניתא אש בתנור, קא מנחא ליה – הניחה לצלות בתוכו את המאכל הטמא, פליק ותיב גויה – עלה רבי צדוק ונכנס לישב בתוך התנור, אמרה ליה – המטרוניתא, מאי האי – מה המעשה הזה, אמר לה רבי צדוק, דעבידי הא נפיל בהא – מי שעושה עבירה זו, סופו שנופל באש הגויה. אמרה ליה המטרוניתא, אי ידעי פולי האי – אילו ידעתי שכח חמור אצלכם ענין זה, לא צערתיה – לא הייתי מצערת אותך תבעו אותך לעבירה. ומביאה הגמרא מעשה נוסף: רב פנא היה קומין דיקול – היה מוכר סלים שהנשים מניחות בהם את כלי האריגה, וכיון שהיה עסקו עם הנשים, תבעתיה והיא פטרוניתא – תבעה אותו גויה לדבר עבירה, והיה מסור בידה להורג, אמר לה רב כונא, אויל איקשיט נפשא – אלך ואקשט עצמי לפני העבירה, פליק וקנפיל מאינדא לארעא עלה לגג, ונפל מהגג לארץ, אך אתא – בא אליהו הנביא, קפליה – תפסו כדו שלא זינק בנפילה, אמר ליה אליהו, אברהנתן – הטרחת אותי להגיע מרחק איכע מאה פרסי – פרסה כדי להצילך, אמר ליה רב כונא, מי פרם לי שאינע לידי נסיון זה, לא עניותא – וכי לא העניות היא שגורמת שיהיה עסקי עם הנשים, ומחמת כן יהב ליה – נתן לו אליהו שיפא דינרי – כלי ששמו 'שיפא' מלא דינרים, ושוב לא הוזק למוכרו סלים: הגמרא חוזרת לבאר את המשנה בפאה שהובאה לעיל: רמי ליה ו' הקשה לו רבא לרב נחמן, תנו, אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן – פירות שחכם בעולם היה, והתן – עיקר השכר קיימת לו לעולם הבא, אלו הם, כיבוד אב ואם, ונגמילות חסדים, והקאת שלום שבין אדם לחברו, ותלמוד תורה שקול כנגד בוקים – כנגד כל המצוות. ומבאר מהיכן לומדים זאת: בכיבוד אב ואם כתיב, 'כבוד את אביך ואת אמך וגו', למען יאריך ימך, ולמען ייטב לך, יאריך ימך לעולם הבא, וייטב לך בעולם הזה. כנגמילות חסדים, ב' דין דוקה וחסד חסדים, חיים בעולם הבא, וצדקה וכבוד בעולם הזה. והקבאת שלום כתיב, 'בקש שלום ורדפהו', ו' אמר רבי אבהו, אתיא – לומדים בגזירה שווה 'רדפהו' 'רדפהו', כתיב קא – מבניא שלום, 'בקש שלום' ו'רדפהו' ו'קתיב קתם – כנגמילות חסדים, 'דין דוקה וחסד', וכשם שבגמילות חסדים זוכה לחיים בעולם הבא, וצדקה ושלוה בעולם הזה, כך בחבאת שלום זוכה לזה. בתלמוד תורה כתיב, 'כי הוא תיך ואורך ימך', חיך בעולם הזה, ואורך ימיך בעולם הבא. מקשה רבא לרב נחמן, פשילוח תקן נמי כתיב 'למען ייטב לך' והארכת ימים', ולכן ליתני נמי קא – שישנה גם את שילוח הקן. השיב רב נחמן, תנא ושייר – שנה דברים אלו, ושייר שילוח הקן, אף שגם בזה אוכל פירות בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא. הקשה שוב רבא, תני תנא – התנא שונה אלו דברים, שמשמעו שרק דברים אלו בכלל, ואת אמרת תנא ושייר – ואתה אומר ששייר. אמר רבא תירוחן לקושייתו, רב אידי אפקרא לי – הסביר לי מדוע

קידושיין. האשה נקנית - פרק ראשון דף מ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קצג רש"י תוספות

1 כגון רבי צדוק - שלשב כח לכוף יצרו, להתגרס בחפצי קונו. אמר מאי נפקא מינה - דהא מילתא, דלא נודמן לי אלא מאכל טמא - יש לי ללמוד מכאן: דעביד האי - הבעול
2 ארמית, ראוי למאכל טמא. שנתת תנאים - אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם, ואשה גדולה היתה שלא יכול לייסר ממנה, ומסור בידה להורגו. קא מנחא ליה
3 - לאתו צלי בתוכו. נפיל בהא - באור של ידנאם. אי ידעי - אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך, דיקולי = סלים שנשים נותנות שם פליקין, אפרחתן - שהייתי במקום אחר,
4 רחוק ארבע מאות פרסי. לאו עניווא - בתמיהה: אם לא העניית לא הוצרכתי להיות עסקי במלאכת נשים. שיפא - שם כלי. דינרי' = זהובים. יאריכון ימד' - לעולם הבא. ייטב לך

5 בחיך. יפצא חיים. לעולם הבא, צדקה
6 וכבוד - בעולם הזה. חיך - בעולם הזה,
7 "ואורך ימים" - לעולם הבא. בשלוח חקן נמי
8 כו' - ולתנייהו רבי ארי אסברא לי - אינו
9 דומה לאלו. דהנך כולוהו - הבריות הננין ממנו,
10 ונמצא טוב לשמים טוב לבריות. ובהווא כתיב
11 "כי פרי מעלליהם יאכלו" בדואי קרא כתיב "כי
12 טוב כי פרי מעללי יאכלו" - בחייו. אבל
13 בשלוח חקן - טוב לשמים הוא ואין כאן טוב
14 לבריות, ולא כתיב ביה "כי פרי מעללי יאכלו",
15 והלכך לא תנייה גבי אוכל פירותיון בעולם
16 הזה. רע לשמים ורע לבריות - כגון רצח וגולן
17 וגנב. רע לשמים ואינו רע לבריות - מגלה
18 עריות, מבזה מועדים, אוכל חלב. אין לו פירות
19 - אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו. עבירה
20 שעושה פירות - כגון חילול השם, שאדם חשוב
21 עובר עבירה, ואחרים למדין ממנו לעשות כן.
22 מחשבה שעושה פירות - שקיים מחשבתו
23 ועשה. מצריפה למעשה - ונפרעים ממנו אף על
24 המחשבה. עולא אמר - הא דכתיב "פרי
25 מחשבתם" - בעובר ושונה כתיב, וכי הדר
26 מהרהר לעשות - בעטרפת למעשה. ואפילו
27 לא עביד לה - אין חזרות לשם שמים, אלא
28 שלא הוצרך לה, כדבר הונא דאמר: נעשית לו
29 כדיתר, ואת שם קדיש לא תחללו - היינו
30 פרהסיא, שהוראה מזולל בכבוד המקום. ילבש
31 שחורים - שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירך
32 לבבו בכך. וגם אם יחטא - אין אדם נותן לו, לבי
33 לפי שאינו חשוב בעיניהם, לכן ילבש שחורים.
34 אין עושין לו כהנוני - המוקף לאדם פעמים
35 רבות וגובה כל הקפותיו יוד - אין עושין כך
36 מלמעלה למחללי השם, אלא נפרעין מיד. שאם
37 היתה - כף המאונס שקולה, ויש באחד
38 העונות חילול השם מבריע את הבק לחובה.
39 והאי מקפין - לשון עיני, כמו: אין מקפין
40 בבועי (חולין ג' טו) אקפיהו ואידמו (שם ג' טא) -
41 שמקריב זו אצל זו ומעין אם דומות.
42 לפי

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

10 דעביד האי - אכול הא. שנתת תנאים, קא מנחא ליה.
11 כליק ויתב בגייה. אמרה ליה: מאי הא? אמר לה:
12 דעביד האי - נפיל בהא. - אמרה ליה: אי ידעי פוליי

13 האי - לא צערתיה. רב פתנא הוה קמופין דיקולי, תבעתיה הוהא מטרוניתא. אמר לה: איזיל
14 איקשית נפשאי. סליק וקפיל מאינרא לארעא. אתא אליהו קבליה. אמר ליה: אמרתין ארבע
15 מאה פסי! - אמר ליה: מי גרם לי - לאו ענייתא? יהב ליה שיפא דדינרי. רמי ליה רבא
16 לרב נחמן: תנו, אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרו קיימת
17 לו לעולם הבא, אלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום שבין אדם לחבירו,
18 ותלמוד תורה פגוד פולס. בכיבוד אב ואם כתיב "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך". בגמילות
19 חסדים כתיב "רדף צדקה וחסד ומצא חיים צדקה וכבוד", ובבאת שלום כתיב "בקש שלום
20 ורדפהו". ואמר רבי אבהו: אתאי רדיפה רדיפה, פתיב הכא "בקש שלום ורדפהו" וכתיב
21 התם "רדף צדקה וחסד". בתלמוד תורה פתיב "כי הוא תיך וארדך ימיד". בשלוח חקן נמי
22 כתיב "למען ייטב לך והארבת ימים", ליתני נמי הא! - תנא ושיירי - תנא תנא "אלו דברים",
23 ואת אמרת תנא ושיירי?! - אמר רבא: רב ארי אסברא לי: "אמרו צדיק פי טוב כי פרי
24 מעלליהם יאכלו". וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב? אלא: טוב לשמים ולבריות - זהו
25 צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות - זהו צדיק שאינו טוב. פיוצא בדבר אתה אומר "אוי
26 לרשע רע פי גמול ידיו ועושה לו". וכי יש רשע רע ויש שאינו רע? אלא: רע לשמים ורע
27 לבריות - הוא רשע רע. רע לשמים ואינו רע לבריות - זהו רשע שאינו רע. הוכות יש לה
28 קרן ויש לה פירות, שנאמר "אמרו צדיק פי טוב וגו'". עבירה יש לה קרן ואין לה פירות
29 שנאמר "אוי לרשע רע וגו'". ואלא מה אני מקיים "ויאכלו מפרי דרכם וממעצותיהם ישבעו"?
30 - עבירה שעושה פירות - יש לה פירות, ושאינו עושה פירות - אין לה פירות. מחשבה טובה
31 מצרפה למעשה, שנאמר "אז נדברו וראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר
32 זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו". מאי "ולחשבי שמו"? אמר רב אסי: אפילו חשב אדם
33 לעשות מצוה, ונאנס ולא עשה - מעלה עליו הכתוב פאילו עשה. מחשבה רעה - אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה,
34 שנאמר "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'". ואלא מה אני מקיים "היני מבוא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם"? מחשבה שעושה
35 פרי - הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מחשבה שאין בה פרי - אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואלא הא דכתיב "למען
36 תפש את [בית] ישראל בלבם"? - אמר רב אחא בר יעקב: תהוא פעבודה זרה הוא דכתיב, דאמר מר: חמורה עבודה זרה, שכל
37 הנופר בה - כמורה בכל התורה כולה. עולא אמר: כדבר הונא, דאמר רב הונא: פון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו.
38 הותרה לו סלקא דעתך?! אלא: אלא נעשית לו כהיתר. אמר רבי אבהו משום רבי תנאי: נוח לו לאדם שעבור עבירה בסתר, ואל
39 יחלל שם שמים בפרהסיא, שנאמר "ואתם בית ישראל פה אמר ה' איש גלוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שמעים אלי ואת שם
40 קדשי לא תחללו". אמר רבי אלעאי חקן: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - ילך למקום שאין מפירין אותו, וילבש שחורים,
41 ויתקפה שחורים, ויעשה כמו שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. איני? והתניא: כל שלא חס על פבורו קונו - ראוי לו
42 שלא בא לעולם. מה היא? רבה אומר: זה המסתפל בקשת, רב יוסף אומר: זה העובר עבירה בסתר! - לא קשאי; הא - דמצי
43 כייף לציריה, והא - דלא מצי כייף לציריה. תנו התם: אין מקפין בחילול השם, אהד שוגג ואהד מזיד. מאי אין מקפין? - אמר
44 מר זוטרא: שאין עושים כהנוני. מר בריה דרבנא אמר: לומר שאם היתה שקולה - מכרעת. תנו רבנן: לעולם

10 דעביד האי - אכול הא. שנתת תנאים, קא מנחא ליה.
11 כליק ויתב בגייה. אמרה ליה: מאי הא? אמר לה:
12 דעביד האי - נפיל בהא. - אמרה ליה: אי ידעי פוליי

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה - תימה: דאמר בסוף פרק קמא דבבא קמא (זא, ב) רבי יוחנן משי ידיה ומנח תפילין, והדר אמר לן: קיים - אמרינן, לימד - לא אמרינן. ופרקי, והא אמר מר: גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה פירש בקונטרס: מי נתלה במי - קטן נתלה בגדול. ואם כן כיון דאמר קיים - כל שכן לימד. שאינו חשוב כל כך, אלמא מוכח התם מוכחא דמעשה

גדולו ויש לומר: הדתם הכי פירושו: והדר אמר לן: קיים אמרינן תלמוד לא אמרינן. ופרקי התם: והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה - אם כן היאך קיים אם לא לימד? וכיון שאנו אומרים לו קיים - הרי אומרים לו לימד, ואת אמרת קיים אמרינן לימד לא אמרינן! ומשני: הא - למיגמר, הא - לאגמורי. כלומר, למגמר - לדידה - והאי מעשה עדיך, אבל לאגמורי אתריגא - ודאי עדיך טפי ממעשה. והלכך לימד לאחריו לא אמרינן, ויש מפרשים: אדם שלא למד עדיין, ובא לימנך אם ילמוד תחילה או יעטוף במעשה - אומרים לו ללמוד תחילה, לפי שאין עם הארץ חסיד. אבל אדם שלמד כבר - המעשה טוב יותר מלימוד.

אין תחילתו דינו של אדם אלא על דברי תורה - והא דאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת לא, א) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה - היינו דווקא לענין שאלה, ששואלין לו על משא ומתן. אבל מכל מקום נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה. ויש אומרים אף פסול לעדות - פירש בקונטרס: לזולל בעצמו ולפסול. וקשה: אמאי פסול לעדות הוא? הא אמרינן בירושלמי: רבי שמעון רבי הוה אביל בשוקא. חזיה רבי מאיר, אמר לו: אין שבח לתלמיד לאכול בשוק. משמע דלאחר אין קפידא! ופירש רבינו תנאלי: הדבא מיירי שחוטף ואוכל. ואם תאמר: אם כן פשיטא דפסול, דגולן הואו ויש לומר: שחוטף פחות משהו פורטה. אי נמי: שגול דבר שאינו מקפיד עליו. והרב רבינו אליהו מפרש: בגון שהלך אצל הכמורים וטועם משל כולם מעט מעט, כאילו רוצה לקנות מהם. וניחא השוא שחורין כלב - שדומה לכלב, אוכל כאן מעט וכאן מעט. ורבינו חם פירש: דאוכל בשוק - היינו שאוכל סעודה דפת, דגנאי יותר.

הדרן עלך האשה נקנית

עומד במקום טומאה. קך, תקדוש ברוך הוא משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה - כדי למורן ולהורישן למדרגת התחתונה, שנאמר "יש דרך ישר לפני איש ואחריתיה דרכי מות". וכבר היה רבי מרפון וקנים מסוגין בעלית בית נתנה בלוד, נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי מרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו פולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תניא, רבי יוסי ואמר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמונים ששים ואחת, לזבולות מאה ושלש. - מאה ושלש! מאה וארבע הניין! - קסבר יובל מתחילתו הוא משמט. וכתשם שהלימוד קודם למעשה - כך דינו קודם למעשה, כדרכ המנוגא. דאמר רב המנוגא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר "פטר מים ראשית מדון". וכשם שדינו קודם למעשה - כך שכרו קודם למעשה, שנאמר "ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים וירשו בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ויצרו". "כל שאינו לא במקרא ולא במשנה". אמר רבי יוחנן: ופסול לעדות. תנו רבנן: האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים: פסול לעדות. אמר רבי אידי בר אבין: הלכה כיש אומרים. דרש בר קפרא: רגן

לפי שהעולם נידון אחר רובו כו' - יראה אדם עצמו כאילו שקול - כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידים, ומחצה רשעים, וכאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה. עשה מצוה אחת - נמצאו זכותיו מכריעין ונמצא צדיק, ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים. ונתינו - צדיק שמרד כמחצה עונות וכמחצה זכיות, ולמה איבד את הראשונות? בתוהו - מתחרט על כל הטובות שעשה. למה צדיקים דומים בעולם הזה - ביטרוך הבאים עליהם. ונפשו - כלומר, מעט ממנו. נקצין - ממנו נופו. כך - נפרעין מן הצדיקים מעט עונות שבידם, ונמצאו כולם נקיים. ולמה רשעים דומין בעולם הזה - בטובה שמשפיעים להם. נפו - מעט ממנו. אף אלו יש בידם מיעוט טובות חכיות. נקצין נופו - כקל שברם היא קציצת נופם. למדרגה - שכל *אשולוי*א, כדרך שעושין מדרגות להריצין שסיבות המגדלים כשמגביהים קרקעיות. יש דרך ישר לפני איש - כשהוא צדיק הרשעים שלותן נראית דרכם בעיניהם ישרה, ואחריתה של אותה שלחה - הזמנת דרכי מות היתה. בית נתה - שם האיש. שהתלמוד מביא לידי מעשה נמצאו שניהם בידו. גדול תלמוד תורה שקדם לחלה ארבעים שנה - כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחדש השלישי, ובחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ, דכתיב "בבאכם" ואמר מר (ספרי פרשת שלח לך): משונה ביאד זו מכל

ביאות שבתורה דכתיב בהו "כי תבאו" וכאן נאמר "בבאכם" - משנכנסו לה. ובתורות ומעשרות - לאחר כיבוש וחילוק, דכתיב "תבואת ורעך" - שיהא כל אחד מכיר חלקו, והן ארבע עשרה שנים - הרי חמשים וארבע. ומשם התחילו למנות שמיטין, כדאמרינן בערבין (יב, ב) ועשו שמיטה לסוף שבע - הרי ששים ואחת שנים. ולסוף חמשים עשו יובל - הרי מאה ושלש. מתחילתו משפט - מתחילת השנה, מיום כפור עבדים ונפטרים ושדות חרות, ועדיין לא עברו אלא ארבעים ותשע. אבל שביעית אינה משמטת אלא בסופה, דכתיב (דברים טו) "מקץ שבע שנים" - לסוף שבע שנים, כל שנה שביעית במנין ששים ואחת. תחילת דינו - ליום הדין, תחילת תביעות שעליה: מיני מה לא עסקת בתורה. פטיר מים - הפרק עול תורה - ראשית מדון הוא, תחילת דינו. ואין מים אלא תורה, דכתיב (שעיה נו) "הרי כל צמא לכו למים". וכשם שהין - פורענות תורה קודם לדין פורענות מעשה, כך שכרו, אם עסק בתורה - קודם לשכר מעשה. עכבור ישמרו חוקיו - ואמר מה לעיל (לז, א) "תשמרוך" - זו משנה. ויצרו = יקיימו. ופסול לעדות - דכיון שאינו מן היישוב - אין מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים. וכן האוכל בשוק, הואיל ואין מקפיד על כבודו - אינו בוש לזולל בעצמו ולפסול.

לא

קידושין דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצה

51 משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי למוהרן מהעולם הבא,
52 ולהורישן למדרגה התחתונה בגיהנום, שנאמר יש דרך ישר לפני
53 איש, ואחריתה דרך מות – שכשהרשעים רואים שדרכם מצליחה
54 בעולם הזה, סבורים שדרכם ישרה, אך האמת ששלוה זו מכינה
55 עבורם דרכי מוות:
56 התבאר במשנה שמי שישנו במקרא ובמשנה – דהיינו לימוד
57 התורה, ודרך ארץ – דהיינו מעשה המידות הטובות, לא במהרה
58 חוטא, הגמרא מבררת איזה מזם עיקר: וכבר היה רבי מרפון
59 וזקנים מסוכני בעליית – בקומה העליונה של בית אדם ששמו נתון
60 בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, האם תלמוד תורה גדול מעשיית
61 מצוות, או מעשה המצוות גדול מתלמוד. נענה רבי מרפון ואמר,
62 מעשה המצוות גדול מתלמוד. נענה רבי עקיבא ואמר, תלמוד גדול
63 ממעשה המצוות. נענו בולם – שאר החכמים ואמר, תלמוד גדול
64 ממעשה המצוות, משום שהתלמוד מביא לידי מעשה, ונמצא בידו
65 גם תורה וגם מצוות.
66 הגמרא מביאה ברייתא במעלת התלמוד על המעשה: תנא, רבי
67 יוסי אומר, גדול תלמוד יותר ממעשה, שהרי מצינו שקדם למצות
68 הפרשת חלה ארבעים שנה, שללמוד תורה התחייבו מיד בקבלת
69 התורה בחדש השלישי לצאתם ממצרים, ואילו בחלה התחייבו
70 רק אחר ארבעים שנה כשנכנסו לארץ. לתרומות ולמעשרות קדם
71 תלמוד תורה חמישים וארבע שנה, שהתחייבו בהם רק אחר ארבע
72 עשרה שנה שכבשו את הארץ וחילקו את השבטים. לשמישים קדם
73 תלמוד תורה ששים ואחת שנה, שרק אחר שהתחילו לנהוג
74 תרומות ומעשרות, התחילו למנות שבע שנים עד השמיטה
75 הראשונה. ליובלות קדם תלמוד תורה מאה ושלש שנה, שהיובל
76 הראשון חל אחר ארבעים ותשע שנה מתחילת המנין לשמיטה
77 הראשונה.
78 מקשה הגמרא, וכי ליובלות קדם רק מאה ושלש שנים, הלא מאה
79 וארבע שנים הויין – היו בין מצות תלמוד תורה למצות יובל, שהרי
80 משמט רק בסופו, וכבר עברו חמישים שנים. מתרצת הגמרא,
81 קקבר – סובר רבי יוסי, יובל מתחילתו – מיום כיפור שבתחילתו
82 הוא משמט, וחזרות השדות לבעליהן והעבדים משתחררים,
83 ולכן נחשב שקדם ליובל רק מאה ושלש שנים.
84 מוסיפה הגמרא, וכשם שהלימוד קודם למעשה, כך דינו ליום הדין,
85 קודם לדין שעל מעשה המצוות, כדרך המנוגא, דאמר רב המנוגא,
86 אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שישאלוהו מדוע
87 לא עסק בתורה, שנאמר 'אומר מים ראשית מדין' – הפורק מעצמו
88 עול תורה שנמשלה למים, הוא תחילת המריבה עמו בדין לעתיד.
89 וכשם שדינו של תלמוד תורה קודם לדין שעל מעשה המצוות, כך
90 שקרו קודם לשכר המעשה, שנאמר 'ימתן להם ארצות גוים ועמל
91 לאמים וידישו, בעבור ישמרו חקיו ותורתיו יגדלו, הרי שהקדים
92 הכתוב את שמירת חוקיו, שזה תלמוד תורה, לשמירת המצוות:
93 שנינו במשנה, כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ,
94 אינו מן היישוב: אמר רבי יוחנן, נפסול לעדות, שכיון שאינו מן
95 היישוב, אין מקפיד על כבוד עצמו, ואין לו בושת פנים.
96 הגמרא מביאה ברייתא המבארת עוד הנהגה שהנהוג בה פסול
97 לעדות: תנו רבנן, האוכל בשוק, הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים
98 שפסול הוא לעדות, כיון שאין מקפיד על כבודו, אינו חושש לזולת
99 בעצמו ולהיפסל. אמר רב אידי בר אבין, הלכה כיש אומרים
100 שפוסלים את האוכל בשוק לעדות.
101 ומביאה הגמרא עוד בענין מי שאינו מן היישוב: דרש בר קפרא,
102 רבין,

1 יראה אדם עצמו פאילו הוא חזיו חייב מחמת עוונותיו, ויחזיו ופאי
2 מחמת מצוותיו, אם עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו
3 לכף זכות, שנעשה רובו זכויות, ואם עבר עברה אחת, אוי לו,
4 שהכריע את עצמו לכף חובה, שנעשה רובו חובה. שנאמר 'וחוטא
5 אחר יאבד טובה הרבה', כלומר שבשכיל חטא יחידו שחטא והכריע
6 את הכף לחובה, אויב ממנו טובות הרבה.
7 רבי אלעזר ברבי שמעון מפרש את הפסוק על הכלל: רבי אלעזר
8 ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, שכשרובו צדיקים
9 זוכים לטובה, וכשרובם רשעים נענשים, והיחיד נידון אחר רובו,
10 שכשרובו זכויות הוא צדיק, וכשרובו עוונות הוא רשע, לכן צריך
11 לחשוב את העולם כמחצה צדיקים ומחצה רשעים, ואת עצמו
12 כמחצה זכויות ומחצה עוונות, אם עשה מצוה אחת, אשריו,
13 שהכריע את עצמו להיחשב צדיק, ואת כל העולם הכריע לך
14 זכות, כיון שנעשה רובו צדיקים. ואם עבר עברה אחת, אוי לו,
15 משום שהכריע את עצמו להיחשב רשע, ואת כל העולם הכריע
16 לכף חובה, כיון שנעשה רובו רשעים, וזהו שנאמר 'וחוטא אחר
17 בו יאבד טובה הרבה', כלומר, שבשכיל חטא יחידו שעשה זה, אבד
18 ממנו ומכל העולם טובה הרבה.
19 רבי שמעון בן יוחי אומר, אפילו מי שהיה צדיק גמור כל ימיו, וימד
20 בקב"ה באחרונה – בסוף ימיו, יאבד את שכר המצוות הראשונות,
21 שנאמר 'צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו'. ואפילו מי שהיה רשע
22 גמור כל ימיו, ועשה תשובה בהמשך הדרך, בסוף ימיו, אין מוכריים לו
23 שוב את רשעו, שנאמר בהמשך הפסוק, 'ורשעת הרשע לא יכשל בה
24 ביום שיבו מרשעו'. שואלת הגמרא, ויחזיו – שיהיה זה שמד
25 באחרונה לפחות כמחצה עונות ומחצה זכויות. מתרצת הגמרא,
26 אמר ריש לקיש, בתוהא – מתחרט על המצוות הראשונות, ולכן
27 מפסיד את שכרם:
28 **משנה**
29 משנה זו היא המשך המשנה הקודמת שמבארת שכר המצוות,
30 ומוסיפה באיזה אופן יושלם האדם, באיזה אופן יאבד.
31 כל שישנו במקרא – בלימוד תורה נביאים וכתובים, ובמשנה –
32 בלימוד משניות, וכדרך ארץ – שחברתו עם בני אדם נאה בעדינות
33 ונימוס, לא במהרה הוא חוטא, שנאמר 'תחונת המשלש לא במהרה
34 ינתק', החבל שעשוי משלשה חוטים, לא נקרע במהירות,
35 והנמשל, שמי שיש בו שלשת מעלות אלו אינו מתנתק מהם
36 במהרה לחטוא. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ,
37 אינו מן היישוב, אינו מועיל לישבו של עולם, ואין מושבו אלא
38 מושב לצים, ופסול לעדות:
39 **גמרא**
40 אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, למה צדיקים נמשלים ביסוריהם
41 בעולם הזה, לאילן שבולו עומד במקום סהרה, ונפו – מעט ממנו
42 נוטה למקום טובא, שאם נקצץ נפו העומד במקום הטומאה,
43 נמצא שבולו עומד במקום סהרה. כך הקדוש ברוך הוא מביא
44 יסורים על צדיקים בעולם הזה למרק מיעוט עוונותיהם, כדי שיידישו
45 העולם חטא ללא צער, שנאמר 'היה ראשיתך מצער, ואחריתך
46 ישנה מאד' – ראשיתך תהיה מעט ובעצער לעומת אחריתך שתגדל
47 מאוד.
48 ולמה רשעים דומים בטובתם בעולם הזה, לאילן שבולו עומד במקום
49 טובא, ונפו נוטה למקום סהרה, שאם נקצץ נפו הנוטה למקום
50 הטהרה, נמצא שבולו עומד במקום טובא. כך הקדוש ברוך הוא

53 שלוח שלה אף שאינה רואה את בעלה לפני כן, אַיִפוּרְא לַיָּת בַּה –
 54 אין בזה איסור, וטעם הדבר, בְּדִרְיֹשׁ לְקִישׁ – כפי הכלל שלמדנו
 55 מדברי ריש לקיש. דְּאָמְרַי רִישׁ לְקִישׁ, רגילות הנשים לומר דבר זה,
 56 מִבַּל לְמִיתָב מִן דִּי מְלֻמְיָתָא אֶרְמִלו – עדיף לשבת בשני גופים ובעל
 57 ואשה יחדו מאשר לשבת אלמנה ולבד, בלא בעל. כלומר, אשה
 58 מעדיפה להינשא לכל בעל, ובלבד שלא תשב לבדה. לפיכך, אין
 59 לחשוש שמא לאחר שתמצא ובעלה דבר מגונה יפריע לה הדבר
 60 ותעבור על זאהבת לרעך כמון'.

61 שנינו במשנה הַאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָתוֹ בְּשֵׁיהֵא נְעִרָה בּוּ וּבְשַׁלּוּחוֹ:
 62 הגמרא מדייקת מלשון המשנה, בְּשֵׁיהֵא נְעִרָה אִין – כן רשאי האב
 63 לקדשה, אבל בְּשֵׁיהֵא קְמִנָה, לא יקדש אותה לכתחילה. ודיקו זה
 64 מְסִיעֵי לַיָּת לְרַב, דְּאָמְרַי רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתִימָא – ויש אומרים
 65 שרב יהודה אמר זאת בשם רבי אַלְעָזָר, אִסְרוּ לְאָדָם שִׁקְרָא אֶת
 66 בְּתוּלָתוֹ בְּשֵׁיהֵא קְמִנָה, שמא כשתגדל לא תתרצה בבעל שקדש לך
 67 אביה בקטנותה, ותשנאוהו. אלא ימתין מלקדשה עַד שְׁתַּגְדָּל
 68 וְהָאָמַר בְּפִלוּנִי אֵינִי רוֹצֵה.

69 הגמרא מבררת מניין לומדים דין שלוחות: שְׁלִיחוֹת מְנַלְן – מהיכן
 70 נלמד דין שלוחות. משיבה הגמרא: דְּתִנְיָא בְּבֵרִיתָא, שלומדים
 71 מהפסוק שנאמר בפרשת גירושין (דברים כד א) 'כִּי יָקַח אִישׁ אִשָּׁה
 72 וּבְעֻלָּה, וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חָן וְעֵינָיו וּגְרַם וְקָתֵב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָא
 73 וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ, ומכך שלא נאמר בפסוק לשון גירושין,
 74 אלא לשון שלוח, לפיכך יש לדרוש מתחילת תיבה זו, 'וְשִׁלַּח',
 75 מְלַמֵּד שְׂהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיָּת – שהבעל יכול למסור את הגט לאשתי
 76 אף על ידי שליח. ועוד דורשים מהאות ה"א של סיום תיבת
 77 'וְשִׁלְחָהּ', מְלַמֵּד שְׂהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיָּת – שאף האשה יכולה לשלוח
 78 שליח לקבל את גיטה, ויחולו הגירושין כשהשליח יקבל את הגט.
 79 ממשיכה הברייתא ודורשת אף את הפסוק שנאמר אחר כך (שם)
 80 ג) וְכָתֵב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָא וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ, שאף כאן יש
 81 לדייק ולדרוש מלשון 'וְשִׁלַּח', וכן מהה"א שבתיבת 'וְשִׁלְחָהּ', מְלַמֵּד
 82 שְׂהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיָּת, שיעשה במקומו את השליחות. וכשם
 83 שבפסוק הראשון דרשו שתי דרשות, כך גם בפסוק השני מ'ושלח'
 84 דרשו שהשליח של הבעל להוליך את הגט, עושה שליח שימסור
 85 במקומו את הגט. ומהאות ה"א למדו שהשליח של האשה עושה
 86 שליח נוסף, שיקבל את הגט מהבעל.

87 אֲשַׁכְּחֵנָּה בְּגִירוּשִׁין – מהפסוק הנזכר מצאנו לימוד שניתן לגרש אף
 88 על ידי שליח, ועדיין יש לשאול בְּקִידוּשִׁין ששנינו במשנה שאף הם
 89 נעשים על ידי שליח, מְנַלְן – מהיכן למדו שמועילה בהם שליחות.
 90 מנסה הגמרא לתרץ, וְכִי תִימָא דִּילֵיף מְגִירוּשִׁין – אם תרצה לומר
 91 ששליחות בקידושין נלמדת משליחות בגירושין. יש לדחות, מַה
 92 לְגִירוּשִׁין שֶׁכֵּן יִשְׁנֵן בְּעַל פְּרָחָה – הבעל יכול לגרש את האשה אף
 93 אם היא מסרבת לכך. ויתכן לומר שמועילה שליחות רק בדבר
 94 שחל בקלות אף בלא רצון האשה, אבל לא תועיל שליחות
 95 בקידושין שאינם חלים ללא רצון שניהם. מתרצת הגמרא: אָמַר
 96 קְרָא (שם) וְיֵצֵאתָ מִבֵּיתוֹ וְהִלַּכְתָּ וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר, מְקִישׁ הָיְתָה
 97 לְיֵצֵאתָ – התורה הקישה קידושין לגירושין. ללמדנו, מַה יֵצֵאתָ
 98 מְשׁוּי שְׁלִיָּת – כשם שבגירושין יכולים הבעל והאשה לעשות
 99 שליח, אָף הָיְתָה נִמְי שְׁוֵי שְׁלִיָּת – אף בקידושין יכולים הם לעשות
 100 שליח, לתת או לקבל את הקידושין.

101 הגמרא מבררת מהיכן לומדים שמועילה שליחות גם בשאר דיני
 102 התורה: וְאֵלָא הָא דִּתְנִן (תרומות פ"ד מ"ד), הָאֻמְרֵי לְשַׁלּוּחוֹ צֵא
 103 תָרוּם תְרוּמָה גדולה מפירותי, ולא אמר לו באיזו שיעור לתרום,
 104 השליח תָרוּם בְּדַעַת בְּעַל הַבַּיִת – מפרשי תרומה כפי מה שהוא
 105 מכיר את דרכו של בעל הבית האם רגיל הוא לתרום בעין יפה או
 106 בעין רעה, וְאָם אֵינִי יוֹדַע מַה הִיא דִּיעַת בְּעַל הַבַּיִת, תָרוּם בְּכִינּוּתִי
 107 – כמידה הממוצעת של בני אדם, שתורמים אָהַד מִקְמָשִׁים.

1 לא עָלְתָה בְּיָדוֹ לא הרויח בשכר רגונתו, אֵלָא רְגִנוּתָא – שבשרו
 2 נכחש. וְלָאֵדָם טוֹב במידותיו, מְטַעֲמִים אוֹתוֹ בעולם הזה מְפַרְי
 3 מַעֲשֵׂיו, והקרן קיימת לעולם הבא. וְכֹל שְׂאִינוּ לא מְמָקְרָא וְלֹא
 4 בְּמַשְׁנָה וְלֹא בְּדִרְךְ אַרְיָן, דִּיר וְנְדוּרֵי הִנָּחָה מְמַנֵּי שלא להיות
 5 בחברתו, שְׂנַאֲמַר וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לא יִשְׁב, וזה שאינו במקרא
 6 במשנה ובדרך ארץ, מוֹשְׁבֵו מוֹשֵׁב לְצִיִּים, כיון שמלבד ליצנות אין
 7 לו במנה להתעסק.

8 כלל הוא ברוב הדינים שבתורה, 'שלוחו של אדם כמותו'. ולפי
 9 כלל זה מבארת המשנה, שקידושין שנעשו על ידי שליח, הן שליח
 10 של המקדש והן שליח של המתקדשת, וכן שליח של האב המקדש
 11 את בתו הקטנה, הרי הם חלים, כאילו המשלח עשה אותם.

משנה

12 הַאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בּוּ – בעצמו, וּבְשַׁלּוּחוֹ – או על ידי שליח
 13 שיקדשה עבורו. וכן הַאִשָּׁה מְתַקְדָּשָׁת – מקבלת את קידושיה
 14 מהבעל, בָּה – בעצמה, וּבְשַׁלּוּחָהּ – או על ידי שליח שיקבל את
 15 קידושיה עבורה. הַאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּ – האב מקבל קידושין עבור
 16 בתו כֹּל זִמְן שְׂהוּא נְעִרָה, בּוּ – הוא עצמו מקבל קידושיה, וכן
 17 בְּשַׁלּוּחוֹ – וכן על ידי שלוחו.

גמרא

18 שואלת הגמרא: הִשְׁתָּא – עכשיו לאחר שהתנא שנה, ש בְּשַׁלּוּחוֹ
 19 מְקַדֵּשׁ, בּוּ מִיִּבְעִיָּא – וכי צריך לשנות שאף בעצמו יכול הוא
 20 לקדשה, הרי כל שכן הוא, ולא יזוה צורך האררין התנא לפרש זאת.
 21 משיבה הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, התנא האררין וכתב שהבעל
 22 מקדש בעצמו, ואף הקדים זאת לאפשרות לקדש על ידי שלוחו,
 23 כדי ללמדנו שעדיף שיקדש בעצמו. לפי שִׁמְצֻנָה בּוּ – שכן רב
 24 נוטל האדם הטורח בגופו בקיום המצוה, יוֹתֵר מִבְּשַׁלּוּחוֹ – יותר
 25 משכרו של המקיים מצוה על ידי שליח. וכך מצאנו אצל
 26 האמוראים שטרחו בעצמם בקיום המצוות, כִּי הָא דְרַב סָפְרָא –
 27 כפי הנהגה זו של רב ספרא. שהיה מְתַרְי רִישָׁא – אם היה לו ראש
 28 בהמה לכבוד שבת, והיה צריך לחרוכו ולהבהבו על האש, היה
 29 עושה מלאכה זו בעצמו. וכן הוּא מְלַח שִׁיבוּטָא – היה מולח
 30 בעצמו את הדג לכבוד שבת. וְרָא הֵדִין בְּמִצְוַת הַקִּידוּשִׁין, מצוה
 31 שהבעל יקדש בעצמו, ולא ישלח שליח לקדש בעבורו. אִיִּכָּא
 32 דְּאִמְרֵי בְּהָא – בדין המוחזק ברישא, אין הטעם משום שמצוה בו
 33 יותר מבשלוחו, אלא כשאינו רואה את האשה לפני הקידושין
 34 ומקדש על ידי שליח, אִיִּפוּרְא נַמִּי אִיתָ בָּהּ – יש גם איסור בדבר.
 35 וטעם האיסור, כְּרַבְּב יְהוּדָה אָמַר רַב דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסּוּר
 36 לְאָדָם שִׁקְרָא אֶת הָאִשָּׁה עַד שְׂרִיאָנָה לְפָנֵי כּוֹן, שְׂמָא יָרָאָה בַּה אַחַר
 37 הַנִּישׁוּאִין דְּבַר מְנוּנָה – דבר מיאוס, וְתִתְּנֶנָּה עֲלָיוּ וְלֹא יֵאֵחַב אוֹתָהּ,
 38 וְנִמְצָא מְבַטֵּל אֶת מִצְוַת הַתּוֹרָה, שהרי רְחִמְנָא אָמַר (ויקרא טו יח)
 39 וְאִהְיֶינָה לְרַעַף כְּמוֹד'. ומאחר שהמקדש על ידי שליח בלא שיראה
 40 את האשה עובר איסור, אִיכּ לא על דין זה נאמרו דברי רב יוסף
 41 שיש רק מצוה וריבוי שכר לקדש בו ולא בשלוחו. וְכִי אִיתְמַר דְּרַב
 42 יוֹסֵף – וכשנאמרו דברי רב יוסף שהטעם במשנה הוא רק משום
 43 שיש מצוה בו יותר מבשלוחו, אִיִּפוּרְא אִיתְמַר – על הדין שנשנה
 44 בסיפא נאמרו דבריו. ששנינו בסיפא, הַאִשָּׁה מְתַקְדָּשָׁת בָּה
 45 וּבְשַׁלּוּחָהּ, ואף כאן יש להקשות הִשְׁתָּא מְשִׁיבָה מְקַדְּשָׁא – לאחר
 46 שהאשמיענו התנא שהאשה מתקדשת על ידי שלוחה, בָּה מִיִּבְעִיָּא
 47 וכי היה צריך להוסיף שיכולה היא להתקדש גם בעצמה. הלא
 48 כל שכן הוא. ועל זה אָמַר רַב יוֹסֵף שהתנא האררין בלשונו ללמדנו
 49 שִׁמְצֻנָה בָּה יוֹתֵר מִבְּשַׁלּוּחָהּ, כִּי הָא דְרַב סָפְרָא מְתַרְי רִישָׁא, וְ כָּא
 50 מְלַח שִׁיבוּטָא. אָכְל בְּהָא – במקרה הזה, שהאשה מתקדשת ע"י

קיצו
תוספות
קידושיין. האשה נקנית - פרק ראשון דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

לא עלה בידו - בשכרו, אלא כחש בשרו, ברגוזתו לא נשכר כלום. דור = נדור. שנאמר ובמושב לצים לא ישב - וזה שאינו באחד מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות?

הדרן עלך האשה נקנית

משנה האיש מקדש בו ובשלוחו - בגמרא יליף לה. כשהיא נערה - וכל שכן כשהיא

קטנה, אם קבל קידושיין - מקודשת. והאי דנקט

נערה - אורח ארעא אשמועיני, דקטנה

כנתחלה לא, כדמפרש בגמרא. גמרא מצוה

בו יותר מבשלוחו - דכי עסיק גופו במצות

מקבל שכר טפי. מהירך רישא - לכבוד שבת.

שיבוצא - דג. כהא איסורא נמי איכא - אם

יכול לקדש בעצמו וקדש על ידי שליח, דמצוה

שיראנה, שמוא תתנהג עליו. וכי איתמר רב

יוסף - דאמר מצוה הוא דאיכא, ולאוי איסורא

- אסיפא איתמר. אבל כהא - אף על פי שלא

ראתור ליכא איסורא, לומר: שמוא תראה בו

דבר מוגנה. דאמר ריש לקיש טב למיתב מן דו

- משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהו:

שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה.

מן = גוף. דו = שנים. ואי קשיא: הכי נמי גבי

דידה איכא איסורא כי יודב קידושין לשלוח

ולא חזי ליה - אין הכי נמי. ומיהו, מתניתין

בדידה קאמר, דהיא מיקדשא בה ובשלוחה.

הלכך הוה דתנא "בה" - למצוה אשמועיני, אבל

איסורא לגבי דידה ליכא. אבל רישא דאיירי

בדידה - תנא "בו" משום איסורא. ושלח -

בגירושין כתיב "ושלח מביתו", ומדלא כתב

וגירשה - למדנו בא, שהאיש עושה שליח

להוליק גט לאשתו. כדאמר ר' יהודה ב"ר אבהו

- לקבל גיטה, קרי ביה "ושלחה" לא מפיק ה"א.

ושלח ושלחה - שני פעמים נאמר בענין. שכן

ישנן בעל כרחא - הלכך איתנהו נמי על ידי

שליחות. תורם כדעת בעל הבית - לפי מה

שהוא מכיר בעל הבית, אם עינו יפה או עינו

רעה. עין יפה - אחד מארבעים, עין רעה -

אחד מששים. שהתורמה לא נאמר בה שיעור

מפורש, אלא "ראשית דגן" (דברים יז) ואפילו

כל שהוא.

פירח

לא עלתה בידו ולא ונתתה. ולאדם טוב מעשיו
אותו מפרי מעשיו. וכל שאינו לא במקרא ולא
במשנה ולא בדרך ארץ - דור הנאה ממנו, שנאמר
"ובמושב לצים לא ישב" - מושבו מושב לצים.

הדרן עלך האשה נקנית

האיש מקדש בו ובשלוחו, האשה מתקדשת בה
ובשלוחה, האיש מקדש את בתו כשהיא
נערה, בו ובשלוחו. גמרא השתא בשלוחו מקדש,
בו מיבעיא?! - אומר רב יוסף: מצוה בו יותר
מבשלוחו. פי הא דרב ספרא מחרף רישא, רבא
מלח שיבוצא. איכא דאמרי: בהא איסורא נמי אית
בה, כדרב יהודה אמר רב. דאמר רב יהודה אמר
רב: אסור לאדם שקדש את האשה עד שיראנה,
שמא יראה בה דבר מוגנה ותתנהג עליו, ורחמנא
אמר "ואהבת לרעך כמוך". וכי איתמר דרב יוסף
- אסיפא איתמר: האשה מתקדשת בה ובשלוחה;
השתא בשלוחה מיקדשא, בה מיבעיא?! - אומר
רב יוסף: מצוה בה יותר מבשלוחה. פי הא דרב
ספרא מחרף רישא, רבא מלח שיבוצא. אבל בהא
איסורא לית בה, כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש:
טב למיתב מן דו כולמיתב ארמלו. "האיש מקדש
את בתו כשהיא נערה". כשהיא נערה - אין, כשהיא
קטנה - לא. מסייע ליה לרב, דאמר רב יהודה
אמר רב, ואיתקא רבי אלעזר: אסור לאדם שקדש
את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדל ותאמר "בפלוגי

אני רוצה". שליחות מנלן? דתניא: "ושלח" -
מלמד שהיא עושה שליח, "ושלחה" -
בגירושין, בקידושין מנלן? וכי תימא דיליף מגירושין -
מה לגירושין שפן ישנן בעל
פרחה! - אומר קרא "ויצאה... והיתה" -
מקיש הויה ליציאה, מה יציאה משוי שליח
- אף הויה נמי משוי שליח. - ואלא הא דתנן: האומר לשלוחו "צא תרום" - תורם
כדעת בעל הבית, ואם אינו יודע דעת בעל הבית - תורם בגיבונות, אחד מחמשים.

פירח

מקדש - השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא - ואין שייך לתרץ: הכא לא דוקא,
ורוצה לומר לא אף זו - דלא שייך לשנויי הכי אלא בשתי בבות, אבל בשתי
תיבות - לא. א' איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר - ולהכי לא מוקי ארישא, ובגון
שמכירה. משום דהא מנא לך? דלמא מתניתין מיידי בין מכירה ובין אין מכירה, ואפילו
איסורא איכא, ומלתא דרב יוסף לא נדע. אסור
לאדם שיקדש אשה בו - אף על גב דקתני האיש
מקדש בכתחילה - לא נקט ליה אלא לאשמועיני
דין קידושין.

כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא - ואם
תאמר: ודלמא לרבותא נקט נערה,

וכל שכן קטנה ויש לומר: דייק מדרקתני "כשהיא
נערה", ולא קתני "האיש מקדש את בתו נערה",
משמע: דוקא נערה, אבל לא קטנה. אי נמי יש
לומר: דייק מדלא קתני במתניתין "האיש מקדש
את בתו" סתם, כדתנן (כתובות מו, ב): האב זכאי
בבתו בקדושיה, ולא מפרש נערה כי זכא. משמע
דכהא דמפרש נערה - הוי דוקא, ולא קטנה.
אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה -
ואף על גב דאמר לעיל דאיסורא ליכא, משום
דטב למיתב מן דו - הני מילי בגדולה, שהיא
מתקדשת על ידי עצמה, דכיון שנתרצת - ליכא
למימש שמתחזור. אבל קטנה שמתקדשת על
ידי אביה - איכא למימש, שמוא אם היתה גדולה
לא היתה מתרצת. ועכשיו שאנו נוהגים לקדש
בנותינו אפילו קטנות - היינו משום שבכל יום
ויום הגלות מתגבר לעינו, ואם יש סיפק ביד אדם
עכשיו לתת לבתו נדוניא - שמוא לאחר זמן לא
היה סיפק בידו, ותשב בתו עונגה לעולם.

ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח -
פירש הקונטרס: דתרי "ושלחה" כתיב בפרשה.
ואם תאמר: האי איצטרך חזי "ושלחה" למדרש
דקטנה ושונה אינה יכולה להתגרש, דהכי
משמע: "ושלחה" - מי משלחה ואינה חוזרת,
פרט לזו משלחה והיא חוזרת! ויש לומר:
ד"ושלחה" בתרא יש שתרי דרשות: דמצי למימר
ונתן בידה ולשתוק, ומדכתב "ושלח" - שמע
מינה לדרשא. ומד"א ד"ושלחה" נפקא דרשא
אחרת. ורבינו חננאל פירש: דמ"ושלחה" אחרון
דריש כוליה. ודריש: "שלח", דהוה מצי למימר
ונתן בידה. וכן ויזי ד"ושלחה", וכן ה"א
ד"ושלחה", ואיך "ושלחה" איצטרך להך דרשא?
דמשלחה ואינה חוזרת. וזה לשון רבינו חננאל:
דתיניא "שלח" - מלמד שעושה שליח. פירוש:
"ושלחה מביתו" אחרון, הוה ליה למכתב "ונתן
בידה" ולמה כתב "שלח" - לומר שעושה שליח.
הוסף ה"א דכתיב "שלחה" - מלמד שהיא עושה
שליח. "ושלחה" הוסף וא"ו עוד - מלמד
שהשליח עושה שליח. תורם כדעת בעל הבית

- פירושו: לפי מה שמכיר בבעל הבית, עינו יפה או עינו רעה. ויש בתרומה שלש מדות, לפי שלא נאמר בה שיעור מפורש, אלא "ראשית דגן" דמשמע כל שהוא. ובירושלמי מפרש להו:
אמר רבי לוי: ביבונות - אחד מן החמשים, ונפקא ליה מתרומת מכס, דכתיב (במדבר לא) "וממציית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים" כל מה שאתה אוזח - אחוז אחד מחמשים,
וכמו שמצינו תרומת מכס אחד מחמשים - אף כל תרומה תורם אחד מחמשים, וזו מדה ביבונות. ועין רעה - אחד מששים, ונפקא ליה מקרא דכתיב (חזקאל מה) "ששית האיפה מחומר
החטים וששיתם האיפה מחומר העשירים". וחומר היו שלשים סאין, ואיפה שלש סאין, נמצא ששית האיפה עלה חצי סאה. וכשתורם ששית האיפה מחומר נמצא דהיינו אחד מששים, דהיינו
עין רעה. ועין יפה - אחד מארבעים נפקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב "ששית האיפה", וכתיב נמי בהאי קרא "וששיתם". כלומר: "וששיתם" קאי אחומר חטים וחומר שעורים, דבכל חד וחד
איכא שתות, דהיינו סאה לשני חומרים. ותן "ששית האיפה" דכתיב בהאי קרא על "וששיתם" - נמצא דהיינו אחד מארבעים, דהויא סאה חצי לששים סאין, דהיינו חומר חטים וחומר
שעורים.

פירח

פיהת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה - פירש בקונטרס: פיהת - שתרם אחד מארבעים, וקאי פיהת אבעל הבית. וש מפרשים איפכא: דפיהת - שתרם אחד ממשים וקאי פיהת אחרומה. מכל מקום משמע היבא דתרם השליח, ואפילו אתא בעל הבית וקאמו: לא היה בדעתו לכך - אפילו הכי תרומתו תרומה. וקשה דמאי שנא מדהא דאמר

(בבא מציעא כב,בא.) האומר לשלחו "צא ותרם" והלך ותרם; אם אמר לו בעל הבית "כלך אצל יפות"; אם נמצאו יפות מן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה. ומוקי לה תם בגין דשויה בעל הבית שליח, ואפילו הכי אין תרומתו תרומה, כיון שלא פירש לו בהדיא שמתרומתו לפות! ויש לומר: דהתם היינו טעמא לפי שאין דרך בני אדם לברר היפות כדי לתרומה, אלא הבינונים. אבל הכא, דיש הרבה בני אדם דרבינן לתרומה בעין יפה, מצי למימר ליה: להכי אמדתוך, ובטלת דעתך אצל דעתי למה שאמדתוך. מה לגירושין שכן ישנן חול - אבל לא מצי למימר: שכן ישנן בעל כרחא כי ההיא לדעיל, דאיבא למימר: קידושין וזיבחו. אבל לעיל לא מייית ליה אלא בני קידושין. שכן ישנה במחשבה - ומיחו קידושין הוה אתו מתרומה ומגירושין; דכי פרכת מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחא - תרומה תוכיח, מה לתרומה שכן ישנה במחשבה - גירושין וזיבחו. ומיחו מהיקישא ד"ויצאה" "והיתה" לא הוה מצי מפיק, דאיצטרך לשאר דרשות. נפקא ליה מדרבי יהושע בן קרחה - ואם האמר: אנואי לא יליף דשליחות מהני בקדשים משחיטת פרו של אהרן, מדאיצטרך לומר שהיה בעלים, כדכתיב (ויקרא טז) "ושחט את פה החטאת אשר לו" - ממכל דבשאר קדשים לא בעינן בעליהו ויש לומר: דהא דממעטין מפרו של אהרן - היינו טעמא דווקא, דמיא דפרו של אהרן. והיינו טעמא משום דבטחאת כתיב "אוחר" אפילו בעל כרחו. והלכך כיון דאי איתא לקמן מקריבין אותו בעל כרחו - דין הוא שיעשה שליח. אבל שאר קריבנות, דלא מקריבין בעל כרחו - לא הוה ידעינן שיכול לעשות שליח. אי לא דנפקא ליה מדרבי יהושע בן קרחה. ישנן במחשבה - תרומה דכתיב (במדבר יז) "ונחשב לכם תרומתכם", וקשה דכתיב דכתיב בדברי הימים (ב, כט) "כל נדיב לב עלות", הנבדרי והכוונו שתרמו תרומתן תרומה - פירש הקונטרס: ליאטר לזרים. דקסבר: אין קנין לנברי בארץ ישראל לחפיקע, ומיחו הנברי אינו פוטר מן התרומה. ובמנחות (זא.) יליף טעמא מ"מדגן" "דגן" תרי זימני, למעוטי דיגון נברי, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. מדמעת - אם נפלה בחולין אסרתה, חייבין עליה חומש האוכלה בשוגג. ורבי שמעון פוטר, דקסבר: אין מירוח הנברי חייב בתרומה. וילף מ"דגן" - ולא דיגון נברי. ולדידה ליכא מיעוט אחר מיעוט, דמגריח' להו צריכי. אתם נם אתם למה לי - פשיטא דלא הוי נברי שליח, דהא ליתיה בתרומה דנפשיה איצטרך - לרביעי שליח לתרומה משום דכתיב "אתם" למעוטי אריסים מלתרומה חלקו של בעל הבית, ואפטרופוס יתומים, והתורם את שאינו שלו שלא מדעתו. אימא למעוטי נמי שליח - להכי איצטרך "גם" לרביעי. הניחא לרבי יהושע - דנפקא ליה שליחות דקדשים מ"שושטו" אחרו.

בפסח

פיהת עשרה - שתרם אחד מארבעים. תרומתו תרומה - דאמר ליה: הכאי אמדתוך. מנלן - דשליח תורם? גם אתם - כן תרומו גם אתם. והאי "גם" יתירא הוא. במחשבה - נותן ענינו בצד זה ואובל בצד זה דכתיב (במדבר יז) "ונחשב", ואמרו לאחר - מבני חברותם. צא ובקש - פסח האבדו. והן אוכלין עמו - שהרי עשאוהו שליח לשחוט, ושלחו פסול. מנלן - דשלוחו של אדם כמותו לשחיטת קדשים? אצל קדשים - אפילו תרומה חול הוא אצלו. רוב מעשיהם - כל עבודת הקרבתם על ידי כהנים שהם שלוחים. הי יתי - גרסינן. שכן ישנן במחשבה - קדשים נמי איתנהו במחשבה. (וכן נמי פסול קדשים ופיגול על ידי מחשבה הם באים) גמר בלבו לומר "שור זה עולה" הרי הוא עולה, דכתיב בשמות בפרק שלישי (כו,ו.) "מוצא שפתוך" אין לי אלא שהוציא בשפתו, גמר בלבו מנין - תלמוד לומר "כל נדיב לב עלות", ותייתי פהנך - מה קדשים שחן קדש ישנן בשליח, תרומה שהיא חול לא כל שכן. מה לקדשים שכן רוב מעשיהם על ידי שליח - גירושין וזיבחו, מה לגירושין שכן ישנן חול אצל תרומה - קדשים וזיבחו, וחור הדין, הצד השוה שבהן - שישנן על ידי עצמו ושלוהו כמותו, אף אני אביא תרומה. לברדי יאי - להכי כתב "גם" לרביעי שליח - משום דבעי לאקושי למשלחו, למימר דבנברי פסול. לפי שאינו בן - אלמא לא בעי קרא, דמסברא אית לן למימר דמדין דלא שייח' ביה לא מתעביד עליה שליח. לאו הכי היתירא הוא גרסינן - אינו בשום צד היתר אשת איש, שאינו מגרש דהא אין לו קידושין. הכי גרסינן: אבל נברי הואיל ואיתיה בתרומה דנפשיה, שתרמו - את שלחו. תרומתן תרומה - ליאטר לזרים דקסבר: אין קנין לנברי בארץ ישראל לחפיקע, ומיחו נברי אינו פוטר מן התרומה. ובמנחות (סא.) יליף לה טעמא מ"דגן" "דגן" תרי זימני, למעוטי דיגון נברי, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. מדמעת - אם נפלה לחולין אסרתה. ותייבין עליה חומש - האוכלה בשוגג. ורבי שמעון פוטר - דקסבר: אין מירוח הנברי חייב בתרומה. וילף לה מ"דגן" ולא דיגון נברי, ובמנחות (שם.) ולדידה ליכא מיעוט אחר מיעוט, דמגריח' להו צריכי. אתם נם אתם למה לי - פשיטא דלא הוי נברי שליח, דהא ליתיה בתרומה דנפשיה איצטרך - לרביעי שליח לתרומה משום דכתיב "אתם" למעוטי אריסים מלתרומה חלקו של בעל הבית, ואפטרופוס יתומים, והתורם את שאינו שלו שלא מדעתו. אימא למעוטי נמי שליח - להכי איצטרך "גם" לרביעי. הניחא לרבי יהושע - דנפקא ליה שליחות דקדשים מ"שושטו" אחרו.

בפסח

החמש, ורבי שמעון פוטר - "אתם", "גם אתם" למה לי? - איצטרך; סלקא דעתך אמינא: הואיל ואמר מר "אתם" - ולא אריסין, "אתם" - ולא שותפין, "אתם" - ולא אפטרופוס, "אתם" - ולא התורם את שאינו שלו. אימא: "אתם" ולא שלוחכם נמי, קא משמע לן. - הניחא לרבי יהושע בן קרחה, אלא לרבי יונתן, דמפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרניא, מנא לן? דתניא, רבי יונתן אומר: מנין שכל ישראל פוילן יוצאים

בפסח

יש לומר דמיירי שחלקם קודם מירוח, ואזר כך מירוחם ישראל, ופטורא דלקוח אינו אלא אחר מירוח. כן פירש רבינו תם. וקשה: דאם כן דומיא דהכי פוטר רבי שמעון ומאי טעמא? ויש לומר: דטעמא כדאמר (ובזבחים) (מה.א.) דאמר רבי שמעון: קדשי נכרים אין בהם מעילה, משום דילפינן "טא" מ"טא" מתרומה, ובתרומה כתיב "בני ישראל" ולא נכרים, אלמא ממעט ליה מקרא בהדיא.

דילמא

בשבילם כפי מה שעלה להם בגורל. ולמד רב שכשם שהועילה
שליחות הנשיא כך תועיל שליחות לכל ענין. וקשה, תיפוק ליה
שליחות מהקבא – שילמד רב שליחות מקדשים ומגירושוין, וכפי
שדרשנו לעיל. הגמרא מוכיחה שרב לא למד שליחות מחלוקת
הארץ: ותיקבא דהא שליחות הוא - וכי סבור אתה לומר
שחלוקת הארץ על ידי הנשיא נעשתה מדין שליחות, והא קטנים
- והרי בחלוקת הארץ היו גם קטנים שלא פני שליחות ניהו -
שאינם שייכים בדיני שליחות. אלא, בודאי דרשת רב מהפסוק
הנאמר בחלוקת הארץ היתה בענין אחר, וכי הא - וכדרשתו
דקבא בר רב הונא. דאמר קבא בר רב הונא אמר רב נידל אמר רב,
מנין שובין לאדם שלא בפניו - מנין שאפשר לזכות עבור אדם
אפילו ללא ידיעתו, בדבר שהוא לטובתו ולזכותו, שנאמר
(במדבר לד יח) 'ונשיא אהד נשיא אהד ממשה תקחו לנחל את
הארץ'. ובין האנשים שנחלו את הארץ היו קטנים, וכל מעשה
הנעשה עבורם הרי הוא כנעשה שלא מדעתם, שאין תועלת
בידיעתם, ובכל זאת זכה הנשיא עבורם את חלקם. מקשה הגמרא:
ותיקבא וכות היא - וכי סבור אתה לומר שחלוקת הארץ הינה
זכות בלבד עבור הנוחל, ולפיכך אתה בא ללמוד מכאן שזכין
לאדם שלא בפניו, הא חובה נמי איבא - הרי יש בחלוקת הארץ
גם חובה, כיון דאיבא דניהא ליה קבא ולא ניהא ליה בקבקה - ישנו
אדם שנוח לו יותר שיהיה חלקו בהר ולא בבקעה, ואם יפול חלקו
בבקעה אין זו זכות וגמרה עבורו. ואיבא דניהא ליה בקבקה ולא
ניהא ליה קבא - ויש שנוח לו יותר שיהיה חלקו בבקעה ולא בהר.
ולפיכך אי אפשר לומר שהנשיא זכה לבני שבטו מדין זכין לאדם
שלא בפניו, ואין ללמוד מכאן לכל מקום שתועיל זכיה
שכו. הגמרא מבארת את דרשת רב באופן אחר: ואלא בקבא בר
רב הונא - דברי רב שלמד מחלוקת הארץ דין זכיה, יובנו על פי
דבר אחר שאמר רבא בר רב הונא משמו. דאמר קבא בר רב הונא
אמר רב נידל אמר רב, מנין ליתומים קטנים שבאו להלוק בנכסי
אביהן ליה מתא, ויש שנוח לו יותר שיהיה חלקו בנכסיהם ולא אחר
מהם חלק יפה בירושה וישמרו עליו ויטפל בו עד שיגדל, וכן
שיעמוד לדין במקומם ויטען עבורם הן לחוב והן לזכות. הגמרא
מפסיקה את דברי רב, ומקשה, לחוב אמאי - אם ברור לבית דין
שיגרם ליתומים חובה על ידי האפוטרופוס, מדוע הם מעמידים
אותו. מבארת הגמרא, אלא כוונת דברי רב הם, לחוב על מנת
לזכות - מנין שבית דין מעמידים את האפוטרופוס מלכתחילה כדי
שידון עבור הקטנים לזכותם, ואם הם יגרם חובה ממעשיו,
מה שעשה עשוי. מנשיבא הגמרא בדברי רב, תלמוד לומר - דין
זה נלמד מהפסוק 'ונשיא אהד נשיא אהד משה תקחו'. כי גם
הנשיא שחילק את הארץ וזכה בה לבני שבטו, נכנס לכך על מנת
לזכות עבורם, אלא שלפעמים נגרם לאחד חוב כאשר קיבל את
חלקו במקום שאינו חפץ בו, והרי הוא כחב על מנת לזכות, ולמדנו
מכך שאף אפוטרופוס היוורד לנכסי יתומים ברשות בית דין כדי
לזכותם ונגרם להם חוב על ידו, מעשיו קיימים:
הגמרא מוסיפה לדון בדיני אפוטרופוס: אמר רב נחמן אמר
שמואל, יתומים שבאו לבית דין, ומבקשים להלוק בנכסי אביהם
המת, בית דין מעמידים להם - ליתומים הקטנים אפוטרופוס -
אדם ממונה לפקח על נכסיהם ולטפל בצרכיהם, ובוררים להם
חלק יפה - והאפוטרופוס בורר עבור כל קטן את חלקו שווה
לאחיו, כדי שיהיה חלק יפה לכל אחד מהם. ואם הגדילו - כאשר
יגדלו היתומים, ודעתו של אחד מהם לא תהיה נוחה מהחלוקה
שעשה האפוטרופוס בשבילו, וכולים למחות - ולבטל את כל
החלוקה, ולחלק מחדש לפי דעתם. ורב נחמן דרית אמר - אולם
רב נחמן, אף שהביא את דברי שמואל, חולק עליו וסובר, שאם
הגדילו אינם יכולים למחות. דאם בן - אם תאמר שכאשר יגדלו
היתומים יוכלו למחות, מה בן בית דין יפה - במה גדול ונחשב
כוחו של בית דין ושהאפוטרופוס חילק בשליחותם, הרי אפשר
לבטל את דבריהם לאחר זמן.

בפסח אהד - כל ישראל יוצאים ידי חובה, בכבש אחד שנשחט
עבור כולם, לפי שנאמר 'ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין
הערבים' (שמות יב ו), וקשה, וכי כל הקהל כולם שוחטים - ביחד
את הקרבן, והלא אינו שוחט אלא אהד, אלא מכאן מוכיח רבי
יונתן, שקל ישראל יוצאים בפסח אהד, ומכיון שלמד דין זה מיכל
קהל עדת ישראל, שלית קדשים מנא ליה - מנין למד שמועילה
שליחות בשחיטת קדשים, הרי פסוק זה לא בא להשמיענו דין
שליחות אלא דין אחר. הגמרא מנסה לתרץ שנלמד שליחות
בקדשים, מנייה - מן הפסוק הזה גופו, מאחר וגם אם כל ישראל
יוצאים בפסח אהד, עדיין לא יתכן שכולם ישחטוהו ביחד,
ומוכרחים אנו לומר שאחד שוחט בעבור כולם, ולמדנו דין
שליחות. דוחה הגמרא: ודילמא שאני התם בקרבן פסח דאית ליה
שוחטות פגוייהו - השוחט את הקרבן הוא שותף בו, ולפיכך יכול
הוא להיות שליח לשחיטתו, אבל עדיין לא למדנו שתועיל
שליחות, אף במקום שאין לשליח שותפות בו.
הגמרא מוכיחה ממקום אחר שמועילה שליחות בקדשים אף
לדעת רבי יונתן: אלא מהקבא, מפסוק אחר, יש להוכיח ששליחות
מועילה בקדשים. שנאמר (שמות יב ג) 'ויקחו להם איש ששה לביה
אבא ושה אחד לכל בית אבן ששה לביה' וראם היו אנשי המשפחה
מרובים, יקחו ששה לכל ביתו. ומשמע שאף אם 'איש' אחד מבני
הבית, יקח את הששה עבור כולם, נחשב הדבר כאילו כולם
לקחוהו, שהרי הכתוב הוציאו בלשון רבים, ויקחו. דוחה הגמרא:
ודילמא התם נמי, הטעם שמועילה שליחות הוא גם בשום דאית,
ליה שוחטות פגוייהו, שכן הלוקח את הששה אף הוא שותף בו.
מיישבת הגמרא: אם בן תרי קבא למה לי - מדוע צריכה התורה
ללמדנו דין זה בשני מקומות, בפסוק ויקחו להם איש, ובפסוק
'ושחטו אותו כל קהל'. אלא צריך אתה לומר, שאם אינו ענין
להיבא דשייף - מכיון שלא צריך את הפסוק כדי ללמד באופן
שהשליח שותף בדבר, תניהו ענין להיבא דלא שייף - התורה
כתבה אותו ללמד על אופן אחר, שאינו מדובר במפורש בפסוק,
שאף אם אין לו שותפות בפסח, נעשה שליח לקנותו עבור כולם.
מקשה הגמרא: האי - הפסוק ויקחו להם איש, אינו מיותר כדי
שנוכל ללמוד דין זה, שכן מיבעי ליה לבדרבי יצחק - פסוק זה
נצרך לדרשתו של רבי יצחק, דאמר רבי יצחק, לפיכך נאמר ויקחו
להם איש, כדי ללמדנו שאיש - אדם גדול, וזכה לאחרים וקונה
עבורם, ויכול הוא למנותם על קרבן פסח, וליה תקבון וזכה - אולם
קטן אינו יכול לזכות לאחרים, ואינו יכול להעשות שליח עבורם.
מתרצת הגמרא: והוא - את אחרים שקטן אינו יכול לזכות לאחרים,
מ'איש לפי אבולו תבסו ויתתמנו על הששה' (שמות יב ד), נקבא,
ומפסוק זה למד רבי יצחק שכשם שאין הקטן יכול למנות אחרים
על פסחו, הוא הדין לכל שליחות שאינו יכול לעשותה. והפסוק
'ויקחו להם איש' מיותר, ללמד שליחות בפסח אף כאשר אין
לשליח שותפות בו.
הגמרא מוסיפה ומקשה: ואבתי - ועדיין קשה, כיצד אפשר לומר
שרבי יצחק למד כן מהפסוק 'איש לפי אכלו', הרי הפסוק הזה
מיבעי ליה - נצרך כדי ללמד דשושטין את הפסח על התידי -
שמותר לשחוט קרבן פסח אפילו בשביל אדם אחד בלבד. ובהכרח
צריך לומר שהדין שהקטן אינו נעשה שליח נלמד מהפסוק ויקחו
להם איש, וחזרה הקושיא מנין למדנו שליחות בקדשים בשליח
שאין לו שותפות. מתרצת הגמרא: קבר ליה רבי יונתן מכאן דאמר
אין שוחטין את הפסח על התידי, אלא רק על חבורת אנשים. ואם
כן יכול הוא ללמוד מ'איש לפי אכלו' למעט את הקטן משליחות,
והפסוק ויקחו להם איש' מיותר, ללמד דין שליחות אף כאשר אין
לשליח שותפות.
הגמרא מקשה על רבי: ואלא הא דאמר רב נידל אמר רב, מנין
ששליחו של אדם כמותו, שנאמר בעת חלוקת הארץ לשבטי
ישראל 'ונשיא אהד נשיא אהד משה תקחו לנחל את הארץ'
(במדבר לד יח). ונשיא השבט עסק בחלוקה עבור שבטו, וזכה

קידושין. האיש מקדש – פרק שני דף מב עמוד א – מותך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות רא"ש

בפסח אחד – אף על פי שאין בו כוית לכל אחד, דקסבר: אכילת פסחים לא מעכבא, אלא זריקת דם לחודא. מינה – מן המקרא עצמו, דמכל מקום אחד מהן שוחט בשליחותו. דאית ליה שותפות – דהא של כל הקהל הוא, אבל שליח בעלמא – לא. ויקחו להם איש וגו' – אחד לוקח לכל המשפחה. איש זוכה – ולעולם משום דאית ליה שותפות בגייהו. ודקאמר: אם אינו ענין – ענין

הוא לו, דאיצטריך לו למעוטי קטן, שאין לו כח ליקח בשביל אחרים להיותו זוכה לחן במקחו. ואבתי מיבעי ליה – "איש לפי אכלו תבוסר" – דשוחטין את הפסח על היחיד, ולא איתרין לן שליחות דאיבא דלא שיקרין און שוחטין את הפסח על היחיד – רבי יהודה אמרה. וילף לה מ"לא תוכל לזכות את הפסח באחד" – ביחיד. והא הוה נמי קטנים – בנחלי הארץ. וכי הוויכס להם בתורת שוחטין באו? והלא אין שליחות לקטן, דגבי "שלח" "שלחה" – איש כתיב (וברים כד) "כי יקח איש", ומינה ילפינן (בבבא מציעא ע"א.) דאין הקטן עושה שליחו אלא – והוא לאו לאתויי שליח אתא, אלא לזכין לאדם שלא בפניו אתא, דקטנים כשלא בפניו דמי, ובזין דנחלת הארץ זכות היא להם – היתה חלוקתם חלוקה. אלא כדבבא – כלומר, לא זכות שלא בפניו גירוחא איבא למשמע מינה לגדולים, אלא לאורויי נמי דלקטנים – אפילו חובה הבאה מחמת זכות, רשאין בית דין לעשות להן. כי הכא דלזכותם בנחלה באו. ואף על פי שפעמים שחלוקה זו תובתם, דאיבא דלא ניתא ליה בחלק שנפל לו – אפילו הכי לא הדרי בהו. לחוב אמאי – אי פשיטא לן שיבא לחובתם – מה לנו להעמיד אפטרופוס לבן? אלא לחוב על מנת לזכות – אנו נעמידו לדון ולרעורע בשבילם לזכותם ולהנאתם, ואם יתחייבו בדין – מה שעשו עשו. נשיא אחד – והכא זכות ורובה כוח, כדאמרן, דאיבא דניתא ליה (בהו) בהכי כו כדאמרן. ובורירין לו חלק יפה – לכל אחד, יפה לזה ויפה לזה. שום הדינים – שמונ נבסי לזה למלוא שלא בפני לזה. ואם שלא מודעת, משום דלא הוה ציית דינא.

הא

ודילמא – שני התם דאית ליה שותפות בגייהו – פירושו: אבל לשויה שליח הזכא דליכא שותפות – מנליה? ואין לומר דאין הכי נמי, הזכא דליכא לו שותפות בגייהו לא מצוי שרייה שליח – דהא תנן בפרק "האשה" (פסחים פ"ב.) הרי שאמר לו רבו "צא ושחוט עלי הפסח", ושכח מה אמר לו רבו, גדי או טלה – יקח גדי וטלה ויארמ: אם גדי אמר לי רבי – טלה שלי וגדי שלו, ואם טלה אמר לי רבי – גדי שלי וטלה שלו. ומדקאמר "טלה שלי וגדי שלו" – משמע שאין לו שותפות בגדי, אפילו הכי שחט גדי עבור רבו. אלמא דמצוי לשויה שליח אפילו דהכא דאית ליה שותפות בגייהו. ואם תאמר: אמאי לא דחי לעיל נמי, דהיא דרבי יהושע בן קרחה מיירי דאית ליה שותפות בגייהו, כדאמר בבבא: ויש לומר: דלרבי יונתן דמפיק מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד, דקסבר אכילת פסחים לא מיעכבא – אם כן האי דקאמר אחד שוחט לכלול מיירי דאית ליה שותפות בגייהו. דהא דהכי קרא מיירי. אבל לרבי יהושע בן קרחה, דאמר דכל ישראל אין יוצאין בפסח אחד, לפי שצריך דכל אחד יאכל כוית – אם כן האי "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" – רוצה לומר דאחד שוחט פסחים הרבה, דמחז פסח ליכא לכל אחד כוית. ואם כן פסח שפיר דהיכא דליכא שותפות, דמצוי שחטי.

איש זוכה ואין קטן זוכה – ואם תאמר: ולמה לי קרא? והא קיימא לן (גיטין ל"ט"א.) דאין יד לקטן? ויש לומר: דלגבי פסח איצטריך, דסלקא דעתך הואיל דשייך באכילת פסחים, וצריך להמנות עליו, דכתיב (שמות י"ב) "שה לביית אפילו קטן – אימא אף לאחריים וכה, קא משמע לן. אלא לחוב על מנת לזכות – וקשה: דאמר בפרק "הניזקין" (גיטין נ"ב.) דאין האפטרופין רשאין לחוב ולזכות בנכסי יתומים, ופריך התם: לזכות אמאי לא ומנשני? לחוב על מנת לזכותו ויש לומר: דהתם מיירי בתביעת חובות שיש לאחריים עליהם, ובהא דאי אין רשאין, דשמא לא יתבעו כשהו גדולים. אבל כשהו תובענין בשביל היתומים: כי הכא בחלק דרקיעות, וכי גדלי נמי צריכין לחלוק בהם – ודאי מעמידין אפטרופוס לחוב על מנת לזכות. יתומים שבאו – אומר רבינו תם: דדוקא שבאו, אבל אם היה האחד מוחז – אין להעמיד אפטרופוס לחלוק בעל כרחם. ומחלוקת הארץ אין להביא ראיה, שהיו שם כמה יתמי שנים, דשאני התם שהיה על פי הדיבור ואוריים ותומים. ומיהו, קשה מהא דאמר פרק "אלמנה לכהן גדול" (יבמות ס"א.) גבי כהן שמת והניח אשה משברת ועבדים, וקאמר התם: וברים יאכלו. ואי משום חלק העובר, פירושו: דשמא ימצא עובר זכר, וקיימא לן (שם) לזכר – מאביל, שאינו ילוד – אינו מאביל, עבדין לזו תקנתא כרב נחמן. דאמר רב נחמן

אמר שמואל: יתומים שבאו לחלוק בו, מכל מקום שמעין מהתם דאף על גב שהאחד קטן ביותר, ואין בו דעת לישראל אם רוצה לחלוק אם לאו. דומיא דעובר – דעבדין ליה תקנתא. והכא אמרין דוקא באו ושמא יש לומר: דהתם תקנה היא לעובר, שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אכולים בתרומה, לפי שהתרומה בול. ועוד: משם לא משמע שאם האחד היה מוחז בפירוש שוכל להעמיד לו על ברוח אפטרופוס לחלוק. ובורירין להם חלק יפה – מלשון "בוררין" היה מודקדק רבינו יצחק דהיינו בלא גורל, דמה בריה שייך בגורל? והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת בית דין, וכל החלוקה תלויה ברעתו, כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים, ושהיה כל אחד בורר לעצמו חובה בשלו. וכן לענין דינא דגדג או איגוד נמי נראה לרבינו יצחק דהוה כיתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים, אף על גב דתירויהו צריכי להאי יוצריה להאי. ושייך ביה גוד או איגוד. שהעמידו חכמים אלו אפטרופוס שנעשו על ידי בית דין כמו יתומים עצמן, לחלוק בלא שומת בית דין ובלא גורל. דבסברותם לבד תלויה החלוקה, כשני אחים גדולים החולקים בנכסי אביהן, שבורר כל אחד לעצמו. והוא הדין לענין דינא דגוד או איגוד, דמנהיגי חלוקת האפטרופוס לגמרי, ולא יוכלו למחות כשיגדלו. ורבינו תם מפרש: דהיינו דוקא בגורל. וכי טריותא להטיל גורלות? וגם צריך שומת בית דין. ודוקא דברר דלא שייך ביה גוד או איגוד. ובוררין שייך שפיר בגורל. כגון אם יש שם שלש שדות, שלא יחלוקו כל אחת לשלשה חלקים, אלא בוררין כל אחת לכדה שיהא כל אחד חלקו אחד בבית אחת. וכמה ענייני ברירות יש בחלונות וסלמנות, ושייך לומר שפיר "חלק יפה". ושבו הודה רבינו יצחק לפירוש רבינו תם.

1 דטעו הא דלא טעו - הוא הדין דמצי למימר: הא - דטעו בשנתו, הא - דטעו
2 בפחות משתות. ולא איצטרך לומר יכולין למחות ברוחות. אבל שיה שליח מצי
3 אמר ליה לתקוני שדרתיך ב' - ואם תאמר: הא אמרין בפרק "אלמנה ניזונת" (כתובות
4 ק,א): שליח במקנא רבא אמר רב נחמן: שליח כדיינין, משמע דפחות משתות - המקח קיים,
5 כדיינים. ורבא גופיה קאמר הכא דאי שוייה שליח
6 מצי אמר ליה: לתקוני שדרתיך ב'. משמע
7 דהמקח בטל לא בפחות משתות ואומר רבינו
8 שמואל בן מאי: דהתם רבא משום דרב נחמן
9 קאמר, וליה לא סבירא ליה. והבא משמיה
10 דנפשיה. ורבינו תם מפרש: דהתם מיידי בשליח
11 הדיינין, דאלמותר רבנן להיות כמותם. והכא מיידי
12 בשליח דשוייה הלוקח בעצמו. אי נמי יש לומר:
13 דנהי דקאמר התם שליח כדיינין, והמקח קיים -
14 האגאא מיהא צריך לחזור. והכא נמי הכי
15 קאמר: לתקוני שדרתיך ב' - וצריך לחזור
16 האגאא. ולא כשאר אדם דפחות משתות היא
17 מחילה. **הב'** גרסינן בקונטרס: הא דאמרן יתר
18 משתות בטל מניח לא אמרן אלא דלא אמר נפולוג
19 בשומא דבי דיקא אבל אמר נפולוג בשומא דבי
20 דינא לא - כלומר, המקח קיים. ולפי גירסתא דבי
21 מיייתי ראיה מרבנן שבעון בן גמליאל דאמר מרבנן
22 קיים, ולא סבירא ליה לרבא הא דאמר רב נחמן
23 לעיל, דהלכה כחכמים. והא דאמרן שתות קנה
24 ומחור אגאא - לא אמרן אלא במטלטלים, דהא
25 כתוב בתוך אגאא "אן קנה מיד עמיתך אל תונר" -
26 דבר הנקנה מיד ליד, עד כאן לשוננו. וקשה לרבינו
27 תם: הא, מדנקט גבי שתות אין אגאא לקרקעות
28 - משמע דביתר משתות יש לזן אגאא, ובפרק
29 "המקבל" (בבא מציעא קחא) מסיק רב נחמן: וזין
30 שה מאה במאתן - אין להם אגאא ועוד קשה:
31 דפירש דרבא לא סבירא ליה כרב נחמן. ודוחק
32 הוא, דגם רב נחמן רבו היה. ועוד קשה: דלפירוש
33 הקונטרס דבר משתות יתר משתות במילתיה,
34 ומייתי ראיה ממשנה דשום הדיינין שפחותו שתות
35 או הותרו שתות ב', ואמאי מייתי ראיה מינה?
36 הא משנה זו לא מייתי כלל ביתר משתות מהי היא
37 דין, ואם כן לא היה דומה בדמותו לכך נראה
38 לרבינו תם דגרס איפכא, וכן גרס רבינו גנזאל,
39 הכי גרסינן: הא דאמר שתות קנה ומחור אגאא
40 - לא אמרן אלא ללא אמר "נפולוג בשומא דבי דיקא",
41 דינא", אבל אמר "נפולוג בשומא דבי דינא" - לא,
42 והוי המקח בטל. והשתא מייתי ראיה מחכמים.
43 והא דאמרן יתר משתות בטל המקח - לא אמרן
44 אלא במטלטלי, אבל במקרקעו כו'. והשתא ניחא
45 שפיר וזין שה מאה במאתן. מיהו, קשה: דמשמע
46 הכא לפירוש רבינו תם דבדקרקעות לא שייך ביטול
47 מקח אליבא דרב נחמן, ובפרק "הוזהב" (בבא
48 מציעא נו,א) אמר רב נחמן: הדר אמר רב חסדא:
49 אגאא - אין להם, ביטול מקח - יש להם ויש
50 לומר: דביטול מקח דהתם היינו מפלגא. הכי נמי
51 איתא בירושלמי: עד פלג יש להם אגאא, אבל
52 בעיד מפלג - לא הוי ביטול מקח. והווא דובן
53 מאה במאתן, קאמר זעיל הבית. והשתא פריך: אמאי מעלי נימא אין שליח לרבר עבירה, דדברי הרב ודברי תלמיד - מעל
54 במאתן דוקא, אלא פחות ממאתן פורתא. ואי
55 מאתן דוקא, הא דקתני עד פלג - לאו דוקא.

1 **הא** - דמטעו, **הא** - דלא מטעו. - **אי דלא מטעו**
2 **מאי יכולים למחות?** - **יכולים למחות ברוחות.**
3 **אמר רב נחמן: האחין שחלקו הרי הן פלוקות;**
4 **פחות משתות - נקנה מקח, יתר על שתות - פטל**
5 **מקח, שתות - קנה ומחור אגאא. אמר רבא: הא**
6 **דאמרן פחות משתות נקנה מקח - לא אמרן אלא**
7 **דלא שוייה שליח, אבל שוייה שליח - אמר: לתקוני**
8 **שדרתיך, ולא לעוותי. והא דאמרן יתר משתות פטל**
9 **מקח - לא אמרן אלא דלא אמר "נפולוג בשומא**
10 **דבי דינא", אבל אמר "נפולוג בשומא דבי דינא"**
11 **מרבן קיים. דתנן: שום הדיינים שפחותו שתות**
12 **או הותרו שתות - מרבן פטל, רבן שמעון בן**
13 **גמליאל אומר: מרבן קיים. והא דאמרן שתות קנה**
14 **ומחור אגאא - לא אמרן אלא במטלטלי, אבל**
15 **במקרקעי - אין אגאא לקרקעות. ובמקרקעי לא**
16 **אמרן אלא דפלוג בעילויא, אבל פלוג במשחחא -**
17 **לא, פדרבה. דאמר רבה: כל דבר שבמדה ושומא שקל**
18 **ושבמנון, אפילו פחות מכדי אגאא - נמי חוזר.**
19 **והא דתנן: השולח את הנעירה ביד חרש שומא**
20 **וקמן - פטור מדיני אדם, וחיוב דיני שמים. שליח**
21 **ביד פיקח - פיקח חיוב. ואמאי? נימא: שלוחו**
22 **של אדם כמותו! - שאני התם, דאין שליח לרבר**
23 **עבירה. דאמרין: דברי הרב ודברי תלמיד דברי מו**
24 **שומעים. והדתינא: שליח שלא עשה שליחותו -**
25 **שליח מעל, עשה שליחותו - בעל הבית מעל. פי**
26 **עשה שליחותו דבעל הבית - בעל הבית מיהא**
27 **מעל, אמאי? נימא: אין שליח לרבר עבירה! -**
28 **שאני מעילה, דילפא "המא" "חטא" מתרומה; מה**
29 **תרומה משוי שליח - אף מעילה משוי שליח. -**
30 **וגילף מינה! - משום דהוי מעילה ושליחות יד שני**
31 **כתובים הכאים פאחד, וכל שני כתובים הכאים**
32 **פאחד אין מלמדיו. מעילה - הא דאמרן. שליחות**
33 **יד מאי היא? דתינא: "על פל דבר פשע"; בית**
34 **שמאי אומרים: לחיוב על המחשבה כמעשה, ובית הלל אומרים: אינו חיוב עד שישלח**
35 **בו יד, שצאמר "אם לא שלח ידו" וגו'. אמרו בית שמאי לבית הלל: והלא נאמר "על**
36 **פל דבר פשע" אמרו להם בית הלל לבית שמאי: והלא נאמר "אם לא שלח ידו**
37 **במלאכת רעהו". אמרו בית שמאי לבית הלל: אם כן "על פל דבר פשע" למה לי?**
38 **- שיקול אין לי אלא הוא, אמר לעבדו ולשלוחו מונן - תלמוד לומר "על פל דבר**
39 **פשע". - הניחא לבית הלל, אלא לבית שמאי דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמעשה,**
40 **נילף**

1 **הא** דמעו - הא דפחות שתות או הותר. ברוחות - מי שנפל לו חלק בדרום, אומר: נוח
2 לי חלק בצפון. שהיתה לו שם שדה סמוכה לה, שנפלה לו מאמו. הרי הן בלקוחות ב'
3 - כך דין של לקוחות קצוב. בפרק "הוזהב" (בבא מציעא טז,ב). הכי גרסינן: **והא דאמרן**
4 **יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפולוג בשומא דבי דינא** - הא דאמר
5 **יתר על שתות בטלה חלוקה לגמרי** - לא אמרן
6 **אלא שלא התנו מתחילה להיות שומת הנכסים**
7 **בשלשה. שזן בית דין.** אבל קבלו עליהם להיות
8 חלוקתם כדן שום הדיינין - אפילו יותר על
9 שתות מרבן קיים. דקיימא לן כרבן שמעון בן
10 גמליאל דאמר מרבן קיים, במסכת כתובות פרק
11 "אלמנה ניזונת" (טז,ב). ולא סבירא ליה לרבא
12 הא דאמר רב נחמן לעיל: הלכה כדברי חכמים.
13 והא דאמרן שתות צריך לחזור אגאא לא אמרו
14 **אלא במטלטלי** - דאגאא כתיבה בתוך "אן קנה
15 מיד עמיתך אל תונר" - דבר הנקנה מיד ליד.
16 בעילויא - שלא חלוקתם בחבל לטול כל אחד
17 ברעה וביפה, אלא העלום בדמים, ונטל זה
18 ברעה כפי דמים, וזה ביפה כפי דמים. חוזר -
19 שאין זה כשאר אגאא, דקיימא לן ב"הוזהב"
20 **שבא מוציעא מטבא; פחות משתות מחיל איבש**
21 **דהתם - אין כל אדם יכול לצמצם הדמים, אבל**
22 **טועה במדה - טעות הוא, ואדעתא דהכי לא**
23 **עביד. נימא שלוחו של אדם כמותו - יתחייב**
24 **שלוחו ולא השליח, אין שליח - חשוב שליח**
25 **לדבר עבירה, שיתחייב שולחו, אלא הרי הוא**
26 **כעושה מאיליו. שליח שלא עשה שליחותו - גבי**
27 **הקדש קאי שזיו אצלו מעות הקדש, וטעה**
28 **כסבור שזן של חולין, ומסור לשליח ליקח בהן**
29 **חלוק, וקנה בהן טלית - שליח מעל ולא**
30 **השלוחו, שדבר זה אינו שלוחו. אבל אם עשה**
31 **שליחותו בעל הבית מעל - ומביא קרבן מעילה.**
32 **חטא חטא מתרומה - לרוב דברים היא למודה**
33 **מתרומה במסכת מעילה (יח,ב) כתיב הכא**
34 **והטאא בשגגה מקדשי ה'** וכתבי בתרומה
35 באוכלה בשוגג "ולא ישאו עליו חטא." משוי
36 שליח - להרמתה. ונילף מינה - לכל דבר
37 עבירה, דיש שלוחו שליחות יד - בפקדון. ועל כל
38 דבר פשע - בתר "אם לא שלח יד" כתיב.
39 לחיוב על המחשבה - או על הדיבור, שאם אמר
40 או חשב לשלוח יד בפקדון - הרי הוא ברשותו
41 מאותה שלוחו ויאלץ להתחייב בכל אונסין
42 שיעלו בו, אפילו הוי שומר תנם, שלא היה חיוב
43 עד עכשיו אלא בפשיעה. אין לי - שנתחייב
44 באונסין בשליחות יד - אלא בזמן ששלה בה יד
45 הוא עצמו.

נילף

1 **שמאי אומרים: לחיוב על המחשבה כמעשה, ובית הלל אומרים: אינו חיוב עד שישלח**
2 **בו יד, שצאמר "אם לא שלח ידו" וגו'. אמרו בית שמאי לבית הלל: והלא נאמר "על**
3 **פל דבר פשע" אמרו להם בית הלל לבית שמאי: והלא נאמר "אם לא שלח ידו**
4 **במלאכת רעהו". אמרו בית שמאי לבית הלל: אם כן "על פל דבר פשע" למה לי?**
5 **- שיקול אין לי אלא הוא, אמר לעבדו ולשלוחו מונן - תלמוד לומר "על פל דבר**
6 **פשע". - הניחא לבית הלל, אלא לבית שמאי דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמעשה,**
7 **נילף**
8 מעל נימא אין שליח לרבר עבירה - תימא: הא על כרוך מיידי בשוגג, דאי במזיד - ליכא מעילה, דאין מעילה
9 במזיד. אם כן יש שליח לרבר עבירה. ולא שייך למימר "דברי הרב ודברי תלמיד - דברי מי שומעים" - כיון שהוא שוגג ודחכי נמי משמע בפרק "מרובה" (בבא קמא עט,א). דקאמר: הרי
10 שגב טבין מה העדר ואמר לכהן "טול טלה זו שהוא שלי", או נתנו לכהן לבכורות בנו והראה לו בטלה של חבירו, ומסיק דמיד שהוציאו הבהן מרשות בעלים - נתחייב הרבנן במשיכת הבהן.
11 והקשה רבינו יצחק התם: אמאי זעיל בגבא נטמא אין שליח לרבר עבירה? הרי: כיון שאין הבהן יודע שהוא בא מנביחה - לא שייך למימר "דברי מי שומעים" ואומר רבינו יצחק: דהכא
12 מיידי אפילו גזרתי קאמר יתר משתות בטל המקח - לא הוי זין מאה
13 בעל הבית, כדמוכח במעילה (בא,א). דתני: נוכר בעל הבית ולא נוכר שליח - השליח מעל, ונוכר שניהם - חנוני מעל. והטעם, לפי דמעילה אינו אלא שוגג כדפרישתי, לפיכך מעל אותו
14 שלא נוכר, ואותו שנוכר - מזיד הוא. מכל מקום דוקא אם נוכרו שניהם, הא אם נוכר השליח לבד - בעל הבית מעל.

60 בְּיַדְי שָׂמִים - חייב עונש בידי שמים, וכשישולם יפטר מהעונש.
 61 אבל אם שִׁלַּח את הבעירה בִּידְ הַפִּיקָה הוּזִיק, הַפִּיקָה תְּחִיב לשלם
 62 את הנזק שעשה, ואילו המשלח פטור אף מדיני שמים. הגמרא
 63 מקשה: וְאִמָּאי חייב הפיקח לשלם, נִמְאָ שְׁלוּחוֹ שֶׁל אִוָּם כְּמוֹתוֹ,
 64 ויתחייב המשלח בתשלומי הנזק ולא השליח. מתרצת הגמרא:
 65 שְׂאֵנֵי תָּהָם - שונה דינו של השולח את חבירו להזיק, שלא
 66 אומרים בו שלוחו של אדם כמותו, משום דְאִין שְׁלִיחַ לְדַבְּרַ עֲבִירָה
 67 - אין המשלח מתחייב בעשית העבירה על ידי השליח, אלא
 68 השליח נחשב כעושה על דעת עצמו. והטעם לכן, דְאִמָּרְיֵנָּה
 69 שאנו אומרים לשליח, 'דְבַרְיָ הַרְבּ וּדְבַרְיָ תִלְמִיד דְבַרְיָ מִי שׁוּמְעִים'
 70 - כאשר הרב אומר דבר והתלמיד אומר את ההיפך, לדברי מי יש
 71 לשמוע, בודאי לדברי הרב. כך היה השליח מחויב לשמוע לדברי
 72 הקב"ה והרבן ולא לדברי המשלח והתלמידו.
 73 הגמרא מקשה על הכלל שאין שליח לדבר עבירה: וְהִדְתַּנְיָא, שְׁלִיחַ
 74 שֶׁלֹּא עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ - מי שהיה אצלו מעות של הקדש, וטעה וחשב
 75 שהם חולין, ומסרם לידי שליח שיקנה לו דבר מה, אך השליח לא
 76 עשה כפי שנצטווה וקנה דבר אחר, הַשְׁלִיחַ מֻעָל ולא המשלח,
 77 מאחר ולא עשה את שליחותו. אבל אם עָשָׂה השליח את
 78 שְׁלִיחוּתוֹ, וקנה את מה שצויה עליו המשלח, בְּעַל הַבַּיִת מֻעָל, והוא
 79 חייב בקרבן מעילה, ולא השליח. ומבואר, שְׁכֵי עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ
 80 דְבְעַל הַבַּיִת - שכאשר עשה השליח את השליחות שצויה לו בעל
 81 הבית, את שעבירה היא, בְּעַל הַבַּיִת מִיְהָא מֻעָל - מכל מקום בעל
 82 הבית מעל. וקשה, אִמָּאי - מדוע בעל הבית מעל, וְנִבְלָ אָף
 83 באיסור מעילה אִין שְׁלִיחַ לְדַבְּרַ עֲבִירָה, ולא יתייחסו מעשי השליח
 84 לבעל הבית. הגמרא מתרצת: שְׂאֵנֵי מֻעָלָה - שונה דין שליחות
 85 במעילה, מאחר דִּילְפָא - מעילה נלמדת בגזירה שווה 'חַטָּא חַטָּא'
 86 מְקָרְבֵי, במעילה נאמר בתורה 'חטא', (ויקרא ה טו) 'נֶפֶשׁ כִּי
 87 תִמְעַל מֵעַל וְחָטְאָה בְשִׁגְגָה מְקֻדְשֵׁי ה', ובאוכל תרומה נאמר
 88 'חטא' (שם כב ט) 'וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא'. ודרושים את תיבת 'חטא'
 89 בגזירה שווה, מַה תְּרוֹמָה מַשְׁוֵי שְׁלִיחַ - כשם שבתרומה יכול בעל
 90 הבית לשלוח שליח להפריש תרומה מפירותיו, אִף מֻעָלָה מַשְׁוֵי
 91 שְׁלִיחַ. ומאחר שאין שום שליחות במעילה כי אם בדבר עבירה,
 92 מוכח שיש בה שליחות אף לדבר עבירה, אבל בשאר דיני התורה
 93 אין שליחות לדבר עבירה. הגמרא מקשה: וְנִזְלִין מִיְהָא - נלמד
 94 ממעילה בבנין אב לכל התורה שיש שליח אף לדבר עבירה.
 95 מתרצת הגמרא: אין ללמוד ממעילה, מְשׁוּם דְהָיִי מֻעָלָה שֶׁלְמַדְנוּ
 96 בה שליחות אף שעבירה היא, ויְשְׁלִיחוּת יָד בַּפְּקֻדוֹן, שהוא דבר
 97 עבירה ונאמר בו שליחות, שִׁנֵּי כְּתוּבִים הַכָּאִים הֶאֱמִיר לִלְמוֹד, שיש
 98 שליחות לדבר עבירה, וְכֻלָּל הוּא שְׁכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הַכָּאִים הֶאֱמִיר
 99 - ללמד דין אחד, אִין מְלַמְדִין - אין ללמוד מהם בבנין אב לענין
 100 נוסף שלא התחדש בו אותו דין.
 101 הגמרא מקשה: מֻעָלָה שִׁישׁ בַּה שְׁלִיחוּת אָף בְּדַבְרַ עֲבִירָה, לַמְדוּ
 102 מִיְהָא דְאִמָּרְיֵנָּה, ממה שאמרנו לעיל גזירה שווה 'חטא חטא' מתרומה.
 103 אמנם שליחות יָד שאמרנו שגם בה נאמר דין שליחות, מִיְהָא הִיא
 104 - מהיכן למדנו כן. מתרצת הגמרא: דְתִינְיָא - למדנו כן מהברייתא
 105 העוסקת בדין שומר חנם הטוען שהחפץ שהופקד בירו נגנב, וכדי
 106 להיפטר מלשלם צריך להישבע שבשעה שהיה החפץ אצלו לא
 107 השתמש בו בלא רשות הבעלים. ונאמר בפסוק (שם כב ח) שחייב
 108 השומר לשלם 'עַל כָּל דְבַר פְּשַׁע' - שאם פשע בחפץ חייב
 109 בתשלומיו. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, שִׁמְפָּסוּק זֶה שֶׁנֶּאמַר עַל הַפְּשִׁיעַ
 110 לְשׁוֹן 'דִּיבוּר', יֵשׁ לַלְמוּד שְׁבֵא הַכְּתוּב לְחִיּוּב אֵת הַשׁוֹמֵר עַל
 111 הַמְּחַשְׁבָּה - שאם קודם שנגנב החפץ, השומר אמר או אֵת הַשֶּׁבַע
 112 שִׁישַׁלַח בּו יָד, כְּפַעֲשָׁה - כאלו שלח בו יד ממש. וְבֵית הַלֵּל
 113 אוֹמְרִים, אִינוּ תְּחִיב עַד שִׁישַׁלַח בּו יָד, אבל על מחשבה או דיבור
 114 לשלוח יד, השומר פטור. שְׂאֵמָר 'אָם לֹא שְׁלַח יָדוֹ וְגו', ומשמע
 115 שדווקא בשליחות יד חייב. אָמְרוּ וְשִׁאלוּ בֵּית שְׂמַאי לְבֵית הַלֵּל,
 116 מדוע אינם מודים ששומר שחשב לשלוח יד בפיקוח חייב, וְהִלַּל
 117 נִאֶמַר 'עַל כָּל דְבַר פְּשַׁע', ומשמע שעל דיבור בלבד מתחייב
 118 השומר. אָמְרוּ וְהִשְׁבִּיחוּ לְהֵם בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׂמַאי, וכי כיצד ניתן

1 הָא הָעָמֵי - משנת 'שום הדיינים' עוסקת באופן שהיתה לבית דין
 2 טעות, לפיכך פסק רב נחמן שאין חוששים לכבודם, הָא דִּלָּא מְעִי
 3 - אולם בחלוקת אפטרופוס, לא היתה לו טעות, ולכך משום
 4 כבוד בית דין המוקד קיים. מקשה הגמרא: אִי דִּלָּא מְעִי - אם
 5 שמואל ורב נחמן נחלקו במקרה שלא טעו בחלוקה, מִיְהָא יְבֻלָּים
 6 לְמַחֹת - מדוע אמר שמואל שיכולים למחות כשיגדלו, הרי
 7 החלוקה נכונה. מתרצת הגמרא: מה שכתוב יְבֻלָּים לְמַחֹת, היינו
 8 בְּרוּחוֹת - אם קיבל אחד היתומים את חלקו בצד דרום, וכבר
 9 היתה לו קרקע אחרת בצפון, ורוצה שדותו יהיו סמוכות זו לזו,
 10 באופן זה נחלקו שמואל ורב נחמן האם יכול הוא למחות.
 11 אָמַר רַב הַחֲמַי, הָאֲחִין שְׁחָלְקוּ בִּינְיהֶם אֵת נִכְסֵי אֲבִיהֶם, הֲרִי הָיוּ
 12 בְּקִלְיוֹחַת - נחשב הדבר כאילו כל אח הוזהב בחפץ מהירושה,
 13 קונה מִאֲחָיו את חלקם בחפץ הזה, ונותן תמורתו את חלקו
 14 בחפיצים שהם רוצים לזכות לעצמם. ולכן אם טעו בשומת
 15 הנכסים, בשיעור של פָּחוֹת מִשְׁתוּת, נָקְתָּ מָקְתָּ, וחלוקתם קיימת.
 16 ואם טעו בשומת הנכסים בשיעור של יוֹתַר עַל שְׁתוּת, בָּטַל מָקָח -
 17 בטילה החלוקה, וחולקים הכל מחדש. ואם טעו בשומת הנכסים
 18 בְּשְׂתוּת בְּדִיּוֹק, קָנָה, וּמְחִיר אֹנְיָא - החלוקה קיימת, אלא היורש
 19 שקיבל בחלקו יותר מאחיו, צריך לתת להם את שוויו בדמים.
 20 אָמַר רְבִיא, הָא דְאִמָּרְיֵנָּה - מה שאמרנו שאם טעו האחים בְּפָחוֹת
 21 מִשְׁתוּת, נָקְתָּ מָקְתָּ, לֹא אִמָּרְיֵנָּה - אין הדברים אמורים אֲלָא
 22 שְׁנֵי שְׁלִיחַ - כשלא חילקו את הנכסים על ידי שליח, אלא
 23 בעצמם. אֲבָל אִם שְׁנֵי שְׁלִיחַ, וטעה השליח ונתן לאחד יותר
 24 מאחיו אפילו בשיעור הפחות משותו, אָמַר - יכול המתאנה
 25 לטעון לְתַקְוֵי שְׁדְרִיתְךָ - לזכות עבורי שלחתיך, וְלֹא לְעִוְתֵי - ולא
 26 לקלקלני, ומכיון שקלקלת נמצא שאינך שלוחו, ומה שעשית בטל,
 27 וחולקים את הכל מחדש. וְהָא דְאִמָּרְיֵנָּה, שאם טעו בְּיָתֵר מִשְׁתוּת בָּטַל
 28 מָקָת, לֹא אִמָּרְיֵנָּה, אֲלָא דִּילָא אָמַר - כשלא אמרו זה לזה 'נִפְלִיגִין
 29 בְּשׁוּמָא דְבֵי דִינָא' - הבה ונחלקו על פי שומת בית דין, אלא חילקו
 30 את הנכסים על פי שומא שלדם. אֲבָל אָמַר - אם אמרו זה לזה,
 31 'נְפִלִיגוּ בְּשׁוּמָא דְבֵי דִינָא', אפילו אם טעו ביותר משותו מְכַרְיֵן קִיָּים
 32 - החלוקה קיימת. שכשאמרו כך, קבלו על עצמם שיהיה
 33 לחלוקתם תוקף של חלוקה הנעשית בשומת בית דין, שדינה
 34 מבואר במשנה, דְתָנֵן בְּכְתוּבוֹת (צט): שׁוּם הַדְּיָיִנים - בית דין
 35 ששמו נכסים לצורך גבייתם, שְׁפִיקְתוּ שְׁתוֹת או הוֹדִירוּ שְׁתוֹת -
 36 טעו בשווי הנכסים בשתות, מְכַרְיֵן בָּטַל. רְבִין שְׁמַעוֹן בֶּן נְגִילִיאַל
 37 אָמַר, אִךְ אִם טֵעוּ הַדְּיָיִנים בִּיּוֹתֵר מִשְׁתוֹת, מְכַרְיֵן קִיָּים. ורבא פסק
 38 הלכה כרבן שמעון בן נגיליאל, ולפיכך אמר שהאחים שאמרו
 39 'נְפִלִיגוּ בְּשׁוּמָא דְבֵי דִינָא', מכרין קיים.
 40 וְהָא דְאִמָּרְיֵנָּה שאם היתה הטעות בשיעור שְׁתוֹת בְּדִיּוֹק, שָׁנְתָּ
 41 וּמְחִיר אֹנְיָא, לֹא אִמָּרְיֵנָּה אֲלָא בְּמִטְלָטְלֵי - כשחילקו ביניהם את
 42 המיטלטלין שירשו, אֲבָל בְּמִטְרְקָעֵי - אבל אם טעו בחלוקת
 43 הקרקעות בשיעור שתות בדיוק, אין צריך להשיב את האונאה,
 44 לפי שאין אֹנְיָא לְמִטְרְקָעוֹת. ואף בְּמִטְרְקָעֵי, לֹא אִמָּרְיֵנָּה שאין בהם
 45 אונאה, אֲלָא דְפִלְגוּ בְּעִלְיוֹא - כשחילקו את הקרקעות על פי
 46 שומא, והתרברר טענו ששומא. אֲבָל פְּלִיגוּ בְּמִשְׁתָּתָא - אבל אם
 47 חילקו את הקרקעות על פי מידת החבל, וטעו במדידה, לֹא - לא
 48 נאמר שאין אונאה בקרקעות. אלא באופן זה שווים קרקעות
 49 למטלטלים, ובטלה החלוקה לגמרי אפילו אם טעו במשהו, כְּרִדְקָה
 50 - וכפי שנתבאר דין זה מדברי רבה. דְאָמַר רְבִיא, כָּל דְבַר שְׂבָמִיָּה
 51 וְשְׂבָמִישְׁקָל וְשְׂבָמִינְזֵן - כל דבר שנמכר או מתחלק לפי מידה או
 52 משקל או מניין, אֲפִילוּ אִם טֵעוּ בְּמִכְרֵתוֹ או בחלוקתו בְּפָחוֹת מְכַרְיֵן
 53 אֹנְיָא - פחות משותו, נָפִי חוּר - גם בזה החפץ חוזר לבעליו
 54 ובטלה החלוקה.
 55 הגמרא חוזרת לרדן בעניני שליחות: וְהָא דְתָנֵן (בבא קמא נט):
 56 הַשׁוֹלֵחַ אֵת הַעֲבִירָה וְהַנּוֹתֵן גַּחְלָתוֹ בְּיַד חֲרִישׁ שְׂטָיָה וְקָפְיָה, שאין
 57 בהם דעת לשמור את עצמם מלהזיק, והלכו והזיקו, מְטוּר מִדְּיָי
 58 אָדָם - אין בית דין מחייבים את המשלח לשלם את הנזק, ואינו
 59 נחשב כאילו הזיק בעצמו. ואף על פי שפטרו בדיני אדם, תְּחִיב

שעושה איסור, וְלֹא כאשר היה מוֹמְעֵה על ידי אחרים, שהטעוהו
 שמותר לשחוט קדשים בחוץ. וְאִירָךְ – והתנא האחר, שדורש
 מתיבות 'הוא' שנאמרו בשחוטי חוץ שאין שליח לדבר עבירה,
 לומד את הפטור של שנים האוחזים בסכין, אנוס, שוגג ומוטעה,
 מִהוּא הֵהוּא – שיכול היה להיאמר 'דם יחשב לאיש הוא', והוסיפה
 התורה אות היא בתחילת התיבה, כדי למעט ולפטור את אלו.
 וְאִירָךְ – והתנא האחר הדורש מתיבות 'הוא' למעט שנים
 שאוחזים בסכין שוגג, הוּא הֵהוּא דְרִישׁ – אינו דורש את האות
 ה"א שנאמרה בתחילת תיבת 'הוא', שאין כאן ייתור אלא כך
 דרכה של התורה לכתוב בכל מקום.
 הגמרא מקשה: וְהָא דְרִינִי, הָאוּמַר לְשַׁלְּחוּ צִמָּה רְהוּן אֶת הַנֶּפֶשׁ,
 הוא – השליח שהרג, חָיִיב מִיתָה, וְאִילוּ שוֹלְחָיו פְּטוּר. מאחר ואין
 שליח לדבר עבירה, שֶׁמֵּאִי הַקֶּזֶן חוֹלֵק וְאוּמַר מִשּׁוּם חֵי הַנְּבִיא,
 שוֹלְחָיו חָיִיב. שֶׁנֶּאֱמַר, בְּתוּכַחְתּוֹ שֶׁל נְתַן הַנְּבִיא אֶל דוּד הַמַּלְךְ
 (שמואל ב' יב ט) 'את אוריה החתי הפיתו בחרב', וְאִתּוֹ אִשְׁתּוֹ לְקַחְתָּ
 לָךְ לְאִשָּׁה, וְאִתּוֹ הָרְגֵתָ בְּחֶרֶב בְּנֵי עֲמוֹן'. ואף על פי שלא דוד העמיד
 את אוריה במקום שיהרג, אלא יואב עשה זאת בשליחותו, נחשב
 לדוד כאילו הוא הרגו. ומאחר והוכחנו שאין שליח לדבר עבירה,
 קשה, מֵאִי מִעֲמִיחָה דְשִׁמְעָא הֵקְזָן שלמד שיש שליח לדבר עבירה
 בכל התורה כולה. מתרצת הגמרא, קְּסָבַר שֶׁמֵּאִי הוֹקֵן שֶׁנֵּי
 בְּתוּבוֹם הַקְּבָאִים פְּאֶחָד מְלַמְּדִין. לפיכך, למדים ממעילה ומטיחה
 לכל התורה שיש שליח לדבר עבירה, ומכך שכתבה התורה
 בשחוטיו חוץ פעמיים תיבת 'הוא', אין דורשים למעט את השליח,
 אלא מאחד מהם דורש שמאי למעט שנים אוחזים בסכין
 ושחטים, ומחשני ממעטים את האנוס השוגג והמוטעה, וְהוּא
 הֵהוּא לֹא דְרִישׁ, ואת האות ה"א שבראש תיבת 'הוא' אינו דורש.
 וְאִיִּבְעִית אִיִּמָּא לְעוֹלָם דְרִישׁ שֶׁמֵּאִי, את ייתור האות ה"א שבתחילת
 תיבת 'הוא', למעט שנים אוחזים בסכין ומוטעה, ומתיבת הוא
 הראשונה לומדים שאין שליח לדבר עבירה בשחוטי חוץ, ומתיבת
 ההוא השנייה לומדים כן לכל התורה כולה. ומאחר ואין שליח
 לדבר עבירה, מֵאִי חָיִיב – מה כוונת שמאי שהמשלח חייב, חָיִיב
 המשלח בְּדִינֵי שְׁמַיָּם, כיון שבשליחותו נגרמה מיתה לחבירו.
 שואלת הגמרא: מאחר ואף לדברי שמאי אין המשלח חייב אלא
 בדיני שמים, מְכַלָּל – אם כן משמע, דִּתְנָא קְבָא סָבַר אֲפִילוּ בְּדִינֵי
 שְׁמַיָּם נִפְי פְּטוּר המשלח, ותמוה הוא לומר שיפטור תנא קמא
 אפילו בדיני שמים. משיבה הגמרא: אִכְּן אֵת תְּנָא קְמַא סוּבַר שְׁחִיב
 המשלח בדיני שמים, וְיִיָּא דְרִישׁ רַבְּהִי דְרֵחוֹשׁ גְּדוּלָּה וְרִיבְאָה וּרְבִיָּא
 וְיַעֲנוֹשׁ קִטָּון אִיִּבְעִית – זו מלמד משחוטיו חוץ ביניהם. כלומר,
 תנא קמא ושמאי נחלקו האם העונש בידי שמים שמקבל המשלח
 הוא גדול, ונחשב לו כאילו הרגו בעצמו, או שעונשו מועט, ואינו
 אלא כגורם מיתה לחבירו.
 וְאִיִּבְעִית אִיִּמָּא, שאף שמאי מודה שבכל דיני התורה אין שליח
 לדבר עבירה, וְשֶׁמֵּאִי הָתָם – שונה שליחות לענין הריגה משאר
 שליחות לדבר עבירה, כיון דְרִישׁ הַתְּמַנָּא בענין הריגה השלוח
 חייב, שנאמר 'אתו הַרְגֵתָ בְּחֶרֶב בְּנֵי עֲמוֹן'. אבל בכל התורה אין
 שליח לדבר עבירה, מאחר ונלמד משחוטיו חוץ שנאמר בו וְנִבְרַת
 האיש והוא, הוא ולא שלוחו. הגמרא מבררת, וְאִירָךְ – התנא
 שחולק על שמאי וסובר שאף בהריגה אין שליח לדבר עבירה,
 כיצד יפרש את הפסוק 'ואתו הרגת בחרב בני עמון'. מבארת
 הגמרא, שנתא קמא יפרש, הָרַי לָךְ – הריגת אוריה החיתי נחשבת
 לדוד בְּחֶרֶב בְּנֵי עֲמוֹן, כהריגת אותם האנשים שמתו במלחמה
 בחרב בני עמון. מִהּ הִנְהַרְגִים בְּ חֶרֶב בְּנֵי עֲמוֹן אִין אַתְּהּ נַעֲנֵשׁ עָלָיו,
 שהרי לא נהרגו הרב ודבאי התלמיד דבאי מי שומעים. משיבה
 עָלָיו. מֵאִי מִעֲמִיחָה שאין אתה נענש על הריגתו, לפי שמוֹרְד בְּמַלְכוּת
 הָעוֹלָם, וחייב מיתתו, דְקָאָמַר לִיהּ אורייה לדוד, 'יֵאֲדֵנִי יוֹאֵב וְ(כֵּל) עַבְדְּךָ
 יֵאֲדֵנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חַיִּים', ומאחר וכינה את יואב 'אדון' בפני דוד
 המלך, נחשב דבר זה למרידה במלכות.
 אָמַר דְבָא, אפילו אם תמצוי לומר – אם תפרש, שֶׁקְּבַר שִׁמְעֵי שְׁחִיב
 מיתתו את המשלח שליח להרוג את הנפש, שֶׁנֵּי בְּתוּבוֹם הַקְּבָאִים

אם כן יגלה מיניה – נלמד ממעילה לכל התורה שיש שליח לדבר
 עבירה. מתרצת הגמרא: אף לדעת בית שמאי אין ללמוד ממעילה
 לכל התורה, מִשּׁוּם דְּהוּא מְעִילָה, וְמַכִּיחָה וּמַכִּירָה, שֶׁנֵּי בְּתוּבוֹם
 הַקְּבָאִים פְּאֶחָד – גם במעילה וגם בטביחה ומכירה, חידשה התורה
 שיש שליח לדבר עבירה, ואף אם שלח אדם שליח לטבוח או
 למכור את הגניבה שגנב הוא בעצמו, הגנב חייב ולא השליח. וְכָל
 שֶׁנֵּי בְּתוּבוֹם הַקְּבָאִים פְּאֶחָד אִין מְלַמְּדִין.
 הגמרא מקשה: מְעִילָה אִישׁ בַּהּ שליחות אף בדבר עבירה, למדנו
 מִקָּא דְאִירָךְ – ממה שאמרנו לעיל (מב): שדורשים גזירה שווה
 'חטא חטא'. אמנם על מְכִיחָה וּמַכִּירָה יש להקשות, מֵאִי הוּא –
 מהיכן למדנו שיש בהם שליחות לדבר עבירה. מתרצת הגמרא:
 אָמַר קְרָא (שמות כא לו) 'כי יגנב איש שור או שׂה וּמְכָרוֹ אוּ מִכְרוֹ'.
 התורה כתבה את דין הטביחה סמוך לדין המכירה, כדי להשוותם
 וללמדנו, מִהּ מַכִּירָה עַל דְּבֵי אַחֵר – כשם שמכירה אי אפשר לה
 להיעשות אלא על ידי אדם נוסף, אִתּוֹ בְּמַכִּיחָה התורה חייבה את
 הגנב בתשלומי ארבעה וחמישה, אפילו אם טבח על דְּבֵי אַחֵר –
 שאמר לשלוחו לטבוח. דְּבֵי רַבִּי וְשִׁמְעָאֵל תְּנָא, שדין זה שיש שליח
 לדבר עבירה בטביחה ומכירה, יש ללמוד מהנאמר בפסוק וְטָבָחוּ
 אוּ מִכְרוּ, ולא נאמר וְטָבָחוּ וּמְכָרוּ, ומייתור תיבת 'או' דרשו
 לְטָבֹחַ אֶת הַשְּׂלִיחַ, שאף אם טבח או מכר ע"י שליח, חייב הגנב
 בתשלומי ארבעה וחמישה. דְּבֵי חוֹקֵה תְּנָא, נאמר בפסוק, 'חֲמִשָּׁה
 בְּקָרְיָשֶׁל תַּחַת הַשּׁוּר' (שם), ודי אם היה נאמר 'חמשה בקר ישלם
 לשור', ומהו 'תחת השור' (לרבות אֶת הַשְּׁלִיחַ).
 הגמרא מקשה: הַיְחִיא לְמֵאֵן דְאִמְרָ שֶׁנֵּי בְּתוּבוֹם הַקְּבָאִים פְּאֶחָד אִין
 מְלַמְּדִין, מובן מדוע אין למדים ממעילה לכל התורה כולה שיש
 שליח לדבר עבירה. שהרי דין זה נכתב גם בטביחה ומכירה. אָמַר
 לְמֵאֵן דְאִמְרָ שֶׁנֵּי בְּתוּבוֹם הַבָּאִים כְּאַחַד, מְלַמְּדִין בבנין אב אף
 במקום שלא נכתב בו דין זה, מֵאִי אִיִּבְעִית לְמִירָב – מדוע לא נלמד
 ממעילה לכל התורה כולה, שיש שליח לדבר עבירה. מתרצת
 הגמרא: נְלִי דְרַחֲמֵנָא בְּשִׁחוּטֵי חוּץ הַתּוֹרָה כתבה בשחוטיו חוץ, 'איש
 איש מביט שִׁרְאֵל אֶשֶׁר יַשְׁחֵט שׁוֹר וגו' (שם ד) וְאֵל פֶּתַח אֶהְיֶה
 מוֹעֵד לָא הַיְבִיאוּ וגו' דֵּם יַחֲשָׁב לְאִישׁ הֵהוּא דֵּם שָׁפַךְ' (ויקרא יז ג).
 ותיבת 'הוא' מיותרת, לומר לך הוּא – אם שחט הוא בעצמו,
 חייב, וְלֹא אם שחט על ידי שְׁלֹחֹה – שבאופן זה השליח חייב
 והמשלח פטור. שואלת הגמרא: אֲשַׁכְּחֵן וְיֵ מְצַאנָן שאין שליח
 לדבר עבירה נְנִי שְׁחוּטֵי חוּץ, אבל בְּכָל הַתּוֹרָה, מְנָלִין שאין שליח
 לדבר עבירה. משיבה הגמרא: הָלִיף מְשַׁחוּטֵי חוּץ – שיש ללמוד
 משחוטיו חוץ בבנין אב לכל התורה כולה. הגמרא מקשה: אֲדִילֵךְ
 מְשַׁחוּטֵי חוּץ – עד שאתה לומד בכל התורה שאין שליח לדבר
 עבירה משחוטיו חוץ, נִילִיף מְנָלֵךְ – נלמד מאלו, ממעילה וטיחה
 ומכירה, שתועיל שליחות לדבר עבירה. מתרצת הגמרא: הָרַד
 קְבַר רַחֲמֵנָא – התורה חזרה וכתבה בשחוט בחוץ, מייעט נוסף
 למעט שליח, שנאמר 'וְנִקְרַת הָאִישׁ הוּא מְקָרָב עֲמוֹ', ואף כאן
 יתיבת 'הוא' מיותרת ומלמדת שרק כאשר שחט בעצמו חייב
 כרת, אבל אם שליח שחט, משלחו פטור. ששאלו חֲכָמֵי עֲנֵין לְנוּפוֹ –
 ומאחר ובשחוטיו חוץ שחט, נתמעט מתחילת הפסוק שאין שליח
 לדבר עבירה, תַּנְהוּ עֲנֵין לְכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה – נלמד מ'ונכרת האיש
 ההוא' לכל התורה כולה, שאין שליח לדבר עבירה.
 שואלת הגמרא: וְלְמֵאֵן דְאִמְרָ שֶׁנֵּי בְּתוּבוֹם הַקְּבָאִים פְּאֶחָד אִין
 מְלַמְּדִים, ואין ללמוד ממעילה וטיחה לכל התורה, אם כן, הֲנֵי
 הֵהוּא הֵהוּא – שתי תיבות 'הוא' שנאמרו בפסוק בשחוטיו חוץ,
 מֵאִי דְרִישׁ הֵהוּ – לשם מה נאמרו, הרי מסברא אין שליח לדבר
 עבירה, לפי שדברי הרב ודבאי התלמיד דבאי מי שומעים. משיבה
 הגמרא: תָּד – אחת מתיבות 'הוא' נאמרה לְמַעוּטֵי שְׁנַיִם שְׁאוֹחִים
 ביחד בְּסִפְרֵין וְשׁוֹחֲטִים מחוץ לעזרה, שאינם חייבים חטאת. וְתָד –
 ואחת מתיבות 'הוא' באה ללמד, שדווקא הוא חייב, כלומר,
 שחייב רק אם הוא שוחט לרצונו, וְלֹא אם היה אָנוּס – שאנסוהו
 לשחוט קדשים בחוץ. וכמו כן יש ללמוד, שהוא חייב כרת, דווקא
 כששחט במזיד, וְלֹא כששחט בִּשְׁגָגָה. וכן הוא חייב דווקא כשיודע

ובן בדיני ממונות - תימה, דאמר בירושלמי: וכן בקדושין - הא דתימא בשטר, אבל בכסף - לאו ויש לומר: דהדיא - בטר התקן רבנן שבעות היסת. לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים כו' - תימה: דמשמע דאי היה אמרין דצריך לפורעו בעדים - לא נזחא שפיר. ליתא, דאפילו למאן דאמר דצריך לפורעו בעדים ינחא שפיר דמהמני, דהא קיימא לן (שבעות

מיהא) דאפילו למאן דאמר המלוה לחבירו בעדים - צריך לפורעו בעדים. המפקד לחבירו בעדים - אין צריך להחזירו בעדים. דנאמן הוא לומר "החזרתיו לך", במיג דאי בעי אמר "נאנסו". והכא איירי בפקדון, דהא פקדון ניהו אצל העדים, שהלוח מסר להני כדי לחזילבו - ואם כן נאמנים לומר "פרעונם" מגו דיכולים לומר "החזרונם ללוהו" ויש לומר: דמכל מקום אפילו גבי פקדון אין נאמנים אלא בשבועה, כדאמר התם (בבא בתרא ע.ב): אטו כי אמר נאנסו מי לא שבועה בעי וכל עד שאינו נאמן בלא שבועה - אין ממש בעדותו, כמו שאפשר בסמוך.

והשתא דתקון רבנן שבעות היסת כו' - ואם תאמר: מכל מקום למח לא ידיו העדים נאמנים לאחר שנשבועו לומר "פרעונם", שהרי שוב אינם נוגעים בעדותו! ואומר רבינו יצחק: דלכך אין נאמנים לאחר שנשבועו - משום דרמזנא אמר (דברים טז) "על פי שנים עדים יקום דבר", דמשמע הנאמנים בידינו בלבד. אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמנו בדרייהם - אין ממש בעדותם. ויש מקשים: היך אמרין מגו דיכיל למימר "אהדריתו ללוה" כיון דרשניה הם? הא אמר בפרק "האשה שנתארמלה" (כתובות יח.ב): לא שנו אלא דאמר "אנוסים היינו מחמת נפשות", אבל אמרו "אנוסים מחמת ממון" - אין נאמנים. ומקשה התם רבינו יצחק: אמאי לא ידו נאמנים לומר "אנוסים היינו מחמת ממון", במיגו דאי בעי אמרו "אנוסים היינו מחמת נפשות"? ומתרחץ רבינו יצחק: דבשני עדים לא שייך לומר מגו, שיהו נאמנים במגו - לפי שאין האחד יודע מה ברעת חבירו לטעון. אם כן הכא. אמאי נאמנים במגו? ואומר הרב רבינו יעקב מקוצי:

דבעטנא שנפטריים ביה הכא - בטוחים הם על זה שיאמרו דבר אחד, ולכך אמרין הכא דנאמנים במגו. אבל בהנאי דפרק "האשה שנתארמלה" (שם) דליכא דררא דממונא לגבי העדים - התם דאי אין נאמנים במגו, כי אין עד אחד יודע מה ברעת חבירו לטעון. תנן התם נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה - פירש הקונטרס: דוקא נערה, אבל קטנה - דברי הכל אביה ולא היא. ואף על גב דאמרין בפרק "התקבל" (גיטין סה.א) שלש מדות בקטן, וקאמר: וכגורו בקטנה מתגרשת בקדושין אביה, פירוש: שמקבלת גיטה. צריך לומר דמיירי ביתומה, או בשואה ואפילו יש לה אב. אבל מן האירוסין - אביה ולא היא. ומיהו, קשה: דלקמן בשמעתין קאמר: קטנה שאמרה "התקבל לי גיטי" - אינו גט, עד שישבע ליה. משמע: אבל כשהגיע גט ליה - מגורשת. ואף על גב דמוקי פליהא לה - אב - היינו משום דקשיא ליה דיוקא דהא נערה הרי זה גט. אבל מכל מקום מתחלה היה

טלפא דעתך דמיירי בשיש לה אב, ואפילו הכי משמע כשיגיע גט לידה מגורשת, שמע מינה - קטנה יש לה יד לקבל גיטה! לכך פירש רבינו יצחק בן רבינו מאיר דנקט נערה, והוא הדין קטנה. דהא דנקט נערה - להודיעך כחו דרבי יהודה, דאפילו בנערה - אביה ולא היא. ושוב חזר בו רש"י והגיה בפירושו. דנקט נערה והוא הדין קטנה. ובינה חזרת. ואם כן, לפי זה קטנה שאינה יודעת לשמור גיטה - אינה מתגרשת לא על ידי אביה ולא על ידיה. ורבינו משה פירש: דקטנה מתגרשת על ידי אביה. ומביא ראיה מירושלמי, דקאמר התם: מה טעם שוטה אינה מתגרשת? פליגי בה אמוראי, חד אמר: משום אירסה, פירוש שלא ידו נמשכים אחריה להפקידה. חד אמר: משום שאינה יכולה לשמור את גיטה, פירוש, שחזרת. ובעי: מאי בנייהו? - איכא בנייהו תלת מילי; עבר וגירש. יש לה אב וכול לשמור גיטה. עתים שוטה ועתים חלומה. ופירש רבינו תם: עבר וגירש? למאן דאמר משום גרידה - מגורשת, דכיון דלא הוי האי איסורא דנגררת אלא מדרבנן - שרי בדיעבד. למאן דאמר משום דמשלחה חזרת - אינה מגורשת, דכיון דהוי האי איסורא דאורייתא - אסור אפילו בדיעבד. יש לה אב וכול לשמור גיטה; למאן דאמר משום גרידה - אסור לגרשה לכתחילה, ולמאן דאמר משום דמשלחה חזרת - אפילו לכתחילה מתגרשת, דהו אינה חזרת, לפי שאביה משמרה שלא חזרו. עתים שוטה ועתים חלומה; למאן דאמר משום גרידה - אסור לגרשה לכתחילה, דילמא יתגו בה מנהג הפקר. למאן דאמר משום דמשלחה חזרת - זו אינה חזרת כמשגרשה כשזיהא חלומה, ויכול לגרשה כשזיהא חכמה. אם כן משמע מתוך הירושלמי דקטנה כשיש לה אב - יכולה להתגרש, כדפרישית: יש לה אב לשמור את גיטה; למאן דאמר משום דמשלחה חזרת - מתגרשת, דהו אינה חזרת, שאביה משמרה שאינה חזרת. אף על גב דקאמר התם דמשום גרידה אסור - הני מילי בגדולה היא שוטה, לפי שיש לה תאזה ובני אדם להוסיף אחריה. דהני נמי שאינה חזרת - מכל מקום איכא למיחש משום גרידה, אבל בקטנה ולא בת תאזה - ליכא למיחש כלל, ומתגרשת.

ובן בדיני ממונות - אם שלח חוב למלוה על ידי שנים. דלמיסרה קאתי - הלכך, מה להם לאוסרה עליהם ועל כל העולם בשקר. דאיתתא לבי תרי לא היא - וכיון דתרי ניהו - לא משקרי. מאי קסבר - רב נחמן, דאמר: וכן בדיני ממונות. אי קסבר המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים - ואין נאמן לומר "פרעתה" - הכי מדימני לומר

"תנננו למלוה"? הרי נוגעים בעדותם הן? דאי לא - שאם לא יאמרו "מעידין אנו שקבלם המלוה" - אמר להן לוח "פרעני מה שמסרת לכה". דפעמים שמסרו להם בעדים. אהדרניהו ללוה - למשלח, ואין עליהם אפילו שבועה, שהי אין הודאה במקצת כאן. יכלי לפרש - נמי, "יהיב היבנא למלוה" ודבריהן קיימין, ובתורת עדות, שאינם נוגעין בעדותן. והשתא דתקון רבנן שבעות היסת - שאפילו מי שאינו מודה במקצת הטילו עליו שבועה. מהשתא, אפילו סבירא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים - אפילו הכי נוגעין בעדותן, דאי אמרו "אהדרניהו ניהלך" בעי אשתוביה - לפיכך הן מעידין שקבל מלוה מידם, כדי שפטרנו מי השבועה. ונח הוא להם להפסיד הממון למלוה מלהשבע בשקר, דאף על גב דחשידי אממונא - לא חשידי אשבעותא. הילכך בממון לא אמרין "הן הן עדי". וכיון דעדים לא הוו - הרי הדין הוא בדין הקצוב בשבעות (מד.ב) גבי חנוני על פקסטה משתבעי אינהו דיחבו להו למלוה ונפטריין מן השולח, דהוא האמינן בשבועה שמשט לוח מעותיה. אבל מלוה אמר שאין נאמנין לו בשבועה, ומשתבע דלא שקיל מדיידו - ופרע לוח למלוה. נערה המאורסה - הוא הדין לקטנה. והאי דפליגי בנערה - להודיעך כחו דרבי יהודה. היא ואביה - או היא או אביה. היא - שהרי גדולה היא ויש לה יד, ואמרה תורה (דברים כד) "נתן בידה". ואביה - שהתורה זכתה לו לקבל קדושה, ואיתקש יציאה להויה. ודוקא נערה, אבל קטנה - אביה ולא היא. ודוקא מן האירוסין, אבל מן הנישואין - היא ולא אביה, דמשנשאת אין לאביה רשות

בה. אין שהי ידים זוכות כאחד - בגוף אחד. וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש - אפילו על ידי אביה, דהא שוטה היא, ואמר רבי יצחק "שולחה מבית" (שם) - מי שמשלחה ואינה חזרת, יצתה זו משלחה וחזרתה, במסתב יבמות פרק "חוש שנשא" (ק.ג.). כך מחלוקת בקידושין - מגירושין נשמע לקידושין, דלרבנן אם קדשה עצמה - מקודשת. ולרבי יהודה - אינה מקודשת. מאי מעמא דרבי יוחנן אליבא דרבנן - דשני ליה בין קידושין לגירושין. גירושין דמכנסת עצמה - בקבלת גיטה לרשות אביה, אמרין דאביה נמי ינחא ליה שתקבל היא, והוי גיטא. מאמר - קידושי יבם ביבמתו קרייה מאמר.

קטנה

קטנה

43 שאכן כדבריהם כן הוא, ויש לחשוש שמה שהם מעידים שפרעו
 44 למלוה אינו אלא כדי להיפטר משבועת היסת. לפיכך, מִשְׁתַּבְּעֵי
 45 הַנֵּי עֵדִים דִּיהֵיבְנָא לִיה – צריכים העדים הללו (השליחים) להישבע
 46 שאכן נתנו את הכסף למלוה, וּמִשְׁתַּבְּעַע מַלְוָה דְּלֵא שְׂקִיל לִיה –
 47 ואילו המלוה צריך להישבע שלא קיבל את הכסף מן השליחים,
 48 וּפְרַע לִיה לֵוָה מַלְוָה – והלווה חייב לפרוע למלוה.
 49 שנינו במשנה, הָאִישׁ [והאב] מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָהּ שְׁלֵא מְדַעְתָּהּ, כשהיא
 50 נערה.
 51 הגמרא דנה אם גם הבת מקבלת קידושיה: תַּנּוּן הָתָם בְּמִסְכַּת גִּיטִין
 52 (סד); לגבי קבלת הבת את גיטה, נִעְרָה הַמְאֹרְסָה – שהתקדשה
 53 לאדם ועדיין לא נישאה לו, אם הוא רוצה לגרשה, אִזּוּ הֵיא וְאִבֵּיהּ
 54 – או הנערה לבדה או אביה לבדו, מְקַבְּלִין אֶת גִּיטָהּ – יכולים
 55 לקבל את הגט ממנו, הנערה ללא ידיעת אביה והאב ללא ידיעת
 56 בתו, ובקבלת אחד מהם היא מתגרשת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵין שְׁתֵּי
 57 דְיָמִים זֹכֹת בְּגוּף אֶחָד בְּאֶחָד, כלומר, לא יתכן שלשני אנשים תהיה
 58 זכות שווה בגוף אחד. אָלֵא – לפיכך, אִבֵּיהּ מְקַבֵּל אֶת גִּיטָהּ, שכן
 59 התורה זכתה לו שתהיה הבת ברשותו, ולא היא. וְכָל בַּת שְׂאֵין
 60 יְכוּלָה לְשַׁמֹּר אֶת גִּיטָהּ – כלומר, שאין בה דעת להבחין בין גיטה
 61 לבין דבר אחר, ואי לכך היא אינה יכולה לשומרו – אֵין יְכוּלָה
 62 לְהַתְקַדֵּשׁ כָּלל, אפילו לא על ידי אביה. הגמרא מביאה מחלוקת
 63 אמוראים בקידושי נערה שיש לה אב, אם יכולה היא לקבל אותם:
 64 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, בְּמַחְלֻקַּת לְגִירוּשֵׁין, כשם שנחלקו חכמים ורבי
 65 יהודה בגירושין של נערה שיש לה אב, אם אף היא יכולה לקבל
 66 את גיטה או רק אביה ולא היא, כִּף מַחְלֻקַּת לְקִירוּשֵׁין, שחכמים
 67 סוברים בין היא ובין אביה מקבלים את קידושיה, ורבי יהודה סובר
 68 אביה ולא היא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מַחְלֻקַּת לְעַנּוּן גִּירוּשֵׁין בְּלִבָּהּ, אָכֵל
 69 לְעַנּוּן קִירוּשֵׁין, דְּכָרִי כָּל שֶׁאֵפִילוּ בְּנֵעְרָה אִבֵּיהּ מְקַבֵּל אֶת קִירוּשֵׁיהּ
 70 וְלֵא הֵיא.
 71 הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן: וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הַנִּינְא:
 72 מַעֲמִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאֵמַר אֵלֵיבָא דְרַבִּינָן, שאף על פי שהבת
 73 מקבלת את גיטה אינה מקבלת את קידושיה. משום, שגִירוּשֵׁין,
 74 דְּבִקְבַלְתָּ הַגֵּט מְכַנְּסַת הַבַּת אֶת עַצְמָהּ לְרִשּׁוֹת אִבֵּיהּ, לפיכך בין היא
 75 ובין אִבֵּיהּ יכולים לקבלם, מאחר ונח לאביה שאף היא תקבל
 76 אותם כיון שעל ידי כך היא חוזרת לרשותו. אבל בקִירוּשֵׁין,
 77 דְּבִקְבַלְתָּם הֵיא מְפַקְעַת [מוציאה] את עַצְמָהּ מִרִשּׁוֹת אִבֵּיהּ, לא נח
 78 לו לאב שתקבל אף היא אותם, לפיכך אִבֵּיהּ מְקַבֵּלם וְלֵא הֵיא .
 79 הגמרא מקשה אף הביאור, ודוחה אותו: וְלֵא, וכי פעולה
 80 שמוציאה אותה מרשות אביה אין הנערה יכולה לעשות בעצמה.
 81 וְהָרִי מְאָמַר – קידושי יבם ביבמתו, דְּמַפְקַעַת עַצְמָהּ מִרִשּׁוֹת אִבֵּיהּ –
 82 שכאשר היבמה ושהתאלמנה מן האירוסין מתקדשת ליבם היא
 83 יוצאת מרשות אביה,

1 וְכֵן בְּרִנְיָ מְזֻמָּנֹת, אם שלח הלווה את חובו למלוה בידי שני
 2 שליחים, ואמר להם 'פרעו לפלוני חוב שיש לו עלי' אף על פי
 3 שהם שלוחיו וכגופו, מעידים הם לו שפרעו את חובו.
 4 הגמרא מבארת מדוע הוצרך רב נחמן להשמיע דין זה גם
 5 בקידושין וגם בגירושין וגם בממונות: וְצִירָבָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִין
 6 בְּקִירוּשֵׁין בְּלִבָּהּ, היינו אומרים שרק שם נעשה עד מְשֻׁם דְּלִמְסַרְחָה
 7 קְאָתִי – בא לאוסרה על כל העולם כדין אשת איש, לפיכך מסתבר
 8 שאין אומרים שרק, שכן מה להם לאסור אותה סתם. אָכֵל
 9 בְּגִירוּשֵׁין נִיחֻשׁ [יש מקום לחשוש], שְׂמָא עֵינְיוּ נִתְּן כִּף הַשְּׁלִיחַ,
 10 ומחמת כן הוא מעיד שנתן לה את הגט אף על פי שהוא נאבד או
 11 נקרע ולא הגיע לידה. לכן היה צריך רב נחמן להשמיענו אף
 12 בגירושין שלא חוששים לכך, והשליח נעשה עד. וְאִי אֲשַׁמְעִין
 13 בְּגִירוּשֵׁין, היה מקום לומר שרק בגירושין נאמנים השליחים
 14 להעיד, מְשֻׁם דְּאִיתְּמָא לְכִי תְרִי לֵא חֵוּיָא – אשה אינה יכולה
 15 להינשא לשני אנשים, ומכיון שהעדים הם שנים, בודאי אינם
 16 משקרים, שכן לא יוכלו שניהם לקבל תועלת מעדות זו. אָכֵל
 17 בְּמִמוּנָא, כשהלווה שולח את חובו למלוה בידי שנים, אִמָּא הַנֵּי
 18 מִיפְּלֵג פְּלִגֵּי – נחשוש שמא לא נתנו את הכסף למלוה, אלא
 19 חילקו אותו ביניהם, ובשקר הם מעידים שפרעו. לפיכך צְרִיכֵי כָל
 20 הדינים האלו, להשמיענו שבכל מקום שליח נעשה עד.
 21 הגמרא מבררת את דברי רב נחמן: שואלת הגמרא, מַאי קְסָבֵר,
 22 מה סבר רב נחמן כשאמר שליח נעשה עד בממון ואינו נחשב
 23 לנוגע בעדות. אִי קְסָבֵר רַב נַחְמָן שֶׁהַמְלֻוָּה אֶת הַבִּירוּ בְּעֵדִים צְרִיךְ
 24 לְפֻרְעֵי בְּעֵדִים, ואינו נאמן לטעון שפרעו למלוה וואפילו בשבועה,
 25 אלא אם כן יביא עדים שיעידו לו על כך, אם כן, כיצד נאמנים
 26 השליחים להעיד שמסרו את הכסף למלוה ופרעו את חובו של
 27 הלווה, הרי הַנֵּי, השליחים הללו, נִוְגְעִים בְּעֵדוּת נִינְהוּ, יש להם
 28 סיבה ורצון להעיד כפי שאמרו, כיון דְּאִי אִמְרֵי לֵא פְּרַעְנִיהּ, אם
 29 יאמרו שלא פרעו את הכסף למלוה, ולא יעידו על כך, אָמַר לְהוּ
 30 יאמר להם הלווה, פְּרַעְנִי, החזירו את הכסף שמסרתי בידיכם
 31 להעבירו לידי המלווה.
 32 אָלֵא לְעוֹלָם קְסָבֵר רַב נַחְמָן הַמְלֻוָּה אֶת הַבִּירוּ בְּעֵדִים אֵין צְרִיךְ
 33 לְפֻרְעֵי בְּעֵדִים, אלא נאמן לומר שפרעו בינו לבין עצמו, ומכיון
 34 שכן, שוב אין השליחים נוגעים בעדות, מאחר ואפילו אם יאמרו
 35 שהחזירו ללווה יהיו נאמנים ויפטרו. וּמַגֵּן [מתוך] דְּיַבְלֵי לְמִימַר
 36 אַהֲרָרְיָנְהוּ לְלוּוָה, שיכולים לטעון שהחזירו ללווה ולהיפטר ממנו,
 37 לפיכך הם אינם נוגעים, ויכולין לְמִימַר, נאמנים הם אף להעיד
 38 פְּרַעְנִיהּ מַלְוָה, פרענו את הכסף למלוה.
 39 הגמרא מביאה הלכה למעשה בזה: וְהַשְּׂאָא – כעת, לאחר דְּתַקֵּין
 40 רַבְּנָן שְׁבֻעַת הַיִּסְתָּא, שוב אין השליחים נאמנים להעיד למלוה,
 41 מאחר והם שוב נוגעים בעדות. שכן אם לא יאמרו שהעבירו את
 42 הכסף למלוה אלא החזירוהו ללווה, ישיבעם הלוה שבועת היסת

אגרות קודש

[ז' ניסן תשכ"א]

... לפלא גדול וקצת מצער מה שאינו מזכיר במכתבו אודות פעולותיו בהפצת המעניות חוצה, והביטוי קצת, מפני שהתקוה שפועל בזה, ומימי העדר הידיעה עכ"פ גורע בהפועל, כנראה במוחש. ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב, והרי עפ"י שו"ע - טוב האמיתי בכגון זה, לא רק עביד סתם, כי אם כמאן דבעי למיעבד.

אגרות קודש

בי"ה ד' ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ח אדר.

ובעת רצון יזכירוהו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שכתב הבקשה כן יבשר טוב בכל האמור במכתבו, וזוה ג"כ בהנוגע לפעולות בהפצת המעינות שאין לזה כל שייכות למאמר חז"ל דאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים כי אין כלל מצב של בית אסורים ח"ו ומכש"כ וק"ו ממדינתנו לפני שגם שם בענין זה לא הי מצב כנ"ל עאכ"כ במדינות אלו, ואדרבה רואים במוחש שכשמשדדלים אפילו בפעולה קלה ביותר בהפצה האמורה, דוקא בשנים אלו מצליחה ביותר וביותר ואין הדבר תלוי אלא ברצון.

פשוט שאין הכתוב בא בתור מוסר ח"ו כי אם הבעת צער על שאין אני"ש וביותר אלו שגזע צור מחצבתם מסייעתם, מנצלים כלל וכלל גודל האפשריות שניתנה להם בהאמור, ובפרט שזהו מוסיף ג"כ בשמחה וטוב לבב ובמילא גם בבריאות הגוף כפשוטו, וק"ל.

ובעמדנו בחדש ניסן ומתקרבים לחג הפסח זמן חירותנו, יהי בכל עניינים הכתובים במכתבו חירות מכל עניינים המבלבלים ויבשר טוב.

בברכה לחג הפסח כשר ושמח.

בי"ה ז' ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בקשת ברכה פ"נ.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

בהנוגע להבחור... שיי בודאי ימצא כמה ידידים שידברו עם הנ"ל פעם וכמה פעמים דברים היוצאים מן הלב שיעזוב דרכו הרעה ר"ל, והרי סוף סוף הובטחנו שלב ישראל ער הוא, אלא כנ"ל צריכים שלא להתרשם באם בפעם הראשונה לא ישמע לדבריהם ולדבר עוה"פ ועוה"פ. וגם מהנכון שמי שהוא מידידיו יפרישו לצדקה לזכות הנ"ל למען ישוב ממחשבותיו. ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

התקוה חזקה שהוא הכתוב יש לו קביעות בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קודש הוא לה.

בברכה לחה"פ כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה, יו"ד ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב אדר שנתקבל ז"ע, בו כתב אודות המיחוש של זוגתו תחי".

ויש מקום לומר שעדיין אין כל המזוזות כשרות או שהוקבעו שלא כדין, ובכל אופן תסיח דעתה לגמרי מהחלומות כי אין בהם ממש, וכמאמר חכמינו ז"ל חלומות לא מעלין ולא מורידין ותתחזק בהנהגה מתאימה להוראות תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי' עליהן נאמר וחי בהם והשי"ת יצליחם למילוי משאלות לבם לטובה, וככל שיתוסף בבטחון בהשי"ת ובהנהגה האמורה יתוסף בהברכה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מזכיר

ב"ה, יו"ד ניסן, תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

מר ראובן שי' אבינועם

שלום וברכה!

הנני לאשר בתודה קבלת ספר שיריו "עץ שתלתי".

בודאי למותר להאריך בענין נצחיות הנפש שהוא לא רק יסוד מוסד באמונתנו, אלא גם ענין המתקבל על הדעת אפילו של שכל אנושי ובפרט בתקופתנו זו שהוא חוק מקובל במדע שאין כל דבר נפסד אפילו דברים גשמיים וחומריים ביותר, ועל אחת כמה וכמה המח"י את החומר וגשם, הוא ענין הנפש.

ומכאן המסקנה שהנפש המשתחררת מהגבלות הגוף ותנאי עולם הזה הגשמי והחומרי הרי במידה מלאה יותר ובצורה משוכללת יותר יכולה להביע את הרוחניות שבה והטוהר שבה שהם מהענינים שהגוף הוא הבשר מכסה עליהם וצריך למלחמה להגביר הנשמה על הגוף.

ותוצאה נוספת מהאמור לעיל היא אשר כל הפעילות שיש בהן כדי לגרום קורת רוח לנפש בעודה בגוף, שבודאי המכוון בזה הוא הפנימיות והרוחניות שבנפש ולא למקרי הגוף הנפסד, הרי יש מקום לפעולות אלו גם לאחרי צאת הנשמה מן הגוף, ואדרבה ביתר שאת וביתר עז, מצד ב' הצדדים היינו שתכונות העקריות של הנפש הן בהתגלות יותר מצד עצמן בלי העלמות והסתירים, ומאידך, מצד התדבקות רוח ברוח, שהרוחניות והאור של הפעולות האלו מגיעים אלי' מבלי אמצעות החושים הגשמיים.

מהנ"ל מובן גם כן מדוע אמונתנו ותורתנו תורת חיים מגבילה את האבל על הנפטר לזמנים מסויימים ויחד עם זה דורשת אשר כמו שהאבל ענין הוא בעתו ובזמנו, כן אסור האבל שלא בזמנו. ורואים במוחש אשר אבל ממעט במרץ ובחיות, והרי העיקר הוא המעשה, הן הפעולות הטובות והמשכן והתמדתן, ואדרבה בהוספה ומעלין בקדש, שזה נוגע לא רק לעושה אלא גם לנשמת הנפטר.

ויהי רצון שהפעולות ברוח תורתנו הנצחיית, שביחד עם זה היא גם תורת חיים, הוראה בחיי עולם הזה, תאירינה דרכו לפניו וגם בסביבתו ישפיע בכיוון האמור, ובודאי ובודאי שזה יביא קורת רוח במדה הכי אפשרית גם לנשמת הנפטר, ושברוב נזכה ליעוד ומחה ה' דמעה מעל כל פנים.

בכבוד ובברכה, ובברכת חג הפסח כשר ושמח.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

ב. י'ש נוהגים מפעם ה'ידוע ל'הם לומר מעמד פסוק ויהי נעם':

חלק ב סימן רצה הבדלה שעושה ש"ץ סעיף ב מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ציונים והוספות

(6) ראה 'פרי עץ חיים' שער השבת ריש פכ"ד: במוצאי שבת, כשתאמר ויהי נועם, צריך לאומרו מעומד, לקבל אור החוזר מסוד הבינה, הנקרא נועם... אך א"צ לומר מעומד

רק פסוק ראשון, ולא כל המזמור. בפועל רוב הקהל נשארים לעמוד במשך אמירת כל המזמור, ויש שכתבו שאדרבה מוטב לישב בשאר המזמור.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- | | |
|---|---|
| <p>33 כן הם שנים בשני בתים שאז הם אוסרים זה על זה בלי
34 עירוב.)</p> <p>35 ואימתי הספינה היא רשות היחיד ודין הטלטול ממנה לים
36 נתבאר בסי' שנ"ה:</p> <p>37 ד' הבית שמניח בו העירוב אין צריך ליתן פת שהרי
38 העירוב אינו אלא שנחשבים כאילו כולם דרים שם והרי
39 בעל הבית זה דר שם.</p> <p>40 ואין צריך שיהיה בעירוב שוה פרוטה כדי שעל ידו יהיה
41 נקנה להם בית זה לדור בו אלא די במה שנחשבים שהם
42 דרים בו אף על פי שאינו קנוי להם לדור בו.</p> <p>43 ולפיכך מניחין עירוב אפילו בבית של קטן אף על פי
44 שהקטן אין לו דעת להקנות להם ביתו וכן קטן יכול לגבות
45 העירוב ולקבצו ולהניחו בבית ואף על פי שאין במעשה
46 הקטן כלום, מכל-מקום העירוב נעשה מאליו כשהונח בבית
47 ואפילו הונח שלא לשם עירוב כמו שיתבאר.</p> <p>48 ומכל-מקום ע"י נכרי אסור לקבצו לכתחלה (שהנכרי אינו
49 נאמן עליו):</p> <p>50 ה' הואיל והעירוב הוא משום דירה אין מניחין אותו אלא
51 בבית הראוי לדירה אבל לא באכסדרה ומרפסת ולא
52 בבית שער שאע"פ שהוא בית גמור אינו ראוי לדירה מפני
53 העוברים דרך עליו.</p> <p>54 ולא בבית שאין בו ד' אמות על ד' אמות שאין דירתו
55 חשובה דירה (ואפילו הוא ארוך הרבה אם אין ברחבו ד'
56 אמות אינו חשוב דירה כמ"ש ביו"ד סי' רפ"ו) ולכן אינו
57 אוסר בחצר ובמבוי אעפ"י שלא עירב עמהם:</p> <p>58 ו' והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת אף על
59 פי שבת הכנסת אינו ראוי לדירה מפני קדושתו אף
60 שהוא בית גמור שהרי הדירה הוא מקום האכילה ואסור
61 לאכול בבית הכנסת אם לא הלומדים שם כמו שנתבאר בסי'
62 קנ"א.</p> <p>63 ויש שנתנו טעם למנהג לפי שעירובין שלנו יש להם דין</p> | <p>1 א חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכה מן התורה מותרים
2 לטלטל בכל החצר ומבתיהם לחצר שהרי רשות היחיד
3 גמורה היא אבל חכמים אסרו לטלטל מבתיהם לחצר עד
4 שיערבו מפני שהבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו
5 והחצר היא רשות משותפת לכולם ודומה קצת לרשות
6 הרבים ואם היו מוציאים מהבתים לחצר יאמרו שמותר
7 להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אבל התיירו ע"י עירוב
8 שגובין פת מכל בית ובית ונותנים אותם באחד מבתי החצר
9 שעתה אנו רואים כאילו כולם דרים באותו בית לפי שדעתו
10 של אדם ודירתו במקום מזונותיו היא וכאילו כל החצר
11 מיוחדת לאותו בית ואינה דומה לרשות הרבים.</p> <p>12 ואפילו מבית לבית שלא בדרך החצר אסור לטלטל בלי
13 עירוב שעשו סייג לתורה להרחיק שלא להוציא מרשות של
14 זה לרשות של זה אע"פ ששתיהן רשות היחיד כדי שלא
15 יבואו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אבל כשהניחו
16 עירוב באחד הבתים ונעשו כאילו כולם דרים באותו בית
17 בשותפות הרי אין כאן אלא דירה אחת ושאר הבתים הם
18 כחדרי דירה זו והכל רשות אחת.</p> <p>19 והוא הדין והוא הטעם בטלטול מחצר לחצר שאצלה לענין
20 כלים ששבתו בבית כמו שיתבאר בסי' שע"ב:</p> <p>21 ב' יושבי אהלים או סוכות וכן מחנה שהקיפוהו מחיצה אין
22 מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם אלא אם כן
23 הולכים למלחמה שאז פטורים חכמים מעירובי חצרות
24 ומנטילת ידיים (ואפילו היא מלחמת הרשות).</p> <p>25 במה דברים אמורים במחנה הקבוע ועומד שם ימים אבל
26 שיירא ההולכת לדרכה ונחו שם מפני השבת פטורים
27 מלערב מפני שאין אותם אהלים קבועים להם שם
28 וכמעורבים הם:</p> <p>29 ג' בתים שבספינה צריכים עירוב אף על פי שיש לספינה
30 מחיצות ורשות היחיד היא אבל אותם שאין להם בתים
31 הרי הם כשרויים בחצר אחת ואינם צריכים עירוב (וכן אינם
32 אוסרים על הדר בבית שבספינה ואין צריך לערב אלא אם</p> |
|---|---|

47 לקלקלו שאחד יתן שלימה ויבואו לידי מחלוקת.
 48 אבל בשלימה מערבין אפילו היא קטנה מאד ובלבד שיהיו
 49 שם ככרות הרבה שיהא בהן כשיעור שיתבאר בסי' שס"ח.
 50 ואם לא ניטל ממנה אלא כדי חלת נחתום שהוא חלק א'
 51 ממ"ח מערבין בה אפילו לא היתה טבולה לחלה כשניטל
 52 ממנה חלק זה לפי שהשכנים אינם יודעים שלא היתה
 53 טבולה לחלה ויסברו שחלתה היא שניטלה ממנה ולא יבואו
 54 לידי מחלוקת.

55 ואם נפרסה וחבירה בקיסם שהכניס קצה אחד בפת וקצה
 56 השני בפרוסה אם אינה ניכרת שנפרסה מערבין בה (ואע"פ
 57 שאינה כשלימה גמורה כמו שנתבאר בסי' קס"ח מכל-מקום
 58 כיון שאינה ניכרת לשכנים לא יבואו לידי מחלוקת).
 59 ואם אחד מזכה לכולם משלו יכול לערב אפילו בפרוסה
 60 שכאן אין לחוש למחלוקת.

61 ויש שפירשו מה שאמרו אין מערבין אלא בשלימה שזהו
 62 כל העירוב ביחד שיהיה פת שלימה (אע"פ שכל אחד לא
 63 נתן שלימה) ולכן נהגו לקבץ מכל בית ובית מעט קמח
 64 ועושים חלה אחת שלימה ומערבין בה וצריך להזהיר
 65 להשמש שיהא בחלה כשיעור שיתבאר בסי' שס"ח.

66 ואע"פ שנשתייר מן הקמח ולא נעשה מכולו חלה אין בכך
 67 כלום לפי שעל דעת כן נתנו קמחם מתחלה שלא תיעשה
 68 החלה מכל הקמח והרי זה כאלו נתנו כל אחד קמחו לחבירו
 69 במתנה שאם תיעשה החלה מקמחו יזכה בה כל הקהל
 70 שהרי אי אפשר שיהיה עירוב בענין אחר ואע"פ שהנותן
 71 עירוב בעד חבירו צריך לזכות לו ע"י אחר כמו שיתבאר
 72 מכל-מקום כאן כשנותן כל אחד קמחו להשמש לערב בו
 73 אנו חושבין כאילו נותנים לו שיזכה בו בשביל כולם ואין
 74 השמש צריך לזכות להם ע"י אחר (או ע"י עצמו בפירוש).

75 ויש מי שאומר שאם לא זיכה השמש להם ע"י אחר (או
 76 ע"י עצמו בפירוש) אינו עירוב וטוב לחשו לדרביו לכתחלה
 77 ובפרט אם השמש עשהו מקמח שלו (ונטל קמח הקהל
 78 לעצמו) וכן נוהגין שהשמש נותן העירוב להרב שיזכה בו
 79 בשביל כל הקהל.

80 ונוהגין לעשות העירוב במצה בערב פסח לכל השנה מטעם
 81 שיתבאר בסי' שס"ח.

82 ואם חשכה ליל יו"ט ולא זיכה להם אסור לזכותו ביו"ט
 83 אלא על תנאי כמו שיתבאר בסי' שצ"ג ואם יו"ט אינו סמוך
 84 לשבת אין לזכותו ביו"ט על תנאי אלא ימתין עד ערב שבת
 85 ואם שכח לזכותו עד שבת מותרים לטלטל בעיר שבדיעבד
 86 יש לסמוך על סברא הראשונה (ומכל-מקום אחר השבת
 87 יזכנו להם בלא ברכה):

88 **יא** אין מערבין עירובי חצרות אלא בפת ומערבין אפילו
 89 בפת של אורו או עדשים אבל לא בפת דוחן:

90 **יב** אחד מבני החצר יכול ליתן פת בשביל כולם אפילו
 91 שלא בפניהם ובלבד שיזכנו להם ע"י אחר דהיינו
 92 שהאחר יגביהנו בשביל שיזכו בו כולם בהגבהה זו כאילו

1 שיתוף מבואות דהיינו שכל החצרות והבתים שבמבוי
 2 משתתפין יחד בעירוב זה ושיתופי מבואות אין צריך להניחו
 3 כלל בבית דירה רק שיהא במקום המשתמר בלבד כמו
 4 שיתבאר בסי' שפ"ו.

5 ומקומות שאין להם לחי או קורה למבואותיהם או שבת
 6 הכנסת אינו במבוי המתוקן בלחי או קורה שאין מניחים שם
 7 עירוב בבית הכנסת כמו שנתבאר בסי' שס"ה אע"פ
 8 מותרים לטלטל בבית הכנסת (וממנו לחצר בית הכנסת
 9 ואפילו אם יש שם דירה אחת בחצר בית הכנסת אלא אם
 10 כן יש בה שתי דירות שאז הן אוסרות זו על זו עד שיערבו
 11 ביניהן ואם לא עירבו אסור לכל אדם לטלטל בחצר בית
 12 הכנסת אבל אם אין בה אלא דירה אחת ניתנת כולה לדירה
 13 (זו) ואין אנשי בית הכנסת אוסרים עליה הואיל ובית הכנסת
 14 אינה בית דירה (וכמ"ש בסי' שע"ו גבי חורבה שאצל בית
 15 דירה) וכל בני העיר נעשו כאורחים לגבי דירה זו ומותרים
 16 ג"כ לטלטל מחצר לבית הכנסת ולדירה זו כמו שמותרים
 17 בשאר חצרות שאין בהם אלא בית אחד:

18 **ז** אם רגילין ליתן תמיד את העירוב בבית ידוע אין להם
 19 לשנותו וליתנו בבית אחר מפני דרכי שלום ואפילו יש
 20 קצת טעם לשנותו אין משנין אבל אם יש טעם גדול משנין
 21 ואם בתחלת הנחתו שם התנו לשנות מותרים לשנות.

22 ואם מת בעל הבית זה או שמכר ביתו לאחר אף על פי כן
 23 אין משנין כשלא התנו מפני שענין הדרכי שלום בכאן הוא
 24 משום חשד שלא יסברו שחושדין בעל הבית זה שגונב פת
 25 מן העירוב ולכן מוציאים אותו ממנו לבית אחר ושמא מתוך
 26 כך יבוא לידי מחלוקת עמהם ולזה יש לחוש גם בלוקח
 27 ויורש.

28 וכל זה בעירוב שמניחין אותו בבית בחנם וכן כל כיוצא
 29 בזה אבל דבר שצריכין ליתן מעות לזה יכולין לשנות ליתן
 30 לאחר.

31 ובכולן אם עברו ונתנו בבית אחר אין מוציאים ממנו:

32 **ח** צריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו אם יאכלנו
 33 חבירו ואם מקפיד אינו עירוב כי מה שמו עירוב שמו
 34 שיהיו כולם מעורבים ומרוצים בו שלא ימחה אחד בחבירו
 35 אלא שותפות נוחה ועריבה.

36 ולכן צריך ליזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת
 37 שהרי אם יבקשנו חבירו ממנו לא יתננו לו:

38 **ט** צריך ליתן כל העירוב בכלי אחד ואם חלקו ונתנו בשני
 39 כלים אינו עירוב שהרי עירוב שמו שיהיו מעורבים
 40 והוא שחלקו מדעת מאיזה טעם שיהיה אבל אם נתמלא כלי
 41 האחד יכול ליתן המותר בכלי שני והוא שיהיו שני כלים
 42 בבית אחד:

43 **י** אין מערבין בפרוסה אפילו היא גדולה הרבה שמא יבואו
 44 לידי מחלוקת שאחד יתן שלימה ויאמר אני נותן שלימה
 45 ואתה פרוסה והעירוב צריך להיות שותפות נוחה ועריבה
 46 ואפילו אם כולם ירצו ליתן פרוסות אסור שמא יחזור הדבר

19 שניתוספו עתה שלהם הוא תחלת עירוב ואפילו זיכוהו להם
20 בפירוש בתחלתו, מכל-מקום כל זמן שלא היו דרים כאן לא
21 היה להם עירוב כלל שעירוב הוא משום דירה:

22 יג כשמזכה להם ע"י אחר לא יזכה ע"י בנו ובתו הקטנים
23 אפילו אינם סמוכים על שלחנו ולא ע"י עבדו ושפחתו
24 הכנענים מפני שידן כידו ולא יצא העירוב מרשותו אבל
25 מזכה הוא ע"י בנו ובתו הגדולים אפילו הם סמוכים על
26 שלחנו ואע"פ שידן כידו לענין מציאה שמציאתן לאביהם
27 זה אינו אלא משום איבה שלא ימנע מהם מזונות אם תהא
28 מציאתן לעצמן אבל במה שהאב רוצה לזכות לאחרים ע"י
29 בנו זוכים הם לאחרים כשאר כל אדם וע"י עבדו ושפחתו
30 העברים אפילו הם קטנים שהקטן זוכה אפילו לאחרים
31 בדבר שאינו אלא מדברי סופרים וע"י אשתו אע"פ שמעלה
32 לה מזונות שמציאתה ומעשה ידיה שלו וידה כידו, מכל-
33 מקום כיון שאם נתן לה אדם אחר מתנה על מנת שאין
34 לבעלה רשות בה זכתה בה, הוא הדין שבעלה עצמו יכול
35 לזכות על ידה.

חלק ב סימן שטו דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בתוכו ובו
י"ח טעמים:

1 הגביהוהו בעצמן ששלוחו של אדם כמותו ואף שהם לא
2 עשאוהו שליח, מכל-מקום זכין לאדם שלא בפניו אבל ע"י
3 עצמו אינו יכול לזכותו להם שכל זמן שהוא בידו לא יצא
4 מרשותו.

5 וכמה יגביהנו טפח ואפילו אם הניחו לו על ידו המוגבהת
6 ותלויה באויר צריך שיגביה ידו טפח.

7 וכשהוא מזכה אם בקי בהלכה הוא צריך לזכותו לכל בני
8 החצר או המבוי ולכל מי שיתוסף עליהם מיום זה ואילך
9 שאל"כ פעמים שיתוספו דיוורין ויאסרו עליהם ויש אומרים
10 שעכשיו שמערבין בתחלת שנה לכל שבתות השנה אע"פ
11 שניתוספו דיוורים אין צריך להוסיף בעירוב בשבילים
12 שבתחלה מתכוונים לזכותו לכל הבא ואע"פ שאין מזכין
13 להם בפירוש לב בית-דין מתנה עליהם (ויש לסמוך על
14 דבריהם בדיעבד להקל בדברי סופרים).

15 ואם ניתוספו דיוורין אחר שנתמעט העירוב משיעורו אע"פ
16 שכל שנשתתיר ממנו כל שהוא כשר הוא ששיורי עירוב כל
17 שהוא ואין צריך שיעור אלא בתחלתו כמו שיתבאר בסי'
18 שס"ח מכל-מקום צריך להוסיף עליו מחמת הדיוורין

לקוטי תורה

1 וכך הוא ער"מ בחינת "אני".

2 הדיוק בכתוב זה הוא "אני כברוש רענן",
3 "אני" דייקא, בחינת "אני".

4 [וכפי שהולך ומבאר:]

5 כי יש בחינת אנכי ובחינת אני.

6 [וההבדל ביניהם:]

7 בחינת אנכי מי שאנכי, דהיינו בחינת עלמא
8 דאתבסיא.

9 "אנכי" מורה על העצמיות המכוסה והנעלם,
10 שאינה בגדר גילוי לזולת, כלשון רז"ל "אנכי מי
11 שאנכי" - מבלי לגלות מי הוא, ובלשון הזהר
12 "כמאן דאמר אנא מאן דאנא, ולא אתידע מאן
13 הוא", וכך למעלה, בחינת "אנכי" קאי על הקב"ה
14 בכבודו ובעצמו כפי שהוא סתום ונעלם מנבראים
15 (ונק' בזהר "עלמא דאתכסיא").

16 ובחינת אני הוא בחינת תורה ומצות בבחי'
17 למטה, כשמתלכשים בענינים גשמיים ומגבילים
18 הענינים לתת שיעור וקצבה לעניני המצות
19 גשמיים, כמו מי רביעית נומלין לידים כו'.

20 "אני" מורה על בחינת הגילוי, כפי שהקב"ה
21 יורד ומתגלה לנבראים, וזהו ענין נתנית התורה
22 ומצוותי למטה, שהתורה ומצוותי הם חכמתו
23 ורצונו של הקב"ה ובהן ועל ידן נמשך אלקות
24 למטה, וכדי שיגיע הגילוי למטה בעוה"ז הגשמי
25 הלביש את התורה ומצוותי בדברים גשמיים
26 וענייני עולם הזה (שהם דברים קצובים ומוגבלים),
27 שלכן רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם, כמו
28 מי רביעית לנטילת ידים, ו"כמו אורך הציצית י"ב
29 גודלין, והתפילין אצבעיים על אצבעיים ומרובעות
30 דוקא, והלולב ד' טפחים והסוכה ז' טפחים
31 והשופר טפח והמקוה מ' סאה, וכן בקרבנות יש
32 להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים בני שנה
33 ואילים בני שתים ופרים כו", שזה מורה גם על
34 "צמצום האור והחיות הנמשכות מאור אין-סוף
35 ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה המצוות".

36 והוא כמשל הברוש רענן שנכפף למטה וחוזר
37 למעלה למקורא עילאה דבולא.

38 כאשר אדם מקיים מצוה, אזי מכיון שהמצוה
39 נתלבשה בדבר גשמי, הרי זה פועל המשכת האור

42 המצוות למקורן (שיתגלה האור האלקי שבמצוות,
43 קודש העליון), כפי שיבאר להלן.

44 ולכן אומרים אלקינו, פירוש, שהוא כח חיותנו
45 ושאלוי אנחנו משתחיים ומודים בבחינת ביטול.

46 מצד קשר זה בין נשמות ישראל להקב"ה
47 (שעלו במחשבה), אומרים בני" על הקב"ה שהוא
48 "אלקינו" (אלקה שלנו), כדיוק ל' הכתוב "ולא
49 נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו" [אע"פ שהשי"ת

50 הוא אלקי כל העולם - כי "אלקים" הוא לשון כח,
51 והפירוש הפנימי ב"אלקינו" הוא - "כוחנו
52 וחיותנו", כי היות הנשמה "חלק אלקה ממעל
53 ממש" (להיותה מושרשת במחשבה עליונה כנ"ל),
54 לכן דוקא בני" אומרים "אלקינו" (אלקה שלנו),
55 כלומר, שכח וחיות נשמתינו הוא אלקות.

56 וזהו שורש ענין הביטול שישנו בנשמות
57 ישראל להקב"ה, דהיות שהקב"ה הוא כוחנו
58 וחיותנו, לכן "ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים
59 כו", שתוכן ענין ההשתחוואה הוא ביטול מוחלט
60 אליו ית'.

61 *[ועתה יבאר כיצד ענין זה בא לידי ביטוי
62 בלעומת-זה - ולא נאמר עוד אלהינו למעשה
63 ידינו:]*

64 והנה אמרו רז"ל ישראל שבחוף-לארץ עובדי
65 כוכבים במהרה הם.

66 עומק ענין אמירת "אלהינו למעשה ידינו" יובן
67 בהקדם הביאור הפנימי במאמר רז"ל שישראל
68 שבחוף-לארץ עובדי עבודה-זרה בטהרה הם,
69 פירוש, כשם שיש עבודה-זרה כפשוטה,
70 שמשתחוה לכוכבים ומזלות כו', כך יכול אדם
71 להיות עובד עבודה-זרה ב"דקות" (והיינו מה
72 שאמרו "בטהרה"), דאע"פ שאין כאן חטא עבודה-
73 זרה כפשוטו ח"ו, מכל מקום, בפנימיות הענינים
74 יש בזה התוכן הפנימי שבעבודה-זרה.

75 כי ההשתחוואה לעבודת כוכבים הוא
76 שמשתחוה ובופף ראשו לכוכבים ומזלות.

77 והנה כתיב וממגד תבואות שמש, שהתבואות
78 גדלים מן השמש, ובן שאר כל עניני עולם הזה
79 אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב מלמעלה
80 שהוא המזל שממנו נשפע הדבר.

81 - ועל כן משתחוה להם העובד, ד"ענין

1 האלקי למטה, ועל-ידי-זה גופא ניתן כח באדם
2 להתקדש בקדושה זו ולהתעלות על ידה לקדושת
3 האי-סוף ב"ה המאירה במקורן של המצוות
4 למעלה ("אשר קדשנו במצותיו").

5 וכמו ה"ברוש רענן", שעל-ידי-זה גופא שנכפף
6 למטה, הרי "כשחזור לאיתנו מגביה את הדבר
7 ההוא למקום גבוה מאד".

8 *[אלא שזה גופא - "העלאת" המצוות למקורן,
9 דהיינו שיתגלה האור האלקי המלוּבש במצוות שעל
10 ידו מתעלה האדם המקיים המצוה - תלוי בעבודת
11 התפלה (הנק' "סולם" כנ"ל), כי ע"י התפלה כדבעי
12 מתעלית הנשמה לשרשה ומקורה לידיבך באי-סוף
13 ב"ה, כפי שיבאר לקמן.]*

14 אלא שקודם לכן מבאר כיצד הענין ד"כברוש
15 רענן" ישנו גם בלעומת-זה:]

16 וכן בזה לעומת זה נאמר ולא נאמר עוד אלהינו
17 למעשה ידינו.

18 לפני הפסוק אני כברוש רענן, כשמסופר כיצד
19 בני" חוזרים בתשובה מחטא עבודה-זרה, נאמר:
20 "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו" (שלא
21 יאמרו עוד על מעשה ידינו שהם אלהינו) -
22 ובהמשך לזה נאמר "אני כברוש רענן גו".

23 וקשר הענינים - דכשם שבכוחן של מצוות
24 מעשיות (שנמשלו ל"ברוש רענן", שנכפף למטה)
25 להגבי' את האדם בעילוי אחר עילוי - כך, זה
26 לעומת-זה, על ידי שאומרים "אלהינו למעשה
27 ידינו" מתרחק האדם מאלקות בתכלית הריחוק
28 והנפילה.

29 *[וממשך לבאר ה"זה לעומת זה" באמירת
30 "אלהינו למעשה ידינו"]*

31 כי כמו שהמצוות מתעלים על ידי העלאת
32 פנימיות לבנות כללות נשמות ישראל, כמאמר
33 עלה במחשבה כו'.

34 כוחם של ישראל להעלות את המצוות למקורן
35 (היינו לגלות האור האלקי שבמצוות כפי שהוא
36 במקורו למעלה), הוא מצד מעלת נשמתן, דהיות
37 שהן מושרשות במחשבתו ית', בבחינת פנימיות
38 אור אי-סוף ב"ה, לכן, על ידי שהנשמות
39 מתעוררות בפנימיות לבבן לאלקות בעת התפלה,
40 שע"ז מאיר בהן שרשן ומקורן (בבחינת עלי'
41 למדרגת מחשבתו ית'), הרי הן "מעלות" גם את

42 למעשה ידינו" - נופל ומתרחק מאד מאלקות (זה)
 43 לעומת-זה - כנגד עליות האדם ע"י קיום מצוות
 44 מעשיות):].

45 וזהו ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע.
 46 אחד מעונשי הנשמה (לאחרי מיתה) הוא "כף
 47 הקלע", פירוש, "כף הקלע" הוא "כלי העשוי כעין
 48 מקל ובראשו כעין כף ובו יניחו האבן הנזרק",
 49 וענין עונש כף הקלע הוא, שהנשמה "נזרקת"
 50 באופן ש"תהי' משוטטת נעה ונדה כהאבן הקלוע
 51 (הנזרק) בכף הקלע".

52 אך על פי פנימיות הענינים, הענין ד"כף
 53 הקלע" אינו רק עונש הבא אחר מיתה, אלא הוא
 54 גם תיאור המצב הנגרם לנפש האדם על ידי החטא
 55 גופא, שמתרחק מאד מאלקות (כאבן הנזרק למקום
 56 רחוק ע"י כף הקלע).

57 שאע"פ שהדבר שהוא מלוכש בו בענינים
 58 גשמיים נראה לעין שהוא מן העבירות שאדם
 59 דש בעקביו, הנה הוא דומה למשל קליעת
 60 האבן, שמקלעין אותו על ידי כף הקלע למקום
 61 רחוק מאד, עד שנעשה כאילו עובד בוכבים.

62 ריחוק זה מאלקות (הנק' "כף הקלע") נגרם גם
 63 על ידי עבודה-זרה ב"דקות" הנ"ל, שהאדם אומר
 64 "אלהינו למעשה ידינו", דאע"פ שלכאורה אין עון
 65 גדול בכך שמחשיב את עסק פרנסתו לעיקר (שלא
 66 עבר בזוה על שום מצות לא-תעשה), ומצד מעשיו
 67 הגשמיים נראה שזהו דבר קל כעבירות שאדם דש
 68 בעקביו מחמת קלותם, מכל מקום, על ידי זה
 69 מתרחק האדם מאד מאלקות, שמקלעין אותו
 70 ברוחניות למקום רחוק מאד, עד שנעשה מרוחק
 71 כאילו עובד עבודה-זרה.

72 וזהו ההיפך ממה שנעשה בצד הקדושה, שעל
 73 ידי קיום מצוות מעשיות, בדברים גשמיים, מתעלה
 74 האדם ומתקרב לאלקות (כנ"ל בפירוש "כברוש
 75 רענן"), הנה זה לעומת זה יש כף הקלע, שעל ידי
 76 אמירת "אלהינו למעשה ידינו" מתרחק כריחוק
 77 העובד עבודה-זרה.

78 [וזהו ביאור המשך הענינים "ולא נאמר עוד
 79 אלהינו למעשה ידינו" ל"אני כברוש רענן" -
 80 דלעומת הריחוק מאלקות הנפעל על ידי שמחשיב את
 81 מעשה ידינו, הנה על ידי קיום מצות מעשיות דוקא,
 82 עולה האדם ומתקרב מאד לאלקות.

1 עבודת כוכבים בגשמיות הוא המשתחויה לשמש
 2 וירח מפני שמהם תצא השפעת המזון וכמ"ש
 3 ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים [ולכן
 4 משתחוה להם ועובדם, כדי לקבל מהם השפעה],
 5 הגם שבאמת נמשך ההשפעה על ידם, הרי הם
 6 שלוחי ההשפעה בלבד, והמשתחויה להם מחשיב
 7 אותם ליש ודבר נפרד כאילו הם משפיעים מצד
 8 עצמם".

9 וכשארם ממריד מחשבתו ולבו רק בעניני עולם
 10 הזה כל הימים, הוא מוריד שכלו שבראשו
 11 לדבר הנשפע מכוכבים ומזלות, ונעשה גם הם
 12 בחינת אלהינו למעשה ידינו, כי מעשה ידינו
 13 שהוא עסק הפרנסה נעשה מזה בחינת אלהים
 14 אחרים.

15 "השתחוואה בגשמיות היינו שכופף ראשו
 16 וקומתו הגשמיים, ויש השתחוואה ברוחניות,
 17 שכופף ומבטל שכלו לדבר הנשפע מן השמש
 18 והירח שהם מגד תבואות כו', בדאגת הפרנסה ע"י
 19 איזו תחבולה כאילו התחבולה ההיא היא עיקרית
 20 בהשפעה זו. הגם שנאמר וברכך ה' אלקיך בכל
 21 אשר תעשה, הרי ה' אלקיך כתיב, שלא יהי' נפרד
 22 מאלקותו ית', משא"כ כשמחשיב את התחבולה
 23 עיקר ההשפעה, שאז הוא בבחינת נפרד
 24 [מאלקות]".

25 כלומר: אע"פ שהאדם צריך לעשות השתדלות
 26 בטבע כדי להשיג פרנסתו, מכל-מקום צריך לזכור
 27 שפרנסתו באה מאת הקב"ה, שהוא ית' ממציא לו
 28 פרנסתו, וההשתדלות שלו היא רק לעשות כלי שבו
 29 תשרה ברכת ה'.

30 ואם אינו חושב כן, אלא חושב שהתחבולות
 31 שלו מביאות לו פרנסתו, ה"ה נפרד מהשי"ת, וזהו
 32 ענין עבודה-זרה בדקות (ב"טהרה").

33 וזהו פירוש הכתוב "ולא נאמר עוד אלהינו
 34 למעשה ידינו", שלא בא לשלול רק עבודה-זרה
 35 כפשוטה, אלא גם עבודה-זרה בדקות,
 36 ש"משתחויה" לעסק הפרנסה שלו ("מעשה
 37 ידינו"), בחשבו שעיקר שפע פרנסתו בא ממעשה
 38 ידיו (ושוכח כי ברכת ה' היא תעשיר), ובזה עושה
 39 את עסק הפרנסה שלו כמו עבודה-זרה, אלהים
 40 אחרים.

41 [ועתה יסיק כיצד על ידי שאדם אומר "אלהינו

27 בלב, ולשרוף ולכלות את נפש הבהמית שבו
28 כו':
29 ענין זה, שעיקרה של תפלה הוא הדביקות בה',
30 הוא הוא תוכן מאמר רז"ל שתפלות כנגד קרבנות
31 תקנום, לפי שבשעת התפילה האדם "שורף" את
32 נפשו הבהמית, כמו שריפת הבהמה ע"ג המזבח.
33 ו"שריפה" זו היא על ידי התעוררות הנשמה
34 באהבה כרשפי אש להקב"ה, שאש האהבה
35 לאלקות "שורפת" ומכלה את האש הזרה דנפשו
36 הבהמית.
37 ונמצא, שעיקרה של תפלה הוא התעוררות
38 אהבה לה'.
39 [לסיכום: ענין שמירת שבת הוא - שהאדם צריך
40 "לשמור" את קדושת האלקות המאירה בשבת בתוך
41 נפשו];
42 וכדי לפעול זאת צריך להכין את עצמו עוד קודם
43 השבת לכך (לעשות "שבת" בנפשו עוד בימות החול)
44 - על ידי קיום מצוות מעשיות (שבהן שורה "קודש
45 העליון"), והעיקר - ע"י עבודת התפילה ברשפי אש
46 אהבה לה', שהיא "מעלה" את המצוות למקורן, באופן
47 שעל ידי התפילה יכול להרגיש קדושת המצוות
48 ("קדשנו במצותיו") - שעל ידי זה "עושה" בחינת
49 שבת בנפשו בימות החול (שגם זה נכלל בשמירת
50 שבת - ששומר את השבת "מחול לשבת", על ידי
51 עשיית שבת בנפשו בימות החול), ואז, בבוא השבת,
52 הרי הוא מתקדש בקדושתו ית'.

ושמרו בני ישראל את השבת פרק שני

1 ועתה חוזר לענין עליית המצוות למקורן על ידי
2 תפלה (שעל ידי זה דוקא ניתן לאדם להרגיש קדושת
3 המצוות כנ"ל):

4 והנה עליית המצוות העיקר הוא על ידי התפלה,
5 לפי שאז הוא שעת הכושר ומתגלה ומתעלה
6 בחינת פנימית נקודת הלב בכללות נשמות
7 ישראל בחשיקה ודביקה באלהים חיים.
8 הטעם שעליית המצוות היא על ידי תפלה
9 דוקא, הוא לפי שעניינה של תפלה הוא גילוי
10 דביקות הנשמה באלקים חיים, כידוע שתפלה "היא
11 שעת הכושר לכל אדם, שאז מקשר חכמה-בינה-
12 דעת שלו לה', להעמיק דעתו בגדולת אין-סוף ב"ה
13 ולעזור את האהבה כרשפי אש .. לדבקה בו".

14 וסיבת הדבר, כי בזמן זה מתגלה "פנימית
15 נקודת הלב" בכללות נשמות ישראל, שמצד בחינה
16 זו רוצה הנשמה מאד לידבק במקורה בחשיקה
17 ודביקה.

18 ולפיכך, על ידי שהאדם מתדבק באלקים חיים
19 ע"י התפילה (שהוא "סולם" שראשו מגיע
20 השמימה, כנ"ל), הוא מעלה עמו גם את המצוות
21 שעשה למקורן.

22 וזהו [פירושו] מאמר רז"ל תפלות במקום
23 קרבנות תקנום, כי כמו הקרבן שהיו מקריבין
24 הבהמה שתהא נשרפת באש שעל גבי המזבח,
25 וכך צריך לעזור את האהבה בתפלה ברשפי
26 אש שלהבת מתלהבת בלבנו, כי יסוד האש הוא

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

9 ב' מדרגות בדיבור חומר וצורה בחי' החומר הוא הבל
10 הדיבור שיוצא מהבל הלב והבל זה עצמו כלול מחומר
11 וצורה דכמו שיוצא מהבל הלב לפה ואינו נפסק ונבדל
12 לחוץ יש בו חיות רב הוא הצור' וכשנפסק הבל הדיבור
13 מהשפה ולחוץ נק' חומר (אמנם גם בנפסק יש בחי'
14 צורה בריבוי יותר חיות מבהבל שאינו נפסק עדיין
15 וכמו דברים שיוצאים מהלב גם שנפסק ויוצא נבדל
16 פועל בלב זולתו ודיבור שלבו בל עמו שנק' מן השפה

1 (א) **כתיב** ראה נתתי לפניך החיים והטוב כו' ובחרת
2 כו'. ויובן זה בהקדים ביאור מאמר הזוהר
3 (פ' וירא) ע"פ והוא מסיבות מתהפך בתחבולתו חסר
4 יו"ד כהאי אומנא דעביד מאנא דחרסא כו' בעוד דהאי
5 טיקלא אסתחרת קמיה מהפך ממאנא למאנא כו' האי
6 טיקלא דא בי דינא דלתתא כו' ע"ש. והנה ידוע דב"ד
7 דלתתא הוא בחי' מלכות דאצי' כמ"ש במ"א ויש
8 להקדים תחלה בענין המל' שנק' דיבור העליון שיש

24 וכן באהבה ותשוקה בהתפעלות גילוי כחו בדיבור
 25 תפול תשוקתו לגמרי כידוע וכך דאגה בלב תצא
 26 בדיבור וכן התענוג יוצא כחו בדיבור ואינו כן בתענוג
 27 ואהבה דאדרבה כל שירבה בדיבור אהבתו יגבר וכ"ש
 28 התענוג כמו ראוה מדברת כו' (רק התשוקה תכלה
 29 בדיבור וכל שהוא בבחי' רשפי אש כמו הכעס ורוגז
 30 לפי שזהו טבע יסוד האש כשגומר פעולתו יתבטל כחו
 31 ובדיבור יוצא לחוץ ונגמר פעולת הכעס כמו ההכא'
 32 לבנו שיפול לבו אח"כ וכן התשוקה בגמרה תפול
 33 משא"כ התענוג והאהב' שהן מיסוד המי' מתגברי'
 34 יותר בדיבור כי נמשכים יותר כנהר כל שנמשך יותר
 35 מתגבר והאש להיפך כששורף ומכלה יכלה ויסתלק כו'
 36 ולכך דוקא דאגה שמיסוד האש ישיחנה בדיבור ובזה
 37 יצא כחו ושרש הדבר לפי שבחזה הלב כלול מחו"ג
 38 יסוד האש שבלב יוצא כחו בדיבור ויסוד המים יגבר
 39 בדיבור ובחי' חו"ג שבתענוג התענוג שמיסוד המים
 40 יגבר בדיבור והתשוקה שמיסוד האש יפול בדיבור
 41 ועכ"פ בדיבור נמצא ממהות התענוג כמו שהוא בעצם
 42 ההיולי דוקא שהרי כל תענוג בפרט שבכל מדה גם
 43 ברצון ושכל ומחשבה הכל נראה בהם תוקף התענוג
 44 כשבא בדיבור ולהיפך הצער או הכעס ניכר בדיבור
 45 יותר וראי' משונאו האמיתי שלא יוכל לדבר עמו
 46 ולאוהבו הנאמן כל דבריו עמו כו').

שער הבחירה. ראה נתתי לפניך. יג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

1 ולחוץ או אחד בפה ואחד בלב הגם שאינו נפסק עדיין
 2 הוא כחומר בלא צורה) והצורה הוא אור החיות
 3 שבדיבור כצורפי אותיות דהרהורי מוחו ולבו באיזה
 4 ענין שנוגע לו שבא בצירופי אותיות הדיבור וכדברי
 5 אהבה ויראה וכה"ג דברי שכל או דברי תענוג ורצון
 6 כמו ראוה מדברת כו' הרי יש בדיבור גם מבחי'
 7 התענוג (ולא בצמצום התענוג) שמקבל בשכל וסברא
 8 שנק' מורכב כידוע שהרי דאגה בלב איש ישיחנה
 9 ויבוטל הצער מזה יובן שיש ממהות התענוג בדיבור
 10 דלמה יש בכח הדיבור להפיג צערו אלא הענין הוא
 11 דהדיבור מצד עצמו יש בו ממהות התענוג שבעצם
 12 הנפש ע"כ מיד ששיח הצער והדאגה יבוטל מה שאין
 13 זה בכח השכל כי התענוג בשכל מצומצם ואין בכחו
 14 לבטל מה שהשכל מחייב הצער וגם לא מתענוג
 15 במושכלות יפיג צערו. אך הנה אנו רואים בכל המדות
 16 כחסד ודין שלימות כוחם נראה בבואם לדיבור דוקא
 17 שהרי דברי אהבה כשבאין בדיבור באין בהתפעלו'
 18 יתירה יותר מכמו שהוא בלב וכן דברי דין ורוגז
 19 בדיבור יוצא ביותר מכמו שהוא ויש בזה דבר והיפוכו
 20 דאנו רואים להיפך שבדיבור יכלה כח החו"ג ודוקא
 21 מאשר הוציא כל כחו בדיבור אז יחלש ויפול ממדרגתו
 22 לעשות היפוכו ממש כמו הכועס בלב כשירחיב בדיבור
 23 בהתפעלות יותר בזה עצמו יצא זה הכח וכלה לגמרי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

15 אינו כליל רק חלק לגבוה וחלק לבעלים, [וחילוק זה]
 16 יש ג"כ בין מנחה לנסכים, כי המנחה היינו הסולת
 17 והשמן נקטר כולו על המזבח כמ"ש כליל תקטר,
 18 והנסכים היינו היין, שמנסכים בשיתין שיורדין עד
 19 התהום הרי אינו כליל, ומטעם זה מחלק הש"ס מנחה
 20 לעולה כו' מפני ששייכים זה לזה, הגם ששניהם
 21 בשניהם, וא"כ יש לבאר כל הנ"ל בק"ש ותפלין, וי"ל
 22 הדמיון דק"ש לעולה וזבח, דהנה ע' הקרבנות היינו
 23 שמקריבין בהמה גשמיות [על גבין המזבח עד שתוכלל
 24 באש של מעלה וכמ"ש ותצא אש מלפני ה' ותאכל את
 25 העולה כו', וכמו"כ הוא בעבודת הק"ש להקריב הנה"ב
 26 עד שיוכלל באש שלמעלה, וביאור הע' דאש של
 27 מעלה י"ל מ"ש במלאכים שרפים עומדים, ויש כמה
 28 בחי' אופנים וחיות ושרפים, ופי' שרפים ע"ש רשפי

1 כי תבאו אל ארץ מושבותיכם כו' ועשיתם אשה לה'
 2 עולה או זבח, וי"ל למה שינה כאן הכתוב לקרות
 3 לא"י בשם מושבותיכם, ויובן בהקדים מארז"ל כל
 4 הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו הקריב עולה בלא מנחה
 5 וזבח בלא נסכים, ומכלל לאו אתה כו' דק"ש עם תפלין
 6 חשוב כעולה ומנחה, וזבח ונסכים, וי"ל הדמיון
 7 דמדמה ק"ש לעולה וזבח, ותפלין למנחה ונסכים,
 8 והנה בספר פנים יפות מקשה על ל' המא' הנ"ל,
 9 שמחלק מנחה לעולה ונסכים לזבח, הלא בין בעולה
 10 ובין בזבח היו שניהם מנחה ונסכים, ותי' משום
 11 שדומה החילוק שבין עולה לזבח, להחילוק שבין
 12 מנחה ונסכים, כי ענין [החילוק] שבין עולה לזבח,
 13 שהעולה היא כולה כליל על המזבח, לבד העור ניתן
 14 לכהנים, [וזבח] היינו שלמים כמ"ש זבח השלמים,

16 בנים אתם כו', וכמארז"ל חביבין ישראל שנקראו בנים
17 למקום, פי' כמו שהבן נמשך ממוח האב, כך נש"י
18 נמשכו מבחי' פנימי' והמלאכים הם רק מבחי' חיצוני',
19 רק שבנה"א בחי' אש זה מוסתר מאוד, ולא כבמלאכים,
20 כי המלאכים הם יסוד א' יסוד האש וכמ"ש משרתיו אש
21 לזה, אבל נשמות הם מורכבים מד' יסודות, ועוד
22 שהנה"א מלוכש בגוף ונה"ב, שהנה"ב כלול ג"כ מד'
23 יסודות ארמ"ע, ובחי' אש הוא כמו בבהמה להתאות
24 תאוה, וכן גאות וכעס ורציחה הוא מיסוד האש, כמ"ש
25 כי רוח הבהמה היורדת למטה לארץ ונק' אש זרה המנגד
26 לבחי' אש דנה"א, שע"ז כתי' ורוח האדם העולה היא
27 למעלה כו', ולכן ע"ז הוא עבודת הק"ש לעורר היסוד
28 האש דנה"א, ולבוא לבחי' ואהבת ככל לבבך בשני
29 יצריך, שיהי' בבחי' אש אוכלה אש שהאש דנה"ב יוכלל
30 בבחי' האש דנה"א.

כי תבאו אל ארץ מושבותיכם

בע"ה שבת שלח תרט"ו

1 אש שתשוקתם תמיד להכלל כו' ע"י שמשגיגים ואומרים
2 קדוש פי' מובדל אני ה' לא שניתי לכן משתוקקים
3 להכלל כו' והם בחי' יסוד האש למעלה, ועד"מ האש
4 הגשמי שכל תנועתו רק לעלות למעלה כי אש אינו יכול
5 להיות למטה, ועד"ז בחי' השרפים תשוקתם תמיד
6 להתכלל למעלה כו', בבחי' אש שלמעלה כמ"ש כי ה'
7 אלקין אש אוכלה הוא, וזהו מ"ש אלף אלפים ישמשוני'
8 ורבו רבבן קדמוהי יקומו, פי' ישמשוני' הוא בחי'
9 ההשפעה והמשכה שמשפיע מלמעלמ"ט וקדמוהי
10 יקומו היינו ע"ד השרפים הנ"ל העלאה מלמטלמ"ע
11 וזהו ל' שרפים ל' נשרף כלו' שכבר נשרפו, שכל בחי'
12 ישותם הוא ביטול, והנה בנה"א יש ג"כ בחי' אש הנ"ל,
13 כי הנה"א כלול מד' יסודות ארמ"ע, ובחי' האש היינו
14 אה' כרשפי אש ואהבה ובנפה"א הוא אף ביתר שאת
15 לגבי המלאכים כי הנה"א הוא מפנימי' העולמות כמ"ש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 אין שום לבוש וכמ"ש יאר הוי' פניו אליך ותרגומו
2 ינאר ה' שכניתי לרותך.
3 אך צ"ל הרי יכול להיות גילוי מהמדות ומפני מה הוא
4 העלם בעולמות, אך הנה אי' בע"ח שהתלבשות
5 הוא דוקא בז' תחתונות אבל לא בג' ראשונות. והענין
6 כי התלבשו' הוא השתלשלות עו"ע ומה שהעלול יכול
7 להלביש ולהשיג את העילה זהו דוקא בז' תחתונות
8 אבל לא בג' ראשונות (הג' ראשונות של העילה נעשה
9 עלול לגבי הגבוה ממנו ואין זה התלבשות, כי
10 התלבשות הוא שהעילה מלוכש בהעלול, אבל הג'
11 ראשונות של העילה הוא מלביש לעילה הגבוה אין זה
12 (התלבשות), ולכן בג"ע ששם מאיר ג' ראשונות שאין
13 שם התלבשות מאיר האור כמו שהוא, אבל בעולמות
14 שהגילוי הוא מז' תחתונות שהאור מאיר ע"י לבוש
15 הוא העלם, עד שברביבו הלבושים עד עוה"ז הגשמי
16 הוא העלם והסתר גמור, וזהו שהג"ע קדמה לעולם.
17 ונמצא שהחילוק בין ג"ע לעולם בב' דברים, שבג"ע
18 שם הוא גילוי אלקות והגילוי ממוחין, אבל בעולם הוא
19 העלם וחיותן ומקורן הוא מז' תחתונות.

1 ועוד יש טעם והפרש בין ג"ע לעולמות, אשר מזה
2 הטעם הב' מסתעף גם ההפרש הא' שבעולם
3 הוא העלם ובג"ע גילוי, והוא כי העולמות שרשן
4 ממדות הגם כי אין ערוך מדות עליונות לגבי מדות
5 שלנו, כי למטה באדם השפעת החסד אינו עצמיות
6 החסד כ"א שמדת החסד גורם להשפעה, כמו מי
7 שהוא חסדן הוא משפיע לזולתו מה שמבקש ממנו,
8 אבל למעלה השפעת החסד הוא השפעת החיים
9 שהחסד בעצמו הוא החיים כמ"ש מכלכל חיים בחסד,
10 מ"מ הרי נקרא בשם חסד דרועא כו'. אבל חכמה
11 מוחא הוא הגבה מאד נעלה שהרי יש בו ג"כ חכים
12 ולא בחכמה, וזהו ביו"ד נברא העוה"ב ויו"ד הוא חכ'
13 מוחא, ואפי' לפי הפי' שעוה"ב הוא בינה ה"ה ג"כ
14 מג' ראשונות. וזהו ההפרש בין ג"ע ובין העולם כי
15 בעולמות מקור חיותן מהמדות לכן הוא העלם, ובג"ע
16 מאיר ג' ראשונות לכן שם הוא הגילוי, כי חכמה הוא
17 השגת השכל ובינה הוא הבנה והשגה, בריקת וסקירת
18 השכל, וכמו באדם שיש לבושים על כל האברים, ועל
19 הפנים אין שום לבוש, והגם שיש לבוש ע"ג הראש
20 הוא ע"ג גלגלתא דחפיא על מוחא, אבל על הפנים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

40 והסיבה לכך שאין זה קורה היא בגלל שהנפש לא רוצה
 41 להאיר שם, כי גילוי חיות הנפש - גם כללות החיות ולא
 42 רק הכוחות - היא בבחירה וברצון.
 43 וכמו באור השמש שנמשך באופן בלתי רצוני וללא
 44 בחירה הרי גם כשעננים מסתירים ואינו מאיר בעולם
 45 מכל"מקום נמשך ממנו האור כו' וכנוכר לעיל פרק נ"ה
 46 שלשמש לא אכפת אם נמשך ממנה להאיר או שלא.
 47 וכך היה צריך להיות גם בגלגול הנפש בבהמה, אילו
 48 הגילוי היה כלל ללא בחירה כבאור השמש. ומזה שאין
 49 גילוי כלל של הנפש בבהמה, משמע, שהסיבה היא לא
 50 מצד העדר הכלים אלא מצד היכולת של הנפש להעלים
 51 את כחותיה.
 52 (והגם ששם בפרק הקודם נתבאר שוהו שהשמש מאירה
 53 גם כשיש עננים, היא מפני שהוא בבחינת אור ולא
 54 שפע, והיינו שאינו תלוי בכלים, ולא הוזכר שם שענין
 55 זה הוא מצד שאור השמש נמשך ללא בחירה, ומדוע
 56 כאן אנו מביאים זאת כטעם שאין בחירה לשמש -
 57 בניגוד לנפש?
 58 מכל"מקום למרות שלא הודגש בפרק הקודם שענין
 59 הארת השמש גם כשיש עננים הוא מצד שאור השמש
 60 מאיר ללא בחירה, גם זה מובן מזה מכללות משל אור
 61 השמש שהוא השמש מוכרח בהגילוי, והיינו שאין בו
 62 ענין ההתעלמות והעדר הגילוי בשמש לא שייך המושג
 63 שיעלים את אורו.
 64 כלומר, אף שבפרק הקודם ההסבר על אור השמש
 65 שנמשך ללא הבחנה, היה רק בדגש על ההבדל המהותי
 66 בין 'אור' ל'שפע', הרי באמת, שיש עוד פרט שמהווה
 67 סיבה להארת השמש ללא הבחנה - והוא גילוי השמש
 68 אינו רצוני ואינו בבחירה.
 69 מדוע חייבים לומר ולהדגיש פרט זה? - שהרי הגילוי
 70 מהנפש הוא גם כן בבחינת אור ולא שפע, כלומר: מזה
 71 עצמו שאנו רואים שיש ענין שהגילוי שלו הוא 'אור'
 72 ולמרות זאת הוא בבחירה (והוא הנפש), אנו מסיקים
 73 שזה שלשמש אין בחירה, אין זה תוצאה מזה שכללות
 74 הגילוי שלה הוא באופן של 'אור', אלא כפרט וענין
 75 נוסף.
 76 והראיה שגילוי הנפש הוא באופן של 'אור': מזה שאינו
 77 עושה שינוי בהעצם כמו ששפע עושה שינוי במשפיע,
 78 ואין הגילוי והחיות בבחינת מרדא והתעסקות כמו

1 לאחר שביאר הרבי נ"ע, כי בניגוד לשמש הרי גילוי
 2 הנפש הוא רצוני, מפרט יותר ענין זה:
 3 וכמו אברהם אבינו עליוהשלוש שכבש רחמיו מעל בן
 4 יחידו¹¹⁹ בנסיון העקידה שבהכרח הוא שיהיה התעלמות
 5 הכח של מידת הרחמים לגמרי, דאם לא כן לא היה
 6 אפשר להיות העשיה ברבעי כו'. - אם היה נשאר אצלו
 7 - אפילו במעט - גילוי מידת הרחמים, לא היה הוא
 8 מסוגל לבצע את רצון ה' ולהעלות את בנו לעולה. וזו
 9 דוגמא לכך, שהנפש יכולה להעלים כח פרטי שלה.
 10 וגם ביכולתו להעלים לגמרי את האור והגילוי מאתו, -
 11 לא רק את הכוחות הפרטיים של הנפש ניתן להעלים,
 12 אלא גם את כללות המשכת החיות, וכמו בגלגולים
 13 רחמנא'ליצלן (ה' יצילנו) דנפש האדם בגוף הבהמה -
 14 כאשר מצד סיבות מסוימות נמצאת נפש אדם בגוף
 15 בהמה שאין הבהמה חיה מנפש האדם הנמצאת בה מפני
 16 שמתעלם האור והגילוי בעצמה כו' - כלומר, כיון
 17 שהנפש לא רוצה להחיות את גוף הבהמה, מתכנס אור
 18 הנפש בעצמו ולא מחיה את גוף הבהמה.
 19 ומפרט יותר במאמר המוסגר את הדוגמא מענין
 20 הגלגולים:
 21 (ושם - בגלגול נפש אדם בבהמה - אפשר לומר, שזה
 22 שהנפש לא מתגלית בגוף הבהמה היא לא בגלל שהנפש
 23 בוחרת לא לגלות את עצמה, אלא הוא מצד העדר
 24 הכלים שאין לה כלי מתאים להתגלות שאין גוף הבהמה
 25 מוכן לזה כו', ויותר מוכן פרט זה שהנפש יכולה לבחור
 26 להעלים את החיות הבאה ממנה הוא מהתעלמות
 27 הכחות כו', - כלומר, יש מעלה למשל של התעלמות
 28 הכוחות הפרטיים, ששם רואים במוחש שהסיבה
 29 להתעלמות היא לא מצד חסרון הכלים אלא מצד זה
 30 שהנפש לא רוצה לגלות את כחותיה.
 31 אמנם באמת גם התעלמות כללות האור של חיות הנפש
 32 (כמו בגלגולים רחמנא'ליצלן), שלא רק כוחות פרטיים
 33 מתעלמים אלא גם כללות חיות הנפש, אין זה רק מצד
 34 העדר הכלים (היינו מה שגוף הבהמה אינו מוכן לקבל
 35 צורת נפש האדם), והראיה לזה היא, שאם היה מוכרח
 36 בהאור והגילוי - אם חיות הנפש היתה נמשכת באופן
 37 לא רצוני וללא בחירה היתה נמשך הגילוי מאתו -
 38 מהנפש - גם כשהוא בכלי הבלתי מוכנת לזה, כלומר,
 39 גם בגוף הבהמה היתה מתגלית נפש האדם בעל כורחה,

18 שהיה אז גילוי הנפש בבחינת מקיף בלבד) בדומה
19 להמשכת אור השמש, והעדר גילוי האור לגמרי, שחיות
20 הנפש כלל לא נמשכת ומתגלה בגוף הבהמה, גם לא
21 באופן מקיף, הרי זה הוראה שהוא גילוי רצונית בו),
22 עד כאן היה מאמר המוסגר שבו מבאר הרבי נ"ע את
23 ההוכחה מענין הגלגולים, שהנפש לא מתגלית שם לא
24 רק מצד העדר הכלים (כיון שאם היתה זו הסיבה
25 היחידה לכך, היתה צריכה להיות המשכת הארה לא
26 רצונית באופן מקיף על-כל-פנים כפי שזה באור
27 השמש) אלא מצד שיש לנפש (בניגוד לשמש) בחירה
28 בזה.
29 ומסכם הרבי נ"ע את הענין בו עסק לפני הסוגרים,
30 שהמעלה של משל הנפש על משל השמש היא מצד
31 שיש לנפש בחירה בגילוי החיות ממנה, הרי שהגילוי
32 הוא רצונית. ועם היותו גילוי רצונית הרי הוא מכלל
33 מקום בדרך ממילא בו. כיון שגם גילוי הנפש הוא
34 בחינת 'אור' ולא בחינת 'שפע'.

שבת פרשת שופטים

1 שהמשפיע צריך להיות טרוד בזה, ומכל-מקום צריך
2 להיות הבנה כללית בהגוף בנוכח לעיל בפרק הקודם.
3 ומה שנתבאר לעיל שגילוי הנפש בגוף הוא בבחינת אור
4 פנימי וכיצד אומרים שהמשכת הנפש היא ענין של אור,
5 הרי אין זה בבחינת פנימי ממש כמו הכחות בהאברים
6 שיש יחס ישיר בין כח הראיה לעין הגשמית וכדומה,
7 שהרי אינם דומים הן באופן הגילוי של המשכת כללות
8 הנפש והן מצד ההרגש בגוף שאינו מרגיש באופן פנימי
9 את המשכת כללות הנפש, והיינו דהן מצד האור והן
10 מצד הכלים אינם דומים זה לזה, ולכן מספיק לזה גם
11 הבנה כללית בו' בשונה מהשמש שלא צריכה אפילו
12 הכנה כללית),
13 מכל-מקום, חוזר הרבי נ"ע לבאר, שזה שהנפש לא
14 מתגלה בבהמה אין זה רק מצד העדר הכלים אלא גם
15 מצד שהנפש לא מוכרחת בגילוי, שהרי - ואם היה
16 הנפש מוכרחת בהגילוי, היה נמשך ממנו הגילוי גם בגוף
17 הבהמה כפי שאור השמש נמשך גם כשאין מקבלים (רק

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

1 ניחומין ושינויים ייתכנו רק במדות, בשכל וברצון, שזהו ציור אדם. אבל בפנימיות הכתר,
2 שלמעלה מציור אדם - אין שייך ניחומין ושינויים

3 שְׁפָתַיב "לא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד כּוֹ' וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַפּוֹת"
4 כּוֹ', וְאִם כֵּן הִיָּה שְׁנוּי מִדִּין לְחֻסֵּד וְכֹא עַל יְדֵי הַטַּעַם,
5 שְׁתַּחֲלָה הִיָּה טַעַם הַמַּחֲיִב וְאַחַר כֵּף טַעַם הַמְזַכֶּה. וְכֵן
6 בְּשִׁכְלִי שִׁיף בּוֹ נְחוּמִין, דְּכֹתִיב "וְכָל יֵצֵר מִחֻשְׁבֹּת לְבוֹ
7 רַק רַע", וְאִם כֵּן שִׁכְלִי וְסִבְרָא זוֹ חִיָּבָה לְהִיֹּת בְּמִדּוֹת
8 מִדַּת הַדִּין כּוֹ', וְאַחַר כֵּף נִשְׁתַּנָּה הַטַּעַם כְּדֹכְתִיב "כִּי יֵצֵר
9 לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו", וְחִיָּבָה בְּמִדַּת הַרְחֻמִּים, דְּשְׁנוּי
10 זֶה בָּא מִצַּד הַרְצוֹן, וְכִרְצוֹן הִרִי גַם בּוֹ יֵשׁ מִדּוֹת וְהֵם
11 מִדּוֹת שְׁבָרָצוֹן וְטַעַם כְּמוֹס, דְּזֶה גּוֹפֵא מֵה שְׁתַּחֲלָה
12 מִטַּעַם לְטַעַם בְּשִׁכְלִי וְסִבְרָא אַחַת (כְּמוֹ שְׁמִבְאָר בְּמִקּוֹם
13 אַחֵר¹¹) הִרִי זֶה עַל פִּי הַרְצוֹן, דְּלֹאֲחֵר דְּ"וַיִּרַח הַנֶּזֶן" אֶת
14 רִיחַ הַנִּיחֻחִים", דְּרָא¹² דְּקוֹרְפָּנָא עוֹלָה עַד רָאִי דְאִין-

1 (ח) וְהֵעֲנִין¹⁰, דְּהִנָּה כְּתִיב "וְגַם נִצַּח יִשְׁרָאֵל לֹא
2 יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם",
3 דְּנְחוּמִין שִׁיף רַק בְּצִיּוֹר אָדָם, דְּהָאָדָם הוּא מַחִין וּמִדּוֹת,
4 וְהִנָּה מִדּוֹת שְׁעַל פִּי שִׁכְלִי, וְשִׁכְלִי הַשִּׁיף אֶל הַמִּדּוֹת,
5 וְכִמוֹ נְחוּמִין, וְכִמוֹ בְּמִדּוֹת הִרִי יְכוֹל לְהִיֹּת שְׁנוּי
6 מִחֻסֵּד לְדִין וּמִדִּין לְחֻסֵּד, כְּמוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלֵי כְּאֲשֶׁר
7 תַּחֲלָה מַחֲיִב שִׁכְלוֹ שְׁיִאֲהֵב אוֹתוֹ הִרִי הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ,
8 וְאַחַר כֵּף מַחֲיִב שִׁכְלוֹ שְׁיִשְׁנָאֵהוּ הִרִי נִתְהַפֵּךְ מֵאֲהֵבָה
9 וְקָרוֹב לְרַחוּק, וְכֵן לְהַפֵּךְ, דְּשְׁנוּי הַמִּדּוֹת הוּא בָּא עַל פִּי
10 הַשִּׁכְלִי שְׁמַחֲיִב הַשְׁנוּי הַבָּא, וְכִמוֹ כֵּן יוֹכֵן בְּמִדּוֹת
11 לְמַעְלָה דְּכֹתִיב "וַיִּתְעַצֵּב אֵל לְבוֹ וַיֹּאמֶר הַנֶּזֶן" אֶמְחָה"
12 כּוֹ', וְהוּא מִדַּת הַדִּין, וְאַחַר כֵּף נִשְׁתַּנָּה לְרַחֲמִים, וְכִמוֹ

רבים תרל"ו פרק ו ואילך.

12 ראה זוהר חלק ב רלט, א. זוהר חלק ג כו, ב. - נתבאר
לעיל פרק ב (קונטרס עד [מאמר דיבור המתחיל באתי לגני]).
ב[מאמר] דיבור המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב), ועוד.

10 ראה גם כן תורה אור פרשת יתרו [מאמר] דיבור המתחיל
זכור (השני) פרק ה וביאורו.

11 ראה בכלל זה תורת חיים פרשת וירא [מאמר] דיבור
המתחיל אודה נא פרק ו ואילך. [מאמר] דיבור המתחיל מים

1 סוף, אָז נִמְשָׁךְ בְּחִינַת רְצוֹן חֲדָשׁ, וְאִם כֵּן שֵׁיף בּוֹ
2 נְחוּמִין וְחֲרָטָה. אֲמַנְם כָּל זֶה הוּא בְּצִיּוֹר אָדָם, מְדוּת
3 וּמְחִין, וְגַם הַמְקִיף דְּמַחִין (בְּחִינַת רְצוֹן), אֲבָל בְּפְנִימִיּוּת
4 הַבְּתֵר עֲלֵיהָ אֲתַמְרִי¹³ "לִית שְׁמָאֵלָא בְּהַאי עֲתִיקָא"¹⁴,

5 דְּאִין שָׁם בְּחִינַת מְדוּת וְלֹא טַעַם כְּמוֹס, וְהוּא לְמַעְלָה
6 מְצִיּוֹר אָדָם. וְזֶהוּ "כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהַנְחִים", דְּבִבְחִינַת
7 "כִּי לֹא אָדָם", דְּהִינּוּ מֵה שְׁלֹמְעֵלָה מְצִיּוֹר אָדָם, אִינוּ
8 שֵׁיף עֲנִין הַנְּחוּמִין וְחֲרָטָה.

13) זוהר חלק ג קכט, א. ועל דרך זה שם רפט, א.

יא. עליו נאמר אין שמאל בעתיק זה (זוהי הדרגה הגבוהה ביותר, ושם לא שייך דין).

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

1 א. תשרי תרע"ד חש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
2 חלישות בבריאותו. מיד אחרי סוכות נסע להתייעץ
3 עם רופאים, ובהתאם לדעתם של הפרופסורים
4 בברלין ובווינה היה על אבי לשהות במשך החורף
5 במענטון ובסוף החורף לעבור טיפולים שונים
6 בוויסבאדן. בסוף אדר הגיעו הוריי לוויסבאדן וביום
7 רביעי י"ב ניסן הגענו גם אנחנו עם הילדים לשם.
8 אבי בחן את הילדים בפירוש המילות של ההגדה
9 והיה מרוצה מאד. לא זו בלבד שידעו פירוש המילות
10 היבש, אלא גם ידעו הרבה דרשות רז"ל, הקשורות
11 פחות או יותר בהגדה של פסח.
12 ב. בשני הסדרים, וכן בשתי סעודות החג, האריך
13 אבי הרבה בפירוש כמה פסוקים ופסקאות בהגדה
14 לפי הסדר של חסידות חב"ד, והיתה זו הסברה
15 בהירה מאד שהילדים הבינו היטב. את רוב
16 ההסברים האיר אבי בסיפורים שאירעו אצל אבותינו
17 רבותינו הקדושים, הרביים, ואצל זקני החסידים

שבועי של פסח בסעודת היום

(108) ראה להלן הערה 291.

אגרות קודש

1 ב"ה, יו"ד סיון, תרח"ץ
2 ידידי הרה"ג ווי"ח אי"א מוהר"י שי
3 שלום וברכה!
4 תמה אני על אשר עד כה לא קבלתי מאתו אישור על
5 המכתב עם המצורף ששלח לו חתני הרב רמ"מ שליט"א

אג"ק מוהר"י צ' כרך יד

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:53	18:54	19:42	19:37	19:15	19:11	10:27	10:30	09:20	09:23	08:43	08:48	06:04	06:10	באר שבע (ק)
19:55	18:48	19:44	19:39	19:19	19:15	10:26	10:29	09:18	09:22	08:41	08:46	06:01	06:08	חיפה (ק)
19:52	18:38	19:41	19:37	19:19	19:15	10:26	10:29	09:17	09:21	08:41	08:46	06:01	06:08	ירושלים (ק)
19:54	18:56	19:43	19:39	19:17	19:13	10:27	10:30	09:19	09:23	08:43	08:47	06:03	06:09	תל אביב (ק)
20:48	19:38	20:33	20:24	19:57	19:49	10:32	10:36	09:19	09:25	08:28	08:36	05:49	06:00	אוסטריה, וינה (ק)
18:22	17:27	18:11	18:19	17:44	17:51	10:30	10:29	09:34	09:32	08:57	08:55	06:54	06:49	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:45	19:37	20:31	20:22	19:56	19:48	10:36	10:40	09:24	09:30	08:35	08:42	05:56	06:06	אוקראינה, אודסה (ק)
20:22	19:12	20:07	19:58	19:31	19:22	10:06	10:11	08:54	09:00	08:03	08:11	05:24	05:35	אוקראינה, דונייצק (ק)
20:34	19:24	20:19	20:10	19:43	19:34	10:17	10:22	09:04	09:11	08:13	08:21	05:34	05:45	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
21:07	19:53	20:51	20:40	20:13	20:03	10:41	10:46	09:28	09:34	08:33	08:42	05:55	06:07	אוקראינה, זיטומיר (ק)
21:00	19:46	20:44	20:34	20:06	19:56	10:34	10:38	09:20	09:27	08:25	08:34	05:48	06:00	אוקראינה, קייב (ק)
21:08	20:03	20:54	20:46	20:22	20:15	11:03	11:07	09:51	09:57	09:03	09:10	06:24	06:34	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	17:58	18:38	18:39	18:15	18:17	10:11	10:12	09:09	09:10	08:39	08:41	06:09	06:10	אקוודור, קיטו (ח)
18:58	18:04	18:47	18:54	18:21	18:28	11:02	11:02	10:06	10:04	09:30	09:29	07:24	07:19	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:44	18:45	19:32	19:40	19:02	19:11	11:57	11:56	11:02	10:59	10:23	10:21	08:24	08:18	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:35	19:33	20:23	20:16	19:52	19:46	10:49	10:53	09:39	09:44	08:58	09:04	06:17	06:26	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:28	19:25	20:15	20:08	19:44	19:38	10:38	10:41	09:27	09:32	08:45	08:51	06:05	06:13	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:28	19:26	20:16	20:09	19:45	19:38	10:38	10:42	09:28	09:33	08:45	08:51	06:05	06:14	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:08	20:04	20:55	20:48	20:23	20:17	11:13	11:17	10:02	10:08	09:18	09:25	06:38	06:47	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:31	19:36	20:20	20:16	19:55	19:51	11:08	11:11	10:01	10:04	09:25	09:30	06:46	06:52	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:09	19:11	19:58	19:53	19:30	19:25	10:37	10:40	09:29	09:33	08:51	08:56	06:11	06:18	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:24	19:30	20:14	20:11	19:49	19:46	11:10	11:12	10:03	10:06	09:29	09:33	06:50	06:56	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:25	19:22	20:12	20:05	19:41	19:35	10:33	10:37	09:23	09:28	08:40	08:46	05:59	06:08	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:51	19:49	20:39	20:32	20:08	20:02	11:02	11:06	09:52	09:57	09:09	09:15	06:29	06:38	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:25	19:22	20:13	20:05	19:41	19:34	10:32	10:36	09:21	09:26	08:37	08:44	05:57	06:06	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:51	18:01	18:42	18:46	18:19	18:22	10:35	10:35	09:35	09:35	09:04	09:05	06:43	06:41	בוליביה, לה-פס (ח)
21:48	20:33	21:31	21:20	20:52	20:42	11:17	11:22	10:04	10:10	09:07	09:16	06:30	06:42	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:46	20:32	21:30	21:20	20:52	20:42	11:18	11:23	10:04	10:11	09:08	09:17	06:31	06:43	בלגיה, בריסל (ק)
18:20	17:33	18:10	18:15	17:50	17:55	10:11	10:11	09:12	09:12	08:41	08:40	06:24	06:21	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:08	17:17	17:59	18:04	17:34	17:39	09:59	09:59	09:00	08:59	08:28	08:28	06:11	06:09	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
21:07	19:56	20:51	20:39	20:13	20:03	10:35	10:40	09:21	09:28	08:24	08:33	05:47	06:00	בריטניה, לונדון (ק)
21:24	20:08	21:07	20:55	20:25	20:14	10:42	10:47	09:27	09:34	08:25	08:36	05:50	06:04	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:17	20:02	21:00	20:49	20:21	20:11	10:40	10:46	09:26	09:33	08:26	08:36	05:51	06:04	גרמניה, ברלין (ק)
21:26	20:13	21:11	21:00	20:33	20:23	11:01	11:06	09:48	09:54	08:53	09:02	06:16	06:28	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:18	17:33	18:09	18:14	17:50	17:55	10:13	10:12	09:14	09:13	08:42	08:41	06:27	06:24	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:32	18:40	19:22	19:21	18:58	18:57	10:30	10:32	09:24	09:27	08:53	08:56	06:15	06:20	הודו, מומבאי (ח)
19:27	18:36	19:18	19:16	18:54	18:52	10:26	10:28	09:21	09:23	08:49	08:52	06:12	06:16	הודו, פונה (ח)
20:35	19:25	20:20	20:11	19:45	19:36	10:22	10:26	09:09	09:15	08:19	08:27	05:40	05:51	הונגריה, בודפשט (ק)
20:33	19:30	20:20	20:13	19:49	19:43	10:42	10:46	09:32	09:37	08:49	08:55	06:09	06:18	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:50	19:50	20:38	20:32	20:09	20:03	11:09	11:12	09:59	10:04	09:19	09:24	06:39	06:47	יוון, אתונה (ק)
20:54	19:45	20:40	20:31	20:05	19:56	10:43	10:47	09:31	09:37	08:41	08:49	06:02	06:13	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע חג הפסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:12	06:16	08:49	08:52	09:21	09:24	10:27	10:29	18:56	18:54	19:20	18:38	19:30	
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:15	07:08	09:07	09:05	09:49	09:46	10:43	10:42	17:40	17:50	18:12	17:23	18:25	
נפאל, קטמנדו (ח)	05:31	05:37	08:10	08:14	08:45	08:48	09:52	09:55	18:33	18:30	18:59	18:15	19:09	
סינגפור, סינגפור (ח)	06:58	07:00	09:29	09:31	09:59	10:00	11:01	11:03	19:07	19:08	19:30	18:50	19:39	
פולין, ורשא (ק)	05:21	05:34	07:57	08:07	08:56	09:03	10:10	10:15	19:49	19:38	20:29	19:29	20:46	
פרו, לימה (ח)	06:14	06:13	08:39	08:39	09:08	09:09	10:09	10:10	17:59	18:02	18:22	17:41	18:31	
צרפת, ליאון (ק)	06:41	06:51	09:20	09:27	10:08	10:14	11:20	11:24	20:38	20:30	21:12	20:19	21:26	
צרפת, פריז (ק)	06:44	06:55	09:22	09:30	10:15	10:21	11:28	11:32	20:57	20:48	21:32	20:37	21:47	
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:47	05:49	08:19	08:21	08:49	08:50	09:52	09:54	18:02	18:03	18:25	17:44	18:34	
קנדה, טורונטו (ק)	06:21	06:31	09:01	09:08	09:47	09:52	10:58	11:02	20:14	20:07	20:44	19:55	20:57	
קנדה, מונטריאול (ק)	05:54	06:04	08:34	08:41	09:22	09:27	10:33	10:38	19:53	19:45	20:26	19:33	20:39	
קפריסין, לרנקה (ק)	06:03	06:11	08:44	08:49	09:22	09:26	10:30	10:34	19:24	19:20	19:53	19:06	20:04	
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:34	05:48	08:07	08:18	09:13	09:20	10:28	10:34	20:05	20:05	21:00	19:56	21:18	
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:05	05:19	07:36	07:48	08:44	08:52	10:00	10:06	19:44	19:44	20:37	19:36	20:57	
רוסיה, ווסטוב על-הדון (ח)	05:18	05:29	07:57	08:05	08:47	08:53	09:59	10:04	19:13	19:13	19:57	19:02	20:11	
שווייץ, ציריך (ק)	06:22	06:33	09:01	09:09	09:51	09:57	11:04	11:08	20:31	20:23	21:02	20:12	21:17	
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:00	06:04	08:36	08:39	09:09	09:09	10:11	10:13	18:33	18:32	18:56	18:14	19:05	

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כתב אשר גומר הנהו בית הספר, וכותב סברתו בהנוגע להמשך לימודו.

ומוכן וגם פשוט אשר עליו ללמוד בישיבה בה לומדים תורתנו הק' תורת חיים כל היום כולו, שתורתנו הק' גם תורת חיים כפשוטו "המורה דרך לחיים מאושרים בכל הפרטים הן בגשמיות והן ברוחניות", וכמ"ש אם בחקותי תלכו, ופירשו רז"ל (הובא בפירוש רש"י) שתהיו עמלים בתורה, ונתתי גשמיכם וגוי וככל הברכות המנויות בפרשה.

ובמ"ש שיש אומרים שצריך לדעת הכל, בכלל אי אפשר הוא אשר האדם ידע הכל, כי אפילו המלומדים ביותר, הן בבני ישראל והן באו"ה, יודעים רק חלק קטן מזה שאפשר לדעת, ובכל אופן בגילו הוא צריך ומוכרח להקדיש כל זמנו [לכל הפחות במשך שנים אחדות] רק ללימוד התורה אשר נתנה לנו מבורא עולם ומנהיגו, ויהי רצון אשר ילמוד בהתמדה ושקידה ויצליח.

מהנכון אשר ישמור על התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר, לכה"פ מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

סדר מצות הדלקת נרות ליום ראשון ושני של פסח

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

ערב שבת קודש – יום טוב הראשון של פסח

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש בהדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בלילה השני של חג הפסח.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחִיְיָנוּ וְקִיְמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחִיְיָנוּ וְקִיְמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּיַמֵּינוּ אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

סוף זמן קידוש לבנה:
יום חמישי בערב, י"ג ניסן

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00522
17/04/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

